

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЭКОЛОГИЯ КОДЕКСІ

(2024.12.12. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен)

Осы Кодекске өзгерістер енгізу туралы:

2025.13.01. № 157-VIII ҚР Заңын қараңыз (2025 ж. 16 наурыздан бастап қолданысқа енгізіледі)

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен мазмұны алып тасталды (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді)

МАЗМҰНЫ

ЖАЛПЫ БӨЛІК

1-БӨЛІМ. НЕГІЗГІ ЕРЕЖЕЛЕР

1-тарау. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

1-бап. Осы Кодексте реттелетін қатынастар

2-бап. Қазақстан Республикасының экология заңнамасы

3-бап. Қазақстан Республикасының экология заңнамасының мақсаты мен міндеттері

4-бап. Экологиялық қауіпсіздік және Қазақстан Республикасының орнықты дамуының экологиялық негіздері

5-бап. Қазақстан Республикасының экология заңнамасының қағидаттары

2-тарау. ҚОРШАҒАН ОРТА ЖӘНЕ ОНЫ ҚОРҒАУ ТУРАЛЫ ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

6-бап. Қоршаған орта

7-бап. Қоршаған ортаның сапасы

8-бап. Қоршаған ортаны қорғау

9-бап. Қоршаған ортаны қорғау объектілері

10-бап. Қоршаған ортаға антропогендік әсер ету туралы жалпы ережелер

11-бап. Қоршаған ортаның ластануы

12-бап. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілердің санаттары

3-тарау. ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУ САЛАСЫНДАҒЫ СУБЪЕКТИЛЕРДІҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

13-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы субъектілердің негіз құраушы құқықтары мен міндеттері

14-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы коммерциялық емес ұйымдардың құқықтары

15-бап. Жұртшылықтың шешімдер қабылдауға қатысуы

16-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы құқықтарды қамтамасыз ету жөніндегі мемлекеттік шаралар жүйесі

4-тарау. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ АҚПАРАТ

17-бап. Экологиялық ақпарат

18-бап. Экологиялық ақпаратқа қол жеткізу

19-бап. Экологиялық ақпарат беру нысаны

20-бап. Экологиялық ақпарат беру мерзімдері мен тәртібі

21-бап. Экологиялық ақпаратты жинау және тарату

22-бап. Ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімі

23-бап. Қоршаған ортаның жай-күйі және Қазақстан Республикасының табиғи ресурстарын пайдалану туралы ұлттық баяндама

24-бап. Қоршаған ортаның жай-күйі және Қазақстан Республикасының табиғи ресурстарын пайдалану туралы интерактивті баяндама

25-бап. Мемлекеттік экологиялық ақпарат қоры

2-БӨЛІМ. ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУ САЛАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ

26-бап. Қазақстан Республикасы Үкіметінің қоршаған ортаны қорғау саласындағы құзыреті

27-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның құзыреті

28-бап. Бірыңғай мемлекеттік экологиялық саясатты іске асыру

29-бап. Бюджет қаражаты есебінен қаржыландырылатын қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар

30-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы ведомствоаралық өзара іс-қимыл

3-БӨЛІМ. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУ

31-бап. Экологиялық қатынастарды мемлекеттік реттеу нысандары мен құралдары

32-бап. Экологиялық талаптар туралы жалпы ережелер

33-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік реттеу құралдарының түрлері

34-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы қызметті лицензиялау

5-тарау. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ НОРМАЛАУ

35-бап. Жалпы ережелер

36-бап. Сапаның экологиялық нормативтері

37-бап. Қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштері

38-бап. Қоршаған ортаға жол берілетін антропогендік әсер ету нормативтері

39-бап. Эмиссиялар нормативтері

40-бап. Технологиялық нормативтер

41-бап. Қалдықтардың жинақталу лимиттері, қалдықтарды көму лимиттері

42-бап. Табиғи ортаға жол берілетін физикалық әсер ету нормативі

43-бап. Күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру лимиттері

44-бап. Қоршаған ортаға жол берілетін жиынтық антропогендік жүктеме нормативтері

6-тарау. ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУ САЛАСЫНДАҒЫ ТЕХНИКАЛЫҚ РЕТТЕУ ЖӘНЕ СТАНДАРТТАУ

45-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы сәйкестікті растау объектілері мен рәсімі

46-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласында халықаралық стандарттарды ендіру және қолдану

47-бап. Экологиялық таңбалау

7-тарау. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БАҒАЛАУ

1-параграф. Экологиялық бағалау туралы жалпы ережелер

48-бап. Экологиялық бағалау ұғымы

49-бап. Экологиялық бағалау түрлері

50-бап. Экологиялық бағалау қағидаттары

2-параграф. Стратегиялық экологиялық бағалау

51-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау туралы жалпы ережелер

52-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау нысанасы

53-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау сатылары

54-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау жүргізуге жауапты субъектілер

55-бап. Құжаттардың әсеріне скрининг

56-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау

57-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есеп

58-бап. Құжатты стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепке сәйкестігі турғысынан қарау

59-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау шеңберінде мүдделі мемлекеттік органдармен консультациялар

60-бап. Мүдделі жұртшылықтың стратегиялық экологиялық бағалау жүргізуге қатысуы

61-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау барысында жүргізілетін трансшекаралық әсерді бағалау

62-бап. Стратегиялық экологиялық бағалауға жататын Құжаттардың ерекшеліктері

63-бап. Құжаттардың қоршаған ортаға елеулі әсер етуінің мониторингі

3-параграф. Қоршаған ортаға әсерді бағалау

64-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалау

65-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізудің міндеттілігі

66-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалау кезінде ескерілуге жататын әсер етудің түрлері мен объектілері

67-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалау сатылары

68-бап. Белгіленіп отырған қызмет туралы өтініш

69-бап. Белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг

70-бап. Қоршаған ортаға елеулі әсер етудің өлшемшарттары

71-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалаудың қамту саласын айқындау

72-бап. Ықтимал әсер ету туралы есеп

73-бап. Ықтимал әсер ету туралы есептің жобасына қатысты қоғамдық тыңдаулар

74-бап. Сараптама комиссиясы

75-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалау барысында жүргізілетін трансшекаралық әсерді бағалау

76-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытынды

77-бап. Ықтимал әсер ету туралы есептің мазмұны үшін жауаптылық

78-бап. Белгіленіп отырған қызметті іске асыру кезінде іс жүзіндегі әсер етуді жобадан кейінгі талдау

79-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалау жүргізуді әдістемелік қамтамасыз ету

4-параграф. Трансшекаралық әсерді бағалау

80-бап. Трансшекаралық әсер етуге бағалау жүргізу негіздері

81-бап. Трансшекаралық әсер етудің шығу тарапы Қазақстан Республикасы болып табылатын жағдайларда оларды бағалауға бастама жасау

82-бап. Трансшекаралық әсерді бағалау жүргізу тәртібі

83-бап. Бастамашының, әзірлеуші мемлекеттік органның және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның трансшекаралық әсерді бағалау жүргізу кезіндегі құқықтары мен міндеттері

84-бап. Қазақстан Республикасының трансшекаралық әсер етуді бағалауға қатысы бар тарап ретінде қатысуы

8-тарау. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ САРАПТАМА

85-бап. Қазақстан Республикасындағы экологиялық сараптама туралы жалпы ережелер

86-бап. Экологиялық сараптаманың қағидаттары

1-параграф. Мемлекеттік экологиялық сараптама

87-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптама объектілері

88-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүзеге асыратын органдар

89-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу тәртібі

90-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың қорытындысы

91-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүзеге асыратын бөлімшелер басшыларының құқықтары

92-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың сарапшысы

93-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу процесінде сырттан сарапшыларды тарту

94-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың сараптама кеңестері

95-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың жариялылығы

96-бап. Қоғамдық тыңдаулар өткізу

97-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу кезіндегі келіспеушіліктерді қарау тәртібі

2-параграф. Қоғамдық экологиялық сараптама

98-бап. Қоғамдық экологиялық сараптама

99-бап. Қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушы

100-бап. Қоғамдық экологиялық сараптаманың сарапшылары

101-бап. Қызметі қоғамдық экологиялық сараптама объектісі болып табылатын тұлғаның құқықтары мен міндеттері

102-бап. Қоғамдық экологиялық сараптаманы қаржыландыру

103-бап. Қоғамдық экологиялық сараптама жүргізу туралы хабарлама

104-бап. Қоғамдық экологиялық сараптаманың қорытындысы

105-бап. Қоғамдық экологиялық сараптаманың нәтижелерін пайдалану

9-тарау. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ РҰҚСАТТАР

106-бап. Жалпы ережелер

107-бап. Объектінің операторы ауысқан кезде экологиялық рұқсаттың және қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияның қолданылуы

108-бап. Экологиялық рұқсатты қайта ресімдеу тәртібі

109-бап. Экологиялық рұқсаттың қолданысын тоқтата тұру, одан айыру (кері қайтарып алу) және оның күшін жою

110-бап. Қоршаған ортаға әсер ету туралы декларация

1-параграф. Кешенді экологиялық рұқсат

111-бап. Кешенді экологиялық рұқсат туралы жалпы ережелер

112-бап. Кешенді экологиялық рұқсаттың мазмұны

113-бап. Ең үздік қолжетімді техникалар

114-бап. Кешенді экологиялық рұқсат алуға арналған өтініш

115-бап. Кешенді экологиялық рұқсат алуға арналған өтінішті қарау рәсімі

116-бап. Қатысы бар шет мемлекетпен консультациялар

117-бап. Кешенді экологиялық рұқсатты беру

118-бап. Кешенді экологиялық рұқсатты қайта қарау

119-бап. Экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасы

2-параграф. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсат

120-бап. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсат туралы жалпы ережелер

121-бап. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсаттың мазмұны

122-бап. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты алуға өтініш

123-бап. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты қарау және беру мерзімдері

124-бап. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты беруден бас тарту

125-бап. Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспары

4-БӨЛІМ. ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУДЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ РЕТТЕУ

126-бап. Қоршаған ортаны қорғауды экономикалық реттеу тетіктерінің түрлері

127-бап. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер еткені үшін төлемақы

128-бап. Қоршаған ортаға эмиссияларды басқарудың нарықтық тетіктері

129-бап. Экологиялық сақтандыру

130-бап. Қоршаған ортаны қорғауға бағытталған қызметті экономикалық ынталандыру

5-БӨЛІМ. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЗАЛАЛ

131-бап. Экологиялық залал

132-бап. Адамның өміріне және (немесе) денсаулығына экологиялық зиян

133-бап. Жануарлар дүниесі мен өсімдіктер әлеміне экологиялық залал

134-бап. Сұға экологиялық залал

135-бап. Жерге экологиялық залал

136-бап. Экологиялық залалды жою жөніндегі міндет

137-бап. Экологиялық залал фактісін және экологиялық залал келтірген тұлғаны анықтау

138-бап. Ремедиация

139-бап. Ремедиация бағдарламасы

140-бап. Ремедиация бағдарламасын іске асыру

141-бап. Экологиялық залал келтіруге байланысты талаптар бойынша талап қоюдың ескіру мерзімі

6-БӨЛІМ. ТАРИХИ ЛАСТАНУ ОБЪЕКТІЛЕРІ

142-бап. Тарихи ластану

143-бап. Тарихи ластану объектілерін анықтау, бағалау және есепке алу

144-бап. Тарихи ластануды жою

7-БӨЛІМ. ҚОРШАҒАН ОРТАҒА ЖАҒЫМСЫЗ ӘСЕР ЕТЕТІН ОБЪЕКТІЛЕРДЕГІ ҚЫЗМЕТТІҢ САЛДАРЛАРЫН ЖОЮ

145-бап. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілердегі қызметтің салдарларын жою туралы жалпы ережелер

146-бап. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді пайдалану салдарларын жоюды қаржыландыру

147-бап. Қызметті жүзеге асыру салдарларын жоюға байланысты міндеттемелер бойынша талаптарды қаржылық қамтамасыз ету

148-бап. Қаржылық қамтамасыз ету ретінде кепілдікті қолдану

149-бап. Қаржылық қамтамасыз ету ретіндегі банктік салым кепілін қолдану

150-бап. Қаржылық қамтамасыз ету ретіндегі мүлік кепілін қолдану

151-бап. Қаржылық қамтамасыз ету ретіндегі сақтандыру шартын қолдану

8-БӨЛІМ. ҚОРШАҒАН ОРТА МЕН ТАБИҒИ РЕСУРСТАРДЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК МОНИТОРИНГІ

152-бап. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесі

153-бап. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесіне қатысушылар

154-бап. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің құрылымы

155-бап. Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкі

156-бап. Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкіне қол жеткізу шарттары

157-бап. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің деңгейлері

158-бап. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесін қаржыландыру

159-бап. Экологиялық мониторинг

160-бап. Табиғи ресурстар мониторингі

161-бап. Арнайы мониторингтің түрлері

9-БӨЛІМ. МЕТЕОРОЛОГИЯЛЫҚ МОНИТОРИНГ, ГИДРОЛОГИЯЛЫҚ МОНИТОРИНГ ЖӘНЕ ҚОРШАҒАН ОРТА ЖАЙ-КҮЙІНІҢ МОНИТОРИНГІ САЛАСЫНДАҒЫ ҚЫЗМЕТ

10-тарау. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

162-бап. Метеорологиялық мониторинг

163-бап. Гидрологиялық мониторинг

164-бап. Қоршаған орта жай-күйінің мониторингі

165-бап. Метеорологиялық және (немесе) гидрологиялық ақпаратты және (немесе) қоршаған ортаның жай-күйі туралы ақпаратты дайындаушылардың құқықтары мен міндеттері

11-тарау. ҰЛТТЫҚ ГИДРОМЕТЕОРОЛОГИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТ

166-бап. Метеорологиялық, гидрологиялық мониторинг пен қоршаған орта жай-күйінің мониторингі саласындағы мемлекеттік монополия

167-бап. Мемлекеттік байқау желісі

168-бап. Ұлттық гидрометеорологиялық қызметті қаржыландыру

169-бап. Ұлттық гидрометеорологиялық қызметтің ақпарат беру шарттары

10-БӨЛІМ. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ТАБИҒИ РЕСУРСТАРЫНЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК КАДАСТРЛАРЫ

170-бап. Қазақстан Республикасы табиғи ресурстары мемлекеттік кадастрларының бірыңғай жүйесі туралы жалпы ережелер

171-бап. Кадастрлардың бірыңғай жүйесінің құрылымы мен мазмұны

172-бап. Ақпарат беру

11-БӨЛІМ. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БАҚЫЛАУ

12-тарау. МЕМЛЕКЕТТІК ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БАҚЫЛАУ

173-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылау

174-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылаудың нысандары

175-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылау жүргізу кезінде нұсқамалардың орындалуын қамтамасыз ету

176-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыру мен жүргізу кезінде Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарының бұзылуы нәтижесінде алынған экономикалық пайда сомасын анықтау

177-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамдар

178-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамдардың құқықтары мен міндеттері

179-бап. Апелляциялық комиссияның шағымды қарау тәртібі

180-бап. Апелляциялық комиссия шағымды қараған кезде ақпараттың құпиялылығын қамтамасыз ету

181-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылаудың жариялылығы

13-тарау. ӨНДІРІСТІК ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БАҚЫЛАУ

182-бап. Өндірістік экологиялық бақылауды тағайындау және оның мақсаттары

183-бап. Өндірістік экологиялық бақылау жүргізу тәртібі

184-бап. Объект операторының өндірістік экологиялық бақылау жүргізу кезіндегі құқықтары мен міндеттері

185-бап. Өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасының мазмұнына қойылатын талаптар

186-бап. Өндірістік мониторингтің түрлері және оны жүргізуді ұйымдастыру

187-бап. Өндірістік экологиялық бақылау бойынша есепке алу және есептілік

188-бап. Өндірістік экологиялық бақылау қызметі және өндірістік экологиялық бақылауға жауапты адамдар

189-бап. Ішкі тексерулерді ұйымдастыру

14-тарау. ҚОҒАМДЫҚ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БАҚЫЛАУ

190-бап. Қоғамдық экологиялық бақылау

12-БӨЛІМ. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТ, БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ АҒАРТУ

191-бап. Экологиялық мәдениет

192-бап. Экологиялық білім берудің мақсаты, негізгі бағыттары, субъектілері мен объектілері

193-бап. Білім беру ұйымдарында экологиялық білім беру

194-бап. Экологиялық білім беру мен азартуды мемлекеттік қолдау

13-БӨЛІМ. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕР

195-бап. Экологиялық ғылыми зерттеулердің мақсаттары мен міндеттері

196-бап. Экологиялық ғылыми зерттеулердің негізгі бағыттары

197-бап. Экологиялық ғылыми зерттеулер жүргізуге қойылатын талаптар

ЕРЕКШЕ БӨЛІК

14-БӨЛІМ. АТМОСФЕРАЛЫҚ АУАНЫ ҚОРҒАУ

198-бап. Атмосфералық ауа және оны қорғау

199-бап. Атмосфералық ауаға ластағыш заттардың шығарылуы

200-бап. Атмосфералық ауа сапасының экологиялық нормативтері

201-бап. Атмосфералық ауаға жол берілетін антропогендік әсер ету нормативтері

202-бап. Жол берілетін шығарындылар нормативтері және шығарындылардың технологиялық нормативтері

203-бап. Жол берілетін шығарындылардың нормативтерін сақтау мониторингі

204-бап. Шығарындылардың стационарлық көздерін түгендеу

205-бап. Атмосфералық ауа ластануының жиынтық есеп-қисаптары және елді мекендердің шекті жол берілетін шығарындыларының жиынтық томдары

206-бап. Атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі экологиялық талаптар туралы жалпы ережелер

207-бап. Газ тазарту қондырғыларын пайдалану кезінде атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

208-бап. Көлік құралдары мен өзге де жылжымалы құралдарды жасап шығару және пайдалану кезінде атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

209-бап. Қалдықтарды сақтау, залалсыздандыру, көму және жағу кезінде атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

210-бап. Қолайсыз метеорологиялық жағдайлар туындаған кезде атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

211-бап. Авариялар кезінде атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

15-БӨЛІМ. СУ ОБЪЕКТІЛЕРІН ҚОРҒАУ

212-бап. Су объектілері және оларды қорғау

213-бап. Ластағыш заттардың төгілуі

214-бап. Су сапасының экологиялық нормативтері

215-бап. Суға жол берілетін антропогендік әсер ету нормативтері

216-бап. Жол берілетін төгінділер нормативтері

217-бап. Төгінділердің технологиялық нормативтері

218-бап. Жол берілетін төгінділердің нормативтерін сақтау мониторингі

219-бап. Су объектілерін қорғау жөніндегі экологиялық талаптар туралы жалпы ережелер

220-бап. Су пайдалануға қойылатын жалпы экологиялық талаптар

221-бап. Суды тарту және (немесе) пайдалану жөніндегі экологиялық талаптар

222-бап. Сарқынды суларды төгу кезіндегі экологиялық талаптар

223-бап. Су қорғау аймақтарында қызметті жүзеге асыру жөніндегі экологиялық талаптар

224-бап. Жерасты суларын қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

225-бап. Жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде жерасты су объектілерін қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

226-бап. Қазақстан Республикасының сақтық аймағында қызметті жүзеге асыру кезіндегі экологиялық талаптар

227-бап. Авариялар кезінде су объектілерін қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

16-БӨЛІМ. ЖЕРДІ ҚОРҒАУ

228-бап. Жерді қорғау туралы жалпы ережелер

229-бап. Топырақ сапасының экологиялық нормативтері

230-бап. Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді аймақтарға бөлу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

231-бап. Елді мекендердің жерлерін аймақтарға бөлу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

232-бап. Өнеркәсіп, көлік, байланыс, қорғаныс жерлерін және өзге де ауыл шаруашылығы мақсатына арналмаған жерлерді аймақтарға бөлу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

233-бап. Ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жерлерін және сауықтыру мақсатындағы жерлерді пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

234-бап. Орман қорының жерлерін пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

235-бап. Су қорының жерлерін аймақтарға бөлу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

236-бап. Босалқы жерлерді аймақтарға бөлу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

237-бап. Жерді оңтайлы пайдалану жөніндегі экологиялық талаптар

238-бап. Жерді пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

17-БӨЛІМ. ТАБИҒАТТЫ ҚОРҒАУ

15-тарау. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

239-бап. Жалпы ережелер

240-бап. Биоәртүрлілікті сақтау жөніндегі шаралар

241-бап. Биоәртүрлілік шығыны және биоәртүрлілік шығынының орнын толтыру

242-бап. Экожүйелік көрсетілетін қызметтер

243-бап. Экожүйелік көрсетілетін қызметтер үшін төлемдер

16-тарау. ЖАНУАРЛАР ДҮНИЕСІН ПАЙДАЛАНУ КЕЗІНДЕГІ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТАЛАПТАР

244-бап. Жануарлар дүниесін жалпы пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

245-бап. Қала құрылысы және құрылыс қызметін жүзеге асыру кезіндегі экологиялық талаптар

246-бап. Электр желілерін салу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

247-бап. Жағалау-судағы құрғақ өсімдіктерді шабу кезіндегі экологиялық талаптар

248-бап. Өсімдіктерді қорғау құралдарын, минералдық тыңайтқыштарды және қызметте, жаңа препараттарды жасауда пайдаланылатын басқа да препараттарды тасу, сақтау және қолдану кезіндегі экологиялық талаптар

249-бап. Өсімдіктер мен жануарлар түрлерін интродукциялау, реинтродукциялау және будандастыру кезіндегі экологиялық талаптар

250-бап. Жануарларды Қазақстан Республикасына әкелу және Қазақстан Республикасынан әкету кезіндегі экологиялық талаптар

251-бап. Балық аулау кезіндегі экологиялық талаптар

252-бап. Жануарлар тіршілігінің пайдалы қасиеттері мен өнімдерін пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

253-бап. Зоологиялық коллекцияларға қойылатын экологиялық талаптар

254-бап. Жануарлардың санын реттеу кезіндегі экологиялық талаптар

255-бап. Аңшылық және балық шаруашылықтарын жүргізу кезіндегі экологиялық талаптар

256-бап. Жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерінің тізбесі

257-бап. Табиғи еркін жағдайда мекендейтін жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерін қорғау және өсімін молайту

258-бап. Табиғи еркін жағдайда мекендейтін жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерін пайдалану

259-бап. Жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерін, сондай-ақ Құрып кету қаупі төнген жабайы фауна мен флора түрлерімен халықаралық сауда туралы конвенцияға қосымшаға енгізілген түрлерді еріксіз және (немесе) жартылай ерікті жағдайларда ұстау және өсіру

17-тарау. ОРМАНДАРДЫ ҚОРҒАУ

260-бап. Ерекше қорғалатын табиғи аумақтарда ормандарды молықтырған және орман өсірген кезде мемлекеттік орман қорының учаскелерін пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

261-бап. Орман иелеріне және (немесе) орман пайдаланушыларға пайдалануға берілген мемлекеттік орман қоры учаскелерінде ағаш және бұта өсімдіктерін күзету, қорғау, молықтыру және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

262-бап. Басқа меншік иелерінің немесе жер пайдаланушылардың жер учаскелері арасында орналасқан мемлекеттік орман қоры учаскелерін күзету, қорғау, осындай учаскелерді пайдалану, мемлекеттік орман қоры учаскелерінде ормандарды молықтыру кезіндегі экологиялық талаптар

263-бап. Теміржолдардың, автомобиль жолдарының, каналдардың, магистральдық құбыржолдардың және басқа да желілік құрылысжайлардың бөлінген белдеулеріндегі қорғаныштық екпелерді күзету, қорғау және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

264-бап. Қалалық және ауылдық қоныстардың жасыл қорын қорғау

265-бап. Жасыл белдеулерде орналасқан табиғи объектілерді ерекше қорғау режимі
18-тарау. ӨСІМДІКТЕРДІҢ, ЖАНУАРЛАРДЫҢ, МИКРООРГАНИЗМДЕРДІҢ ГЕНДІК ҚОРЫН ҚОРҒАУ ЖӘНЕ ГЕНЕТИКАЛЫҚ РЕСУРСТАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

266-бап. Өсімдіктердің және табиғи еркіндік жағдайында мекендейтін жануарлардың гендік қорын қорғау және молықтыру кезіндегі экологиялық талаптар

267-бап. Табиғи-ғылыми коллекциялар мен өсімдіктердің генетикалық ресурстары коллекцияларын күтіп-баптау және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

19-тарау. КАСПИЙ ТЕҢІЗІНІҢ СОЛТҮСТІК БӨЛІГІНДЕГІ МЕМЛЕКЕТТІК ҚОРЫҚ АЙМАҒЫ

268-бап. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағының шекаралары

269-бап. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағында қызметті жүзеге асыру режимін шектеу

270-бап. Каспий теңізінің су қорғау аймағы

271-бап. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі халық су пайдаланатын жерлерде жағалау маңы суын қорғау аудандары

272-бап. Каспий теңізі деңгейінің көтеріліп-қайтып ауытқуының әсер ету аймағы шегінде қызметті жүзеге асыру кезіндегі экологиялық талаптар

273-бап. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағында қызметті жүзеге асыру кезіндегі жалпы экологиялық талаптар

274-бап. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағындағы теңізде көмірсутектерді барлауды және (немесе) өндіруді жүргізу кезіндегі экологиялық талаптар

275-бап. Геофизикалық жұмыстар жүргізу кезіндегі экологиялық талаптар

276-бап. Мұнай-газ құбыржолдарын жобалау және салу кезіндегі экологиялық талаптар

277-бап. Жағалаудағы жабдықтау базалары мен жағалаудағы инфрақұрылым объектілеріне арналған экологиялық талаптар

278-бап. Кеме қатынасына қойылатын экологиялық талаптар

279-бап. Көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операциялар объектілерін консервациялауға және жоюға қойылатын экологиялық талаптар

280-бап. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағының қоршаған ортасын мониторингтеу

18-БӨЛІМ. КЛИМАТ ЖӘНЕ АТМОСФЕРАНЫҢ ОЗОН ҚАБАТЫ

20-тарау. ПАРНИКТІК ГАЗДАРДЫҢ ШЫҒАРЫЛУЫ МЕН СІҢІРІЛУІ САЛАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУ

281-бап. Парниктік газдар

282-бап. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі

283-бап. Климаттың өзгеруіне жаһандық ден қоюға Қазақстан Республикасының ұлттық үлестері

284-бап. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу

285-бап. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу құралдары

286-бап. Көміртегі бюджеті

287-бап. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу объектілері

288-бап. Көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы

289-бап. Көміртектік квоталау

290-бап. Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары

291-бап. Көміртегі квотасының бірліктерін бөлу

292-бап. Көміртегі бірліктерін өтеу

293-бап. Квоталанатын қондырғылардың парниктік газдарды шығаруын мониторингтеу

294-бап. Квоталанатын қондырғылардың парниктік газдарды шығаруын түгендеу

295-бап. Көміртегі квотасын өзгерту

296-бап. Квоталанатын қондырғының операторын ауыстыру

297-бап. Квоталанатын қондырғы операторының атауын және (немесе) ұйымдық-құқықтық нысанын өзгерту

298-бап. Көміртегі офсеті

299-бап. Көміртегі бірліктері және көміртегі нарығы

300-бап. Көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізілімі

301-бап. Қондырғыларды әкімшілендіру

302-бап. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуін түгендеудің мемлекеттік жүйесі

303-бап. Мемлекеттік көміртегі кадастры

304-бап. Валидациялау және верификациялау

21-тарау. АТМОСФЕРАНЫҢ ОЗОН ҚАБАТЫН ҚОРҒАУ

305-бап. Озон қабаты және оны қорғау

306-бап. Озонды бұзатын заттар және олармен жұмыс істеу

307-бап. Озон қабатын қорғау саласындағы қызметті мемлекеттік реттеу

308-бап. Озонды бұзатын заттарды тұтынуды реттеу

309-бап. Озонды бұзатын заттармен жұмыс істеуді реттеу

310-бап. Озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастры және оларды түгендеу

311-бап. Озонды бұзатын заттармен жұмыс істеу және оларды тұтыну жөніндегі қызметке қойылатын жалпы талаптар

22-тарау. КЛИМАТТЫҢ ӨЗГЕРУІНЕ БЕЙІМДЕЛУ САЛАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ

312-бап. Климаттың өзгеруі және оған бейімделу

313-бап. Мемлекеттік басқарудың мақсаттары, басым салалары және климаттың өзгеруіне бейімделудің негізгі қағидаттары

314-бап. Климаттың өзгеруіне бейімделу процесіне қойылатын жалпы талаптар

315-бап. Ақпарат жинау және климаттың өзгеруіне осалдықты бағалау жөніндегі талаптар

316-бап. Климаттың өзгеруіне бейімделуді жоспарлау

19-БӨЛІМ. ҚАЛДЫҚТАР

23-тарау. ҚАЛДЫҚТАР ТУРАЛЫ ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

317-бап. Қалдықтар ұғымы

318-бап. Қалдықтардың иелері

- 319-бап. Қалдықтарды басқару
320-бап. Қалдықтарды жинақтау
321-бап. Қалдықтарды жинау
322-бап. Қалдықтарды тасу
323-бап. Қалдықтарды қалпына келтіру
324-бап. Қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату
325-бап. Қалдықтарды жою
326-бап. Қалдықтарды басқару кезіндегі қосалқы операциялар
327-бап. Қалдықтарды басқару жөніндегі операцияларға қойылатын негіз құрайтын экологиялық талап
328-бап. Қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік экологиялық саясаттың қағидаттары
329-бап. Сатылық қағидаты
330-бап. Шығу көзіне жақындық қағидаты
331-бап. Қалдықтарды түзушінің жауапкершілігі қағидаты
332-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қағидаты
333-бап. Қалдықтар мәртебесінің тоқтатылуы
334-бап. Қалдықтарды басқару саласындағы нормалау
335-бап. Қалдықтарды басқару бағдарламасы
336-бап. Қауіпті қалдықтарды қалпына келтіру және жою саласындағы қызметті лицензиялау
337-бап. Қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерінің хабардар ету режимі
338-бап. Қалдықтардың түрлері және оларды сыныптау
339-бап. Қалдықтарға меншік құқығы және оларды басқару үшін жауапкершілік
340-бап. Иесіз қалдықтарды басқару
341-бап. Қалдықтардың түзілу көлемін азайтуды және түзілетін қалдықтарды қалпына келтіру үлесін ұлғайтуды ынталандыру
24-тарау. ҚАУІПТІ ҚАЛДЫҚТАР
342-бап. Қауіпті қалдықтар туралы жалпы ережелер
343-бап. Қауіпті қалдықтардың паспорты
344-бап. Қауіпті қалдықтарды басқару кезіндегі экологиялық талаптар
345-бап. Қауіпті қалдықтарды тасу кезіндегі экологиялық талаптар
346-бап. Қауіпті қалдықтарды трансшекаралық тасымалдау
347-бап. Қауіпті қалдықтарды есепке алу
25-тарау. ҚАЛДЫҚТАРДЫ КӨМУ ПОЛИГОНДАРЫ
348-бап. Қалдықтарды көму полигондары туралы жалпы ережелер
349-бап. Полигондардың сыныптары
350-бап. Полигондарға қойылатын экологиялық талаптар
351-бап. Полигондар үшін қолайсыз қалдықтар
352-бап. Тұрмыстық қатты қалдықтарды орналастыруға арналған полигондарда орналастыруға тыйым салынатын өнеркәсіптік қатты және илам тәрізді қалдықтар
353-бап. Қауіпті қалдықтар полигондарына арналған жалпы талаптар
354-бап. Қалдықтарды қабылдау рәсімдері
355-бап. Полигонды пайдалану сатысындағы бақылау және мониторингтеу
356-бап. Полигонды (полигонның бір бөлігін) жабу, рекультивациялау және мониторингтеу рәсімдері
26-тарау. ТАУ-КЕН ӨНДІРУ ӨНЕРКӘСІБІНІҢ ҚАЛДЫҚТАРЫН БАСҚАРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ
357-бап. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтары ұғымы
358-бап. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын басқару

359-бап. Қалдықтарды жинап қою объектілерін жобалауға, салуға және пайдалануға қойылатын талаптар

360-бап. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын басқару бағдарламасы

361-бап. Судың жай-күйінің нашарлауын, ауа мен топырақтың ластануын болғызбау

362-бап. Ірі экологиялық оқиғаларды болғызбау

363-бап. Қалдықтарды жинап қою объектісін жабу және жабылғаннан кейінгі кезеңдегі мониторингтеу

364-бап. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын жинап қою объектілерін түзгендеу

27-тарау. КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

365-бап. Коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы экологиялық талаптар

366-бап. Тұрмыстық қатты қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік-жекешелік әріптестік

367-бап. Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесі

368-бап. Коммуналдық қалдықтарды тасымалдауға қойылатын талаптар

28-тарау. РАДИОАКТИВТІ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

369-бап. Радиоактивті қалдықтар және оларды сыныптау

370-бап. Радиоактивті қалдықтарды басқару саласындағы экологиялық талаптар

371-бап. Радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пункттерін сыныптау

372-бап. Радиоактивті қалдықтарды сақтау және көму кезіндегі экологиялық талаптар

373-бап. Радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пункттеріне қойылатын экологиялық талаптар

374-бап. Радиоактивті қалдықтарды трансшекаралық өткізу

375-бап. Радиоактивті қалдықтарды тасымалдау кезіндегі экологиялық талаптар

29-тарау. ҚАЛДЫҚТАРДЫҢ ЖЕКЕЛЕГЕН ТҮРЛЕРІН БАСҚАРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

376-бап. Құрылыс қалдықтарын басқару саласындағы экологиялық талаптар

377-бап. Медициналық қалдықтарды басқару саласындағы экологиялық талаптар

378-бап. Биологиялық қалдықтарды басқару саласындағы экологиялық талаптар

379-бап. Құрамында жойылуы қиын органикалық ластағыштар бар қалдықтарды басқару саласындағы экологиялық талаптар

380-бап. Қалдықтардың жекелеген түрлерін және олардың тіршілік циклінің процестерін басқару саласындағы экологиялық талаптар

381-бап. Ғимараттарды, құрылыстарды, құрылысжайларды және өзге де объектілерді жобалау кезінде қалдықтарды басқару саласындағы экологиялық талаптар

30-тарау. ҚАЛДЫҚТАРДЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК КАДАСТРЫ

382-бап. Қалдықтардың мемлекеттік кадастры

383-бап. Қалдықтардың мемлекеттік кадастрының мақсаттары мен міндеттері

384-бап. Қалдықтардың мемлекеттік кадастрын жүргізу

385-бап. Қалдықтардың мемлекеттік кадастрын жүргізу нәтижелері туралы ақпарат

31-тарау. ӨНДІРУШІЛЕРДІҢ (ИМПОРТТАУШЫЛАРДЫҢ) КЕҢЕЙТІЛГЕН МІНДЕТТЕМЕЛЕРІ

386-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерін орындауға қойылатын талаптар

387-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторының құқықтық жағдайы

388-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторы қызметінің бағыттары

389-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторының өкілеттіктері

390-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелеріне қатысушылардың жауапкершілігі

391-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы қызметінің айқындығын қамтамасыз ету

392-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерін орындау

20-БӨЛІМ. ЖЕКЕЛЕГЕН ҚЫЗМЕТ ТҮРЛЕРІ БОЙЫНША ЕРЕКШЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТАЛАПТАР

393-бап. Ғимараттарды, құрылысжайларды және олардың кешендерін жобалау кезіндегі жалпы экологиялық талаптар

394-бап. Ғимараттарды, құрылысжайларды және олардың кешендерін пайдалануға беру және пайдалану кезіндегі жалпы экологиялық талаптар

395-бап. Авариялар кезіндегі жалпы экологиялық талаптар

396-бап. Әскери және қорғаныс объектілеріне, әскери қызметке қойылатын экологиялық талаптар

397-бап. Жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезіндегі экологиялық талаптар

398-бап. Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында барлау және өндіру кезіндегі экологиялық талаптар

399-бап. Қазақстан Республикасының сақтық аймағы шегінде жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезіндегі экологиялық талаптар

400-бап. Көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде түзілетін күкіртпен жұмыс істеу кезіндегі экологиялық талаптар

401-бап. Суасты құбыржолдары мен кәбілдерін жобалау, тәсеу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

402-бап. Жойылуы қиын органикалық ластағыштар мен құрамында хлор бар қалдықтарды өндіру, әкелу, әкету, пайдалану және жою жөніндегі қызметке қойылатын экологиялық талаптар

403-бап. Гендік-инженерлік қызметті жүзеге асыруға, қазіргі заманғы биотехнология өнімдерін өндіруге, қолдануға және таратуға қойылатын экологиялық талаптар

21-БӨЛІМ. ТӨТЕНШЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙ АЙМАҚТАРЫ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЗІЛЗАЛА АЙМАҚТАРЫ

404-бап. Төтенше экологиялық жағдай және экологиялық зілзала

405-бап. Жекелеген аумақтарды (акваторияларды) төтенше экологиялық жағдай аймағы немесе экологиялық зілзала аймағы деп жариялау тәртібі

406-бап. Аумақтардың экологиялық ахуалын бағалау

407-бап. Төтенше экологиялық жағдай аймағының немесе экологиялық зілзала аймағының құқықтық режимі

408-бап. Төтенше экологиялық жағдай немесе экологиялық зілзала салдарынан зардап шеккен адамдарға зиянды өтеу

409-бап. Төтенше экологиялық жағдай аймағы мен экологиялық зілзала аймағындағы экологиялық ахуалды мониторингтеу

410-бап. Төтенше экологиялық жағдай аймағы немесе экологиялық апат аймағы құқықтық режимінің қолданысын тоқтату

411-бап. Төтенше экологиялық жағдай аймағында немесе экологиялық зілзала аймағында құқықтық режимді бұзғаны үшін жауаптылық

-
АРНАЙЫ БӨЛІК

2-БӨЛІМ. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУ САЛАСЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ

412-бап. Қазақстан Республикасының қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық ынтымақтастығының қағидаттары

413-бап. Қазақстан Республикасының қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық шарттары

23-БӨЛІМ. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАР ҮШІН ЖАУАПТЫЛЫҚ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ДАУЛАРДЫ ШЕШУ

414-бап. Экологиялық құқық бұзушылықтар үшін жауаптылық

415-бап. Экологиялық дауларды шешу

24-БӨЛІМ. ҚОРЫТЫНДЫ ЖӘНЕ ӨТПЕЛІ ЕРЕЖЕЛЕР

416-бап. Осы Кодексті қолданысқа енгізу тәртібі

417-бап. Осы Кодексті қолдану тәртібі

418-бап. Өтпелі ережелер

1-қосымша

1-бөлім. Қоршаған ортаға әсер етуге бағалау жүргізу міндетті болып табылатын белгіленіп отырған қызмет түрлері мен объектілердің тізбесі

2-бөлім. Белгіленіп отырған қызметтің әсер етуін скринингтеу рәсімін жүргізу міндетті болып табылатын белгіленіп отырған қызмет түрлері мен объектілердің тізбесі

2-қосымша. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді I, II, немесе III санаттағы объектілерге жатқызуды жүзеге асыруға негіз болатын белгіленіп отырған қызмет түрлері мен өзге де өлшемшарттар

1-бөлім. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді I санаттағы объектілерге жатқызуды жүзеге асыруға негіз болатын белгіленіп отырған қызмет түрлері мен өзге де өлшемшарттар

2-бөлім. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді II санаттағы объектілерге жатқызуды жүзеге асыруға негіз болатын белгіленіп отырған қызмет түрлері мен өзге де өлшемшарттар

3-бөлім. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді III санаттағы объектілерге жатқызуды жүзеге асыруға негіз болатын белгіленіп отырған қызмет түрлері мен өзге де өлшемшарттар

3-қосымша. Ең үздік қолжетімді техникаларды қолдану салаларының тізбесі

4-қосымша. Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралардың үлгілік тізбесі

ЖАЛПЫ БӨЛІК

1-БӨЛІМ. НЕГІЗГІ ЕРЕЖЕЛЕР

1-тарау. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

1-бап. Осы Кодексте реттелетін қатынастар

1. Осы Кодекс адам мен табиғаттың өзара іс-қимылы (экологиялық қатынастар) саласында жеке және заңды тұлғалардың қоршаған ортаға әсер ететін немесе әсер етуге қабілетті қызметті жүзеге асыруына байланысты туындайтын қоғамдық қатынастарды реттейді.

Осы Кодексте реттелетін қатынастарға мемлекеттің, жеке және заңды тұлғалардың экологиялық және гидрометеорологиялық ақпаратқа қажеттіліктерін қамтамасыз етуге бағытталған қоршаған ортаның жай-күйіне мониторинг, метеорологиялық және гидрологиялық мониторинг жүргізу саласындағы қоғамдық қатынастар да жатады.

2. Табиғи ресурстарды пайдалану саласында, сондай-ақ қолданылу шамасына қарай, оларды сақтау, қалпына келтіру және молықтыру саласында туындайтын қоғамдық қатынастар, табиғи ресурстың түріне қарай тиісінше Қазақстан Республикасының [жер, су, орман](#) заңнамасында, Қазақстан Республикасының жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы, жануарлар дүниесін қорғау, молықтыру және пайдалану саласындағы заңнамасында және Қазақстан Республикасының табиғи ресурстарды қорғау және пайдалану саласындағы өзге де заңнамасында реттеледі.

3. Қоршаған ортаны қорғау саласында туындайтын қоғамдық қатынастар, сондай-ақ халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығын қамтамасыз ету үшін қажетті және осы Кодекске қайшы келмейтін шамада Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы заңнамасында реттеледі.

4. Техникалық реттеу саласында және стандарттау саласында өнімге, көрсетілетін қызметке, өнімнің өмірлік циклінің процестеріне (бұдан әрі - процестер), сәйкестікті бағалауға және растауға, аккредиттеуге қойылатын міндетті және ерікті талаптарды айқындау, белгілеу, қолдану және орындау кезінде, сондай-ақ осы Кодекске қайшы келмейтін шамада туындайтын қоршаған ортаны қорғау саласындағы қоғамдық қатынастар тиісінше Қазақстан Республикасының [техникалық реттеу туралы](#) және [стандарттау туралы](#) заңнамасында реттеледі.

5. Атом энергиясын пайдалану және халықтың радиациялық қауіпсіздігін қамтамасыз ету саласындағы қоғамдық қатынастар осы Кодекске қайшы келмейтін бөлігінде Қазақстан Республикасының атом энергиясын пайдалану, радиациялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы арнаулы заңнамасында реттеледі.

6. Биологиялық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы қоғамдық қатынастар осы Кодекске қайшы келмейтін бөлігінде Қазақстан Республикасының ветеринария саласындағы арнаулы заңнамасында реттеледі.

7. Жеке және заңды тұлғалар, мемлекет, мемлекеттік органдар және лауазымды адамдар осы Кодексте реттелетін қатынастардың субъектілері болып табылады.

2-бап. Қазақстан Республикасының экология заңнамасы

1. Қазақстан Республикасының экология заңнамасы Қазақстан Республикасының [Конституциясына](#) негізделеді және осы Кодекстен және Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілерінен тұрады.

2. Осы Кодекс Қазақстан Республикасының бүкіл аумағында, оның ішінде Қазақстан Республикасының құрлықтық қайраңында және айрықша экономикалық аймағында халықаралық құқық нормаларына сәйкес қолданылады.

3. Егер Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шартта осы Кодексте қамтылғаннан өзгеше қағидалар белгіленсе, онда халықаралық шарттың қағидалары қолданылады. Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттар, халықаралық шарттан оны қолдану үшін Қазақстан Республикасының заңнамалық актісін шығару талап етілетін жағдайларды қоспағанда, экологиялық қатынастарға тікелей қолданылады.

4. Осы Кодексте көзделген жағдайлардан басқа ретте, экологиялық қатынастарды реттейтін нормаларды Қазақстан Республикасының басқа заңдарына енгізуге тыйым салынады. Осы Кодекс пен Қазақстан Республикасының экологиялық қатынастарды реттейтін нормалар қамтылған өзге де заңдары арасында қайшылық болған жағдайда, осы Кодекстің ережелері қолданылады.

5. Экологиялық қатынастар осы Кодекстің нормаларында реттелмеген жағдайларда оларға Қазақстан Республикасының [азаматтық заңнамасы](#) қолданылады.

3-бап. Қазақстан Республикасының экология заңнамасының мақсаты мен міндеттері

1. Қазақстан Республикасының экология заңнамасының мақсаты Қазақстан Республикасында бірыңғай мемлекеттік экологиялық саясатты іске асырудың құқықтық негіздерін, міндеттері мен қағидаттарын, сондай-ақ тетіктерін айқындау болып табылады.

2. Қазақстан Республикасы экология заңнамасының міндеттері:

1) қоршаған ортаның ластануын болғызбауға, кез келген нысандарда экологиялық залалдың келтірілуіне жол бермеуге және келтірілген экологиялық залалдың салдарларын жоюды қамтамасыз етуге, сондай-ақ қоршаған ортаға жағымсыз антропогендік әсерді біртіндеп азайтуға бағытталған мемлекеттік реттеуді жүзеге асыру арқылы қоршаған ортаны қорғаудың жоғары деңгейін қамтамасыз ету;

2) адамның өмірі мен денсаулығына қолайлы қоршаған ортаны қамтамасыз ету;

3) Қазақстан Республикасының орнықты дамуының экологиялық негіздерін қамтамасыз ету;

4) орнықты даму тұрғысынан климаттың өзгеру қатеріне жаһандық деңгейде қоюды нығайтуға, сондай-ақ қоршаған ортаны қорғау, климаттың өзгеруіне және «жасыл» экономикаға көшуге бейімделу жөніндегі халықаралық, өңірлік және трансшекаралық бағдарламаларды іске асыруға Қазақстан Республикасының үлесін қамтамасыз ету;

5) қоршаған ортаны, оның ішінде ерекше экологиялық, ғылыми, тарихи-мәдени және рекреациялық құндылықты білдіретін аумақтар мен объектілерді қорғау, сақтау және қалпына келтіру;

6) қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік басқарудың барлық мемлекеттік органның өзара іс-қимыл жасауы мен қызметін үйлестіруді көздейтін тиімді жүйесін қалыптастыру;

7) мемлекеттің «жасыл» инвестициялар тартуды және ең үздік қолжетімді техникаларды, ресурс үнемдейтін технологиялар мен практикаларды кеңінен қолдануды, түзілетін қалдықтардың көлемін азайтуды және қауіптілік деңгейін төмендетуді және оларды тиімді басқаруды, жаңартылатын энергия көздерін пайдалануды, суды үнемдеуді, сондай-ақ энергия тиімділігін арттыру, табиғи ресурстарды орнықты пайдалану, қалпына келтіру және молықтыру жөніндегі шараларды жүзеге асыруды көтермелеуі және ынталандыруы;

8) жұртшылық үшін экологиялық ақпараттың тұрақты және жүйелі жиналуын, жинақталуын, сақталуын, талдануын мен таратылуын, оның ішінде заманауи цифрлық технологияларды пайдалана отырып қамтамасыз ету, сондай-ақ әрбір адамның экологиялық ақпаратқа қол жеткізу құқығын сақтау, осы құқықты іске асырудың негізгі шарттарын, тәртібі мен ерекшеліктерін айқындау;

9) қоршаған ортаны қорғау және Қазақстан Республикасының орнықты даму мәселелерін шешуде жариялылықты және жұртшылықтың жан-жақты қатысуын қамтамасыз ету;

10) тиімді экологиялық мониторинг пен экологиялық бақылауды қамтамасыз ету;

11) қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларды жүргізуге, қоршаған ортаны қорғаудың жоғары деңгейін қамтамасыз ететін қолда бар инфрақұрылымды жаңғыртуға және жаңасын салуға инвестициялар тарту үшін жағдай жасау;

12) қоршаған ортаны қорғау саласында Қазақстан Республикасының халықаралық шарттық және өзге де міндеттемелерінің орындалуын, халықаралық ынтымақтастықты дамытуды қамтамасыз ету;

13) қоғамда экологиялық мәдениетті қалыптастыру, барлық білім беру деңгейінде экологиялық білімді насихаттау, орнықты дамуды қамтамасыз ету мақсатында экологиялық білім беру мен ағартуды дамыту;

14) қоршаған ортаны қорғау және экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы заңдылық пен құқық тәртібін нығайту.

4-бап. Экологиялық қауіпсіздік және Қазақстан Республикасының орнықты дамуының экологиялық негіздері

1. Қазіргі және болашақ ұрпақтың қажеттіліктерін әділ қанағаттандыру мақсатында экологиялық қауіпсіздік қамтамасыз етілген және табиғи ресурстар экологиялық теңгерімді пайдаланылған кезде экологиялық орнықтылықты бұзбай қол жеткізілетін Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық дамуы орнықты даму деп танылады.

2. Қазақстан Республикасының орнықты дамуының экологиялық негіздері мыналар болып табылады:

1) қоршаған ортаға антропогендік әсер барынша азайтылған, жаңартылмайтын табиғи ресурстарды тұтыну қысқартылған, қалдықтардың түзілу және көмілу деңгейі төмендетілген, сондай-ақ оларды қайталама ресурстар ретінде пайдалану ынталандырылған кезде халықтың әл-ауқаты мен өмір сүру сапасының артуымен сипатталатын өндіріс пен тұтынудың орнықты модельдерін қалыптастыру және қолдау;

2) табиғи экологиялық жүйелердің орнықты жұмыс істеуі, биологиялық әртүрлілікті (бұдан әрі - биоәртүрлілікті) сақтау және орнықты пайдалану, табиғи ортаның тозуына жол бермеу және оны жақсарту жөніндегі шараларды іске асыру, шөлейттенумен күрес;

3) Қазақстан Республикасының климаттың өзгеруін болғызбау және климаттың өзгеруіне бейімделу жөніндегі, сондай-ақ Жер атмосферасының озон қабатын қорғау жөніндегі шараларды жүзеге асыру арқылы климаттың өзгеру қатеріне жаһандық ден қоюға қатысуы;

4) Жер экожүйесінің саламатты жай-күйі мен тұтастығын сақтау, қорғау және қалпына келтіру мақсатында Қазақстан Республикасының халықаралық ынтымақтастығы;

5) Қазақстан Республикасының экология заңнамасын халықаралық құқықтың қағидаттарымен және нормаларымен үйлестіру және халықаралық экологиялық құқықты дамытуға жәрдемдесу;

6) экологиялық залал немесе адамның өміріне және (немесе) денсаулығына зиян келтіретін кез келген қызметтің түрлерін және заттардың басқа мемлекеттерден Қазақстан Республикасына және Қазақстан Республикасынан басқа мемлекеттерге көшіруді және ауыстыруды тежеу, болғызбау, сондай-ақ сақтық қағидатына сәйкес алдын алу шараларын қабылдау.

3. Адамның, қоғам мен мемлекеттің құқықтары мен өмірлік маңызды мүдделерінің қоршаған ортаға антропогендік және табиғи әсер ету салдарынан туындайтын қатерлерден қорғалу жағдайы ұлттық қауіпсіздіктің құрамдас бөлігі ретінде экологиялық қауіпсіздік деп түсініледі.

5-бап. Қазақстан Республикасының экология заңнамасының қағидаттары

Экологиялық қатынастарды құқықтық реттеу мынадай қағидаттарға негізделеді:

1) болғызбау қағидаты: қоршаған ортаның ластануын, табиғи ортаның тозуын, экологиялық залал және адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына зиян келтірілуін туғызатын немесе туғызуы мүмкін кез келген қызмет осы Кодексте белгіленген шеңберде, қоршаған ортаға әсер ету көзінің өзінде көрсетілген салдарлардың туындауын болғызбау жөніндегі барлық қажетті шаралар қамтамасыз етілген жағдайда ғана жол беріледі;

2) түзету қағидаты: экологиялық залал толық көлемде жойылуға тиіс. Келтірілген экологиялық залалды толық жою мүмкін болмаған кезде, оның салдарлары ғылыми-техникалық дамудың заманауи деңгейі кезінде қаншалықты мүмкін болғанынша азайтылуға тиіс. Келтірілген экологиялық залалдың салдарын жойылмаған немесе азайтылмаған шамада оларды осы Кодекске сәйкес балама ремедиация жүргізу арқылы ауыстыру қамтамасыз етіледі;

3) сақтық қағидаты: қандай да бір қызметтің салдарынан табиғи ортаға және (немесе) оның жекелеген құрамдастарына елеулі және орны толмайтын салдарлары бар

экологиялық залал немесе адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына зиян келтіру қатері болған кезде, көрсетілген теріс салдарлардың басталу ықтималдығын негіздеу және жеткілікті түрде дәл бағалау мүмкіндігі ғылыми және техникалық білімнің заманауи деңгейінде болмауына қарамастан, экономикалық орынды шығындар кезінде осындай салдарлардың басталуын болғызбау бойынша тиімді және пропорционалды шаралар қабылдануға тиіс;

4) пропорционалдық қағидаты: қоршаған ортаны қорғау жөніндегі шаралар Қазақстан Республикасы экология заңнамасының мақсаттары мен міндеттерін іске асыруға жеткілікті болып табылатын дәрежеде қамтамасыз етіледі. Бұл ретте ауыртпалығы барынша аз болатын нұсқаға артықшылық беріледі;

5) «ластаушы төлейді» қағидаты: қызметі қоршаған ортаның ластануын, табиғи ортаның тозуын, кез келген нысанда экологиялық залал не адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына зиян келтірілуін туғызатын немесе туғызуы мүмкін тұлға Қазақстан Республикасының экология заңнамасында белгіленген, өз қызметінің жағымсыз салдарларын болғызбау және бақылау жөніндегі, оның ішінде келтірілген экологиялық залалды түзету қағидатына сәйкес жою жөніндегі талаптарды орындау бойынша барлық шығыстарды көтереді;

6) орнықты даму қағидаты: табиғат пен оның ресурстары Қазақстан Республикасының байлығын құрайды және оларды пайдалану орнықты болуға тиіс. Мемлекет табиғи ресурстарды қазіргі және болашақ ұрпақтың мүддесі үшін теңгерімді және ұтымды басқаруды қамтамасыз етеді. Қоршаған ортаны қорғау мәселелері бойынша шешімдер қабылдау кезінде табиғи экологиялық жүйелердің сақталуына және олардың орнықты жұмыс істеуін қамтамасыз етуге, судың үнемделуіне, энергияның үнемделуіне және энергияның тиімділігін арттыруға, жаңартылмайтын энергия және шикізат ресурстарын тұтынудың қысқартылуына, жаңартылатын энергия көздерінің пайдаланылуына, қалдықтардың түзілуін барынша азайтуға, сондай-ақ олардың қайталама ресурстар ретінде пайдаланылуына басымдық беріледі;

7) интеграция қағидаты: Қазақстан Республикасының экономикалық және әлеуметтік қызметтің барлық саласындағы мемлекеттік саясаты Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық даму міндеттері мен орнықты дамуының экологиялық негіздерін қамтамасыз ету қажеттігі, оның ішінде қоршаған ортаны қорғаудың жоғары деңгейі мен оның сапасын жақсарту арасындағы теңгерім сақталған жағдайда қалыптастырылады және іске асырылады;

8) экологиялық ақпараттың қолжетімділігі қағидаты: мемлекет Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарын негізге ала отырып, заңда белгіленген негіздерде, шарттар мен шектерде жұртшылықтың экологиялық ақпаратқа қол жеткізу құқығының сақталуын қамтамасыз етеді.

9) қоғамдық қатысу қағидаты: жұртшылықтың осы Кодексте белгіленген шарттарда және тәртіппен қоршаған ортаны қорғау және Қазақстан Республикасының орнықты даму мәселелерін қозғайтын шешімдер қабылдауға қатысуға құқығы бар. Жұртшылықтың қоршаған ортаны қорғау мүдделерін қозғайтын және Қазақстан Республикасының орнықты дамуы мәселелері бойынша шешімдер қабылдауға қатысуы әртүрлі нұсқаларды қарау үшін барлық мүмкіндік ашық болатын және жұртшылықтың тиімді қатысуы қамтамасыз етіле алатын ерте кезеңнен бастап қамтамасыз етіледі. Мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдар қабылдануы жоспарланған, қоршаған ортаның жай-күйіне әсер етуге қабілетті шешімдердің жариялылығын жұртшылықтың оларды қабылдау кезінде ескерілетін өз пікірін айтуына мүмкіндік беретін шарттарда қамтамасыз етеді;

10) экожүйелік ұстаным қағидаты: мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдар іске асырылуы нәтижесінде қоршаған ортаның жай-күйіне жағымсыз салдарлар туындайтын немесе туындауы мүмкін шешімдерді жоспарлаған және қабылдаған кезде табиғи экологиялық жүйелердің, тірі организмдердің, табиғи ландшафтардың, өзге де табиғи, табиғи-антропогендік және антропогендік объектілердің тұтастығы мен табиғи өзара

байланыстары және табиғи ортаның табиғи теңгерімін сақтау қажеттігі ескерілуге тиіс. Бұл ретте табиғи ландшафтардың, табиғи кешендер мен биоәртүрліліктің сақталуына, табиғи экологиялық жүйелердің сақталуы мен орнықты жұмыс істеуіне, сондай-ақ осындай экологиялық жүйелер ұсынатын көрсетілетін қызметтерге теріс әсер етілуіне жол бермеуге басымдық берілуге тиіс.

2-тарау. ҚОРШАҒАН ОРТА ЖӘНЕ ОНЫ ҚОРҒАУ ТУРАЛЫ ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

6-бап. Қоршаған орта

1. Табиғи орта мен антропогендік ортаны қамтитын, адамды қоршап тұрған жағдайлардың, материалдық дүние заттары мен объектілерінің жиынтығы қоршаған орта деп танылады.

2. Атмосфералық ауа, жерүсті және жерасты сулары, жер беті және топырақ қабаты, жер қойнауы, өсімдіктер әлемі, жануарлар дүниесі және өзге де организмдер, озон қабатын қоса алғанда, Жер атмосферасының барлық қабаты, сондай-ақ олардың өзара іс-қимылында Жерде өмір сүру үшін қолайлы жағдайларды қамтамасыз ететін климат табиғи ортаның құрамдастары болып табылады.

Антропогендік объектілер, сондай-ақ адам қолдан қайта өсіретін және табиғи еркіндік жағдайында мекендемейтін тірі организмдер табиғи ортаның құрамдастарына жатпайды.

3. Табиғи ортаның белгілі бір шекаралары, өмір сүру жағдайлары мен режимі бар, өзара байланысқан жекелеген құрамдастарының жиынтығы табиғи және табиғи-антропогендік объектілерге бөлінеді.

4. Табиғи экологиялық жүйелер мен табиғи ландшафтар, сондай-ақ оларды құрайтын, өздерінің табиғи қасиеттерін сақтаған элементтер табиғи объектілер деп танылады.

Географиялық және өзге де тиісті белгілермен біріктірілген, функционалдық және табиғи жағынан өзара байланысқан табиғи объектілер жекелеген табиғи кешендерді құрайды.

5. Табиғи-антропогендік объектілерге:

1) адам қызметінің нәтижесінде арнайы өзгертілген, бірақ табиғи объектінің қасиеттерін сақтаған табиғи объектілер;

2) табиғи объект қасиеттеріне ие, рекреациялық маңызы бар және (немесе) табиғи орта үшін қорғау-сақтау функциясын орындайтын қолдан жасалған объектілер жатады.

6. Адамның күнделікті мекендеу ортасын білдіретін, қолдан жасалған жағдайлар мен антропогендік объектілердің жиынтығы антропогендік орта деп танылады. Адам өзінің әлеуметтік қажеттіліктерін қамтамасыз ету үшін жасаған немесе өзгерткен және табиғи объектілердің қасиеттеріне ие болмайтын материалдық дүние объектілері антропогендік объектілер деп танылады.

7-бап. Қоршаған ортаның сапасы

1. Қоршаған ортаның сапасы деп қоршаған ортаның қасиеттері мен сипаттамаларының жиынтығы түсініледі, олар оның құрамдастарының өзара іс-қимылындағы жай-күйін көрсететін физикалық, химиялық, биологиялық және өзге де көрсеткіштер негізінде айқындалады.

2. Қоршаған орта, егер оның сапасы табиғи ортаның экологиялық қауіпсіздігі мен табиғи теңгерімін, оның ішінде экологиялық жүйелердің, табиғи және табиғи-антропогендік объектілер мен табиғи кешендердің орнықты жұмыс істеуін, сондай-ақ биоәртүрліліктің сақталуын қамтамасыз ететін болса, адамның өмірі мен денсаулығы үшін қолайлы деп есептеледі.

8-бап. Қоршаған ортаны қорғау

Қоршаған ортаны қорғау мемлекет, жеке және заңды тұлғалар жүзеге асыратын, табиғи ортаны сақтауға және қалпына келтіруге, қоршаған ортаның ластануын және оған кез келген нысандарда залал келтірілуін болғызбауға, қоршаған ортаға жағымсыз антропогендік әсерді барынша азайтуға және оның салдарларын жоюға, Қазақстан Республикасының орнықты дамуының өзге де экологиялық негіздерін қамтамасыз етуге бағытталған шаралар жүйесін білдіреді.

9-бап. Қоршаған ортаны қорғау объектілері

1. Табиғи ортаның барлық құрамдасы, биоәртүрлілік, генофонд және тірі организмдердің генетикалық ресурстары, табиғи және табиғи-антропогендік объектілер жойылудан, тозудан, сарқылудан, бүлінуден, ластанудан немесе өзге де зиянды әсер етуден қорғалуға жатады.

2. Жекелеген объектілер Қазақстан Республикасының ерекше қорғалатын табиғи аумақтар саласындағы заңнамасына сәйкес ерекше қорғалуға жатады.

10-бап. Қоршаған ортаға антропогендік әсер ету туралы жалпы ережелер

1. Қоршаған ортаға антропогендік әсер ету деп адам қызметінің қоршаған ортаға:

1) антропогендік объектілерден босап шығатын ластағыш заттардың атмосфералық ауаға, суға, жерге немесе оның беткі қабатының астына түсуі деп түсінілетін эмиссиялар;

2) қоршаған орта құрамдастарының табиғи температуралық, энергетикалық, толқындық, радиациялық және басқа да физикалық қасиеттерінің өзгеруін туғызатын шудың, дірілдің, электромагнит өрістерінің, иондаушы сәулеленудің, температуралық және басқа да физикалық факторлардың әсер етуі деп түсінілетін объектілердің қоршаған ортаға физикалық әсері;

3) қалдықтарды көму, оларды жер бетінде заңсыз орналастыру немесе олардың су объектілеріне түсуі;

4) антропогендік объектілерден босап шығатын парниктік газдардың атмосфералық ауаға түсуі;

5) объектілерді (ғимараттарды, құрылысжайларды, құрылыстарды, коммуникацияларды) салу және пайдалану, сондай-ақ өз ресурсын игеріп біткен объектілерді кейіннен кәдеге жарату (сүріп тастау);

6) табиғи ортаның табиғи ресурстары мен пайдалы қасиеттерін, оның ішінде оларды уақытша немесе қайтарымсыз алып қою арқылы пайдалану;

7) жануарлар дүниесі мен өсімдіктер әлемі объектілерін табиғи ортаға жерсіндіру, оның ішінде қоршаған ортаға әдейі жіберу және генетикалық түрлендірілген организмдерді нарықта өткізу (орналастыру);

8) қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларды өткізу түріндегі тікелей немесе жанама ықпалы түсініледі.

2. Нәтижесінде адамның денсаулығына және (немесе) өміріне, мүлікке зиян келтірілуі мүмкін және (немесе) қоршаған ортаның ластануына, экологиялық залал келтірілуіне және (немесе) табиғи орта сапасының, оның ішінде:

1) табиғи орта құрамдастарының сарқылуы немесе тозуы;

2) табиғи және табиғи-антропогендік объектілер мен олардың кешендерін жою немесе олардың орнықты жұмыс істеуін бұзу;

3) биоәртүрліліктің жоғалуы немесе азаюы;

4) табиғи ортаны, оның ресурстары мен қасиеттерін рекреациялық және заңда рұқсат етілген өзге де мақсаттарда пайдалануға кедергілер туындауы;

5) табиғи ортаның эстетикалық құндылығының төмендеуі нысанындағы өзге де жағымсыз өзгерістеріне алып келетін немесе алып келуі мүмкін қоршаған ортаға антропогендік әсер етудің кез келген нысандары зиянды деп танылады.

11-бап. Қоршаған ортаның ластануы

1. Қоршаған ортаның ластануы деп атмосфералық ауада, жерүсті және жерасты суларында, топырақта немесе жер бетінде ластағыш заттардың, жылудың, шудың, дiрiлдiң, электрмагнит өрiстерiнiң, радиацияның мемлекет белгiлеген қоршаған орта сапасының экологиялық нормативтерiнен асатын мөлшерде (концентрацияларда, деңгейлерде) болуы түсiнiледi.

2. Ластағыш заттар деп қоршаған ортаға түскен кезде өздерiнiң сапалық немесе сандық сипаттамаларына орай табиғи ортаның табиғи тепе-теңдiгiн бұзатын, табиғи орта құрамдастарының сапасын нашарлататын, экологиялық залал не адамның өмiрiне және (немесе) денсаулығына зиян келтiруге қабiлеттi қатты, сұйық, газ тәрiздi немесе бу тәрiздi күйдегi кез келген заттар түсiнiледi.

Осы Кодексте заттар деп табиғи ортада өздерiнiң табиғи күйiнде болатын немесе адам қызметiнiң нәтижесiнде түзiлетiн химиялық элементтер, олардың қосылыстары, қоспалары, ерiтiндiлерi мен агрегаттары түсiнiледi.

Эмиссиясы экологиялық нормалауға жататын ластағыш заттардың [тiзбесiн](#) (бұдан әрi - ластағыш заттардың тiзбесi) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкiлеттi орган он жыл мерзiмге бекiтедi және қоршаған орта және оның сапасына ықпал ететiн антропогендiк факторлар туралы жаңартылған ғылыми бiлiмдер негiзiнде, сондай-ақ ластағыш заттардың мониторингi мен бақылау әдiстерiнiң, техникалары мен технологияларының дамуын ескере отырып, қайта қаралуға жатады. Ластағыш заттардың тiзбесi, сондай-ақ Қазақстан Республикасының қоршаған ортаны қорғау саласындағы, сол кезде қолданыстағы тiзбеде болмаған ластағыш заттарға қатысты мемлекеттiк реттеу шараларын қабылдауды талап ететiн халықаралық мiндеттемелерi күшiне енгеннен кейiн бiрiншi жылдан кешiктiрiлмей қайта қаралуға жатады.

3. Ластағыш заттардың тiзбесi мына өлшемшарттар негiзiнде:

1) заттардың, оның iшiнде қоршаған ортада жинақталу үрдiсi бар заттардың уыттылық деңгейi, канцерогендiк және (немесе) мутагендiк қасиеттерi, сондай-ақ олардың қоршаған ортада үлкен уыттылығы бар қосылыстарға айналу қабiлетi ескерiлiп;

2) табиғи ортаның табиғи қасиеттерi және оның өз сапасын белгiлi бiр аумақта ластануды және басқа да жағымсыз әсер ету нысандарын адамның араласуынсыз сiңiру, тазарту, өзге де жою арқылы ұстап тұру және қалпына келтiру жөнiндегi қабiлетi ескерiлiп;

3) мемлекеттiк экологиялық мониторинг пен санитариялық-эпидемиологиялық мониторинг деректерi ескерiлiп;

4) ластағыш заттардың сандық және сапалық сипаттамаларын өлшеудiң ғылыми негiзделген әдiстемелерi (әдiстерi), техникалары және технологиялары болған кезде айқындалады.

12-бап. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететiн объектiлердiң санаттары

1. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететiн объектiлер осындай әсер ету деңгейi мен тәуекелiне қарай төрт санатқа бөлiнедi:

1) қоршаған ортаға елеулi жағымсыз әсер ететiн объектiлер (I санаттағы объектiлер);

2) қоршаған ортаға бiрқалыпты жағымсыз әсер ететiн объектiлер (II санаттағы объектiлер);

3) қоршаған ортаға болмашы жағымсыз әсер ететiн объектiлер (III санаттағы объектiлер);

4) қоршаған ортаға барынша аз жағымсыз әсер ететiн объектiлер (IV санаттағы объектiлер).

2. Осы Кодекске [2-қосымшада](#) өздерiнiң негiзiнде қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететiн объектiлердi I, II немесе III санаттағы объектiлерге жатқызу жүзеге асырылатын қызмет түрлерi және өзге де өлшемшарттар белгiленедi.

Осы Кодекске 2-қосымшада көрсетiлмеген немесе онда баяндалған өлшемшарттарға сәйкес келмейтiн қызмет түрлерi IV санаттағы объектiлерге жатады.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 3-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

3. I және II санаттардағы объектілерге қатысты «объект» термині өзінің шегінде осы Кодекске 2-қосымшаның 1-бөлімінде (I санаттағы объектілер үшін) немесе 2-бөлімінде (II санаттағы объектілер үшін) көрсетілген қызмет түрлерінің біреуі немесе бірнешеуі, сондай-ақ олармен технологиялық тұрғыдан тікелей байланысты болатын, осындай объект орналасатын сол өнеркәсіптік алаң шегінде жүзеге асырылатын кез келген өзге қызмет түрлері жүзеге асырылатын стационарлық технологиялық объектіні (кәсіпорынды, өндірісті) білдіреді.

III санаттағы объектілерге қатысты «объект» термині өздерінің шегінде осы Кодекске 2-қосымшаның 3-бөлімінде көрсетілген қызмет түрлері жүзеге асырылатын ғимаратты, құрылысжайды, олардың кешенін, алаңды немесе аумақты білдіреді.

Әртүрлі санаттағы объектілерде жүргізілетін құрылыс-монтаждау жұмыстары мен рекультивациялау және (немесе) жою жөніндегі жұмыстар өздеріне сәйкес I, II, III немесе IV санатқа жатқызылатын өлшемшарттар қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектінің санатын айқындау жөніндегі нұсқаулықта белгіленеді.

4. Объектіні санаттарға жатқызу осы баптың 2-тармағының талаптарына сәйкес:

1) осы Кодекске сәйкес қоршаған ортаға әсері міндетті бағалануға жататын, белгіленіп отырған қызметке қатысты - қоршаған ортаға әсеріне міндетті бағалау жүргізу кезінде;

2) осы Кодекске сәйкес белгіленіп отырған қызмет әсерінің міндетті скринингіне жататын, белгіленіп отырған қызметке қатысты - белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг жүргізу кезінде жүзеге асырылады;

3) осы тармақтың 1) немесе 2) тармақшаларында көрсетілмеген өзге белгіленіп отырған қызметке қатысты - осы Кодекстің талаптарын ескере отырып, оператор дербес жүзеге асырады.

Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектінің санатын айқындау жөніндегі нұсқаулықты қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

5. Объектілерді тиісті санатқа жатқызу кезінде:

1) қызмет түрлері (сала, саланың бөлігі, өндіріс, объект) бойынша қоршаған ортаға жағымсыз әсер ету деңгейлері;

2) ластағыш заттардың шығарындыларындағы, төгінділеріндегі ластағыш заттардың уыттылық деңгейі, канцерогендік және мутагендік қасиеттері, сондай-ақ қалдықтардың сыныпталуы ескеріледі.

6. Осы Кодексте объектінің операторы деп меншігінде немесе өзге де заңды пайдалануында қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объект бар жеке немесе заңды тұлға түсініледі.

Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектіні салу, реконструкциялау, пайдалану және (немесе) жою (кейіннен кәдеге жарату) кезінде жекелеген жұмыстарды орындау және (немесе) жекелеген қызметтерді көрсету үшін объектінің операторы тартқан жеке және заңды тұлғалар объект операторлары болып танылмайды.

3-тарау. ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУ САЛАСЫНДАҒЫ СУБЪЕКТІЛЕРДІҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

13-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы субъектілердің негіз құраушы құқықтары мен міндеттері

1. Әркімнің қолайлы қоршаған ортаға құқығы бар.

2. Әрбір адамның, қазіргі және болашақ ұрпақтың қолайлы қоршаған ортада өмір сүру құқығын қамтамасыз ету мақсатында мемлекет жұртшылықтың мынадай:

1) Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес уақтылы, толық және анық экологиялық ақпаратқа қол жеткізуге;

2) мемлекеттік органдардың және лауазымды адамдардың қоршаған ортаға қатысты мәселелер бойынша шешімдер қабылдау процесіне осы Кодексте белгіленген тәртіппен қатысуға;

3) «Құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасының [Заңына](#) сәйкес қоршаған ортаны қорғау мәселелері бойынша нормативтік құқықтық актілердің жобаларын талқылауға қатысуға және өз ескертпелерін әзірлеушілердің қарауына енгізуге;

4) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға және өз құзыретіне сәйкес өзге де мемлекеттік органдарға, лауазымды адамдарға экологиялық залал келтірудің, Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзудың кез келген болжамды фактілері немесе осындай салдарлардың туындау қатерін туғызатын өзге де мән-жайлар туралы өтінішпен жүгінуге, сондай-ақ тиісті мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдардың өтініштерін қарау нәтижелері және Қазақстан Республикасының заңдарымен белгіленген тәртіппен қабылданған шешімдер туралы жауаптарын алуға;

5) мемлекеттік органдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, лауазымды адамдардың және мемлекеттік қызметшілердің қоршаған ортаны қорғау мәселелері бойынша, оның ішінде келтірілген экологиялық залалды жоюға және Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзушылықтың жолын кесуге байланысты әрекеттері (әрекетсіздігі) мен шешімдерінің заңдылығына дау айту туралы өтінішпен сотқа жүгінуге;

2023.02.10. № 31-VIII ҚР [Заңымен](#) 6) тармақша өзгертілді (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

6) үшінші тұлғалардың Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзуы салдарынан зиян келтірілген мүліктік немесе мүліктік емес игіліктер мен құқықтарды қорғау үшін Қазақстан Республикасының азаматтық және азаматтық процестік заңнамасына сәйкес сотқа жүгінуге;

2023.02.10. № 31-VIII ҚР [Заңымен](#) 7) тармақшамен толықтырылды (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді)

7) Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес қоғамдық экологиялық бақылауға қатысуға арналған құқықтарын таниды және оған кепілдік береді.

3. Осы Кодексте жұртшылық деп бір немесе біреуден көп жеке немесе заңды тұлға, коммерциялық емес ұйымдар, сондай-ақ қауымдастықтар, одақтар немесе өзге де бірлестіктер түсініледі.

4. Табиғатты сақтау және оның ресурстарына ұқыпты қарау барлық жеке және заңды тұлғаның борышы мен міндеті болып табылады.

Жеке және заңды тұлғалар Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарын сақтауға міндетті, сондай-ақ қоршаған ортаны қорғау жөніндегі шараларға жәрдемдесуге тиіс.

5. Заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлер өз есебінен қоршаған ортаны қорғау жөніндегі, оның ішінде қоршаған ортаның ластануын, табиғи ортаның тозуын, кез келген нысанда экологиялық залал келтірілуін және адамның өміріне және (немесе) денсаулығына өздерінің қызметін жүзеге асыру нәтижесінде туындауы мүмкін осыған байланысты қатерлерді болғызбау жөніндегі қажетті шараларды қамтамасыз етеді, сондай-ақ осы Кодексте белгіленген қоршаған ортаны қорғау саласындағы өзге де міндеттерді атқарады.

6. Жеке және заңды тұлғалардың Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген өзге де құқықтары бар және өзге де міндеттерді атқарады.

14-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы коммерциялық емес ұйымдардың құқықтары

Коммерциялық емес ұйымдардың қоршаған ортаны қорғау саласындағы өз қызметін жүзеге асыру кезінде осы Кодекстің [13-бабында](#) көзделген құқықтардан басқа, сондай-ақ:

1) қоршаған ортаны қорғау саласындағы іс-шараларды өз қаражаты немесе тартылған қаражат есебінен әзірлеуге, насихаттауға және іске асыруға, жеке және заңды тұлғаларды қоршаған ортаны қорғау саласындағы белсенді қызметке ерікті негізде, өтеусіз немесе өтеулі негізде тартуға;

2) қоршаған ортаны қорғау және оның сапасын жақсарту жөніндегі жұмыстарды орындауға;

3) жеке және заңды тұлғалардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін қорғау үшін, оның ішінде сотқа жүгінуге, сондай-ақ анықталмаған адамдар тобының мүддесіне орай мемлекеттік органдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, лауазымды адамдар мен мемлекеттік қызметшілердің әрекеттерінің (әрекетсіздігінің) және шешімдерінің заңдылығына дау айтуға;

4) қоршаған ортаны қорғау, табиғи ресурстарды қорғау, молықтыру және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органдармен бірлесіп, табиғи ресурстардың қорғалуын, молықтырылуы мен орнықты пайдаланылуын қамтамасыз етуге, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар мен мемлекеттік табиғи-қорық қорының объектілерін қорғауға қатысуға;

2023.02.10. № 31-VIII ҚР Заңымен 5) тармақша жаңа редакцияда (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

5) Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес қоғамдық тыңдаулар, қоғамдық экологиялық бақылау өткізуге бастама жасауға, оларды ұйымдастыруға және соларға қатысуға;

2023.02.10. № 31-VIII ҚР Заңымен 6) тармақша өзгертілді (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

6) Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес экологиялық білім беру және экологиялық ағарту жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыруға, қоршаған ортаны қорғау саласында зерттеулер жүргізуге;

2023.02.10. № 31-VIII ҚР Заңымен 7) тармақшамен толықтырылды (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

7) қоршаған ортаның жай-күйіне тәуелсіз экологиялық мониторинг жүргізуге, электрондық дерекқорды құруға және жүргізуге құқығы бар.

15-бап. Жұртшылықтың шешімдер қабылдауға қатысуы

2023.02.10. № 31-VIII ҚР Заңымен 1-тармақ жаңа редакцияда (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1. Мүдделі жұртшылық осы Кодексте белгіленген шарттарда және тәртіппен, экологиялық бағалау жүргізу процесіне және жұртшылықтың қатысуы көзделген өзге де рәсімдерге, сондай-ақ мемлекеттік органдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, лауазымды адамдардың және өзге де тұлғалардың қоршаған ортаға қатысты мәселелер бойынша шешімдер қабылдау процесіне қатысуға құқылы.

2. Осы Кодексте мүдделі жұртшылық деп өз мүдделерін қоршаған ортаға қатысты мәселелер бойынша қабылданатын шешімдер қозғайтын немесе қозғауы мүмкін немесе осы шешімдерді қабылдау процесіне қатысуға мүдделі жұртшылық түсініледі.

Жарғылық мақсаттарының ішінде қоршаған ортаны тұтастай немесе оның жекелеген элементтерін қорғауға жәрдемдесу бар коммерциялық емес ұйымдар мүдделігі бар ұйымдар болып есептеледі.

3. Осы Кодексте айқындалған рәсімдер шеңберінде мүдделі жұртшылық өкілдері өздері белгіленіп отырған қызметке немесе қабылданатын шешімге қатысы бар деп санайтын кез келген ескертуді, ақпаратты, талдауды немесе пікірді жазбаша немесе электрондық нысанда және ауызша, оның ішінде қоғамдық тыңдауларды өткізу осы Кодексте көзделген кезде оларды өткізу барысында ұсынуға құқылы.

4. Мемлекеттік орган немесе лауазымды адам қабылдайтын, қоршаған ортаға қатысты мәселелер бойынша тиісті шешімдерде жұртшылықтың қатысу нәтижелері көрсетілуге тиіс.

5. Қоршаған ортаға қатысты мәселелер бойынша шешім қабылдаған мемлекеттік органдар немесе лауазымды адамдар бұл туралы мүдделі жұртшылыққа осы Кодексте айқындалған тәртіппен шешімнің мәтінін осы шешімнің негізі болып табылған себептер мен аргументтерді көрсете отырып бірге ұсыну арқылы оған дереу хабарлауға міндетті.

16-бап. Қоршаған органы қорғау саласындағы құқықтарды қамтамасыз ету жөніндегі мемлекеттік шаралар жүйесі

1. Мемлекеттік органдар, жергілікті өзін-өзі басқару органдары және лауазымды адамдар жұртшылықтың қоршаған органы қорғау саласындағы құқықтарын іске асыруда оған жәрдемдесуге міндетті.

2. Өз құзыреті шеңберінде жұртшылықтың осы Кодексте көзделген құқықтарын іске асыруды қамтамасыз етпейтін немесе оларды іске асыруға кедергі келтіретін лауазымды адамдар Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жауапты болады.

4-тарау. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ АҚПАРАТ

17-бап. Экологиялық ақпарат

1. Экологиялық ақпарат:

1) табиғи орта құрамдастарының, табиғи және табиғи-антропогендік объектілердің, табиғи кешендердің, мемлекеттік табиғи-қорық қоры объектілерінің, генетикалық түрлендірілген организмдерді қоса алғанда, биоәртүрліліктің жай-күйі және олардың арасындағы өзара іс-қимыл, сондай-ақ экожүйелік көрсетілетін қызметтер, генофонд және тірі организмдердің генетикалық ресурстары туралы;

2) осы тармақтың 1) тармақшасында көрсетілген элементтерге әсер ететін және (немесе) әсер етуге қабілетті факторлар туралы;

3) мемлекет қолданатын әкімшілік, заңнамалық, бағдарламалық және өзге де шаралар, оның ішінде қоршаған орта саласындағы әзірленіп жатқан, осы тармақтың 1) және 2) тармақшаларында көрсетілген элементтер мен факторларға әсер ететін және (немесе) әсер етуге қабілетті нормативтік құқықтық актілер, саясаттар, жоспарлар, бағдарламалар мен келісімдер, оның ішінде осы тармақтың 1) тармақшасында көрсетілген элементтерді қорғауға бағытталған жоспарланған, іске асырылатын немесе орындалған шаралар мен іс-қимылдар туралы;

4) мемлекеттік органдардың, жеке және заңды тұлғалардың осы тармақтың 1) және 2) тармақшаларында көрсетілген элементтер мен факторларға әсер ететін және (немесе) әсер етуге қабілетті қызметі, сондай-ақ осындай элементтерді қорғауға бағытталған, жоспарланған, іске асырылатын немесе орындалған шаралар мен іс-қимылдар туралы;

5) Қазақстан Республикасының экология заңнамасы және оны қолдану жөнінде есептер туралы;

6) шығындар мен пайданы талдау, осы тармақтың 3) және 4) тармақшаларында көзделген жоспарланған шаралар және қызметті жүзеге асыру шеңберінде мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдар шешімдер қабылдаған кезде пайдаланылған экономикалық талдаудың өзге түрлері мен жол берулер туралы;

7) егер қолдануға болатын болса, ластағыш заттардың тамақ тізбегіндегі концентрацияларды қоса алғанда, адамдар денсаулығының, экологиялық қауіпсіздіктің жай-күйі, адамдардың өмір сүруінің экологиялық жағдайлары, мәдениет объектілерінің, ғимараттар мен құрылысжайлардың өздеріне осы тармақтың 1) тармақшасында көрсетілген қоршаған орта элементтерінің жай-күйі немесе осы элементтер, осы

тармақтың 2), 3) және 4) тармақшаларында көрсетілген факторлар, қызмет немесе шаралар арқылы әсер ететін немесе әсер ете алатын дәрежедегі жай-күйі туралы;

8) климаттың өзгеруге осалдығы, климаттың өзгеруінің бұрыннан бар және болжамды әсерлері, сондай-ақ климаттың өзгеруіне бейімдеу жөніндегі шаралар туралы жазбаша, көрнекі, дыбыстық, электрондық немесе кез келген өзге де материалдық нысандардағы кез келген ақпаратты білдіреді.

2. Экологиялық ақпарат жалпыға бірдей қолжетімді болып табылады және шектелуге және құпияландыруға жатпайды.

18-бап. Экологиялық ақпаратқа қол жеткізу

1. Жұртшылықтың мемлекеттік органдарда бар, оның ішінде олар шығарған немесе алған не мемлекеттік органның тапсырмасы бойынша әрекет ететін кез келген жеке немесе заңды тұлғаның иелігіндегі толық, анық және уақтылы экологиялық ақпаратқа қол жеткізуге құқығы бар.

2. Экологиялық ақпарат иелері экологиялық ақпаратты осы Кодекстің [20-бабында](#) көзделген жағдайларды қоспағанда, сұрау салу бойынша беруге міндетті. Экологиялық ақпарат беру туралы сұрау салумен жүгінген өтініш берушіден оның осындай ақпарат алуға өз мүдделілігінің негіздемесін ұсынуды талап етуге ешкім де құқылы емес.

3. Мыналар:

1) мемлекеттік биліктің заң шығарушы, атқарушы және сот тармақтарының, жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару органдары мен мекемелері;

2) қызметінің немесе көрсететін қызметінің қоршаған ортаға қатысы бар, мемлекеттік органдар болып табылмайтын мемлекеттік мекемелер;

3) қызметінің немесе көрсететін қызметінің қоршаған ортаға қатысы бар квазимемлекеттік сектор субъектілері;

4) өздері иеленетін экологиялық ақпарат бөлігінде - жеке және заңды тұлғалар экологиялық ақпарат иелері деп танылады.

4. Жұртшылықтың экологиялық ақпарат қамтылған, жалпыға бірдей қолжетімді мемлекеттік электрондық ақпараттық ресурстарға еркін және тегін қол жеткізуге де құқығы бар.

19-бап. Экологиялық ақпарат беру нысаны

1. Экологиялық ақпарат:

1) мұндай негіздерді көрсете отырып, оны өзге нысанда берудің объективті және ақылға қонымды негіздері болған;

2) ол бұрын жұртшылыққа өзге нысанда берілген жағдайлардан басқа ретте өтініш берушіге экологиялық ақпарат беру туралы тиісті сұрау салуда көрсетілген нысанда берілуге тиіс.

2. Экологиялық ақпарат беру туралы сұрау салуда мұндай нұсқау болған кезде, өтініш берушіге тиісті экологиялық ақпараты бар немесе оны қамтитын нақты құжаттаманың көшірмелері де берілуге тиіс.

20-бап. Экологиялық ақпарат беру мерзімдері мен тәртібі

1. Экологиялық ақпарат беру және беруден бас тарту мерзімдері, тәртібі осы Кодекстің талаптары ескеріле отырып, Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік [кодексінде](#) және «Ақпаратқа қол жеткізу туралы» Қазақстан Республикасының [Заңында](#) белгіленеді.

2. Қоршаған ортаға әсерді бағалау рәсіміне және белгіленіп отырған қызмет бойынша шешімдер қабылдау процесіне қатысты экологиялық ақпаратқа қол жеткізу осы Кодекске сәйкес қамтамасыз етіледі.

3. Экологиялық ақпаратқа қолжетімділік беруден:

1) егер сұрау салудың мазмұны сұрау салынған экологиялық ақпаратты анықтауға мүмкіндік бермесе;

2) егер сұрау салу «Ақпаратқа қол жеткізу туралы» Қазақстан Республикасының [Заңының](#) талаптарына сәйкес келмесе;

3) егер бұл Қазақстан Республикасының дербес деректер және оларды қорғау туралы заңнамасын бұзуға алып келсе;

4) егер сұрау салуда экологиялық ақпарат иесі қабылдаған актілерді құқықтық бағалау, экологиялық ақпарат иесінің не оған ведомстволық бағынысты органдар мен ұйымдардың қызметіне талдау немесе ол аяқталғанға дейін өзге де талдау жұмысын жүргізу туралы мәселе қойылса;

5) мемлекеттік бақылау және қадағалау шеңберінде жүргізілетін тексерулердің нәтижелері бойынша шешім қабылданғанға дейін;

6) ведомствоаралық және ведомствоішілік хат алмасу немесе мемлекеттік органдардағы кеңестер қорытындылары бойынша әзірленетін түпкілікті шешім қабылданғанға дейін;

7) шет мемлекеттерден немесе халықаралық ұйымдардан келіп түскен құжаттардың мазмұнын ашу шарттары туралы өзара келісім қабылданғанға дейін;

8) егер бұл зияткерлік меншік құқықтарын бұзуға алып келсе;

9) егер бұл алғашқы статистикалық деректердің құпиялылығын бұзуға алып келсе, бас тартылуға тиіс.

Қоршаған ортаға эмиссиялардың сандық және сапалық көрсеткіштері туралы ақпарат коммерциялық немесе заңмен қорғалатын өзге де құпия деп таныла алмайды.

4. Осы баптың 3-тармағына сәйкес ашылуға жатпайтын ақпаратты құпиялығына нұқсан келтірілмей өзге ақпараттан бөлу мүмкін болған жағдайларда, соңғысы өтініш берушіге берілуге тиіс.

5. Мемлекеттік органда сұрау салынған экологиялық ақпарат болмаған жағдайларда, алынған сұрау салу Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген мерзімдерде, өтініш беруші бұл туралы хабардар етіле отырып, тиісті мемлекеттік органға қайта жіберіледі.

21-бап. Экологиялық ақпаратты жинау және тарату

1. Мемлекет экологиялық ақпаратты жинау және тарату жөніндегі шараларды, оның ішінде:

1) Қазақстан Республикасының ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімін жүргізу және ашық қолжетімділікте орналастыру;

2) Қазақстан Республикасының қоршаған ортаның жай-күйі және табиғи ресурстарды пайдалану туралы ұлттық баяндамасын әзірлеу және жариялау;

3) мемлекеттік экологиялық ақпарат қорын жүргізу және оған еркін қолжетімділік беру;

2024.08.07. № 116-VIII ҚР [Заңымен](#) 4) тармақша өзгертілді (2024 ж. 20 тамыздан бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))

4) [масс-медиада](#), телекоммуникация желілерінде немесе онлайн-платформаларда, сондай-ақ мемлекеттік органдар жүргізетін экологиялық ағарту жөніндегі іс-шаралар шеңберінде экологиялық ақпаратты ұдайы тарату арқылы қамтамасыз етеді.

2. Мемлекеттік органдар жұртшылыққа ақпаратқа қол жеткізу мәселелерінде, оның ішінде тиісті мемлекеттік органдардың иелігіндегі экологиялық ақпараттың түрі мен көлемі туралы және осындай ақпаратты беру және оған қол жеткізу шарттары мен тәртібі туралы толық ақпарат беру арқылы қолдау көрсетуге міндетті.

3. Облыстың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың жергілікті атқарушы органы жыл сайын 1 мамырға дейін ресми интернет-ресурста өткен жылғы:

1) қоршаған орта сапасының бекітілген нысаналы көрсеткіштері және барлық тиісті индикатордың нақты нәтижелері туралы;

2) мемлекеттік экологиялық саясаттың жергілікті деңгейде іске асырылу барысы туралы;

3) қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарының іске асырылу барысы және жергілікті бюджеттің осындай іс-шараларға арналған шығыстары туралы;

4) қоршаған ортаға жағымсыз әсер еткені үшін жергілікті бюджетке түскен төлемнің жалпы сомасы туралы ақпаратты орналастырады.

4. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жыл сайын 1 мамырға дейін ресми интернет-ресурста өткен жылғы:

1) мемлекеттік экологиялық саясаттың іске асырылу барысы туралы;

2) экологиялық залалды ремедиациялау жөніндегі іске асырылған іс-шаралар туралы;

3) республикалық бюджеттің қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларға арналған шығыстары туралы;

4) мемлекеттік экологиялық бақылау нәтижелері және Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзғаны үшін бюджетке өндіріп алынған айыппұлдардың жалпы сомасы туралы ақпаратты орналастырады.

22-бап. Ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімі

1. Ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімі - әркімнің экологиялық ақпаратқа қол жеткізу құқығын қамтамасыз ету, жұртшылықтың қоршаған ортаға қатысты мәселелер бойынша шешімдер қабылдау процесіне қатысуы, сондай-ақ қоршаған ортаның ластануын болғызбау мен қысқартуға жәрдемдесу мақсатында жүргізілетін ресми интернет-ресурста ашық қолжетімділікте орналастырылған, ластағыш заттардың қоршаған ортаға эмиссияларының жай-күйі және қоршаған ортаның ластану деңгейлері туралы құрылымданған электрондық дерекқор.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 2-тармақ өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімін жүргізуді ұйымдастырады.

Ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімін жүргізуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымы жүзеге асырады.

Ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімін жүргізу қағидаларын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

3. Осы баптың мақсаттары үшін ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркеліміне қатысты:

1) «ластағыш» термині өздерінің қасиеттеріне орай және осындай заттарды қоршаған ортаға енгізу салдарынан қоршаған ортаға немесе адамның өміріне және (немесе) денсаулығына зиянды болуы мүмкін және ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімін жүргізу қағидаларында белгіленген өнеркәсіп салалары бойынша есептілік үшін ластағыштардың тізбесіне енгізілген затты немесе заттар тобын білдіреді;

2) «шығарынды» термині қандай да бір қызмет нәтижесінде, оның әдейі немесе авариялық, жоспарлы немесе жоспардан тыс болып табылатын-табылмайтынына қарамастан, ластағыштардың қоршаған ортаға кез келген енгізілуін, оған қоса жер бетіне және су объектілеріне төгілуін, атмосфералық ауаға эмиссияны, ластағыштардың су объектілеріне ағызылуын, ластағыштардың жер қойнауына айдалуын, қалдықтардың көмілуін немесе олардың жер бетінде не сарқынды суларды түпкілікті тазартусыз кәріз жүйесі арқылы орналастырылуын білдіреді;

3) «көшіру» термині жоюға немесе қалпына келтіруге арналған ластағыштардың немесе қалдықтардың, сондай-ақ тазартуға арналған сарқынды сулар құрамындағы ластағыштардың объект шегінен тыс жерге орын ауыстыруын білдіреді;

4) «объект» термині сол бір тұлғаның меншігіндегі немесе сол бір тұлға пайдаланатын сол бір учаскедегі немесе іргелес учаскелердегі бір немесе бірнеше өнеркәсіптік қондырғыны білдіреді.

4. Ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімінің ақпараты оны жергілікті жерде көрнекі көрсету мақсатында тиісті картографиялық материалдарға байланыстырыла отырып келтіріледі.

5. Ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімі:

1) стационарлық ұйымдастырылған көздер бойынша есептілікке қатысты нақты объектілерге байланыстырыла отырып;

2) ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімін жүргізу қағидаларында белгіленген өнеркәсіп салалары бойынша есептілік үшін ластағыштардың тізбесіне сәйкес ластағыштың әрбір түрі және қалдықтардың әрбір түрі бойынша жеке-жеке;

3) нұсқаулық-әдістемелік құжаттарға сәйкес қоршаған ортаға эмиссияларды айқындау негізінде жүргізіледі.

Қоршаған ортаға эмиссияларды анықтаудың нұсқаулық-әдістемелік құжаттарын, оның ішінде ауыр металдар мен төзімді органикалық ластағыш заттар эмиссияларын есептеу [әдістемесін](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

6. Ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімі Қазақстан Республикасында қолданылатын қоршаған орта сапасының нормативтері, ластағыш заттардың халық денсаулығы мен қоршаған ортаға әсері туралы ақпаратты, ластағыш заттардың шығарындылары мен көшірілуі жөніндегі басқа да ғылыми негізделген ақпаратты, сондай-ақ Қазақстан Республикасында ластағыш заттардың эмиссиясын жүзеге асыратын объектілер туралы ақпаратты қамтиды.

7. Ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркеліміне берілетін әрбір объект туралы ақпаратта:

1) есептілік ұсынылатын объектінің атауы, бизнес-сәйкестендіру нөмірі, пошталық мекенжайы, географиялық орналасқан жері (объектінің координаттары) және қызмет түрі немесе түрлері, сондай-ақ бірінші басшының аты және тегі;

2) есептілік ұсыну талап етілетін әрбір ластағыштың атауы және сәйкестендіру нөмірі;

3) объектіде шығарылуы жүзеге асырылған әрбір ластағыштың есепті жылдағы саны (жиынтық, сондай-ақ ластағыштарды жер қойнауына айдауды қоса алғанда, ауаға, суға немесе жерге шығарылуы бойынша бөлшектелген саны);

4) қауіпті және қауіпті емес қалдықтар арасында аражікті белгілеп, тиісінше «В» немесе «У» белгілерін көрсете отырып (қалдықтардың қалпына келтіруге немесе жоюға арналғанына қарай), есепті жылы объектінің шегінен тыс жерге көшірілген қалдықтардың саны (қауіпті қалдықтар үшін объектінің шегінен тыс жерге көшіру жылына екі тоннадан немесе қауіпті емес қалдықтар үшін жылына екі мың тоннадан асқан жағдайда), сондай-ақ қауіпті қалдықтарды трансшекаралық көшіру кезінде - қалдықтарды қалпына келтіруді немесе жоюды жүзеге асыратын субъектінің атауы мен мекенжайы, өзіне көшірілген ластағыштар түсетін объектінің географиялық орналасқан жері;

5) есептілік ұсыну талап етілетін және есепті жыл ішінде объектінің шегінен тыс жерге көшірілген сарқынды сулардағы әрбір ластағыштың саны;

6) ақпараттың өлшемдерге, есеп-қисаптарға немесе бағалауларға негізделген-негізделмегенін көрсете отырып, ластағыштар мен қалдықтардың саны туралы ақпарат алу үшін пайдаланылған әдіснаманың типі қамтылуға тиіс.

8. Осы баптың 9-тармағында көрсетілген объектілердің операторлары жыл сайын 1 сәуірге дейін ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркеліміне өткен күнтізбелік жыл үшін осы баптың 7-тармағына сәйкес ақпаратты қамтитын есептілікті ұсынуға міндетті.

Осындай ақпарат тиісті болатын күнтізбелік жыл есепті жыл болып табылады.

9. Осы баптың 8-тармағында белгіленген есептілікті ұсыну жөніндегі міндет ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімін жүргізу қағидаларында

белгіленген, өндіріс қуатына қолданылатын шекті мәндерден асатын бір немесе одан көп қызмет түрін жүзеге асыратын және төменде санамаланған:

1) қолданылатын шекті мәндерден асатын мөлшерлерде кез келген ластағыштардың шығарындыларын жүзеге асырады;

2) тазартуға арналған сарқынды сулардағы, қолданылатын шекті мәндерден асатын мөлшерлердегі кез келген ластағышты объект алып жатқан өнеркәсіптік алаңның шегінен тыс жерге көшіруді жүзеге асырады деген өлшемшарттардың кез келгеніне сәйкес келетін объектілердің операторларына қолданылады.

Осы тармақтың бірінші бөлігіне сәйкес Қазақстан Республикасындағы ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуі саны үшін қолданылатын шекті мәндер ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімін жүргізу қағидаларында белгіленеді.

10. Ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркеліміне ақпаратты операторлар ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуі тіркелімінің ақпараттық жүйесіндегі есептілік нысанын толтыру және осы нысанға тиісті оператор өзінің атынан көрсетілген тіркелімге ақпарат беруге уәкілеттік берілген тұлғаның электрондық цифрлық қолтаңбасымен қол қою арқылы береді.

11. Оператор ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуін айқындауды ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімін жүргізу қағидаларына сәйкес айқындалатын ең үздік қолда бар ақпаратты пайдалана отырып жүзеге асырады. Оператор есепті ақпарат өздерінің көмегімен алынған деректерді, сондай-ақ деректерді жинаудың пайдаланылған әдіснамасының сипаттамасын тиісті есепті жылдың соңынан бастап бес жыл бойы сақтауға тиіс.

12. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркеліміне операторлар беретін ақпаратты ашық қолжетімділікте орналастырады.

Берілген ақпараттың толықтығы мен сапасына оператор жауапты болады.

13. Ақпарат ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркеліміне енгізілуге және әрбір есепті жыл аяқталған кезден бастап он бес айдан кешіктірілмей жұртшылыққа қолжетімді болуға тиіс.

14. Ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімінің деректері ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімі енгізілген сәттен бастап кемінде алдыңғы он есептік жыл үшін жұртшылыққа қолжетімді болуға тиіс.

15. Ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімінде ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуін іздестіру және оларды:

1) объект және оның географиялық орналасқан жері;

2) қызмет түрі;

3) объектінің операторы;

4) ластағыш және (немесе) қалдықтар;

5) шығарынды жүзеге асырылатын қоршаған ортаның әрбір құрауышы;

6) ластағыштарды көшірудің соңғы пункті және тиісті жағдайларда қалдықтарды жою немесе қалпына келтіру жөніндегі операциялардың түрлері бойынша сәйкестендіру мүмкіндігін көздеуге тиіс.

23-бап. Қоршаған ортаның жай-күйі және Қазақстан Республикасының табиғи ресурстарын пайдалану туралы ұлттық баяндама

1. Қоршаған ортаның жай-күйі және Қазақстан Республикасының табиғи ресурстарын пайдалану туралы ұлттық баяндама (бұдан әрі - Ұлттық баяндама) қоршаған ортаның жай-күйі және Қазақстан Республикасының табиғи ресурстарын пайдалану туралы талдамалық есеп болып табылады, ол жыл сайынғы негізде халыққа Қазақстан Республикасының аумағындағы нақты экологиялық жағдай және оны жақсарту жөнінде қабылданатын шаралар туралы ақпарат беру мақсатында жасалады.

2. Ұлттық баяндаманы әзірлеу, сондай-ақ қоршаған ортаның жай-күйі және Қазақстан Республикасының табиғи ресурстарын пайдалану туралы интерактивті баяндаманы әзірлеу және жүргізу [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

3. Ұлттық баяндамада:

1) қоршаған орта мен табиғи ресурстардың сапалық және сандық сипаттамалары туралы;

2) негізгі қоғамдық маңызы бар экологиялық проблемаларды қоса алғанда, қоршаған ортаға антропогендік әсер ету туралы;

3) қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштері туралы мәліметтерді қоса алғанда, өңірлердегі экологиялық ахуал туралы;

4) есепті кезеңде Қазақстан Республикасының экология заңнамасына енгізілген өзгерістер туралы;

5) Қазақстан Республикасының мемлекеттік экологиялық саясатын және табиғи ресурстарын пайдалану саласындағы саясатын, оның ішінде Қазақстан Республикасының «жасыл» экономикаға көшуі және орнықты даму бөлігінде іске асыру туралы;

6) климаттың өзгеруінің әсерлері, климаттың өзгеруінің болжанатын әсерлері, климаттың өзгеруіне осалдылық және климаттың өзгеруіне бейімделу жөніндегі шаралар туралы;

7) Қазақстан Республикасының қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық міндеттемелерін орындау туралы мәліметтер көрсетіледі.

4. Орталық мемлекеттік органдар мен жергілікті атқарушы органдар жыл сайын, есепті жылдан кейінгі жылдың 1 наурызына дейін қоршаған ортаның жай-күйі және Қазақстан Республикасының табиғи ресурстарын пайдалану туралы ұлттық және интерактивті баяндамаларын әзірлеу қағидаларына сәйкес Ұлттық баяндаманы жасау үшін ақпарат береді.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 5-тармақ өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган қолда бар деректердің, сондай-ақ орталық мемлекеттік органдар мен жергілікті атқарушы органдар берген ақпараттың негізінде Ұлттық баяндаманы әзірлеуді және оны ресми интернет-ресурста жариялауды ұйымдастырады.

Ұлттық баяндаманы әзірлеуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымы жүзеге асырады.

24-бап. Қоршаған ортаның жай-күйі және Қазақстан Республикасының табиғи ресурстарын пайдалану туралы интерактивті баяндама

1. Қоршаған ортаның жай-күйі және табиғи ресурстарды пайдалану туралы ақпаратты адамдардың кең ауқымының түсінуі үшін және жұртшылықтың осындай ақпаратқа қол жеткізуін кеңейту үшін қолжетімді нысанда тарату мақсатында қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жыл сайын Қоршаған ортаның жай-күйі және Қазақстан Республикасының табиғи ресурстарын пайдалану туралы интерактивті баяндаманы (бұдан әрі - Интерактивті баяндама) әзірлеуді ұйымдастырады.

2. Интерактивті баяндама өткен жылғы Ұлттық баяндаманың негізінде әзірленеді және оны әзірлеуге жауапты тұлғаның және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ресми интернет-ресурстарында орналастырылады.

25-бап. Мемлекеттік экологиялық ақпарат қоры

1. Мемлекеттік экологиялық ақпарат қоры экологиялық ақпаратты және қоршаған орта, табиғи ресурстар, орнықты даму және экология мәселелеріне қатысты өзге де нормативтік, статистикалық, есепке алу, есеп беру, ғылыми және талдамалық ақпаратты

жазбаша, электрондық, аудиокөрнекі немесе өзге нысандарда орталықтандырылған жинау, есепке алу, жүйелеу, сақтау, тарату жүйесін білдіреді.

2. Мемлекеттік экологиялық ақпарат қоры жұртшылықтың экологиялық ақпаратқа қол жеткізу құқығының іске асырылуын қамтамасыз ету, экологиялық ағарту және халықтың экологиялық мәдениетін арттыру, сондай-ақ мемлекеттік органдарды ақпараттық қамтамасыз ету мақсатында жүргізіледі.

3. Мемлекеттік экологиялық ақпарат қорын жүргізу қағидаларын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 4-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

4. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мемлекеттік экологиялық ақпарат қорын жүргізуді ұйымдастырады.

Мемлекеттік экологиялық ақпарат қорын жүргізуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымы жүзеге асырады.

5. Мемлекеттік экологиялық ақпарат қорының ақпараты мемлекеттік экологиялық ақпарат қорын жүргізу қағидаларына сәйкес электрондық нысанда интернет-ресурста ашық қолжетімділікте орналастырылады.

6. Мемлекеттік органдар мемлекеттік экологиялық ақпарат қорын жүргізу қағидаларына сәйкес мемлекеттік экологиялық ақпарат қорына ақпарат береді.

7. Мемлекеттік экологиялық ақпарат қорының ақпарат көздері мыналар болып табылады:

1) табиғи ресурстардың мемлекеттік кадастрлары;

2) қалдықтардың мемлекеттік кадастры;

3) озонды бұзатын заттарды тұтынудың мемлекеттік кадастры;

4) мемлекеттік көміртегі кадастры;

5) көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізілімі;

6) Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары;

7) Қазақстан Республикасының парниктік газдардың шығарылуын қысқарту бойынша ұлттық деңгейде айқындалатын үлестері;

8) парниктік газдардың шығарылуын азайту жөніндегі тиісті кезеңге арналған іс-шаралар жоспары және Қазақстан Республикасының парниктік газдардың шығарылуын қысқарту бойынша ұлттық деңгейде айқындалатын үлестерін орындау туралы есептер;

9) ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімі;

10) Озон қабатын бұзатын заттар жөніндегі Монреаль хаттамасында реттелмейтін Қазақстан Республикасының парниктік газдардың көздерінен және сіңірушілерінің абсорбциясынан антропогендік шығарындылардың кадастры туралы ұлттық баяндамасы;

11) тарихи ластану объектілерінің мемлекеттік тізілімі;

12) қоршаған ортаға әсерді бағалау және мемлекеттік экологиялық сараптама материалдары, оның ішінде қоғамдық тыңдаулардың хаттамалары;

13) осы Кодекстің 60-бабының 7-тармағына сәйкес стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі материалдар;

14) Қазақстан Республикасы қатысушысы болып табылатын, қоршаған ортаны қорғау мәселелері бойынша халықаралық шарттар;

15) Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жоспарлау жүйесінің қоршаған ортаны қорғау және табиғи ресурстарды пайдалану мәселелерін қозғайтын құжаттары;

16) қоршаған ортаны қорғау және табиғи ресурстарды пайдалану саласындағы нормативтік құқықтық актілер мен нормативтік-техникалық құжаттар;

17) осы Кодекстің талаптарына сәйкес әзірленген ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтар;

18) климаттың өзгеруінің әсер етуіне, климаттың өзгеруінің болжамды әсер етуіне, климаттың өзгеруіне осалдыққа және климаттың өзгеруіне бейімделу шараларына байланысты ақпарат;

19) қоршаған ортаны қорғауға және табиғи ресурстарды пайдалануға байланысты ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстардың орындалуы туралы есептер;

20) қоршаған ортаның жай-күйі және Қазақстан Республикасының табиғи ресурстарын пайдалану туралы ұлттық баяндамалар;

21) Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және алдын ала сақтық аймағында мұнайдың төгілуін жоюға арналған экологиялық сезімталдық карталары;

22) қоршаған ортаны қорғау және табиғи ресурстарды пайдалану саласындағы бақылау және құқық қолдану қызметінің нәтижелері жөніндегі есептер;

23) экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламаларын, қалдықтарды басқару бағдарламаларын, қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарларын, өндірістік экологиялық бақылау бағдарламаларын қоса алғанда, берілген экологиялық рұқсаттар, өндірістік экологиялық бақылау нәтижелері бойынша есептер, сондай-ақ қоршаған ортаға әсер ету туралы берілген декларациялар;

24) мемлекеттік экологиялық мониторингтің деректері;

25) генетикалық түрлендірілген организмдер мен өнімдердің тізілімі (тізбесі);

26) экология саласындағы ғылыми-техникалық және талдамалық әдебиет;

27) облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті өкілді органдары бекіткен қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарлары және олардың орындалуы туралы есептер;

28) экологиялық ақпаратты қамтитын өзге де материалдар мен құжаттар.

2-БӨЛІМ. ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУ САЛАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ

26-бап. Қазақстан Республикасы Үкіметінің қоршаған ортаны қорғау саласындағы құзыреті

Қазақстан Республикасының Үкіметі қоршаған ортаны қорғау саласында:

1) мемлекеттік экологиялық саясаттың негізгі бағыттарын әзірлейді және оларды жүзеге асыруды ұйымдастырады;

2) - 5) 2023.19.04. № 223-VII ҚР [Заңымен](#) алып тасталды *(2023 ж. 1 мамырдан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)*

27-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның құзыреті

1. Қоршаған ортаны қорғау саласында басшылықты және салааралық үйлестіруді, метеорологиялық және гидрологиялық мониторингті жүзеге асыратын орталық атқарушы орган қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган болып табылады.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР [Заңымен](#) 2-тармақ өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган:

1) осы Кодексте көзделген жағдайларда қоршаған ортаны қорғау саласында нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу және бекіту;

2) өз құзыреті шегінде орталық және жергілікті атқарушы органдардың қоршаған ортаны қорғау саласындағы қызметті жүзеге асыруы бөлігіндегі қызметін үйлестіруді жүргізу;

3) қоршаған ортаны қорғау саласындағы қызметті лицензиялау;

4) өз құзыреті шегінде осы Кодексте белгіленген экологиялық рұқсаттар беру;

5) осы Кодексте көзделген жағдайларда, кәсіпкерлік қызметтің басталғаны немесе тоқтатылғаны туралы хабарламалар қабылдау;

6) осы Кодексте белгіленген өз құзыреті шегінде мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу;

7) мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыру;

8) республикалық деңгейде маңызы бар қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларды әзірлеу және олардың жүзеге асырылуын ұйымдастыру;

9) парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеуді жүзеге асыру;

10) Жердің озон қабатын қорғау саласында мемлекеттік реттеуді жүзеге асыру;

11) облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдарының қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарларын келісу;

12) қоршаған ортаны қорғау саласында халықаралық ынтымақтастықты жүзеге асыру;
2023.19.04. № 223-VII ҚР Заңымен 12-1) тармақшамен толықтырылды (2023 ж. 1 мамырдан бастап қолданысқа енгізілді)

12-1) Қазақстан Республикасының климаттың өзгеруі саласындағы халықаралық шарттары бойынша міндеттемелерді орындау жөніндегі мемлекеттік саясатты іске асыруды жүзеге асыру;

2023.19.04. № 223-VII ҚР Заңымен 13) тармақша өзгертілді (2023 ж. 1 мамырдан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

13) өзіне осы Кодексте, Қазақстан Республикасының өзге де заңдарында, Қазақстан Республикасы Президентінің және Қазақстан Республикасы Үкіметінің актілерінде жүктелген өзге де функцияларды орындау арқылы бірыңғай мемлекеттік экологиялық саясатты қалыптастырады және іске асырады.

Осы тармақтың бірінші бөлігінің 4) - 7) тармақшаларында, сондай-ақ осы Кодекстің 7-тарауында көзделген функциялар мен өкілеттіктерді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган, оның ведомстволары мен аумақтық бөлімшелері арасында бөледі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган белгілейді.

28-бап. Бірыңғай мемлекеттік экологиялық саясатты іске асыру

1. Қазақстан Республикасының бірыңғай мемлекеттік экологиялық саясаты Қазақстан Республикасының Үкіметі әзірлеген негізгі бағыттар бойынша іске асырылады.

2. Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары қоршаған орта сапасының бекітілген нысаналы көрсеткіштерін ескере отырып, Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес жергілікті деңгейде мемлекеттік экологиялық саясаттың іске асырылуы үшін жауапты болады.

3. Мемлекеттік экологиялық саясатты орталық және жергілікті деңгейлерде іске асыру кезінде осы Кодекске сәйкес мүдделі жұртшылықтың қоршаған ортаны қорғауға қатысты мәселелер бойынша шешімдер қабылдау процесіне қатысу құқығының сақталуы қамтамасыз етілуге тиіс.

4. Мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдар өз құзыреті шегінде жеке және заңды тұлғаларды экологиялық ағарту және олардың экологиялық мәдениетін арттыру жөніндегі шараларды қамтамасыз етеді, сондай-ақ мемлекеттік экологиялық саясатты іске асыруға олардың ерікті негізде тартылуы үшін қажетті жағдай жасайды.

29-бап. Бюджет қаражаты есебінен қаржыландырылатын қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар

1. Қоршаған ортаны қорғауға және оның сапасын жақсартуға бағытталған технологиялық, техникалық, ұйымдастырушылық, әлеуметтік және экономикалық шаралар кешені қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар болып табылады.

2. Бюджет қаражаты есебінен қаржыландырылатын қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жоспарлау жүйесінің құжаттарында белгіленетін бағыттарға, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Президентінің,

Қазақстан Республикасы Үкіметінің және жергілікті өкілді органдардың шешімдеріне сәйкес айқындалады.

3. Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларды:

1) жергілікті деңгейде - облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары;

2) республикалық деңгейде - қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ұйымдастырады.

4. Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларға:

1) экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге бағытталған;

2) қоршаған ортаның сапалық сипаттамаларын арттыру арқылы қоршаған орта құрамдастарының жай-күйін жақсартатын;

3) экологиялық жүйелердің жай-күйін тұрақтандыру мен жақсартуға, биоәртүрлілікті сақтауға және орнықты пайдалануға, табиғи ресурстарды молықтыруға ықпал ететін;

4) қоршаған ортаның ластануының, табиғи ортаның тозуының, кез келген нысанда экологиялық залал келтірудің және осыған байланысты адамның өміріне және (немесе) денсаулығына қатердің алдын алатын және оларды болғызбайтын;

5) төзімді органикалық ластағыштарды қоса алғанда, қауіпті химиялық заттарды қауіпсіз басқаруды қамтамасыз етуге, қоршаған ортаға антропогендік те, табиғи сипатта да химиялық, биологиялық және физикалық әсер ету деңгейін төмендетуге бағытталған;

6) қоршаған ортаны қорғауға, табиғи ресурстарды орнықты пайдалануға және қоршаған ортаны қорғауды басқарудың халықаралық стандарттарын ендіруге бағытталған әдістер мен технологияларды жетілдіретін;

7) өндірістік экологиялық бақылаудың тиімділігін арттыратын;

8) қоршаған ортаны қорғау саласында ақпараттық жүйелерді қалыптастыратын және экологиялық ақпарат беруге ықпал ететін;

9) орнықты даму үшін экологиялық білімді насихаттауға, экологиялық білім беруге және ағартуға ықпал ететін;

2023.02.10. № 31-VIII ҚР Заңымен 10) тармақша өзгертілді (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

10) парниктік газдардың шығарылу көлемін қысқартуға және (немесе) парниктік газдардың сіңірілуін ұлғайтуға бағытталған;

2023.02.10. № 31-VIII ҚР Заңымен 11) тармақшамен толықтырылды (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді)

11) қоршаған ортаны қорғау саласында ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар жүргізуге бағытталған іс-шаралар жатады.

2023.02.10. № 31-VIII ҚР Заңымен 5-тармақ өзгертілді (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

5. Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдарының қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралары қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарларының негізінде және соған сәйкес жүргізіледі.

Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарын облыстың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың жергілікті атқарушы органы мүдделі жұртшылықтың өкілдерін қатыстырып, осы Кодекске [4-қосымшада](#) көзделген қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралардың үлгілік тізбесін негізге ала отырып, үш жылдық перспективаға әзірлейді.

Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарының жобасы қоғамдық тыңдауларды өткізу [қағидаларына](#) сәйкес қоғамдық тыңдаулар рәсімінен өтеді.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісілгеннен кейін қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарын облыстың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың тиісті жергілікті өкілді органы бекітеді.

Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарын әзірлеу тәртібін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлейді және бекітеді.

6. Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары жыл сайын, есепті кезең аяқталғаннан кейін 1 ақпаннан кешіктірмей облыстың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың тиісті жергілікті өкілді органына және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарының орындалуы туралы есеп ұсынады.

7. Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралардың бекітілген жоспары осы іс-шаралар жоспары әзірленген және бекітілген жылдың алдындағы үш жыл ішінде жергілікті бюджетке түскен, қоршаған ортаға жағымсыз әсер үшін төлем сомаларынан кем емес көлемде бюджет қаражаты есебінен іске асырылады.

Қоршаған ортаға жағымсыз әсер үшін келіп түскен төлем сомаларынан қалыптастырылатын және қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларға жіберілетін қаражат жеткіліксіз болған жағдайда, қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралардың бекітілген жоспары қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша ғана өзгертілуі мүмкін.

8. Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдарының қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралары Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде тыйым салынбаған өзге де көздер есебінен қосымша жүзеге асырылуы мүмкін.

30-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы ведомствоаралық өзара іс-қимыл

Мемлекеттік экологиялық саясатты іске асыру мақсатында мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдар өз құзыреті шегінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға өз функцияларын жүзеге асыру кезінде жәрдемдесуге міндетті.

3-БӨЛІМ. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУ

31-бап. Экологиялық қатынастарды мемлекеттік реттеу нысандары мен құралдары

Экологиялық қатынастарды мемлекеттік реттеу мемлекеттің осы Кодексте реттелетін қатынастарды субъектілердің орындауы міндетті экологиялық талаптарды белгілеу және осы Кодекске сәйкес қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік реттеу құралдарын қолдану арқылы жүзеге асырылады.

32-бап. Экологиялық талаптар туралы жалпы ережелер

Экологиялық талаптар деп Қазақстан Республикасының экология заңнамасында белгіленген, қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз етуге бағытталған қағидалар, талаптар, шектеулер мен тыйымдар түсініледі.

33-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік реттеу құралдарының түрлері

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік реттеу құралдары деп экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз етуге бағытталған шаралардың, іс-қимылдар мен рәсімдердің жиынтығы түсініледі.

2. Мыналар қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік реттеу құралдары болып табылады:

- 1) қоршаған ортаны қорғау саласындағы қызметті лицензиялау;
- 2) экологиялық нормалау;
- 3) қоршаған ортаны қорғау саласындағы техникалық реттеу;
- 4) экологиялық бағалау;

- 5) мемлекеттік экологиялық сараптама;
- 6) экологиялық рұқсаттар және қоршаған ортаға әсер ету туралы декларациялар;
- 7) қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингі;
- 8) мемлекеттік экологиялық бақылау;
- 9) қалдықтарды жинау, сұрыптау және (немесе) тасымалдау жөніндегі қызметтің хабарлама жасау тәртібі;
- 10) парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу құралдары.

34-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы қызметті лицензиялау

1. Жеке және заңды тұлғалардың қоршаған ортаны қорғау саласындағы лицензиялануға жататын жұмыстары мен көрсететін қызметтерінің түрлері «Рұқсаттар және хабарламалар туралы» Қазақстан Республикасының [Заңына](#) сәйкес айқындалады.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы лицензияланатын қызмет түрі бойынша [біліктілік талаптарын](#) олардың кіші түрлері бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

5-тарау. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ НОРМАЛАУ

35-бап. Жалпы ережелер

1. Экологиялық нормалау сапаның экологиялық нормативтерін, қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерін және қоршаған ортаға жол берілетін антропогендік әсер ету нормативтерін белгілеуді білдіреді.

2. Мемлекет қолайлы қоршаған ортаның кепілдік беріліп сақталуы және адам қызметінің қоршаған ортаға және адамның денсаулығына жағымсыз әсерін болғызбау және (немесе) азайту үшін оны мемлекеттік реттеудің экологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында экологиялық нормалауды жүзеге асырады.

3. Мемлекеттік орган іске асырылуы нәтижесінде қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін және (немесе) әсер етуі мүмкін нормативтік құқықтық актіні әзірлеу және бекіту немесе нормативтік емес құқықтық актіні қабылдау кезінде интеграция қағидатын негізге ала отырып, тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктер үшін белгіленген сапаның экологиялық нормативтері мен қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштеріне қол жеткізу қажеттігін ескеруге міндетті.

Аумақтарды дамыту мен оларға құрылыс салудың қала құрылысын жоспарлауды жүзеге асыру кезінде адам денсаулығын сақтауға бағытталған сапаның экологиялық нормативтерінің сақталуы қамтамасыз етілмейтін аймақтар шегінде жаңа қоныстану аумақтарын орналастыруға жол берілмейді.

4. Мемлекеттік органның немесе лауазымды адамның осы баптың 3-тармағының талаптарын бұзатын шешімдерінің, әрекеттерінің (әрекетсіздігінің) заңдылығына Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен дау айтылуы мүмкін.

36-бап. Сапаның экологиялық нормативтері

1. Сапаның экологиялық нормативтері деп қоршаған ортаның жекелеген құрамдастары жай-күйіне қатысты сандық және сапалық сипаттамалардың мемлекет белгілеген жиынтығы түсініледі, оларға қол жеткізу және қолдау көрсету қолайлы қоршаған ортаны қамтамасыз ету үшін қажет болып табылады.

2. Сапаның экологиялық нормативтері негізінде қоршаған ортаның ағымдағы жай-күйін бағалау жүзеге асырылады және оған жол берілетін антропогендік әсер ету нормативтері белгіленеді.

3. Сапаның экологиялық нормативтері осы Кодекске сәйкес қоршаған ортаның мына құрамдастарының әрқайсысы:

- 1) атмосфералық ауа;
- 2) жерүсті және жерасты сулары;
- 3) топырақ және жер үшін жеке әзірленеді және белгіленеді.
4. Сапаның экологиялық нормативтеріне:

- 1) қоршаған орта құрамдастары жай-күйінің химиялық көрсеткіштері үшін белгіленген нормативтер;
- 2) қоршаған ортаның физикалық факторлары үшін белгіленген нормативтер;
- 3) қоршаған орта құрамдастары жай-күйінің биологиялық көрсеткіштері үшін белгіленген нормативтер жатады.

5. Қоршаған орта құрамдастары жай-күйінің химиялық көрсеткіштеріне арналған сапаның экологиялық нормативтері ластағыш заттардың шекті жол берілетін концентрациясы түрінде белгіленеді.

Ластағыш заттар тізбесіне енгізілген ластағыш заттың атмосфералық ауа, жерүсті немесе жерасты сулары, топырақ көлемінің немесе массасының бірлігіндегі немесе жер беті алаңының бірлігіндегі адамға тұрақты немесе уақытша әсер ету кезінде оның денсаулығына әсер етпейтін және ұрпақта қолайсыз тұқым қуалаушылық өзгерістер, сондай-ақ табиғи орта объектілерінің тозуын туғызбайтын, экологиялық жүйелердің орнықтылығын және биоәртүрлілікті бұзбайтын ең көп мөлшері (массасы) ластағыш заттың шекті жол берілетін концентрациясы деп түсініледі.

Қоршаған орта құрамдастары жай-күйінің химиялық көрсеткіштеріне арналған сапаның экологиялық нормативтері адам денсаулығына және табиғи ортаға (экожүйелер, жануарлар дүниесі және өсімдіктер әлемі) әсер ету тұрғысынан жеке белгіленеді.

6. Қоршаған ортаның физикалық факторлары үшін сапаның экологиялық нормативтері қоршаған ортаға жағымсыз физикалық әсер етудің шекті жол берілетін деңгейлері түрінде белгіленеді.

Жағымсыз физикалық әсер етудің шекті жол берілетін деңгейі деп физикалық әсер етудің жекелеген түрлерінің (шу, діріл, электр, электромагнит, магнит өрістері, радиация, жылу) ең жоғары деңгейі түсініледі, онда жануарлардың, өсімдіктердің, экологиялық жүйелер мен биоәртүрліліктің жай-күйіне зиянды әсер болмайды.

7. Қоршаған орта құрамдастары жай-күйінің биологиялық көрсеткіштеріне арналған сапаның экологиялық нормативтері өсімдіктердің, жануарлардың және табиғи орта сапасының индикаторлары ретінде пайдаланылатын басқа да организмдердің жекелеген түрлері мен топтарына қатысты олардың табиғи көрсеткіштері деңгейінде не табиғи ортаның қасиеттері мен оның өз сапасын ұстап тұру және қалпына келтіру жөніндегі қабілетін ескере отырып, осындай табиғи көрсеткіштерден жол берілетін ауытқу аралығы түрінде белгіленеді.

8. Сапаның экологиялық нормативтері табиғи ортаға әсер ету тұрғысынан нақты аумаққа немесе акваторияға тән табиғи факторлардың әсерінен қалыптасқан табиғи жағдайларды, сондай-ақ осындай аумақтарды немесе акваторияларды Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес белгіленген пайдалану мақсаты ескеріле отырып белгіленеді.

9. Траншекаралық су айдындары мен ағын су сулары сапасының экологиялық нормативтерін белгілеу кезінде Қазақстан Республикасы ратификациялаған тиісті халықаралық шарттардың талаптары ескерілуге тиіс.

10. Табиғи ресурстарды пайдалану саласындағы Қазақстан Республикасының табиғи ресурстардың тиісті түрін пайдалану туралы заңнамасына сәйкес белгіленетін нормалар мен нормативтер экологиялық нормативтерге жатпайды.

11. Ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды сақтау және жақсарту мақсатында осы аумақтар үшін олардың осы Кодекске сәйкес ерекше табиғат қорғау мәртебесі ескеріле отырып, Қазақстан Республикасының бүкіл аумағы үшін белгіленгеннен неғұрлым қатаң сапаның экологиялық нормативтері әзірленуі және бекітілуі мүмкін.

12. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган зертханалық сынақтардың, ғылыми зерттеулердің нәтижелері және халықаралық тәжірибе негізінде, сондай-ақ нақты аумақтар мен акваториялар үшін - осындай аумақтар мен осындай акваториялардағы қоршаған ортаның жай-күйін көпжылдық (кемінде бес жыл) байқаудың деректері негізінде сапаның экологиялық нормативтерін әзірлейді.

13. Сапаның экологиялық нормативтері өздерінің сақталуын бақылау Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес бекітілген бақылау-өлшеу жабдығының және тиісті өлшеу әдістемелерінің (әдістерінің), индикациялау, тесттеу және (немесе) бақылау тәсілдерінің болуымен қамтамасыз етілетін көрсеткіштер бойынша белгіленеді.

14. Сапаның экологиялық нормативтері табиғи ортаның тиісті құрамдасының табиғи фонының мәндері ескеріле отырып әзірленеді және белгіленеді. Табиғи орта құрамдасының табиғи фоны эталондық учаскелерде қоршаған ортаның жай-күйін көпжылдық (кемінде бес жыл) байқау және табиғи орта құрамдасының химиялық, биологиялық және физикалық көрсеткіштері бойынша сынамаларды және (немесе) өлшемдерді іріктеу нәтижелері негізінде айқындалады.

15. Эталондық учаске ретінде репрезентативтік ерекше қорғалатын табиғи аумақ (акватория) шегінде, ал мұндай ерекше қорғалатын табиғи аумақ (акватория) болмаған кезде, ұқсас табиғи ерекшеліктері бар және жай-күйі табиғи экологиялық жүйенің тірі элементтеріне (өсімдіктер, жануарлар және басқа да организмдер) қысымшылық белгілерінің болмауымен сипатталатын аумақта немесе акваторияда орналасқан аумақ, акватория немесе оның бір бөлігі қабылданады.

Аумақты, акваторияны немесе оның бір бөлігін эталондық учаске ретінде таңдау өлшемшарттары мен тәртібі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітетін сапаның экологиялық нормативтерін әзірлеу және қайта қарау [қағидаларында](#) айқындалады.

16. Сапаның экологиялық нормативтерін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган он жыл мерзімге бекітеді және олар көрсетілген мерзім өткеннен кейін қоршаған орта, оның сапасына әсер ететін табиғи және антропогендік факторлар туралы жаңартылған ғылыми білімдер негізінде, сондай-ақ мониторинг пен бақылау әдістерінің, техникалары мен технологияларының дамуы ескеріле отырып, қайта қаралуға жатады. Сапаның экологиялық нормативтері сондай-ақ Қазақстан Республикасының қоршаған ортаны қорғау мәселелері бойынша неғұрлым қатаң сапаның экологиялық нормативтерін енгізу жөнінде шаралар қабылдауды талап ететін халықаралық міндеттемелері күшіне енгеннен кейін бірінші жылдан кешіктірілмей қайта қаралуға жатады.

37-бап. Қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштері

1. Қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштері (бұдан әрі - сапаның нысаналы көрсеткіштері) деп қоршаған ортаның жекелеген құрамдастары жай-күйінің сандық және сапалық сипаттамаларының және қоршаған ортаны қорғау және белгілі бір уақыт кезеңінде қол жеткізілуге тиіс қалдықтарды тиімді басқару жөніндегі шаралардың қамтамасыз етілу деңгейін сипаттайтын өзге де көрсеткіштердің жиынтығы түсініледі.

2. Сапаның нысаналы көрсеткіштері әрбір облыс, республикалық маңызы бар қала және астана деңгейінде белгіленеді.

3. Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары әрбір бес жылдық кезеңге арналған сапаның нысаналы көрсеткіштерін әзірлеуге міндетті.

4. Әзірленген сапаның нысаналы көрсеткіштері қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісілуге жатады және оларды тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті өкілді органдары бекітеді.

5. Әрбір облыс үшін әзірленетін және бекітілетін сапаның нысаналы көрсеткіштері тұтас облыс үшін де, облыс шегіндегі мына аумақтар:

1) аудандар;

- 2) халық саны 100 000 адамнан асатын елді мекендер;
- 3) өздерінің шегінде қоршаған орта жай-күйінің мониторингі нәтижелері бойынша сапаның экологиялық нормативтерінің бұзылуы анықталған өзге де елді мекендер;
- 4) ерекше қорғалатын табиғи аумақтар;
- 5) өздерінің шегінде қоршаған орта жай-күйінің мониторингі нәтижелері бойынша сапаның экологиялық нормативтерінің бұзылуы анықталған өзге де аумақтар (акваториялар) үшін де тиісті көрсеткіштерді қамтуға тиіс.

6. Сапаның нысаналы көрсеткіштерін әзірлеу қағидаларын, оның ішінде өздері үшін сапаның нысаналы көрсеткіштері белгіленетін индикаторлардың ең аз тізбесін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы Кодекстің ережелерін ескере отырып бекітеді.

7. Өздері үшін сапаның нысаналы көрсеткіштері белгіленетін ең төмен индикаторлар тізбесіне міндетті түрде:

- 1) атмосфералық ауаның сапасы;
- 2) жерүсті және жерасты суларының сапасы;
- 3) жердің және топырақтың сапасы;
- 4) әрбір жеке өңірдің климаты мен топырақ жағдайлары ескеріле отырып, ормандардың және жасыл екпелердің жиынтық алаңдары;
- 5) жердің тозуын және шөлейттенуін қысқарту;
- 6) ластағыш заттардың түрлері бойынша шығарындылардың жиынтық көлемі;
- 7) ластағыш заттардың түрлері бойынша және әрбір жеке су объектісі мен бассейні бойынша төгінділердің жиынтық көлемі;
- 8) коммуналдық қалдықтардың түрлері бойынша - оларды бөлек жинау, қайта пайдалануға дайындау, қайта өңдеу, кәдеге жарату және жою (күрту және (немесе) көму) үлесі;

9) парниктік газдардың шығарылуын қысқартудың жиынтық көлемі енгізіледі.

8. Сапаның экологиялық нормативтері сақталмайтын әкімшілік-аумақтық бірліктер, аумақтар (акваториялар) үшін сапаның нысаналы көрсеткіштері он жылдан аспайтын мерзімде сапаның экологиялық нормативтеріне кезең-кезеңмен қол жеткізуді қамтамасыз ететіндей етіп белгіленуге тиіс.

9. Сапаның экологиялық нормативтері сақталатын тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің аумақтарында сапаның экологиялық нормативтерімен салыстырғанда қоршаған орта сапасының неғұрлым жоғары деңгейін қамтамасыз ететін, оның ішінде өздері үшін сапаның нысаналы көрсеткіштері белгіленетін ең төмен индикаторлар тізбесіне кірмейтін индикаторлар үшін сапаның нысаналы көрсеткіштері белгіленуі мүмкін.

38-бап. Қоршаған ортаға жол берілетін антропогендік әсер ету нормативтері

1. Қоршаған ортаға жол берілетін антропогендік әсер ету нормативтері - антропогендік қызметтің қоршаған ортаға әсер ету көрсеткіштері үшін белгіленген экологиялық нормативтер.

2. Қоршаған ортаға жол берілетін антропогендік әсер ету нормативтеріне:

- 1) эмиссиялар нормативтері;
- 2) технологиялық нормативтер;
- 3) қалдықтардың жинақталу лимиттері, қалдықтарды көму лимиттері;
- 4) табиғи ортаға жол берілетін физикалық әсер ету нормативтері;
- 5) күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру лимиттері;
- 6) қоршаған ортаға жол берілетін жиынтық антропогендік жүктеме нормативтері жатады.

3. Технологиялық нормативтерді қоспағанда, қоршаған ортаға жол берілетін антропогендік әсер ету нормативтерін сақтау қоршаған орта сапасы нормативтерінің сақталуын қамтамасыз етуге тиіс.

4. Көлік құралдарының және іштен жанатын қозғалтқыштардың әртүрлі экологиялық сыныптары үшін шығарындыларға және отын түрлеріндегі ластағыш заттардың болуына қойылатын талаптар Еуразиялық экономикалық одақтың техникалық регламенттерінде белгіленеді.

39-бап. Эмиссиялар нормативтері

1. Эмиссиялар нормативтері деп экологиялық рұқсатта белгіленетін эмиссиялардың шекті сандық және сапалық көрсеткіштерінің жиынтығы түсініледі.

2. Эмиссия нормативтеріне:

- 1) жол берілетін шығарындылар нормативтері;
- 2) жол берілетін төгінділер нормативтері жатады.

3. Эмиссия нормативтері осы Кодекстің [11-бабы 2-тармағының](#) үшінші бөлігіне сәйкес ластағыш заттар тізбесіне енгізілген ластағыш заттар түрлері бойынша белгіленеді.

4. Эмиссиялар нормативтері I және II санаттағы объектілерге жататын жекелеген стационарлық көздер бойынша, мынадай:

1) қоршаған ортаға әсерді міндетті бағалау жүргізілген жағдайда - осы Кодекстің [76-бабы 2-тармағының 3\) тармақшасына](#) сәйкес қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытындыда көрсетілген тиісті шекті мәндерден;

2) осы Кодекске сәйкес белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг жүргізген жағдайда, оның нәтижелері бойынша қоршаған ортаға әсерді міндетті бағалау қажет емес екені туралы қорытынды шығарылса, - осы Кодекстің [68-бабы 2-тармағының 9\) тармақшасына](#) сәйкес белгіленіп отырған қызмет туралы өтініште көрсетілген тиісті мәндерден аспайтын деңгейлерде белгіленеді.

Өздеріне қатысты кешенді экологиялық рұқсат берілетін объектілер үшін эмиссиялар нормативтері I және II санаттағы объектілерге жататын жекелеген стационарлық көздер бойынша, ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыларда келтірілген ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты маркерлік ластағыш заттар эмиссияларының тиісті шекті мәндерінен аспайтын деңгейлерде белгіленеді.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 5-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

5. Объектіні пайдалану кезеңіне арналған, оның ішінде қызметке елеулі өзгерістер енгізу кезіндегі эмиссиялар нормативтері объектіні пайдалану үшін тиісті жобалау құжаттамасына байланыстырыла отырып әзірленетін жеке құжат - эмиссиялар нормативтерінің жобасы (жол берілетін шығарындылар нормативтерінің жобасы, жол берілетін төгінділер нормативтерінің жобасы) түрінде есептеледі және негізделеді.

Құрылыс-монтаждау жұмыстары мен рекультивациялау және (немесе) жою жөніндегі жұмыстар кезеңіне арналған эмиссиялар нормативтері тиісті жобалау құжаттамасына байланыстырыла отырып әзірленетін «Қоршаған ортаны қорғау» бөлімінің құрамында есептеледі және негізделеді.

6. Эмиссиялар нормативтерін айқындау қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [әдістеме](#) бойынша осы Кодекстің талаптарына сәйкес есептеу жолымен жүзеге асырылады.

7. Эмиссиялар нормативтерінің жобаларын әзірлеуді I санаттағы объектілер үшін қоршаған ортаны қорғау саласында жұмыстарды орындауға және қызметтерді көрсетуге лицензиясы бар тұлға жүзеге асырады.

8. Эмиссиялар нормативтері экологиялық рұқсаттың қолданыс мерзіміне белгіленеді.

9. Көрсеткіштері экологиялық рұқсатта белгіленген эмиссиялар нормативтерінен асатын қоршаған ортаға эмиссиялардың көлемдері нормативтен жоғары деп танылады.

10. Қазақстан Республикасының азаматтық қорғау туралы заңнамасына сәйкес табиғи немесе техногендік сипаттағы төтенше жағдайларды және олардың салдарларын жою жөніндегі іс-шараларды жүргізу кезінде, сондай-ақ мұнайдың авариялық төгілуін жоюдың

осы Кодекстің талаптарына сай келетін әдістерін қолдану салдарынан жүзеге асырылатын эмиссиялар нормалауға жатпайды және нормативтен жоғары деп есептелмейді.

11. III және IV санаттағы объектілер үшін эмиссиялар нормативтері белгіленбейді.

40-бап. Технологиялық нормативтер

1. Технологиялық нормативтер деп осы Кодексте кешенді экологиялық рұқсатта:

1) эмиссиялар көлемінің бірлігіндегі маркерлік ластағыш заттардың шекті саны (массасы);

2) уақыт бірлігіне немесе өндірілетін өнімнің (тауардың), орындалатын жұмыстың, көрсетілетін қызметтің бірлігіне есептелетін электр және (немесе) жылу энергиясының, өзге ресурстардың тұтынылу мөлшері түрінде белгіленетін экологиялық нормативтер түсініледі.

Маркерлік ластағыш заттар деп өндірістің немесе технологиялық процестің нақты түрінің эмиссиялары үшін неғұрлым маңызды ластағыш заттар түсініледі, олар осындай өндіріске немесе технологиялық процеске тән ластағыш заттар тобынан таңдап алынады және олардың көмегімен топқа кіретін барлық ластағыш зат эмиссиясының мәнін бағалауға болады.

Маркерлік ластағыш заттар, маркерлік ластағыш заттар эмиссияларының деңгейлері және ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты энергияның және (немесе) өзге де ресурстардың тұтынылу деңгейлері Ең үздік қолжетімді техникалар бойынша қорытындыларда айқындалады.

2. Технологиялық нормативтерге:

1) шығарындылардың технологиялық нормативтері;

2) төгінділердің технологиялық нормативтері;

3) суды тұтынудың технологиялық үлестік нормативтері;

4) жылу және (немесе) электр энергиясын тұтынудың технологиялық үлестік нормативтері жатады.

3. Технологиялық нормативтер кешенді экологиялық рұқсатта белгіленеді және ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыларда белгіленген оларды нақты қолдану салалары бойынша ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты тиісті технологиялық көрсеткіштерден (олар бар болса) аспауға тиіс.

4. Технологиялық нормативтердің негіздемесі объектінің операторы кешенді экологиялық рұқсат алуға өтінішпен бірге қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға беретін технологиялық нормативтердің жобасында қамтамасыз етіледі.

41-бап. Қалдықтардың жинақталу лимиттері, қалдықтарды көму лимиттері

1. Қоршаған ортаның қорғалуын және адамның өміріне және (немесе) денсаулығына қолайлы жағдайларды қамтамасыз ету, көмілетін қалдықтардың санын азайту және оларды қайта пайдалануға, қайта өңдеуге және кәдеге жаратуға дайындауға ынталандыру мақсатында:

1) қалдықтардың жинақталу лимиттері;

2) қалдықтарды көму лимиттері белгіленеді.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР [Заңымен](#) 2-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))

2. Қалдықтардың жинақталу лимиттері I және II санаттағы объектілердің құрамына кіретін қалдықтардың әрбір нақты жинақтау орны үшін қалдықтардың осы Кодекске сәйкес белгіленген мерзім шегінде тиісті жинақтау орнында қоймаға орналастыруға рұқсат етілген түрлері бойынша олардың шекті мөлшері (массасы) түрінде белгіленеді.

I және II санаттардағы объектілерге жатқызылған қалдықтарды сұрыптау, өңдеу жөніндегі, оның ішінде залалсыздандыру, қалпына келтіру және (немесе) жою жөніндегі қызмет үшін қалдықтардың жинақталу лимиттері жабдықтың жобалық қуаты негізінде немесе қалдықтардың әрбір нақты жинақтау орны үшін белгіленеді.

3. Қалдықтарды көму лимиттері I және II санаттағы объектілердің құрамына кіретін қалдықтардың әрбір нақты полигоны үшін қалдықтардың тиісті полигонда көмуге рұқсат етілген түрлері бойынша олардың шекті мөлшері (массасы) түрінде белгіленеді.

4. Қалдықтардың жинақталу лимиттері мен қалдықтарды көму лимиттері экологиялық рұқсатта белгіленеді. Қалдықтарды көму лимиті тиісті полигонның өндірістік қуатына сәйкес әрбір күнтізбелік жылға белгіленеді.

5. Қалдықтардың жинақталу лимиттері мен қалдықтарды көму лимиттерін I және II санаттағы объектілердің операторлары осы Кодекске сәйкес экологиялық рұқсат алған кезде қалдықтарды басқару бағдарламасында негіздейді.

6. I санаттағы объектілер үшін қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы жұмыстарды орындауға және қызметтерді көрсетуге лицензиясы бар тұлға жүзеге асырады.

7. Қалдықтардың жинақталу лимиттері мен қалдықтарды көму [лимиттерін есептеу әдістемесін](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

8. III және IV санаттағы объектілер үшін қалдықтардың жинақталу лимиттері мен қалдықтарды көму лимиттері белгіленбейді.

III санаттағы объектілердің операторлары осы Кодекске сәйкес берілетін қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияның құрамында қалдықтар туралы ақпарат беруге міндетті.

42-бап. Табиғи ортаға жол берілетін физикалық әсер ету нормативі

Табиғи ортаға жол берілетін физикалық әсер ету нормативі деп әрбір көз үшін жылудың, шудың, дірілдің, иондаушы сәулеленудің, электрмагнит өрісі кернеуінің және өзге де физикалық әсер етудің табиғи орта құрамдастарына жол берілетін әсер ету деңгейлері түрінде белгіленетін экологиялық норматив түсініледі, онда барлық басқа көзбен жиынтығында осындай көзден жағымсыз физикалық әсер ету табиғи ортаға шекті жол берілетін физикалық әсер етудің белгіленген деңгейлерінің артуына алып келмейді.

43-бап. Күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру лимиттері

1. Көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде түзілетін күкірттің жинақталу көлемдерін қысқарту және оны шаруашылық айналымға тартуды ынталандыру мақсатында күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру лимиттері белгіленеді.

2. Осы баптың күші көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру кезінде түзілетін, кез келген агрегаттық күйдегі техникалық газ күкіртіне қолданылады.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 3-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

3. Күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру лимиттері бірыңғай инфрақұрылыммен біріктірілген және күкіртті жер бетінде ашық сақтау үшін жабдықталған арнаулы алаң - күкірт карталары үшін күкірттің осындай күкірт картасында құюға және өзге де ашық орналастыруға рұқсат етілген шекті мөлшері (массасы) түрінде белгіленеді.

Күкірттің қоршаған ортаға әсерін болғызбайтын жабық тәсілмен цистерналарда, сүрлемдерде, өзге де резервуарлар мен құрылысжайларда (қоймаларда) оны сақтау экологиялық нормалауға жатпайды.

4. Күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру лимиттері экологиялық рұқсатта әрбір күнтізбелік жылға белгіленеді.

5. Күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру лимиттері күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру нормативтерінің жобасында негізделеді, ол бекітілген әдістемеге сәйкес өндіріс көлемі туралы деректер негізінде әзірленеді және экологиялық рұқсат алуға өтінішпен бірге ұсынылады.

Күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру нормативтерінің жобасын әзірлеу [әдістемесін](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

44-бап. Қоршаған ортаға жол берілетін жиынтық антропогендік жүктеме нормативтері

1. Табиғи ортаға жол берілетін жиынтық антропогендік жүктеме нормативтері деп қоршаған ортаға антропогендік әсер етудің барлық көзінің жол берілетін жиынтық әсерінің шамасына сәйкес белгіленген экологиялық нормативтер және (немесе) нақты аумақтар және (немесе) акваториялар (немесе олардың бөліктері) шегінде және сақталған кезінде табиғи экологиялық жүйелердің орнықты жұмыс істеуі қамтамасыз етілетін және биоәртүрлілік сақталатын табиғи ортаның жекелеген құрамдастары түсініледі.

Нақты аумақтар және (немесе) акваториялар (немесе олардың бөліктері) шегіндегі табиғи ортаның жекелеген құрамдастарына жол берілетін жиынтық антропогендік жүктеме нормативтерін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган белгілейді.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган, егер осындай міндеттемелер Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына сәйкес қабылданған болса, Қазақстан Республикасының бүкіл аумағы шегінде жекелеген ластағыш заттардың эмиссиялары нәтижесінде қоршаған ортаға жол берілетін жиынтық антропогендік жүктеме нормативтерін бекітеді.

3. Жол берілетін жиынтық антропогендік жүктеме нормативтерін әзірлеу [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

6-тарау. ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУ САЛАСЫНДАҒЫ ТЕХНИКАЛЫҚ РЕТТЕУ ЖӘНЕ СТАНДАРТТАУ

45-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы сәйкестікті растау объектілері мен рәсімі

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы сәйкестікті растау объектілері мен рәсімі Қазақстан Республикасының техникалық реттеу саласындағы заңнамасында айқындалады.

46-бап. Қоршаған ортаны қорғау саласында халықаралық стандарттарды ендіру және қолдану

1. Қоршаған ортаны қорғау саласында халықаралық стандарттарды ендіру және қолдану осы Кодекстің талаптары ескеріле отырып, Қазақстан Республикасының стандарттау саласындағы заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган құзыреті шегінде стандарттау жөніндегі құжаттардың жобаларын қарауды, сондай-ақ стандарттау саласындағы уәкілетті органға енгізу үшін ұлттық, мемлекетаралық стандарттарды, техникалық-экономикалық ақпараттың ұлттық сыныптауыштарын және стандарттау жөніндегі ұсынымдарды әзірлеу, оларға өзгерістер енгізу, қайта қарау және жою жөнінде ұсыныстар дайындауды жүзеге асырады.

3. Жеке және заңды тұлғалардың қоршаған ортаны қорғауды басқару жүйесінің халықаралық стандарттарын ендіруі:

1) Қазақстан Республикасында қолданылатын қоршаған ортаны қорғауды басқару жүйесінің халықаралық стандарттары туралы ақпарат тарату;

2) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның қоршаған ортаны қорғауды басқару жүйесінің халықаралық стандарттарын ендірген және осындай ендіруді растайтын құжаты бар тұлғалар үшін мемлекеттік экологиялық бақылау шеңберінде тәуекел дәрежесін азайту;

3) қоршаған ортаны қорғауды басқару жүйесінің халықаралық стандарттарын ендіруді экономикалық ынталандырудың Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген шараларын қолдануы арқылы ынталандырылады.

47-бап. Экологиялық таңбалау

1. Экологиялық таңбалау деп ілеспе құжаттамада, техникалық сипаттамада, жарнамалық проспектіде, жұртшылыққа арналған ақпараттандыру парағында немесе басқа түрде өнімнің затбелгісінде немесе қаптамада мәтін, белгі немесе графикалық бейнелеу түріндегі өнімнің, жұмыстардың немесе көрсетілетін қызметтердің экологиялық аспектілері туралы ақпарат беретін мәлімдеме түсініледі.

Осы бапта экологиялық аспектілер деп ұйым қызметінің, өнімінің немесе көрсететін қызметтерінің қоршаған ортаға әсер етуі мүмкін элементтері түсініледі.

2024.10.06. № 90-VIII ҚР Заңымен 2-тармақ өзгертілді (2024 ж. 12 желтоқсаннан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Экологиялық таңбалауды өнім өндіруші (жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді орындаушы) Қазақстан Республикасының сәйкестікті бағалау саласындағы аккредиттеу туралы заңнамасында белгіленген тәртіппен аккредиттелген тұлғалар сәйкестікті растағаннан кейін ерікті негізде жүзеге асырады.

3. 2024.10.06. № 90-VIII ҚР Заңымен алып тасталды (2024 ж. 12 желтоқсаннан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

4. Экологиялық таңбалау міндеттері:

1) тұтынушыларға олар сатып алатын өнімнің, жұмыстар мен көрсетілетін қызметтердің экологиялық аспектілері туралы ақпарат беру;

2) қоршаған ортаға жағымсыз антропогендік әсер етуді төмендету мақсатында экологиялық таза өнімді, жұмыстарды және көрсетілетін қызметтерді сатып алу мен тұтынудың (пайдаланудың) көбеюін ынталандыру;

3) өнімнің тіршілік циклі бойында қоршаған ортаға жағымсыз антропогендік әсер етуді болғызбау немесе барынша азайту;

4) отандық өнімнің экспортына жәрдемдесу және бәсекеге қабілеттілігін арттыру болып табылады.

5. Экологиялық таңбалау кезінде өнімнің, жұмыстардың немесе көрсетілетін қызметтердің тіршілік циклінің барлық аспектісі ескерілуге тиіс.

7-тарау. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БАҒАЛАУ

1-параграф. Экологиялық бағалау туралы жалпы ережелер

48-бап. Экологиялық бағалау ұғымы

1. Экологиялық бағалау деп белгіленіп отырған және жүзеге асырылатын қызметті немесе әзірленетін құжатты іске асырудың қоршаған ортаға тікелей ықтимал және жанама елеулі әсер етуін анықтау, зерделеу, сипаттау және бағалау процесі түсініледі.

2. Экологиялық бағалаудың мақсаты Қазақстан Республикасының экология заңнамасының мақсаттары мен міндеттеріне сай келетін, белгіленіп отырған қызметті немесе әзірленетін құжатты іске асыру туралы шешімдерді қабылдауға қажетті материалдар дайындау болып табылады.

3. Экологиялық бағалау өзінің түрлері бойынша осы Кодекске және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен нұсқаулыққа (бұдан әрі - экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулық) сәйкес ұйымдастырылады және жүргізіледі.

49-бап. Экологиялық бағалау түрлері

1. Экологиялық бағалау бағалаудың нысанасына қарай:

- 1) стратегиялық экологиялық бағалау;
- 2) қоршаған ортаға әсерді бағалау;
- 3) трансшекаралық әсерді бағалау;
- 4) оңайлатылған тәртіп бойынша экологиялық бағалау түрінде жүргізіледі.

2. Стратегиялық экологиялық бағалау және (немесе) қоршаған ортаға әсерді бағалау осы Кодексте көзделген жағдайларда қоршаған ортаға трансшекаралық әсерге бағалау жүргізуді қамтиды.

3. Оңайлатылған тәртіп бойынша экологиялық бағалау осы Кодекске сәйкес қоршаған ортаға әсерді міндетті бағалауға жатпайтын белгіленіп отырған және жүзеге асырылатын қызмет үшін, мынадай:

1) I және II санаттағы объектілер үшін эмиссиялар нормативтерінің жобаларын әзірлеу;

2) белгіленіп отырған қызмет бойынша жобалау құжаттамасының құрамында «Қоршаған ортаны қорғау» бөлімін әзірлеу және қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияны дайындау кезінде жүргізіледі.

Оңайлатылған тәртіп бойынша экологиялық бағалау жүргізу талаптары мен тәртібі экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулықта айқындалады.

50-бап. Экологиялық бағалау қағидаттары

Осы Кодекстің [5-бабында](#) баяндалған жалпы қағидаттарға қосымша экологиялық бағалау мынадай арнаулы қағидаттар сақтала отырып жүзеге асырылады:

1) әлеуетті экологиялық қауіптілік қағидаты: экологиялық бағалау белгіленіп отырған қызметті немесе әзірленетін құжатты іске асыру қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуі мүмкін деген болжамға және осындай әлеуетті әсер етуді зерделеу қажеттігіне, олардың маңыздылығына және туындау ықтималдығына негізделіп отырып, оларды болдырмау, барынша азайту немесе жеңілдету жөніндегі қажетті шараларды айқындау үшін жүргізіледі;

2) ескерту функциясының қағидаты: белгіленіп отырған қызметті жоспарлаудың немесе құжатты әзірлеудің ең ерте кезеңдерінде экологиялық негізделген шешімдерді қалыптастыру үшін экологиялық бағалауды қолдану;

3) баламалық қағидаты: әсерді бағалау белгіленіп отырған қызметті немесе әзірленетін құжатты іске асырудан бас тарту нұсқасын («нөлдік» нұсқаны) қоса алғанда, оларды іске асырудың бірнеше балама нұсқаларын міндетті түрде қарастыруға негізделуге тиіс;

4) ұзақ мерзімді болжау қағидаты: экологиялық бағалау объективті болжанатын ұзақ мерзімді перспективадағы әлеуметтік-экономикалық дамуды және қоршаған орта сапасын ескере отырып, белгіленіп отырған қызметті немесе әзірленетін құжатты іске асырудың әсерін ескеруге тиіс;

5) кешенділік қағидаты: экологиялық бағалау шеңберінде олардың белгіленіп отырған қызметті немесе әзірленетін құжатты іске асырудың барлық экологиялық, технологиялық, техникалық, ұйымдастырушылық-өндірістік, әлеуметтік және экономикалық аспектілерінің өзара байланысында қарастыру;

6) үйлесімділік қағидаты: белгіленіп отырған қызметті немесе әзірленетін құжатты іске асыру жергілікті халық өмірінің сапасын және басқа, оның ішінде ауыл, су және орман шаруашылығы салаларындағы қызмет түрлерін жүзеге асыру жағдайларын нашарлатуға алып келмеуге тиіс;

7) икемділік қағидаты: экологиялық бағалау шеңберінде қаралуға жататын қоршаған ортаға әсер ету түрлері, сондай-ақ қажетті зерттеулердің ауқымы, тереңдігі мен бағыттары әрбір жағдайда белгіленіп отырған қызметтің немесе әзірленетін құжаттың нақты сипатына қарай, оның ішінде осы Кодекске сәйкес қамту саласын айқындау арқылы жеке-дара айқындалады.

2-параграф. Стратегиялық экологиялық бағалау

51-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау туралы жалпы ережелер

1. Стратегиялық экологиялық бағалау деп осы Кодекстің [53-бабында](#) көзделген сатыларды қамтитын, осы Кодекстің [52-бабының 3-тармағында](#) санамаланған салалардағы мемлекеттік бағдарламаларды, елді мекендердің аумақтары мен бас жоспарларын дамыту бағдарламаларын (бұдан әрі Кодекстің осы тарауының мақсаттары үшін - Құжаттар) іске асырудың қоршаған ортаға ықтимал елеулі әсер етуін тиісінше зерттеулер негізінде анықтау, зерделеу, сипаттау және бағалау процесі түсініледі.

2. Стратегиялық экологиялық бағалау Құжатты әзірлеудің бүкіл процесі бойы жүргізіледі және оған Құжатты әзірлеудің қоршаған ортаға мұндай Құжатты іске асырудан туындауы мүмкін барлық елеулі жағымсыз әсер етуді уақтылы анықтауға әрі зерделеуге және Құжатты одан әрі әзірлеу және бекіту кезінде мұндай әсер етуді болғызбау немесе егер толық болғызбау мүмкін болмаса, барынша азайту жөніндегі барлық қажетті шараны ескеруге мүмкіндік беретін бастапқы сатысында бастама жасалуға тиіс.

3. Егер стратегиялық экологиялық бағалауды жүргізу міндеттілігі осы Кодексте көзделсе немесе Құжаттардың әсеріне скрининг нәтижесінде айқындалса, оны жүргізбей Құжатты бекітуге, іске асыруға және онда көзделген іс-шараларды қаржыландыруға тыйым салынады.

4. Жоғары тұрған деңгейдегі Құжаттарды стратегиялық экологиялық бағалау нәтижелері төмен тұрған деңгейдегі Құжаттарға стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу кезінде ескерілуге тиіс.

5. Төмен тұрған деңгейлерде әзірленетін Құжаттарды стратегиялық экологиялық бағалау нәтижелері жоғары тұрған деңгейлерде әзірленетін Құжаттарға стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу кезінде ескерілуге тиіс.

6. Стратегиялық экологиялық бағалау, сондай-ақ Құжаттардың әсеріне скрининг осы Кодекске және экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулыққа сәйкес жүргізіледі.

52-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау нысанасы

1. Стратегиялық экологиялық бағалау нысанасы іске асырылуы қоршаған ортаға елеулі әсер етуі мүмкін Құжаттардың жобалары, сондай-ақ қолданыстағы Құжаттарға енгізілетін, іске асырылуы қоршаған ортаға елеулі әсер етуі мүмкін өзгерістер және (немесе) толықтырулар болып табылады.

2. Қолданыстағы Құжатқа іске асырылуы қоршаған ортаға елеулі әсер етуі мүмкін өзгерістер және (немесе) толықтырулар енгізілген жағдайда мұндай қолданыстағы Құжат оған өзгерістер және (немесе) толықтырулар енгізуді көздейтін жобамен бірге стратегиялық экологиялық бағалауға жатады.

3. Осы баптың 5 және 6-тармақтарында көзделген жағдайларды қоспағанда, ауыл шаруашылығын, орман шаруашылығын, балық аулауды, энергетиканы, өнеркәсіпті (пайдалы қазбаларды барлау мен өндіруді қоса алғанда), көлікті, қалдықтарды басқаруды, су шаруашылығын, телекоммуникацияларды, туризмді, қалалық және ауылдық аумақтарды дамытуды жоспарлауды, жерді пайдалану мен қорғауды дамытуға бағытталған Құжаттар міндетті стратегиялық экологиялық бағалауға жатады.

4. Осы баптың 3-тармағының қолданылу аясына жатпайтын Құжаттардың жобалары, егер олар қоршаған ортаға әсер ететін қызметке қатысты «Рұқсаттар және хабарламалар туралы» Қазақстан Республикасының [Заңында](#) көзделген тәртіппен рұқсаттар беру немесе хабарламалар қабылдау шарттары болып табылатын немесе болуы мүмкін ережелерді көздесе және егер стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу қажеттігі осы Кодекстің [55-](#)

бабына сәйкес жүргізілетін Құжаттардың әсеріне скринингтің нәтижелері бойынша белгіленсе, міндетті стратегиялық экологиялық бағалауға жатады.

Осы тармақтың бірінші бөлігінің ережелері осы баптың 6-тармағында көрсетілген құжаттарға қолданылмайды.

5. Осы баптың 3-тармағында санамаланған Құжаттарға өзгерістер және (немесе) толықтырулар енгізу кезінде, егер Құжаттардың әсеріне скринингтің нәтижелері бойынша мұндай өзгерістерге және (немесе) толықтыруларға стратегиялық экологиялық бағалау жүргізудің қажет емес екені белгіленсе, стратегиялық экологиялық бақылау жүргізілмейді.

6. Мыналар:

- 1) қаржы және бюджет салаларындағы құжаттар;
- 2) жалғыз мақсаты қорғанысты, ұлттық қауіпсіздікті, азаматтық қорғау, төтенше жағдайлардың алдын алу және оларды жою жөніндегі іс-шараларды қамтамасыз ету болып табылатын құжаттар міндетті стратегиялық экологиялық бағалау жүргізуді талап етпейді.

53-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау сатылары

Стратегиялық экологиялық бағалау мынадай сатылардан тұрады:

- 1) осы Кодексте белгіленген өлшемшарттар негізінде, оның ішінде осы Кодексте көзделген жағдайларда - Құжаттың әсеріне скринингтің нәтижелері бойынша стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу қажеттігін айқындау;
- 2) стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау;
- 3) стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепті дайындау;
- 4) стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің сапасын бағалау;
- 5) Құжаттың жобасы бекітілгенге дейін оны стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепке сәйкестігі тұрғысынан қарау;
- 6) Құжаттың қоршаған ортаға елеулі әсер етуінің мониторингі.

54-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау жүргізуге жауапты субъектілер

1. Құжатты әзірлеуші мемлекеттік орган стратегиялық экологиялық бағалау жүргізуді қамтамасыз етуге жауапты болады.

2. Құжаттарды әзірлеуші мемлекеттік орган Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарына сәйкес жұртшылықтың экологиялық ақпаратқа қол жеткізу құқығын және мүдделі жұртшылықтың Құжатты әзірлеу мен бекітудің барлық кезеңінде қоршаған ортаға қатысты мәселелер бойынша шешімдер қабылдауға қатысу құқығын қамтамасыз етуге қатысады.

3. Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепті дайындауды, стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу процесінде өзге жұмыстарды орындау мен өзге қызметтерді көрсетуді әзірлеуші мемлекеттік орган дербес өзі және (немесе) Қазақстан Республикасының мемлекеттік сатып алу туралы заңнамасында белгіленген тәртіппен сыртқы сарапшыларды тарту арқылы қамтамасыз етеді.

55-бап. Құжаттардың әсеріне скрининг

1. Құжаттардың әсеріне скрининг осы баптың 3-тармағында белгіленген өлшемшарттар негізінде стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу қажет немесе қажет емес екенін айқындау мақсатында жүзеге асырылатын, Құжаттарды іске асыру кезінде қоршаған ортаға әлеуетті елеулі әсер етуін анықтау процесін білдіреді.

2. Құжаттардың әсеріне скрининг жүргізу осы Кодекстің 52-бабы 4 немесе 5-тармағының қолданылу аясына жататын барлық Құжат үшін міндетті.

3. Құжаттың әсеріне скрининг мынадай өлшемшарттардың негізінде жүргізіледі:

1) қоршаған ортаға әсер етуге байланысты тәуекелдерді ескеру және Құжаттың орнықты дамуға жәрдемдесу мақсаттарына сәйкестігін қамтамасыз ету қажеттігі тұрғысынан Құжаттың өзектілігі;

2) қызмет орны, түрі, ауқымдары, жағдайлары, табиғи ресурстар мен оларды пайдалану жағдайларының бар-жоғы ескеріле отырып, Құжат белгілейтін қызмет түрлерін іске асыру мүмкіндіктері;

3) мұндай Құжаттың өзге де Құжаттарды іске асыруға әсер ету дәрежесі;

4) Құжаттарды іске асыру кезінде, оның ішінде халықтың денсаулығына әсер ету тұрғысынан экологиялық тәуекелдер;

5) Қазақстан Республикасының қоршаған ортаны қорғау саласындағы заңнамасының талаптарын және халықаралық міндеттемелерін орындау тұрғысынан Құжаттың өзектілігі;

6) салдарлардың ықтималдығы, ұзақтығы, жиілігі және қайтымдылығы, салдарлардың шоғырланушылық сипаты, әсер етудің шамасы және кеңістіктікте созылуы (географиялық ауданы және оған қатысы бар халықтың саны) сияқты Құжатты іске асырудың экологиялық салдарларының ерекшеліктері;

7) Құжатты іске асыру кезіндегі салдарлардың трансшекаралық сипаты;

8) Құжатты іске асырудың ерекше қорғалатын табиғи аумақтар, мемлекеттік табиғи-қорық қоры объектілері, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар жүйесімен байланысты экологиялық желі элементтері, сирек кездесетін және жойылу қаупі төнген жануарлар мен өсімдіктер түрлерінің табиғи ареалдары, тарихи-мәдени мұра объектілері, сауықтыру, рекреациялық және тарихи-мәдени мақсаттағы жерлер үшін ықтимал салдарларының дәрежесі мен сипаты;

9) Құжаттың өзіне қатысты бұрын стратегиялық экологиялық бағалау жүргізілмеген не жүргізілсе де Құжатты іске асырудың барлық ықтимал экологиялық салдарларын жеткілікті түрде зерделеу қамтамасыз етілмеген ықтимал экологиялық салдарларын бағалау қажеттігі;

10) Құжатқа ұсынылатын, өзіне қатысты бұрын стратегиялық экологиялық бағалау жүргізілген өзгерістердің сипаты.

4. Құжаттардың әсеріне скрининг жүргізуді Құжатты әзірлеуші мемлекеттік орган Құжатты әзірлеудің бастапқы сатысында ұйымдастырады.

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Құжаттардың әсеріне скринингті:

1) осы Кодекстің [59](#) және [60-баптарында](#) белгіленген тәртіппен және экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулыққа сәйкес мүдделі жұртшылықтан және мүдделі мемлекеттік органдардан алынған ескертпелер мен ұсыныстарды;

2) осы Кодекстің [80-бабы 1-тармағының 2\) тармақшасында](#) көзделген негіз болған кезде трансшекаралық әсерді бағалау жүргізу қажеттігін ескере отырып жүргізеді.

6. Құжатты әзірлеуші мемлекеттік орган Құжаттың әсеріне скринингке бастама жасау үшін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға мына құжаттарды:

1) Құжатты іске асырудың негізгі бағыттары мен мерзімдері туралы ақпарат қамтылған оның жобасын;

2) Құжатты іске асыру жоспарланатын аумақтың сипаттамасын;

3) Құжатты іске асыру кезінде қоршаған ортаға, адамның өміріне және (немесе) денсаулығына әлеуетті әсер етуінің жалпы сипаттамасын жібереді.

7. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы баптың 6-тармағында көрсетілген құжаттар алынғаннан кейін екі жұмыс күні ішінде оларды ресми интернет-ресурста орналастырады және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы Кодекстің [59-бабына](#) сәйкес мүдделі органдар ретінде айқындаған барлық мемлекеттік органға бұл туралы хабарлайды, ал әзірлеуші мемлекеттік орган осы мерзімде мүдделі жұртшылыққа бұл туралы осы Кодекстің [60-бабының 5-тармағында](#) көзделген тәсілдермен хабарлайды.

8. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган алынған құжаттарды осы баптың 3-тармағында анықталған өлшемшарттар негізінде және мүдделі мемлекеттік органдардан және жұртшылықтан келіп түскен ескертпелер мен ұсыныстарды ескере отырып қарайды, стратегиялық экологиялық бағалау жүргізудің қажет немесе қажет емес екені туралы қорытынды (бұдан әрі - Құжаттың әсеріне скрининг нәтижелері туралы қорытынды) дайындайды.

Егер қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Құжатты іске асырудың ықтимал экологиялық салдарларының елеулі емес екені туралы тұжырымға келсе, Құжаттың әсеріне скрининг нәтижелері туралы қорытындыда осындай Құжатқа стратегиялық экологиялық бағалау жүргізудің қажет емес екені туралы тұжырым көрсетіледі.

Егер қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Құжатты іске асырудың ықтимал елеулі экологиялық салдарлары туралы тұжырымға келсе, Құжаттың әсеріне скрининг нәтижелері туралы қорытындыда осындай Құжатқа стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу қажеттігі туралы тұжырым көрсетіледі.

9. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы баптың 10-тармағында көрсетілген мерзімнен кешіктірмей, әзірлеуші мемлекеттік органға Құжаттың әсеріне скрининг нәтижелері туралы қорытындыны жібереді және мұндай қорытындының көшірмесін ресми интернет-ресурста орналастырады.

10. Құжаттың әсеріне скрининг жүргізу мерзімі осы баптың 6-тармағында көрсетілген құжаттарды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган алған күнінен бастап он бес жұмыс күнін құрайды.

56-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау

1. Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау барысында Құжаттың сипаты мен мазмұнын негізге ала отырып, стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепке енгізілуге жататын ақпараттың көлемі мен тәптіштелу дәрежесі белгіленеді.

Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау:

1) Құжатты іске асыру кезінде қоршаған ортаға, адамның өміріне және (немесе) денсаулығына әлеуетті әсер ету ауқымдарын айқындау;

2) Құжатқа енгізілуі мүмкін негізделген және іс жүзінде қолданылатын балама шешімдерді, оның ішінде қоршаған ортаны қорғау тұрғысынан ең үздік шешімдерді айқындау;

3) жұртшылыққа жоспарланатын Құжат, оған енгізілуі мүмкін ықтимал балама шешімдер және оны іске асырудан күтілетін нәтижелер туралы хабарлау;

4) нақты Құжатқа қатысты мүдделі жұртшылықты айқындау;

5) әзірлеуші мемлекеттік органды стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепті дайындауға арналған шығындарды негіздеуге қажетті ақпаратпен қамтамасыз ету;

6) стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу барысында алынуы қажетті бастапқы деректер мен басқа ақпараттың шеңберін айқындау;

7) жоспарланатын Құжаттың ерекше қорғалатын табиғи аумақтарға, Қазақстан Республикасының заңнамасына және (немесе) Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына сәйкес қорғалуға жататын және жергілікті, ұлттық немесе халықаралық маңызы бар өзге де аумақтар мен объектілерге елеулі әсер етуін анықтау;

8) жоспарланатын Құжатты іске асыру кезінде қоршаған ортаға трансшекаралық әсер ету ықтималдығын айқындау;

9) қоршаған ортаны қорғау саласында, оның ішінде адамның өмірі мен денсаулығы үшін қолайлы қоршаған ортаны қамтамасыз етуге байланысты, Құжатқа қатынасы бар және халықаралық, ұлттық және (немесе) жергілікті деңгейлерде белгіленген мақсаттарды анықтау мақсатында жүргізіледі.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы Кодекстің [59](#) және [60-баптарына](#) сәйкес мүдделі мемлекеттік органдардан және жұртшылықтан алынған ескертпелер мен ұсыныстарды ескере отырып, стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындауды жүргізеді.

3. Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау тәртібі экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулықта белгіленеді.

4. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау нәтижелерін қорытынды (бұдан әрі - стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау туралы қорытынды) түрінде ресімдейді.

57-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есеп

1. Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепте Құжатты іске асыру кезінде қоршаған ортаға ықтимал елеулі әсер етуі, сондай-ақ онда ұсынылған шешімдердің ақылға қонымды баламалары Құжаттың мақсаттары және географиялық қамтуы ескеріле отырып айқындалады, сипатталады және бағаланады.

2. Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің мазмұны стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау туралы қорытындыға сәйкес келуге тиіс.

3. Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есеп осы баптың 4-тармағында көрсетілген, заманауи білімдердің және бағалау әдістерінің деңгейіне, Құжаттың мазмұны мен тәптіштелу дәрежесіне сәйкес келетін ақпаратты қамтуға тиіс.

4. Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепте:

1) Құжаттың мазмұнының, негізгі мақсаттарының қысқаша баяндалуы және оның басқа Құжаттармен байланысы;

2) қоршаған ортаның ағымдағы сапасын бағалау және оның Құжатты қабылдаудан бас тартқан жағдайда ықтимал өзгеруі;

3) Құжатты іске асыру елеулі дәрежеде қозғауы мүмкін аумақтардағы қоршаған ортаның сапасын бағалау;

4) қазіргі бар экологиялық проблемалар, Құжатты іске асыру кезінде, оның ішінде қоршаған орта сапасының халықтың денсаулығына әсер етуі және ерекше қорғалатын табиғи аумақтарға әсер етуі тұрғысынан олардың тереңдеп кету немесе жаңа экологиялық проблемалардың пайда болу тәуекелі;

5) қоршаған ортаны қорғау саласындағы, оның ішінде адамның өмірі мен денсаулығы үшін қолайлы қоршаған ортаны қамтамасыз етуге байланысты, Құжатқа қатысы бар, халықаралық, ұлттық және (немесе) жергілікті деңгейлерде белгіленген мақсаттар, сондай-ақ Құжатты әзірлеу процесінде осы мақсаттарды және қоршаған ортаны қорғауға байланысты басқа да мәселелерді ескеру тәртібі;

6) Құжатты іске асырудың жанама, кумулятивтік, қысқа мерзімді, орташа мерзімді және ұзақ мерзімді, тұрақты және уақытша, оң және теріс салдарларды қоса алғанда, ықтимал елеулі экологиялық салдарларының сипаты;

7) Құжатты іске асыру кезінде қоршаған ортаға кез келген елеулі жағымсыз әсер етуін болғызбау, азайту, орнын толтыру жөніндегі шаралар;

8) стратегиялық экологиялық бағалау барысында қаралған балама нұсқалардың арасынан Құжатта қабылданған шешімдерді таңдау негіздемесі және бағалау жүргізу процесін, оның ішінде бағалау процесінде қажетті әдістемелердің жоқтығына немесе білімде олқылықтардың болуына, ақпараттың немесе техникалық құралдардың жетіспеуіне байланысты кез келген қиындықтарды сипаттау;

9) Құжатты іске асыру кезінде қоршаған ортаға елеулі әсер ету мониторингінің бағдарламасы, онда оны жүргізу бойынша нақты шаралардың сипаттамасы;

10) Құжатты іске асыру кезінде қоршаған ортаға ықтимал трансшекаралық әсер етудің (олар болған кезде), мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың, оның ішінде трансшекаралық әсерді бағалау барысында алынған ескертпелер мен ұсыныстардың сипаттамасы;

11) стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің осы тармақтың 1) - 10) тармақшалары бойынша қысқаша және қорытылған тұжырымдарды қамтитын және жұртшылықтың түсінуіне қолжетімді нысанда ұсынылған түйіндемесі қамтылуға тиіс.

5. Құжатты әзірлеу шеңберінде әзірлеуші мемлекеттік орган стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепті дайындауды, оның ішінде қажет болған кезде Қазақстан Республикасының мемлекеттік сатып алу туралы заңнамасында көзделген тәртіппен сыртқы сарапшыларды тарта отырып қамтамасыз етеді.

6. Әзірлеуші мемлекеттік орган сапаны бағалау үшін стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепті қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға ұсынуға міндетті. Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепті әзірлеу мерзімін әзірлеуші мемлекеттік орган дербес өзі, осындай мерзім Құжат бекітілгенге дейін стратегиялық экологиялық бағалауды аяқтау және онда стратегиялық экологиялық бағалау нәтижелерін ескеру мүмкіндігін қамтамасыз ету шартымен айқындайды.

7. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлеуші мемлекеттік органнан стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есеп алынғаннан кейін екі жұмыс күні ішінде оны өзінің ресми интернет-ресурсында орналастырады және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы Кодекстің [59-бабына](#) сәйкес мүдделі ретінде айқындаған барлық мемлекеттік органға бұл туралы хабарлайды, ал әзірлеуші мемлекеттік орган сол мерзімде мүдделі жұртшылыққа осы Кодекстің [60-бабының 5-тармағында](#) көзделген тәсілдермен бұл туралы хабарлайды.

8. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есеп ресми интернет-ресурста орналастырылған күннен бастап күнтізбелік отыз күн ішінде мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың ескертпелері мен ұсыныстарын қабылдауды жүзеге асырады.

9. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлеуші мемлекеттік органнан алынған стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепті мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтан келіп түскен ескертпелер мен ұсыныстарды ескере отырып, оның сапасы және стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі экологиялық есептің қамту саласын айқындау туралы қорытындыға сәйкестігі тұрғысынан қарайды.

10. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің сапасын бағалау нәтижелері бойынша осы баптың 8-тармағында көрсетілген мерзім өткеннен кейін бес жұмыс күні ішінде стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қанағаттанарлық немесе қанағаттанарлықсыз сапасы туралы қорытынды шығарады.

Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің сапасы қанағаттанарлықсыз деп танылған жағдайда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның қорытындысында есептің қанағаттанарлықсыз деп танылған аспектілерін, оның ішінде мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың алынған ескертпелері мен ұсыныстарына сілтеме жасай отырып нұсқау, сондай-ақ стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің сапасын қанағаттанарлық деп тану үшін оны пысықтау кезінде қабылдануы қажет шараларға қатысты ұсынымдар қамтылуға тиіс.

Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есеп қанағаттанарлықсыз деп танылған жағдайда, әзірлеуші мемлекеттік орган оны және қажет болған кезде Құжаттың жобасын пысықтайды және оларды осы бапта көзделген тәртіппен сапаға қайтадан бағалау жүргізу үшін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға ұсынады.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның қорытындысы негізінде сапасы қанағаттанарлық деп танылған стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есеп

бар болған кезде ғана осы Кодекске сәйкес стратегиялық экологиялық бағалауға жататын Құжатты бекітуге жол беріледі.

11. Әзірлеуші мемлекеттік орган қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органнан стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің сапасы туралы қорытынды алынғаннан кейін екі жұмыс күні ішінде осындай қорытындының көшірмесін ресми интернет-ресурста орналастырады және бұл туралы жұртшылыққа осы Кодекстің [60-бабының 5-тармағында](#) көзделген тәсілдермен хабарлайды.

58-бап. Құжатты стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепке сәйкестігі тұрғысынан қарау

1. Стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есеп осы Кодекстің [57-бабының 10-тармағына](#) сәйкес қанағаттанарлық деп танылғаннан кейін әзірлеуші мемлекеттік орган қажет болған кезде стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің тұжырымдарын ескере отырып, Құжатты пысықтауды жүзеге асырады.

2. Әзірлеуші мемлекеттік орган осы баптың 1-тармағына сәйкес Құжатты пысықтағаннан кейін Құжаттың жобасын қоғамдық тыңдауға шығарады.

Қоғамдық тыңдаулар қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен қоғамдық тыңдаулар өткізу [қағидаларына](#) сәйкес өткізіледі.

59-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау шеңберінде мүдделі мемлекеттік органдармен консультациялар

1. Құжатты іске асыру кезінде өздерінің функцияларын қозғайтын мемлекеттік органдар, жергілікті атқарушы органдар мүдделі мемлекеттік органдарға жатады.

2. Әрбір нақты жағдайда мүдделі мемлекеттік органдардың тізбесін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайды. Бұл ретте барлық жағдайда мүдделі мемлекеттік органдар қатарына міндетті түрде денсаулық сақтау саласындағы уәкілетті орган, сондай-ақ өздерінің аумағы шегінде Құжатты іске асыру болжанатын әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдары енгізіледі.

3. Құжаттардың жекелеген түрлері үшін міндетті түрде мүдделі мемлекеттік органдар қатарына жатқызуға жататын мемлекеттік органдардың, жергілікті атқарушы органдардың тізбесі мұндай Құжаттарды әзірлеу және бекіту тәртібін реттейтін нормативтік құқықтық актілерде белгіленуі мүмкін.

4. Мүдделі мемлекеттік органдармен консультациялар:

1) Құжаттың әсеріне скрининг жүргізу;

2) стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау;

3) стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің сапасын айқындау;

4) Құжаттың жобасы бекітілгенге дейін оны осы Кодекстің [57-бабының 10-тармағына](#) сәйкес сапасы қанағаттанарлық деп танылған стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепке сәйкестігі тұрғысынан қарау кезінде мүдделі мемлекеттік органдардың ескертпелері мен ұсыныстарын алу, қарау және ескеру процесін білдіреді.

5. Мүдделі мемлекеттік органдармен консультациялар осы бапқа және экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулыққа сәйкес жүргізіледі.

6. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Құжаттың әсеріне скрининг, стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау және стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің сапасын айқындау барысында алған мүдделі мемлекеттік органдардың барлық ескертпесі мен ұсынысын, егер мұндай ескертпелер мен ұсыныстар экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулықта белгіленген тиісті мерзімдер ішінде ұсынылса, қарауға міндетті.

Осы бапқа сәйкес мүдделі мемлекеттік органдар қатарына жатқызылған мемлекеттік органдар, жергілікті атқарушы органдар осы Кодекстің талаптарына және экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулыққа сәйкес өз ескертпелері мен ұсыныстарын не олардың жоқ екені туралы хатты ұсынуға міндетті.

7. Мүдделі мемлекеттік органдармен осы бапқа сәйкес жүргізілген консультациялардың нәтижелері бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мүдделі мемлекеттік органдармен консультациялардың хаттамасын жасайды, онда олардан алынған барлық ескертпе мен ұсыныс көрсетіледі.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мүдделі мемлекеттік органдарға стратегиялық экологиялық бағалаудың тиісті сатыларында олардың ескертпелері мен ұсыныстарының қалайша ескерілгені, сондай-ақ жекелеген ескертпелер мен ұсыныстардың ескерілмеу себептері туралы ақпарат беруге міндетті.

8. Мүдделі мемлекеттік органдармен консультациялардың хаттамалары жұртшылықтың назарына осы Кодекстің [60-бабының 5-тармағында](#) көзделген тәсілдермен жеткізіледі.

60-бап. Мүдделі жұртшылықтың стратегиялық экологиялық бағалау жүргізуге қатысуы

1. Мүдделі жұртшылық:

1) Құжат жобасына қатысты - стратегиялық экологиялық бағалаудың кез келген сатысында;

2) стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу қажеттігіне немесе қажет еместігіне қатысты - осы Кодекстің [55-бабында](#) көзделген сатыда;

3) стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепті қамту саласына қатысты - осы Кодекстің [56-бабында](#) көзделген сатыда;

4) стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің сапасына қатысты - осы Кодекстің [57-бабында](#) көзделген сатыда;

5) Құжаттың қоршаған ортаға елеулі әсерлері мониторингінің бағдарламасына қатысты осы Кодекстің [63-бабында](#) көзделген сатыда ескертулер немесе ұсыныстар білдіруге құқылы.

2. Әзірлеуші мемлекеттік орган қолда бар баламалар қатарынан шешімдердің нұсқаларын таңдау мүмкін болатын Құжаттарды әзірлеудің бастапқы кезеңінен бастап стратегиялық экологиялық бағалаудың барлық сатысында мүдделі жұртшылықтың осы Кодекс талаптарына және экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулыққа сәйкес қатысу мүмкіндігін қамтамасыз етуге міндетті.

3. Әзірлеуші мемлекеттік орган мүдделі жұртшылықтың стратегиялық экологиялық бағалау жүргізуге қатысуын:

1) мүдделі жұртшылықты айқындау;

2) мүдделі жұртшылықтың стратегиялық экологиялық бағалаудың барлық сатысында уақтылы және тиісті тиімділікпен ескертпелер мен ұсыныстар енгізуге мүмкіндік беретін ақылға қонымды мерзімдер белгілеу;

3) осы Кодексте көзделген жағдайларда мүдделі жұртшылыққа осы баптың 5-тармағында көзделген тәсілдермен хабарлау;

4) мүдделі жұртшылықтың сұрау салулары негізінде оған ақпарат беру;

5) мүдделі жұртшылыққа трансшекаралық әсерді бағалау жүргізу жағдайларында оның консультациялар жүргізуге қатысу мүмкіндігі туралы хабарлау;

6) стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу процесінде оның ескертпелері мен ұсыныстарын ескеру арқылы қамтамасыз етеді.

4. Мүдделі жұртшылықты айқындау өлшемшарттары экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулықта айқындалады.

5. Стратегиялық экологиялық бағалау процесінде жұртшылыққа хабарлаудың міндетті тәсілдеріне:

1) ақпаратты әзірлеуші мемлекеттік органның ресми интернет-ресурсында орналастыру;

2) ақпаратты қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ресми интернет-ресурсында орналастыру;

3) осы баптың 6-тармағының 1), 2) 3) және 11) тармақшаларында көрсетілген ақпаратқа қатысты - Құжатты іске асыруды қозғайтын бүкіл аумаққа таратылатын кемінде бір бұқаралық ақпарат құралында (мерзімді баспасөз басылымында, телеарна немесе радиоарна арқылы), сондай-ақ халық үшін жалпыға бірдей қолжетімді орындарда қағаз жеткізгіштерде (қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның және оның аумақтық бөлімшелерінің, жергілікті атқарушы органдардың хабарландыру тақталарында және хабарландырулар орналастыруға арнайы арналған орындарда) орналастыру;

4) қарамағында ерекше қорғалатын табиғи аумақтар бар заңды тұлғаларға, егер олар Құжатты іске асыру нәтижесінде қозғалуы мүмкін болса, хаттар тарату жатады.

6. Экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулықта белгіленген тәртіппен стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу процесінде мүдделі жұртшылыққа берілуге тиіс ақпаратта:

1) Құжатты әзірлеудің басталуы, оның атауы, негізгі бағыттары мен іске асырылу мерзімдері туралы ақпарат;

2) мүдделі жұртшылықтан түскен ескертпелер мен ұсыныстарды қабылдауға және ескеруге жауапты мемлекеттік органның (лауазымды адамның) атауы және орналасқан жері;

3) стратегиялық экологиялық бағалаудың әртүрлі сатыларында мүдделі жұртшылықтан түскен ескертпелер мен ұсыныстарды қабылдау мерзімдері, орны және тәсілі;

4) бекітілгенге дейін Құжаттардың жобалары;

5) Құжаттың әсеріне скринингтің нәтижелері туралы қорытындылар;

6) стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептердің қамту саласын айқындау туралы өтініштер мен қорытындылар;

7) стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептер;

8) Құжаттың әсеріне скринингті жүзеге асыру, стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау кезінде, сондай-ақ стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің және Құжат жобасының сапасын бағалау кезінде мүдделі мемлекеттік органдармен жүргізілген консультациялардың хаттамалары;

9) Құжаттарды іске асыру кезінде қоршаған ортаға елеулі әсер етудің мониторингі жөніндегі есептер;

10) қоғамдық тыңдаулар өткізу туралы хабарландырулар;

11) Құжаттардың жобалары және стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептер бойынша қоғамдық тыңдаулар өткізу хаттамалары;

12) мүдделі жұртшылықтың қоғамдық тыңдаулар барысында алынған ескертпелері мен ұсыныстарын қорыту қамтылған анықтамалар;

13) стратегиялық экологиялық бағалау шеңберінде жүргізілген трансшекаралық әсерді бағалау туралы ақпарат;

14) стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептердің сапасы туралы қорытындылар;

15) бекітілген Құжаттар;

16) стратегиялық экологиялық бағалау жүргізуге байланысты қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға берілген өзге де құжаттар мен ақпарат қамтылады.

7. Әзірлеуші мемлекеттік орган осы баптың 6-тармағының 5) - 16) тармақшаларында көрсетілген стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі ақпаратты Мемлекеттік экологиялық ақпарат қорына беруге тиіс.

61-бап. Стратегиялық экологиялық бағалау барысында жүргізілетін трансшекаралық әсерді бағалау

1. Осы Кодекстің [80-бабы 1-тармағының 2\) тармақшасында](#) көзделген негіздер болған кезде, стратегиялық экологиялық бағалау барысында трансшекаралық әсерді бағалау жүргізіледі.

2. Траншекаралық әсерді бағалау осы тараудың 4-параграфына және Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына сәйкес жүргізіледі.

62-бап. Стратегиялық экологиялық бағалауға жататын Құжаттардың ерекшеліктері

Стратегиялық экологиялық бағалауға жататын Құжат стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің деректерін, мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың ескертпелері мен ұсыныстарын, оның ішінде қоғамдық тыңдаулардың нәтижелерін, ал трансшекаралық әсерді бағалау жүргізілген жағдайда - осындай бағалаудың нәтижелерін ескеруге тиіс.

63-бап. Құжаттардың қоршаған ортаға елеулі әсер етуінің мониторингі

1. Әзірлеуші мемлекеттік орган стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің бір бөлігі болып табылатын мониторинг бағдарламасына сәйкес Құжаттың қоршаған ортаға елеулі әсер етуінің мониторингін жүргізуді қамтамасыз етуге жауапты болады.

2. Құжаттардың қоршаған ортаға елеулі әсер етуі мониторингінің мақсаттары:

1) Құжаттың қоршаған ортаға бұрын ескерілмеген елеулі қолайсыз әсер етуін уақтылы анықтау және оларды болғызбау және жою бойынша тиісті шаралар қабылдау мүмкіндігін қамтамасыз ету;

2) Құжатта мәлімделген қоршаған ортаға қолайлы әсер етуге қол жеткізу деңгейін бағалау;

3) Құжаттың Қазақстан Республикасының экология заңнамасының, оның ішінде қоршаған орта сапасының адамның өмірі мен денсаулығына әсер етуіне байланысты, халықаралық, ұлттық және жергілікті деңгейлерде белгіленген және осы Құжатқа қатысы бар міндеттеріне сәйкестігін қамтамасыз ету болып табылады.

3. Құжаттарды іске асыру нәтижесінде қоршаған ортаға елеулі әсер етудің мониторингін жүргізу тәртібі экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулықта белгіленеді.

4. Құжатты әзірлеуші мемлекеттік орган мониторинг бағдарламасында белгіленген мерзім ішінде, жыл сайынғы негізде Құжаттарды іске асыру кезінде қоршаған ортаға елеулі әсер етудің мониторингі бойынша есепті дайындауды қамтамасыз етеді және оны қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға ұсынады, сондай-ақ осы Кодекстің [60-бабының 5-тармағына](#) және экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулыққа сәйкес мүдделі жұртшылыққа осындай мониторинг нәтижелері туралы хабарлайды.

3-параграф. Қоршаған ортаға әсерді бағалау

64-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалау

1. Қоршаған ортаға әсерді бағалау деп өзіне осы Кодекстің [67-бабында](#) көзделген сатыларда қамтитын белгіленіп отырған қызметті іске асыру кезінде қоршаған ортаға ықтимал елеулі әсер етуді тиісті зерттеулер негізінде анықтау, зерделеу, сипаттау және бағалау процесі түсініледі.

2. Осы Кодексте белгіленіп отырған қызмет деп жеке және заңды тұлғалардың өндірістік және өзге де объектілерді салуға және одан әрі пайдалануға, қоршаған ортаға өзгеше түрде, оның ішінде жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу арқылы араласуға, сондай-ақ осындай қызметке елеулі өзгерістер енгізуге байланысты белгіленіп отырған қызметі түсініледі.

65-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізудің міндеттілігі

1. Қоршаған ортаға әсерді бағалау:

1) осы Кодекске 1-қосымшаның 1-бөлімінде санамаланған қызмет түрлері мен объектілер үшін, онда көрсетілген сандық шекті мәндер (олар болған кезде) ескеріле отырып;

2) егер осындай қызметке немесе осындай объектілерге қатысты қоршаған ортаға әсерге бағалау жүргізудің міндеттілігі белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг нәтижелері туралы қорытындыда белгіленсе, онда көрсетілген сандық шекті мәндерді (олар болған кезде) ескере отырып, осы Кодекске 1-қосымшаның 2-бөлімінде санамаланған қызмет түрлері мен объектілер үшін;

3) осы тармақтың 1) және 2) тармақшаларында көрсетілген, өздеріне қатысты бұрын қоршаған ортаға әсерін бағалау жүргізілген объектілердің қызмет түрлеріне және (немесе) қызметіне елеулі өзгерістер енгізілген кезде;

4) өздеріне қатысты бұрын белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг нәтижелері туралы қорытынды берілген, осы Кодекске 1-қосымшаның 2-бөлімінде санамаланған объектілердің қызмет түрлеріне және (немесе) қызметіне елеулі өзгерістер енгізілген кезде, осындай елеулі өзгерістердің қоршаған ортаға әсерін бағалауды жүргізудің міндеттілігі белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг нәтижелері туралы қорытындыда белгіленген жағдайларда, қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізу қажеттілігінің жоқтығы туралы тұжырыммен қоса, міндетті болып табылады.

2. Қоршаған ортаға әсерді бағалау немесе белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг жүргізу мақсаттары үшін қызметтің елеулі өзгерістері деп нәтижесінде:

1) өндіріс көлемі немесе қуаты артатын;

2) қызметте пайдаланылатын табиғи ресурстардың, отынның және (немесе) шикізаттың мөлшері ұлғаятын және (немесе) түрі өзгереді;

3) қоршаған ортаға әсерді бағалау немесе белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг жүргізу кезінде бұрын ескерілмеген бұзылатын жерлердің алаңы ұлғаятын немесе жердің бұзылуына әкелетін;

4) нәтижесінде эмиссиялардың сандық және сапалық көрсеткіштері нашарлауы, осындай эмиссиялардың әсер ету аймағы өзгеруі және (немесе) түзілетін қалдықтардың көлемі артуы мүмкін технология, өндірістік процесті басқару өзгедей түрде елеулі өзгереді кез келген өзгерістер түсініледі.

3. Қоршаған ортаға әсерді бағалау осы баптың 1-тармағында көрсетілмеген қызметтің түрлері мен объектілері үшін міндетті болып табылмайды және мұндай қызмет бастамашыларының немесе объектілер операторларының қалауы бойынша ерікті түрде жүргізілуі мүмкін.

4. Белгіленіп отырған қызмет немесе оның бір бөлігі, сондай-ақ оған өзгерістер, оның ішінде елеулі өзгерістер енгізу, егер оны жүзеге асыру немесе оған тиісті өзгерістер енгізу авариялық немесе төтенше жағдайдың алдын алуға, салдарларын жоюға немесе кетіруге, соғыс жағдайын енгізуге байланысты немесе Қазақстан Республикасының қорғанысын немесе ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі шұғыл шараларға байланысты қажет болса, қоршаған ортаға әсер етуін міндетті бағалауға жатпайды.

5. Егер қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізу осы Кодекстің талаптарына сәйкес белгіленіп отырған қызмет үшін міндетті болып табылса, осындай бағалауды алдын ала жүргізбей, белгіленіп отырған қызметті іске асыруға, оның ішінде белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру үшін экологиялық рұқсат беруге тыйым салынады.

Белгіленіп отырған қызметтің бастамашысы осы Кодекстің 71-бабына сәйкес қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган дайындаған қоршаған ортаға әсерді бағалаудың қамту саласын айқындау туралы қорытындының негізінде, Қазақстан Республикасының жер заңнамасында белгіленген тәртіппен белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру үшін жер учаскесін (жер учаскелерін) қоршаған ортаға әсер етуді міндетті бағалау жүргізу кезеңіне резервте қалдыру үшін өтініш жасауға құқылы.

Белгіленіп отырған қызмет үшінші тұлғалардың жеке меншігіндегі немесе жер пайдалануындағы жер учаскелерін пайдалануды болжайтын жағдайларда, бастамашының

мұндай тұлғалармен қатынастары Қазақстан Республикасының [азаматтық заңнамасында](#) реттеледі.

66-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалау кезінде ескерілуге жататын әсер етудің түрлері мен объектілері

1. Қоршаған ортаға әсерді бағалау процесінде әсер етудің мынадай түрлері:

1) тікелей әсер ету - белгіленіп отырған қызметтің негізгі және ілеспе түрлері тікелей болатын әсер ету;

2) жанама әсер ету - қоршаған орта мен халықтың денсаулығына белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру салдарынан туындауы мүмкін жанама (қайталама) факторлардан туындайтын әсер ету;

3) кумулятивтік әсер ету - қоршаған ортадағы бұрынғы және қазір бар антропогендік немесе табиғи сипаттағы әсер етудің жиынтығынан, сондай-ақ белгіленіп отырған қызметті жүзеге асырумен ілесіп жүретін негізді түрде болжанатын болашақ әсер етуден туындайтын тұрақты түрде ұлғаятын жағымсыз өзгерістердің нәтижесінде туындауы мүмкін әсер ету ескерілуге тиіс.

2. Қоршаған ортаға әсерді бағалау процесінде мына объектілерге, оның ішінде олардың өзара байланысы мен өзара іс-қимылы кезінде:

1) атмосфералық ауаға;

2) жерүсті және жерасты суларына;

3) су айдындары түбінің бетіне;

4) ландшафтарға;

5) жер және топырақ жамылғысына;

6) өсімдіктер әлеміне;

7) жануарлар дүниесіне;

8) экологиялық жүйелердің және экожүйенің көрсетілетін қызметтерінің жай-күйіне;

9) биоәртүрлілікке;

10) халық денсаулығының жай-күйі мен өмір сүру жағдайына;

11) ерекше экологиялық, ғылыми, тарихи-мәдени және рекреациялық құндылықты білдіретін объектілерге әсерді бағалау жүргізіледі.

3. Белгіленіп отырған қызмет ерекше қорғалатын табиғи аумақтарға әсер ете алатын жағдайларда, қоршаған ортаға әсерді бағалау процесінде тиісті табиғи кешендерге, оның ішінде ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жерлеріне, сондай-ақ осы жерлерде және басқа санаттардағы жерлерде орналасқан мемлекеттік табиғи-қорық қорының объектілеріне де әсерді бағалау жүргізіледі.

4. Қоршаған ортаға әсерді бағалау жүргізу кезінде антропогендік және табиғи сипаттағы төтенше жағдайлардың, қоршаған ортаның авариялық ластануының туындауынан пайда болуы мүмкін қоршаған ортаға басқа да әсер ету де бағалануға жатады, белгіленіп отырған қызметтің қоршаған ортаға зиянды әсер етуін болғызбау және азайту жөніндегі ықтимал шаралар мен әдістер, сондай-ақ өндірістік экологиялық мониторингтің қажетті көлемі айқындалады.

5. Қоршаған ортаға әсерді бағалау жүргізу процесінде қоршаған ортаға және халықтың денсаулығына әсер етудің теріс және оң әсерлері есепке алынуға жатады.

6. Қоршаған ортаға әсерді бағалау жүргізу процесінде парниктік газдардың шығарылуынан туындайтын әсер ету есепке алынуға жатпайды.

67-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалау сатылары

Қоршаған ортаға әсерді бағалау өзіне мынадай:

1) белгіленіп отырған қызметтің осы Кодекс талаптарына сәйкестігін айқындау, сондай-ақ осы Кодексте көзделген жағдайларда, белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг жүргізу мақсатында белгіленіп отырған қызмет туралы өтініштерді қарау;

2) қоршаған ортаға әсерді бағалаудың қамту саласын айқындау;

- 3) ықтимал әсер ету туралы есеп дайындау;
- 4) ықтимал әсер ету туралы есептің сапасын бағалау;
- 5) қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытынды шығару және оны есепке алу;
- 6) егер осы Кодекске сәйкес жүргізілу қажеттігі айқындалса, белгіленіп отырған қызметті іске асырудың іс жүзіндегі әсер етуіне жобадан кейін талдау жасау сатыларын қамтиды.

68-бап. Белгіленіп отырған қызмет туралы өтініш

1. Осы Кодексте өзі үшін қоршаған ортаға әсер етуді міндетті бағалау немесе белгіленіп отырған қызметтің әсер етуіне міндетті скрининг белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыруға ниет білдірген тұлға қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға белгіленіп отырған қызмет туралы өтініш беруге міндетті, содан кейін осы тұлға тиісінше қоршаған ортаға әсерді бағалаудың немесе белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скринингтің бастамашысы (бұдан әрі - бастамашы) болып танылады.

2. Белгіленіп отырған қызмет туралы өтініш электрондық нысанда беріледі және мынадай мәліметтерді қамтуға тиіс:

1) жеке тұлға үшін: тегі, аты, әкесінің аты (егер ол жеке басты куәландыратын құжатта көрсетілген болса), тұрғылықты жерінің мекенжайы, жеке сәйкестендіру нөмірі, телефоны, электрондық пошта мекенжайы;

2) заңды тұлға үшін: атауы, орналасқан жерінің мекенжайы, бизнес-сәйкестендіру нөмірі, бірінші басшы туралы деректер, телефоны, электрондық пошта мекенжайы;

3) белгіленіп отырған қызмет түрлерін жалпы сипаттау және оларды осы Кодекске [1-қосымшаға](#) сәйкес сыныптау немесе осы Кодекстің [65-бабының 2-тармағына](#) сәйкес осындай қызмет түрлеріне енгізілетін елеулі өзгерістерді сипаттау;

4) белгіленіп отырған қызметті жүзеге асырудың болжамды орны, орынды таңдау негіздемесі және басқа да орындарды таңдау мүмкіндіктері туралы мәліметтер;

5) объектінің қуатын (өнімділігін), оның болжамды мөлшерін, өнімнің сипаттамасын қоса алғанда, белгіленіп отырған қызметтің жалпы болжанатын техникалық сипаттамалары;

6) белгіленіп отырған қызмет үшін болжанатын техникалық және технологиялық шешімдерді қысқаша сипаттау;

7) белгіленіп отырған қызметті іске асыруды бастау мен оны аяқтаудың болжамды мерзімдері;

8) қызметті жүзеге асыруға қажетті ресурстар түрлерін, оның ішінде су ресурстарын, жер ресурстарын, топырақты, пайдалы қазбаларды, өсімдіктерді, шикізатты, энергияны олардың болжамды сандық және сапалық сипаттамаларын көрсете отырып, сипаттау;

9) белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру нәтижесінде түзілуі мүмкін қоршаған ортаға эмиссиялар мен қалдықтардың болжамды түрлерін, көлемдерін және сапалық сипаттамаларын сипаттау;

10) белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру үшін болуы болжамды түрде талап етілетін рұқсаттардың және осындай рұқсаттарды беру өз құзыретіне кіретін мемлекеттік органдардың тізбесі;

11) көрсетілген белгіленіп отырған қызметтің мақсаттарына қол жеткізудің ықтимал баламаларын және оны жүзеге асыру нұсқаларын (баламалы техникалық және технологиялық шешімдер пайдалануды және объектінің орналасқан жерлерін қоса алғанда) сипаттау;

12) белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру нәтижесінде қоршаған ортаға жағымсыз және оң әсер етудің ықтимал нысандарының сипаттамасы, олардың ықтималдығын, ұзақтығын, жиілігі мен қайтымдылығын ескере отырып, олардың сипаты мен күтілетін ауқымдары;

13) қоршаған ортаға трансшекаралық әсер етудің ықтимал нысандарының сипаттамасы, олардың ықтималдығын, ұзақтығын, жиілігі мен қайтымдылығын ескере отырып, олардың сипаты мен күтілетін ауқымдары;

14) өздерінің шегінде белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру болжанатын аумақтағы және (немесе) акваториядағы қоршаған орта құрамдастарының ағымдағы жай-күйін қысқаша сипаттау, сондай-ақ, егер бастамашыда мұндайлар бар болса, фондық зерттеулердің нәтижелері;

15) қоршаған ортаға қолайсыз әсер етудің ықтимал нысандарының алдын алу, оларды болдырмау және азайту бойынша, сондай-ақ оның салдарларын жою бойынша ұсынылатын шаралар.

3. Белгіленіп отырған қызмет туралы өтініш беру, белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг жүргізу немесе қоршаған ортаға әсерді бағалау мақсаттары үшін бастамашыда белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру үшін қажетті жер учаскесіне қатысты құқықтардың болуы талап етілмейді.

4. 2023.05.07. № 17-VIII ҚР [Заңымен](#) алып тасталды *(2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)*

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган белгіленіп отырған қызмет туралы өтініш алынғаннан кейін екі жұмыс күні ішінде оны осы баптың 2-тармағында көрсетілген мәліметтердің болуы тұрғысынан тексереді және:

1) белгіленіп отырған қызмет туралы өтініште осы баптың 2-тармағына сәйкес міндетті бір немесе бірнеше деректеме болмаған жағдайда, бастамашыға кемшіліктерді жою және белгіленіп отырған қызмет туралы қайтадан өтініш беру қажеттігі туралы хабарлайды;

2) бастамашы осы баптың 2-тармағына сәйкес барлық қажетті мәлімет қамтылған, белгіленіп отырған қызмет туралы өтініш берген жағдайда, белгіленіп отырған қызмет туралы өтінішті ресми интернет-ресурста орналастырады және оның көшірмесін тиісті мүдделі мемлекеттік органдарға жібереді.

Мүдделі мемлекеттік органдар деп осы параграфта қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволары, денсаулық сақтау саласындағы уәкілетті орган, өз құзыретінің саласына белгіленіп отырған қызметтің құрамына кіретін қызметтің бір немесе бірнеше түрін реттеу, осындай қызмет түрлері үшін рұқсаттар беру немесе хабарламалар қабылдау жататын мемлекеттік органдар, сондай-ақ қатысы бар аумақтың шегінде толық немесе ішінара орналасқан әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдары түсініледі.

Қатысы бар аумақ деп осы параграфта өзінің шегінде қоршаған орта мен халық белгіленіп отырған қызметтің елеулі әсер етуіне ұшырауы мүмкін аумақ түсініледі.

6. Тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдары қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органнан белгіленіп отырған қызмет туралы өтініштің көшірмелерін алғаннан кейін екі жұмыс күні ішінде оны интернет-ресурстарға орналастырады.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР [Заңымен](#) 7-тармақ өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

7. Белгіленіп отырған қызмет туралы өтініш қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның және тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдарының интернет-ресурстарында орналастырылғаннан кейін осы баптың 9-тармағының екінші бөлігінде көрсетілген ескертпелер мен ұсыныстарды қабылдау мерзімі өткенге дейін осындай интернет-ресурстарда жұртшылықтың назарына үздіксіз қол жетімді болып қалуға тиіс.

Интернет-ресурста орналастырылған белгіленіп отырған қызмет туралы өтінішке белгіленіп отырған қызмет түрі, ескертпелер мен ұсыныстарды қабылдау жүзеге асырылатын пошталық мекенжай және электрондық мекенжайлар, сондай-ақ ескертпелер мен ұсыныстарды қабылдау аяқталатын күні көрсетіле отырып, белгіленіп отырған

қызмет туралы өтінішке қатысты ескертпелер мен ұсыныстарды қабылдау туралы жұртшылық үшін ресми хабарлама қоса жүруге тиіс.

8. Тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдары белгіленіп отырған қызмет туралы өтініш ресми интернет-ресурстарда орналастырылған күннен бастап үш жұмыс күнінен кешіктірмей, осы баптың 7-тармағының екінші бөлігінде көрсетілген ресми хабарды «Ақпаратқа қол жеткізу туралы» Қазақстан Республикасының [Заңына](#) сәйкес бұқаралық ақпарат құралдарының бірінде, сондай-ақ өзге де тәсілдермен таратуды қосымша ұйымдастырады.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 9-тармақ өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

9. Мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың белгіленіп отырған қызмет туралы өтінішке қатысты ескертпелері мен ұсыныстарын қабылдауды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады.

Мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылық қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ресми интернет-ресурсында белгіленіп отырған қызмет туралы өтініш орналастырылған күннен бастап он бес жұмыс күні ішінде белгіленіп отырған қызмет туралы өтінішке қатысты өз ескертпелері мен ұсыныстарын ұсынуға құқылы.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың осы тармақтың екінші бөлігінде көрсетілген ескертпелер мен ұсыныстарды қабылдау мерзімі аяқталғаннан кейін алынған ескертпелері мен ұсыныстарын қарауға қабылдамайды.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 10-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

10. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ескертпелер мен ұсыныстарды қабылдау мерзімі өткен күннен бастап бес жұмыс күні ішінде мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтан қарауға қабылданған белгіленіп отырған қызмет туралы өтінішке берілген барлық ескертпе мен ұсынысты ескертпелер мен ұсыныстардың жиынтық кестесі түрінде ресімделетін хаттамаға енгізеді, сондай-ақ сол мерзім ішінде оны қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ресми интернет-ресурсында қоршаған ортаға әсер етуді бағалаудың қамту саласын айқындау туралы қорытындымен және (немесе) белгіленіп отырған қызметтің әсер етуіне жүргізілген скринингтің нәтижелері туралы қорытындымен бірге орналастырады және олардың көшірмелерін тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдарына жібереді.

Тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдары қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органнан осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген хаттаманың және қорытындының (қорытындылардың) көшірмелерін алғаннан кейін екі жұмыс күні ішінде оларды өздерінің ресми интернет-ресурстарында орналастырады.

11. Траншекаралық әсерді бағалауға бастама жасау үшін негіз болған кезде, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы Кодекстің [80-бабына](#) сәйкес трансшекаралық әсерді бағалауға бастама жасайды.

69-бап. Белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг

1. Белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг осы Кодекстің [70-бабында](#) белгіленген өлшемшарттар негізінде қоршаған ортаға әсерді бағалау жүргізудің қажет немесе қажет емес екенін айқындау мақсатында жүзеге асырылатын, белгіленіп отырған қызметті іске асыру кезінде қоршаған ортаға ықтимал елеулі әсер етуін анықтау процесін білдіреді.

2. Белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг жүргізу мақсатында белгіленіп отырған қызмет туралы өтініш беру:

1) осы Кодекске 1-қосымшаның 2-бөлімінде санамаланған белгіленіп отырған қызмет мен объектілер үшін, онда көрсетілген сандық шекті мәндерді (олар болған кезде) ескере отырып;

2) осы Кодекске 1-қосымшаның 2-бөлімінде санамаланған, өздеріне қатысты бұрын қоршаған ортаға әсеріне міндетті бағалауды жүргізу қажет емес екені туралы тұжырыммен қоса, белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг жүргізілген қызмет түрлеріне және (немесе) объектілердің қызметіне елеулі өзгерістер енгізу кезінде міндетті болып табылады.

Мұндай қызметті белгіленіп отырған қызметтің әсерлеріне скринингтен өтпей жүзеге асыруға тыйым салынады.

3. Белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скринингті қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы Кодекстің 68-бабының 5 - 11-тармақтарына, осы бапқа және экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулыққа сәйкес ұйымдастырады.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 4-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

4. Белгіленіп отырған қызметтің әсер етуіне скрининг жүргізу мерзімі белгіленіп отырған қызмет туралы өтініш қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органда тіркелген күннен бастап жиырма екі жұмыс күнін құрайды.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 5-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

5. Белгіленіп отырған қызметтің әсер етуіне скрининг жүргізу кезінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы Кодекстің 68-бабының 9-тармағына сәйкес қарауға келіп түскен барлық ескертпе мен ұсынысты назарға алады.

6. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы баптың 4-тармағында көрсетілген мерзімнен кешіктірмей, белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скринингтің нәтижелері туралы қорытынды шығарады және екі жұмыс күні ішінде оның көшірмелерін ресми интернет-ресурста кейіннен орналастыра отырып, оны бастамашыға және мүдделі мемлекеттік органдарға жібереді.

7. Белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скринингтің нәтижелері туралы қорытындыда қоршаған ортаға әсер етуге міндетті бағалау жүргізу қажет немесе қажет емес екені туралы тұжырымдар және олардың уәжді негіздемесі қамтылуға тиіс.

8. Егер белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скринингтің нәтижелері туралы қорытындыда қоршаған ортаға әсер етуге міндетті бағалау жүргізу қажет екені туралы тұжырым жасалса, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган скрининг нәтижелері туралы қорытындымен бірге бастамашыға осы Кодекстің 71-бабына сәйкес дайындалған қоршаған ортаға әсерді бағалаудың қамту саласын айқындау туралы қорытындыны жібереді.

9. Белгіленіп отырған қызмет туралы өтініште белгіленіп отырған қызметті іске асырудың балама нұсқалары болған кезде, белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скринингтің нәтижелері туралы қорытындыда әрбір нұсқа бойынша жеке тұжырым жасалады.

10. Жеке және заңды тұлғалар белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг нәтижелері туралы қорытындыға Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен дау айтуға құқылы.

70-бап. Қоршаған ортаға елеулі әсер етудің өлшемшарттары

1. Белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг жүргізу кезінде белгіленіп отырған қызметті және оның қоршаған ортаға ықтимал әсер етуінің елеулілігін сипаттайтын мынадай өлшемшарттар:

1) мыналар:

белгіленіп отырған қызметтің түрі мен ауқымы (өндіріс көлемі, қуаты және өздеріне қатысты осы Кодекске [1-қосымшаның](#) 1-бөлімінде сандық шекті мәндер көзделген өзге де көрсеткіштер);

болжанатын объект орналастырылатын ауданда оның әсер етуін басқа белгілі (іске асырылған, жобаланатын, белгіленіп отырған) қызметтің әсер етуімен кумуляциялау;

пайдаланылатын табиғи ресурстардың түрлері мен саны,

түзілетін қалдықтардың түрлері мен саны,

қоршаған ортаның ластану және адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына зиян келтірілу қатерінің деңгейі,

Қазақстан Республикасының азаматтық қорғау туралы заңнамасының ережелерін ескере отырып, төтенше жағдайдың және (немесе) аварияның туындау қатерінің деңгейі;

биоәртүрлілікті жоғалту қаупінің деңгейі ескеріле отырып, белгіленіп отырған қызметтің параметрлері;

2) мыналар:

тиісті жерлердің ағымдағы нысаналы мақсаты және орнықты жер пайдалануды қамтамасыз ету саласындағы мемлекеттік саясаттың басымдықтары;

қатысы бар аумақтағы табиғи ресурстардың салыстырмалы өкілдігі, саны, сапасы және табиғи регенерациялауға қабілеті;

ландшафтың экологиялық орнықтылығының аумақтық жүйесіне, ерекше қорғалатын табиғи аумақтарға, экологиялық «дәліздерге» және жабайы жануарлардың миграция жолдарына, ландшафтың маңызды элементтеріне, тарихи-мәдени мұра объектілеріне, тарихи, мәдени немесе археологиялық маңызы бар аумақтарға, халық тығыз қоныстанған аумақтар мен жол берілетін шектен тыс жүктемені (бұрынғы жүктемені қоса алғанда) бастан кешіп отырған аумақтарға ерекше назар аударып отырып, табиғи ортаның жүктемені көтере алу қабілеті ескеріле отырып, қатысы бар аумақтың параметрлері;

3) әсер ету көлемін (аумақ пен халық саны), оның трансшекаралық сипатын (оның мемлекет шекарасынан тыс жерге таралуы тұрғысынан), мөлшерлерін, күрделілігін, ықтималдығын, ұзақтығы мен жиілігін, сондай-ақ салдарлардың қайтымдылығын (қоршаған ортаның немесе оның жеке объектісін бастапқы жағдайға жақын күйге дейінгі қалпына келтіру мүмкіндігі) ескере отырып, белгіленіп отырған қызметтің адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына және қоршаған ортаға әсер етуінің әлеуетті маңыздылығы қаралады.

2. Осы баптың 1-тармағында көзделген өлшемшарттарды қарау экологиялық бағалауды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі нұсқаулыққа сәйкес жүзеге асырылады.

71-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалаудың қамту саласын айқындау

1. Қоршаған ортаға әсерді бағалаудың қамту саласын айқындау мақсаты қоршаған ортаға әсерді бағалау барысында жинақталуға және зерттелуге тиіс ақпараттың тәптіштелу дәрежесін және түрлерін, зерттеу әдістерін және мұндай ақпаратты ықтимал әсер ету туралы есепте беру тәртібін айқындау болып табылады.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 2-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган белгіленіп отырған қызмет туралы өтініш тіркелген күннен бастап жиырма екі жұмыс күні ішінде, бірақ осы Кодекстің [68-бабы 9-тармағының](#) екінші бөлігінде белгіленген мерзім өткеннен кейін осы Кодекске сәйкес қоршаған ортаға әсер етуі міндетті бағалануға жататын қызметке қатысты мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың осы Кодекстің [68-бабының 9-тармағына](#) сәйкес қарауға келіп түскен ескертпелері мен ұсыныстарын ескере отырып, белгіленіп отырған қызмет туралы өтініште қамтылған мәліметтердің негізінде қоршаған ортаға әсер етуді бағалаудың қамту саласын айқындау туралы қорытынды шығарады және оның көшірмелерін ресми интернет-ресурста орналастыра отырып, осындай қорытындыны бастамашыға жібереді.

3. Қамту саласын айқындау кезінде заманауи білім деңгейі, озық зерттеу әдістері, тиісті экономика саласындағы қазір бар техникалық мүмкіндіктер және қоршаған ортаның жай-күйі туралы деректердің болуы ескерілуге тиіс.

4. Қоршаған ортаға әсерді бағалаудың қамту саласын айқындау туралы қорытындыға қоршаған ортаға ықтимал әсерлердің түрін, оқшаулануын, сипаты мен ауқымын, сондай-ақ осы Кодекстің [68-бабының 10-тармағына](#) сәйкес хаттамаға енгізілген мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың ескертпелері мен ұсыныстарын ескере отырып:

1) белгіленіп отырған қызметтің мақсаттарына қол жеткізудің және оны жүзеге асырудың қоршаған ортаға әсерді бағалауды орындау кезінде зерделенуі тиіс балама нұсқаларына;

2) тәптіштелген зерделеуді талап ететін әсер ету түрлеріне және әсер ету объектілеріне;

3) әсерді бағалау саласына және оның әдістеріне қатысты ықтимал әсер ету туралы есепке қойылатын талаптар енгізілуі мүмкін.

72-бап. Ықтимал әсер ету туралы есеп

1. Қоршаған ортаға әсерді бағалаудың қамту саласын айқындау туралы қорытындыға сәйкес бастамашы белгіленіп отырған қызметтің қоршаған ортаға әсерін бағалауға қажетті іс-шараларды өткізуді және олардың нәтижелері бойынша ықтимал әсер ету туралы есеп дайындауды қамтамасыз етеді.

2. Ықтимал әсер ету туралы есепті дайындауды қоршаған ортаны қорғау саласындағы жұмыстарды орындауға және қызметтерді көрсетуге лицензиясы бар жеке және (немесе) заңды тұлғалар (бұдан әрі - ықтимал әсер ету туралы есепті жасаушылар) жүзеге асырады.

3. Қоршаған ортаға әсерді бағалау және ықтимал әсер ету туралы есеп жобасын дайындау жөніндегі жұмыстарды ұйымдастыру мен қаржыландыруды бастамашы өз есебінен қамтамасыз етеді.

4. Ықтимал әсер ету туралы есептің жобасында қоршаған ортаға әсерді бағалаудың қамту саласын айқындау туралы қорытындының мазмұны ескеріле отырып:

1) өзіне қатысты есеп жасалған белгіленіп отырған қызметті сипаттау, оған қоса:

белгіленіп отырған қызметті жүзеге асырудың болжамды орнын сипаттау, оның геоақпараттық жүйеге сәйкес айқындалған, векторлық файлдары бар координаттары, сондай-ақ есеп жасалған кезде белгіленіп отырған қызметті жүзеге асырудың болжамды орнындағы қоршаған ортаның жай-күйін сипаттау;

белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыруға қажетті объектілерді салу және пайдалану барысында жер санаты және жер пайдалану мақсаттары туралы ақпарат;

белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыруға қажетті объектілердің қуатын, габариттерін (алып жатқан жерлердің ауданы, биіктігі) қоса алғанда, олардың көрсеткіштері туралы ақпарат, өндірістік процесс туралы, оның ішінде кәсіпорынның күтілетін өнімділігі, оның энергияға, табиғи ресурстарға, шикізат пен материалдарға деген қажеттілігі туралы мәліметтер;

қазіргі бар ғимараттарды, құрылыстарды, құрылысжайларды, жабдықтарды кейіннен кәдеге жарату жөніндегі жұмыстарды және егер бұл жұмыстар белгіленіп отырған қызметті іске асыру мақсаттары үшін қажет болса, оларды орындау тәсілдерін сипаттау;

қаралып отырған қызметті жүзеге асыру үшін объектілерді салуға және пайдалануға байланысты қоршаған ортаға эмиссиялардың күтілетін түрлері, сипаттамалары мен саны, суға, атмосфералық ауаға, топыраққа, жер қойнауына әсер етуді, сондай-ақ дірілді, шулы, электромагниттік, жылулық және радиациялық әсер етуді қоса алғанда, қоршаған ортаға өзге де жағымсыз антропогендік әсерлер туралы ақпарат;

белгіленіп отырған қызмет шеңберінде объектілерді салу және пайдалану барысында түзілетін қалдықтардың, оның ішінде қазіргі бар ғимараттарды, құрылыстарды, құрылысжайларды, жабдықтарды кейіннен кәдеге жаратуды жүзеге асыру нәтижесінде түзілетін қалдықтардың күтілетін түрлері, сипаттамалары және саны туралы ақпарат;

2) белгіленіп отырған қызметтің ерекшеліктері мен оның қоршаған ортаға ықтимал әсер етуін ескере отырып, оны жүзеге асырудың ықтимал нұсқаларын сипаттау, оған қоса:

белгіленіп отырған қызметтің бастамашысы оны қолдану үшін таңдаған нұсқа, оны таңдауды негіздеу, басқа ықтимал ұтымды нұсқаларды, оның ішінде адамдардың өмірін және (немесе) денсаулығын және қоршаған ортаны қорғау тұрғысынан неғұрлым қолайлы ұтымды нұсқаны сипаттау;

3) белгіленіп отырған қызметтің елеулі әсер етуіне ұшырауы мүмкін табиғи ортаның құрамдастары және өзге де объектілер туралы ақпарат, оған қоса адамдардың өмірі және (немесе) денсаулығы, олардың тұру және қызмет ету жағдайлары, биоәртүрлілік (оның ішінде өсімдіктер әлемі мен жануарлар дүниесі, генетикалық ресурстар, өсімдіктер мен жабайы жануарлардың табиғи ареалдары, жабайы жануарлардың миграция жолдары, экожүйелер), жер (оның ішінде жерді алып қою), топырақ (оның ішінде органикалық құрам, эрозия, нығыздалу, өзге де тозу нысандары), сулар (оның ішінде судың гидроморфологиялық өзгерістері, мөлшері мен сапасы), атмосфералық ауа, экологиялық және әлеуметтік-экономикалық жүйелердің климаттың өзгеруіне қарсы тұруы, материалдық активтер, тарихи-мәдени мұра объектілері (оның ішінде сәулет және археологиялық), ландшафтар, сондай-ақ көрсетілген объектілердің өзара іс-қимылы;

4) белгіленіп отырған қызметтің осы тармақтың 3) тармақшасында санамаланған объектілерге мыналардың:

белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыруға, оның ішінде қазіргі бар объектілерге кейіннен кәдеге жарату бойынша жұмыстарды жүргізу қажет болған жағдайларда, оларға арналған объектілерді салу мен пайдаланудың;

табиғи және генетикалық ресурстарды (оның ішінде осы ресурстардың болуына және олардың орналасқан жеріне қарай жерді, жер қойнауын, топырақты, суды, өсімдіктер әлемі мен жануарлар дүниесінің объектілерін, жабайы жануарлардың миграция жолдарын) пайдаланудың;

қоршаған ортаға эмиссиялар, қалдықтардың жинақталуы және оларды көмудің;

қолданыстағы және жоспарланған өндірістік және өзге де объектілерден кумулятивтік әсер етудің;

белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру процесінде техникалық-технологиялық, ұйымдастырушылық, басқарушылық және өзге де жобалық шешімдерді, оның ішінде осы Кодексте көзделген жағдайларда - оларды қолданудың тиісті салалары бойынша ең үздік қолжетімді техникаларды қолданудың нәтижесінде туындайтын ықтимал елеулі (тікелей және жанама, кумулятивтік, трансшекаралық, қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді, оң және жағымсыз) әсер етуді сипаттау;

5) қоршаған ортаға эмиссиялардың, физикалық әсер етудің шекті сандық және сапалық көрсеткіштерін негіздеу;

б) қалдықтардың түрлері бойынша олардың жинақталуының шекті санын негіздеу;

7) егер белгіленіп отырған қызмет шеңберінде қалдықтарды көму көзделсе, қалдықтарды түрлері бойынша көмудің шекті көлемдерін негіздеу;

8) белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру шеңберінде тиісінше белгіленіп отырған қызметке және оны жүзеге асырудың болжамды орнына тән авариялар мен қауіпті табиғи құбылыстардың туындау ықтималдығын айқындау туралы ақпарат, оларды болғызбау және жою жөнінде іс-шаралар жүргізу мүмкіндігін ескере отырып, авариялар мен қауіпті табиғат құбылыстарының туындау тәуекелдеріне байланысты қоршаған ортаға ықтимал елеулі жағымсыз әсер етуді сипаттау;

9) объектіні салу және пайдалану кезеңдері үшін көзделетін, белгіленіп отырған қызметтің қоршаған ортаға анықталған елеулі әсер етуін болғызбау, қысқарту, жеңілдету жөніндегі шараларды, оның ішінде қалдықтарды басқару бойынша ұсынылатын іс-шараларды, сондай-ақ ықтимал елеулі әсерді бағалауда беймәлімділік болған кезде, әсер етудің мониторингі (оған қоса белгіленіп отырған қызметті іске асырғаннан кейін іс

жүзінде әсер етуге ықтимал әсер ету туралы есепте келтірілген ақпаратпен салыстырып жобадан кейінгі талдау жүргізу қажеттігі) бойынша ұсынылатын шараларды сипаттау;

10) қоршаған ортаға ықтимал қайтымсыз әсерді бағалау және осындай әсер етуге алып келетін операцияларды орындау қажеттігін негіздеу, оның ішінде қайтымсыз әсер етуден болатын ысыраптар мен осы ысыраптарды тудыратын операциялардан түсетін пайданы экологиялық, мәдени, экономикалық және әлеуметтік тұрғыда салыстырып талдау;

11) белгіленіп отырған қызмет тоқтатылатын жағдайда оны жүзеге асырудың бастапқы сатысында айқындалған қоршаған ортаны қалпына келтіру тәсілдері мен шаралары;

12) қоршаған ортаға әсерді бағалауды қамту саласын айқындау туралы қорытындыда көрсетілген өзге де талаптардың сақталуын қамтамасыз етуге бағытталған шараларды сипаттау;

13) зерттеулердің әдіснамасын сипаттау және ықтимал әсер ету туралы есепті жасау кезінде пайдаланылған экологиялық ақпарат көздері туралы мәліметтер;

14) зерттеулер жүргізу кезінде туындаған және техникалық мүмкіндіктердің болмауына және заманауи ғылыми білімнің жеткіліксіз деңгейіне байланысты қиындықтарды сипаттау;

15) мүдделі жұртшылықтың қоршаған ортаға әсерді бағалауға қатысуына байланысты оған хабарлау мақсатында осы тармақтың 1) - 12) тармақшаларында көрсетілген ақпаратты қорыта отырып, қысқаша техникалық емес түйіндеме қамтылуға тиіс.

5. Ықтимал әсер ету туралы есепте қамтылған мәліметтер ақпараттың сапасы жөніндегі талаптарға сәйкес болуға, оның ішінде анық, дәл, толық және өзекті болуға тиіс. Ықтимал әсер ету туралы есептерде қамтылған ақпарат, осы баптың 8-тармағында көрсетілген ақпаратты қоспағанда, жалпыға бірдей қолжетімді болып табылады.

6. Ықтимал әсер ету туралы есептің жобасы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган қоршаған ортаға әсерді бағалаудың қамту саласын айқындау туралы қорытынды шығарған күннен бастап үш жылдан кешіктірілмей қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға ұсынылуға тиіс. Бастамашы көрсетілген мерзімді өткізіп алған жағдайда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган қоршаған ортаға әсерді бағалау процесін тоқтатады, бастамашыға ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын қайтарады және оған белгіленіп отырған қызмет туралы жаңа өтініш беру қажеттігі туралы хабарлайды.

7. Ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын әзірлеу аяқталғаннан кейін ықтимал әсер ету туралы есеп жобасының бастамашысы немесе бастамашымен шарт бойынша әрекет ететін құрастырушысы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға:

1) ықтимал әсер ету туралы есеп жобасының сапасына бағалау жүргізу және мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың ескертпелері мен ұсыныстарын, қоғамдық тыңдаулардың нәтижелерін және осы Кодекстің [73-бабының 19-тармағында](#) көзделген жағдайда сараптама комиссиясының хаттамасын ескере отырып, оны пысықтау қажеттігін айқындау мақсатында осы есептің жобасын;

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 2) тармақша жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2) тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдарымен келісілген қоғамдық тыңдауларды өткізу орындары, күндері мен басталу уақыты көрсетілген ілеспе хатты немесе осы Кодекстің [73-бабына](#) сәйкес өткізілген тиісті қоғамдық тыңдаулардың қол қойылған хаттамасын;

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 3) тармақшамен толықтырылды (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді)

3) есепте коммерциялық, қызметтік немесе заңмен қорғалатын өзге де құпия болған кезде осы баптың 8-тармағының бірінші бөлігінде көрсетілген құжаттарды жібереді.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 8-тармақ өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

8. Есепте коммерциялық, қызметтік немесе заңмен қорғалатын өзге де құпия болған кезде ықтимал әсер ету туралы есептің бастамашысы немесе бастамашымен шарт бойынша әрекет ететін құрастырушысы осы баптың 7-тармағына сәйкес оның сапасын бағалау мақсаты үшін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға немесе осы Кодекстің [73-бабына](#) сәйкес қоғамдық тыңдауларды ұйымдастыру мақсаты үшін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымына және тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдарына ұсынылатын ықтимал әсер ету туралы есептің жобасымен бірге:

1) ықтимал әсер ету туралы есептің жобасында жария етілуге жатпайтын нақты ақпаратқа нұсқау және көрсетілген ақпараттың қандай заңмен қорғалатын құпияға жататынын түсіндіру берілуге тиіс өтінішті;

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 2) тармақша өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2) ықтимал әсер ету туралы есеп жобасының тиісті ақпарат алып тасталуға және «Құпия ақпарат» мәтініне ауыстырылуға тиіс екінші көшірмесін ұсынады.

Бұл ретте жұртшылықтың экологиялық ақпаратқа қол жеткізу құқығын қамтамасыз ету мақсатында тиісінше қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымы және тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдары жұртшылықтың осы тармақтың бірінші бөлігінің 2) тармақшасында көрсетілген ықтимал әсер ету туралы есептің көшірмесіне қол жеткізуін қамтамасыз етуге тиіс.

Ықтимал әсер ету туралы есепте көрсетілген қоршаған ортаға эмиссиялардың, физикалық әсер етудің сандық және сапалық көрсеткіштері туралы, сондай-ақ түзілетін, жинақталатын және көмілуге тиіс қалдықтар туралы ақпарат коммерциялық немесе өзге де заңмен қорғалатын құпия деп танылмауға тиіс.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 9-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

9. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымы және тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдары бастамашы көрсеткен ақпараттың құпиялылығын қамтамасыз ету үшін Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылықта болады.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 10-тармақпен толықтырылды (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді)

10. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы баптың 7-тармағында көрсетілген құжаттарды алғаннан кейін екі жұмыс күні ішінде ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын мүдделі мемлекеттік органдарға жібереді.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын жіберген күннен бастап он жұмыс күні ішінде мүдделі мемлекеттік органдар ықтимал әсер ету туралы есептің жобасына өз ескертпелері мен ұсыныстарын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жазбаша нысанда (қағаз немесе электрондық жеткізгіштерде) жібереді.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы тармақтың екінші бөлігінде белгіленген мерзім шегінде мүдделі мемлекеттік органдардан алынған жазбаша нысандағы (қағаз немесе электрондық жеткізгіштердегі) ескертпелер мен ұсыныстарды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ресми интернет-ресурсында осы Кодекстің [76-бабы 4-тармағының 1\) тармақшасына](#) сәйкес қоршаған ортаға әсер етуді бағалау нәтижелері жөніндегі қорытындымен бірге орналастырылатын жиынтық кестеге енгізеді.

73-бап. Ықтимал әсер ету туралы есептің жобасына қатысты қоғамдық тыңдаулар

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 1-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1. Бастамашы ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган оның сапасына бағалау жүргізуді бастағанға дейін немесе жүргізу процесінде қоғамдық тыңдауларға шығаруға тиіс. Қоғамдық тыңдаулар осы бапқа және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен қоғамдық тыңдауларды өткізу қағидаларына (бұдан әрі - қоғамдық тыңдауларды өткізу қағидалары) сәйкес өткізіледі.

Қоғамдық тыңдаулар ықтимал әсер ету туралы есеп жобасының сапасына бағалау жүргізу процесі басталғанға дейін аяқталған жағдайда, мұндай жоба қоғамдық тыңдаулардың хаттамасына қол қойылған күннен бастап алты айдан кешіктірілмей қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жіберілуге тиіс.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 2-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Бастамашы қоғамдық тыңдауларды ұйымдастыру мақсатында:

1) қоғамдық тыңдауларды өткізу қағидаларына сәйкес тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдарымен қоғамдық тыңдауларды өткізу орнын, күні мен уақытын келіседі;

2) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымына және тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдарына ресми интернет-ресурстарда орналастыру үшін:

ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын;

есепте коммерциялық, қызметтік немесе заңмен қорғалатын өзге де құпия болған кезде осы Кодекстің 72-бабы 8-тармағының бірінші бөлігінде көрсетілген құжаттарды;

тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдарымен келісілген қоғамдық тыңдауларды өткізу орындарын, күндері мен басталу уақытын көрсете отырып, қоғамдық тыңдауларды өткізу туралы хабарландыруды жібереді.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 3-тармақ өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

3. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымы және тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдары осы баптың 2-тармағының 2) тармақшасында көрсетілген құжаттарды алғаннан кейін екі жұмыс күні ішінде ресми интернет-ресурстарында ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын қоғамдық тыңдауларды өткізу туралы хабарландырумен бірге орналастырады.

Ықтимал әсер ету туралы есептің жобасы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның және тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдарының ресми интернет-ресурстарында орналастырылған күнінен бастап кемінде күнтізбелік отыз күн танысу үшін қолжетімді болуға тиіс.

4. Бастамашы қоғамдық тыңдауларды өткізу туралы хабарландыруды тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің аумағында таратылатын, қатысы бар аумақтың шегінде толық немесе ішінара орналасқан кемінде бір газетте және кемінде бір теле- немесе радиоарна арқылы қазақ және орыс тілдерінде таратуды ұйымдастыруға міндетті.

Қоғамдық тыңдауларды өткізу туралы хабарландыру қоғамдық тыңдауларды өткізу басталар күнге дейін жиырма жұмыс күнінен кешіктірмей, осы баптың бірінші бөлігінде көрсетілген тәсілдермен таратылуға тиіс. Қоғамдық тыңдауларды өткізудің басталу күні осы баптың 3-тармағының екінші бөлігінде белгіленген мерзім аяқталған күннен ерте болмай тағайындалуға тиіс.

Қоғамдық тыңдауларды өткізу туралы хабарландыруда мынадай ақпарат қамтылуға тиіс:

1) қоғамдық тыңдаулардың нысанасы;

2) қоғамдық тыңдаулар өткізудің орны, күні және басталу уақыты;

3) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның интернет-ресурсының ықтимал әсер ету туралы есептің жобасымен, белгіленіп отырған қызмет туралы өтініштің көшірмесімен танысуға болатын парақшасына сілтеме;

4) белгіленіп отырған қызмет бастамашысының деректемелері мен байланыс деректері;

5) белгіленіп отырған қызмет, қоғамдық тыңдаулар өткізу туралы қосымша ақпарат алуға, сондай-ақ белгіленіп отырған қызметке қатысты құжаттардың көшірмелерін сұратуға болатын электрондық мекенжай мен телефон нөмірі;

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 6) тармақша жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

6) мүдделі жұртшылық ықтимал әсер ету туралы есептің жобасына өздерінің ескертпелері мен ұсыныстарын жазбаша нысанда (қағаз немесе электрондық жеткізгіштерде) жібере алатын тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің жергілікті атқарушы органының электрондық мекенжайы мен пошталық мекенжайы.

5. Бастамашы жұртшылыққа оның сұратуы бойынша белгіленіп отырған қызмет туралы өтініштің, осы Кодекстің 68-бабының 10-тармағына сәйкес дайындалған хаттаманың, белгіленіп отырған қызметтің әсер ету скринингінің нәтижелері туралы қорытындының (ол жүргізілген жағдайда), қоршаған ортаға әсерді бағалаудың қамту саласын айқындау туралы қорытындының және ықтимал әсер ету туралы есеп жобасының көшірмелерін ұсынуға (электрондық нысанда) міндетті.

6. Қоғамдық тыңдауларды өткізуді ұйымдастыру, оның ішінде бұқаралық ақпарат құралдарында қоғамдық тыңдауларды өткізу туралы хабарландыруларды тарату, мұндай тыңдаулар өткізілетін орынды қамтамасыз ету, қажетті аппаратура мен материалдарды беру жөніндегі шығыстарды бастамашы көтереді.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 7-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

7. Мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылық ықтимал әсер ету туралы есептің жобасына өздерінің ескертпелері мен ұсыныстарын қоғамдық тыңдауларды өткізу басталар күнге дейін үш жұмыс күнінен кешіктірмей тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің жергілікті атқарушы органына жазбаша нысанда (қағаз немесе электрондық жеткізгіштерде) жіберуге не қоғамдық тыңдауларды өткізу барысында өздерінің ескертпелері мен ұсыныстарын айтуға құқылы.

Тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің жергілікті атқарушы органы мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтан алынған жазбаша нысандағы (қағаз немесе электрондық жеткізгіштердегі) ескертпелер мен ұсыныстарды жиынтық кестеге енгізеді, ол ықтимал әсер ету туралы есептің жобасымен бірге қоғамдық тыңдауларға шығарылады.

8. Қоғамдық тыңдауларды өткізу кезінде мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың ескертпелер мен ұсыныстардың мәні нақты тұжырымдалмаған және оны ашпайтын немесе қоршаған ортаға әсерді бағалау шеңберінде зерделенуге жататын мәселелерге анық қатысы жоқ ескертпелері мен ұсыныстары ескерілмейді.

9. Қоғамдық тыңдаулар оларға қатысуға ниет білдірген кез келген адамдар үшін олардың тұратын жеріне қарамастан, ашық болып табылады. Қоғамдық тыңдауларды өткізу процесінде оларға қатысушы кез келген адам қоғамдық тыңдауларды өткізудің белгіленген регламентіне сәйкес ықтимал әсер ету туралы есептің жобасы бойынша өз ескертпелері мен ұсыныстарын білдіруге құқылы.

10. Қоғамдық тыңдауларды өткізудің, оның ішінде регламентті бекітудің, хаттаманы ресімдеудің, хаттаманы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға берудің және хаттаманы жұртшылықтың назарына жеткізудің тәртібі қоғамдық тыңдауларды өткізу қағидаларында белгіленеді.

11. Қоғамдық тыңдаулар тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің жергілікті атқарушы органы өкілінің төрағалық етуімен өткізіледі.

Тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің жергілікті атқарушы органы қоғамдық тыңдаулардың бүкіл барысының бейне- және аудиожазылуын қамтамасыз етеді. Қоғамдық тыңдаулардың бейне- және аудиожазбасы бар электрондық жеткізгіш қоғамдық тыңдаулардың хаттамасына қоса тігілуге тиіс.

12. Қоғамдық тыңдауларды өткізу мерзімі қатарынан бес жұмыс күнінен аспауға тиіс.

13. Қоғамдық тыңдаулар аяқталғаннан кейін қоғамдық тыңдауларды өткізу қағидаларында белгіленген нысан бойынша хаттама ресімделеді, оған міндетті түрде мыналар:

1) қоғамдық тыңдауларды өткізу барысында авторлары алып тастаған ескертпелер мен ұсыныстарды қоспағанда, мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың осы баптың 7-тармағына сәйкес жазбаша нысанда ұсынылған немесе қоғамдық тыңдауларды өткізу барысында айтылған барлық ескертпесі мен ұсынысы;

2) осы тармақтың 1) тармақшасына сәйкес хаттамаға енгізілген әрбір ескерту және ұсыныс бойынша бастамашының жауаптары мен түсініктемелері;

3) хаттамаға Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен шағым жасау құқығы туралы ақпарат енгізіледі.

14. Қоғамдық тыңдаулардың хатшысы қоғамдық тыңдаулардың хаттамасын ресімдейді және онда көрсетілген мәліметтердің толықтығы мен анықтығы үшін жауапты болады. Хаттамаға қоғамдық тыңдаулардың төрағасы мен хатшысы қоғамдық тыңдаулар аяқталған күннен бастап екі жұмыс күні ішінде қол қояды.

15. Тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің жергілікті атқарушы органы хаттамаға қол қойылғаннан кейін екі жұмыс күнінен кешіктірмей, қол қойылған хаттаманы ресми интернет-ресурста орналастырады.

16. Қоғамдық тыңдаулар хаттамасына қол қойылғаннан кейін:

1) хаттамада мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың қоғамдық тыңдауларды өткізу барысында авторлары алып тастамаған ескертпелері мен ұсыныстары болмаған кезде, қоғамдық тыңдаулардың төрағасы екі жұмыс күні ішінде осы Кодекстің [76-бабына](#) сәйкес қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытынды дайындау үшін қол қойылған хаттаманы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жібереді;

2) хаттамада мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың қоғамдық тыңдауларды өткізу барысында авторлары алып тастамаған ескертпелері мен ұсыныстары болған кезде, бастамашы ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын осындай ескертпелер мен ұсыныстарға сәйкес пысықтауды қамтамасыз етеді және ықтимал әсер ету туралы есептің пысықталған жобасын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жібереді.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 17-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

17. Ықтимал әсер ету туралы есептің жобасы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға қайтадан берілген кезде мынадай:

1) егер қайтадан берілетін ықтимал әсер ету туралы есептің жобасында қоғамдық тыңдауларда бұрын қаралмаған, белгіленіп отырған қызметке осы Кодекстің [65-бабының 2-тармағында](#) көзделген елеулі өзгерістер қамтылған;

2) егер бұрын өткізілген қоғамдық тыңдаулардың хаттамасында осындай қоғамдық тыңдауларды өткізу барысында авторлары алып тастамаған жұртшылықтың ескертпелері және (немесе) ұсыныстары болған;

3) егер қоғамдық тыңдауларды өткізу кезінде Қазақстан Республикасы экология заңнамасының қоғамдық тыңдауларды өткізу тәртібіне қойылатын талаптарының бұзылуына жол берілген жағдайларды қоспағанда, қайтадан қоғамдық тыңдаулар өткізу талап етілмейді.

Қайталама қоғамдық тыңдау осы баптың 1 - 15 және 18-тармақтарына сәйкес өткізіледі.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 18-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

18. Қоғамдық тыңдауларды қайтадан өткізу процесінде ықтимал әсер ету туралы есептің жобасы бастапқы қоғамдық тыңдаулардың хаттамасына енгізілген ескертпелер мен ұсыныстарға сәйкес пысықталған бөлігінде, сондай-ақ ықтимал әсер ету туралы есептің жобасына енгізілген және қоғамдық тыңдауларда бұрын қаралмаған, белгіленіп отырған қызметке осы Кодекстің 65-бабының 2-тармағында көзделген елеулі өзгерістер бөлігінде қаралады. Егер ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын пысықтау кезінде бастапқы қоғамдық тыңдаулардың хаттамасына енгізілген қандай да бір ескертпе мен ұсыныс ескерілмесе, қоғамдық тыңдауларды қайтадан өткізу процесінде бастамашының ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын осы бөлікте пысықтаудан бас тартуының себептері де қаралады.

Қоғамдық тыңдауларды қайтадан өткізу процесінде оларға қатысушы кез келген адам осы тармақтың бірінші бөлігіне сәйкес қоғамдық тыңдауларды қайтадан өткізу кезінде қаралуға жататын мәселелер шегінде өзінің ескертпелері мен ұсыныстарын айтуға құқылы. Көрсетілген мәселелерге қатысы жоқ ескертулер мен ұсыныстар қоғамдық тыңдауларды қайтадан өткізу кезінде ескерілуге жатпайды.

Егер алдыңғы қоғамдық тыңдауларды өткізу кезінде Қазақстан Республикасы экология заңнамасының қоғамдық тыңдауларды өткізу тәртібіне қойылатын талаптарының бұзылуына жол берілсе, қоғамдық тыңдауларды қайтадан өткізу процесінде ықтимал әсер ету туралы есептің жобасы толық көлемде қаралады.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 19-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

19. Бастамашы мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың қоғамдық тыңдауларды қайтадан өткізу барысында авторлары алып тастамаған ескертпелерімен және ұсыныстарымен келіспеген жағдайда, бастамашының тиісті пікірі тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің жергілікті атқарушы органынан қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға сараптама комиссиясының отырысын өткізуге арналған өтінішпен бірге жіберілетін қайталама қоғамдық тыңдаулардың хаттамасына енгізіледі, содан кейін даулы мәселелер бойынша келіспеушіліктер осы Кодекстің 74-бабына сәйкес шешіледі.

74-бап. Сараптама комиссиясы

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 1-тармақ өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы Кодекстің 73-бабының 19-тармағында көрсетілген жағдайда сараптама комиссиясының отырысын өткізуге арналған өтінішті және қайталама қоғамдық тыңдаулардың хаттамасын алған күннен бастап екі жұмыс күні ішінде:

1) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ведомствосы өкілінің төрағалық етуімен сараптама комиссиясын құрады;

2) сараптама комиссиясының мүшелеріне ықтимал әсер ету туралы есептің пысықталған жобасының және бастапқы және қайтадан қоғамдық тыңдаулар хаттамаларының көшірмесін жібереді;

3) сараптама комиссиясының отырысын өткізу күнін тағайындайды.

Сараптама комиссиясын қалыптастыру үшін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган аккредиттелген коммерциялық емес ұйымдарға шақыру жібереді. Сараптама комиссиясының түпкілікті құрамына сараптама комиссиясының жұмысына қатысуға өзінің ниетін жазбаша растаған аккредиттелген коммерциялық емес ұйымдардан бір-бір өкілден енгізіледі.

2. Сараптама комиссиялары ықтимал әсер ету туралы есептің әрбір жеке жобасын қарау үшін шақырылатын, алқалы, консультативтік-кеңесші органдар болып табылады.

3. Сараптама комиссиялары осы Кодекске және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен сараптама комиссиялары туралы ережеге сәйкес жұмыс істейді.

4. Мыналар:

1) экологиялық реттеу және бақылау функцияларын жүзеге асыратын, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ведомствосының өкілінің атынан сараптама комиссиясының төрағасы;

2) әрбір мүдделі мемлекеттік органнан бір-бір өкіл;

3) Қазақстан Республикасы Ұлттық кәсіпкерлер палатасының бір өкілі;

4) сараптамалық комиссияның жұмысына қатысуға ниет білдірген аккредиттелген коммерциялық емес ұйымдардың өкілі сараптама комиссиясының мүшелері болып табылады.

5. Бастамашы, сараптама комиссиясының мүшелері сараптама комиссиясының отырысына сараптама қоғамдастығы өкілдерінің (ғылыми жұмыскерлер, танылған практик-мамандар) қатарынан сараптама комиссиясының қарауына жататын мәселелер бойынша тиісті кәсіптік білімі мен практикалық тәжірибесі бар тәуелсіз сарапшыларды шақыруға құқылы. Сараптама комиссиясының отырысына шақырылған тәуелсіз сарапшылар сараптама комиссиясының отырыстарында қаралатын мәселелер бойынша өздерінің кәсіптік білімі мен практикалық тәжірибесі шеңберінде өзінің тәуелсіз пікірін ұсынады және олардың сараптама комиссиясының дауыс беруіне қатысуға құқығы жоқ.

6. Сараптама комиссиясының отырысы сараптама комиссиясының мүшелеріне ықтимал әсер ету туралы есеп жобасының және қоғамдық тыңдаулар хаттамаларының көшірмелері жіберілгеннен кейін жиырма жұмыс күнінен кешіктірілмей басталуға тиіс.

7. Сараптама комиссиясының мүшелері ықтимал әсер ету туралы есеп жобасының және қоғамдық тыңдаулар хаттамаларының көшірмелерін алғаннан кейін он жұмыс күнінен аспайтын мерзімде сараптама комиссиясының барлық мүшесі төрағаға сараптама комиссиясының қарауына шығарылған даулы мәселелер бойынша өз ескертпелері мен ұсыныстарын жібереді.

8. Сараптама комиссиясының төрағасы бастамашыны сараптама комиссиясы отырысының өткізілетін орны мен уақыты туралы хабардар етеді және оған отырыс басталар күнге дейін жеті жұмыс күнінен кешіктірмей, комиссия мүшелерінің ескертпелері мен ұсыныстарын береді.

9. Сараптама комиссиясының отырысы қоршаған ортаға ықтимал әсер ету туралы есеп жобасының бастамашысы мен құрастырушысының қатысуымен өткізіледі.

10. Сараптама комиссиясының отырысы барысында:

1) ықтимал әсер ету туралы есептің бастамашысы және құрастырушысы: белгіленіп отырған қызметке;

оның қоршаған ортаға күтілетін елеулі әсер етуіне және осындай әсер етуді болғызбау, қысқарту және (немесе) жеңілдету бойынша қажетті шараларға;

ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын қоғамдық тыңдаулар шеңберінде алынған ескертпелер мен ұсыныстарға сәйкес пысықтау үшін қабылданған шараларға;

ықтимал әсер ету туралы есептің жобасына қоғамдық тыңдаулар барысында ұсынылған, ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын пысықтау кезінде ескерілген ұсыныстар мен ескертпелерге;

қоғамдық тыңдаулар барысында ұсынылған, бірақ ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын пысықтау кезінде ескерілмеген даулы ескертпелер мен ұсыныстарға және осындай ескертпелер мен ұсыныстардың ескерілмеу себептеріне қатысты баяндама жасайды;

2) сараптама комиссиясының мүшелері, ықтимал әсер ету туралы есептің бастамашысы мен құрастырушысы сараптама комиссиясының қарауына шығарылған даулы мәселелер бойынша талқылау жүргізеді, шақырылған тәуелсіз сарапшылардың пікірін тыңдайды;

3) сараптама комиссиясы белгіленіп отырған қызметке және оның қоршаған ортаға ықтимал әсер етуіне байланысты даулы мәселелер бойынша және осыған байланысты ықтимал әсер ету туралы есеп жобасын пысықтаудың қажет немесе қажет емес екені туралы ашық дауыс беру арқылы шешім қабылдайды.

11. Сараптама комиссиясының шешімдері сараптама комиссиясының барлық мүшесінің кемінде үштен екісімен қабылданады және сараптама комиссиясы отырысының хаттамасында тіркеледі.

Сараптама комиссиясының шешімін қабылдауға қарсы дауыс берген сараптама комиссиясының мүшелері даулы мәселе бойынша ерекше пікір жасауға құқылы, ол сараптама комиссиясы отырысының хаттамасына қоса беріледі.

12. Сараптама комиссиясының отырысы басталған күнінен бастап күнтізбелік бес күннен кешіктірілмейтін мерзімде аяқталуға тиіс.

Сараптама комиссиясы отырысының нәтижелері бойынша сараптама комиссиясы отырысының хаттамасы жасалады, онда сараптама комиссиясы мүшелерінің, есептің бастамашысы мен құрастырушысының отырыс кезінде айтылған барлық ескертпесі мен ұсынысы, шақырылған тәуелсіз сарапшылардың пікірлері, сондай-ақ қабылданған шешімдер көрсетіледі. Хаттамаға сараптама комиссиясының төрағасы мен отырысқа қатысқан барлық мүшесі осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген мерзімнен кешіктірмей қол қояды.

13. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган сараптама комиссиясы отырысының хаттамасын ықтимал әсер ету туралы есептің жобасы бойынша қорытынды дайындау процесінде қарайды.

14. Сараптама комиссиясы ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын пысықтау қажеттігі туралы шешім қабылдаған жағдайда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бастамашыға есептің жобасын пысықтауға жібереді, содан кейін осы Кодекстің [73-бабының](#) ережелері қайтадан қолданылады.

15. Сараптама комиссиясының мүшелері Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жағдайларды, сондай-ақ жариялылығына осы Кодексте кепілдік берілетін экологиялық ақпаратты қоспағанда, сараптама комиссиясының жұмысы шеңберінде өздері алған, мемлекеттік құпияларды, коммерциялық және заңмен қорғалатын өзге де құпияны құрайтын мәліметтерді жария етуге құқылы емес.

75-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалау барысында жүргізілетін трансшекаралық әсерді бағалау

1. Осы Кодекстің [80-бабы 1-тармағының 1\) тармақшасында](#) көзделген негіздер болған кезде, қоршаған ортаға әсерді бағалау барысында трансшекаралық әсерге бағалау жүргізіледі.

2. Трансшекаралық әсерді бағалау осы тараудың 4-параграфына және Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына сәйкес жүргізіледі.

76-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытынды *2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 1-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)*

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ықтимал әсер ету туралы есептің жобасына ескертпелер болған кезде қоршаған ортаға әсер етуге бағалау жүргізуге арналған өтініш тіркелген күннен бастап он жеті жұмыс күні ішінде осындай ескертпелерді бастамашыға жібереді. Бастамашы ескертпелер жіберілген күннен бастап бес жұмыс күні ішінде осындай ескертпелерді жоюға тиіс.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган қоршаған ортаға әсер етуге бағалау жүргізуге арналған өтініш тіркелген күннен бастап отыз жұмыс күні ішінде бастамашыға белгіленіп отырған қызметті іске асыруға жол берілетіні немесе жол

берілмейтіні туралы тұжырыммен қоса, қоршаған ортаға әсер етуді бағалау нәтижелері бойынша қорытындыны береді.

Егер қоғамдық тыңдаулардың қол қойылған хаттамасы осы тармақтың бірінші бөлігінде белгіленген ескертпелерді жою мерзімі өткенге дейін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға ұсынылмаса, белгіленіп отырған қызметті іске асыруға жол берілмейтіні туралы тұжырым мен қоса, қоршаған ортаға әсер етуді бағалау нәтижелері бойынша қорытынды беріледі.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның қоршаған ортаға әсер етуді бағалау нәтижелері бойынша қорытындысы ықтимал әсер ету туралы есеп жобасының осы Кодекске сәйкес ықтимал пысықталуы ескеріле отырып, осы жобаға, жұртшылықтың ескертпелері мен ұсыныстары жоқ екені белгіленген қоғамдық тыңдаулардың хаттамасына, сараптама комиссиясы отырысының хаттамасына (ол болған кезде), ал трансшекаралық әсер етуге бағалау жүргізу қажет болған жағдайда - осындай бағалаудың нәтижелеріне негізделуге тиіс.

2. Қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытындыда мынадай ақпарат:

1) белгіленіп отырған қызмет шеңберінде көзделген операциялардың түрлерін сипаттау және оларды жүзеге асыру орны;

2) мыналар:

белгіленіп отырған қызметті іске асыру кезінде қоршаған ортаға ықтимал елеулі әсер ету;

қорытындыда көрсетілген шарттар сақталған кезде белгіленіп отырған қызметті іске асыруға жол беруге болатыны туралы тұжырым;

3) белгіленіп отырған қызметтің іске асырылуына жол беруге болады деп танылатын шарттар, оның ішінде:

белгіленіп отырған қызметтің объектілерін жобалау, салу, реконструкциялау, пайдалану, кейіннен кәдеге жарату және салдарларын жою кезеңдерін қоса алғанда, белгіленіп отырған қызметті іске асыру кезінде сақталуы бастамашы үшін міндетті болып табылатын қоршаған ортаны, адамдардың өмірін және (немесе) денсаулығын қорғау шарттары, сондай-ақ уәкілетті мемлекеттік органдар белгіленіп отырған қызметке байланысты шешімдер қабылдау кезінде ескеруге тиіс адамдардың өмірін және (немесе) денсаулығын, қоршаған ортаны қорғаудың осындай шарттарының сақталуын қамтамасыз етуге бағытталған қажетті шаралар туралы ақпарат;

табиғи ортаға эмиссиялардың, физикалық әсер етудің шекті сандық және сапалық көрсеткіштері;

қалдықтардың түрлері бойынша жинақталуының шекті саны;

егер белгіленіп отырған қызметті іске асыру шеңберінде қалдықтарды көму көзделген болса, қалдықтарды олардың түрлері бойынша көмудің шекті саны;

ықтимал әсер ету туралы есепте жобадан кейінгі талдау жүргізу қажеттігі белгіленген жағдайда: оны жүргізудің мақсаттары, ауқымдары мен мерзімдері, оның мазмұнына қойылатын талаптар, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға және қажет болған кезде басқа да мемлекеттік органдарға жобадан кейінгі талдау туралы есептерді ұсыну мерзімдері;

авариялардың алдын алуға, олардың салдарларын шектеуге және жоюға бағытталған шарттар мен қажетті шаралар;

бастамашының белгіленіп отырған қызметтің қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуін болғызбау, азайту және (немесе) жеңілдету, сондай-ақ, егер белгіленіп отырған қызмет экологиялық залалдың себебі болса, осындай зардаптың ықтималдығын жою жөніндегі міндеттерін;

4) трансшекаралық әсерді бағалау (ол жүргізілген жағдайда) нәтижелері туралы ақпарат қамтылуға тиіс.

3. Қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытындыға:

1) қорытынды шығаруға негіз болған негізді аргументтер мен тұжырымдар;
2) қоғамдық тыңдауларды өткізу (қоғамдық тыңдауларды өткізу туралы хабарландыруларды тарату, жұртшылыққа қоғамдық тыңдауларды өткізу процесі туралы ақпарат пен құжаттар беру), жұртшылықтың ескертпелері мен ұсыныстарын қарау туралы және қарау нәтижесінде алынған тұжырымдар туралы ақпарат;

3) мүдделі мемлекеттік органдармен консультациялар, қоғамдық тыңдаулар өткізу және трансшекаралық әсерді бағалау (ол жүргізілген жағдайда), сараптама комиссиясының ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын қарау нәтижесінде алынған ақпаратты көрсетілген ақпараттың қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытынды шығару кезінде қалай ескерілгені туралы түсіндіре отырып, қорыту қамтылған негіздеме қоса беріледі.

4. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытынды шығарылған күннен кейінгі екі жұмыс күні ішінде:

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 1) тармақша жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1) қоршаған ортаға әсер етуді бағалау нәтижелері бойынша қорытындыны, сондай-ақ мүдделі мемлекеттік органдардың ескертпелері мен ұсыныстары бар жиынтық кестені ресми интернет-ресурста орналастырады;

2) 2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен алып тасталды *(2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)*

3) қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытындыны қатысы бар аумақтың шегінде толық немесе ішінара орналасқан тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдарына жібереді, олар қорытындыны алған күннен кейінгі бір жұмыс күнінен кешіктірмей, қорытындыны интернет-ресурстарда орналастырады.

5. Барлық мемлекеттік орган тиісті белгіленіп отырған қызметті іске асыруға байланысты рұқсаттар беру, хабарламалар қабылдау және өзге де әкімшілік рәсімдер кезінде қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытындыда қамтылған тұжырымдар мен шарттарды міндетті түрде ескереді.

6. Белгіленіп отырған қызметті іске асыру үшін әзірленетін жобалық құжаттарда осы Кодексте айқындалған жағдайларда Қазақстан Республикасының экология заңнамасының сақталуын және қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытындыда қамтылған тұжырымдар мен шарттарға сәйкестікті қамтамасыз ететін ең үздік қолжетімді техникалар қолдануды қоса алғанда, техникалық-технологиялық, ұйымдастырушылық, басқарушылық және өзге де жобалық шешімдер көзделуге тиіс.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 7-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

7. Осы тармақтың екінші бөлігінде көзделген жағдайды қоспағанда, қоршаған ортаға әсер етуді бағалау нәтижелері бойынша қорытынды мерзімсіз қолданылады.

Егер қоршаған ортаға әсер етуді бағалау нәтижелері бойынша қорытынды шығарылған күннен бастап үш жыл ішінде бастамашы немесе оның құқықтық мирасқоры тиісті белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыруға, оның ішінде құрылыс-монтаждау жұмыстарын жүргізу болжанатын қызмет үшін осындай жұмыстарды орындауға кіріспесе, онда қоршаған ортаға әсер етуді бағалау нәтижелері бойынша осындай қорытынды көрсетілген мерзім өткеннен кейін күші жойылды деп есептеледі.

77-бап. Ықтимал әсер ету туралы есептің мазмұны үшін жауаптылық

1. Ықтимал әсер ету туралы есепті құрастырушы ықтимал әсер ету туралы есептің және құрастырушы алған, қоршаған ортаға әсерді бағалау жүргізудің өзге де нәтижелерінің сапасы үшін бастамашының алдында олардың арасында жасалған шартқа сәйкес азаматтық-құқықтық жауапты болады.

2. Ықтимал әсер ету туралы есепті құрастырушы, бастамашы қоршаған ортаға әсер ету туралы алынған мәліметтерді жасырғаны және қоршаған ортаға әсерді бағалау жүргізу кезінде анық емес мәліметтер ұсынғаны үшін Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жауаптылықта болады.

3. Қоршаған ортаға әсерді бағалау жүргізу кезінде Қазақстан Республикасының экология заңнамасы талаптарының сақталуын бақылауды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады.

78-бап. Белгіленіп отырған қызметті іске асыру кезінде іс жүзіндегі әсер етуді жобадан кейінгі талдау

1. Ықтимал әсер ету туралы есепті құрастырушы іске асырылған белгіленіп отырған қызметтің ықтимал әсер ету туралы есепке және қоршаған ортаға әсерді бағалау жүргізу нәтижелері бойынша қорытындыға сәйкестігін растау мақсатында белгіленіп отырған қызметті іске асыру кезінде іс жүзіндегі әсер етуіне жобадан кейінгі талдау (бұдан әрі - жобадан кейінгі талдау) жүргізеді.

Жобадан кейінгі талдау қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін тиісті объектіні пайдалану басталғаннан кейін кемінде он екі айдан кейін басталуға және кемінде он сегіз айдан кешіктірілмей аяқталуға тиіс.

Жобадан кейінгі талдаудың жүргізілуін тиісті объектінің операторы өз есебінен қамтамасыз етеді.

2. Ықтимал әсер ету туралы есепті құрастырушы осы баптың 1-тармағының екінші бөлігінде көрсетілген мерзімнен кешіктірмей, жобадан кейінгі талдаудың нәтижелері бойынша қорытынды дайындайды және оған қол қояды, онда іске асырылған белгіленіп отырған қызметтің ықтимал әсер ету туралы есепке және қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытындыға сәйкестігі немесе сәйкес еместігі туралы тұжырым жасалады. Сәйкессіздіктер анықталған жағдайда, жобадан кейінгі талдау нәтижелері бойынша қорытындыда осындай сәйкессіздіктердің егжей-тегжейлі сипаттамасы келтіріледі.

Құрастырушы жобадан кейінгі талдау нәтижелері бойынша қорытындыға қол қойылған күннен бастап екі жұмыс күні ішінде жобадан кейінгі талдау нәтижелері бойынша қол қойылған қорытындыны тиісті объектінің операторына және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жібереді.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жобадан кейінгі талдау нәтижелері бойынша қорытынды алған күннен бастап екі жұмыс күні ішінде оны ресми интернет-ресурста орналастырады.

3. Жобадан кейінгі талдау жүргізу тәртібін және жобадан кейінгі талдау нәтижелері бойынша қорытынды нысанын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайды және бекітеді.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның жобадан кейінгі талдау нәтижелері бойынша қорытынды алуы бақылау субъектісіне (объектісіне) бармай профилактикалық бақылау жүргізу үшін негіз болып табылады.

4. Құрастырушы жобадан кейінгі талдау жүргізу кезінде алынған мәліметтерді жасырғаны үшін және жобадан кейінгі талдау нәтижелері бойынша қорытындыда анық емес мәліметтер ұсынғаны үшін Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген әкімшілік және қылмыстық жауаптылықта болады.

79-бап. Қоршаған ортаға әсерді бағалау жүргізуді әдістемелік қамтамасыз ету

1. Қоршаған ортаға әсерді бағалау қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітетін қоршаған ортаға әсерді бағалау жүргізу жөніндегі нұсқаулық-әдістемелік құжаттарға сәйкес жүргізіледі.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган қоршаған ортаны қорғау саласында жұмыстарды орындауға және қызметтерді көрсетуге лицензиясы бар

тұлғалардың қоршаған ортаға әсерді бағалау жүргізу жөніндегі нұсқаулық-әдістемелік құжаттардың талаптарын сақтауына өз құзыреті шегінде бақылауды жүзеге асырады.

4-параграф. Траншекаралық әсерді бағалау

80-бап. Траншекаралық әсер етуге бағалау жүргізу негіздері

1. Егер:

1) Қазақстан Республикасының аумағында жүзеге асырылуы көзделген белгіленіп отырған қызмет басқа мемлекет аумағындағы қоршаған ортаға елеулі жағымсыз трансшекаралық әсер етуі мүмкін болса;

2) Құжатты Қазақстан Республикасының аумағында іске асыру басқа мемлекет аумағындағы қоршаған ортаға елеулі жағымсыз трансшекаралық әсер етуі мүмкін болса;

3) Қазақстан Республикасының аумағынан тыс жерлерде белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру немесе Құжатты іске асыру Қазақстан Республикасының аумағындағы қоршаған ортаға елеулі жағымсыз трансшекаралық әсер етуі мүмкін болса, трансшекаралық әсерге бағалау жүргізіледі.

2. Траншекаралық әсерді бағалау бұл Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарында көзделген жағдайда және Қазақстан Республикасының осындай шарттарының ережелеріне және заңнамасына сәйкес жүргізіледі.

3. Осы баптың 1-тармағының 1) және 2) тармақшаларында көрсетілген негіздерді:

1) Қазақстан Республикасының аумағында жүзеге асырылуы болжанатын белгіленіп отырған қызметтің бастамашысы белгіленіп отырған қызмет туралы өтінішті дайындау кезінде немесе одан әрі осындай қызметтің қоршаған ортаға әсерін бағалау барысында;

2) Қазақстан Республикасының Құжатты әзірлеуші мемлекеттік органы стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу барысында;

3) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган қоршаған ортаға әсерді бағалау және стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу кезінде өз функцияларын орындау барысында анықтайды.

4. Әзірлеуші мемлекеттік орган Құжаттың әсеріне скрининг жүргізу туралы өтініш бергенге дейін немесе, егер Құжат скринингке жатпайтын болса, стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау кезеңінде Құжатты іске асыру кезінде қоршаған ортаға ықтимал трансшекаралық әсер етудің ықтималдығын, сипаты мен ауқымын бағалауға қажетті ақпарат жинауды бастайды.

Бастамашы бағалау нәтижелері бойынша шешім беру туралы өтініш бергенге дейін белгіленіп отырған қызметтің қоршаған ортаға ықтимал елеулі жағымсыз трансшекаралық әсер етуі туралы ақпарат жинауды бастайды.

Стратегиялық экологиялық бағалауды немесе қоршаған ортаға әсерді бағалауды одан әрі жүргізу барысында, қосымша ақпараттың пайда болуына қарай осы баптың 1-тармағының 1) және 2) тармақшаларында санамаланған негіздер анықталуы мүмкін.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Құжатты немесе белгіленіп отырған қызметті іске асыру кезінде әсеріне скрининг барысында, сондай-ақ стратегиялық экологиялық бағалау немесе қоршаған ортаға әсерді бағалау процесінде осы баптың 1-тармағының 1) және 2) тармақшаларында санамаланған негіздердің бар-жоғын тексереді.

5. Траншекаралық әсерді бағалау жүргізуге қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жауапты болады.

81-бап. Траншекаралық әсер етудің шығу тарапы Қазақстан Республикасы болып табылатын жағдайларда оларды бағалауға бастама жасау

1. Осы Кодекстің 80-бабы 1-тармағының 1) және 2) тармақшаларында санамаланған негіздер анықталған кезде, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган трансшекаралық әсерді бағалауды бастау туралы бұйрық шығарады.

2. Траншекаралық әсерді бағалауды бастау туралы бұйрықта (бұдан әрі - бұйрық):

1) трансшекаралық әсерді бағалауды бастау және бұрын басталған, стратегиялық экологиялық бағалауға немесе қоршаған ортаға әсерді бағалауға байланысты барлық әкімшілік рәсімді тоқтата тұру туралы шешім;

2) стратегиялық экологиялық бағалау үшін - әзірлеуші мемлекеттік органнан сұратылатын мыналарды:

Құжаттың әсер етуіне скрининг жүргізу туралы өтінішті;

стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау туралы өтінішті;

Құжаттың әсер етуіне скринингтің нәтижелері туралы қорытындыны;

стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау туралы қорытындыны;

егер Қазақстан Республикасының заңнамасында Құжаттың тұжырымдамасын әзірлеу көзделсе, оның жобасын;

Қазақстан Республикасының заңнамасында тұжырымдамасын алдын ала әзірлеу көзделмеген Құжатты іске асырудың негізгі бағыттары мен мерзімдері туралы ақпаратты;

Құжат жобасының оны іске асыру кезінде қоршаған ортаға ықтимал трансшекаралық әсер етуі туралы ақпарат қамтылған фрагментін;

стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің Құжатты іске асыру кезінде қоршаған ортаға ықтимал трансшекаралық әсер етуі туралы ақпарат қамтылған фрагментін қамтитын құжаттардың және (немесе) ақпараттың тізбесі;

3) қоршаған ортаға әсерді бағалау үшін - белгіленіп отырған қызметтің бастамашысынан сұратылатын, мыналарды:

бастамашының трансшекаралық әсерді бағалау нәтижелері бойынша шешім шығару туралы өтінішін;

белгіленіп отырған қызмет туралы өтінішті;

белгіленіп отырған қызметтің әсер етуіне скринингтің нәтижелері туралы қорытындыны;

қоршаған ортаға әсерді бағалауды қамту саласын айқындау туралы қорытындыны;

ықтимал әсер ету туралы есептен белгіленіп отырған қызметті іске асыру кезінде қоршаған ортаға ықтимал трансшекаралық әсер етуі туралы ақпарат қамтылған үзіндіні қамтитын құжаттардың және (немесе) ақпараттың тізбесі;

4) осы баптың 3-тармағында көрсетілген, осы тармақтың 2) және 3) тармақшаларында санамаланған құжаттарға және (немесе) ақпаратқа қойылатын талаптар қамтылуға тиіс.

3. Осы баптың 2-тармағының 2) және 3) тармақшаларында санамаланған құжаттар және (немесе) ақпарат электрондық нысанда қазақ немесе орыс тілінде ұсынылуға тиіс.

4. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бұйрық қабылданған күннен кейінгі жұмыс күнінен кешіктірмей, оның көшірмесін әзірлеуші мемлекеттік органға немесе бастамашыға жібереді немесе табыс етеді.

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлеуші мемлекеттік органнан немесе бастамашыдан бұйрықта көрсетілген талаптарға сәйкес келетін құжаттарды алған күннен кейінгі үш жұмыс күні ішінде қатысы бар тараптарға одан әрі беру үшін мынадай құжаттарды:

1) мыналарды:

Құжат немесе белгіленіп отырған қызмет туралы ақпаратты, оның ішінде әзірленетін құжаттың немесе белгіленіп отырған қызметтің қоршаған ортаға ықтимал трансшекаралық әсер етуі туралы барлық қолда бар мәліметті;

бағалау нәтижелері бойынша Құжатты бекітудің немесе шешім қабылдаудың тәртібі мен құқықтық салдарлары туралы ақпаратты;

мүдделі мемлекеттік органдардың және жұртшылықтың ескертпелері мен ұсыныстарын беру мерзімдерін қоса алғанда, стратегиялық экологиялық бағалау немесе қоршаған ортаға әсерді бағалау жүргізу тәртібі туралы ақпаратты;

қатысы бар тараптардың трансшекаралық әсерді бағалауға қатысу ниеті туралы жауап беруіне арналған, күнтізбелік он бес күннен аспауға тиіс мерзім туралы хабарламаны қамтитын хатты;

2) бұйрықтың талаптарына сәйкес әзірлеуші мемлекеттік орган немесе бастамашы берген құжаттарды және (немесе) ақпаратты;

3) егер бар болса және қатысы бар тараптың трансшекаралық әсерді бағалауға қатысу туралы шешіміне олардың әсер етуі мүмкін болса, қосымша материалдарды Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігіне жібереді.

6. Қатысы бар тараптар трансшекаралық әсерді бағалауға қатысудан бас тартқан не олар хабарламада көрсетілген мерзімде жауап бермеген жағдайда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бұл туралы тиісті әзірлеуші мемлекеттік органды немесе белгіленіп отырған қызметтің бастамашысын хабардар ете отырып, осы мерзімнен кейінгі жұмыс күні ішінде трансшекаралық әсерді бағалауды тоқтату және стратегиялық экологиялық бағалауға немесе қоршаған ортаға әсерді бағалауға байланысты бұрын басталған әкімшілік рәсімдерді қайта бастау туралы бұйрық қабылдайды.

7. Егер осы баптың 5-тармағына сәйкес өзіне жіберілген құжаттарды алған, қатысы бар тараптардың ең болмағанда біреуі хабарламада көрсетілген мерзімде өзінің трансшекаралық әсерді бағалауға қатысу ниеті туралы хабарласа, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бес жұмыс күні ішінде мұндай тараппен ақпарат алмасу және одан әрі консультацияларды өткізу тәртібін, мерзімдерін, орнын, қатысы бар тарапқа ұсынылуға жататын құжаттардың тілін және (немесе) ақпаратты, трансшекаралық әсерді бағалау жүргізудің өзге де шарттарын белгілеу мақсатында бастапқы консультацияларды ұйымдастырады.

Трансшекаралық әсерді бағалау бойынша қатысы бар тараптармен консультациялар өткізудің жалпы мерзімі күнтізбелік бір жүз сексен күннен аспауға тиіс.

82-бап. Трансшекаралық әсерді бағалау жүргізу тәртібі

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бастапқы консультациялар барысында келісілген тәртіп пен шарттарға сәйкес қатысы бар тараптармен консультациялар өткізуді ұйымдастырады.

Консультациялар жүргізу кезінде тараптар Қазақстан Республикасының жұртшылығымен қатар қатысы бар тараптар жұртшылығының стратегиялық экологиялық бағалауға немесе қоршаған ортаға әсерді бағалауға қатысу тәртібі мен шарттарын келісуі мүмкін.

2. Стратегиялық экологиялық бағалау және оның сапасын бағалау жөніндегі есепті дайындау аяқталғаннан не ықтимал әсер ету туралы есепті дайындау аяқталғаннан кейін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасының қатысы бар тараптармен консультациялары кезінде айқындалған тілге аударылуға тиіс болатын Құжаттың, стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің, ықтимал әсер ету туралы есептің фрагменттерін, стратегиялық экологиялық бағалауға не қоршаған ортаға әсерді бағалауға байланысты өзге де құжаттаманы және (немесе) ақпаратты айқындайды және бұл туралы әзірлеуші мемлекеттік органды немесе белгіленіп отырған қызметтің бастамашысын хабардар етеді.

3. Әзірлеуші мемлекеттік орган немесе белгіленіп отырған қызметтің бастамашысы осы баптың 2-тармағында көрсетілген хабарламаны алған күннен кейінгі он бес жұмыс күні ішінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға Құжаттан, стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептен немесе ықтимал әсер ету туралы есептен, стратегиялық экологиялық бағалауға не қоршаған ортаға әсерді бағалауға байланысты өзге де құжаттамадан және (немесе) ақпараттан фрагменттерді олардың хабарламада көрсетілген тілге нотариат куәландырған аудармасымен бірге ұсынады.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы тармақтың бірінші бөлігінің талаптарына сәйкес келетін ақпаратты және басқа құжаттарды алған күннен

кейінгі бес жұмыс күні ішінде оларды трансшекаралық әсерді бағалауға қатысқан қатысы бар тараптарға әрі қарай беру үшін Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігіне жібереді.

4. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Құжаттың, стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің, ықтимал әсер ету туралы есептің негізінде, сондай-ақ Құжаттың немесе белгіленіп отырған қызметтің қоршаған ортаға ықтимал трансшекаралық әсер етуіне байланысты өзге де ақпарат пен құжаттардың негізінде қатысы бар тараптармен мыналарды:

Құжаттың ықтимал балама ережелерін немесе белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру нұсқаларын;

шығу тарапының қаражаты есебінен трансшекаралық әсер етуді азайту және осындай шараларды қолдану салдарларының мониторингі жөніндегі ықтимал шараларды;

Құжатты немесе белгіленіп отырған қызметті іске асыру кезінде қоршаған ортаға кез келген трансшекаралық әсер етуін азайтуда тараптардың өзара көмегінің басқа да нысандарын талқылау қамтылатын консультациялар өткізуді ұйымдастырады.

5. Қатысы бар тараптармен консультациялар барысында консультацияларды өткізу кезінде келісілген тәртіппен және мерзімдерде қатысы бар тараптардың мүдделі органдары мен жұртшылығының ескертпелері мен ұсыныстарын жинау, сондай-ақ қатысы бар тараптардың мүдделі органдары мен жұртшылығының осы Кодекске және қоғамдық тыңдауларды өткізу қағидаларына сәйкес Құжат жобасы, стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есеп пен ықтимал әсер ету туралы есеп бойынша өткізілетін қоғамдық тыңдауларға қатысуы ұйымдастырылуы мүмкін.

6. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган қатысы бар тараптармен консультациялар барысында алынған, сондай-ақ стратегиялық экологиялық бағалау немесе қоршаған ортаға әсерді бағалау процесінде өз функцияларын орындау кезінде қатысы бар тараптардың мүдделі органдары мен жұртшылығы ұсынған ескертпелер мен ұсыныстардың қаралуы мен ескерілуін қамтамасыз етеді.

Әзірлеуші мемлекеттік орган және бастамашы Құжаттың және стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің не ықтимал әсер ету туралы есептің жобасын дайындау кезінде қатысы бар тараптармен консультациялардың нәтижелерін, қатысы бар тараптардың мүдделі органдары мен жұртшылығының ескертпелері мен ұсыныстарын қарауға және ескеруге міндетті.

Құжатты бекітуге уәкілеттік берілген мемлекеттік орган Құжатты бекіту кезінде қатысы бар тараптармен консультациялардың нәтижелерін, қатысы бар тараптардың мүдделі органдары мен жұртшылығының ескертпелері мен ұсыныстарын ескеруге міндетті.

7. Әзірлеуші мемлекеттік орган және бастамашы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға қатысы бар тараптармен консультациялар барысында айқындалған тілге нотариат куәландырған аудармасы бар мынадай құжаттарды және (немесе) ақпаратты:

түпкілікті редакциядағы экологиялық есептің және бекітілген Құжаттың фрагменттерін;

бағалау нәтижелері бойынша шешімнің фрагменттерін;

стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепті дайындау, Құжатты бекіту немесе бағалаудың нәтижелері бойынша шешім шығару кезінде қатысы бар тараптармен консультациялардың нәтижелері, қатысы бар тараптардың мүдделі органдары мен жұртшылығының ескертпелері мен ұсыныстары қалай ескерілгені, сондай-ақ қолда бар балама нұсқалардың ішінен бекітілген Құжаттың ережелерін немесе бағалау нәтижелері бойынша шешімдерді таңдап алу себептерін көрсете отырып, түсіндірмесі бар анықтаманы;

бағалау нәтижелері туралы шешімнің негізінде мемлекеттік орган берген немесе қабылдаған рұқсаттың немесе хабарламаны қабылдау туралы талонның көшірмелерін

(егер қоршаған ортаға әсер етуі бағалануға жататын белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру үшін рұқсаттар алу немесе хабарламаларды Қазақстан Республикасының рұқсаттар және хабарламалар туралы [заңнамасына](#) сәйкес мемлекеттік органдарға жіберу қажет болған жағдайда) ұсынуға міндетті.

Осы тармақтың бірінші бөлігінің екінші және үшінші абзацтарында көрсетілген құжаттардың фрагменттерін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайды.

8. Әзірлеуші мемлекеттік орган және бастамашы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға қатысы бар тараптармен консультациялар барысында айқындалған тілге нотариат куәландырған аудармасымен бірге жобадан кейінгі талдау туралы есептерді (егер оны жүргізу қажеттігі бағалау нәтижелері жөніндегі шешімде немесе қатысы бар тараппен келісімде белгіленсе) немесе Құжатты іске асыру кезінде қоршаған ортаға елеулі әсер етудің мониторингі туралы есептерді ұсынуға міндетті.

9. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы баптың 7 және 8-тармақтарында көрсетілген құжаттар ұсынылған күннен кейінгі бес жұмыс күні ішінде оларды одан әрі трансшекаралық әсерді бағалауға қатысқан қатысы бар тараптарға беру үшін Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігіне жібереді.

10. Әзірлеуші мемлекеттік органда, бастамашыда немесе Қазақстан Республикасының мүдделі органдарында трансшекаралық әсерді бағалау нәтижелеріне әсер ететін қосымша ақпарат пайда болған не қатысы бар тараптан онда осындай ақпараттың пайда болуы туралы хабарлама алынған жағдайда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган қатысы бар тараппен консультациялар жүргізеді, олардың барысында тараптар бекітілген Құжатқа, бағалау нәтижелері жөніндегі не елеулі жағымсыз трансшекаралық әсер етуді жою немесе азайту бойынша шаралар қабылдау туралы шешімге тиісті өзгерістер енгізу туралы мәселені қарайды.

83-бап. Бастамашының, әзірлеуші мемлекеттік органның және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның трансшекаралық әсерді бағалау жүргізу кезіндегі құқықтары мен міндеттері

1. Бастамашының және әзірлеуші мемлекеттік органның қатысы бар тараптармен консультацияларды қоса алғанда, трансшекаралық әсерді бағалауға қатысуға құқығы бар.

2. Бастамашы және әзірлеуші мемлекеттік орган:

1) белгіленіп отырған қызметті немесе Құжатты іске асыру кезінде қоршаған ортаға ықтимал елеулі жағымсыз трансшекаралық әсер етуді анықтау;

2) Құжаттың әсеріне скрининг жүргізу, стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептің қамту саласын айқындау, белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг жүргізу, қоршаған ортаға әсерді бағалаудың қамту саласын айқындау үшін ұсынылатын құжаттарда қоршаған ортаға ықтимал елеулі жағымсыз трансшекаралық әсер ету туралы толық және негізді ақпаратты көрсету;

3) стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепте немесе ықтимал әсер ету туралы есепте ықтимал елеулі зиянды жағымсыз трансшекаралық әсер етуді тиісінше бағалау;

4) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға қатысы бар тараптарға беруге арналған, осы Кодекстің талаптарына сәйкес келетін құжаттарды ұсыну;

5) қатысы бар тараптардың жұртшылығы өкілдерінің қатысуымен қоғамдық тыңдаулар өткізілген жағдайда, тиісті сападағы аударма қызметтерін қамтамасыз ету;

6) трансшекаралық әсерді бағалау жүргізу кезінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жәрдемдесу;

7) стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есепті, Құжатты және ықтимал әсер ету туралы есепті дайындау кезінде қатысы бар тараптармен консультациялардың нәтижелерін, сондай-ақ қатысы бар тараптардың мүдделі органдары мен жұртшылығы,

оның ішінде қоғамдық тыңдаулар барысында ұсынған барлық ескертпе мен ұсынысты ескеру;

8) қатысы бар тараптарға кейіннен беру үшін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға Қазақстан Республикасының қатысы бар тараптармен консультациялары барысында айқындалған тілге нотариат куәландырған аудармасын қоса бере отырып, мемлекеттік орган бағалау нәтижелері бойынша шешім негізінде берген немесе қабылдаған рұқсаттың немесе хабарламаны қабылдау туралы талонның көшірмелерін ұсыну (егер қоршаған ортаға әсер етуі бағалануға жататын белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру үшін рұқсаттар алу немесе мемлекеттік органдарға Қазақстан Республикасының рұқсаттар және хабарламалар туралы [заңнамасына](#) сәйкес хабарламаларды жіберу қажет болған жағдайда) үшін жауапты болады.

3. Бастамашы, егер Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес мұндай шығындар бюджет есебінен өтелмесе не, егер трансшекаралық әсер етудің шығу тарапымен консультациялар нәтижесінде мұндай шығындарды осы шығу тарапының өтейтіні белгіленбесе, трансшекаралық әсерді бағалау жүргізуге байланысты шығындардың ауыртпалығын көтереді.

4. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган:

1) трансшекаралық әсерді бағалауға байланысты барлық материалды ресми интернет-ресурста орналастыруға және олардың жалпыға бірдей қолжетімділігін қамтамасыз етуге;

2) егер осы Кодексте өзгеше мерзім көзделмесе және трансшекаралық әсерді бағалауға қатысатын қатысы бар тараппен консультациялар барысында өзгеше мерзім келісілмесе, қатысы бар тараптарға одан әрі беруге арналған құжаттарды бастамашыдан немесе әзірлеуші мемлекеттік органның алған күннен кейінгі үш жұмыс күні ішінде Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігіне беруге міндетті.

84-бап. Қазақстан Республикасының трансшекаралық әсер етуді бағалауға қатысы бар тарап ретінде қатысуы

1. Қазақстан Республикасы шет мемлекеттің іске асырылуы Қазақстан Республикасында қоршаған ортаға елеулі жағымсыз трансшекаралық әсер етуі мүмкін қызметті жоспарлау немесе Құжатты әзірлеу туралы хабарламасын алған жағдайда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасының трансшекаралық әсерді бағалауға қатысы бар тарап ретінде қатысуын ұйымдастырады.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы баптың 1-тармағында көрсетілген хабарлама алынған күннен кейінгі екі жұмыс күні ішінде хабарламаны, сондай-ақ Қазақстан Республикасының жұртшылығын трансшекаралық әсерді бағалау жүргізу қажеттігі туралы өз пікірін айтуға және белгіленіп отырған қызмет пен әзірленетін Құжатқа байланысты мәселелер бойынша ескертпелер мен ұсыныстар ұсынуға шақыруды ресми интернет-ресурста орналастырады.

3. Қазақстан Республикасының аумағынан тыс жерлерде белгіленіп отырған қызметті жүзеге асыру немесе Құжатты іске асыру Қазақстан Республикасының аумағындағы қоршаған ортаға елеулі жағымсыз трансшекаралық әсер етуі мүмкін деп пайымдауға негіздер болған кезде, Қазақстан Республикасының Үкіметі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ұсынуы бойынша осындай трансшекаралық әсер ету шыққан мемлекетке трансшекаралық әсерді бағалау жүргізу туралы өтініші бар жолданым жіберуге құқылы.

4. Трансшекаралық әсерді бағалау басталғаннан кейін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган:

1) қатысы бар аумақтардың мүдделі жұртшылығы мен жергілікті атқарушы органдарын трансшекаралық әсерді бағалау жүргізу туралы хабардар етуді қамтамасыз етеді;

2) осы Кодекстің [73-бабына](#) сәйкес қоғамдық тыңдаулар өткізуді қамтамасыз етеді;

3) трансшекаралық әсерді бағалау шеңберінде осындай трансшекаралық әсер ету шыққан мемлекетпен консультациялар жүргізеді.

5. Қатысы бар аумақтардың жұртшылығын және жергілікті атқарушы органдарын трансшекаралық әсерді бағалау жүргізу туралы хабардар етуге арналған шығындар, егер трансшекаралық әсер ету шыққан тараппен консультациялар нәтижесінде мұндай шығындарды шығу тарапының өтейтіні белгіленбесе, бюджеттен өтеледі.

8-тарау. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ САРАПТАМА

85-бап. Қазақстан Республикасындағы экологиялық сараптама туралы жалпы ережелер

1. Экологиялық сараптама деп экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттаманың Қазақстан Республикасының экология заңнамасы талаптарына сәйкестігін белгілеуге бағытталған және осындай құжаттаманы іске асырудың халықтың денсаулығына және қоршаған ортаға ықтимал елеулі қолайсыз әсер етуінің алдын алу, сондай-ақ Қазақстан Республикасының орнықты дамуының экологиялық негіздерін қамтамасыз ету мақсатында жүзеге асырылатын сараптама қызметі түсініледі.

2. Экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттаманы іске асыру деп осы Кодексте тиісті құжаттаманы бекіту, осындай құжаттамада көзделген шешімдерге сәйкес қызметті жүзеге асырудың басталуы мен барысы, ал нормативтік құқықтық актінің жобасына қатысты - осындай нормативтік құқықтық актіні қабылдау және қолданысқа енгізу түсініледі.

3. Осы Кодексте экологиялық сараптаманың мынадай түрлерін:

- 1) мемлекеттік экологиялық сараптаманы;
- 2) қоғамдық экологиялық сараптаманы жүргізуге қойылатын талаптар белгіленеді.

86-бап. Экологиялық сараптаманың қағидаттары

Экологиялық сараптама жүргізу осы Кодекстің [5-бабында](#) баяндалған жалпы қағидаттарға қосымша мынадай арнайы қағидаттарға негізделеді:

1) тәуелсіз болу қағидаты: сарапшылар экологиялық сараптаманы жүргізу кезінде өз бағалауы мен тұжырым жасауында еркін болады, Қазақстан Республикасының экология заңнамасын, фактілерді, оларды негіздеудің ғылыми қағидаттарын басшылыққа алады;

2) ғылыми негізділік пен объективтілік қағидаты: экологиялық сараптаманың тұжырымдары аргументтелуге, Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына, ғылыми білімдер мен ғылыми-техникалық жетістіктердің қазіргі заманғы даму деңгейіне сәйкес келуге және сарапшылардың бейтарап әрі объективті пікіріне негізделуге тиіс.

1-параграф. Мемлекеттік экологиялық сараптама

87-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптама объектілері

Міндетті мемлекеттік экологиялық сараптамаға мынадай мемлекеттік экологиялық сараптама объектілері жатады:

1) экологиялық рұқсаттар алу үшін I және II санаттағы объектілерді салу және (немесе) пайдалану жөніндегі жобалау құжаттамасы және осы Кодексте көзделген өзге де жобалау құжаттары;

2) қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияны дайындау кезінде қажетті III санаттағы объектілерді салу және (немесе) пайдалану жөніндегі жобалау құжаттамасы және осы Кодексте көзделген өзге де жобалау құжаттары;

3) орталық мемлекеттік органдар және жергілікті мемлекеттік басқару органдары әзірлейтін, іске асырылуы қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуге әкелуі мүмкін Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің жобалары;

4) «Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар туралы» Қазақстан Республикасының [Заңына](#) сәйкес әзірленетін ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды функционалдық аймақтарға бөлуді және инфрақұрылымды дамытудың бас жоспарларын қоса алғанда, ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды құру және кеңейту, ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жерлерін босалқы жерлерге ауыстыру, республикалық және жергілікті республикалық және жергілікті маңызы бар мемлекеттік табиғи қаумалдар мен республикалық маңызы бар мемлекеттік қорық аймақтарын тарату мен олардың аумақтарын азайту жөніндегі жаратылыстану-ғылыми және техникалық-экономикалық негіздемелердің, табиғат қорғау ұйымын басқару жоспарларының жобалары;

5) аумақтарды зерттеудің осы аумақтарды экологиялық зілзала немесе төтенше экологиялық жағдай аймақтарына жатқызуды негіздейтін материалдары;

2023.05.07. № 17-VIII ҚР [Заңымен](#) 6) тармақша өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

6) Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарында айқындалған шектес мемлекеттердің қоршаған ортасына әсер етуі мүмкін немесе оны жүзеге асыру үшін шектес мемлекеттермен ортақ табиғи объектілерді пайдалану қажет болатын не шектес мемлекеттердің, оның ішінде «Байқоңыр» кешені бойынша мүдделерін қозғайтын шаруашылық қызметтің жобалары;

Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлайтын аудандарда қоршаған ортаға әсер етуге бағалау жүргізудің тәртібі мен тетігі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [әдістеме](#) бойынша айқындалады.

7) бұрын ядролық қаруды сынау жүргізілген, сондай-ақ әскери полигондардың әсеріне ұшыраған жерлерді кешенді экологиялық зерттеп-қарау материалдары;

8) мемлекеттік орман иеліктерінің орман орналастыру жобалары және мемлекеттік орман қорын санаттарға жатқызу, бір санаттан басқасына ауыстыру, сондай-ақ орман пайдалануға тыйым салынатын немесе шектелетін ерекше қорғау учаскелерін бөлу үшін орман орналастыру және (немесе) арнайы зерттеулер;

2023.05.07. № 17-VIII ҚР [Заңымен](#) 9) тармақша жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

9) Қазақстан Республикасының заңдарында мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындысының міндетті түрде болуы көзделген, экологиялық рұқсатты талап етпейтін қызмет түрлеріне арналған жобалау құжаттары және өзге де құжаттар жатады.

Осы тармақтың 1) тармақшасында көрсетілген мемлекеттік экологиялық сараптама объектілері бойынша мемлекеттік экологиялық сараптама экологиялық рұқсаттар беру рәсімі шеңберінде жүргізіледі және мемлекеттік экологиялық сараптаманың жеке қорытындысы берілмейді.

88-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүзеге асыратын органдар

1. Мемлекеттік экологиялық сараптаманы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган:

1) экологиялық рұқсаттарды беру рәсімі шеңберінде, сондай-ақ кешенді экологиялық рұқсаттарды қайта қарау рәсімі шеңберінде I санаттағы объектілерді салу және (немесе) пайдалану жөніндегі жобалау құжаттамасына;

2) кешенді экологиялық рұқсаттар беру рәсімі шеңберінде II санаттағы объектілерді салу және (немесе) пайдалану жөніндегі жобалау құжаттамасына, операторлар оларды ерікті түрде алған жағдайда;

3) осы Кодекстің [87-бабы бірінші бөлігінің 3\) - 8\) тармақшаларында](#) көрсетілген мемлекеттік экологиялық сараптама объектілеріне қатысты ұйымдастырады және жүргізеді.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген мемлекеттік экологиялық сараптаманың өзге объектілеріне қатысты құзыреті қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу қағидаларында (бұдан әрі - мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу қағидалары) айқындалады.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның, оның құрылымдық және аумақтық бөлімшелерінің арасында мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу жөніндегі функциялар мен өкілеттіктерді бөлуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган белгілейді.

2. Мемлекеттік экологиялық сараптаманы облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары:

1) әсер етуге экологиялық рұқсаттар беру рәсімі шеңберінде II санаттағы объектілерді салу және (немесе) пайдалану жөніндегі жобалау құжаттамасына;

2) қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияны дайындау кезінде III санаттағы объектілерді салу және (немесе) пайдалану жөніндегі жобалау құжаттамасына;

3) мемлекеттік экологиялық сараптамасы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның құзыретіне кірмейтін Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген мемлекеттік экологиялық сараптаманың өзге де объектілеріне қатысты ұйымдастырады және жүргізеді.

89-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу тәртібі

1. Мемлекеттік экологиялық сараптама осы Кодекске және мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу [қағидаларына](#) сәйкес ұйымдастырылады және жүргізіледі.

2. Мемлекеттік экологиялық сараптамаға құжаттама мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу қағидаларына сәйкес электрондық нысанда ұсынылады.

3. Мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу мерзімдері, сарапшылардың ескертулерін жіберу және өтініш берушінің осындай ескертулерді жою рәсімі мен мерзімдері:

1) кешенді экологиялық рұқсаттар беру рәсімі шеңберінде осы Кодекстің [115-бабында](#);

2) кешенді экологиялық рұқсаттарды қайта қарау рәсімі шеңберінде осы Кодекстің [118-бабында](#) айқындалады.

4. Әсер етуге экологиялық рұқсаттар беру рәсімі шеңберінде мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу мерзімдері мен сарапшылардың ескертулерін жіберу және өтініш берушінің осындай ескертулерді жою мерзімдері осы Кодекстің [123-бабында](#) айқындалады.

5. Осы Кодекстің [87-бабының 1\) және 2\) тармақшаларын](#) қоспағанда, осы Кодекстің [87-бабында](#) көрсетілген объектілерге қатысты мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу мерзімдері, сарапшылардың ескертулерін жіберу және өтініш берушінің осындай ескертулерді жою рәсімі мен мерзімдері, мемлекеттік экологиялық сараптаманың теріс қорытындысын беру үшін негіздер мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу қағидаларында айқындалады.

6. Осы Кодекстің [87-бабының 2\) тармақшасында](#) көрсетілген объектілерге қатысты мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу мерзімі осы баптың 2-тармағына сәйкес құжаттар топтамасы ұсынылған кезден бастап он бес жұмыс күнінен аспауға тиіс.

Мемлекеттік экологиялық сараптама қорытындысын беретін жергілікті атқарушы орган құжаттарды тіркелген күнінен бастап үш жұмыс күнінен аспайтын мерзімде олардың толық және жиынтықты болуы тұрғысынан қарайды. Көрсетілген мерзім ішінде өтініш қарауға қабылданады не осындай өтінішті қайтару себептері көрсетіле отырып, құжаттар топтамасы толық және (немесе) толық мәліметтер ұсынылмаған жағдайда қайтарылады.

Мемлекеттік экологиялық сараптамаға ұсынылатын жобалар мен оларға қоса берілетін материалдар бойынша ескертулер болған кезде, сарапшылар мұндай ескертулерді оларды ұсынған тұлғаға жеті жұмыс күні ішінде жібереді, оларды тапсырыс беруші ескертулер берілген күннен бастап үш жұмыс күні ішінде жояды.

Ескертулер жойылмаған жағдайда, осы тармақтың бірінші бөлігінде айқындалған мерзімде мемлекеттік экологиялық сараптаманың теріс қорытындысы беріледі.

Бұрын жіберілген ескертулер жойылған жағдайда, мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындысы беріледі.

90-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың қорытындысы

1. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындысында:

1) мемлекеттік экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттаманың Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарына сәйкестігі;

2) мемлекеттік экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттаманы іске асыру туралы шешім қабылдауға жол беруге болатыны туралы тұжырымдар қамтылады.

2. Мемлекеттік экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттама Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарына сәйкес келмеген жағдайда, мемлекеттік экологиялық сараптаманың теріс қорытындысы шығарылады.

3. Мемлекеттік экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттаманы міндетті мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындысын алғанға дейін іске асыруға тыйым салынады.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 4-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

4. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың қорытындысына осы Кодекстің 88-бабына сәйкес айқындалған өз құзыреті шегінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ведомствосының, оның аумақтық бөлімшелерінің немесе жергілікті атқарушы органдардың басшылары қол қояды.

5. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындысының күшін жоюды оны берген орган осындай қорытынды берілген тұлғаның жазбаша өтініші немесе келісімі негізінде жүзеге асырады.

6. Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарын бұзушылық анықталған кезде, мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындысынан айыру (оны кері қайтарып алу) сот тәртібімен жүзеге асырылады.

91-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүзеге асыратын бөлімшелер басшыларының құқықтары

1. Мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүзеге асыратын бөлімшелер басшыларының:

1) мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу әдістерін айқындауға;

2) мемлекеттік экологиялық сараптамаға ұсынылған, олардың толық және жиынтықты болуы бөлігінде Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарына сай келмейтін құжаттарды қабылдамауға;

3) мемлекеттік экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттарға осы Кодекске сәйкес аргументті ескертпелер жіберуге, оның ішінде есеп-қисаптарында қателер мен басқа да сәйкессіздіктер бар, түзетілуі қосымша зерттеулер, іздестіру жұмыстарын немесе өзге де іс-шаралар жүргізуді талап ететін құжаттарды пысықтауға қайтаруға;

4) мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу үшін қажетті, ұсынылуы мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу қағидаларында регламенттелген қосымша материалдарды сұратуға;

5) осы Кодекске сәйкес мемлекеттік экологиялық сараптаманың сараптама кеңестерін құруға, оларды басқаруға және олардың қызметін ұйымдастыруға;

6) мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу процесінде арнаулы зерттеулер жүргізу үшін сырттан сарапшыларды тартуға;

7) мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүзеге асыратын бөлімшелердің және құрылатын сараптама кеңестерінің қызметін бақылауды жүргізуге;

8) мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу бөлігінде Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарын бұзғаны үшін тұлғаларды жауапқа тарту туралы мәселелерді шешу үшін тиісті материалдарды дайындауға және құқық қорғау органдары мен өзге де органдарға беруге құқығы бар.

2. Мемлекеттік экологиялық сараптаманы ұйымдастыру және жүргізу кезінде осы баптың 1-тармағында көрсетілген бөлімшелердің басшылары тәуелсіз болады және Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес әрекет етеді.

3. Бөлімшелер басшыларының тәуелсіз болуы Қазақстан Республикасының заңнамасына қайшы келмейтін шарттарды қамтитын, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітетін өздері туралы ережелермен қамтамасыз етіледі.

92-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың сарапшысы

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүзеге асыратын бөлімшесінің мемлекеттік қызметшісі мемлекеттік экологиялық сараптаманың сарапшысы болып табылады.

2. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың объектісіне тапсырыс берушінің немесе оны әзірлеушінің басшыларымен жақын туыстық немесе жекжаттық қатынаста тұратын адам мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізуге тартыла алмайды.

3. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың сарапшысы өзі орындаған сараптама үшін Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жауапты болады.

4. Мемлекеттік экологиялық сараптама сарапшысының мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізуға байланысты қызметіне мемлекеттік органдардың, жеке, заңды тұлғалар мен лауазымды адамдардың араласуына тыйым салынады.

5. Мемлекеттік экологиялық сараптама сарапшысының бұзылған құқықтары қорғалуға жатады, ал мұндай бұзушылыққа кінәлі адамдар Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жауапты болады.

6. Мемлекеттік экологиялық сараптама сарапшысының:

1) мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу мерзімі шегінде оны жүргізу үшін қажетті, мемлекеттік экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттаманы жан-жақты және объективті түрде бағалау мақсатында ұсынылуы мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу қағидаларында регламенттелген қосымша материалдарды сұратуға;

2) мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу процесінде арнаулы зерттеулер жүргізу үшін сыртқы сарапшыларды тартуға бастама жасауға;

3) мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүзеге асыратын бөлімшенің басшысына мемлекеттік экологиялық сараптама жұмысын ұйымдастыруды, әдіснаманы, оны жүргізу тәртібі мен қағидастарын жетілдіру жөнінде ұсыныстар енгізуге;

4) мемлекеттік экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттама бойынша, мемлекеттік экологиялық сараптаманың қорытындысына қоса берілетін ерекше пікір қалыптастыруға құқығы бар. Сарапшы қалыптастырған ерекше пікір тек ақпараттық сипатта болады және мемлекеттік экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттаманы іске асыру кезінде сақтау үшін міндетті болып табылмайды.

7. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың сарапшысы:

1) мемлекеттік экологиялық сараптаманы кешенді, объективті және сапалы жүргізуді қамтамасыз етуге;

2) Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарын сақтай отырып, мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізуге;

3) мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүргізудің белгіленген мерзімдері мен тәртібін сақтауға;

4) мемлекеттік экологиялық сараптаманың аргументті қорытындыларын дайындауға және оларды мемлекеттік экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттаманы іске асыру туралы шешім қабылдайтын органдарға және тапсырыс берушілерге уақтылы беруге;

5) мемлекеттік экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттарға жіберілетін ескертпелерді Қазақстан Республикасы экология заңнамасының нақты нормалары мен талаптарын және (немесе), егер осы Кодекске сәйкес қоршаған ортаға әсер етуге міндетті бағалау жүргізу талап етілетін болса, қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытындының тұжырымдарын көрсете отырып, дәлелді түрде негіздеуге;

6) мемлекеттік экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттаманың сақталуын қамтамасыз етуге және құпия құжаттарға қатысты өз әрекеттерін оларды ұсынған адаммен келісуге, өзіне сеніп тапсырылған мәліметтердің жария етілуіне жол бермеуге міндетті.

93-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу процесінде сырттан сарапшыларды тарту

1. Егер мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу процесінде мемлекеттік экологиялық сараптаманың сарапшыларында жоқ арнайы білім талап етілсе, мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүзеге асыратын органдардың сараптама қорытындылары үшін өзге де мемлекеттік органдар мен ұйымдарға, сондай-ақ тиісті білімі мен тәжірибесі бар жекелеген ұлттық және халықаралық сарапшыларға өтініш жасауға құқығы бар.

2. Сыртқы сарапшыларды тарту Қазақстан Республикасының мемлекеттік сатып алу туралы заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады.

94-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың сараптама кеңестері

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның жанынан өздері туралы ережелерге сәйкес әрекет ететін тұрақты консультативтік-кеңесші органдар болып табылатын мемлекеттік экологиялық сараптаманың сараптама кеңестері құрылады.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның мемлекеттік экологиялық сараптамасының сараптама кеңестері туралы ережелерді, олардың дербес құрамдарын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ведомствосының басшысы және оның аумақтық органдарының басшылары бекітеді.

3. Функциялары қоршаған ортаны қорғауға байланысты мемлекеттік органдардың лауазымды адамдары, ғылыми-зерттеу мекемелерінің, жоғары оқу орындарының ғалымдары, практик-мамандар және жұртшылықтың өкілдері мемлекеттік экологиялық сараптаманың сараптама кеңестерінің мүшелері бола алады.

4. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың сараптама кеңестерінің қарауына:

1) мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу кезінде экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету проблемаларын, қоршаған ортаны қорғау, табиғи ресурстарды пайдалану мен молықтыру мәселелерін талқылау;

2) экологиялық қауіптілігі жоғары объектілерге қатысты мемлекеттік экологиялық сараптама қорытындыларының жобаларын қарау жатады.

95-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың жариялылығы

1. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың жариялылығы және жұртшылықтың қоршаған ортаны қорғау және табиғи ресурстарды пайдалану мәселелері бойынша шешімдер қабылдауға қатысуы қоғамдық тыңдаулар өткізу жолымен қамтамасыз етіледі.

2. Мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу кезеңінде мүдделі жұртшылықтың өз пікірін білдіруіне мүмкіндік беріледі.

3. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың қорытындысы берілгенінен кейін ол бес жұмыс күні ішінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның немесе оның аумақтық бөлімшесінің интернет-ресурсында орналастырылуға және орналастырылған күнінен бастап кемінде отыз жұмыс күні ашық қолжетімділікте болуға тиіс.

4. Мүдделі жұртшылық мемлекеттік экологиялық сараптаманың қорытындысына Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен дау айтуға құқылы.

96-бап. Қоғамдық тыңдаулар өткізу

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 1-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1. Мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүзеге асыру басталғанға дейін немесе жүзеге асыру процесінде қоғамдық тыңдауларды өткізу міндетті болып табылады.

Қоғамдық тыңдаулар мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүргізу процесі басталғанға дейін аяқталған жағдайда, мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүргізуге арналған өтініш немесе экологиялық рұқсат беруге арналған өтініш қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға қоғамдық тыңдаулардың хаттамасына қол қойылған күннен бастап алты айдан кешіктірілмей жіберілуге тиіс.

2. Мемлекеттік экологиялық сараптама шеңберіндегі қоғамдық тыңдаулар қоғамдық тыңдауларды өткізу қағидаларына сәйкес өткізіледі.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 3-тармақпен толықтырылды (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді)

3. Экологиялық рұқсатты беруден бас тарту (осы Кодекстің [87-бабының](#) екінші бөлігінде көзделген жағдайда) немесе мемлекеттік экологиялық сараптаманың теріс қорытындысы алынғаннан кейін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға мемлекеттік экологиялық сараптамаға арналған өтініш қайтадан берілген кезде мынадай:

1) егер қайтадан берілетін өтініште және (немесе) қоса берілетін құжаттарда қоғамдық тыңдауларда бұрын қаралмаған, белгіленіп отырған қызметке осы Кодекстің [65-бабының 2-тармағында](#) көзделген елеулі өзгерістер болжанған;

2) егер бұрын өткізілген қоғамдық тыңдаулардың хаттамасында осындай қоғамдық тыңдауларды өткізу барысында авторлары алып тастамаған жұртшылықтың ескертпелері және (немесе) ұсыныстары болған;

3) егер қоғамдық тыңдауларды өткізу кезінде Қазақстан Республикасы экология заңнамасының қоғамдық тыңдауларды өткізу тәртібіне қойылатын талаптарының бұзылуына жол берілген жағдайларды қоспағанда, қоғамдық тыңдауларды қайтадан өткізу талап етілмейді.

97-бап. Мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу кезіндегі келіспеушіліктерді қарау тәртібі

1. Мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу кезіндегі келіспеушіліктер келіссөздер арқылы не сот тәртібімен қаралады.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мемлекеттік экологиялық сараптама мәселелері бойынша келіспеушіліктерді мүдделі тараптардың кез келген өтініш жасауы бойынша келіссөздер арқылы қарайды.

2-параграф. Қоғамдық экологиялық сараптама

98-бап. Қоғамдық экологиялық сараптама

1. Қоғамдық экологиялық сараптаманы коммерциялық емес ұйымдар құратын сараптама комиссиялары ерікті негіздерде жүргізеді.

2. Қоғамдық экологиялық сараптама кез келген қызметті адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына қолайлы қоршаған ортаны сақтау жөніндегі қоғамдық мүдделердің сақталуы тұрғысынан қарайды.

3. Жеке және заңды тұлғалар қоғамдық экологиялық сараптаманың бастамашысы бола алады.

99-бап. Қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушы

1. Коммерциялық емес ұйым қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушы болып танылады, оның атынан қоғамдық экологиялық сараптама жүргізу туралы хабарлама беріледі және сараптама комиссиясының қызметін ұйымдастыру бойынша шаралар қабылданады.

2. Қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушының:

1) қызметі қоғамдық экологиялық сараптама объектісі болып табылатын тұлғадан қоғамдық экологиялық сараптама жүргізуге қажетті құжаттар мен материалдарды сұратуға;

2) қоғамдық экологиялық сараптама жүргізу үшін сараптама комиссиясын құруға;

3) мемлекеттік органдарға, жергілікті өзін-өзі басқару органдарына, лауазымды адамдарға, жеке және заңды тұлғаларға қоғамдық экологиялық сараптаманың қорытындысын ұсынуға құқығы бар.

3. Қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушы:

1) осы Кодекстің талаптарына сәйкес қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастыруға;

2) жұртшылықтың қоғамдық экологиялық сараптаманың барысы мен нәтижелері туралы хабардар етілуін және қоғамдық экологиялық сараптаманың қорытындысын дайындау кезінде қоғамдық пікірдің ескерілуін қамтамасыз етуге;

3) қоғамдық экологиялық сараптама қорытындысының жұртшылық үшін жариялылығын қамтамасыз етуге міндетті.

100-бап. Қоғамдық экологиялық сараптаманың сарапшылары

1. Қаралатын мәселе бойынша ғылыми және (немесе) практикалық білімі бар және қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушы осындай сараптаманы жүргізуге тартқан жеке тұлға қоғамдық экологиялық сараптаманың сарапшысы болып табылады.

2. Мыналар:

1) қызметі қоғамдық экологиялық сараптама объектісі болып табылатын тұлғаның өкілі;

2) ықтимал әсер ету туралы есепті жасаушының өкілі;

3) қызметі қоғамдық экологиялық сараптама объектісі болып табылатын тұлғамен немесе ықтимал әсер ету туралы есепті жасаушымен еңбек немесе өзге де шарттық қатынастарда тұратын жеке тұлға;

4) қызметі қоғамдық экологиялық сараптама объектісі болып табылатын тұлғамен немесе ықтимал әсерлер туралы есепті жасаушымен шарттық қатынастарда тұратын заңды тұлғаның өкілі қоғамдық экологиялық сараптаманың сарапшысы бола алмайды.

3. Қоғамдық экологиялық сараптаманың сарапшысы оны жүргізуге Қазақстан Республикасының заңнамасына және қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушы берген тапсырмаға сәйкес қатысады.

4. Қоғамдық экологиялық сараптама сарапшысының қоғамдық экологиялық сараптаманы жүргізу кезінде қоғамдық экологиялық сараптаманың объектісі бойынша ерекше пікір білдіруге құқығы бар, ол қоғамдық экологиялық сараптаманың қорытындысына қоса беріледі.

5. Қоғамдық экологиялық сараптаманың сарапшысы:

1) Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарын сақтауға;

2) қоғамдық экологиялық сараптаманың объектісі бойынша қорытынды тұжырымдарының объективтілігі мен негізділігін, сондай-ақ мүдделі жұртшылықтан қоғамдық экологиялық сараптама объектісі бойынша ескертулер мен ұсыныстардың ескерілуін қамтамасыз етуге;

3) қоғамдық экологиялық сараптамаға ұсынылған материалдардың сақталуын және мәліметтердің құпиялылығын қамтамасыз етуге, сондай-ақ зияткерлік меншік құқықтарының бұзылуына жол бермеуге міндетті.

101-бап. Қызметі қоғамдық экологиялық сараптама объектісі болып табылатын тұлғаның құқықтары мен міндеттері

1. Қызметі қоғамдық экологиялық сараптама объектісі болып табылатын тұлғаның:

1) белгіленіп отырған және жүзеге асырылатын қызмет бойынша құжаттамада қамтылған, заңмен қорғалатын құпия мәліметтердің қорғалуына;

2) қоғамдық экологиялық сараптама жүргізудің барысы мен нәтижелері туралы ақпарат алуға және ақпаратқа қолжетімділікке ие болуға;

3) қоғамдық экологиялық сараптама шеңберінде өткізілетін қоғамдық тыңдауларға және өзге де іс-шараларға қатысуға;

4) қоғамдық экологиялық сараптаманың қорытындысына өз түсіндірмелері мен комментарийлерін ұсынуға құқығы бар.

2. Қызметі қоғамдық экологиялық сараптама объектісі болып табылатын тұлға:

1) қоғамдық экологиялық сараптама жүргізуге қажетті құжаттар мен материалдарды;

2) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға қоғамдық экологиялық сараптаманың қорытындысында жазылған ұсынымдарға жазбаша жауапты ұсынуға міндетті.

102-бап. Қоғамдық экологиялық сараптаманы қаржыландыру

Қоғамдық экологиялық сараптаманы қаржыландыру:

1) қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастыратын және (немесе) жүргізетін коммерциялық емес ұйымдардың өз қаражаты;

2) Қазақстан Республикасының заңдарында тыйым салынбаған өзге де көздер есебінен жүзеге асырылады.

103-бап. Қоғамдық экологиялық сараптама жүргізу туралы хабарлама

1. Сараптаманы ұйымдастырушының қоғамдық экологиялық сараптама жүргізу туралы хабарламасы жіберілген жағдайда, ол жүзеге асырылады.

2. Қоғамдық экологиялық сараптама жүргізу туралы хабарламаны оны ұйымдастырушы аумағында экологиялық сараптама объектісінің қызметі белгіленіп отырған жергілікті атқарушы органдарға береді.

3. Қоғамдық экологиялық сараптама жүргізу туралы хабарламада мыналар көрсетілуге тиіс:

1) қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушының атауы, заңды мекенжайы;

2) қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушының жарғысында көзделген қызметтің сипаты;

3) қоғамдық экологиялық сараптаманың сараптама комиссиясының құрамы туралы мәліметтер;

4) қоғамдық экологиялық сараптаманың объектісі туралы мәліметтер;

5) қоғамдық экологиялық сараптама жүргізудің жиырма бес жұмыс күнінен асыруға болмайтын мерзімі.

4. Қоғамдық экологиялық сараптама жүргізуге, егер:

1) бұрын осы объектіге қатысты қоғамдық экологиялық сараптама екі рет жүргізілген болса;

2) қоғамдық экологиялық сараптаманың объектісі мемлекеттік, коммерциялық және заңмен қорғалатын өзге де құпияны құрайтын мәліметтерді қамтыса;

3) қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушының жарғысында осы коммерциялық емес ұйымның қоғамдық экологиялық сараптама жүргізу жөніндегі қызметі көзделмесе, жол берілмейді.

104-бап. Қоғамдық экологиялық сараптаманың қорытындысы

1. Қоғамдық экологиялық сараптаманың нәтижелері қоғамдық экологиялық сараптаманың ұсынымдық сипатта болатын қорытындысы түрінде ресімделеді.

2. Қоғамдық экологиялық сараптаманың қорытындысында мыналар қамтылуға тиіс:

- 1) экологиялық сараптаманы ұйымдастырушының атауы мен заңды мекенжайы;
- 2) қызметі қоғамдық экологиялық сараптама объектісі болып табылатын тұлғаның тегі, аты, әкесінің аты (егер ол жеке басты куәландыратын құжатта көрсетілген болса) немесе толық атауы, қоғамдық экологиялық сараптама объектісінің атауы және тұрған жері;
- 3) жергілікті атқарушы органға қоғамдық экологиялық сараптама жүргізу туралы хабарлама жіберу туралы мәліметтер;
- 4) қоғамдық экологиялық сараптама жүргізу мерзімдері;
- 5) қоғамдық экологиялық сараптамаға ұсынылған құжаттардың тізбесі, сондай-ақ оны жүргізу процесінде пайдаланылған өзге де құжаттардың тізбесі;
- 6) қоғамдық экологиялық сараптаманың сараптама комиссиясы мүшелерінің құрамы;
- 7) қоғамдық экологиялық сараптама нәтижелерінің баяндалуы;
- 8) қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушы айқындаған қоғамдық экологиялық сараптама жүргізу жөніндегі тапсырманың сипаттамасы;
- 9) қоғамдық экологиялық сараптама процесінің, оның ішінде жұртшылықпен, қызметі қоғамдық экологиялық сараптама объектісі болып табылатын тұлғамен және өзге де мүдделі тараптармен өзара іс-қимылдың сипаттамасы;
- 10) қоғамдық экологиялық сараптаманың тұжырымдары.

3. Қоғамдық экологиялық сараптаманың тұжырымдарында қоғамдық экологиялық сараптама объектісінің Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарына сәйкестігі туралы қорытынды қамтылуға тиіс.

4. Қоғамдық экологиялық сараптаманың қорытындысына қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушының уәкілетті өкілі, сараптама комиссиясының төрағасы мен мүшелері қол қояды.

5. Қоғамдық экологиялық сараптаманың қорытындысы:

- 1) бұрын қоғамдық экологиялық сараптама жүргізу туралы тиісті хабарлама жіберілген жергілікті атқарушы органға;
- 2) осы объектінің мемлекеттік экологиялық сараптамасын жүзеге асыратын немесе оған қатысты экологиялық рұқсат берген органға;
- 3) қызметі қоғамдық экологиялық сараптама объектісі болып табылатын тұлғаға;
- 4) қоғамдық экологиялық сараптаманың объектісін іске асыру туралы шешім қабылдайтын мемлекеттік органдарға;
- 5) бұқаралық ақпарат құралдарына жіберіледі.

105-бап. Қоғамдық экологиялық сараптаманың нәтижелерін пайдалану

1. Қызметі қоғамдық экологиялық сараптама объектісі болып табылатын тұлға қоғамдық экологиялық сараптаманың қорытындысын алған күннен бастап бір ай мерзімде онда қамтылған тұжырымдар мен ұсынымдарды қарауға және өз комментарийлерін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға, сондай-ақ қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушыға жіберуге міндетті.

2. Қоғамдық экологиялық сараптаманың қорытындысы мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу кезінде қаралуға тиіс. Мұндай қарау нәтижелері қоғамдық экологиялық сараптаманы ұйымдастырушыға және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жіберілуге тиіс.

3. Қоғамдық экологиялық сараптаманың қорытындысы жергілікті атқарушы органдардың, қаржы ұйымдарының және қызметі қоғамдық экологиялық сараптама объектісі болып табылатын тұлғаның шешімдер қабылдауы кезінде, тиісті қызметін іске асыру кезінде де ескерілуі мүмкін.

4. Қоғамдық экологиялық сараптаманың нәтижелері жаңа ғимараттар мен құрылысжайларды, олардың кешендерін, инженерлік және көліктік коммуникацияларды салуға немесе жұмыс істеп тұрғандарын реконструкциялауға (кеңейтуге, техникалық қайта жарақтандыруға, жаңғыртуға), күрделі жөндеуге, аяқталмаған объектілерді консервациялауға және өз ресурсын игерген объектілерді кейіннен кәдеге жаратуға (бұзуға) арналған жобаларға (жобалау-сметалық құжаттамаға) ведомстводан тыс кешенді сараптама жүргізу кезінде де ескерілуі мүмкін.

9-тарау. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ РҰҚСАТТАР

106-бап. Жалпы ережелер

1. Экологиялық рұқсат - дара кәсіпкерлер мен заңды тұлғалардың қоршаған ортаға жағымсыз әсерді жүзеге асыру құқығын қуәландыратын және қызметті жүзеге асырудың экологиялық шарттарын айқындайтын құжат.

Экологиялық шарттар деп Қазақстан Республикасының экология заңнамасында белгіленген, осындай қызметке қолданылатын экологиялық талаптардың, сондай-ақ қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытындыларда қамтылған тұжырымдардың сақталуын қамтамасыз ету мақсатында I және II санаттағы объектілерді салуға және пайдалануға қойылатын жеке-дара талаптар түсініледі.

Экологиялық рұқсаттарға қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз етуге бағытталмаған шарттарды енгізуге тыйым салынады.

2. Экологиялық рұқсат алған оператор, сондай-ақ объектінің операторы I немесе II санаттағы тиісті объектіні салу, реконструкциялау немесе пайдалану кезінде оның аумағында жекелеген жұмыстарды орындау және (немесе) жекелеген қызметтерді көрсету үшін тартқан жеке және заңды тұлғалар осындай экологиялық рұқсаттың шарттарын сақтауға міндетті және оларды сақтамағаны үшін Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жауапты болады. Мұндай жеке және заңды тұлғалардың I немесе II санаттағы тиісті объектінің аумағында жұмыстарды орындау және (немесе) қызметтерді көрсету үшін жеке экологиялық рұқсат алуы талап етілмейді.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 3-тармақ жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

3. Экологиялық рұқсат I және II санаттардағы әрбір жеке объектіні пайдалануға және (немесе) I және II санаттардағы құрылыс-монтаждау жұмыстарын, I және II санаттардағы рекультивациялау және (немесе) жою жөніндегі жұмыстарды жүргізуге беріледі.

4. Қазақстан Республикасында экологиялық рұқсаттардың мынадай түрлері беріледі:

- 1) кешенді экологиялық рұқсат;
- 2) әсер етуге арналған экологиялық рұқсат.

5. I және II санаттағы объектілерді тиісті экологиялық рұқсатсыз салуға және пайдалануға тыйым салынады.

6. Осы Кодекске сәйкес ластағыш ретінде айқындалған заттардың шығарындыларын қоспағанда, парниктік газдардың шығарылуы экологиялық рұқсаттардың нысанасы болып табылмайды.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 7-тармақ өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

7. Экологиялық рұқсат:

III және IV санаттардағы объектілер I немесе II санаттағы объектінің өнеркәсіптік алаңы шегінде орналастырылатын және онымен технологиялық тұрғыдан байланысты болатын жағдайларды қоспағанда, оларды салу және пайдалану жөніндегі қызметті жүзеге асыру үшін;

қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектінің санатын айқындау жөніндегі нұсқаулыққа сәйкес III немесе IV санатқа жатқызылған құрылыс-монтаждау жұмыстары

мен рекультивациялау және (немесе) жою жөніндегі жұмыстарды I немесе II санаттағы объектінің өнеркәсіптік алаңы шегінде жүргізу үшін талап етілмейді.

III санаттағы объектілерді пайдалану жөніндегі қызмет осы Кодекстің [110-бабына](#) сәйкес қоршаған ортаға әсер ету туралы декларация берілген жағдайда жүзеге асырылуы мүмкін.

Экологиялық рұқсаттар беру, қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияны ұсыну [қағидаларын](#) (бұдан әрі - экологиялық рұқсаттар беру қағидалары) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

8. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган және облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайтын тәртіппен экологиялық рұқсаттар мен қоршаған ортаға әсер ету туралы декларациялардың тізілімін жүргізеді.

107-бап. Объектінің операторы ауысқан кезде экологиялық рұқсаттың және қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияның қолданылуы

1. Объектіні иеліктен шығару немесе оны өзгедей заңды түрде пайдалануға басқа тұлғаға беру, объектінің операторын бөліну, бөлу немесе біріктіру арқылы қайта ұйымдастыру нәтижесінде объект операторы ауысқан, немесе әмбебап құқықтық мирасқорлықтың басқа да жағдайларында, бұрын берілген экологиялық рұқсат немесе ұсынылған қоршаған ортаға әсер ету туралы декларация өз күшін сақтайды және объектінің жаңа операторы үшін міндетті болады.

2. Осы баптың 1-тармағында көрсетілген мән-жайлар басталған күннен бастап он жұмыс күн ішінде жаңа оператор қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға осы Кодекстің [108-бабына](#) сәйкес экологиялық рұқсатты қайта ресімдеуге өтініш беруге міндетті.

108-бап. Экологиялық рұқсатты қайта ресімдеу тәртібі

1. Экологиялық рұқсатты қайта ресімдеу:

1) экологиялық рұқсат берілген объект операторының атауы өзгерген, ұйымдық-құқықтық нысаны өзгерген;

2) осы Кодекстің [107-бабында](#) көрсетілген жағдайларда, бес жұмыс күні ішінде жүзеге асырылады.

2. Экологиялық рұқсатты қайта ресімдеу рұқсатты қайта ресімдеуге арналған өтініш негізінде жүзеге асырылады.

Осы баптың 1-тармағының 2) тармақшасында көзделген негіз бойынша экологиялық рұқсат қайта ресімделген жағдайда, өтінішке объект операторының ауысуын растайтын құқық белгілейтін құжаттың көшірмесі қоса берілуге тиіс.

109-бап. Экологиялық рұқсаттың қолданысын тоқтата тұру, одан айыру (кері қайтарып алу) және оның күшін жою

1. Экологиялық рұқсаттың қолданысын тоқтата тұру және одан айыру (кері қайтарып алу) Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген негіздер бойынша және тәртіппен жүзеге асырылады.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 2-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Экологиялық рұқсатты берген орган объект операторының тиісті жазбаша өтінішін алған күннен бастап немесе жаңа экологиялық рұқсат қолданысқа енгізілген күннен бастап экологиялық рұқсаттың күшін жояды.

110-бап. Қоршаған ортаға әсер ету туралы декларация

1. III санаттағы объектілерде қызметті жүзеге асыратын тұлғалар (бұдан әрі - декларант) тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің жергілікті атқарушы органына қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияны ұсынады.

2. Қоршаған ортаға әсер ету туралы декларация жазбаша нысанда немесе электрондық цифрлық қолтаңбамен қол қойылған электрондық құжат нысанында ұсынылады.

3. Қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияда мынадай мәліметтер қамтылуға тиіс:

1) заңды тұлғаның атауы, ұйымдық-құқықтық нысаны, бизнес-сәйкестендіру нөмірі және мекенжайы (тұрған жері) немесе дара кәсіпкердің тегі, аты, әкесінің аты (егер ол жеке басты куәландыратын құжатта көрсетілген болса), жеке сәйкестендіру нөмірі, тұрғылықты жері;

2) объектінің атауы және қысқаша сипаттамасы;

3) негізгі қызмет түрі, өндірілетін өнімнің, орындалатын жұмыстардың, көрсетілетін қызметтердің түрлері мен көлемі;

4) ластағыш заттар шығарындыларының декларацияланатын саны, қалдықтардың (түзілетін, жинақталатын және қалдықтарды басқару жөніндегі мамандандырылған ұйымдарға берілетін) саны мен түрлері;

5) белгіленіп отырған қызмет үшін - III санаттағы объектілер үшін мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындысының нөмірі мен берілген күні.

4. Қоршаған ортаға әсер ету туралы декларация:

1) белгіленіп отырған қызмет басталар алдында;

2) негізгі өндірістердің технологиялық процестері, ластағыш заттар мен стационарлық көздер, қалдықтар (түзілетін, жинақталатын және қалдықтарды басқару жөніндегі мамандандырылған ұйымдарға берілетін) шығарындыларының сапалық және сандық сипаттамалары елеулі түрде өзгерген жағдайда - қызметті жүзеге асыру басталғаннан кейін ұсынылады.

5. Ластағыш заттар мен стационарлық көздер, қалдықтар (түзілетін, жинақталатын және қалдықтарды басқару жөніндегі мамандандырылған ұйымдарға берілетін) шығарындыларының сапалық және сандық сипаттамалары елеулі түрде өзгерген жағдайда, декларант тиісті елеулі өзгерістер енгізілген күннен бастап үш ай ішінде қоршаған ортаға әсер ету туралы жаңа декларацияны ұсынуға міндетті.

6. Қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияның нысаны және оны толтыру тәртібі экологиялық рұқсаттар беру қағидаларында белгіленеді.

2023.02.10. № 31-VIII ҚР Заңымен 7-тармақ өзгертілді (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

7. Қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияны ұсынбағаны және (немесе) осы декларацияда қамтылған анық емес ақпаратты бергені үшін тұлғалар Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылықта болады.

8. Жергілікті атқарушы органдар тоқсан сайын, есепті кезеңнен кейінгі айдың 5-күніне дейін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның аумақтық бөлімшесіне қоршаған ортаға әсер ету туралы қабылданған декларациялар бойынша жиынтық деректерді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [нысан](#) бойынша жібереді.

1-параграф. Кешенді экологиялық рұқсат

111-бап. Кешенді экологиялық рұқсат туралы жалпы ережелер

1. I санаттағы объектілер үшін кешенді экологиялық рұқсаттың болуы міндетті.

2. Осы баптың 1-тармағында көрсетілмеген өзге де объектілердің операторлары Қазақстан Республикасының Үкіметі бекіткен тиісті технологиялық процесс немесе

өндіріс саласы үшін ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындылар болған кезде ерікті түрде кешенді экологиялық рұқсат алуға құқылы.

3. Кешенді экологиялық рұқсаттарды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган береді.

Осы Кодекстің [115-бабының 3-тармағында](#) көзделген жағдайда, кешенді экологиялық рұқсатты қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган тиісті мемлекеттік органдармен келісу бойынша береді.

4. Осы тармақтың үшінші бөлігінде көзделген жағдайды қоспағанда, кешенді экологиялық рұқсат мерзімсіз қолданылады.

Өзіне қатысты кешенді экологиялық рұқсаттар берілген объектінің операторы мұндай объект сәйкес келмейтін талаптарды белгілейтін ең үздік қолжетімді техникалар бойынша жаңа қорытынды бекітілген жағдайда, осы Кодекстің [118-бабының 2-тармағына](#) сәйкес кешенді экологиялық рұқсатты қайта қарауға өтініш беруге міндетті.

Осы тармақтың екінші бөлігінде көрсетілген жағдайда бұрын берілген кешенді экологиялық рұқсаттың қолданысы, егер мұндай кешенді экологиялық рұқсат көрсетілген мерзімде қайта қаралмаса, ең үздік қолжетімді техникалар бойынша осындай қорытынды бекітілген күннен кейін бір жыл өткен соң тоқтатылады.

112-бап. Кешенді экологиялық рұқсаттың мазмұны

1. Кешенді экологиялық рұқсат белгіленген үлгідегі құжатты білдіреді, онда мыналар қамтылады:

1) оның иесі (операторы), объект және онда жүзеге асырылатын қызмет түрлері туралы мәліметтер;

2) қызметті жүзеге асырудың экологиялық шарттары, оның ішінде:

технологиялық нормативтер;

қоршаған ортаға эмиссиялардың нормативтері;

табиғи ортаға жол берілетін физикалық әсер етудің нормативтері;

қалдықтардың жинақталу лимиттері, қалдықтарды көму лимиттері (өз полигоны болған кезде);

күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру лимиттері (көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде);

егер қызмет арнайы су пайдалануды қамтитын жағдайда, Қазақстан Республикасының [Су кодексіне](#) сәйкес арнайы су пайдалануға арналған лимиттер;

энергия тиімділігін арттыру және энергия үнемдеу жөніндегі іс-шаралар;

қалдықтарды басқару бағдарламасы;

қоршаған ортаға қауіп төндіретін жағдайларда объектіні пайдалану жөніндегі әрекеттер мен шаралар;

өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасы, оның ішінде топырақ пен жерасты сулары жай-күйінің мониторингін және эмиссиялардың автоматтандырылған мониторингін қоса алғанда, өндірістік мониторинг жүргізу жөніндегі талаптар;

топырақтың және жерасты суларының ластануын болғызбау бойынша қажетті шарттар мен шаралар, сондай-ақ жабдықты пайдалану процесінде немесе қалдықтар мен өзге де қауіпті заттарды сақтау кезінде ағуды, төгілуді, аварияларды және өзге де тосын жағдайларды болғызбау мақсатында осындай шарттар мен шаралардың сақталуын ұдайы байқау мен бақылау жөніндегі талаптар;

ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты технологиялық көрсеткіштерді сақтауы мүмкін болмаған кезде I санаттағы жұмыс істеп тұрған объектілер үшін - экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасының жобасы;

қоршаған ортаға әсерді бағалау туралы қорытындыда көрсетілген қоршаған ортаны қорғау жөніндегі өзге де талаптар;

3) кешенді экологиялық рұқсат беру туралы шешім қабылдау себептерінің негіздемесі.

2. Кешенді экологиялық рұқсат бланкілерінің нысандары және оларды толтыру тәртібі экологиялық рұқсаттар беру [қағидаларында](#) белгіленеді.

113-бап. Ең үздік қолжетімді техникалар

1. Ең үздік қолжетімді техникалар деп қызмет түрлері мен оларды жүзеге асыру әдістерінің неғұрлым тиімді және озық даму сатысы түсініледі, бұл олардың қоршаған ортаға жағымсыз антропогендік әсер етуді болғызбауға немесе, егер бұл іс жүзінде жүзеге асырылмаса, барынша азайтуға бағытталған технологиялық нормативтер мен өзге де экологиялық шарттарды белгілеуге негіз болу үшін практикалық жарамдылығын куәландырады. Бұл ретте:

1) техникалар деп пайдаланылатын технологиялар, сондай-ақ объектіні жобалауға, салуға, қызмет көрсетуге, пайдалануға, басқаруға және пайдаланудан шығаруға қолданылатын тәсілдер, әдістер, процестер, практикалар, ұстанымдар мен шешімдер түсініледі;

2) егер техникалардың даму деңгейі мұндай техникаларды шығындар мен пайданы назарға ала отырып, мұндай техникалардың Қазақстан Республикасында қолданылу-қолданылмауына немесе өндірілу-өндірілмеуіне қарамастан және олар объектінің операторына негізді түрде қолжетімді болатындай шамада ғана өндірістің тиісті секторында экономикалық және техникалық ықтимал шарттарда ендіруге мүмкіндік берсе, олар қолжетімді болып есептеледі;

3) ең үздік деп бір тұтас ретінде қоршаған ортаны қорғаудың жалпы жоғары деңгейіне жетуде неғұрлым пәрменді қолжетімді техникалар түсініледі.

2. Ең үздік қолжетімді техникаларды қолдану қоршаған ортаның ластануын кешенді түрде болғызбауға, қоршаған ортаға жағымсыз антропогендік әсер етуді барынша азайтуға және бақылауға бағытталған.

Ең үздік қолжетімді техникаларды қолдану салалары деп осы Кодекске сәйкес өздері үшін ең үздік қолжетімді техникалар айқындалатын экономиканың жекелеген салалары, қызмет түрлері, технологиялық процестер, қызметті жүргізудің техникалық, ұйымдастырушылық немесе басқарушылық аспектілері түсініледі. Ең үздік қолжетімді техникаларды қолдану салалары осы Кодекске [3-қосымшада](#) айқындалады.

3. Ең үздік қолжетімді техникалар мынадай өлшемшарттар үйлесімі негізінде айқындалады:

1) аз қалдықты технологияны пайдалану;

2) қауіптілігі неғұрлым аз заттарды пайдалану;

3) технологиялық процесте түзілетін және пайдаланылатын заттардың, сондай-ақ қалдықтардың қолданылуға келетіндей шамада қалпына келтірілуі мен рециклингін екіпал ету;

4) өнеркәсіптік деңгейде табысты сыналған процестердің, құрылғылардың және операциялық әдістердің салыстырмалылығы;

5) ғылыми білімдегі технологиялық серпілістер мен өзгерістер;

6) қоршаған ортаға тиісті эмиссиялардың табиғаты, ықпалы мен көлемі;

7) жаңа және жұмыс істеп тұрған объектілер үшін пайдалануға берілу күні;

8) ең үздік қолжетімді техниканы ендіруге қажетті мерзімдердің ұзақтығы;

9) процестерде пайдаланылатын шикізат пен ресурстардың (суды қоса алғанда) тұтынылу деңгейі мен қасиеттері және энергия тиімділігі;

10) қоршаған ортаға эмиссиялардың жағымсыз әсері мен қоршаған орта үшін тәуекелдерді болғызбау немесе олардың жалпы деңгейін барынша қысқарту қажеттігі;

11) аварияларды болғызбау және қоршаған ортаға жағымсыз салдарларды барынша азайту қажеттігі;

12) халықаралық ұйымдар жариялаған ақпарат;

13) Қазақстан Республикасында немесе одан тыс жерлерде екі және одан да көп объектілерде өнеркәсіптік ендіру.

4. Қолданылуы кезінде табиғи ортаның бір немесе бірнеше құрамдасына жағымсыз әсер етуді болғызбау немесе қысқарту табиғи ортаның басқа құрамдастарына жағымсыз әсер етуді ұлғайту есебінен қол жеткізілетін технологиялық процестер, техникалық, басқарушылық және ұйымдастырушылық тәсілдер, әдістер, ұстанымдар мен практикалар ең үздік қолжетімді техника ретінде айқындалмайды.

5. Ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыларды Қазақстан Республикасының Үкіметі ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтардың негізінде бекітеді. Ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындылар мынадай ережелерді қамтиды:

- 1) ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі тұжырымдар;
- 2) ең үздік қолжетімді техникалардың сипаттамасы;
- 3) ең үздік қолжетімді техникалардың қолданылуын бағалауға қажетті ақпарат;
- 4) ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты эмиссиялардың деңгейлері;
- 5) ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты өзге де технологиялық көрсеткіштер, оның ішінде энергетика, су ресурстары мен өзге де ресурстарды тұтыну деңгейлері;
- 6) ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты мониторинг жөніндегі талаптар;
- 7) ремедиация жөніндегі талаптар.

Ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты эмиссиялардың деңгейлері белгілі бір уақыт кезеңі үшін және белгілі бір жағдайлар кезінде орташалау ескеріле отырып, объектіні ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыда сипатталған бір немесе бірнеше ең үздік қолжетімді техниканы қолдана отырып пайдаланудың қалыпты жағдайларында қол жеткізілуі мүмкін эмиссиялар (ластағыш заттардың концентрациялары) деңгейлерінің диапазоны ретінде айқындалады. Ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыларда диапазонның төменгі шекарасындағы эмиссиялар деңгейлеріне қол жеткізілуі мүмкін жағдайлардың сипаттамасы да келтіріледі.

Ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты өзге де технологиялық көрсеткіштер, оның ішінде энергетикалық, су және өзге де ресурстарды тұтыну деңгейлері объектіні ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыда сипатталған бір немесе бірнеше ең үздік қолжетімді техникаларды қолдана отырып пайдаланудың қалыпты жағдайларында қол жеткізілуі мүмкін мәндердің диапазоны ретінде айқындалады.

6. Қазақстан Республикасының Үкіметі ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтарды әзірлеу, қолдану, мониторингілеу және қайта қарау [тәртібін](#) (бұдан әрі - ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтарды әзірлеу, қолдану, мониторингілеу және қайта қарау қағидалары) айқындайды және ең үздік қолжетімді техникалар бойынша [анықтамалықтарды](#) бекітеді.

Ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтар мынадай:

- 1) барлық мүдделі тараптардың қатысуы мен мүдделерінің тепе-теңдігі негізінде ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтарды әзірлеу процесінің ашықтығы мен айқындығы;
- 2) ең үздік қолжетімді техникаларды қолданудың тиісті салалары бойынша қажетті білімі мен тәжірибесі бар қоғам өкілдерінің, отандық және шетелдік тәуелсіз сарапшылардың қатысу міндеттілігі;
- 3) үздік әлемдік тәжірибеге бағдарлану;
- 4) циклділік, серпінділік және озық даму;
- 5) қоғамдық пікірді кеңінен қамту, оның ішінде қоғамдық тыңдауларды өткізудің міндеттілігі;
- 6) барлық мүдделі тараптардың бәтуаға қол жеткізу қажеттілігі қағидастары негізінде әзірленеді.

Кешенді технологиялық аудит жүргізу ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтарды әзірлеудің және (немесе) қайта қараудың бірінші кезеңі болып табылады, оны жүргізу қағидалары ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтарды әзірлеу, қолдану, мониторингілеу және қайта қарау қағидаларына енгізіледі.

Кешенді технологиялық аудит кәсіпорындарда қолданылатын, қоршаған ортаға жағымсыз антропогендік әсер етуді болғызбауға және (немесе) барынша азайтуға, оның ішінде тиісті мәліметтер жинау және (немесе) ең үздік қолжетімді техникаларды қолдану саласына жататын объектілерге бару арқылы азайтуға бағытталған техникаларды (технологияларды, тәсілдерді, әдістерді, процестерді, практиканы, ұстанымдар мен шешімдерді) сараптамалық бағалау процесін білдіреді.

Ендірілген ең үздік қолжетімді техникалардың нәтижелілігі мен өзектілігі тұрғысынан кешенді технологиялық аудиті мен мониторингін Ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі бюроның функцияларын жүзеге асыратын ұйым жүргізеді.

7. Ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі бюроның функцияларын жүзеге асыратын ұйым қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымы болып табылады.

Ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі бюроның міндеттеріне:

1) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен және өзге де мемлекеттік органдармен ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтарды әзірлеу және жаңартып отыру мәселелері бойынша өзара іс-қимылды жүзеге асыру;

2) ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтарды әзірлеу және ең үздік қолжетімді техникаларды ендіру процесін ақпараттық-талдамалық қамтамасыз ету;

3) мүдделі мемлекеттік органдарға, ұйымдар мен жұртшылыққа ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтарды әзірлеу мәселелері бойынша хабар беру және оларға ең үздік қолжетімді техникалар саласында консультациялық қолдау көрсету;

4) ең үздік қолжетімді техникалар саласында нормативтік құқықтық актілерді жетілдіру жөніндегі ұсыныстарды дайындауға қатысу;

5) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның және техникалық жұмыс топтарының ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтарды әзірлеу, қазіргі заманғы технологиялардың трансфері мен олардың Қазақстан Республикасында бейімделуі мәселелері жөніндегі қызметін ұйымдастырушылық, әдістемелік және сараптамалық-талдамалық қолдауды қамтамасыз ету кіреді.

8. Ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтарда мыналар қамтылады:

1) саланы, саланың бір бөлігін, қызмет түрін, технологиялық процестер мен техникалардың сипаттамасын қоса алғанда, нақты қолдану саласы туралы жалпы ақпарат;

2) эмиссиялардың, сондай-ақ энергетика және су ресурстарын тұтынудың ағымдағы деңгейлерін қоса алғанда, қолдану саласына тән негізгі экологиялық проблемалардың сипаттамасы;

3) ең үздік қолжетімді техниканы айқындау әдіснамасы;

4) ең үздік қолжетімді техникаларды айқындау мақсатында қарау үшін ұсынылатын, нақты қолдану саласы үшін қазіргі бар техникалардың сипаттамасы;

5) технологиялық процестердің қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуін төмендету үшін оларды жүзеге асыру кезінде қолданылатын және қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектіні техникалық қайта жарақтандыруды, реконструкциялауды талап етпейтін әдістер;

6) ең үздік қолжетімді техниканы ендірудің қоршаған орта үшін артықшылықтарын бағалау;

7) ең үздік қолжетімді техниканы қолданудағы шектеулер туралы деректер;

8) ең үздік қолжетімді техниканы сипаттайтын экономикалық көрсеткіштер;

9) өздеріне қатысты ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар жүргізіліп жатқан немесе оларды тәжірибелік-өнеркәсіптік ендіру жүзеге асырылып жатқан жаңа техникалар туралы ақпарат;

10) ең үздік қолжетімді техниканы іс жүзінде қолдану үшін маңызы бар өзге де мәліметтер;

11) осындай ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты технологиялық көрсеткіштерді қоса алғанда, ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі тұжырымдарды қамтитын қорытынды;

12) анықтамалықпен одан әрі жұмыс істеу үшін техникалық жұмыс тобының қосымша комментарийлері мен ұсынымдары.

9. Ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтарды әзірлеу кезінде осы саладағы ең үздік әлемдік тәжірибе ескеріледі, оның ішінде ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтардың негізі ретінде ең үздік қолжетімді техникаларды нақты қолдану салаларында олардың техникалық және экономикалық қолжетімділігін негіздейтін Қазақстан Республикасының климаттық және экологиялық жағдайларына негізді бейімделу қажеттігін ескере отырып, Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымына мүше болып табылатын мемлекеттерде ресми қолданылатын ұқсас және салыстырмалы анықтамалықтар пайдаланылуға тиіс.

10. Ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтарды қайта қарау тиісті анықтамалықтың алдыңғы нұсқасы бекітілгеннен кейін әрбір сегіз жыл сайын және ғылыми-техникалық даму мен қандай да бір техникалардың техникалық және (немесе) экономикалық қолжетімділік деңгейін арттыруды ескере отырып, қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді төмендету, ресурс тиімділігін арттыру, Қазақстан Республикасының «жасыл» экономикаға және төмен көміртекті дамуға көшуіне ықпал ету мақсатында ғана жүзеге асырылады.

11. Ең үздік қолжетімді техниканы ендіру деп жаңа объектілерді жобалау, салу немесе жұмыс істеп тұрған объектілерді реконструкциялау, оның ішінде жаңа жабдықты орнату арқылы техникалық қайта жаратандыру (жаңғырту) жөніндегі, мұндай объектілерге қызмет көрсетуде, пайдалануда, басқаруда және пайдаланудан шығару кезінде тәсілдерді, әдістерді, процестерді, практикаларды, ұстанымдар мен шешімдерді қолдану жөніндегі іс-шараларды жүзеге асырудың уақыт жағынан шектелген процесі танылады. Бұл ретте көрсетілген іс-шаралар жиынтығында қоршаған ортаны қорғаудың жарияланған ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтарда сипатталған ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты көрсеткіштерден төмен болмайтындай деңгейіне қол жеткізуді қамтамасыз етуге тиіс.

114-бап. Кешенді экологиялық рұқсат алуға арналған өтініш

1. Кешенді экологиялық рұқсат алуға арналған өтініш қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға электрондық түрде беріледі және онда мыналар қамтылуға тиіс:

1) заңды тұлғаның атауы, ұйымдық-құқықтық нысаны немесе дара кәсіпкердің тегі, аты, әкесінің аты (егер ол жеке басты куәландыратын құжатта көрсетілген болса); оның бизнес-сәйкестендіру нөмірі;

2) объектінің атауы және тұрған жері;

3) негізгі қызмет түрі, өндірілетін өнімнің (тауардың) түрлері мен көлемі;

4) объектіні салу, реконструкциялау және (немесе) пайдалану жоспарланып отырған аумақтың ағымдағы жай-күйінің сипаттамасы;

5) объектінің қоршаған ортаға жағымсыз антропогендік әсер етуін болғызбау немесе оның деңгейін төмендету мақсатында объектіде қолданылатын немесе қолдануға ұсынылатын техникалардың сипаттамасы, оның ішінде кешенді экологиялық рұқсатқа енгізу үшін оператор ұсынатын технологиялық нормативтердің есеп-қисаптары мен негіздемелері;

6) тиісті қолданылу салалары бойынша ең үздік қолжетімді техникалар туралы қорытындыларда келтірілген ең үздік қолжетімді техникалары бар пайдаланылатын немесе пайдаланылуы болжанатын техниканың салыстырмалы сипаттамасы;

7) кешенді экологиялық рұқсатқа енгізу үшін ұсынылатын, Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарына және қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытындының тұжырымдарына сәйкес келуге тиісті, объектіні салу, пайдалану және кейіннен кәдеге жарату кезеңдеріне қатысты міндетті экологиялық шарттар;

8) шикізатты, суды, электр және жылу энергиясын пайдалану (тұтыну) туралы ақпарат;

9) объектіні салу және пайдалану жөніндегі қызметті жүзеге асыру үшін оператордың алуы немесе ұсынуы қажет болатын болжамды рұқсаттар мен хабарламалар туралы ақпарат;

10) жұмыс істеп тұрған объектілер үшін:

алдыңғы жеті жылда объектіде болған, қоршаған ортаны ластауға немесе экологиялық залал келтіруге алып келген авариялар мен оқыс оқиғалар туралы мәліметтер;

экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасының (бар болса) іске асырылуы туралы ақпарат.

2. Кешенді экологиялық рұқсат алуға арналған өтініштің нысаны және оны толтыру тәртібі экологиялық рұқсаттар беру қағидаларында белгіленеді.

3. Кешенді экологиялық рұқсат алуға арналған өтінішке мыналар қоса беріледі:

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 1) тармақша жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1) белгіленіп отырған қызметке қатысты - объектілерді салу және (немесе) пайдалану жөніндегі жобалау құжаттамасы;

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 1-1) тармақшамен толықтырылды (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді)

1-1) қоршаған ортаға әсер етуді бағалау нәтижелері жөніндегі қорытынды не қоршаған ортаға әсер етуге міндетті бағалау жүргізудің қажеттілігі жоқтығы туралы тұжырымды қамтитын, белгіленіп отырған қызметтің әсер етуіне жүргізілген скринингтің нәтижелері туралы қорытынды;

2) технологиялық нормативтердің негіздемесі және оңайлатылған тәртіп бойынша экологиялық бағалау материалдарымен бірге эмиссиялар нормативтерінің жобасы;

3) қалдықтарды басқару бағдарламасының жобасы;

4) өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасының жобасы;

5) ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты технологиялық көрсеткіштерді сақтауы мүмкін болмаған кезде I санаттағы жұмыс істеп тұрған объектілер үшін - осы Кодекстің [119-бабына](#) сәйкес әзірленген экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасының жобасы;

6) күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру нормативтерінің жобасы (көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде).

4. Объект операторының өтініші бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган, өзге де мемлекеттік органдар мен ведомстволық бағынысты ұйымдар оған объектінің құрылысы және (немесе) пайдаланылуы әсер ететін аумаққа қатысты өздерінде бар барлық экологиялық ақпаратқа Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен қолжетімділік беруге міндетті.

115-бап. Кешенді экологиялық рұқсат алуға арналған өтінішті қарау рәсімі

1. Кешенді экологиялық рұқсат алуға арналған өтініш ұсынылған материалдардың нысаны мен мазмұны осы Кодекстің талаптарына сәйкес келген жағдайда қаралуға жатады.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган кешенді экологиялық рұқсат алуға арналған өтініш тіркелген күннен бастап бес жұмыс күні ішінде оны толық және жиынтықты болуы тұрғысынан тексереді. Өтініш көрсетілген мерзім ішінде қарауға қабылданады не құжаттар топтамасы және (немесе) мәліметтер толық ұсынылмаған жағдайда мұндай өтініштің қайтарылу себептері көрсетіле отырып, қабылданбайды.

Кешенді экологиялық рұқсат алуға арналған өтініште барлық талап етілетін мәліметтер мен қоса берілетін құжаттар болған кезде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы Кодекстің 88-бабы 1-тармағының 1) тармақшасына сәйкес I санаттағы объектілерді салу және (немесе) пайдалану жөніндегі жобалау құжаттамасына мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізеді және осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген мерзім ішінде қарауға қабылданған өтінішті оған қоса берілетін құжаттармен бірге өзінің құрылымдық бөлімшелеріне, сондай-ақ кешенді экологиялық рұқсатқа енгізілуге жататын міндетті экологиялық шарттарға қатысты өз құзыреттері шеңберінде ескертулері мен ұсыныстарын алу үшін мынадай мүдделі мемлекеттік органдарға:

- 1) халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органға;
- 2) объект жататын тиісті салада реттеуді жүзеге асыратын уәкілетті органға;
- 3) құзыретіне объектіні салу мен пайдалану жөніндегі қызметті жүзеге асыруға қажетті рұқсаттарды беру кіретін өзге де уәкілетті мемлекеттік органдарға;
- 4) аумағында объект орналасқан немесе орналасатын облыстың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органына жібереді.

Егер объект екі немесе одан көп облыстың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың аумақтары шегінде орналасса немесе орналасатын болса, қоса берілетін құжаттары бар өтініш әрбір тиісті жергілікті атқарушы органға жіберілуге жатады;

- 5) егер мұндай қызметке рұқсат беру туралы шешімдер қабылдау бойынша трансшекаралық рәсімдер жүргізу қажеттігі Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарында көзделсе немесе қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытындыда белгіленсе, Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігінің жәрдемімен - объектіні салу және (немесе) пайдалану қоршаған ортасының жай-күйіне елеулі қолайсыз әсер етуі мүмкін мемлекетке жібереді.

3. Егер «бір терезе» қағидаты бойынша тиісті мемлекеттік көрсетілетін қызметтерді біріктіру тәртібі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның және тиісті уәкілетті мемлекеттік органдардың бірлескен бұйрықтарымен айқындалған болса, кешенді экологиялық рұқсаттың құрамына өзге де мемлекеттік органдар беретін рұқсаттар енгізілуі мүмкін.

4. Осы баптың 2-тармағының 1) - 5) тармақшаларында көрсетілген мүдделі мемлекеттік органдар өтініш алынған күннен бастап жиырма бес жұмыс күні ішінде кешенді экологиялық рұқсатқа енгізілуге жататын міндетті экологиялық шарттарға қатысты өз қорытындыларын ұсынуға тиіс.

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы баптың 4-тармағында көрсетілген мерзім өткеннен кейін алған мүдделі мемлекеттік органдардың қорытындылары өтініш берушіге жіберілуге және өтініш бойынша шешім қабылданған кезде есепке алынуға жатпайды.

6. Кешенді экологиялық рұқсат беруге арналған өтініш және (немесе) оған қоса берілетін құжаттар бойынша мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу кезеңінде ескертулер болған кезде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган өтініш берушіге осындай ескертулерді өтініш қарауға қабылданғаннан кейін жиырма бес жұмыс күні ішінде жібереді.

Өтініш беруші жіберілген ескертулерді ескертулер жіберілген күннен бастап он жұмыс күні ішінде жоюға тиіс. Ескертулер көрсетілген мерзімде жойылмаған жағдайда, өтініш берушіге кешенді экологиялық рұқсат беруден уәжді бас тарту беріледі.

Өтініш беруші барлық ескертулерді жойғаннан және мүдделі мемлекеттік органдардан қорытындылар алғаннан кейін он жұмыс күні ішінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган алынған ескертулер мен ұсыныстарды, сондай-ақ өтініш берушінің ұстанымын ескеріп, ішкі және (немесе) сыртқы сарапшыларды тарта отырып, кешенді экологиялық рұқсаттың жобасын дайындайды және мұндай жобаны өтініш берушіге жібереді. Өтініш беруші ұсынылған кешенді экологиялық рұқсаттың жобасы бойынша өз ұстанымын бес жұмыс күні ішінде ұсынады.

Өтініш беруші кешенді экологиялық рұқсаттың жобасын мақұлдаған жағдайда өтініш берушінің ұстанымын алған күннен бастап бес жұмыс күні ішінде кешенді экологиялық рұқсат беріледі.

Кешенді экологиялық рұқсаттың жобасына енгізілген шарттар бойынша туындайтын келіспеушіліктерді сараптама комиссиясы осы Кодекстің [74-бабында](#) көзделген тәртіппен шешеді.

116-бап. Қатысы бар шет мемлекетпен консультациялар

1. Осы Кодекстің [115-бабының 2-тармағы](#) екінші бөлігінің 5) тармақшасында көрсетілген жағдайда, егер қатысы бар шет мемлекет өтініш бойынша кешенді экологиялық рұқсат беруге қатысты өз ұстанымын ұсынса, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттардың ережелерін ескере отырып Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігінің жәрдемімен консультация жүргізуге тиіс.

2. Кешенді экологиялық рұқсат алуға арналған өтінішті қарау мерзімі қатысы бар мемлекетпен консультациялар аяқталғанға дейін тоқтатыла тұрады.

117-бап. Кешенді экологиялық рұқсатты беру

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган өтініш берушінің жауабы немесе осы Кодекстің [115-бабының 6-тармағының](#) бесінші бөлігіне сәйкес келіспеушіліктерді қарау нәтижелері алынғаннан кейін бес жұмыс күні ішінде кешенді экологиялық рұқсатты беру туралы немесе оны беруден бас тарту туралы шешім қабылдайды.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган кешенді экологиялық рұқсатты беруден мынадай:

1) өтініш беруші кешенді экологиялық рұқсат алу үшін ұсынған құжаттардың және (немесе) оларда қамтылған мәліметтердің анық емес екені анықталған;

2) өтініш беруші кешенді экологиялық рұқсат алу үшін ұсынған құжаттар және (немесе) оларда қамтылған мәліметтер Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарына және (немесе) қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша қорытындыға не қоршаған ортаға әсер етуге міндетті бағалау жүргізудің қажеттілігі жоқтығы туралы тұжырымды қамтитын белгіленіп отырған қызметтің әсер ету скринингінің нәтижелері туралы қорытындыға сәйкес келмеген;

3) өтініш беруші осы Кодекстің [115-бабында](#) көзделген тәртіппен қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындаған кешенді экологиялық рұқсаттың шарттарымен келіспеген жағдайларда бас тартады.

3. Егер бас тарту үшін негіздер болмаса, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган тиісті шешім қабылданғаннан кейін бір жұмыс күні ішінде өтініш берушіге кешенді экологиялық рұқсатты береді.

4. Берілген кешенді экологиялық рұқсаттың көшірмесі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның интернет-ресурсында орналастырылады.

5. Объектілердің операторлары кешенді экологиялық рұқсатта көзделген экологиялық шарттарды орындауға міндетті және оларды сақтамағаны немесе қызметті кешенді экологиялық рұқсатсыз жүзеге асырғаны үшін Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жауаптылықта болады.

118-бап. Кешенді экологиялық рұқсатты қайта қарау

1. Кешенді экологиялық рұқсат:

1) белгіленіп отырған немесе жүзеге асырылатын қызметке оператор осы Кодекстің 65-бабы 1-тармағының 3) және 4) тармақшаларына сәйкес қоршаған ортаға әсер етуіне бағалау жүргізу талап етілетін елеулі өзгерістер енгізген;

2) өзіне қатысты кешенді экологиялық рұқсат берілген объект тиісті қолданылу салалары бойынша белгілейтін талабына сәйкес келмейтін, жаңа ең үздік қолжетімді техникалар бойынша анықтамалықтың қабылдануына байланысты жаңа ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытынды бекітілген;

3) осы Кодекске сәйкес экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасына өзгерістер енгізілген жағдайларда ішінара немесе толықтай қайта қаралуға жатады.

2. Оператор осы баптың 1-тармағында көзделген жағдайларда кешенді экологиялық рұқсатты қайта қарауға арналған өтінішті:

1) оператор жүзеге асырылатын қызметке елеулі өзгерістерді іске асыруды бастайтын болжамды күнге дейін алты ай бұрын;

2) осы баптың 1-тармағының 2) тармақшасына сәйкес тиісті қолданылу салалары бойынша ең үздік қолжетімді техникалар бойынша жаңа қорытынды бекітілген күннен бастап үш ай ішінде беруге міндетті.

3. Кешенді экологиялық рұқсатты ішінара қайта қарау қажетті өзгерістер жекелеген экологиялық шарттарды және (немесе) қоршаған ортаға жол берілетін антропогендік әсер ету нормативтерін қозғайтын жағдайда, кешенді экологиялық рұқсаттың өзге де әсер етпейтін шарттарын қайта қарау қажеттілігінсіз жүзеге асырылады. Кешенді экологиялық рұқсатты ішінара қайта қарау кешенді экологиялық рұқсатқа талап етілетін өзгерістер және (немесе) толықтырулар қамтылған қосымшаны ресімдеу арқылы жүзеге асырылады.

Кешенді экологиялық рұқсаттарды қайта қараудың (толық немесе ішінара) тәртібі мен мерзімдері экологиялық рұқсаттарды беру қағидаларында айқындалады.

4. Кешенді экологиялық рұқсатты қайта қарау және оған өзгерістер енгізу оператордың бастамасы бойынша да жүзеге асырылуы мүмкін.

5. Кешенді экологиялық рұқсатқа енгізілетін және онда қамтылған экологиялық шарттарды қозғамайтын өзгерістер кешенді экологиялық рұқсатты қайта қарауды талап етпейді және оны қайта ресімдеу арқылы жүзеге асырылады.

119-бап. Экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасы

1. Эмиссиялар нормативтерін (мемлекет қоршаған орта сапасының неғұрлым қатаң нормативтерін немесе қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерін енгізген кезде) және (немесе) технологиялық нормативтерді I санаттағы жұмыс істеп тұрған объектілер операторларының сақтауы мүмкін болмаған жағдайда, осындай нормативтерге қол жеткізу кезеңінде міндетті түрде кешенді экологиялық рұқсатқа қосымша ретінде экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасы әзірленеді.

2. Экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасында мыналар қамтылады:

1) технологиялық нормативтерге қол жеткізуге тиіс мерзімдер;

2) эмиссиялар нормативтеріне қол жеткізуге тиіс мерзімдер (мемлекет қоршаған орта сапасының неғұрлым қатаң нормативтерін немесе қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерін енгізген кезде);

3) технологиялық нормативтерге, эмиссиялар нормативтеріне қол жеткізуге бағытталған I санаттағы объектіні реконструкциялау, қайта жарақтандыру, жаңғырту жөніндегі жоспарланатын іс-шаралар графигі (бұдан әрі - жоспарланатын іс-шаралар графигі);

4) жобалық шешімдерге сәйкес технологиялық нормативтерге, эмиссиялар нормативтеріне кезең-кезеңмен қол жеткізу мүмкіндігі болған кезде - объектіні реконструкциялау, қайта жарақтандыру, жаңғырту жөніндегі тиісті іс-шаралар

кешендерінің аяқталу мерзімдеріне байланыстырыла айқындалатын қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді кезең-кезеңмен төмендету көрсеткіштеріне қол жеткізу графигі.

Жоспарланған іс-шаралар графигі экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасын орындаудың күнтізбелік әрбір жылы бойынша бөлініп айқындалады.

Егер экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасында қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді кезең-кезеңмен төмендету көзделсе, жоспарланатын іс-шаралар графигі қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді кезең-кезеңмен төмендетудің әрбір тиісті көрсеткішіне қол жеткізуді қамтамасыз ететін әрбір іс-шаралар кешені бойынша жеке-жеке айқындалады.

Жоспарланатын іс-шаралар графигінде, ал осы тармақтың үшінші бөлігінде көзделген жағдайда - әрбір іс-шаралар кешеніне қатысты негізгі іс-шараларды аяқтау мерзімдері де жеке-жеке қосымша айқындалады. Негізгі іс-шаралар объектіге негізгі технологиялық жабдықты жеткізуді, құрылыс-монтаждау жұмыстарын, іске қосу-баптау жұмыстарын және пайдалануға беруді қамтиды. Экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасында қосымша негізгі іс-шаралар айқындалуы мүмкін.

3. Объектінің операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға, егер бұл эмиссиялар нормативтеріне, технологиялық нормативтерге қол жеткізудің белгіленген мерзімдеріне әсер етпесе, ал осы баптың 2-тармағы бірінші бөлігінің 4) тармақшасында көзделген жағдайда - қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді кезең-кезеңмен төмендету көрсеткіштеріне қол жеткізу мерзімдеріне жоспарланатын іс-шаралар графигі бөлігінде кешенді экологиялық рұқсатты қайта қарау туралы өтініш беруге құқылы.

Жекелеген іс-шараларды орындау мерзімдерін ауыстыру тиісті іс-шаралар кешенін орындау кезеңі шегінде бір рет, бірақ бір жылдан аспайтын мерзімге жүзеге асырылады. Бұл ретте экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасының жалпы мерзімін ұзартуға жол берілмейді.

4. Кешенді экологиялық рұқсат алуға өтініш берілген күнге объект сәйкес келуге тиіс экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз етуге қажетті ғимараттарды, құрылысжайларды, жабдықты, табиғат қорғау маңызы бар құрылыстарды пайдалануды қамтамасыз етуге бағытталған іс-шаралар экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасына енгізілуге жатпайды.

5. Экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасын орындау мерзімі төрт жылдан аспайды және ұзартылуға жатпайды.

6. Экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасы экологиялық рұқсаттар беру қағидаларына сәйкес әзірленеді. Экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасының жобасы бойынша, оның ішінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен бұрын келісілген мұндай бағдарлама толық немесе ішінара қайта қаралған жағдайда қоғамдық тыңдаулар өткізу міндетті болып табылады.

7. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган экологиялық рұқсаттар беру қағидаларына сәйкес экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасының орындалуына жыл сайынғы мониторингті жүзеге асырады.

Экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасын орындау шартымен кешенді экологиялық рұқсаттар алған объектілердің операторлары жыл сайын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға экологиялық рұқсаттар беру қағидаларында белгіленген нысан бойынша мұндай бағдарламаның орындалуы туралы есеп береді.

Оператор әрбір негізгі іс-шара басталғаннан және аяқталғаннан кейін екі жұмыс күнінен аспайтын мерзімде бұл туралы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жазбаша хабарлайды.

Жоспарланатын іс-шаралар графигін орындаудың күнтізбелік жылында қандай да бір іс-шара орындалмаған немесе толық орындалмаған жағдайда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган операторға оператордың орындалмаған міндеттемелерінің көлемін көрсете отырып, ақпараттық хат жібереді. Оператор жоспарланатын іс-шаралар

графигі бөлігінде кешенді экологиялық рұқсатты қайта қарау туралы өтініш беруге міндетті.

Жоспарланатын іс-шаралар графигінде көзделген негізгі іс-шараны орындау мерзімі бұзылған жағдайда, мұндай кезеңді орындау мерзімі осы Кодекстің [118-бабы 1-тармағының 3\) тармақшасында](#) көзделген тәртіппен бір рет, бірақ бір жылдан аспайтын мерзімге ұзартылады.

8. Экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасын орындау шартымен берілген кешенді экологиялық рұқсаттың қолданысы мынадай жағдайларда:

1) осы баптың 7-тармағының бесінші бөлігінде көзделген ұзарту мерзімі шегінде негізгі іс-шара аяқталмаған жағдайда;

2) экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасында белгіленген мерзімдерде технологиялық нормативтердің қандай да бірінің отыз пайыздан астамына қол жеткізілмеген жағдайда тоқтатылады. Егер тиісті мерзімге белгіленген технологиялық норматив отыз немесе одан аз пайызға жетпесе, онда мұндай технологиялық нормативке қол жеткізу мерзімі бір рет бір жылға ұзартылады;

3) осы баптың 2-тармағы бірінші бөлігінің 4) тармақшасында көзделген жағдайда - қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді кезең-кезеңмен төмендету көрсеткіштеріне қол жеткізу графигінде белгіленген мерзімге осындай көрсеткіштердің қандай да бірінің отыз пайыздан астамына қол жеткізілмеген кезде тоқтатылады. Егер тиісті мерзімге қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді кезең-кезеңмен төмендетудің белгіленген көрсеткіші отыз немесе одан аз пайызға жетпесе, онда мұндай көрсеткішке қол жеткізу мерзімі бір рет бір жылға ұзартылады;

4) осы тармақтың 2) және 3) тармақшаларында көзделген ұзартудың тиісті мерзімдері шегінде технологиялық нормативке немесе қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді кезең-кезеңмен төмендету көрсеткішіне қол жеткізілмеген жағдайда тоқтатылады.

I санаттағы объектінің операторы технологиялық нормативке, қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді кезең-кезеңмен төмендету көрсеткішіне қол жеткізгеннен кейін бұл туралы екі жұмыс күнінен аспайтын мерзімде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жазбаша хабарлайды.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның осы тармақтың екінші бөлігіне сәйкес I санаттағы объект операторының жазбаша хабарын алуы немесе технологиялық нормативке, қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді кезең-кезеңмен төмендету көрсеткішіне қол жеткізу үшін белгіленген мерзімдерде мұндай хабарды алмауы бақылау субъектісіне (объектісіне) бару арқылы профилактикалық бақылауды жүзеге асыру үшін негіз болып табылады.

9. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыру кезінде экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламаларының орындалуын бақылауды жүзеге асырады.

2-параграф. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсат

120-бап. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсат туралы жалпы ережелер

1. II санаттағы объектілерді салу және (немесе) пайдалану үшін, сондай-ақ осы Кодекстің [418-бабы 4-тармағының](#) екінші бөлігінде көзделген жағдайда I санаттағы объектілерді пайдалану үшін әсер етуге арналған экологиялық рұқсаттың болуы міндетті.

2. Қазақстан Республикасының салық заңнамасына сәйкес бірыңғай жер салығын төлеушілер болып табылатын тұлғалар шаруа немесе фермер қожалықтары үшін арнайы салық режимі қолданылатын қызметте пайдаланылатын объектілер бойынша әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты алмайды және осы Кодекстің [110-бабының 1-тармағында](#) көзделген қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияны ұсынбайды.

3. І санаттағы объектілер үшін әсер етуге арналған экологиялық рұқсаттарды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы Кодекстің [418-бабы 4-тармағының](#) екінші бөлігінде көзделген жағдайда береді.

II санаттағы объектілер үшін әсер етуге арналған экологиялық рұқсаттарды облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары береді.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган, оның құрылымдық және аумақтық бөлімшелері арасында әсер етуге арналған экологиялық рұқсат берілетін I санаттағы объектілерді бөлуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган белгілейді.

4. Жекелеген стационарлық көздері әртүрлі облыстардың (республикалық маңызы бар қалалардың, астананың) аумақтарында орналасқан II санаттағы объектіге қатысты әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты алуға өтініш тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің кез келген жергілікті атқарушы органына берілуі мүмкін, бұл ретте өзге де облыстардың (республикалық маңызы бар қалалардың, астананың) жергілікті атқарушы органдары әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты беру рәсіміне мүдделі мемлекеттік органдар ретінде тартылуға тиіс.

5. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсаттар қолданыстағы экологиялық рұқсатта көрсетілген экологиялық шарттардың өзгертілуін талап ететін қолданылатын технологиялар өзгергенге дейінгі, бірақ он жылдан аспайтын мерзімге беріледі.

121-бап. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсаттың мазмұны

1. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсат белгіленген үлгідегі құжатты білдіреді, онда мыналар қамтылады:

1) оның иесі (оператор), объект және онда жүзеге асырылатын қызмет түрлері туралы мәліметтер;

2) әсер етуге арналған экологиялық рұқсаттың қолданылу мерзімі;

3) қызметті жүзеге асырудың экологиялық шарттары, оның ішінде:

қоршаған ортаға эмиссиялардың нормативтері;

қалдықтардың жинақталу лимиттері, қалдықтарды көму лимиттері (өз полигоны болған кезде);

қалдықтарды басқару бағдарламасы;

өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасы, оның ішінде топырақ пен жерасты сулары жай-күйінің мониторингін қоса алғанда, өндірістік мониторинг жүргізу жөніндегі талаптар;

әсер етуге арналған экологиялық рұқсаттың қолданылу кезеңіне арналған қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспары;

қоршаған ортаға әсерді бағалау туралы қорытындыда көрсетілген қоршаған ортаны қорғау жөніндегі өзге де талаптар (болған кезде).

2. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсат бланкілерінің нысандарын және оларды толтыру тәртібін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

122-бап. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты алуға өтініш

1. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты алуға өтініш осы Кодекстің [120-бабының 3-тармағына](#) сәйкес әсер етуге арналған экологиялық рұқсат беруді жүзеге асыратын органға белгіленген нысан бойынша электрондық түрде беріледі.

2. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты алуға өтінішке мыналар қоса беріледі:

1) белгіленіп отырған қызметке қатысты - I немесе II санаттағы объектілерді салу және (немесе) пайдалану жөніндегі жобалау құжаттамасы;

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 2) тармақша жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2) осы Кодексте көзделген жағдайларда, қоршаған ортаға әсер етуді бағалау нәтижелері жөніндегі қорытынды не қоршаған ортаға әсер етуге міндетті бағалау жүргізудің қажеттілігі жоқтығы туралы тұжырымды қамтитын, белгіленіп отырған қызметтің әсер етуіне жүргізілген скринингтің нәтижелері туралы қорытынды;

3) қоршаған ортаға әсер етуді міндетті бағалауға жатпайтын қызмет түрлері бойынша - оңайлатылған тәртіп бойынша экологиялық бағалау материалдары;

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 4) тармақша жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

4) эмиссиялар нормативтерінің жобасы (объектіні пайдалану үшін);
2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 5) тармақша жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

5) қалдықтарды басқару бағдарламасының жобасы (объектіні пайдалану үшін);
2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 6) тармақша жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

6) өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасының жобасы (объектіні пайдалану үшін);

7) әсер етуге арналған экологиялық рұқсаттың қолданылу кезеңіне арналған қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарының жобасы;

8) күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру нормативтерінің жобасы (көмірсутектерді барлау мен өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде).

3. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты алуға өтініштің нысанын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

123-бап. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты қарау және беру мерзімдері

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты алуға өтініш тіркелген күннен бастап бес жұмыс күнінен аспайтын мерзімде, ал жергілікті атқарушы орган әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты беруге өтініш тіркелген күннен бастап үш жұмыс күнінен аспайтын мерзімде ұсынылған құжаттарды олардың толық және жиынтықты болуы тұрғысынан зерделейді. Көрсетілген мерзім ішінде өтініш қарауға қабылданады не ұсынылған құжаттардың толық және (немесе) жиынтықты болмауы салдарынан қабылданбайды.

Ұсынылған құжаттардың толық және (немесе) жиынтықты болмауы себебі бойынша өтініш қабылданбаған кезде өтініш берушіге қабылданбау себептері уәжді түрде негізделе отырып, бас тарту жіберіледі.

2. Қарауға қабылданған өтініштер осы Кодекстің талаптарына сәйкестігі тұрғысынан қаралады және қарау қорытындылары бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган өтініш тіркелген күннен бастап қырық бес жұмыс күнінен аспайтын мерзімде, ал жергілікті атқарушы орган отыз жұмыс күнінен аспайтын мерзімде әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты немесе оны беруден уәжді түрде бас тартуды береді.

3. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты алуға өтініш және (немесе) оған қоса берілетін құжаттар бойынша ескертулер болған кезде, әсер етуге арналған экологиялық рұқсаттар беруді жүзеге асыратын мемлекеттік органдар мұндай ескертулерді өтініш берушіге:

I санаттағы объектілер бойынша - өтініш қарауға қабылданған күннен бастап жиырма бес жұмыс күні ішінде;

II санаттағы объектілер бойынша - өтініш қарауға қабылданған күннен бастап он бес жұмыс күні ішінде жібереді.

Жіберілген ескертулерді өтініш беруші:

I санаттағы объектілер бойынша - ескертулер жіберілген күннен бастап он жұмыс күні ішінде;

II санаттағы объектілер бойынша - ескертулер жіберілген күннен бастап бес жұмыс күні ішінде жоюға тиіс.

4. Ескертулер осы баптың 3-тармағының екінші бөлігінде айқындалған мерзімдерде жойылмаған жағдайда, өтініш берушіге әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты беруден уәжді бас тарту беріледі.

Ескертулер осы баптың 3-тармағының екінші бөлігінде айқындалған мерзімдерде жойылған жағдайда, өтініш берушіге әсер етуге арналған экологиялық рұқсат беріледі.

124-бап. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты беруден бас тарту

1. Мынадай:

1) өтініште және (немесе) оған қоса берілетін құжаттарда қамтылған мәліметтер анық емес болып табылған;

2) өтініш және (немесе) оған қоса берілетін құжаттар Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарына және (немесе) қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері жөніндегі қорытындыға не қоршаған ортаға әсер етуге міндетті бағалау жүргізудің қажеттілігі жоқтығы туралы тұжырымды қамтитын, белгіленіп отырған қызметтің әсеріне скрининг нәтижелері туралы қорытындыға сәйкес келмеген жағдайлар әсер етуге арналған экологиялық рұқсаттарды беруден бас тартуға негіз болып табылады.

2. Әсер етуге арналған экологиялық рұқсатты беруден бас тартуға байланысты даулар мен келіспеушіліктер Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен қаралады.

125-бап. Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспары

1. Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспары әсер етуге арналған экологиялық рұқсатқа қосымша болып табылады және эмиссиялардың белгіленген нормативтерінің, қалдықтардың жинақталуы мен оларды көму лимиттерінің, күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру лимиттерінің (көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде) сақталуын қамтамасыз етуге қажетті, қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді төмендетуге бағытталған іс-шаралар тізбесін қамтуға тиіс.

2. Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспары экологиялық рұқсаттар беру қағидаларына сәйкес әзірленеді.

3. Оператор экологиялық рұқсатты берген тиісті органға жыл сайын қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарының орындалуы туралы есеп береді.

4-БӨЛІМ. ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУДЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ РЕТТЕУ

126-бап. Қоршаған ортаны қорғауды экономикалық реттеу тетіктерінің түрлері

Мыналар қоршаған ортаны қорғауды экономикалық реттеу тетіктерінің түрлері болып табылады:

- 1) қоршаған ортаға жағымсыз әсер еткені үшін төлемақы;
- 2) қоршаған ортаға эмиссияларды басқарудың нарықтық тетіктері;
- 3) экологиялық сақтандыру;
- 4) қоршаған ортаны қорғауға бағытталған қызметті экономикалық ынталандыру;
- 5) парниктік газдардың шығарылуын қысқарту мен сіңірілуінің нарықтық тетіктері;
- 6) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері.

127-бап. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер еткені үшін төлемақы

1. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер етудің мынадай түрлері:

- 1) атмосфералық ауаға ластағыш заттарды шығарғаны;
- 2) ластағыш заттарды төккені;
- 3) қалдықтарды көмгені;
- 4) күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастырғаны үшін төлемақы алынады.

2. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер еткені үшін төлемақы енгізуді қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектінің операторы жүзеге асырады.

3. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер еткені үшін төлемақы мөлшерлемелері Қазақстан Республикасының салық заңнамасында белгіленеді.

4. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер еткені үшін экологиялық рұқсатта белгіленген нормативтер немесе қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияда эмиссиялар мен көмілген қалдықтардың III санаттағы объект декларациялаған саны шегіндегі төлемақы Қазақстан Республикасының [салық](#) заңнамасында белгіленген тәртіппен алынады.

5. Коммуналдық қатты қалдықтарды көмгені үшін ақы төлеуге арналған шығыстар Қазақстан Республикасының заңнамасында айқындалған тәртіппен тарифтерді белгілеу кезінде ескеріледі.

128-бап. Қоршаған ортаға эмиссияларды басқарудың нарықтық тетіктері

1. Қоршаған ортаға эмиссияларды қысқарту мақсатында қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган қоршаған ортаға эмиссиялардың лимиттерін белгілеу, қоршаған ортаға эмиссияларға арналған квоталарды бөлу және қоршаған ортаға эмиссияларды қысқарту бойынша квоталар мен міндеттемелердің саудасы тәртібін бекіту арқылы нарықтық тетіктерді енгізуі мүмкін.

2. Қоршаған ортаға эмиссиялардың лимиттері - белгілі бір аумақ (акватория) шегінде күнтізбелік жылға белгіленетін қоршаған ортаға эмиссиялардың жиынтық нормативтік көлемі, оны сақтаған кезде сапаның экологиялық нормативтерін бұзу орын алмайды.

3. Қоршаған ортаға эмиссияларға арналған квота - нақты тұлғаға күнтізбелік бір жылға ақылы немесе тегін негізде бөлінетін қоршаған ортаға эмиссияларға арналған лимиттің бір бөлігі.

129-бап. Экологиялық сақтандыру

1. Экологиялық сақтандырудың мақсаты тұлғаның авариямен келтірілген экологиялық залалды өтеу бойынша азаматтық-құқықтық жауапкершілігін қамтамасыз ету болып табылады.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен экологиялық жағынан қауіпті шаруашылық және өзге қызмет түрлерінің [тізбесіне](#) енгізілген объектілерді оператор жасасқан міндетті экологиялық сақтандыру шартынсыз пайдалануға жол берілмейді.

Міндетті экологиялық сақтандыру «Міндетті экологиялық сақтандыру туралы» Қазақстан Республикасының [Заңына](#) сәйкес жүзеге асырылады.

3. Ерікті экологиялық сақтандыруды жеке және заңды тұлғалар өздерінің ерік білдіруіне байланысты жүзеге асырады. Ерікті экологиялық сақтандырудың түрлері, шарттары мен тәртібі сақтандырушылар мен сақтанушылар арасындағы шарттарда айқындалады.

130-бап. Қоршаған ортаны қорғауға бағытталған қызметті экономикалық ынталандыру

1. Қоршаған ортаны қорғауға бағытталған қызметті экономикалық ынталандыру:

1) кешенді экологиялық рұқсат алынған күннен бастап қоршаған ортаға жағымсыз әсер еткені үшін төлемақы мөлшерлемелеріне Қазақстан Республикасының салық заңнамасына сәйкес 0 коэффициентін қолдану;

2) Қазақстан Республикасының жаңартылатын энергия көздерін пайдалануды қолдау саласындағы заңнамасына сәйкес қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату объектілері өндірген электр энергиясының жаңартылатын энергия көздерін қолдау жөніндегі қаржы-есеп айырысу орталығының кепілдендірілген сатып алуы;

3) «жасыл» технологиялардың трансфері мен бейімделуін, сондай-ақ «жасыл» инвестицияларды тартуға жәрдемдесуді ұйымдастыру;

4) Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген шарттарда және тәртіппен «жасыл» қаржыландыру шеңберінде мемлекеттік қолдау шараларын ұсыну;

5) Қазақстан Республикасының заңдарында айқындалған өзге де мемлекеттік қолдау шараларын ұсыну арқылы жүзеге асырылады.

2. «Жасыл» технологиялар деп қазіргі заманғы ғылым жетістіктерінің негізінде жасалған, орнықты дамудың экологиялық, экономикалық, әлеуметтік аспектілерін ескеретін, өндірістің экологиялық қауіпсіз технологиялары түсініледі, олар мынадай салаларды қамтиды және:

1) «өндіріс - кәдеге жарату - жаңа өндіріс» тұйық циклі бойынша уытты емес өнімдер өндірісіне;

2) технологиялардағы және тұтыну құрылымындағы инновациялар есебінен қалдықтарды барынша қысқартуға;

3) жаңартылмайтын табиғи ресурстарды баламалы жаңартылатын шикізат пен энергия көздеріне ауыстыруға;

4) егіншілікте, мал шаруашылығында және ауыл шаруашылығы өнімдерін қайта өндеуде биотехнологияларды өндіруге, ауыл шаруашылығы үшін биологиялық препараттар өндіруге;

5) жаңартылатын энергия көздерінен (күн энергиясынан, жел энергиясынан, гидро-, геотермальдық энергиядан, биомассадан, сутегінен) энергия өндіруге, атмосфераға зиянды шығарындыларды төмендетуге, ғимараттар мен тұрмыстық аспаптардың отынды пайдалану тиімділігін, сондай-ақ энергия тиімділігін арттыруға;

6) климаттың өзгеру салдарларын бәсеңдетуге бағытталған, қоршаған ортадан парниктік газдарды жоғары сіңіргіш әсері бар орнықты жасыл желектерді шығаруға;

7) өндірістік және тұтыну қалдықтарын пайдалана отырып, құрамында уытты және канцерогендік заттары жоқ құрылыс материалдарын өндіруге бағытталады.

«Жасыл» технологиялардың сервистік операторы - «жасыл» технологиялар мен жобалардың тізілімін жүргізу, «жасыл» технологияларды коммерцияландыру және технологиялық бизнес-инкубациялау, «жасыл» жобаларды іске асыру үшін «жасыл» қаржыландыруды, оның ішінде инвестициялар мен гранттарды тартуға жәрдемдесу, «жасыл экономика» мәселелері бойынша ақпараттық-талдамалық, құқықтық, әдіснамалық, консультациялық және сараптамалық-талдамалық қолдауды жүзеге асыру, «Жасыл көпір» серіктестігі бағдарламасы бойынша халықаралық ынтымақтастық пен тәжірибе алмасуды ұйымдастыру бойынша кешенді қызметтер көрсететін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымы.

«Жасыл» технологиялардың жобаларын өндіру мен іске асыру үшін «жасыл» инвестициялар, оның ішінде ұлттық даму институттарының гранттары және (немесе) инвестициялары, жергілікті бюджеттердің қаражаты және басқа да ұйымдардың Қазақстан Республикасының заңнамасында тыйым салынбаған өзге де көздері есебінен тартылады.

Технологияларды «жасыл» технологиялар ретінде тану қағидаларын Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітеді.

3. «Жасыл» қаржыландыру деп «жасыл» жобаларды іске асыруға бағытталған және қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу, бақылау мен қадағалау жөніндегі уәкілетті орган айқындаған «жасыл» облигациялар, «жасыл» кредиттер және басқа да қаржы құралдары сияқты құралдардың көмегімен тартылатын инвестициялар түсініледі.

«Жасыл» жобаларға бекітілген сыныптама (таксономия) негізінде айқындалған, қазіргі бар табиғи ресурстарды пайдалану тиімділігін арттыруға, қоршаған ортаға жағымсыз әсер ету деңгейін төмендетуге, энергия тиімділігін, энергия үнемдеуді арттыруға, климаттың өзгеру салдарларын бәсеңдетуге және климаттың өзгеруіне бейімдеуге бағытталған жобалар жатады.

«Жасыл» облигациялар мен «жасыл» кредиттер арқылы қаржыландыруға жататын «жасыл» жобалардың сыныптамасын қоршаған ортаны қорғау саласындағы [уәкілетті орган](#) әзірлейді және Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітеді.

«Жасыл» жобалардың іске асырылуын қаржыландыру мақсатында ақша тарту үшін тіркелген кірісі бар борыш құралы «жасыл» облигациялар деп танылады.

«Жасыл» жобалардың іске асырылуын қаржыландыруға бағытталған нысаналы қарыздар «жасыл» кредиттер деп танылады.

5-БӨЛІМ. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЗАЛАЛ

131-бап. Экологиялық залал

1. Осы Кодекстің [133](#), [134](#) және [135-баптарында](#) көрсетілген табиғи орта құрамдастарына келтірілген залал, егер ақылға қонымды уақыт кезеңі ішінде оларды ремедиация жөніндегі шараларды қолданбай, базалық жай-күйге дейін табиғи қалпына келтіру мүмкіндігі болмаса, экологиялық залал деп танылады.

Осы бөлімнің мақсаттары үшін табиғи ортаның құрамдастарына келтірілген залал деп табиғи орта құрамдастарының жай-күйіндегі туындайтын, тікелей немесе жанама түрде өлшенетін жағымсыз өзгеріс немесе олардың тұтыну қасиеттерінің немесе пайдалы сапаларының өлшенетін нашарлауы түсініледі.

Базалық жай-күй деп, егер табиғи орта құрамдасына экологиялық залал келтірілмесе, ол болатын жай-күйі түсініледі.

2. Осы Кодекстің [133](#), [134](#) және [135-баптарында](#) көрсетілген табиғи орта құрамдастарына келтірілген залал да осы баптың 1-тармағында көрсетілген жағымсыз салдарлар атмосфералық ауаның ластануы немесе ластағыш заттардың бір ортадан басқасына ауысуы салдарынан болған жағдайларда экологиялық залал деп танылады.

3. Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар мен мемлекеттік табиғи-қорық қоры объектілерінің шегінде болатын, осы Кодекстің [133](#), [134](#) және [135-баптарында](#) көрсетілген табиғи орта құрамдастарына келтірілген залал көрсетілген табиғи орта құрамдастарына келтірілген залалдың сипаты мен ауқымына қарамастан, экологиялық залал деп танылады.

4. Мемлекет меншігіндегі табиғи ресурстарға (топырақты қоса алғанда жер, су, орман ресурстарына, жер қойнауы ресурстарына, өсімдіктер әлемі мен жануарлар дүниесі ресурстарына), оның ішінде оларды заңсыз пайдалану, алып қою, бүлдіру немесе жою арқылы келтірілген және осы Кодекстің [133](#), [134](#) және [135-баптарында](#) көрсетілген белгілері жоқ залал экологиялық залал ұғымына жатпайтын мүліктік залал болып табылады және Қазақстан Республикасының табиғи ресурстардың тиісті түрлері туралы заңнамасына, сондай-ақ Қазақстан Республикасының [азаматтық заңнамасына](#) сәйкес өтелуге жатады.

132-бап. Адамның өміріне және (немесе) денсаулығына экологиялық зиян

1. Жеке тұлғалардың өміріне және (немесе) денсаулығына жағымсыз экологиялық салдарлардың әсер етуі салдарынан келтірілген зиян адамның өміріне және (немесе) денсаулығына экологиялық зиян деп танылады.

2. Адамның өміріне және (немесе) денсаулығына экологиялық зиян Қазақстан Республикасының [азаматтық заңнамасына](#) сәйкес өтелуге жатады.

133-бап. Жануарлар дүниесі мен өсімдіктер әлеміне экологиялық залал

1. Табиғи ортаның құрамдастарына келтірілген, жануарлар дүниесі мен өсімдіктер әлемі түрлерінің және табиғи ареалдардың қолайлы жай-күйіне қол жеткізуге немесе оны сақтауға елеулі жағымсыз әсер ететін кез келген залал жануарлар дүниесі мен өсімдіктер әлеміне экологиялық залал деп танылады.

Осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген әсер етудің елеулілігі табиғи орта құрамдастарының базалық жай-күйі және Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген өзге де өлшемшарттар ескеріле отырып бағаланады.

2. Жануарлар дүниесі мен өсімдіктер әлеміне залал бұрын анықталған, Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес уәкілетті мемлекеттік органдар тікелей рұқсат еткен антропогендік қызмет нәтижесінде туындаған жағымсыз әсер етуді қамтымайды.

3. Табиғи ареал деп жануарлар дүниесінің немесе өсімдіктер әлемінің белгілі бір түрінің мекендеу (өсу) және даму аймағы түсініледі.

4. Табиғи ареалдардың жай-күйі деп табиғи ареал және әдетте оның шекаралары шегінде мекендейтін (өсетін) жануарлар мен өсімдіктердің түрлері ұшырайтын және ұзақ мерзімді перспективада олардың табиғи таралуына, құрылымы мен функционалдығына ықпал етуі мүмкін әсер ету жиынтығы, сондай-ақ жануарлар мен өсімдіктердің типтік түрлерінің Қазақстан Республикасының аумағында немесе олардың табиғи ареалдарының шекараларында ұзақ мерзімді өмір сүруі түсініледі.

Табиғи ареалдың жай-күйі, егер:

1) оның табиғи шекаралары және осындай шекаралар шегінде қамтылатын аумақтары тұрақты болып табылса немесе кеңейтілсе;

2) табиғи ареалды ұзақ мерзімде сақтауға қажетті нақты құрылым мен функциялар бар болса және олардың сақталуы болжамды болашақта күтілетін болса;

3) табиғи ареал шегінде жануарлар мен өсімдіктердің әдеттегі түрлерінің табиғи жай-күйі осы баптың 5-тармағында көрсетілген өлшемшарттарға сәйкес қолайлы болып табылса, қолайлы деп есептелетін болады.

5. Жануарлар дүниесі мен өсімдіктер әлемі түрінің жай-күйі деп тиісті түр ұшырайтын және популяциялардың Қазақстан Республикасының аумағында немесе осы түрдің табиғи ареалы шекараларының шегінде ұзақ мерзімді көбеюіне және санына ықпал етуі мүмкін әсер ету жиынтығы түсініледі.

Жануарлар дүниесі мен өсімдіктер әлемі түрінің жай-күйі, егер:

1) тиісті түр санының динамикасы мұндай түр өзінің табиғи ареалдың өміршең құрамдасы ретіндегі ұзақ мерзімді мәртебесін сақтайтынын көрсетсе;

2) түрлердің табиғи саны төмендемесе және болжамды болашақта олардың төмендеуі күтілмесе;

3) популяцияларды ұстап тұру үшін жеткілікті түрде үлкен табиғи ареал бар болса және оның сақталуы ұзақ мерзімді перспективада күтілетін болса, қолайлы деп есептеледі.

134-бап. Суға экологиялық залал

Қазақстан Республикасының экологиялық және (немесе) су заңнамасында айқындалған жерүсті және (немесе) жерасты суларының экологиялық, химиялық немесе сандық жай-күйіне немесе экологиялық әлеуетіне елеулі жағымсыз әсер ететін кез келген залал суға экологиялық залал деп танылады.

135-бап. Жерге экологиялық залал

1. Халықтың денсаулығына зиян келтірудің елеулі тәуекелін туғызатын ластағыш заттардың, организмдердің немесе микроорганизмдердің жер бетіне немесе жердің құрамына немесе топыраққа тікелей немесе жанама түсуі нәтижесінде жердің ластануы жерге экологиялық залал деп танылады.

2. Топырақты жою немесе Қазақстан Республикасы жер заңнамасының ережелеріне сәйкес олардың тозуына немесе құнарсыздануына алып келетін өзге де салдарлар түрінде келтірілген залал да жерге келтірілген экологиялық залал деп танылады.

136-бап. Экологиялық залалды жою жөніндегі міндет

1. «Ластағыш төлейді» қағидатына сәйкес әрекеті немесе қызметі экологиялық залал келтірген тұлға экологиялық залал келтірілген табиғи орта құрамдастарын толық көлемде және өз есебінен ремедиациялауды жүзеге асыруға міндетті.

Экологиялық залал келтірген тұлғаны әкімшілік немесе қылмыстық жауаптылыққа тарту мұндай тұлғаны осы тармақтың бірінші бөлігінде белгіленген азаматтық-құқықтық жауаптылықтан босатпайды.

2. Осы Кодекстің 137-бабының 4-тармағына сәйкес қалпына келтіру немесе ремедиациялау жөніндегі шараларды іске асыруға мемлекет атынан қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган шеккен шығындарды өтеуді қоспағанда, келтірілген экологиялық залал үшін ақшалай өтемақы талап етуге немесе алуға ешкім де құқылы емес.

3. Жеке немесе заңды тұлғаны осы баптың 1-тармағының бірінші бөлігінде белгіленген жауаптылыққа тарту үшін бір мезгілде мынадай шарттардың болуы қажет:

1) әрекеттері немесе қызметі экологиялық залал келтірген нақты тұлғаны немесе тұлғаларды анықтау мүмкіндігі;

2) экологиялық залал мен осы тармақтың 1) тармақшасында көрсетілген тұлғалардың әрекеттері немесе қызметі арасындағы себеп-салдарлық байланысты анықтау мүмкіндігі;

3) экологиялық залал анық айқындалған және өлшенетін болуға тиіс.

4. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы бапқа сәйкес жауаптылыққа тартылуы мүмкін жеке және заңды тұлғаларға экологиялық залалды жою туралы талап қойып сотқа жүгінеді.

5. Егер салдарынан экологиялық залал келтірілген қызметті жүзеге асыратын немесе жүзеге асырған тұлға тіршілік етуін тоқтатқан жағдайда, экологиялық залал келтіргені үшін жауаптылық аталған тұлғаның құқық мирасқорына жүктеледі.

6. I немесе II санаттағы объектілерге жататын мүліктік кешендерді жекешелендіру кезінде жекешелендіруді жүзеге асыруға уәкілеттік берілген мемлекеттік орган экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз етеді. I немесе II санаттағы объектілерге жататын мүліктік кешендерді жекешелендіру осындай I немесе II санаттағы объектінің ықтимал әсер ету саласында орналасқан табиғи орта құрамдастарының жай-күйін жекешелендіру жоспарында көзделуге және мамандандырылған ұйымдарды (аккредиттелген зертханаларды) тарта отырып және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның қатысуымен жүзеге асырылуға тиіс экологиялық залалдың болуы тұрғысынан міндетті тексеру нәтижелерін ескере отырып жүзеге асырылады.

Жекешелендіру алдындағы әрекет немесе қызмет салдарынан келтірілген экологиялық залал үшін жауаптылықты жекешелендіру объектісінің бұрынғы меншік иесі - мемлекет көтереді. Мұндай жағдайларда осындай экологиялық залалды жою жөніндегі міндетті жекешелендірілген мүліктің (объектінің) жаңа меншік иесіне бөліп беру немесе ауыстыру оның келісімімен ғана мүмкін болады.

7. Егер құқықтық мирасқорды анықтау мүмкін болмаған не ол тіршілік етуін тоқтатқан жағдайда, экологиялық залалды жою жөніндегі міндет экологиялық залал келтірілген кезде немесе, егер мұндай залал келтіру ұзақ сипатқа ие болса, экологиялық залал келтірген әрекет немесе қызмет аяқталған кезде, экологиялық залал келтірген тұлға тиісті әрекеттерді немесе қызметті жүзеге асырған жер учаскесінің меншік иесі немесе жер пайдаланушысы болған тұлғаға жүктеледі.

8. Егер осы баптың 5 және 7-тармақтарында көрсетілген тұлғаларды анықтау мүмкін болмаған немесе олар жұмысын тоқтатқан жағдайда, егер қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган сотта мұндай меншік иесі немесе жер пайдаланушы көрсетілген жер учаскесіне құқықтарды алған кезде оған осы жер учаскесінде бұрын жүзеге асырылған әрекеттермен немесе қызметпен келтірілген экологиялық залалдың бар екені белгілі болғанын дәлелдесе, экологиялық залалды жою жөніндегі міндетті залал келтірген тұлға өз қызметін жүзеге асырған жер учаскесінің қазіргі меншік иесі немесе жер пайдаланушысы көтереді.

9. Экологиялық залал келтірілу фактісі анықталған кезден бастап үш жыл ішінде осы баптың 5, 7 және 8-тармақтарында көрсетілген тұлғаларды анықтау мүмкін болмаған немесе олар болмаған кезде, экологиялық залалды жою жөніндегі міндет мемлекетке

жүктеледі. Экологиялық залалды жою бойынша қажетті іс-шаралар жүргізуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша облыстың, астананың, республикалық маңызы бар қаланың тиісті жергілікті атқарушы органы ұйымдастырады.

137-бап. Экологиялық залал фактісін және экологиялық залал келтірген тұлғаны анықтау

1. Экологиялық залал келтірген тұлға мұндай залалды анықтаған жағдайда, мұндай тұлға:

1) анықталған кезден бастап екі сағат ішінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға экологиялық залал келтірудің әлеуетті фактісі, оның сипаты мен ауқымын алдын ала бағалау туралы хабарлауға;

2) экологиялық залал келтіру фактісі анықталғаннан кейін бір жұмыс күнінен кешіктірмей, үлкен экологиялық залалды немесе халықтың денсаулығына және (немесе) қоршаған ортаға зиянды әсер етуді болғызбау мақсатында, оны туындатқан факторларды жоюға (олардың жолын кесуге), сондай-ақ экологиялық залалды бақылауға, оқшаулауға және қысқартуға бағытталған барлық қажетті шараны қабылдауға кірісуге;

3) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның экологиялық залал келтіруді туындатқан факторларды жою (олардың жолын кесу) жөніндегі талаптарын орындауға міндетті.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган экологиялық залал фактісін анықтаған жағдайда:

1) осы Кодекстің [136-бабына](#) сәйкес экологиялық залалды жою жөніндегі міндет жүктелетін тұлғаны анықтау бойынша шаралар қабылдайды;

2) осы тармақтың 1) тармақшасында көрсетілген тұлға анықталғаннан кейін екі жұмыс күні ішінде оның атына осы Кодекстің [139-бабына](#) сәйкес ремедиация бағдарламасын әзірлеу және оны қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу қажеттігі туралы хабарлама жібереді.

3. Экологиялық залалды жою жөніндегі міндет жүктелетін тұлға осындай экологиялық залалды жоюдан жалтарған жағдайда, тиісті міндет мұндай тұлғаға қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның талап қоюы бойынша сот тәртібімен жүктеледі.

4. Егер экологиялық залалды жою үшін жауапты тұлға соттың ремедиация жөніндегі іс-шараларға қатысты заңды күшіне енген шешімін сот шешімінде белгіленген мерзім ішінде орындамаса немесе егер мұндай тұлға салдарларды жою немесе ремедиация жөніндегі шараларды уақтылы қабылдамаса және мұндай кідіріс одан әрі елеулі экологиялық залалға немесе адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына елеулі зиянға алып келсе, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган ремедиация жөніндегі іс-шараларды дербес өзі жүзеге асыруға және кейіннен тиісті іс-шараларды жүзеге асыруға жұмсалған шығыстарды өтеуді талап етуге құқылы.

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган экологиялық залалды жою жөніндегі талап қою талаптарын айқындау мақсатында табиғи ресурстардың тиісті түрлерін пайдалану саласында реттеуді жүзеге асыратын басқа мемлекеттік органдардың сарапшыларын, сондай-ақ келтірілген экологиялық залалды зерделеу, оның сипатын, ауқымын, сондай-ақ ремедиация жөніндегі ықтимал шараларды әзірлеу үшін аккредиттелген зертханаларды және сыртқы тәуелсіз сарапшыларды шарттық негізде тартуға құқылы. Сыртқы тәуелсіз сарапшыларды тарту қағидаларын, оның ішінде оларға қойылатын [біліктілік өлшемшарттарын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

138-бап. Ремедиация

1. Экологиялық залал келтірілген табиғи орта құрамдасын қалпына келтіру, қайта жаңғырту арқылы немесе егер экологиялық залал толық немесе ішінара жөнделмейтін

болса, табиғи ортаның осындай құрамдасын ауыстыру арқылы экологиялық залалды жою жөніндегі іс-шаралар кешені ремедиация деп танылады.

2. Табиғи ортаның бұзылған құрамдасын базалық жай-күйіне жеткізу қоршаған ортаның құрамдасын қалпына келтіру деп танылады.

3. Осы бапта табиғи ортаның құрамдасын ауыстыру деп экологиялық залалға ұшыраған учаске шегінде немесе осы баптың 5 және 6-тармақтарына сәйкес балама аумақ шегінде жануарлар дүниесінің қорғалатын түрлері мен олардың ареалдары үшін немесе табиғи ортаның баламалы немесе ұқсас экожүйелік жағдайлары бар өзге құрамдасы үшін жасалатын қосымша жақсартулар түсініледі.

4. Экологиялық залалды жою жөніндегі міндет жүктелген тұлға келтірілген экологиялық залалды тікелей ремедиациялауды жүзеге асырады, ол экологиялық залал келтірілген табиғи орта құрамдастарын қалпына келтіру жөніндегі іс-шаралар деп түсініледі не оларды ақылға қонымды мерзімдерде базалық жай-күйіне дейін табиғи түрде қалпына келтіру үшін жағдай жасайды.

5. Тікелей ремедиация мақсаттарына толық қол жеткізу объективті мүмкін болмаған жағдайда, тікелей ремедиация мүмкін болмайтын бөлігінде экологиялық залалды жою жөніндегі міндет жүктелген тұлға қосымша балама ремедиацияны жүзеге асырады, ол экологиялық залал келтірілген табиғи ортаның құрамдастары болатын аумақта қоршаған ортаны қорғау және жақсарту жөніндегі іс-шаралар деп түсініледі немесе табиғи ортаның ұқсас құрамдастарын қалпына келтіру үшін жағдай жасайды немесе экологиялық залал келтіру орнына мүмкіндігінше жақын орналасқан аумақта қоршаған ортаны қорғау жөніндегі өзге де іс-шараларды орындайды.

6. Экологиялық залалды жою жөніндегі міндет жүктелген тұлға тікелей және балама ремедиация жөніндегі шаралардың қабылдануына қарамастан, экологиялық залал келтірілген кезден бастап табиғи ортаның бұзылған құрамдастары толық қалпына келгенге дейінгі кезеңде келтірілген экологиялық залалдың салдарынан уақытша қолжетімді болмайтын экожүйелік көрсетілетін қызметтерді ауыстыру мақсатында экологиялық залал келтірілген табиғи орта құрамдастары орналасқан аумақты не осындай аумаққа мүмкіндігінше жақын орналасқан аумақты жақсарту жөнінде қосымша іс-шаралар (өтемдік ремедиация) жүргізеді.

7. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган өзі осы Кодекстің [137-бабының 4-тармағына](#) сәйкес экологиялық залалды ремедиациялау жөніндегі шараларды жүзеге асырған жағдайда, мұндай экологиялық залал келтірген тұлғадан қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ремедиациялау жөніндегі тиісті шараларға жұмсаған барлық шығысты өндіріп алуға құқылы.

Экологиялық залал келтірген тұлға мемлекетке осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген ремедиацияға арналған шығыстарға қосымша, экологиялық залалға байланысты туындайтын ақылға қонымды шығыстарды, оның ішінде экологиялық залалдың сипаты мен ауқымын зерделеуге және бағалауға, ремедиация жөніндегі қажетті шараларды айқындауға арналған шығыстарды, осыған байланысты әкімшілік шығыстарды, заң көмегіне, атқарушылық іс жүргізуге, деректер жинауға, ремедиация жөніндегі шаралардың орындалуына мониторинг пен бақылауға арналған шығыстарды өтеуге тиіс.

139-бап. Ремедиация бағдарламасы

1. Ремедиация бағдарламасы келтірілген экологиялық залалды жою жөніндегі іс-шаралардың тізбесін білдіреді. Экологиялық залалдың сипатына, сондай-ақ экологиялық залал келтірілген табиғи ортаның құрамдасына қарай ремедиация жөніндегі іс-шаралардың мазмұны, мерзімдері, оларды айқындау тәртібі жөніндегі ұсынымдар қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен нұсқаулық-әдістемелік құжаттарда келтіріледі.

2. Келтірілген экологиялық залалды жою міндеті жүктелген тұлға осы Кодекстің [137-бабы 2-тармағының 2\) тармақшасында](#) көрсетілген хабарламаны алған кезден бастап бір ай ішінде осындай залалды жою бойынша қажетті шараларды айқындайды және ремедиация бағдарламасын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға келісуге ұсынады. Келтірілген экологиялық залалдың сипаты мен ауқымын ескере отырып, ремедиация бағдарламасын әзірлеуге қажетті егжей-тегжейлі зерттеулер жүргізу үшін неғұрлым ұзақ мерзім қажет болған кезде жоғарыда көрсетілген мерзім қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша үш айға дейін ұзартылуы мүмкін.

3. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ұсынылған ремедиация бағдарламасын он жұмыс күні ішінде қарайды, онымен келіседі немесе тиісті түзетулер енгізеді және келісілген ремедиация бағдарламасын экологиялық залалды жоюға жауапты тұлғаға жібереді.

4. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен ремедиация бағдарламасы келісілген немесе келтірілген экологиялық залалды жоюға жауапты тұлға қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның түзетулерімен келіскен жағдайда, тараптар көрсетілген ремедиация бағдарламасын бекітеді.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ремедиация бағдарламасы бекітілген кезден бастап он жұмыс күнінен кешіктірмей оны ресми интернет-ресурсында орналастыруға міндетті.

5. Келтірілген экологиялық залалды жоюға жауапты тұлға қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның түзетулерімен келіспеген немесе мұндай тұлға ремедиация бағдарламасын бекітуден бас тартқан жағдайда, ремедиация бағдарламасын бекіту жөніндегі тиісті міндеттеме келтірілген экологиялық залалды жоюға жауапты тұлғаға қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның талап қоюы бойынша сот тәртібімен жүктелуі мүмкін.

140-бап. Ремедиация бағдарламасын іске асыру

1. Егер ремедиация бағдарламасын іске асыру мерзімі үш айдан асатын жағдайда, келтірілген экологиялық залалды жоюға жауапты тұлға қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға бағдарламаны іске асыру басталған кезден бастап әрбір үшінші айдың соңында ремедиация бағдарламасын орындаудың мәртебе-есебін жібереді және оны интернет-ресурсында (болған кезде) орналастырады.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүргізілетін ремедиация туралы ақпаратты жыл сайын 1 желтоқсаннан кешіктірмей ресми интернет-ресурста орналастырады.

2. Ремедиация бағдарламасында көзделген іс-шараларды белгіленген мерзімдерде орындамау немесе тиісінше орындамау, сондай-ақ мәртебе-есепті уақтылы тапсырмау Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жауаптылыққа алып келеді.

3. Ремедиация бағдарламасын аяқтау нәтижелері бойынша келтірілген экологиялық залалды жоюға жауапты тұлға және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ремедиация бағдарламасын аяқтау актісіне қол қояды. Егер ремедиация бағдарламасында көзделген іс-шаралар толық көлемде орындалмаған жағдайда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ремедиация бағдарламасын аяқтау актісіне қол қоядан бас тартады және ремедиация бағдарламасын аяқтау үшін қосымша мерзімдерді келіседі.

4. Егер ремедиация бағдарламасында көзделген іс-шараларды орындау бағдарламада қойылған, келтірілген экологиялық залалды жою жөніндегі мақсаттарға қол жеткізуге алып келмеген жағдайда, келтірілген экологиялық залалды жоюға жауапты тұлға бір ай ішінде қосымша ремедиация бағдарламасын әзірлейді. Қосымша ремедиация бағдарламасын келісу және бекіту тәртібі ремедиация бағдарламасын келісу және бекіту тәртібіне сәйкес келеді.

5. Келтірілген экологиялық залалды жоюға жауапты тұлғаға ремедиация бағдарламасында қойылған, келтірілген экологиялық залалды жою жөніндегі мақсаттарға қол жеткізе отырып, ремедиация бағдарламасы аяқталғаннан кейін табиғи ортаның қалпына келтірілген құрамдастарының жай-күйіне мерзімдік мониторинг жасау бойынша жауапкершілік жүктеледі. Мұндай мониторингтің тәртібін, кезеңділігі мен ұзақтығын, сондай-ақ есептілік тәртібін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

6. Егер мониторинг нәтижелері бойынша іске асырылған ремедиация бағдарламасының немесе қосымша ремедиация бағдарламасының нысаналы көрсеткіштеріне қол жеткізілмегені анықталған жағдайда, экологиялық залалды жоюға жауапты тұлғаға қосымша ремедиация бағдарламасын әзірлеу мен іске асыру бойынша жауапкершілік жүктеледі.

7. Аяқталған ремедиация бағдарламасының нәтижелері, сондай-ақ мониторинг нәтижелері экологиялық залалды жоюға жауапты тұлғаның ресми сайтында, сондай-ақ қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның сайтында міндетті түрде жариялануға жатады. Көрсетілген нәтижелерді жариялау келтірілген экологиялық залалды жоюға жауапты тұлғаның есебінен жүзеге асырылады.

141-бап. Экологиялық залал келтіруге байланысты талаптар бойынша талап қоюдың ескіру мерзімі

Экологиялық залал келтіруге байланысты талаптар бойынша талап қоюдың ескіру мерзімі отыз жылды құрайды және экологиялық залалға себеп болған оқиға, әрекет немесе әрекетсіздік кезінен бастап есептеледі. Егер экологиялық залал ұзақ сипатта болған жағдайда, талап қоюдың ескіру мерзімі экологиялық залалға себеп болған оқиғаның, әрекеттің немесе әрекетсіздіктің аяқталған кезінен бастап есептеледі.

6-БӨЛІМ. ТАРИХИ ЛАСТАНУ ОБЪЕКТІЛЕРІ

142-бап. Тарихи ластану

1. Бұрынғы қызметтің нәтижесінде, оның ішінде антропогендік қызметтің алуан түрлері әсер етуінің жиынтығы нәтижесінде туындаған, суларға және (немесе) жерлерге келтірілген, жою жөніндегі міндеттері орындалмаған не толық көлемде орындалмаған, жинақталған экологиялық залал тарихи ластану деп танылады.

2. Тарихи ластану анықталған аумақтар мен акваториялар немесе олардың жекелеген учаскелері, сондай-ақ тарихи ластану көзі болып табылатын иесіз күрделі құрылыс және қалдықтарды сақтау немесе көму объектілері тарихи ластану объектілері деп танылады.

143-бап. Тарихи ластану объектілерін анықтау, бағалау және есепке алу

1. Тарихи ластану объектілерін анықтау бұрын антропогендік қызмет жүзеге асырылған және (немесе) иесіз күрделі құрылыс объектілері және (немесе) иесіз қалдықтарды сақтау немесе көму объектілері орналасқан аумақтар мен акваторияларды түгендеу және зерттеп-қарау арқылы жүзеге асырылады.

2. Тарихи ластану объектілерін анықтау, бағалау және есепке алу, оның ішінде тарихи ластану объектілерінің мемлекеттік тізілімін жүргізу [қағидаларын](#) (бұдан әрі - тарихи ластану объектілерін анықтау, бағалау және есепке алу қағидалары) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы Кодекстің талаптарын ескере отырып бекітеді.

3. Тарихи ластану объектілерін анықтау мен бағалауды аудандардың, қалалардың жергілікті атқарушы органдары ұйымдастырады. Қазақстан Республикасы Үкіметінің шешімі бойынша тарихи ластанудың жекелеген объектілерін анықтау мен бағалауды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ұйымдастырады.

Тарихи ластану объектілерін анықтау және бағалау жөніндегі жұмыстарды жүргізу үшін осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген мемлекеттік органдар Қазақстан Республикасының мемлекеттік сатып алу туралы заңнамасына сәйкес қоршаған ортаны қорғау саласында жұмыстарды орындауға және қызметтерді көрсетуге лицензиясы бар ұйымдарды тартады.

4. Тарихи ластану объектісін бағалау мыналарды:

1) ластағыш заттардың, олардың түрлері бойынша қалдықтардың көлемін немесе массасын;

2) тарихи ластану объектісі орналасқан аумақтар мен акваториялардың немесе олардың учаскелерінің алаңдарын, пайдалануға рұқсат берілген жерлер мен сулардың санаттары мен түрлерін;

3) ластағыш заттардың табиғи ортаның өзге құрамдастарына көшіп-қонуға қабілеттілігін, су объектілерінің, оның ішінде ауызсумен және шаруашылық-тұрмыстық сумен жабдықтау көздері болып табылатын су объектілерінің ластану мүмкіндігін, жаңа экологиялық залалдың туындау және адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына зиян келтіру мүмкіндігін қоса алғанда, қоршаған ортаға жағымсыз әсер ету деңгейі мен көлемін;

4) Қазақстан Республикасы қатысушысы болып табылатын халықаралық шарттарда көрсетілген қауіпті заттардың тарихи ластану объектісінде бар-жоғын;

5) қоршаған ортасы тарихи ластану объектісінен жағымсыз әсер етуді сезініп отырған аумақта тұратын халық санын;

6) қоршаған ортаға жинақталған зиян объектісінен қоршаған ортасына жағымсыз әсер ету қатері төніп тұрған аумақта тұратын халық санын анықтауды қамтиды.

5. Тарихи ластану объектілерін есепке алу оларды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы баптың 3-тармағында көрсетілген мемлекеттік органдардан тарихи ластану объектілерін анықтау мен бағалау нәтижелерін алған күннен бастап отыз жұмыс күнінен аспайтын мерзімде тарихи ластану объектілерінің мемлекеттік тізіліміне енгізу арқылы жүзеге асырылады.

Тарихи ластану объектілерінің мемлекеттік тізілімі электрондық дерекқор болып табылады, онда осы баптың 4-тармағына сәйкес тарихи ластану объектілерін бағалау нәтижелері, олардың шығу тегі, тарихи ластану объектілерінің мүлкіктік тиесілігі және тарихи ластануды жою бойынша қажетті жұмыстар жөніндегі ақпаратты қоса алғанда, анықталған тарихи ластану объектілері туралы мәліметтер жиналады.

Тарихи ластану объектілерінің мемлекеттік тізілімін бюджет қаражаты есебінен жүргізуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ұйымдастырады.

6. Тарихи ластану объектілерінің мемлекеттік тізілімін жүргізу:

1) тарихи ластану объектілерін анықтау мен бағалау материалдарын қарауды;

2) тарихи ластану объектілерінің мемлекеттік тізіліміне енгізу немесе енгізуден бас тарту туралы шешім қабылдауды;

3) тарихи ластану объектілерін санаттауды;

4) тарихи ластану объектісі туралы ақпаратты жаңартуды;

5) тарихи ластану объектілерін мемлекеттік тізілімнен шығаруды қамтиды.

7. Тарихи ластану объектілерін санаттау тарихи ластану объектілерінің мемлекеттік тізіліміне енгізілген тарихи ластану объектілеріне қатысты жүзеге асырылады.

Тарихи ластану объектілерін санаттау тарихи ластануды жою жөніндегі жұмыстарды жүргізудің басымдығы мен кезектілігін негіздеу, сондай-ақ өзге де кезек күттірмейтін шаралар қабылдау мақсатында олардың экологиялық қауіпсіздікке ықпалын салыстыру арқылы жүргізіледі.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган тарихи ластану объектілерін санаттау нәтижелері бойынша өздеріне қатысты тарихи ластануды жою жөніндегі жұмыстарды жүргізу, сондай-ақ өзге де кезек күттірмейтін шараларды қабылдау бірінші кезекті тәртіппен жүзеге асырылуға тиіс басым объектілерді және тарихи ластану

объектілерінің мемлекеттік тізіліміне енгізілген тарихи ластанудың өзге де объектілеріне қатысты жою жөніндегі жұмыстарды жүргізудің кезектілігін айқындайды.

8. Тарихи ластану объектілерінің мемлекеттік тізілімі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның интернет-ресурсында ашық қолжетімділікте орналастырылады.

144-бап. Тарихи ластануды жою

1. Тарихи ластануды жою тарихи ластану объектілерінің мемлекеттік тізілімінде айқындалған басымдық пен кезектілік ескеріле отырып, осындай тізілімге енгізілген тарихи ластану объектілеріне қатысты жүзеге асырылады.

2. Тарихи ластануды жою қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [қағидаларға](#) сәйкес жүзеге асырылады.

Тарихи ластануды жою бойынша жүргізілген жұмыс туралы есеп қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның интернет-ресурсында жарияланады.

3. Тарихи ластануды жоюды аудандардың, қалалардың жергілікті атқарушы органдары ұйымдастырады. Қазақстан Республикасы Үкіметінің шешімі бойынша жекелеген объектілерге қатысты тарихи ластануды жоюды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ұйымдастырады.

Тарихи ластануды жою жөніндегі жұмыстарда қажетті зерттеп-қараулар, оның ішінде инженерлік іздестірулер жүргізу, тарихи ластануды жою жөніндегі жұмыстардың жобасын әзірлеу, оны келісу және бекіту, тарихи ластануды жою жөніндегі жұмыстарды жүргізу, орындалған жұмыстарды бақылау мен қабылдау және қоршаған ортаның жай-күйіне одан әрі мониторинг жүргізу қамтылады.

Тарихи ластануды жою жөніндегі жұмыстарды жүргізу үшін осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген мемлекеттік органдар Қазақстан Республикасының мемлекеттік сатып алу туралы заңнамасына сәйкес ұйымдарды тартады.

4. Тарихи ластануды жою жөніндегі жұмыстарды қаржыландыру бюджет қаражаты есебінен жүзеге асырылады.

7-БӨЛІМ. ҚОРШАҒАН ОРТАҒА ЖАҒЫМСЫЗ ӘСЕР ЕТЕТІН ОБЪЕКТІЛЕРДЕГІ ҚЫЗМЕТТІҢ САЛДАРЛАРЫН ЖОЮ

145-бап. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілердегі қызметтің салдарларын жою туралы жалпы ережелер

1. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді пайдалану тоқтатылғаннан кейін объектілердің операторлары Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына сәйкес осындай объектілерді пайдалану салдарларын жоюды қамтамасыз етуге міндетті.

2. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді пайдалану салдарларын жою шеңберінде жер учаскелерін адамдар өмірінің және (немесе) денсаулығының қауіпсіздігін, қоршаған ортаның қорғалуын қамтамасыз ететін және Қазақстан Республикасының жер заңнамасында көзделген тәртіппен, сондай-ақ осындай объектілердің сипатына қарай, оларды нысаналы мақсаты бойынша одан әрі пайдалану үшін жарамды жай-күйге келтіру бойынша - құрылыс объектілерін кейіннен кәдеге жарату, жер қойнауын пайдалану салдарларын жою, гидрогеологиялық ұңғымаларды жою және консервациялау, полигондарды және қалдықтарды, оның ішінде радиоактивті қалдықтарды сақтау мен жоюдың өзге де орындарын жабу бойынша жұмыстар, атом энергиясын пайдалану объектілерімен жұмыс істеу жөніндегі қызметті қауіпсіз тоқтату бойынша іс-шаралар және Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген өзге де жұмыстар жүргізілуге тиіс.

146-бап. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді пайдалану салдарларын жоюды қаржыландыру

1. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді пайдалану салдарларын жою объектіні пайдалануды тоқтату кезінде осындай объектінің операторы болып табылған тұлғаның есебінен жүргізіледі.

2. Осы Кодексте көзделген жағдайларда объектінің операторы қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді пайдалану салдарларын жою жөніндегі өз міндеттемелерінің орындалуын қаржылық қамтамасыз етуді беруге міндетті. Мұндай қамтамасыз етуді беру объектінің операторын қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді пайдалану салдарларын жою жөніндегі міндеттемелерді орындаудан босатпайды.

147-бап. Қызметті жүзеге асыру салдарларын жоюға байланысты міндеттемелер бойынша талаптарды қаржылық қамтамасыз ету

1. I санаттағы объектілердің операторлары қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға осындай объектілерді пайдалану салдарларын жою бойынша, оның ішінде болашақта туындайтын талаптарға қатысты өз міндеттемелерін орындауды қаржылық қамтамасыз етуді (бұдан әрі - қаржылық қамтамасыз ету) беруге тиіс.

2. Қаржылық қамтамасыз ету Қазақстан Республикасының пайдасына жүзеге асырылады.

3. I санаттағы объектінің операторы осындай объектіні пайдалану салдарларын жою бойынша өз міндеттемелерін Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген мерзімде орындамаған (тиісінше орындамаған) жағдайда, берілген қаржылық қамтамасыз ету сомасы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның Қазақстан Республикасының пайдасына өндіріп алуына жатады және мұндай жағдайда тиісті міндеттерді мемлекет өндіріп алынған сома есебінен орындайды.

Егер Қазақстан Республикасының пайдасына өндіріп алынған қаржылық қамтамасыз ету сомасы I санаттағы объектіні пайдалану салдарларын жоюдың тиісті жобасы бойынша шығыстарды жабуға жеткіліксіз болса, мемлекет жетіспейтін соманы тиісті объект операторының мүлкінен алуға құқылы.

4. Қаржылық қамтамасыз ету:

- 1) кепілдіктер;
- 2) банктік салым кепілі;
- 3) мүлік кепілі;
- 4) сақтандыру түрінде беріледі.

5. Қаржылық қамтамасыз ету I санаттағы объект пайдалануға берілген соң үш жылдан кейін берілуге тиіс.

6. Қаржылық қамтамасыз ету банктік салым кепілі түріндегі қаржылық қамтамасыз етудің үлесі:

1) объект пайдалануға берілген күннен бастап он жыл өткен соң - жалпы қаржылық қамтамасыз ету сомасының елу пайызынан кем емес;

2) объект пайдалануға берілген күннен бастап жиырма жыл өткен соң жалпы қаржылық қамтамасыз ету сомасының жүз пайызы болған жағдайда, I санаттағы объект операторының таңдауы бойынша, осы баптың 4-тармағында көзделген қаржылық қамтамасыз етудің бір түрімен немесе бірнеше түрінің үйлесімімен беріледі.

7. Ауыстырылатын қаржылық қамтамасыз етуге қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес өндіріп алуды қолданған жағдайларды қоспағанда, I санаттағы объектінің операторы осы баптың 6-тармағының талаптары сақталған жағдайда, қаржылық қамтамасыз етудің бір түрін басқа түріне ауыстыруды жүзеге асыруға құқылы.

8. I санаттағы объектінің операторы өзінің осындай объектіні пайдалану салдарларын жою жөніндегі барлық міндеттемесін толық орындағанға дейін қаржылық қамтамасыз етудің үздіксіз болуын қамтамасыз етуге міндетті.

9. Қаржылық қамтамасыз етудің мөлшері қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [әдістемеге](#) сәйкес, I санаттағы объектіні пайдалану салдарларын жою жөніндегі жұмыстардың есептік құны негізге алына отырып айқындалады және әр жеті жыл сайын қайта есептелуге жатады.

10. I санаттағы объектіні пайдалану салдарларын жою жөніндегі жұмыстардың құнына әкімшілік және басқарушылық шығыстар, сондай-ақ:

1) күрделі құрылыстарды (ғимараттарды, құрылысжайларды, кешендерді) бөлшектеуге және бұзуға;

2) технологиялық жабдықты бөлшектеуге және жоюға;

3) қалпына келтіруге, қалдықтарды кәдеге жаратуға және (немесе) жоюға;

4) бүлінген жерлерді рекультивациялауға;

5) жерүсті және жерасты сулары, атмосфералық ауа сапасының, топырақ пен өсімдіктің жай-күйі сапасының мониторингіне;

6) кешенді экологиялық рұқсаттың шарттарында көзделген, I санаттағы объектіні пайдалану салдарларын жою жөніндегі өзге жұмыстарды орындауға арналған шығыстар қосылуға тиіс.

2024.08.07. № 121-VIII ҚР Заңымен 10-1-тармақпен толықтырылды (2024 ж. 9 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді)

10-1. Жұмыс істеп тұрған I санаттағы объектілерді пайдалану салдарын жою жөніндегі жұмыстардың құнына пайдалану аяқталғаннан кейін қоршаған орта құрамдастарына ықтимал теріс әсер ететін жабдықты залалсыздандыруға, бөлшектеуге және құрылысжайларды бұзуға арналған шығыстар енгізілуге тиіс.

Объектілерді пайдалану салдарын жою жөніндегі жұмыстардың құнына кірмеген күрделі құрылыс объектілері (ғимараттар, құрылысжайлар, кешендер) бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен әдістемеге сәйкес қайта бейіндеу және (немесе) оларды өзгелей пайдалану жөніндегі жоспарлар әзірленуге тиіс.

11. Осы бапқа сәйкес мыналар:

1) өздеріне қатысты жер қойнауын пайдаланушы жер қойнауын пайдалану салдарларын жою жөніндегі міндеттемелердің орындалуын қамтамасыз етуді берген немесе Қазақстан Республикасының жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы [заңнамасына](#) сәйкес жою қоры қалыптастырылған I санаттағы объектілер;

2) өздеріне қатысты мұндай объектілердің операторы осы Кодекстің [350-бабының 16-тармағына](#) сәйкес жою қорын қалыптастырған полигондар үшін қаржылық қамтамасыз ету талап етілмейді.

12. Осы баптың 11-тармағында көзделген жағдайларды қоспағанда, осы Кодекске сәйкес берілетін қаржылық қамтамасыз етусіз I санаттағы объектілерді пайдалануға тыйым салынады.

I санаттағы объект қаржылық қамтамасыз етусіз пайдаланылған жағдайда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осындай объектінің пайдаланылуын тоқтата тұру немесе оған тыйым салу туралы талап қоюмен сотқа жүгінеді.

13. Оператордың I санаттағы объектіні жаңа операторға меншікке немесе өзге де заңды пайдалануға беруі алдыңғы операторды объектіні пайдалану салдарларын жою, осындай пайдалану процесінде келтірілген экологиялық залалды жою және осы бапқа сәйкес осындай жаңа оператор қаржылық қамтамасыз етуді бергенге дейін қаржылық қамтамасыз етудің болуы жөніндегі міндеттемелерден босатпайды.

14. Егер I санаттағы объектінің операторы берген қаржылық қамтамасыз ету оған байланысты емес себептер бойынша осы Кодекстің талаптарына сәйкес келуін тоқтатса немесе тоқтап қалса, мұндай оператор күнтізбелік алпыс күн ішінде осы Кодекстің талаптарына сәйкес келетін жаңа қаржылық қамтамасыз етуді беруге міндетті. Егер

көрсетілген мерзім ішінде мұндай ауыстыру жүргізілмесе, оператор І санаттағы тиісті объектіні пайдалануды дереу тоқтата тұруға міндетті. Мұндай І санаттағы объектіні пайдалануды қайта бастауға осы Кодекстің талаптарына сәйкес келетін қаржылық қамтамасыз ету берілгеннен кейін ғана жол беріледі.

15. Қабылданған қаржылық қамтамасыз етуді есепке алу [тәртібін](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайды.

148-бап. Қаржылық қамтамасыз ету ретінде кепілдікті қолдану

1. Оператор осы Кодекстің [147-бабының 1-тармағында](#) көрсетілген өз міндеттемелерін Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген мерзімде орындамаған (тиісінше орындамаған) жағдайда, кепіл осы Кодекстің [147-бабының](#) талаптарына сәйкес қаржылық қамтамасыз ету ретінде берілген кепілдікке орай Қазақстан Республикасының алдында осы Кодекске сәйкес айқындалатын ақша сомасы шегінде жауап беруге міндеттенеді.

2. Қазақстан Республикасының екінші деңгейдегі банкі, шетелдік банк не акциялары бағалы қағаздардың ұйымдастырылған нарығында айналыста болатын ұйым кепіл бола алады. Егер шетелдік банк немесе акциялары бағалы қағаздардың ұйымдастырылған нарығында айналыста болатын ұйым кепіл болса, мұндай кепілдер қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайтын шетел валютасындағы ең төмен жеке кредиттік рейтинг жөніндегі шарттарға сәйкес келуге тиіс.

3. Банктің осы бапқа сәйкес берген кепілдік жөніндегі міндеттемесі І санаттағы объектіні пайдалану салдарларын жою аяқталғаннан кейін тоқтатылады.

4. Кепілдік қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітетін [үлгілік нысанға](#) сәйкес қазақ және орыс тілдерінде беріледі.

Шетелдік тұлға беретін кепілдік қазақ және орыс тілдеріне міндетті түрде аударыла отырып, шет тілінде жасалуы мүмкін, оның дұрыстығын нотариус куәландыруға тиіс.

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасының [азаматтық заңнамасына](#) сәйкес жасалған кепілдік шартын қаржылық қамтамасыз ету ретінде қабылдайды.

Кепілдікті қабылдату үшін І санаттағы объектінің операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға кепілдік шартын қоса бере отырып, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [нысан](#) бойынша өтініш ұсынады.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы тармақтың екінші бөлігінде көрсетілген өтініш тіркелген күннен бастап үш жұмыс күнінен кешіктірмей, кепілдікті қаржылық қамтамасыз ету ретінде қабылдайды немесе сол мерзімде өтініш берушіні жазбаша немесе электрондық нысанда хабардар ете отырып оны қабылдаудан бас тартады.

6. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мына жағдайлардың бірінде:

1) ұсынылған кепілдік шарты Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген талаптарға сәйкес келмесе;

2) кепіл осы баптың 2-тармағының талаптарына сәйкес келмесе;

3) сот мұндай талапты Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес заңсыз деп таныған жағдайларды қоспағанда, кепіл бұрын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның тиесілі сомаларды төлеу туралы талабын орындамаса, қаржылық қамтамасыз ету ретінде кепілдікті қабылдаудан бас тартады.

149-бап. Қаржылық қамтамасыз ету ретіндегі банктік салым кепілін қолдану

1. І санаттағы объектінің операторы (кепіл беруші) осы Кодекстің [147-бабының 1-тармағында](#) көрсетілген өз міндеттемелерін Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген мерзімде орындамаған (тиісінше орындамаған) жағдайда, Қазақстан Республикасының (кепіл ұстаушының) банктік салым кепіліне орай кепілге салынған банктік салымның сомасынан оператордың басқа кредиторлары алдында артықшылықты түрде қанағаттандыру алуға құқығы бар.

2023.28.12. № 52-VIII ҚР Заңымен 2-тармақ өзгертілді (2024 ж. 28 ақпаннан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Осы бапқа сәйкес Қазақстан Республикасының екінші деңгейдегі банкінде немесе Ұлттық пошта операторында орналастырылған банктік салым ғана кепіл нысанасы болуы мүмкін.

3. Салым теңгемен немесе шетел валютасымен енгізілуі мүмкін.

4. Қаржылық қамтамасыз ету болып табылатын банктік салымды қайта кепілге салуға тыйым салынады.

5. Заңды тұлға болып табылатын I санаттағы объект операторының банкроттығын қоса алғанда, ол таратылған жағдайда, кепіл ұстаушының талаптарын қанағаттандыру тәртібі Қазақстан Республикасының [азаматтық заңнамасында](#) реттеледі.

2023.28.12. № 52-VIII ҚР Заңымен 6-тармақ өзгертілді (2024 ж. 28 ақпаннан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

6. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган банктік салым кепілінің шарты негізінде банктік салым кепілін қаржылық қамтамасыз ету ретінде қабылдайды.

Банктік салым кепілінің шартын жасасу үшін I санаттағы объектінің операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға банктік салым шартының көшірмесін және банктік салымның бар-жоғы туралы анықтаманы қоса бере отырып, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [нысан](#) бойынша өтінішті ұсынады.

2023.28.12. № 52-VIII ҚР Заңымен 7-тармақ өзгертілді (2024 ж. 28 ақпаннан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

7. Банктік салым кепілінің шарты I санаттағы объектінің операторы және (немесе) кепіл беруші ретіндегі үшінші тұлға, кепіл ұстаушы ретіндегі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мен Қазақстан Республикасының екінші деңгейдегі банкі немесе Ұлттық пошта операторы арасында қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен, I санаттағы объектіні пайдалану салдарларын жою жөніндегі міндеттемелердің орындалуын қаржылық қамтамасыз ету ретінде банктік салым кепілінің [үлгілік шартына](#) сәйкес жасалады.

8. Банктік салым кепілінің шарты I санаттағы объект операторының банктік салым кепілі шартын жасасу туралы өтініші алынған күннен бастап он жұмыс күні ішінде жасалады.

9. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган банктік салым кепілінің шарты жасалған күннен бастап үш жұмыс күнінен кешіктірмей, сол мерзімде өтініш берушіні жазбаша немесе электрондық нысанда хабардар ете отырып, осындай шартты қаржылық қамтамасыз ету ретінде қабылдайды.

150-бап. Қаржылық қамтамасыз ету ретіндегі мүлік кепілін қолдану

1. I санаттағы объектінің операторы (кепіл беруші) осы Кодекстің [147-бабының 1-тармағында](#) көрсетілген өз міндеттемелерін Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген мерзімде орындамаған (тиісінше орындамаған) жағдайда, Қазақстан Республикасының (кепіл ұстаушы) мүлік кепіліне орай кепілге салынған мүлікке оператордың басқа кредиторлары алдында артықшылықпен өндіріп алуды қолдануға құқығы бар.

2. Заңды тұлға болып табылатын I санаттағы объект операторының банкроттығын қоса алғанда, ол таратылған жағдайда кепіл ұстаушының талаптарын қанағаттандыру тәртібі Қазақстан Республикасының [азаматтық заңнамасында](#) реттеледі.

3. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасының азаматтық заңнамасына сәйкес жасалған мүлік кепілінің шарты негізінде мүлік кепілін қаржылық қамтамасыз ету ретінде қабылдайды.

Мүлік кепілінің шартын жасасу үшін I санаттағы объектінің операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға бағалаушының кепілге салынған мүліктің

нарықтық құнын бағалау туралы есебін қоса бере отырып, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [нысан](#) бойынша өтінішті ұсынады.

4. Мүлік кепілінің шарты I санаттағы объектінің операторы және (немесе) кепіл беруші ретіндегі үшінші тұлға және кепіл ұстаушы ретіндегі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган арасында қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [үлгілік нысан](#) бойынша жасалады.

Мүлік кепілінің шарты I санаттағы объект операторының мүлік кепілінің шартын жасасу туралы өтініші алынған күннен бастап он жұмыс күні ішінде жасалады.

Қазақстан Республикасының бағалау қызметі туралы заңнамасына сәйкес бағалаушы мен кепіл беруші арасындағы шарт бойынша жүргізілген бағалау туралы есепте айқындалған құн қаржылық қамтамасыз ету ретіндегі кепіл нысанасының нарықтық құны болып табылады.

Бағалаушының кепілге салынған мүліктің нарықтық құнын бағалау туралы есебі I санаттағы объектінің операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға мүлік кепілінің шартын жасасу туралы өтініш берген күнге дейін күнтізбелік он бес күннен ерте жасалмауға тиіс.

5. Мүлік кепілінің шарты кепілге берілетін мүлік жойылудан немесе бүлінуден сақтандырылған болып табылған жағдайда жасалады.

6. Мыналарды:

- 1) тіршілікті қамтамасыз ету объектілерін;
- 2) тыйым салынған мүлікті;
- 3) мемлекеттік органдар шектеу салған мүлікті;
- 4) үшінші тұлғалардың құқықтарымен ауыртпалық салынған мүлікті;
- 5) Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес азаматтық айналымнан алып қойылған мүлікті;
- 6) электр, жылу энергиясын және өзге де энергия түрлерін;
- 7) тез бүлінетін тауарларды;
- 8) осы Кодекстің [149-бабына](#) сәйкес банк салымын кепілге салу жағдайларын қоспағанда, мүліктік құқықтарды;
- 9) Қазақстан Республикасының шегінен тыс жерлердегі мүлікті қоспағанда, кез келген мүлік қаржылық қамтамасыз ету ретіндегі мүлік кепілінің нысанасы болуы мүмкін.

7. Осы баптың 5 және 6-тармақтарында белгіленген шарттар сақталмаған кезде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мүлік кепілінің шартын жасасу туралы өтінішті I санаттағы объектінің операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға берген күннен бастап он жұмыс күнінен кешіктірмей, мүлік кепілінің шартын жасасудан бас тартады.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осындай шешім қабылданған күннен бастап бір жұмыс күнінен кешіктірмей, I санаттағы объектінің операторын мүлік кепілінің шартын жасасудан бас тарту туралы хабардар етеді.

8. Мүлікті кепілге салу кезінде, егер қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган өзгеше шешім қабылдаса, кепіл нысанасы кепіл берушіде қалады.

I санаттағы объектінің операторы I санаттағы объектіні пайдалану салдарларын жою бойынша, мүлік кепілінің шартымен қамтамасыз етілген міндеттемелерді орындағанға дейін кепіл беруші кепіл нысанасына билік етуге құқылы емес.

9. Мүлік кепілін ресімдеу Қазақстан Республикасының [азаматтық заңнамасына](#) сәйкес жүзеге асырылады.

151-бап. Қаржылық қамтамасыз ету ретіндегі сақтандыру шартын қолдану

1. Объектінің операторы I санаттағы объектіні пайдалану салдарларын жою жөніндегі өз міндеттемелерін қамтамасыз ету үшін сақтандыру ұйымымен сақтандыру шартын жасасуға құқылы, соған орай объект операторының I санаттағы объектіні пайдалану салдарларын жою жөніндегі міндеттемелерді Қазақстан Республикасының заңнамасында

көзделген тәртіппен (сақтандыру жағдайы) орындамауы немесе тиісінше орындамауы Қазақстан Республикасының (пайда алушы) пайдасына сақтандыру сомасын төлеуге алып келеді.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган сақтандыру қызметін жүзеге асыру құқығына арналған лицензиясы бар сақтандыру ұйымдарымен жасалған шарттарды қаржылық қамтамасыз ету ретінде қабылдайды.

Осы баптың 1-тармағында көрсетілген сақтандыру шарты қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу, бақылау және қадағалау жөніндегі уәкілетті органмен келісу бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен, I санаттағы объектіні пайдалану салдарларын жою жөніндегі міндеттемелердің орындалуын қаржылық қамтамасыз ету ретіндегі үлгілік сақтандыру шартына сәйкес жасалады.

I санаттағы объект операторының I санаттағы объектіні пайдалану салдарларын жою жөніндегі өз міндеттемелерін орындауға байланысты мүліктік мүддесі қаржылық қамтамасыз ету ретіндегі сақтандыру шартының объектісі болып табылады.

I санаттағы объектіні пайдалану салдарларын жою жөніндегі міндеттемелерді осы Кодексте белгіленген мерзімде орындамау немесе тиісінше орындамау фактісі қаржылық қамтамасыз ету ретіндегі сақтандыру шарты бойынша сақтандыру жағдайы болып танылады.

Сақтандыру шартын қабылдату үшін I санаттағы объектінің операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға сақтандыру шартын қоса бере отырып, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен нысан бойынша өтінішті ұсынады.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган көрсетілген өтініш тіркелген күннен бастап үш жұмыс күнінен кешіктірмей, сақтандыру шартын қаржылық қамтамасыз ету ретінде қабылдайды немесе сол мерзімде өтініш берушіні жазбаша немесе электрондық түрде хабардар ете отырып, оны қабылдаудан бас тартады.

3. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мынадай жағдайлардың бірінде:

1) ұсынылған сақтандыру шарты I санаттағы объектіні пайдалану салдарларын жою жөніндегі міндеттемелерді орындауды қаржылық қамтамасыз ету ретіндегі үлгілік сақтандыру шартына сәйкес келмесе;

2) сот мұндай талапты Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес заңсыз деп таныған жағдайларды қоспағанда, қаржылық қамтамасыз ету ретінде ұсынылған сақтандыру шартын жасасқан сақтандыру ұйымы сақтандыру шартын қаржылық қамтамасыз ету ретінде қабылдау туралы өтініш тіркелген күн қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның сақтандыру төлемі туралы талабын бұрын орындамаса, сақтандыру шартын қаржылық қамтамасыз ету ретінде қабылдаудан бас тартады.

4. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның сақтандыру төлемі туралы талабы осындай талап алынған күннен бастап екі жұмыс күні ішінде сақтандыру ұйымының бұлжытпай және міндетті түрде орындауына жатады. Сақтандыру ұйымы көрсетілген талапты орындамаған немесе орындау мерзімдерін бұзған кезде, Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылықта болады.

8-БӨЛІМ. ҚОРШАҒАН ОРТА МЕН ТАБИҒИ РЕСУРСТАРДЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК МОНИТОРИНГІ

152-бап. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесі

1. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесі Қазақстан Республикасында жұмыс істеп тұрған мониторингтің қоршаған ортаны қорғау, табиғи ресурстарды қорғау, молықтыру және пайдалану, адамдардың өмірін және (немесе)

денсаулығын табиғи және антропогендік ортаның зиянды факторларының әсерінен қорғау, сондай-ақ климат өзгеруінің әсер етуі мен климат өзгеруінің болжамды әсер етуі мәселелерін тікелей немесе жанама түрде қамтитын барлық жүйесін, кіші жүйесін және түрін біріктіретін, мемлекет қамтамасыз ететін көп мақсатты жүйені білдіреді.

2. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесі мынадай элементтерді қамтиды:

1) Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесіне қатысушылар;

2) осы Кодекске сәйкес Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің құрылымына енгізілген мониторингтің жүйелері, кіші жүйелері мен түрлері;

3) «Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкі» ақпараттық жүйесі.

3. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің міндеттері мыналар болып табылады:

1) қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйін, оларда болып жатқан процестерді, құбылыстар мен өзгерістерді ұдайы байқау, мұндай өзгерістерді бағалау, болжау және бақылау;

2) қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің деректерін жинау, жинақтау, сақтау, есепке алу, жүйелеу, жинақтап-қорыту, өңдеу және талдау;

3) Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесіне қатысушылардың басқарушылық және шаруашылық шешімдер қабылдауы, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген құзыреттері шегінде функцияларды жүзеге асыруы мақсатында олардың арасында өзара іс-қимылды, үйлестіруді және ақпарат алмасуды қамтамасыз ету;

4) мемлекеттік органдарды, жеке және заңды тұлғаларды қоршаған ортаның, оның ішінде табиғи ортаның (оның құрамдастарының, табиғи және табиғи-антропогендік объектілердің, табиғи кешендердің, биоәртүрліліктің) және антропогендік ортаның жай-күйі туралы, сондай-ақ табиғи және антропогендік ортаның адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына және тұтас қоршаған ортаға ықпал ететін зиянды факторлары туралы анық және салыстырмалы ақпаратпен қамтамасыз ету.

4. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің жұмыс істеуі деректердің салыстырмалығын және ақпараттық ресурстардың үйлесімділігін қамтамасыз ететін бірыңғай ұйымдастырушылық, әдіснамалық, метрологиялық және ақпараттық тәсіл негізінде жүзеге асырылады.

5. Қазақстан Республикасының Үкіметі Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесін ұйымдастыру және оның жұмыс істеу [қағидаларын](#) бекітеді, оларда мыналар қамтылуға тиіс:

1) Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің деректерін жинауға, жинақтауға, сақтауға, есепке алуға, жүйелеуге, жинақтап-қорытуға, өңдеуге және талдауға қойылатын бірыңғай ұйымдастырушылық, әдіснамалық, метрологиялық және өзге де талаптар;

2) Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесіне қатысушылар арасындағы өзара іс-қимыл және жұмыс процестерін үйлестіру тәртібі;

3) «Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкі» ақпараттық жүйесін қалыптастыру және оның жұмыс істеу тәртібі, оның құрылымы мен ақпарат көздері, сондай-ақ оған Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесіне қатысушылардың және өзге де мемлекеттік органдардың, жеке және заңды тұлғалардың қол жеткізу қағидалары, деңгейлері, тәртібі мен шарттары.

6. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесіне қатысушылар арасындағы жұмыс процестерін үйлестіруді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады.

7. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесіне қатысушылар арасында, оның ішінде «Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің ұлттық деректер банкі» ақпараттық жүйесі шеңберінде ақпарат алмасу өтеусіз негізде жүзеге асырылады.

2022.21.12. № 167-VII ҚР Заңымен 8-тармақ өзгертілді (2023 ж. 2 қаңтардан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

8. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің құрылымына енгізілген мониторингтің жүйелері, кіші жүйелері мен түрлері шеңберінде қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйін байқау, оның ішінде Жерді қашықтан зондтау деректері пайдаланыла отырып жүргізіледі.

153-бап. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесіне қатысушылар

Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесіне қатысушылар мыналар болып табылады:

- 1) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган;
- 2) арнаулы уәкілетті мемлекеттік органдар;
- 3) Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің құрылымына енгізілген мониторинг түрлерін жүзеге асыруға уәкілеттік берілген ұйымдар;
- 4) осы Кодекске сәйкес өндірістік экологиялық бақылауды жүзеге асыруға міндетті жеке және заңды тұлғалар.

154-бап. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің құрылымы

1. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесі мынадай мониторинг жүйелерін қамтиды:

- 1) экологиялық мониторинг;
- 2) табиғи ресурстар мониторингі;
- 3) арнайы мониторинг;
- 4) метеорологиялық және гидрологиялық мониторинг;
- 5) қоршаған орта жай-күйінің мониторингі.

2. Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітетін Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесін ұйымдастыру және оның жұмыс істеу қағидаларында Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің құрылымына мониторингтің қосымша жүйелері, кіші жүйелері мен түрлері енгізілуі мүмкін.

155-бап. Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкі

1. Деректерді жинақтау, сақтау, жүйелеу, интеграциялау және автоматтандырылған алмасуды қамтамасыз ету, Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесіне қатысушылар арасындағы өзара іс-қимыл және жұмыс процестерін үйлестіру, сондай-ақ жеке және заңды тұлғалар үшін ақпаратқа қолжетімділік беруді автоматтандыру «Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкі» ақпараттық жүйесінің жұмыс істеуі арқылы жүзеге асырылады.

2. «Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкі» ақпараттық жүйесін құруды, оның жұмыс істеуін,

жүргізілуі мен пайдаланылуын ұйымдастыруды, сондай-ақ осыған байланысты барлық жұмыс процесінің үйлестірілуін қамтамасыз етуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады.

3. «Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкі» ақпараттық жүйесі:

1) Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің құрылымына енгізілген мониторинг жүйелерінің, кіші жүйелері мен түрлерінің деректер банктері;

2) табиғи ресурстардың мемлекеттік кадастрлары;

3) қалдықтардың мемлекеттік кадастры;

4) мемлекеттік климат кадастры;

5) мемлекеттік көміртек кадастры;

6) озонды бұзатын заттарды тұтынудың мемлекеттік кадастры;

7) Қазақстан Республикасының ластағыштардың шығарылуы мен көшірілуінің тіркелімі;

8) экологиялық рұқсаттардың және қоршаған ортаға әсер ету туралы декларациялардың мемлекеттік тізілімі;

9) қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерінің тізілімі;

10) тарихи ластану объектілерінің мемлекеттік тізілімі деректерін интеграциялау мен автоматтандырылған алмасуды қамтамасыз етуге тиіс.

4. «Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкі» ақпараттық жүйесінің шеңберіндегі бағдарламалық құралдардың жүйесі деректерді бірыңғай әдістемелік негізде жинақтауды, сақтау мен өңдеуді жүзеге асыруға, оның әртүрлі деңгейлері, сондай-ақ Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің құрылымына енгізілген мемлекеттік кадастрлар, тізілімдер, тіркелімдер, мониторинг жүйелерінің, кіші жүйелері мен түрлерінің деректер банктері арасында деректерді автоматтандырылған және тиімді алмасуды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

5. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесіне қатысушылар «Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкі» ақпараттық жүйесінің шеңберінде өздері беретін деректердің анықтығы үшін Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жауаптылықта болады.

156-бап. Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкіне қол жеткізу шарттары

1. «Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкі» ақпараттық жүйесіне қол жеткізу мынадай:

1) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның, арнайы уәкілетті мемлекеттік органдардың және Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің құрылымына енгізілген мониторинг түрлерін жүзеге асыруға уәкілеттік берілген ұйымдардың барлық ақпаратқа (алғашқы деректерге және ақпараттық өнімге) танысу, көшіру және қайта жаңғырту мүмкіндігі беріліп, шектеусіз қол жеткізуге құқығы болады;

2) жеке және заңды тұлғалардың мемлекеттік құпияларды, коммерциялық және заңмен қорғалатын өзге де құпияны құрайтын ақпаратты қоспағанда, барлық ақпараттық өнімге танысу, көшіру және қайта жаңғырту мүмкіндігі беріліп, шектеусіз қол жеткізуге құқығы болады деген шарттар сақтала отырып беріледі.

2. Бастапқы деректер деп мониторинг түрлерінің нәтижелері бойынша алынған және жинақтап-қорытуға, өңдеуге немесе талдауға ұшырамаған деректер түсініледі. Өндірістік мониторингтің өңделмеген деректері, оның ішінде қоршаған ортаға эмиссиялар

мониторингінің автоматтандырылған жүйесінен алынған деректер бастапқы деректерге жатады.

3. Ақпараттық өнім деп алғашқы деректерді жинақтап-қорыту, өңдеу және талдау нәтижесі болып табылатын ақпарат түсініледі. Ақпараттық өнімге талдамалық есептер, анықтамалар, баяндамалар, мәтіндік мазмұндағы өзге де құжаттар, картографиялық ақпарат, статистикалық нысандар мен есептілік, өндірістік экологиялық бақылау жөніндегі есептілік, сондай-ақ біріктірілген (статистикалық) сипаттағы өзге де ақпарат жатады.

4. «Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкі» ақпараттық жүйесіне қол жеткізу өтеусіз негізде беріледі.

157-бап. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесінің деңгейлері

1. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесін жүргізу үш деңгейде жүзеге асырылады:

1) жергілікті деңгейде өндірістік мониторинг, қоғамдық мониторинг және жергілікті атқарушы органдар елді мекендердің нақты учаскелерінде, елді мекендерден тыс жерлерде, жерүсті және жерасты су объектілерінен тыс жерлерде, ерекше қорғалатын табиғи аумақтарда ұйымдастыратын мониторинг түрлері жүргізіледі;

2) өңірлік деңгейде өңірлердің физикалық-географиялық және экономикалық ерекшеліктері, экологиялық жүктемесі бар аймақтардың және қоршаған орта жай-күйі мен табиғи ресурстарды пайдалануға ықпал ететін табиғи және антропогендік факторлар кешенінің бар-жоғы ескеріле отырып, әкімшілік-аумақтық бірліктер шегінде мониторинг түрлері жүргізіледі;

3) республикалық деңгейде Қазақстан Республикасының бүкіл аумағын қамтитын, қажет болған кезде жалпымемлекеттік маңызы бар ірі өңірлер мен жекелеген объектілер бөліне отырып, мониторинг жүргізіледі.

2. Барлық деңгейде қоршаған орта мен табиғи ресурстардың мониторингі жөніндегі қызмет Қазақстан Республикасының техникалық реттеу туралы, өлшем бірлігін қамтамасыз ету туралы және сәйкестікті бағалау саласындағы аккредиттеу туралы заңнамасында белгіленген талаптар сақтала отырып жүзеге асырылады.

158-бап. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесін қаржыландыру

1. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесі бюджет қаражатының және Қазақстан Республикасының заңнамасында тыйым салынбаған өзге де көздердің есебінен қаржыландырылады.

2. Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесін бюджет қаражаты есебінен қаржыландыру мынадай қызмет түрлерін:

1) республикалық деңгейде мониторинг жүйесін құруды және оның жұмыс істеуін қолдауды;

2) мониторинг жүйелерінің, кіші жүйелері мен түрлерінің жұмыс істеуі мен дамуын, ғылыми-техникалық бағдарламалардың орындалуын қамтамасыз ету үшін ғылыми-техникалық өнім жасауды;

3) аумақтық деңгейде мониторинг жүйесін құруды және оның жұмыс істеуін қолдауды, оны дамыту мақсатында ғылыми-техникалық өнім жасауды;

4) «Қазақстан Республикасының қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкі» ақпараттық жүйесін құруды және оның жұмыс істеуін қолдауды жүзеге асыруға бағытталған.

159-бап. Экологиялық мониторинг

1. Экологиялық мониторинг мемлекет қамтамасыз ететін қоршаған ортаның сапасына қатысты алынған деректерді байқаудың, өлшеудің, жинаудың, жинақтаудың, сақтаудың, есепке алудың, жүйелеудің, жинақтап-қорытудың, өндеудің және талдаудың, сондай-ақ солардың негізінде экологиялық ақпаратты дайындаудың кешенді жүйесін білдіреді.

2. Экологиялық мониторинг:

1) қоршаған ортаның сапасын бағалау;

2) қоршаған ортаға әсер етудің антропогендік және табиғи факторларын айқындау мен талдау;

3) антропогендік және табиғи факторлардың әсер етуінен қоршаған орта жай-күйінің өзгерістерін болжау және бақылау;

4) мемлекеттік органдар, жеке және заңды тұлғалар қоршаған ортаны қорғауға, экологиялық қауіпсіздікті және орнықты дамудың экологиялық негіздерін қамтамасыз етуге бағытталған шаруашылық және басқарушылық шешімдер қабылдаған кезде оларды ақпараттық қамтамасыз ету;

5) барлық жеке және заңды тұлғаның экологиялық ақпаратқа қол жеткізу құқығын қамтамасыз ету мақсаттарында жүйелі негізде жүзеге асырылады.

3. Экологиялық мониторинг объектілері мыналар болып табылады:

1) осы Кодекстің [166-бабы 6-тармағының 2\) - 8\) тармақшаларында](#) көрсетілген объектілер;

2) жерасты суларының сапасы;

3) I және II санаттағы объектілердің қоршаған ортаға әсер етуі;

4) экологиялық жүйелердің және олар ұсынатын экожүйелік көрсетілетін қызметтердің жай-күйі;

5) табиғи процестердің табиғи ағымын және қоршаған ортаның жай-күйі өзгерістерінің ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың экологиялық жүйелеріне ықпалын қоса алғанда, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар;

6) климат өзгеруінің әсер етуі;

7) қалдықтар және оларды басқару.

4. Экологиялық мониторинг:

1) осы Кодекске сәйкес қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган және (немесе) арнайы уәкілеттік берілген ұйымдар жүзеге асыратын байқаулар мен өлшеулерге;

2) Қазақстан Республикасының заңдарында айқындалған өз құзыреттері шеңберінде арнайы уәкілетті мемлекеттік органдар, өзге де мемлекеттік органдар мен ұйымдар жүзеге асыратын байқаулар мен өлшеулерге;

3) Қазақстан Республикасының мемлекеттік статистика саласындағы заңнамасына сәйкес жүргізілетін ресми статистикалық ақпаратқа;

4) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның сұрау салуы бойынша немесе Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесі шеңберінде мемлекеттік органдар беретін, сондай-ақ мемлекеттік органдар ашық қолжетімділікте орналастыратын ақпаратқа;

5) міндетті өндірістік экологиялық бақылау шеңберінде жеке және заңды тұлғалар жүзеге асыратын байқаулар мен өлшеулерге;

6) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мемлекеттік және мемлекеттік емес заңды тұлғалардан алатын өзге де ақпаратқа негізделеді.

5. Осы Кодекске сәйкес өндірістік экологиялық бақылауды жүзеге асыруға міндетті тұлғалар тиісті деректерді жинауды, жинақтауды, сақтауды, есепке алуды, өндеуді және экологиялық мониторинг мақсаттары үшін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға өтеусіз беруді қамтамасыз етеді.

6. Экологиялық мониторинг шеңберінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына сәйкес Қазақстан

Республикасының экологиялық ақпарат беру жөніндегі міндеттемелерін орындау мақсатында деректерді жинау мен дайындауды да жүзеге асырады.

160-бап. Табиғи ресурстар мониторингі

1. Табиғи ресурстар мониторингі Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес арнайы уәкілетті мемлекеттік органдар ұйымдастыратын табиғи ресурстар түрлері жай-күйі мониторингі жүйелерінің, кіші жүйелері мен түрлерінің жиынтығын білдіреді.

2. Табиғи ресурстар мониторингі мыналарды қамтиды:

1) Қазақстан Республикасының жер заңнамасына сәйкес жүргізілетін жер мониторингі;

2) Қазақстан Республикасының су заңнамасына сәйкес жүргізілетін су объектілерінің мемлекеттік мониторингі;

3) Қазақстан Республикасының жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы заңнамасына сәйкес жүргізілетін жер қойнауының мемлекеттік мониторингі;

4) Қазақстан Республикасының орман заңнамасына сәйкес жүргізілетін ормандардың мемлекеттік мониторингі;

5) Қазақстан Республикасының жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы заңнамасына сәйкес жүргізілетін жануарлар дүниесінің мониторингі;

2023.02.01. № 184-VII ҚР Заңымен б) тармақша жаңа редакцияда (2023 ж. 7 наурыздан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

6) Қазақстан Республикасының өсімдіктер дүниесін күзету, қорғау, қалпына келтіру және пайдалану саласындағы заңнамасына сәйкес жүргізілетін өсімдіктер дүниесінің мемлекеттік мониторингі.

3. Табиғи ресурстар мониторингінің деректері Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес тиісті мемлекеттік кадастрларда жинақтап-қорытылады.

161-бап. Арнайы мониторингтің түрлері

1. Арнайы мониторинг мынадай түрлерді қамтиды:

1) әскери-сынақ полигондарының мониторингі - жабық және жұмыс істеп тұрған әскери-сынақ полигондарының аумағында әскери техниканы, оның ішінде зымырандық техниканы және қару-жарақты сынауға байланысты қоршаған ортаның ластануын байқау жүйесі;

2) «Байқоңыр» зымыран-ғарыш кешенінің мониторингі - жұмыс істеуін ұйымдастыруды ғарыш қызметі саласындағы уәкілетті орган жүзеге асыратын, «Байқоңыр» кешенінің зымыран-ғарыш қызметінің әсеріне ұшыраған аумақтардағы қоршаған ортаның жай-күйін байқау жүйесі;

3) Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы заңнамасына сәйкес жүргізілетін санитариялық-эпидемиологиялық мониторинг;

4) осы Кодекстің 410-бабына сәйкес жүргізілетін төтенше экологиялық ахуал аймақтарындағы және экологиялық зілзала аймақтарындағы экологиялық жағдай мониторингі;

5) ғарыш мониторингі - жұмыс істеуін ұйымдастыруды ғарыш қызметі саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасының ғарыш қызметі саласындағы заңнамасына сәйкес жүзеге асыратын, Жерді ғарыштан қашықтықтан зондтау құралдарын пайдалана отырып, қоршаған ортаның жай-күйін байқау жүйесі.

2. Осы баптың 1-тармағының 1) және 4) тармақшаларында көрсетілген арнайы мониторинг түрлерін ұйымдастыруды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады.

9-БӨЛІМ. МЕТЕОРОЛОГИЯЛЫҚ МОНИТОРИНГ, ГИДРОЛОГИЯЛЫҚ МОНИТОРИНГ ЖӘНЕ ҚОРШАҒАН ОРТА ЖАЙ-КҮЙІНІҢ МОНИТОРИНГІ САЛАСЫНДАҒЫ ҚЫЗМЕТ

10-тарау. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

162-бап. Метеорологиялық мониторинг

1. Метеорологиялық мониторинг деректерді байқау, жинау, өңдеу, талдау, сақтау, метеорологиялық және агрометеорологиялық ақпаратты дайындау, оның ішінде метеорологиялық және агрометеорологиялық болжамдарды дайындау және көрсетілген ақпаратты мемлекеттік органдарға, жеке және заңды тұлғаларға беру қамтылатын метеорология саласындағы қызметті білдіреді.

Метеорологиялық байқаулардың нәтижелері бойынша алынған алғашқы деректер, сондай-ақ бастапқы метеорологиялық деректерді өңдеу мен талдау нәтижесі болып табылатын жедел, режимдік, климаттық және болжамдық ақпарат метеорологиялық ақпарат болып табылады.

2. Метеорологиялық мониторинг табиғи метеорологиялық параметрлердің, атмосфералық құбылыстардың және атмосферада олардың табиғи ортаның басқа құрамдастарымен өзара іс-қимылы кезіндегі процестердің жай-күйі мен дамуын айқындау және мемлекеттік органдарды, жеке және заңды тұлғаларды ауа райы туралы ақпаратпен қамтамасыз ету, қысқа мерзімді, орта мерзімді, ұзақ мерзімді метеорологиялық, агрометеорологиялық болжамдар мен қауіпті және дүлей метеорологиялық құбылыстардың (оның ішінде қар көшкіндерінің) туындау мүмкіндігі туралы дауылдық ескертулерді жасау үшін климаттық сипаттамаларды айқындау мақсатында жүргізіледі.

3. Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет, аэронавигациялық қызмет көрсетуді берушілер, Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің ведомстволық метеорологиялық қызметтері, заңды тұлғалар, сондай-ақ метеорологиялық ақпарат дайындауды жүзеге асыратын дара кәсіпкерлер метеорологиялық ақпаратты дайындаушылар болып табылады.

163-бап. Гидрологиялық мониторинг

1. Гидрологиялық мониторинг деп жерүсті су объектілерінің режимі мен жай-күйін байқау, деректерді жинау, өңдеу, талдау, сақтау, гидрологиялық ақпаратты дайындау, оның ішінде гидрологиялық болжамдарды әзірлеу және көрсетілген ақпаратты мемлекеттік органдарға, жеке және заңды тұлғаларға беру қамтылатын гидрология саласындағы қызмет түсініледі.

Гидрологиялық байқау нәтижелері бойынша алынған бастапқы деректер, сондай-ақ гидрологиялық бастапқы деректерді өңдеу мен талдау нәтижесі болып табылатын режимдік, жедел және болжамдық ақпарат гидрологиялық ақпарат болып табылады.

2. Гидрологиялық мониторинг өзендердің, көлдердің, теңіздердің, су қоймаларының, арналардың, өзге де жерүсті су объектілерінің жай-күйі мен режимі туралы деректерді жинау мақсатында тұрақты және (немесе) кезең-кезеңді негізде жүргізіледі және өзен бассейндерінің таулы бөліктеріндегі қар қорын айқындау үшін жүргізілетін таулардағы қар өлшеу және жауын-шашын өлшеу маршруттарында байқауды да қамтиды.

3. Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет, заңды тұлғалар, сондай-ақ гидрологиялық ақпаратты дайындауды жүзеге асыратын дара кәсіпкерлер гидрологиялық ақпаратты дайындаушылар болып табылады.

164-бап. Қоршаған орта жай-күйінің мониторингі

1. Қоршаған орта жай-күйінің мониторингі деректерді байқау, жинау, сақтау, есепке алу, жүйелеу, жинақтап-қорыту, өңдеу мен талдау, қоршаған ортаның ластану жай-күйін бағалау, қоршаған ортаның ластану жай-күйі туралы ақпарат, оның ішінде болжамдық

ақпарат әзірлеу және көрсетілген ақпаратты мемлекеттік органдарға, өзге де жеке және заңды тұлғаларға беру қамтылатын қызметті білдіреді.

Қоршаған ортаның жай-күйін мониторингілеу нәтижесінде алынған алғашқы деректер, сондай-ақ осындай алғашқы деректерді өңдеу мен талдау нәтижесі болып табылатын ақпарат қоршаған ортаның ластану жай-күйі туралы ақпарат болып табылады.

Қоршаған орта жай-күйін мониторингілеу қоршаған ортаны қорғаудың жекелеген объектілерінің ластану жай-күйі туралы деректерді жинау мақсатында тұрақты және (немесе) кезең-кезеңді негізде жүргізіледі.

2. Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет, заңды тұлғалар, сондай-ақ қоршаған орта ластануының жай-күйі туралы ақпарат дайындауды жүзеге асыратын дара кәсіпкерлер қоршаған ортаның жай-күйі туралы ақпарат дайындаушылар болып табылады.

165-бап. Метеорологиялық және (немесе) гидрологиялық ақпаратты және (немесе) қоршаған ортаның жай-күйі туралы ақпаратты дайындаушылардың құқықтары мен міндеттері

1. Метеорологиялық және (немесе) гидрологиялық ақпаратты және (немесе) қоршаған ортаның жай-күйі туралы ақпаратты дайындаушылардың:

1) осы Кодекске және Қазақстан Республикасының өзге де заңдарына сәйкес метеорологиялық және (немесе) гидрологиялық мониторинг және (немесе) қоршаған орта жай-күйінің мониторингі саласында байқаулар мен өлшеулерді жүзеге асыруға, ақпарат дайындауға немесе мониторингтің осы түрлерін құрайтын жекелеген жұмыстарды орындауға және қызметтерді көрсетуге;

2) осы Кодекске және Қазақстан Республикасының өзге де заңдарына немесе қызметтер көрсетуге арналған шартқа сәйкес ақпарат бергені үшін төлемақы алуға құқығы бар.

2. Метеорологиялық және (немесе) гидрологиялық ақпаратты және (немесе) қоршаған ортаның жай-күйі туралы ақпаратты дайындаушылар:

1) метеорологиялық және (немесе) гидрологиялық ақпаратты және (немесе) қоршаған ортаның жай-күйі және (немесе) жекелеген жұмыстарды орындау және қызметтерді көрсету туралы ақпаратты дайындау кезінде осы Кодекстің талаптарын сақтауға;

2) Қазақстан Республикасының техникалық реттеу саласындағы, өлшем бірлігін қамтамасыз ету туралы және сәйкестікті бағалау саласындағы аккредиттеу туралы заңнамасына сәйкес қызметті жүзеге асыруға міндетті.

Метеорологиялық және (немесе) гидрологиялық ақпаратты және (немесе) қоршаған ортаның жай-күйі туралы ақпаратты дайындаушылардың Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес өзге де құқықтары мен міндеттері болуы мүмкін.

3. Метеорологиялық ақпаратты дайындаушылар алынған метеорологиялық ақпаратты Ұлттық гидрометеорологиялық қызметке метеорологиялық ақпаратты дайындаушылармен келісу бойынша Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет бекітетін, берілетін метеорологиялық ақпараттың тізбесі, оны беру мерзімдері, түрі мен тәсілдері айқындалатын ақпаратты беру жоспарларына сәйкес өтеусіз негізде береді.

Ұлттық гидрометеорологиялық қызметке ақпарат беру [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

4. Қазақстан Республикасында метеорологиялық мониторинг саласындағы қызмет Қазақстан Республикасының рұқсаттар және хабарламалар туралы [заңнамасына](#) сәйкес қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға хабарлама жіберілген жағдайда жүзеге асырылады.

Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет, аэронавигациялық қызмет көрсетуді берушілер, Қазақстан Республикасының Қарулы Күштері метеорологиялық ақпарат дайындаушылардың мемлекеттік тізіліміне енгізілуге жатпайды және олар метеорологиялық мониторинг саласындағы қызметті жүзеге асырған кезде Қазақстан

Республикасының рұқсаттар және хабарламалар туралы заңнамасына сәйкес хабарлама жіберу туралы талап оларға қолданылмайды.

Метеорологиялық ақпаратты дайындаушылардың мемлекеттік тізілімін жүргізу [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

5. Метеорологиялық ақпаратты дайындаушылар мынадай талаптарға сәйкес келуге тиіс:

- 1) заңды тұлға немесе дара кәсіпкер ретінде мемлекеттік тіркеудің жүзеге асырылуы;
- 2) меншік құқығында немесе өзге де заңды негізде жоспарланатын қызметті жүзеге асыру үшін қажетті жабдықтар мен өлшеу құралдарының болуы;
- 3) білікті персоналдың болуы.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 6-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

6. Ұлттық гидрометеорологиялық қызметтің, аэронавигациялық қызмет көрсетуді берушілердің, Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің қызметін қоспағанда, метеорологиялық ақпаратты дайындаушылардың метеорологиялық мониторингті ұйымдастыру және жүргізу тәртібін сақтауын мемлекеттік бақылауды Қазақстан Республикасының [Кәсіпкерлік кодексiне](#) сәйкес тексеру және бақылау субъектісіне (объектісіне) бару арқылы профилактикалық бақылау нысанында қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады.

11-тарау. ҰЛТТЫҚ ГИДРОМЕТЕОРОЛОГИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТ

166-бап. Метеорологиялық, гидрологиялық мониторинг пен қоршаған орта жай-күйінің мониторингі саласындағы мемлекеттік монополия

1. Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет мемлекеттік байқау желісін пайдалана отырып, қоршаған орта жай-күйінің мониторингін, метеорологиялық және гидрологиялық мониторингті жүргізуді қамтамасыз етеді, олар жалпымемлекеттік және халықаралық маңызы бар, арнайы мақсаттағы қызметтер көрсетуді және арнаулы ақпарат дайындауды қамтиды.

Мемлекеттік байқау желісін пайдалана отырып, жалпымемлекеттік және халықаралық маңызы бар арнайы мақсаттағы қызметтер көрсетуді және арнаулы ақпарат дайындауды қамтитын метеорологиялық және гидрологиялық мониторингті және қоршаған орта жай-күйінің мониторингін жүргізу жөніндегі қызмет мемлекеттік монополияға жатады және оны Қазақстан Республикасы Үкіметінің шешімі бойынша шаруашылық жүргізу құқығындағы республикалық мемлекеттік кәсіпорын ұйымдық-құқықтық нысанында құрылған заңды тұлға - Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет жүзеге асырады.

Жалпымемлекеттік және халықаралық маңызы бар көрсетілетін қызметтер - мемлекеттік байқау желісін пайдалана отырып көрсетілетін, халық пен мемлекеттің қауіпсіздігі, экономика мен әлеуметтік саланың орнықты жұмыс істеуі үшін маңызы бар көрсетілетін қызметтер.

Арнайы мақсаттағы көрсетілетін қызметтер - жалпымемлекеттік және халықаралық маңызы бар көрсетілетін қызметтерге жатпайтын және қызметтер көрсетуге арналған өтеулі шарттар негізінде мемлекеттік байқау желісінің деректерін пайдалана отырып көрсетілетін, метеорологиялық және гидрологиялық мониторинг, қоршаған орта жай-күйінің мониторингі саласындағы көрсетілетін қызметтер.

Арнаулы ақпарат - мемлекеттік байқау желісінің деректерін пайдалана отырып, арнайы мақсаттағы қызметтерді көрсету нәтижесінде алынатын нысаналы ақпарат.

2. Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет өз қызметін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет бекітетін, мемлекеттік байқау желісін пайдалана отырып, метеорологиялық,

гидрологиялық мониторинг, қоршаған ортаның жай-күйіне мониторинг жүргізуге арналған нұсқаулық-әдістемелік құжаттардың талаптарына сәйкес жүзеге асырады.

3. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жалпымемлекеттік және халықаралық маңызы бар қызметтерді көрсетуге байланысты метеорологиялық және гидрологиялық мониторингті, қоршаған орта жай-күйінің мониторингін жүргізу жөніндегі қызметті ұйымдастырады

Мемлекеттік монополия субъектісі өндіретін және (немесе) өткізетін тауарлардың (жұмыстардың, көрсетілетін қызметтердің) [бағаларын](#) монополияға қарсы органмен келісу бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган белгілейді.

4. Метеорологиялық мониторинг саласындағы жалпы мемлекеттік және халықаралық маңызы бар көрсетілетін қызметтер:

1) жерге жақын метеорологиялық, актинометриялық, агрометеорологиялық, аэрологиялық, радиолокациялық, озонметриялық байқаулар, алынған метеорологиялық деректерді жинау, өңдеу, сақтау, талдау және дауылдық метеорологиялық ақпаратты, метеорологиялық және агрометеорологиялық болжамдарды, анықтамалықтарды, бюллетеньдерді, анықтама-консультацияларды, режимдік ақпаратты және басқа метеорологиялық ақпаратты қамтитын жалпы мақсаттағы метеорологиялық ақпаратты дайындау, сондай-ақ мемлекеттік органдарды, өзге де ұйымдар мен жеке тұлғаларды белгіленген тәртіппен осы ақпаратпен қамтамасыз ету;

2) мемлекеттік климаттық кадастрды және мемлекеттік гидрометеорологиялық қорды жүргізу;

3) халықаралық алмасу үшін метеорологиялық ақпарат беру;

4) климаттың өзгеруін қоса алғанда, оның мониторингі.

Мемлекеттік климаттық кадастр - ауа температурасын, бұлттылықты, атмосфералық құбылыстарды, желдің бағыты мен жылдамдығын, жауын-шашын мөлшерін және белгілі бір аумақтарға тән атмосфераның және төселетін беткі бөліктің басқа да сипаттамаларын қамтитын атмосфералық жағдайлардың жиынтығы туралы метеорологиялық ақпаратқа негізделген деректердің жүйелендірілген және көп жылдық кезеңдегі метеорологиялық деректердің климаттық базасы негізінде қалыптастырылған жиынтығы.

Мемлекеттік климаттық кадастрды жүргізу қағидаларын, сондай-ақ мемлекеттік климаттық кадастр деректерінің құрамын және мемлекеттік органдарға, өзге де ұйымдар мен жеке тұлғаларға оның деректерін беру [тәртібін](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

Мемлекеттік гидрометеорологиялық қор - Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес оны пайдалану мақсатында сақталуға жататын, құжатталған гидрологиялық және метеорологиялық ақпараттың жиынтығы.

Мемлекеттік гидрометеорологиялық қорды жүргізу [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

5. Гидрологиялық мониторинг саласындағы жалпымемлекеттік және халықаралық маңызы бар көрсетілетін қызметтер:

1) өзендерде, көлдерде (теңіздерде), су қоймаларында, арналарда және өзге де жерүсті су объектілеріндегі байқаулар, алынған гидрологиялық деректерді жинау, өңдеу, талдау және гидрологиялық қысқа мерзімді, ұзақ мерзімді болжамдарды, оның ішінде алдын ала бес - жеті тәулікке дейін және көктемгі кезеңде әрбір үш күн сайын нақтылау мүмкіндігімен дайындау және қауіпті әрі дүлей гидрологиялық құбылыстардың туындау мүмкіндігі мен фактісі туралы дауылдық ескертулер беру;

2) анықтамалықтарды, бюллетеньдерді, анықтама-консультацияларды қамтитын жалпы мақсаттағы гидрологиялық ақпаратты дайындау, сондай-ақ мемлекеттік органдарды, өзге де ұйымдар мен жеке тұлғаларды белгіленген тәртіппен осы ақпаратпен қамтамасыз ету;

3) гидрологиялық мониторинг нәтижелерінің негізінде «Жерүсті сулары» бөлімі бойынша мемлекеттік су кадастрын жүргізу үшін деректер дайындау;

4) белгіленген тәртіппен халықаралық алмасу үшін гидрологиялық ақпарат беру.

6. Қоршаған орта жай-күйінің мониторингі саласындағы жалпы мемлекеттік және халықаралық маңызы бар көрсетілетін қызметтер:

1) осы тармақтың 2) - 8) тармақшаларында көзделген қоршаған ортаны қорғау объектілерінің ластануын байқау, жай-күйі туралы деректерді жинау, өңдеу, талдау, бюллетеньдер мен анықтамалық ақпаратты қамтитын қоршаған ортаның ластану жай-күйі туралы жалпы мақсаттағы ақпаратты дайындау, сондай-ақ мемлекеттік органдарды, өзге де ұйымдар мен жеке тұлғаларды белгіленген тәртіппен осы ақпаратпен қамтамасыз ету;

2) атмосфералық ауаның ластану мониторингі - қоныстану аумақтарындағы атмосфералық ауаның жай-күйін байқау жүйесі;

3) атмосфералық жауын-шашынның ластану мониторингі - қоныстану аймақтарындағы атмосфералық жауын-шашын мен қар жамылғысының химиялық құрамын байқау жүйесі;

4) судың ластану мониторингі - жағалау аймақтарындағы жерүсті суларының ластануын байқау жүйесі;

5) топырақ ластануының мониторингі - қоныстану аймақтарының топырақтарындағы ластағыш заттардың концентрациясын байқау жүйесі;

6) радиациялық мониторинг - қоныстану аумақтарындағы техногендік және табиғи радиоактивті ластануды байқау жүйесі;

7) трансшекаралық ластану мониторингі - шекара маңындағы мемлекеттермен халықаралық ынтымақтастық шеңберінде жүзеге асырылатын, трансшекаралық жерүсті сулары мен трансшекаралық өзендердің жағалау маңындағы топырақтың ластануын байқау жүйесі;

8) фондық мониторинг - қоршаған ортаның кешенді фондық мониторингі станцияларының мамандандырылған желісін пайдалана отырып, атмосфера мен басқа ортаның жай-күйін олардың биосферамен өзара іс-қимылындағы байқау жүйесі;

9) белгіленген тәртіппен халықаралық алмасу үшін қоршаған ортаның жай-күйі туралы ақпарат беру.

7. Егер Қазақстан Республикасының заңдарында өзгеше белгіленбесе, Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет халықаралық ұйымдармен, шетелдік тұлғалармен және басқа мемлекеттердің гидрометеорологиялық қызметтерімен өзара іс-қимыл жасау кезінде гидрологиялық, метеорологиялық қызмет және қоршаған орта жай-күйінің мониторингі саласындағы қызмет мәселелері бойынша Қазақстан Республикасының атынан өкілдік етеді.

8. Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет азаматтық қорғаудың мемлекеттік жүйесінің құрамына кіреді және төтенше жағдайлар туындаған кезде өз қызметін Қазақстан Республикасының азаматтық қорғау туралы заңнамасына сәйкес жүзеге асырады.

167-бап. Мемлекеттік байқау желісі

1. Мемлекеттік байқау желісі - бұл Ұлттық гидрометеорологиялық қызметтің шаруашылық жүргізуіндегі, қоршаған ортада болып жатқан физикалық және химиялық процестерді бақылауға, оның метеорологиялық, гидрологиялық сипаттамаларын және қоршаған ортаның ластану жай-күйін айқындауға арналған өзара байланысты стационарлық және жылжымалы байқау пункттерінің жүйесі.

Анық ақпарат алу мақсатында мемлекеттік байқау желісінің стационарлық байқау пункттерінің айналасында күзет аймақтары құрылады.

Күзет аймақтарының шекараларын анықтау мен белгілеу тәртібі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітетін Стационарлық байқау пункттері және мемлекеттік байқау желісі атмосферасының ластану жай-күйін байқау пункттері туралы [ережеге](#) сәйкес айқындалады.

2. Мемлекеттік байқау желісінің стационарлық байқау пункттеріне жүріп өту немесе көлікпен өту жүзеге асырылатын жер учаскелеріне Қазақстан Республикасының жер заңнамасында айқындалған тәртіппен сервитуттар белгіленуі мүмкін.

3. Мемлекеттік байқау желісінің реперлік (тірек) стационарлық байқау пункттерінің жер учаскелері алып қоюға жатпайды. Стационарлық байқау пункттерінің жер учаскелері айрықша жағдайларда ғана мемлекет мұқтажы үшін алып қойылуы мүмкін, бұл ретте көшіру қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен және Ұлттық гидрометеорологиялық қызметпен келісу бойынша, осындай көшіруге бастамашы болған тұлғалардың қаражаты есебінен жүзеге асырылады.

4. Климат өзгеруінің көпжылдық үрдістеріне, агрометеорологиялық сипаттамаларға, құрлықтың су объектілерінің, теңіздің гидрологиялық жай-күйіне, климаттық жағдайлардың және шаруашылық қызметтің өзгеруі ықпалынан болатын геофизикалық процестерге зерделеу жүргізуге мүмкіндік беретін байқау пункті мемлекеттік байқау желісінің реперлік байқау пункті болып табылады.

5. Мемлекеттік байқау желісі атмосферасы ластануының жай-күйін байқау пункттерінің саны халықтың санына, жергілікті жер бедеріне, нақты ластану деңгейіне қарай айқындалады.

6. Мемлекеттік байқау желісінің жаңадан ашылатын немесе көшірілуге жататын стационарлық байқау пункттерінің және атмосфераның ластану жай-күйін байқау пункттерінің орналасқан жерін (дислокациясын) айқындау қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен және жергілікті атқарушы органдармен келісу бойынша Ұлттық гидрометеорологиялық қызметтің шешімімен жүргізіледі.

Мемлекеттік байқау желісінің стационарлық қадағалау пункттері мен атмосфераның ластану жай-күйін байқау пункттерінің қызметін тоқтату қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша Ұлттық гидрометеорологиялық қызметтің шешімімен жүргізіледі.

Мемлекеттік бақылау желісінің қызметін ұйымдастыруды Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет жүзеге асырады.

7. Мемлекеттік байқау желісі, оның ішінде оған бөлінген жер учаскелері мен акваториялардың бөліктері, сондай-ақ мүлік тек қана мемлекеттік меншікке жатады, мемлекеттің қорғауында болады және жекешелендіруге жатпайды.

168-бап. Ұлттық гидрометеорологиялық қызметті қаржыландыру

Ұлттық гидрометеорологиялық қызметті қаржыландыру Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына сәйкес бюджет қаражаты және өзге де көздер есебінен жүзеге асырылады.

169-бап. Ұлттық гидрометеорологиялық қызметтің ақпарат беру шарттары

1. Метеорологиялық, гидрологиялық ақпаратты және қоршаған ортаның жай-күйі туралы ақпаратты беру тәртібі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітетін Ұлттық гидрометеорологиялық қызметтің ақпарат беру [қағидаларында](#) айқындалады.

2. Қазақстан Республикасының Қарулы Күштерін, азаматтық қорғаудың мемлекеттік жүйесін басқару органдарын, агроөнеркәсіптік кешенді дамыту саласындағы уәкілетті органды гидрометеорологиялық ақпаратпен қамтамасыз етуді жалпымемлекеттік және халықаралық маңызы бар қызметтер көрсету шеңберінде Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет жүзеге асырады.

3. Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен, мемлекеттік байқау желісін пайдаланып байқау нәтижесінде алынған деректерді қолдана отырып, мемлекеттік органдарға өзге де қызметтер көрсетуге құқылы.

10-БӨЛІМ. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ТАБИҒИ РЕСУРСТАРЫНЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК КАДАСТРЛАРЫ

170-бап. Қазақстан Республикасы табиғи ресурстары мемлекеттік кадастрларының бірыңғай жүйесі туралы жалпы ережелер

1. Қазақстан Республикасы табиғи ресурстары мемлекеттік кадастрларының бірыңғай жүйесі (бұдан әрі - Кадастрлардың бірыңғай жүйесі) Қазақстан Республикасының табиғи және экономикалық әлеуетін бірыңғай жалпымемлекеттік кешенді есепке алу мен бағалауды қамтамасыз ету мақсатында Қазақстан Республикасы табиғи ресурстарының мемлекеттік кадастрларының барлық түрін біріктіретін салааралық ақпараттық жүйе ретінде құрылады және жүргізіледі.

2. Табиғи ресурстардың мемлекеттік кадастрлары табиғи ресурстардың сандық және сапалық көрсеткіштері туралы ақпараттың жүйеленген жиынтығын білдіреді және осы Кодексте және Қазақстан Республикасының өзге де заңдарында белгіленген тәртіппен жұмыс істейді.

3. Қоршаған ортаның өзара әрекеттестіктегі жер, су, орман, топырақ, жер қойнауы, өсімдіктер әлемі мен жануарлар дүниесі сияқты құрамдас бөліктері Кадастрлардың бірыңғай жүйесінің объектілері болып табылады.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 4-тармақ өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

4. Кадастрлардың бірыңғай жүйесін жүргізуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган табиғи ресурстардың тиісті түрлерінің мониторингін жүзеге асыратын арнайы уәкілетті мемлекеттік органдармен бірлесіп, табиғи ресурстардың жай-күйі мен пайдаланылуын есепке алу деректері негізінде ұйымдастырады.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымы Бірыңғай кадастрлар жүйесін жүргізуді жүзеге асырады.

Кадастрлардың бірыңғай жүйесін жүргізу қағидаларын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

5. Табиғи ресурстардың мемлекеттік кадастрларының жүйелерінде географиялық байланысы мен ұйымдық-құқықтық нысаны көрсетіле отырып, әрбір есептік кадастрлық объектіге арналған оның жай-күйі туралы құжаттық мәліметтер цифрлық түрде қамтылады.

6. Кадастрлардың бірыңғай жүйесін жүргізудің негізгі қағидаттары мыналар болып табылады:

- 1) кадастрлық ақпаратты өңдеу мен беру технологиясының бірлігі;
- 2) автоматтандырылған ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану;
- 3) ақпаратты толықтыру мен жаңартудың объективтілігі;
- 4) Мемлекеттік құпияларды және заңмен қорғалатын өзге құпияны құрайтын ақпараттан басқа кадастрлардың бірыңғай жүйесінде қамтылған ақпараттың жалпыға бірдей қолжетімділігі.

171-бап. Кадастрлардың бірыңғай жүйесінің құрылымы мен мазмұны

Кадастрлардың бірыңғай жүйесінің құрылымын мынадай есепке алу объектілері құрайды, олар бойынша мониторингі мынадай арнайы уәкілетті мемлекеттік органдар мен ұйымдар:

1) мемлекеттік жер кадастры бойынша - жер ресурстарын басқару саласындағы орталық уәкілетті орган және «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы;

2) мемлекеттік су кадастры (жерүсті және жерасты су объектілері, су ресурстарын пайдалану) бойынша - қоршаған ортаны қорғау, су қорын пайдалану және қорғау саласындағы, жер қойнауын зерделеу жөніндегі уәкілетті мемлекеттік органдар - тұтас

республика бойынша, ал олардың аумақтық органдары - өзендер бассейндері мен әкімшілік-аумақтық бірліктер шегінде;

3) мемлекеттік орман кадастры бойынша - орман шаруашылығы саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган - тұтас республика бойынша, ал оның аумақтық органдары - әкімшілік-аумақтық бірліктер шегінде;

4) жер қойнауының мемлекеттік қорының бірыңғай кадастры бойынша - жер қойнауын зерделеу жөніндегі уәкілетті мемлекеттік орган - тұтас республика бойынша, ал оның аумақтық органдары - әкімшілік-аумақтық бірліктер шегінде;

5) ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың мемлекеттік кадастры бойынша - ерекше қорғалатын табиғи аумақтар саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган - тұтас республика бойынша, ал оның аумақтық органдары - әкімшілік-аумақтық бірліктер шегінде;

2023.02.01. № 184-VII ҚР Заңымен 6) тармақша өзгертілді (2023 ж. 7 наурыздан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

6) жануарлар дүниесінің мемлекеттік кадастры бойынша - жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган - тұтас республика бойынша, ал оның аумақтық органдары - әкімшілік-аумақтық бірліктер шегінде;

2023.02.01. № 184-VII ҚР Заңымен 7) тармақшамен толықтырылды (2023 ж. 7 наурыздан бастап қолданысқа енгізілді)

7) өсімдіктер дүниесінің мемлекеттік кадастры бойынша - өсімдіктер дүниесін күзету, қорғау, қалпына келтіру және пайдалану саласындағы уәкілетті орган - тұтас республика бойынша, ал өсімдіктер дүниесін күзету, қорғау, қалпына келтіру және пайдалану саласындағы уәкілетті орган ведомствосының аумақтық органдары - әкімшілік-аумақтық бірліктер шегінде жүзеге асырады.

172-бап. Ақпарат беру

1. Арнайы уәкілетті мемлекеттік органдар табиғи ресурстар кадастрларын жүргізу шеңберінде алынған объектілерді есепке алу мен тіркеу нәтижелерін Кадастрлардың бірыңғай жүйесін жүргізу қағидаларына сәйкес қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ақпараттық жүйесіне өтеусіз береді.

2. Кадастрлардың бірыңғай жүйесіне енгізілген объект туралы деректерде мыналар қамтылуға тиіс:

1) арнайы уәкілетті мемлекеттік органдар бекіткен есептік материалдар, объектінің паспорты және статистикалық ақпарат;

2) объектінің кеңістіктегі жағдайы туралы картографиялық материал және аумақты кешенді бағалауға қажетті басқа да деректер.

3. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган кадастрларда қамтылатын ақпаратқа табиғи ресурстардың тиісті түрлерінің мониторингін жүзеге асыратын арнайы уәкілетті мемлекеттік органдардың қол жеткізуін қамтамасыз етуге міндетті.

11-БӨЛІМ. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БАҚЫЛАУ

12-тарау. МЕМЛЕКЕТТІК ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БАҚЫЛАУ

173-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылау

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарын жеке және заңды тұлғалардың сақтауын қамтамасыз етуге бағытталған қызметі мемлекеттік экологиялық бақылау болып табылады.

2. Мемлекеттік экологиялық бақылау мынадай:

1) қоршаған ортаны қорғау саласында осы Кодекстің ережелерінің сақталуы;

- 2) ерекше қорғалатын табиғи аумақтар саласында экологиялық талаптардың сақталуы;
- 3) жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды консервациялау және олардың салдарларын жою, бүлінген жерлерді рекультивациялау кезінде экологиялық талаптардың сақталуы;
- 4) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерін орындау;
- 5) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторының осы Кодексте айқындалған талаптарды орындауы;
- 6) біліктілік талаптарының және қоршаған ортаны қорғау саласындағы лицензияланатын қызмет түрлерін, сондай-ақ өзіне қатысты хабарлама жасау тәртібі белгіленген қызметті жүзеге асыру қағидаларының сақталуы;
- 7) Қазақстан Республикасы экология заңнамасының қоршаған ортаны қорғау саласында мемлекеттік қызметтер көрсету жөніндегі талаптарын жергілікті атқарушы органдардың сақтауы бағыттары бойынша жүзеге асырылады.

174-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылаудың нысандары

1. Мемлекеттік экологиялық бақылау мынадай:

- 1) субъектіге (объектіге) бармай профилактикалық бақылау;
- 2) субъектіге (объектіге) бару арқылы профилактикалық бақылау;
- 3) тексеру нысандарында жүзеге асырылады.

2. Мемлекеттік экологиялық бақылауды жүргізу тәртібі осы Кодекстің және Қазақстан Республикасы [Кәсіпкерлік кодексінің](#) нормаларында белгіленген.

Қазақстан Республикасының [Кәсіпкерлік кодексінде](#) көзделген жағдайларды қоспағанда, мемлекеттік экологиялық бақылауды ұйымдастыру мен жүргізуге қатысты құжаттардың [нысандарын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлейді және бекітеді.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара); 2024.21.05. № 86-VIII ҚР Заңымен (2024 ж. 22 шілдеден бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара) 3-тармақ өзгертілді

3. Бақылау субъектісіне (объектісіне) бармай профилактикалық бақылауды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бұқаралық ақпарат құралдарынан және қоршаған ортаға эмиссиялар мониторингінің автоматтандырылған жүйесінен, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға ұсынылған құжаттама мен есептіліктен алынған деректерді, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасын бұзушылық белгілерін қамтитын ғарыштық мониторингтеу деректерін талдау арқылы жүргізеді.

Бұл ретте белгілі бір аумақтағы, оның ішінде көпшілік тынығатын орындардағы халықтың тыныс-тіршілігі жағдайларын тікелей қозғайтын қоршаған ортаны қорғау саласындағы бұзушылықтар немесе бұзушылықтардың жасалу тәуекелдері туралы бұқаралық ақпарат құралдарындағы жарияланымдарды, жобалаудан кейінгі талдау нәтижелері бойынша қорытындыларды, сондай-ақ қоршаған ортаға эмиссиялар мониторингінің автоматтандырылған жүйесінен, қоршаған ортаға ластағыш заттар эмиссияларының нормативтерінен елеулі түрде асырып жіберу туралы деректерді талдау нәтижелері Қазақстан Республикасы Кәсіпкерлік кодексінің [146-бабының 3-тармағына](#) сәйкес бақылау субъектісіне (объектісіне) бару арқылы профилактикалық бақылау немесе жоспардан тыс тексеру жүргізуге негіз болуы мүмкін.

Қоршаған ортаға эмиссиялар мониторингінің автоматтандырылған жүйесінен деректерді талдау нәтижелері бойынша субъектіге (объектіге) бару арқылы профилактикалық бақылау немесе жоспардан тыс тексеру жүргізу үшін негіздер осы Кодекстің [186-бабының 4-тармағына](#) сәйкес қоршаған ортаға эмиссиялар мониторингінің автоматтандырылған жүйесінен деректерді өңдеу, беру, сақтау және пайдалану тәртібін көздейтін, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен қағидаларда айқындалады.

4. Бақылау субъектісіне (объектісіне) бармай профилактикалық бақылаудің мақсаттары Қазақстан Республикасының экология заңнамасын бұзушылықтардың жолын уақтылы кесу және оларға жол бермеу, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бақылау субъектісіне (объектісіне) бармай профилактикалық бақылау нәтижелері бойынша анықтаған бұзушылықтарды дербес жою құқығын бақылау субъектілеріне беру болып табылады.

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамдары бақылау субъектісіне (объектісіне) бармай профилактикалық бақылау нәтижелері бойынша Қазақстан Республикасының экология заңнамасын бұзушылықты анықтаған жағдайда, бұзушылық анықталған күннен бастап он жұмыс күні ішінде ақпараттық хат ресімделеді және бақылау субъектісіне жіберіледі.

6. Төменде санамаланған тәсілдердің бірімен жіберілген ақпараттық хат мынадай жағдайларда:

1) қолма-қол - ақпараттық хатта алғаны туралы белгі қойылған күннен бастап;

2) пошта не курьерлік қызмет арқылы - алғаны тіркелген күннен бастап;

3) электрондық тәсілмен - қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның сұрау салуы кезінде хатта көрсетілген бақылау субъектісінің электрондық мекенжайына жөнелтілген күннен бастап бақылау субъектісіне табыс етілді деп есептеледі.

7. Бақылау субъектісіне (объектісіне) бармай профилактикалық бақылау нәтижелері бойынша анықталған Қазақстан Республикасының экология заңнамасын бұзушылықтарды жою туралы ақпараттық хатты алған бақылау субъектісі ол табыс етілген күннен кейінгі күннен бастап он жұмыс күні ішінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға анықталған бұзушылықтарды жоюдың нақты мерзімдерін көрсете отырып, оларды жою жөніндегі іс-шаралар жоспарын ұсынуға міндетті.

8. Ақпараттық хатта көрсетілген бұзушылықтармен келіспеген жағдайда, мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісі ақпараттық хатқа осындай хатты алған күннен кейінгі күннен бастап он жұмыс күні ішінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға қарсылық ұсынуға құқылы.

9. Бақылау субъектісіне (объектісіне) бармай профилактикалық бақылау нәтижелері бойынша анықталған бұзушылықтарды белгіленген мерзімде жоймау, сол сияқты бұзушылықтарды жою жөніндегі іс-шаралар жоспарын мерзімінде ұсынбау тиісті субъектіні (объектіні) бақылау субъектісіне (объектісіне) бару арқылы профилактикалық бақылау тізіміне енгізу үшін негіз болып табылады.

175-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылау жүргізу кезінде нұсқамалардың орындалуын қамтамасыз ету

1. Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарын бұзушылық анықталған кезде мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамдар жеке және заңды тұлғаларға мұндай бұзушылықты жою туралы нұсқама шығарады.

2. Нұсқаманы жасау тәртібі және оның мазмұны Қазақстан Республикасының [Кәсіпкерлік кодексінде](#) белгіленеді.

3. Мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісінің анықталған бұзушылықтарды жою туралы нұсқаманы орындау жөніндегі міндеттемесі мемлекет кірісіне есептелетін өсімпұлмен қамтамасыз етіледі.

Өсімпұл әрбір жұмыс күні үшін ірі кәсіпкерлік субъектілері болып табылатын заңды тұлғаларға он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде есептеледі.

Өсімпұл Қазақстан Республикасының [Кәсіпкерлік кодексінде](#) көзделген, анықталған бұзушылықтарды жою туралы нұсқаманы орындаудың барынша қысқа мерзімі өткен кезден бастап есептеледі.

4. Өсімпұлды төлеу туралы талапты мемлекеттік экологиялық бақылаудың лауазымды адамдары анықталған бұзушылықтарды жою туралы нұсқаманы орындау мерзімі өткен жағдайда ғана жібереді. Мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісі есепке жазылған өсімпұлды тиісті талап жіберілген күннен бастап он жұмыс күні ішінде ерікті түрде төлемеген жағдайда, мемлекеттік экологиялық бақылаудың лауазымды адамдарының есепке жазылған өсімпұлды өндіріп алуы сот тәртібімен жүзеге асырылады.

176-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыру мен жүргізу кезінде Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарының бұзылуы нәтижесінде алынған экономикалық пайда сомасын анықтау

1. Мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамдар Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзудың профилактикасы және оның қайта жасалуын болғызбау мақсатында Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы [кодексында](#) көзделген жағдайларда мемлекеттік экологиялық бақылауды жүргізу кезінде Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарының бұзылуы нәтижесінде мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісі алған экономикалық пайданың сомасын айқындайды.

2. Қазақстан Республикасының экология заңнамасы талаптарының бұзылуы нәтижесінде мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісі алған экономикалық пайда мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісінің Қазақстан Республикасы экология заңнамасы талаптарының бұзылуы нәтижесінде ақша қаражатын үнемдеу немесе кіріс (түсім) алу түріндегі артықшылық алуы болып танылады.

3. Мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамдар мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісінің экономикалық пайда сомасының пайызымен көрсетілген айыппұл салуға алып келетін Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарын бұзу фактісі анықталған күннен бастап бір ай мерзімде материалдарды жинау мен талдауды жүргізеді, осындай бақылау субъектісінен бұл үшін қажетті ақпаратты талап етеді және Қазақстан Республикасы экология заңнамасы талаптарының бұзылуы нәтижесінде алынған экономикалық пайда сомасын айқындайды.

4. Мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісінің кіріс (түсім) алуы түріндегі экономикалық пайда сомасын экологиялық рұқсатсыз жаңадан пайдалануға берілген не қоршаған ортаға әсер ету туралы декларациясыз пайдаланылатын объект қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді жүзеге асырған кезде айқындайды.

Қалған жағдайларда экономикалық пайда сомасы мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісінің Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарын бұзу нәтижесінде ақша қаражатын үнемдеуі түрінде айқындалады.

Қазақстан Республикасы экология заңнамасы талаптарының бұзылуы нәтижесінде алынған экономикалық пайда сомасын айқындау [әдістемесін](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлейді және бекітеді.

177-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамдар

1. Мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамдарға мыналар жатады:

- 1) Қазақстан Республикасының Бас мемлекеттік экологиялық инспекторы;
- 2) Қазақстан Республикасының Бас мемлекеттік экологиялық инспекторының орынбасары;
- 3) Қазақстан Республикасының аға мемлекеттік экологиялық инспекторлары;
- 4) Қазақстан Республикасының мемлекеттік экологиялық инспекторлары;
- 5) облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың бас мемлекеттік экологиялық инспекторлары;

б) облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың аға мемлекеттік экологиялық инспекторлары;

7) облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың мемлекеттік экологиялық инспекторлары.

2. Осы баптың 1-тармағында көрсетілген лауазымды адамдарды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган тағайындайды.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның мемлекеттік экологиялық бақылау бөлімшелері мемлекеттік қызметшілерінің санаттарын осы баптың 1-тармағында көрсетілген лауазымды адамдарға жатқызу [тәртібін](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайды.

3. Мемлекеттік экологиялық инспекторлар белгіленген тәртіппен нысанды киіммен (погонсыз), белгіленген үлгідегі қызметтік куәліктермен және мөрлермен қамтамасыз етіледі.

Нысанды киімді (погонсыз) киіп жүруге құқығы бар лауазымды адамдар лауазымдарының тізбесін, нысанды киімнің (погонсыз) үлгілерін, оны киіп жүру тәртібін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайды.

4. Қазақстан Республикасының Бас мемлекеттік экологиялық инспекторының, облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың бас мемлекеттік экологиялық инспекторларының Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Елтаңбасы бейнеленген және экологиялық инспектор лауазымы атауы бар құжаттардың бланкілері болады.

178-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамдардың құқықтары мен міндеттері

1. Мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамдар:

1) тиісті заңды негіз болған кезде субъектіге (объектіге) бару арқылы профилактикалық бақылау немесе тексеру жүргізу үшін тексерілетін объектінің аумағына және үй-жайына, оның ішінде сынамаларды іріктеу үшін өлшеу аспаптарымен және жабдығымен кіруге және қажет болған кезде, Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес мамандарды, консультанттар мен сарапшыларды тарта отырып, қажетті өлшеулерді жүзеге асыруға, сынамалар (оның ішінде тауарлар мен материалдардың үлгілерін) алуға және оларды талдауға;

2) тексерілетін субъектілерден (объектілерден) сынамаларды зертханалық зерттеу нәтижелерін және қоршаған ортаға антропогендік әсер ету көлемін айқындауға қажетті өзге де материалдарды сұратуға және алуға;

3) мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісінің Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұза отырып жүзеге асырылатын қызметін шектеу, тоқтата тұру және оған тыйым салу туралы сотқа талап қоюға;

4) экологиялық залал келтіру фактілерін анықтауға және осы Кодекстің талаптарына сәйкес оны жою жөніндегі шараларды айқындауға қатысуға;

5) Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзушылардың әрекеттерін болғызбау немесе оның жолын кесу үшін жәрдем көрсетуді сұрап прокуратураға және өзге де құқық қорғау органдарына жүтінуге;

б) Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзуға байланысты жеке және заңды тұлғалардың рұқсаттарын, қорытындыларын, лицензияларын және басқа да рұқсат беру құжаттарын кері қайтарып алу, олардан айыру және олардың қолданысын тоқтата тұру бойынша Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген шараларды қолдануға құқылы.

2. Мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамдардың Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген жағдайларда арнайы құралдарды (мамандандырылған байланыс құралдарын, фото-, бейнеаппаратураны, өлшеу құралдарын) сақтауға, алып жүруге және қолдануға құқығы бар.

3. Мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамдар Қазақстан Республикасының экология заңнамасы талаптарының сақталуын қамтамасыз ету мәселелері бойынша басқа да мемлекеттік органдармен, сондай-ақ жеке және (немесе) заңды тұлғалармен өзара іс-қимыл жасасуға міндетті.

179-бап. Апелляциялық комиссияның шағымды қарау тәртібі

1. Мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісі сотқа жүгінгенге дейін апелляциялық комиссияға тексеру нәтижелері туралы актіге шағымды қарау туралы өтінішхатты мәлімдеуге құқылы.

2. Апелляциялық комиссияның құрамына қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның, Қазақстан Республикасы Ұлттық кәсіпкерлер палатасының өкілдері міндетті түрде кіреді.

3. Апелляциялық комиссия қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның тексеру нәтижелері туралы актісіне шағымды шағым жасалған мәселелер шегінде қарайды.

4. Тексеру нәтижелері туралы актіге шағым Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген тәртіппен және мерзімдерде жазбаша нысанда беріледі.

5. Апелляциялық комиссияның шешімі ұсынымдық сипатта болады.

6. Апелляциялық комиссия жыл сайын тексерулер нәтижелері туралы актілерге шағымдарды қарау нәтижелеріне жинақтап-қорытуды жүргізеді және Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдіру жөніндегі ұсынымдарды тұжырымдайды.

7. Мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісінің Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген тәртіппен сотқа жүгінуді апелляциялық комиссияның тексеру нәтижелері туралы актіге шағымды қарауын тоқтатуға алып келеді.

Мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісі Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген тәртіппен сотқа жүгінгеннен кейін немесе сот шешімі заңды күшіне енгеннен кейін берілген тексеру нәтижелері туралы актіге шағым қарауға жатпайды.

180-бап. Апелляциялық комиссия шағымды қараған кезде ақпараттың құпиялылығын қамтамасыз ету

Мемлекеттік құпиялар, коммерциялық және заңмен қорғалатын өзге құпияны құрайтын мәліметтер апелляциялық комиссияның мүшелеріне қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүргізген тексеру нәтижелері туралы актілерге шағымдарды қарау кезінде шағым берген тұлғаның жазбаша рұқсаты алынбастан, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындаған тәртіппен ұсынылады.

Жоғарыда көрсетілген мәліметтер апелляциялық комиссия мүшелерінің жария етуіне жатпайды.

181-бап. Мемлекеттік экологиялық бақылаудың жариялылығы

1. Жеке және заңды тұлғалардың мемлекеттік экологиялық бақылау нәтижелері туралы ақпаратқа қол жеткізуге құқығы бар.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ресми интернет-ресурста:

1) мемлекеттік экологиялық бақылау субъектілерінің Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарын сақтау деңгейі мен деңгейінің өзгеруі туралы талдамалық есептердің;

2) мемлекеттік экологиялық бақылау нәтижелері бойынша жылдық есептіліктің;

3) I және II санаттағы объектілерде анықталған Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзушылық фактілері, мемлекеттік экологиялық бақылау субъектісін тиісті әкімшілік, қылмыстық және (немесе) азаматтық-құқықтық жауаптылыққа тарту туралы, оның ішінде I және II санаттағы объектілерге қатысты қолданылған жазалар туралы, сондай-ақ нұсқамаларды шығару мен орындау туралы ақпараттың;

4) Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын жүйелі түрде бұзатын кәсіпорындар тізбесінің жариялануын қамтамасыз етеді.

Осы тармақтың 1) - 4) тармақшаларында көрсетілген ақпаратқа, егер мемлекеттік экологиялық бақылау субъектілерінің мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамның тиісті актісіне (шешіміне) сотқа шағым жасау мерзімі өтпеген немесе мұндай субъектілер мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адамның актілеріне (шешімдеріне) соттың тиісті шешімі күшіне енгенге дейін шағым жасаған жағдайларда, мұндай мемлекеттік экологиялық бақылау субъектілері және олар жол берген Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарын бұзушылық фактілері туралы мәліметтерді енгізуге жол берілмейді.

3. I және II санаттағы объектілердің операторлары тиісті сот актісінің немесе әкімшілік актінің негізінде өздерінің Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзу фактілері, өздеріне қолданылған жазалар, сондай-ақ Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарын бұзушылықты жою бойынша қабылданған және белгіленетін шаралар туралы ақпаратты бұқаралық ақпарат құралдарында және ресми интернет-ресурстарында өз есебінен орналастыруға міндетті.

4. Осы баптың 2 және 3-тармақтарына сәйкес интернет-ресурстарда орналастырылатын ақпарат кемінде күнтізбелік бір жыл ашық қолжетімділікте болуға тиіс.

13-тарау. ӨНДІРІСТІК ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БАҚЫЛАУ

182-бап. Өндірістік экологиялық бақылауды тағайындау және оның мақсаттары

1. I және II санаттағы объектілердің операторлары өндірістік экологиялық бақылауды жүзеге асыруға міндетті.

2. Өндірістік экологиялық бақылаудың мақсаттары мыналар болып табылады:

1) объект операторының ішкі экологиялық саясатқа, қоршаған ортаға ықтимал әсер ететін өндірістік процестерді бақылау мен реттеуге қатысты шешімдер қабылдауы үшін ақпарат алу;

2) Қазақстан Республикасының экология заңнамасы талаптарының сақталуын қамтамасыз ету;

3) өндірістік процестердің қоршаған ортаға, адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына жағымсыз әсер етуін барынша азайту;

4) табиғи және энергетикалық ресурстарды пайдалану тиімділігін арттыру;

5) тосын жағдайларға жедел алдын ала ден қою;

6) объект операторының басшылары мен жұмыскерлерінің экологиялық хабардар болуы мен жауапкершілігінің неғұрлым жоғары деңгейін қалыптастыру;

7) жұртшылыққа кәсіпорынның экологиялық қызметі туралы хабар беру;

8) экологиялық менеджмент жүйесінің тиімділігін арттыру.

183-бап. Өндірістік экологиялық бақылау жүргізу тәртібі

1. I және II санаттағы объектілердің операторлары экологиялық рұқсаттың бір бөлігі болып табылатын өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасының, сондай-ақ экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасының негізінде өндірістік экологиялық бақылауды жүргізеді.

2. Өндірістік экологиялық бақылау шеңберінде өндірістік процестің тиімділігін экологиялық бағалау қоршаған ортаға эмиссиялардың, зиянды өндірістік факторлардың деңгейін, сондай-ақ табиғи, энергетикалық және өзге де ресурстарды тұтынудың нақты көлемін өлшеу және (немесе) есептеу негізінде жүзеге асырылады.

184-бап. Объект операторының өндірістік экологиялық бақылау жүргізу кезіндегі құқықтары мен міндеттері

1. I және II санаттағы объектілер операторларының өндірістік экологиялық бақылау қызметінің ұйымдық құрылымын және оны жүргізу үшін персоналдың жауапкершілігін дербес айқындауға құқығы бар.

2. Өндірістік экологиялық бақылау жүргізу кезінде объектінің операторы:

1) өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасының сақталуына;

2) өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасының шарттарын іске асыруға және өндірістік экологиялық бақылау нәтижелері бойынша есептілікке қойылатын талаптарға сәйкес өндірістік экологиялық бақылау нәтижелері жөніндегі есептерді ұсынуға;

3) I санаттағы объектілерге қатысты - қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен қоршаған ортаға эмиссиялардың автоматтандырылған мониторингін жүргізу тәртібіне және осы Кодекстің [186-бабы 4-тармағының](#) талаптарына сәйкес эмиссиялардың негізгі стационарлық көздерінде қоршаған ортаға эмиссиялар мониторингінің автоматтандырылған жүйесін орнатуға;

4) өндірістік экологиялық бақылау қызметін құруға не өндірістік экологиялық бақылауды ұйымдастыру мен жүргізуге және мемлекеттік экологиялық бақылау органдарымен өзара іс-қимыл жасауға жауапты жұмыскерді тағайындауға;

5) рәсімдік талаптарды ұстануға және алынатын деректердің сапасын қамтамасыз етуге;

6) өндірістік экологиялық бақылау нәтижелерін жүйелі түрде бағалауға және анықталған Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарына сәйкессіздіктерді жою жөнінде қажетті шаралар қабылдауға;

7) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға өндірістік экологиялық бақылау нәтижелері жөніндегі есептерді белгіленген тәртіппен ұсынуға;

8) үш жұмыс күні ішінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға өндірістік экологиялық бақылауды жүзеге асыру барысында анықталған Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзушылық фактілері туралы хабарлауға;

9) жұртшылықтың өндірістік экологиялық бақылау бағдарламаларына және өндірістік экологиялық бақылау жөніндегі есептік деректерге қол жеткізуін қамтамасыз етуге;

10) мемлекеттік экологиялық инспекторлардың талап етуі бойынша мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыруға қажетті өндірістік экологиялық бақылаудың құжаттамасын, талдау нәтижелерін, бастапқы және өзге де материалдарын ұсынуға міндетті.

185-бап. Өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасының мазмұнына қойылатын талаптар

1. Өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасында мынадай ақпарат қамтылуға тиіс:

1) ластағыш заттар эмиссияларының сандық және сапалық көрсеткіштерінің және өндірістік мониторинг процесінде қадағаланатын өзге де параметрлердің міндетті тізбесі;

2) өндірістік мониторингтің кезеңділігі мен ұзақтығы, өлшеуді жүзеге асырудың жиілігі;

3) өндірістік мониторинг жүргізудің пайдаланылатын аспаптық және есептік әдістері туралы мәліметтер;

4) өндірістік мониторинг процесінде қадағаланатын параметрлер үшін сынамаларды іріктеу нүктелерінің қажетті саны (құрамдастар бойынша: атмосфералық ауа, су, топырақ) және өлшеу жүргізу орындарын көрсету;

5) деректерді есепке алуды, талдау мен хабарлауды жүргізу әдістері мен жиілігі;

6) ішкі тексерулердің жоспар-графикі және Қазақстан Республикасының экология заңнамасын бұзушылықтарды жою рәсімі, оған қоса олардың сақталмауына ден қоюдың ішкі құралдары;

- 7) аспаптық өлшеу сапасын қамтамасыз ету тетіктері;
- 8) тосын жағдайлардағы іс-қимыл хаттамасы;
- 9) өндірістік экологиялық бақылауды жүргізу үшін жұмыскерлердің ішкі жауапкершілігінің ұйымдық және функционалдық құрылымы;
- 10) өндірістік экологиялық бақылауды ұйымдастыру мен жүргізу мәселелерін көрсететін өзге де мәліметтер.

2. I және II санаттағы объектілерді өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасы экологиялық рұқсатта қамтылған экологиялық шарттарға да сәйкес келуге тиіс.

3. I және II санаттағы объектілерді өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасын әзірлеу қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [қағидаларға](#) сәйкес жүзеге асырылады.

186-бап. Өндірістік мониторингтің түрлері және оны жүргізуді ұйымдастыру

1. Өндірістік мониторинг өндірістік экологиялық бақылаудың, сондай-ақ экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасының элементі болып табылады.

2. Өндірістік мониторингі жүзеге асыру шеңберінде операциялық мониторинг, қоршаған ортаға эмиссиялар мониторингі және әсер ету мониторингі орындалады.

3. Операциялық мониторинг (өндірістік процестің мониторингі) объект қызметінің көрсеткіштері оны тиісінше жобалық пайдалану және осы өндірістің технологиялық регламентінің шарттарын сақтау үшін орынды деп есептелетін диапазонда екенін растау үшін технологиялық процестің параметрлерін байқауды қамтиды. Операциялық мониторингтің мазмұнын объектінің операторы айқындайды.

4. Қоршаған ортаға эмиссиялар мониторингі эмиссиялардың санын, сапасын және олардың өзгеруін байқау болып табылады.

I санаттағы объектілердегі қоршаған ортаға эмиссиялар мониторингі қоршаған ортаға эмиссиялар мониторингінің автоматтандырылған жүйесін пайдалануды қамтуға тиіс.

Қоршаған ортаға эмиссиялар мониторингінің автоматтандырылған жүйесі - эмиссиялардың негізгі стационарлық көздеріндегі қоршаған ортаға эмиссиялар көрсеткіштерін қадағалайтын, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен өндірістік экологиялық бақылау жүргізу кезінде қоршаған ортаға эмиссиялар мониторингінің автоматтандырылған жүйесін жүргізу қағидаларына сәйкес нақты уақыт режимінде қоршаған ортаға эмиссиялар мониторингінің ақпараттық жүйесіне деректер беруді қамтамасыз ететін өндірістік экологиялық мониторингтің автоматтандырылған жүйесі.

Мониторингтің автоматтандырылған жүйесінің жұмыс істеуі, ол жүзеге асыратын өлшемдер, оларды өңдеу, беру, сақтау мен пайдалану Қазақстан Республикасының техникалық реттеу саласындағы, өлшем бірлігін қамтамасыз ету туралы және ақпараттандыру туралы заңнамасының [талаптарына](#) сәйкес келуге тиіс.

5. Әсер ету мониторингін жүргізу Қазақстан Республикасының экология заңнамасы мен қоршаған ортаның сапасы нормативтері талаптарының сақталуын қадағалау үшін қажет болған не кешенді экологиялық рұқсатта айқындалған жағдайларда ол өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасына енгізіледі.

6. Әсер ету мониторингі мынадай:

1) қызмет сезімтал экожүйелерді және халық денсаулығының жай-күйін қозғайтын жағдайларда;

2) технологиялық объектілерді пайдалануға беру кезеңінде;

3) қоршаған ортаға авариялық эмиссиялардан кейін міндетті болып табылады.

7. Әсер ету мониторингін объектінің операторы жеке-дара, сондай-ақ қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша басқа объектілердің операторларымен бірлесіп жүзеге асыра алады.

8. Қоршаған ортаға эмиссиялардың өндірістік мониторингін және әсер ету мониторингін Қазақстан Республикасының сәйкестікті бағалау саласындағы аккредиттеу туралы заңнамасында белгіленген тәртіпшен аккредиттелген зертханалар жүзеге асырады.

Өндірістік мониторингті жүзеге асыратын тұлға өндірістік мониторинг нәтижелері бойынша анық емес ақпарат бергені үшін Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы [кодексіне](#) сәйкес жауаптылықта болады.

9. Өндірістік мониторингтің деректері Қоршаған орта мен табиғи ресурстар мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесін жүргізу шеңберінде қоршаған ортаның жай-күйін бағалау үшін пайдаланылады.

187-бап. Өндірістік экологиялық бақылау бойынша есепке алу және есептілік

1. Объектінің операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітетін қағидаларға сәйкес өндірістік экологиялық бақылау нәтижелері бойынша ішкі есепке алуды жүргізеді, мерзімді есептерді қалыптастырады және Қазақстан Республикасының қоршаған орта және табиғи ресурстар туралы ұлттық деректер банкіне электрондық нысанда ұсынады.

2. Өндірістік экологиялық бақылау нәтижелері бойынша мерзімді есептер қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ресми интернет-ресурсында жариялануға тиіс.

188-бап. Өндірістік экологиялық бақылау қызметі және өндірістік экологиялық бақылауға жауапты адамдар

1. Өндірістік экологиялық бақылауды жүргізуге жауапты адам объектіде немесе жекелеген жұмыс учаскелерінде өндірістік экологиялық бақылау журналдарының жүргізілуін қамтамасыз етуге міндетті, оларға жұмыскерлер анықталған Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзушылық фактілерін, оларды жою мерзімдерін көрсете отырып жазуға тиіс.

2. Экологиялық талаптарды бұзушылық фактісі салдарынан адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына қатер немесе экологиялық залал келтіру тәуекелі туындайтын, ол фактіні анықтаған өндірістік экологиялық бақылауды жүргізуге жауапты адамдар туындаған жағдайды жою немесе оқшаулау бойынша өздеріне байланысты барлық шараны дереу қабылдауға және бұл туралы объект операторының басшылығына хабарлауға міндетті.

189-бап. Ішкі тексерулерді ұйымдастыру

1. Объектінің операторы Қазақстан Республикасының экология заңнамасы талаптарының сақталуын ұдайы ішкі тексеру және өндірістік экологиялық бақылау нәтижелерін экологиялық және өзге де рұқсаттардың шарттарымен салыстыру жөнінде шаралар қабылдайды.

2. Ішкі тексерулерді объект операторы өндірістік экологиялық бақылауды ұйымдастыру мен жүргізу үшін жауаптылық жүктеген жұмыскер (жұмыскерлер) жүргізеді.

3. Ішкі тексерулер барысында мыналар бақыланады:

1) өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасында көзделген іс-шаралардың орындалуы;

2) қоршаған ортаны қорғауға жататын өндірістік нұсқаулықтар мен қағидаларды ұстану;

3) экологиялық және өзге де рұқсаттар шарттарының орындалуы;

4) өндірістік экологиялық бақылау нәтижелері бойынша есепке алу мен есептілікті жүргізудің дұрыстығы;

5) өндірістік экологиялық бақылауды ұйымдастыру мен жүргізу мәселелері көрсетілетін өзге де мәліметтер.

4. Ішкі тексеруді жүзеге асыратын жұмыскер (жұмыскерлер):
- 1) алдыңғы ішкі тексеру туралы есепті қарауға;
  - 2) қоршаған ортаға эмиссиялар жүзеге асырылатын әрбір объектіні зерттеп-қарауға;
  - 3) қажет болған кезде, басшыға тексеру барысында анықталған сәйкессіздіктерді жою жөніндегі шараларды жүргізу туралы талаптарды, оларды жою мерзімдері мен тәртібін қамтитын жазбаша есеп жасауға міндетті.

14-тарау. ҚОҒАМДЫҚ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БАҚЫЛАУ

190-бап. Қоғамдық экологиялық бақылау

2023.02.10. № 31-VIII ҚР Заңымен 1-тармақ жаңа редакцияда (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1. Қоғамдық экологиялық бақылау экологиялық проблемаларға жұртшылықтың назарын аудару, қоршаған орта мәселелеріне қатысты шешімдер қабылдаудың барлық сатыларында жұртшылықтың қатысуын және пікірін ескеруді қамтамасыз ету, жеке және заңды тұлғалардың, мемлекеттік органдардың Қазақстан Республикасының экология заңнамасын сақтауын қамтамасыз етуге жәрдемдесу, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның қызметіне жәрдемдесу мақсатында жүргізіледі.

2023.02.10. № 31-VIII ҚР Заңымен 2-тармақ өзгертілді (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Қоғамдық экологиялық бақылауды Қазақстан Республикасының азаматтары және (немесе) Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес құрылған, жарғысында қоғамдық экологиялық бақылауды жүргізу жөніндегі қызметті жүзеге асыру көзделген, қоғамдық экологиялық бақылауды жүзеге асыру мақсатында қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органда аккредиттелген қоршаған ортаны қорғау саласындағы коммерциялық емес ұйымдар жүзеге асыра алады.

3. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ынтымақтастық пен өзара іс-қимылды жүзеге асыру үшін осы Кодекске сәйкес қоғамдық экологиялық бақылау жүргізу үшін аккредиттелген қоршаған ортаны қорғау саласындағы коммерциялық емес ұйымдардың тізбесін жасайды және ресми интернет-ресурста жариялайды.

4. Осы баптың 3-тармағында көрсетілген тізбені қалыптастыру мақсатында осы баптың 2-тармағында көрсетілген талаптарға сәйкес келетін коммерциялық емес ұйымдар қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жарғының көшірмесін қоса бере отырып, өзінің талаптарға сәйкестігі және қоғамдық экологиялық бақылауды жүзеге асыру ниеті туралы өтінішті жібереді.

Коммерциялық емес ұйым осы баптың 2-тармағында көрсетілген талаптарға сәйкес келген жағдайда қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бес жұмыс күні ішінде осы коммерциялық емес ұйымды осы Кодекске сәйкес қоғамдық экологиялық бақылау жүргізу үшін аккредиттелген қоршаған ортаны қорғау саласындағы коммерциялық емес ұйымдардың тізбесіне енгізеді.

5. Қоғамдық экологиялық бақылауды жүргізу тәртібі осы Кодексте айқындалады, сондай-ақ оны қоршаған ортаны қорғау саласындағы коммерциялық емес ұйымдар өздерінің жарғыларына сәйкес айқындайды.

6. Қоғамдық экологиялық бақылауда:

1) қоғамдық экологиялық бақылауды жүзеге асыратын коммерциялық емес ұйымдардың қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзушылық фактілері немесе осындай бұзушылық тәуекелдері туралы хабар беруі;

2) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның жанынан құрылатын қоғамдық кеңесте I санаттағы объектілер операторлары болып табылатын бақылау субъектілерінің Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзу

фактілері, сондай-ақ осы субъектілерге қатысты қабылданған шаралар мен оларды орындаудың жай-күйі туралы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ақпаратын тыңдау;

3) мемлекеттік экологиялық бақылау нәтижелерін қоғамдық талқылау процесінде коммерциялық емес ұйымдар өкілдерінің қатысуы қамтылады.

7. Мемлекеттік органдар қоршаған ортаны қорғау саласындағы аккредиттелген қоғамдық ұйымдардың өкілдерін Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзушылық фактілерін анықтау жөніндегі жұмысқа ерікті негізде тартуға құқылы.

2023.02.10. № 31-VIII ҚР Заңымен 8-тармақпен толықтырылды (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді)

8. Қоғамдық экологиялық бақылау осы Кодексте реттелмеген бөлігінде «Қоғамдық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес жүзеге асырылады.

12-БӨЛІМ. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТ, БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ АҒАРТУ

191-бап. Экологиялық мәдениет

1. Экологиялық мәдениет деп адам мен табиғат арасындағы қарым-қатынастардың сипатын, адамның табиғи ортаны сақтау мен дамыту жөніндегі қызметке қосылу шамасы мен тәсілін білдіретін және айқындайтын білімнің, дағдылар мен құндылыққа бағдарлану жүйесі түсініледі.

2. Экологиялық мәдениет адамның сана-сезімін дамытуға ғана емес, сонымен қатар мемлекеттің әл-ауқатының өсуіне де негіз жасайтын Қазақстан Республикасындағы негізгі жеке тұлға құндылықтарының бірі деп танылады.

3. Экологиялық мәдениет негіздерін дарыту отбасылық тәрбиеге, білім беру ұйымдарындағы тәрбиеге (ағартуға), корпоративтік мәдениетке байланысты қоғамдық қатынастардың, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық жүйесі жағдайындағы қоғамдық қатынастардың негіз қалаушы міндеттерінің бірі болып табылады.

4. Мемлекет экологиялық мәдениетті қалыптастыру мақсатында адамның адам мен табиғаттың байланысы туралы, оның тыныс-тіршілігінің қоршаған ортаға ықпалы туралы, климаттың жаһандық өзгеру қатері және Қазақстан Республикасының орнықты дамуының экологиялық негіздері туралы түсінігін қалыптастыратын ақпараттың таратылуын қамтамасыз ету бойынша шаралар қабылдайды.

5. Әркім экологиялық жағдайға және мемлекеттік экологиялық саясатқа байланысты мәселелерді талқылауға белсене қатысуға және Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексында және осы Кодексте белгіленген тәртіппен тиісті өтініштер енгізуге құқылы.

192-бап. Экологиялық білім берудің мақсаты, негізгі бағыттары, субъектілері мен объектілері

1. Экологиялық білім беру деп әркімнің белсенді өмірлік ұстанымын қалыптастыруға және жалпы қоғамдағы экологиялық мәдениетті арттыруға бағытталған, тұрақты даму қағидаттарына негізделген, тұлғаны оқытудың, тәрбиелеу мен дамытудың үздіксіз интеграцияланған процесі түсініледі.

2. Экологиялық білім беру нысаналы аудиторияға да, тұтас қоғамға да бағытталған іс-шаралар кешенін қамтиды.

3. Барлық деңгейдегі білім беру ұйымдары, тұрғын үй мен басқа да жылжымайтын мүліктің меншік иелері, тауарларды, жұмыстар мен көрсетілетін қызметтерді өндірушілер және оларды тұтынушылар экологиялық білім беру жүйесінің нысаналы аудиториясы болуы мүмкін.

4. Экологиялық ағарту - қоғамда экологиялық мәдениет негіздерін қалыптастыру мақсатында экологиялық білімді, қоршаған орта мен экологиялық қауіпсіздіктің жай-күйі туралы ақпаратты, өзге экологиялық ақпаратты тарату.

5. Мемлекет халыққа экологиялық мәселелер жөнінде хабар беруді және жұртшылықтың қоршаған ортаны қорғауға қатысты мәселелерді талқылауға қатысуын қамтамасыз ететін мынадай шараларды қабылдайды:

1) жұртшылықтың атмосфералық ауаның жай-күйі, климаттың өзгеруі, су және жер ресурстарының жай-күйі, биоәртүрлілік, энергетикалық жағдай, қалдықтарды басқару туралы экологиялық ақпаратқа қол жеткізуін қамтамасыз ету;

2) тұрғын үй коммуналдық шаруашылық жүйесі арқылы халыққа, оның ішінде тұрғын үй мен басқа да жылжымайтын мүліктің меншік иелеріне қоршаған ортаның жай-күйіне су және энергетикалық ресурстарды тұтыну сапасының ықпалы туралы, қалдықтарды экологиялық тиімді басқару туралы хабар беру;

3) қайталама ресурстарды пайдалана отырып, ресурс үнемдейтін өндірісті, тауарлар өндіруді, жұмыстар орындауды және қызметтер көрсетуді қолдау жөніндегі мемлекет қабылдап жатқан шаралар туралы кәсіпкерлік субъектілеріне хабар беру;

4) тұтынылатын тауарларды, жұмыстар мен көрсетілетін қызметтерді өндірудің экологиялық дәрежесі және энергиялық тиімді өндіріс арқылы және қайталама ресурстарды пайдалана отырып алынатын тауарларды, жұмыстар мен көрсетілетін қызметтерді тұтынушылардың сатып алуын ынталандыру жөніндегі шаралар туралы оларға хабар беру;

5) осы Кодексте белгіленген жағдайларда қоғамдық экологиялық бақылауды жүргізуге қатысуды қамтамасыз ету.

193-бап. Білім беру ұйымдарында экологиялық білім беру

1. Білім беру ұйымдарында экологиялық білім беру Орнықты даму мақсаттарының призмасы арқылы қаралатын ландшафтық өңірлік басымдықтар, климаттық өзгерістер ескеріле отырып, экологиялық технологиялар тақырыптарының интеграциясын іске асыру арқылы, сондай-ақ мамандандырылған және пәнаралық білім беру бағдарламаларын ықтимал ендіру, экологиялық аспектілерді оқу пәндеріне интеграциялау арқылы жүзеге асырылады.

2. Білім беру бағдарламалары мен оқу пәндері теориялық зерделеуге де, практикалық сабақтарға да бағытталған практикаға бағдарланған тәсілді көздейді.

3. Қоршаған ортаны қорғау және табиғи ресурстарды пайдалану саласындағы мамандықтар бойынша мемлекеттік жалпыға бірдей міндетті білім беру стандарттары мен кәсіптік білім берудің үлгілік оқу бағдарламаларын білім беру саласындағы уәкілетті орган қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша бекітеді.

4. Қоршаған ортаны қорғау және табиғи ресурстарды пайдалану саласындағы мамандықтар бойынша кәсіптік білім берудің үлгілік оқу бағдарламалары қауіпті қалдықтармен жұмыс істеу құқығына міндетті кәсіптік даярлауды көздеуге, сондай-ақ дуальды білім беру жүйесін дамытуға ықпал етуге тиіс.

194-бап. Экологиялық білім беру мен ағартуды мемлекеттік қолдау

1. Мемлекет мынадай басым бағыттар бойынша экологиялық білім беру мен ағартуды қолдауды жүзеге асырады:

1) Қазақстан Республикасының орнықты дамуға көшуіне жәрдемдесу мақсатында экологиялық білім беру саласындағы ұзақ мерзімді іс-қимыл жоспарын айқындау;

2) экологиялық білім беру мен ағартудың оқу-әдістемелік және ғылыми-әдістемелік негіздерін жетілдіру;

3) қоршаған ортаны қорғау саласында білікті мамандар даярлау, тұтас экологиялық мәдениетті қалыптастыру жөніндегі үздік отандық және шетелдік инновациялық педагогикалық әдістемелерді ілгерілету;

4) Қазақстан Республикасы халқының экологиялық білім беру мен ағартуға қол жеткізуін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін интеграцияланған шешімдер жинақтарын, ойын, иллюстрациялық, анықтамалық және басқа да материалдар түрлерін қамтитын практикаға бағдарланған модульдерді жасау;

5) қоғам мен отбасында экологиялық ағарту жөніндегі бағдарламалар мен іс-шараларды жүзеге асыратын ұйымдардың, оның ішінде коммерциялық емес, жастар және мектеп ұйымдарының дамуына жәрдемдесу;

6) мамандандырылған ұйымдар базасында климаттың өзгеруіне бейімделу саласындағы мамандарды даярлау;

7) жұртшылыққа климат өзгеруінің болжамды техногендік әсерлері, әсер етуі, мұндай жағдайларда адам мен қоршаған ортаның осал тұстары және климаттың өзгеруіне бейімделу жөніндегі шаралар туралы хабар беру.

2. Мемлекеттік қолдау шаралары мыналарды қамтиды:

1) білім беру ұйымдарында экологиялық білім беруді (экологиялық білім беру мен ағарту, мамандардың біліктілігін арттыру жөніндегі оқу-әдістемелік жұмыс пен іс-шаралар) қаржыландыру;

2) қоршаған ортаны қорғау саласындағы мамандарды даярлауға мемлекеттік білім беру тапсырысын қалыптастыруға мемлекеттік органдардың белсенді қатысуы;

3) орнықты дамуға жәрдемдесу мақсатында экологиялық білім беру саласындағы инновациялық әдістемелік практикаларды, зерттеулерді қолдауға мемлекеттік тапсырысты беру;

4) экологиялық білім беру мен ағарту саласындағы қызметті жүзеге асыратын коммерциялық емес ұйымдарды қолдау мақсатында мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты беру;

5) экологиялық білім беру мен ағарту, кадрлардың біліктілігін арттыру, оларды даярлау және қайта даярлау бойынша іс-шаралар өткізу.

13-БӨЛІМ. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕР

195-бап. Экологиялық ғылыми зерттеулердің мақсаттары мен міндеттері

1. Экологиялық ғылыми зерттеулер қоршаған ортаны қорғауды ғылыми қамтамасыз ету, табиғи экожүйелерді жақсарту, қалпына келтіру, олардың орнықты жұмыс істеуін қамтамасыз ету бойынша ғылыми негізделген іс-шараларды әзірлеу, биоәртүрлілікті сақтау және табиғи ресурстарды молықтыру, климат өзгеруінің әсер етуін зерделеу, климатқа әсер етуді бәсеңдету және климаттың өзгеруіне бейімделу бойынша шаралар әзірлеу, халықтың денсаулығын жақсарту, Қазақстан Республикасының экологиялық қауіпсіздігін және әлеуметтік, экономикалық және экологиялық теңгерімделген дамуын қамтамасыз ету мақсатында жүргізіледі.

2. Экологиялық ғылыми зерттеулердің міндеттері мыналар болып табылады:

1) қоршаған ортаның жай-күйін ғылыми бағалау мен болжау;

2) ғылыми негізделген экологиялық нормативтерді, қоршаған ортаны қорғау саласындағы ұлттық стандарттарды әзірлеу;

3) қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік реттеу мен басқаруды қамтамасыз ету үшін ғылыми ұсынымдарды әзірлеу;

4) экологиялық тиімді ресурс үнемдейтін технологияларды ғылыми негіздеу, әзірлеу және ендіру;

5) климатқа әсер етуді бәсеңдету және климаттың өзгеруіне бейімделу бойынша шаралар әзірлеудің ғылыми негізін қамтамасыз ету.

196-бап. Экологиялық ғылыми зерттеулердің негізгі бағыттары

1. Қоршаған ортаны қорғау саласында ғылыми қамтамасыз ету міндеттерін шешу үшін ғылыми зерттеулердің мынадай түрлері жүзеге асырылуы мүмкін:
  - 1) аумақтарды әлеуметтік-экономикалық орнықты дамытудың кешенді республикалық, өңірлік, жергілікті ғылыми негіздемелерін әзірлеу;
  - 2) экожүйелердің антропогендік әсер етуге төзімділігін зерттеу және экологиялық тәуекелдерді айқындаудың ғылыми негіздерін әзірлеу;
  - 3) биоәртүрліліктің жай-күйін зерттеу, оны сақтау және жағымсыз әсер етуден қорғау әдіснамасын, биоәртүрлілікке келтірілген зиянды бағалау әдістерін әзірлеу;
  - 4) қоршаған ортаға антропогендік жүктемелер деңгейін және экожүйелер мен ландшафтардың бұзылу дәрежесін бағалау;
  - 5) экожүйелер мен ландшафтарға антропогендік әсер ету шегінің аймақтық деңгейлерін айқындау;
  - 6) қоршаған ортаны қорғау саласындағы ғылыми негізделген нормативтік құжаттарды әзірлеу;
  - 7) қоршаған орта факторларының халық денсаулығына ықпалын анықтау;
  - 8) республика аумағын экологиялық шиеленіс дәрежесі бойынша аудандастыру және саралау;
  - 9) қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерін әзірлеуге байланысты зерттеулер;
  - 10) қоршаған ортаға эмиссияларды тазарту жөніндегі және ремедиация жөніндегі әдістер мен технологияларды әзірлеуге байланысты зерттеулер;
  - 11) шикізатты кешенді пайдалану, қалдықтарды қайта өңдеу мен кәдеге жарату жөніндегі зерттеулер;
  - 12) экологиялық тиімді және ресурс үнемдейтін жаңа технологияларды іздеу, ғылыми-техникалық негіздеу және ендіру жөніндегі зерттеулер;
  - 13) материалдарды әзірлеу, қоршаған ортаның жай-күйін бағалауды ғылыми қолдап отыру және оның антропогендік және табиғи факторлардың ықпалынан өзгерістерін болжау;
  - 14) антропогендік немесе табиғи факторлардың қоршаған ортаға әсер етуінің жағымсыз салдарларын болғызбау немесе бәсеңдету әдістерін ғылыми негіздеу;
  - 15) көпжылдық байқау және жедел бақылау негізінде экожүйелер мен объектілер жай-күйінің сандық және сапалық көрсеткіштеріне экологиялық мониторинг нәтижелерін жүйелі зерделеу мен жинақтап-қорыту;
  - 16) қоршаған орта жай-күйінің мониторингін ғылыми қамтамасыз ету;
  - 17) қоршаған ортаға эмиссияларға, табиғи ресурстарды пайдалануға арналған лимиттерді (квоталарды) әзірлеу және ғылыми негіздеу;
  - 18) климаттың өзгеруінің Қазақстан Республикасының экономикасы мен табиғи ресурстарына әсер етуін бағалауды, климаттың өзгеруінің әсер етуін бәсеңдетуді және климаттың өзгеруіне бейімделуді қоса алғанда, климаттың өзгеруін кешенді зерттеу;
  - 19) озон қабатының жай-күйін, оның бұзылу және қалпына келу процестерін зерттеу, адам қызметінің озон қабатының жай-күйіне ықпалын болғызбау жөніндегі шараларды әзірлеу;
  - 20) қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін қызметті экономикалық реттеу тетіктерінің проблемаларын зерттеу, экономикалық тиімділікті және қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларға арналған шығындарды бағалау әдістерін әзірлеу және осы іс-шараларды ғылыми қолдап отыру;
  - 21) Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық дамуының экологиялық индикаторларын әзірлеуге және ғылыми негіздеуге қатысу;
  - 22) қоршаған ортаны қорғау және табиғи ресурстарды пайдалану саласындағы халықаралық шарттар бойынша Қазақстан Республикасының міндеттемелерін орындауға байланысты ғылыми зерттеулер жүргізу;

23) қоршаған ортаны қорғау және табиғи ресурстарды пайдалану саласындағы халықаралық ғылыми ынтымақтастық;

24) биоәртүрліліктің жоғалуына өтемақы жөніндегі шараларды ғылыми негіздеу;

25) экожүйелік қызметтер мен биоәртүрлілікті экономикалық бағалау жөніндегі зерттеулер.

2. Иргелі және қолданбалы ғылыми экологиялық зерттеулерді қаржыландыру бюджет қаражаты және Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде тыйым салынбаған басқа да қаржыландыру көздері есебінен жүзеге асырылады.

197-бап. Экологиялық ғылыми зерттеулер жүргізуге қойылатын талаптар

1. Ғылыми экологиялық зерттеулерді ғылыми ұйымдар осы Кодекске және Қазақстан Республикасының ғылым туралы [заңнамасына](#) сәйкес жүргізеді.

2. Қазақстан Республикасының аумағында қоршаған ортаны қорғау саласындағы ғылыми зерттеулерді Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарын міндетті түрде орындаған кезде қазақстандық жеке және заңды тұлғалар да, шетелдік жеке және заңды тұлғалар да, сондай-ақ халықаралық ұйымдар жүзеге асыра алады.

ЕРЕКШЕ БӨЛІК

14-БӨЛІМ. АТМОСФЕРАЛЫҚ АУАНЫ ҚОРҒАУ

198-бап. Атмосфералық ауа және оны қорғау

1. Атмосфералық ауа - табиғи ортаның тұрғын, өндірістік және өзге де үй-жайлар шегінен тыс болатын, атмосфера газдарының қоспасын білдіретін өмірлік маңызды құрамдасы.

2. Атмосфералық ауа Қазақстан Республикасының экология заңнамасына сәйкес ластанудан қорғалуға жатады.

3. Атмосфералық ауаның ластануы деп атмосфералық ауада мемлекет белгілеген атмосфералық ауа сапасының экологиялық нормативтерінен асатын деңгейлердегі концентрацияларда ластағыш заттардың немесе физикалық әсер етудің болуы түсініледі.

Антропогендік және табиғи факторлар нәтижесінде ластағыш заттардың, физикалық әсер етудің атмосфералық ауаға түсуі, сондай-ақ атмосфералық ауада болатын химиялық, физикалық және биологиялық процестердің нәтижесінде онда ластағыш заттардың түзілуі атмосфералық ауаны ластау көздері деп танылады.

199-бап. Атмосфералық ауаға ластағыш заттардың шығарылуы

1. Атмосфералық ауаға ластағыш заттардың шығарылуы (бұдан әрі - шығарынды) деп ластағыш заттардың шығарынды көздерінен атмосфералық ауаға түсуі түсініледі.

2. Пайдалану процесінде ластағыш заттардың атмосфералық ауаға түсуі орын алатын құрылысжай, техникалық құрылғы, жабдық, қондырғы, алаң, көлік құралы немесе өзге де жылжымалы құрал шығарындылар көздері болып табылады.

3. Шығарынды көздері стационарлық және жылжымалы көздер болып бөлінеді.

4. Стационарлық көз деп бөлшектемей орнын ауыстыруға болмайтын және тұрақты орналасқан жері бірыңғай мемлекеттік координаттар жүйесін қолдана отырып айқындалуы мүмкін немесе көлік құралы немесе өзге жылжымалы құрал арқылы орнын ауыстыруға болатын, бірақ пайдаланылу процесінде жер бетіне қатысты қозғалмайтын (стационарлық) жағдайды талап ететін шығарынды көзі танылады.

Стационарлық көзден шығатын шығарынды, егер ол бөлінетін шаң және газ-ауа қоспалары ағынының бағытын қамтамасыз ететін арнайы құрылысжай, жүйе немесе құрылғы (түтін және желдету құбыржолдары, газ өткізгіштер, ауа өткізгіштер, желдету

шахталары, аэрациялық фонарьлар, дефлекторлар және өзгелер) арқылы жүзеге асырылса, ұйымдастырылған болып саналады. Ластағыш заттардың атмосфералық ауаға босап шығуы бағытталмаған диффузиялық ағындар түрінде жүзеге асырылатын стационарлық көзден шығатын шығарындының өзге де типтері ұйымдастырылмаған шығарындыға жатады.

5. Жылжымалы көз деп ішкі жану қозғалтқыштарымен жарақтандырылған, отынның әралуан түрлерімен жұмыс істейтін және стационарлық жағдайда да, жылжу процесінде де шығаруды жүзеге асыруға қабілетті көлік құралы немесе өзге жылжымалы құрал, техника немесе қондырғы танылады.

200-бап. Атмосфералық ауа сапасының экологиялық нормативтері

1. Атмосфералық ауа сапасының экологиялық нормативтері:

1) атмосфералық ауа жай-күйінің химиялық көрсеткіштері үшін -атмосфералық ауадағы ластағыш заттардың шекті жол берілетін концентрациялары түрінде;

2) атмосфералық ауа жай-күйінің физикалық көрсеткіштері үшін - атмосфералық ауаға физикалық әсер етудің шекті жол берілетін деңгейлері түрінде белгіленеді.

2. Атмосфералық ауадағы ластағыш заттардың шекті жол берілетін концентрациясы деп осы Кодекске сәйкес ластағыш деп танылған химиялық заттың ең көп мөлшері (массасы) түсініледі, ол адамға тұрақты немесе уақытша әсер ету кезінде оның денсаулығына ықпал етпейді және оның ұрпақтарында қолайсыз тұқымқуалаушылық өзгерістер туғызбайды, сондай-ақ табиғи орта құрамдастарының тозуын туғызбайды, экологиялық жүйелердің орнықтылығын бұзбайды және биоәртүрліліктің қысқаруына алып келмейді.

3. Атмосфералық ауадағы ластағыш заттардың шекті жол берілетін концентрациясы жекелеген ластағыш заттар үшін:

1) атмосфералық ауа көлемінің бірлігіндегі ластағыш заттың массасы түрінде белгіленеді және миллиграмның текше метрге арақатынасы ретінде көрсетіледі;

2) уақыт бірлігінде жер бетінің бірлігіне шөгетін ластағыш заттың массасы түрінде белгіленеді және күнтізбелік жылда грамның бір шаршы метрге арақатынасы ретінде көрсетіледі.

4. Ластағыш заттар үшін атмосфералық ауа көлемінің бірлігіндегі массалық концентрациялар стандартты жағдайлар үшін 293.15 К және 101.3 кПа деп айқындалады.

5. Ластағыш заттың түріне қарай атмосфералық ауадағы ластағыш заттың шекті жол берілетін концентрациясы көрсеткіштерді орташалаудың мынадай кезеңдері ескеріле отырып белгіленеді:

1) жылдық көрсеткіштер - күнтізбелік бір жыл ішінде атмосфералық ауа көлемінің бірлігіндегі немесе жер беті бірлігіндегі ластағыш зат концентрациясының орташаланған көрсеткіштері;

2) тәуліктік көрсеткіштер - күнтізбелік бір тәулік шегіндегі жиырма төрт сағатта атмосфералық ауа көлемінің бірлігіндегі ластағыш зат концентрациясының орташаланған көрсеткіштері;

3) сағаттық көрсеткіштер - бір сағатта атмосфералық ауа көлемінің бірлігіндегі ластағыш зат концентрациясының орташаланған көрсеткіштері.

6. Күнтізбелік бір жыл ішінде тәуліктік және сағаттық көрсеткіштерден асып кетудің шекті жол берілетін мөлшері көрсеткіштерді орташалау кезеңдерінен бөлек, атмосфералық ауа сапасының экологиялық нормативтерімен айқындалады.

7. Егер атмосфералық ауа сапасының белгіленген экологиялық нормативтерін сақтау кезінде жекелеген аумақтар шегінде кемінде бес жыл кезеңде ғылыми зерттеулермен расталған табиғи экологиялық жүйенің тірі элементтері (өсімдіктер, жануарлар және басқа да организмдер) жай-күйінің нашарлау белгілері анықталса, онда мұндай аумақтар үшін облыстың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың тиісті жергілікті өкілді органы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша өзінде қоршаған

орта сапасының индикаторлары ретінде пайдаланылатын биологиялық объектілердің неғұрлым осал тобының жай-күйі көрсеткіштерінің жағымсыз ауытқуы байқалмайтын атмосфералық ауадағы ластағыш заттардың шекті жол берілетін концентрациясы және (немесе) физикалық әсер етудің шекті жол берілетін деңгейлері түрінде атмосфералық ауа сапасының неғұрлым қатаң аумақтық экологиялық нормативтерін белгілеуге міндетті.

8. Тұрғын, өндірістік және өзге де үй-жайлардың ішіндегі ауа сапасының нормативтері, сондай-ақ өнеркәсіптік (өндірістік) аймақтар шегіндегі атмосфералық ауа сапасының нормативтері Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы заңнамасына сәйкес гигиеналық нормативтермен белгіленеді. Көрсетілген нормативтер экологиялық нормативтерге жатпайды және Қазақстан Республикасының экология заңнамасында реттелмейді.

201-бап. Атмосфералық ауаға жол берілетін антропогендік әсер ету нормативтері

1. Мемлекет атмосфералық ауаны қорғауды қамтамасыз ету мақсатында атмосфералық ауаға жол берілетін антропогендік әсер етудің мынадай нормативтерін белгілейді:

- 1) жол берілетін шығарындылар нормативтері;
- 2) шығарындылардың технологиялық нормативтері;
- 3) атмосфералық ауаға жол берілетін физикалық әсер етудің нормативтері.

2. Атмосфералық ауаға жол берілетін антропогендік әсер етудің нормативтерін айқындау [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

202-бап. Жол берілетін шығарындылар нормативтері және шығарындылардың технологиялық нормативтері

1. Жол берілетін шығарынды нормативі - экологиялық рұқсатта белгіленетін және атмосфералық ауаға шығару үшін жол берілетін (рұқсат етілген) ластағыш заттың немесе ластағыш заттар қоспасының ең жоғары массасы ретінде айқындалатын экологиялық норматив.

2. Жеке стационарлық көз және (немесе) I немесе II санаттағы объектінің құрамына кіретін стационарлық көздердің жиынтығы үшін жол берілетін шығарындылар нормативтері әсер ету саласы шегіндегі атмосфералық ауаға жалпы жүктеме қоршаған орта сапасының белгіленген экологиялық нормативтерін немесе қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерін бұзуға алып келмейтіндей етіп ластағыш заттардың жерге жақын концентрацияларын сейілтуді модельдеу әдісі қолданыла отырып, есептеу арқылы айқындалады.

Ластағыш заттардың жерге жақын концентрацияларын сейілтуді модельдеу арқылы айқындалған аумақ (акватория) әсер ету саласы деп есептеледі.

Стационарлық көздердің жиынтығы үшін әсер ету саласы шығарындылардың жекелеген стационарлық көздерінің әсер ету салаларының жиынтығы ретінде есептеледі.

3. Атмосфералық ауаға жалпы жүктеме деп:

1) қазіргі әсер ету деңгейлері (жұмыс істеп тұрған шығарынды көздері үшін) немесе негізделген болжамды әсер ету деңгейі (жаңа және реконструкцияланатын шығарынды көздері үшін) ескеріле отырып, жол берілетін шығарынды нормативтері әзірленетін I немесе II санаттағы объект шығарындыларының;

2) әдеттегі табиғи процестер нәтижесінде атмосфералық ауаға босап шығуына немесе онда ластағыш заттардың түзілуіне байланысты атмосфералық ауадағы ластағыш заттардың массалық концентрациясы деп түсінілетін атмосфералық ауаның табиғи фонының;

3) осы тармақтың 1) тармақшасында көрсетілген объектіге қатысты жол берілетін шығарынды нормативтерін айқындау кезінде жүзеге асырылатын басқа да стационарлық және жылжымалы көздердің шығарындыларына байланысты атмосфералық ауадағы

ластағыш заттардың массалық концентрациясы деп түсінілетін атмосфералық ауаның базалық антропогендік фонының жиынтық әсер етуі түсініледі.

4. Атмосфералық ауаға жалпы жүктеме аумақтар мен акваториялардың өздеріне қатысты экологиялық нормалау жүзеге асырылатын географиялық, климаттық және өзге де табиғи жағдайлары мен ерекшеліктері ескеріле отырып айқындалады. Атмосфералық ауаға жалпы жүктемені айқындау кезінде осы баптың 3-тармағында көрсетілген әсер етудің күнтізбелік жыл ішіндегі тұрақсыздығы (маусымдылығы) да ескеріледі.

5. Жол берілетін шығарындылардың нормативтері әрбір ластағыш зат үшін:

1) бөлінетін құрғақ газдар көлемінің бірлігіндегі ластағыш заттың массасы деп түсінілетін және миллиграмның текше метрге арақатынасы ретінде көрсетілетін ластағыш заттың массалық концентрациясы;

2) уақыт бірлігінде шығарылатын ластағыш заттың массасы деп түсінілетін және грамның секундқа арақатынасы ретінде көрсетілетін ластағыш заттың массалық ағынының жылдамдығы түрінде белгіленеді.

Бөлінетін газдардың массалық ағынының көлемі мен жылдамдығына қатысты көрсеткіштер стандартты 293.15 К және 101.3 кПа жағдайларда және егер Қазақстан Республикасының экология заңнамасында өзгеше тікелей көзделмесе, су буының құрамы шегерілгеннен кейін айқындалады.

Ластағыш заттың массалық концентрациясының көрсеткіштері шығарындылардың стационарлық көзінің атмосфералық ауаны қорғау тұрғысынан неғұрлым қолайсыз жағдайларда пайдаланылуы кезінде қалыпты (регламенттік) жұмысының күнтізбелік бір тәулік ішіндегі шығарындының тиісті көрсеткіштерін орташалау арқылы айқындалады.

Ластағыш заттың массалық ағыны жылдамдығының көрсеткіштері шығарындылар көзінің атмосфералық ауаны қорғау тұрғысынан неғұрлым қолайсыз жағдайда пайдаланылуы кезінде қалыпты (регламенттік) жұмысының бір сағат ішіндегі шығарындының тиісті көрсеткіштерін орташалау арқылы айқындалады.

6. Шығарындылар, егер:

1) жаппай концентрациялардың күнтізбелік тәуліктегі орташаланған көрсеткіштері жаппай концентрациялардың белгіленген мәнінен асып түсетін болса;

2) массалық концентрациялардың отыз минуттағы орташаланған көрсеткіштері массалық концентрациялардың белгіленген мәнінен екі және одан көп есе асып түсетін болса, нормативтен жоғары болып есептеледі.

7. Атмосфералық ауаға жол берілетін жиынтық антропогендік жүктеменің белгіленген нормативтерінің сақталуын қамтамасыз ету мақсатында экологиялық рұқсатта жол берілетін шығарындылар нормативтерімен қатар әрбір стационарлық көз бен I және II санаттағы тұтас объектілер үшін жылына тоннамен көрсетілген шығарындыларға арналған жылдық лимиттер белгіленеді.

8. Жол берілетін шығарындылар нормативтері I немесе II санаттағы объектінің құрамына кіретін стационарлық көздерді пайдаланудың штаттық (регламенттік) жағдайлары үшін, олардың жобалау құжаттарында көзделген ең жоғары жүктемесі (қуаты) кезінде, оның ішінде барлық желдету жүйелері мен құрылғылары және газ тазарту қондырғылары қалыпты (регламенттік) жұмыс істеген жағдайда белгіленеді.

I немесе II санаттағы объектінің жол берілетін шығарындыларының нормативтері оның қалыпты жұмыс істеу жағдайлары үшін даму перспективасы, яғни технологиялық регламентте көзделген желдету жүйесі мен құрылғыларын және шаң-газ тазарту жабдығын қоса алғанда, жабдықты жүктеу және оны пайдалану режимдері ескеріле отырып белгіленеді. Бұл ретте I немесе II санаттағы жұмыс істеп тұрған объектілер үшін жобада белгіленген көрсеткіштер шегінде жабдықтың соңғы үш жылдағы нақты ең жоғары жүктемесі ескеріледі.

9. Жол берілетін шығарындылар нормативтерінің жобаларында және жобалау құжаттамасында шығарындыларды есептеу үшін пайдаланылатын бастапқы деректерден ауытқыған кезде, жол берілетін шығарындылардың белгіленген нормативтері мен

технологиялық нормативтер сақталған жағдайда, шикі газды технологиялық тұрғыдан лажсыз жағудан болатын шығарындыларға рұқсат етіледі.

Көмірсутектер саласындағы уәкілетті орган технологиялық жабдықтың жұмысында технологиялық іркіліс, істен шығу немесе ауытқу кезінде технологиялық тұрғыдан лажсыз жағу ретінде танымаған шикі газды алау етіп жағу кезіндегі шығарындылар нормативтен жоғары деп танылады.

10. Жол берілетін шығарындылар нормативтері авариялық шығарындылар үшін есептелмейді және белгіленбейді. Авариялық шығарынды деп I немесе II санаттағы объектіні пайдалану кезінде болған авариядан туындаған, күтпеген, болжанбаған және әдейі жасалмаған шығарынды түсініледі.

Нақты авариялық шығарындыларды есепке алу қағидалары осы Кодексте айқындалады.

11. Егер стационарлық көздің шығарындылары құрамында сапаның экологиялық нормативтері белгіленбеген заттар болса, қоршаған ортаға әсер етуге міндетті бағалау жүргізу шеңберінде олардың қоршаған ортаға ықтимал жағымсыз әсер етуіне де бағалау жүргізілуге тиіс. Мұндай бағалау жүргізудің мақсаты жекелеген заттардың зерттелетін аумаққа жағымсыз әсер етуінің түрі мен дәрежесін, сондай-ақ халық пен қоршаған орта үшін елеулі қауіпті теріс салдарларды айқындау болып табылады. Заттардың қоршаған ортаға ықтимал жағымсыз әсер етуіне бағалау жүргізу озық практикалар мен ғылыми жетістіктерге негізделуге тиіс.

Заттардың қоршаған ортаға ықтимал жағымсыз әсер етуіне бағалау жүргізу процесінде халықтың денсаулығына зиян келтірілу тәуекелі әрқашан елеулі фактор ретінде қаралады, ал табиғи құрамдастар үшін жағымсыз салдарлар мынадай аспектілерді:

1) Қазақстан Республикасының жер заңнамасына сәйкес айқындалған жердің нысаналы мақсаты мен жер пайдалану шарттарын;

2) Қазақстан Республикасының су заңнамасына сәйкес айқындалған су объектілерінің нысаналы мақсаты мен су пайдалану шарттарын;

3) ұлттық және жергілікті деңгейлерде мемлекеттік экологиялық саясатты іске асыру шеңберінде белгіленген мақсаттарды, міндеттер мен іс-шараларды;

4) жер учаскелерінің меншік иелерінің, жер пайдаланушылар мен су пайдаланушылардың осындай зат шығарындысының ықтимал зиянды әсер етуінен қозғалатын құқықтары мен заңды мүдделерін;

5) тиісті аумақта (акваторияда) қоршаған ортаны қорғау және оның сапасын жақсарту бойынша жоспарланатын немесе іске асырылатын шараларды қарау мен талдау нәтижелері бойынша елеулі деп танылады.

12. Егер сейілуі есептеу нәтижелері бойынша бағалаудың кез келген нүктесінде сапаның белгіленген экологиялық нормативтерінен асып кету анықталса, экологиялық рұқсат мынадай шарттардың бірі орындалған кезде ғана:

1) өздеріне қатысты жол берілетін шығарынды нормативтерін есептеу жүзеге асырылатын стационарлық көздің немесе стационарлық көздер тобының үлесі осы ластағыш зат үшін белгіленген сапаның экологиялық нормативінің жылдық мәнінің үш пайызынан аспаса және объектінің операторы қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарының немесе экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасының шеңберінде шығарындыларды ең үздік қолжетімді техникаларды ендіруге байланысты шығарындылардың технологиялық көрсеткіштерінің ең аз мәнінен асатын деңгейге дейін қысқарту жөніндегі іс-шараларды орындау міндеттемесін өзіне қабылдаған жағдайда;

2) объектінің операторы экологиялық рұқсатта айқындалған, экологиялық рұқсат берілген күннен бастап күнтізбелік бір жылдан аспайтын мерзімге атмосфералық ауа сапасының экологиялық нормативтерін сақтауға кепілдік беретін атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі іс-шараларды жүргізу бойынша міндеттемені (оның ішінде отынды немесе шикізатты неғұрлым экологиялық таза түрлеріне ауыстыру, өндіріс технологиясына өзгерістер енгізу, ластағыш заттың сейілу жағдайларын жақсарту үшін

шығарындылардың өзге де параметрлерін өзгерту және өзге де осындай іс-шаралар арқылы) өзіне қабылдаса, берілуі мүмкін.

13. Кешенді экологиялық рұқсатта I санаттағы объектілер үшін жол берілетін шығарындылар нормативтерінен бөлек, технологиялық нормативтер белгіленеді.

14. I санаттағы жаңа және реконструкцияланатын объектілерге қатысты, егер ластағыш заттардың жерге жақын концентрацияларының сейілуін есептеу нәтижелері атмосфералық ауаға жалпы жүктеме қоршаған орта сапасының белгіленген экологиялық нормативтерін немесе қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерін бұзуға алып келетінін көрсетсе, кешенді экологиялық рұқсатта қоршаған орта сапасының экологиялық нормативтерінің немесе қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерінің сақталуын қамтамасыз ететіндей болуы үшін ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты технологиялық нормативтерге сәйкес келетіндерге қарағанда жол берілетін шығарындылардың неғұрлым қатаң нормативтері белгіленуге тиіс.

15. I санаттағы жұмыс істеп тұрған объектілерге қатысты, егер ластағыш заттардың жерге жақын концентрацияларының сейілуін есептеу нәтижелері қоршаған орта сапасының белгіленген экологиялық нормативтерінен немесе қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерінен асып кетуін көрсетсе, кешенді экологиялық рұқсатта жол берілетін шығарындылардың мұндай неғұрлым қатаң нормативтеріне қол жеткізу объектінің операторы үшін қолайлы экономикалық шығындар кезінде техникалық жағынан мүмкін болып табылатындай шамада ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты технологиялық нормативтерге сәйкес келетіндерге қарағанда жол берілетін шығарындылардың неғұрлым қатаң нормативтері белгіленуге тиіс.

16. Ластағыш заттың жерге жақын концентрациясы деп жер бетінен екі метрлік қабаттағы атмосфералық ауа көлемінің бірлігіндегі ластағыш заттың массасы танылады.

17. Жылжымалы көздер үшін жол берілетін шығарындылардың нормативтері белгіленбейді.

203-бап. Жол берілетін шығарындылардың нормативтерін сақтау мониторингі

1. Стационарлық көздің және (немесе) стационарлық көздер жиынтығының жол берілетін шығарындыларының нормативтерін сақтаудың және олардың атмосфералық ауа сапасына ықпалының мониторингі осы Кодекстің талаптарына және экологиялық рұқсатта белгіленген шарттарға сәйкес жүзеге асырылады.

2. Стационарлық көздің және (немесе) стационарлық көздер жиынтығының жол берілетін шығарындыларының нормативтерін сақтау мониторингі мемлекеттік реттеуге жататын өлшемдердің бекітілген тізбесіне сәйкес өлшеу арқылы жүзеге асырылады. Өлшеу арқылы мониторинг жүргізу мүмкін болмаған кезде есептік әдісті қолдануға жол беріледі.

Осы Кодексте көзделген жағдайларда, I санаттағы объектілерде жол берілетін шығарындылардың нормативтерін сақтау мониторингі қоршаған ортаға эмиссиялар мониторингінің автоматтандырылған жүйесін міндетті түрде пайдалану арқылы да қамтамасыз етіледі.

3. Атмосфералық ауа сапасының экологиялық нормативтерін сақтау мониторингі экологиялық рұқсатта белгіленген бағалау нүктелерінде жүзеге асырылады.

4. Әсер ету саласы шегінде бағалау нүктелерінің орналасуы:

1) оларда ластағыш заттардың жерге жақын концентрацияларын модельдеу нәтижелері бойынша және әрбір ластағыш зат үшін тиісті орташалау кезеңі ескеріле отырып белгіленген шығарындылардың әсер етуінің ең жоғары мәніне қол жеткізілетіндей;

2) атмосфералық ауаның қазіргі бар табиғи және антропогендік фоны ескерілетіндей етіп айқындалады.

5. Бағалау нүктелерінің саны сол немесе өзге ластағыш зат үшін белгіленген орташалау кезеңіне байланысты болады және былайша айқындалады:

1) тәуліктік мәндер де (қысқа мерзімді ең жоғары әсер ету), жылдық мәндер де (ұзақ мерзімді әсер ету) айқындалған ластағыш заттар бойынша атмосфералық ауа сапасының экологиялық нормативтерін сақтау деңгейі екі тиісті нүктеде бағаланады;

2) тек жылдық мәні бар ластағыш заттар бойынша атмосфералық ауа сапасының экологиялық нормативтерін сақтау деңгейі бір бағалау нүктесінде бағаланады.

6. Қосымша бағалау нүктелері экожүйеге және өсімдіктерге ықпал етуі бөлігінде атмосфералық ауа сапасының экологиялық нормативтері белгіленген ластағыш заттар үшін айқындалады. Мұндай экологиялық нормативтердің сақталуын бағалау нүктелері агломерациялардан кемінде жиырма километр және басқа қалалық құрылыстар мен өнеркәсіп аймақтарынан кемінде бес километр қашықтықта орнатылуға тиіс.

7. Егер әсер ету саласы шегінде қоныстану аумақтары орналасқан болса, онда қосымша бағалау нүктелері орнатылуға тиіс.

8. Бағалау нүктелерінің орналасқан жерін және санын айқындау негіздемесі экологиялық рұқсатта ұсынылуға тиіс.

204-бап. Шығарындылардың стационарлық көздерін түгендеу

1. Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары халқы он мың адамнан асатын елді мекендерде атмосфералық ауаға ластағыш заттар шығарындыларының стационарлық көздерін түгендеуді қамтамасыз етеді.

2. Шығарындылардың стационарлық көздерін түгендеу мынадай бастапқы деректер негізінде жүзеге асырылады:

- 1) берілген кешенді экологиялық рұқсаттар;
- 2) әсер етуге берілген экологиялық рұқсаттар;
- 3) қоршаған ортаға әсер ету туралы ұсынылған декларациялар;
- 4) IV санаттағы объектілер бойынша статистикалық ақпарат;
- 5) мемлекеттік экологиялық мониторингтің деректері;
- 6) мемлекеттік экологиялық бақылаудың нәтижелері.

3. Шығарындылардың стационарлық көздерін түгендеуді жүргізу, оның деректерін түзету, осындай түгендеу мен түзетуді жүргізу нәтижесінде алынған деректерді құжаттау мен сақтау тәртібі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [қағидаларға](#) сәйкес жүзеге асырылады.

205-бап. Атмосфералық ауа ластануының жиынтық есеп-қисаптары және елді мекендердің шекті жол берілетін шығарындыларының жиынтық томдары

1. Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары халқы он мың адамнан асатын елді мекендерде атмосфералық ауа ластануының жиынтық есеп-қисаптарын жүргізуді және олардың негізінде елді мекеннің шекті жол берілетін шығарындыларының жиынтық томын жасауды қамтамасыз етеді.

2. Елді мекеннің атмосфералық ауасы ластануының жиынтық есеп-қисабы тиісті елді мекеннің аумағында орналасқан немесе пайдаланылатын барлық стационарлық және жылжымалы көз шығарындыларының атмосфералық ауаға жиынтық әсер етуінің, сондай-ақ ластағыш заттардың жерге жақын нақты және болжамды концентрацияларының есеп-қисабын білдіреді.

3. Атмосфералық ауа ластануының жиынтық есеп-қисаптарын дайындау тиісті елді мекеннің әуе бассейніне жиынтық антропогендік жүктемені бағалау, оның сапасының өзгеруін болжау және шығарындыларды реттеу мен қысқарту жөніндегі шараларды тұжырымдау мақсатында, сондай-ақ қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерін белгілеу үшін жүзеге асырылады.

4. Елді мекендердегі атмосфералық ауаның ластануын есептеу үшін бастапқы деректер ретінде мынадай материалдар пайдаланылады:

- 1) шығарындылардың стационарлық көздерін түгендеу нәтижелері;

2) құрылысы немесе реконструкциясы жобалау кезеңінде болатын шығарындылардың жаңа стационарлық көздері туралы деректер, оның ішінде жол берілетін шығарындылар нормативтерінің жобалары, объектілерді салуға (реконструкциялауға) арналған жобалау құжаттамасы;

3) шығарындылардың жұмыс істеп тұрған және жобаланатын стационарлық көздері көрсетілген елді мекеннің ахуалдық жоспары;

4) жылжымалы көздер туралы, оның ішінде қозғалтқыштың және пайдаланылатын отынның немесе энергия көзінің типтері бойынша бөле отырып, елді мекенде пайдаланылатын автокөлік құралдары паркінің саны, құрамы және ұлғаю (қысқару) динамикасы туралы статистикалық және талдамалық ақпарат, елді мекендерде автокөлік ағындарын бөлудің карта-схемалары;

5) шығарындыларды қысқартуға бағытталған, іске асырылып жатқан және жоспарланған іс-шаралар туралы ақпарат, оның ішінде қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралардың бекітілген жоспарлары, экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламалары;

6) қоршаған ортаны қорғау бойынша іске асырылып жатқан және жоспарланған, елді мекен шегінде шығарындыларды қысқартуға бағытталған іс-шаралар туралы ақпарат;

7) өзге де статистикалық және талдамалық ақпарат.

5. Елді мекеннің атмосфералық ауасы ластануының жиынтық есеп-қисаптары бес жылда бір реттен сиретпей жүргізіледі және елді мекеннің шекті жол берілетін шығарындыларының жиынтық томын әзірлеу, түзету және толықтыру үшін негіз ретінде пайдаланылады.

6. Елді мекеннің шекті жол берілетін шығарындыларының жиынтық томы қала құрылысы мен құрылыс қызметін одан әрі негіздеу, көлік инфрақұрылымының объектілерін жоспарлау, көлік саласындағы мемлекеттік реттеу мен басқару, қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларды жоспарлау мақсатында елді мекеннің әуе бассейнінің нақты және болжамды экологиялық сыйымдылығын айқындайтын, тұрақты қолданыста болатын және қайта өңделетін құжат болып табылады.

7. Тиісті елді мекендердің жергілікті атқарушы органдары атмосфералық ауа ластануының жиынтық есеп-қисаптарын жүргізуге және елді мекендердің шекті жол берілетін шығарындыларының жиынтық томын әзірлеуге тапсырыс берушілер болып табылады.

2023.02.10. № 31-VIII ҚР Заңымен 8-тармақ өзгертілді (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

8. Атмосфералық ауа ластануының жиынтық есеп-қисаптарын жүргізуді және шекті жол берілетін шығарындылардың жиынтық томдарын әзірлеуді «I санаттағы объектілер үшін табиғат қорғауды жобалау, нормалау» кіші түрі бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы жұмыстарды орындауға және қызметтерді көрсетуге лицензиясы бар ұйымдар Қазақстан Республикасының мемлекеттік сатып алу туралы [заңнамасына](#) сәйкес тапсырыс берушімен жасалатын шарт негізінде жүзеге асыруға құқылы.

Елді мекеннің шекті жол берілетін шығарындыларының жиынтық томының жобасы қоғамдық тыңдауларды өткізу қағидаларына сәйкес қоғамдық тыңдаулардың міндетті рәсімінен өтеді.

9. Елді мекеннің шекті жол берілетін шығарындыларының жиынтық томына жобаны әзірлеуші қол қояды, оны қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның және халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органның аумақтық бөлімшелерімен келіседі және тапсырыс беруші бекітеді.

10. Елді мекеннің шекті жол берілетін шығарындыларының жиынтық томы:

1) экологиялық бағалау жүргізу;

2) қала құрылысы және құрылыс құжаттамасын әзірлеу;

3) объектілер мен кешендерді жою туралы шешімдер қабылдау;

4) қоғамдық көлікті, коммуналдық шаруашылықты дамыту жоспарларын, халықтың экологиялық жағынан неғұрлым қауіпсіз көлік түрлеріне көшуін, экологиялық жағынан

тиімді қала құрылысы және құрылыс шешімдерінің ендірілуін ынталандыру жөніндегі шараларды әзірлеу;

5) жол берілетін шығарындылардың нормативтерін белгілеу;

6) жол берілетін шығарындылардың белгіленген нормативтерін сақтау бөлігінде мемлекеттік экологиялық бақылауды жүзеге асыру;

7) мемлекеттік органдардың қоршаған ортаны қорғау мәселелері жөніндегі есептілігін жасау;

8) атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі іс-шараларды жоспарлау мен іске асыру;

9) қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерін әзірлеу кезінде пайдаланылады.

206-бап. Атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі экологиялық талаптар туралы жалпы ережелер

1. Атмосфералық ауаға зиянды антропогендік әсер етудің алдын алу мақсатында Қазақстан Республикасының экология заңнамасында адамның қызметін жүзеге асыру кезінде сақтауы үшін міндетті атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі экологиялық талаптар белгіленеді.

2. Адамдардың өмірі және (немесе) денсаулығы мен қоршаған орта үшін қауіптілік дәрежесі ғылыми тұрғыдан анықталмаған заттарды атмосфералық ауаға шығаруға тыйым салынады.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 3-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

3. Тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің аумақтарында атмосфералық ауа сапасының белгіленген экологиялық нормативтері сақталмайтын жағдайларда, облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті өкілді органдары қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша өздерінің нормативтік құқықтық актілерінде осындай аумақтарда атмосфералық ауаны қорғау саласында автомобиль көлігін пайдаланудың жекелеген мәселелерін реттеуді көздейтін атмосфералық ауаны қорғау қағидаларын және III санаттағы объектілерге қойылатын экологиялық талаптарды, сондай-ақ шығарындылар деңгейі төмен аймақтарды ұйымдастыру мәселелерін, арнайы экологиялық талаптардың бұзылуын анықтауды қамтитын арнайы экологиялық талаптар енгізуді көздеуге құқылы.

207-бап. Газ тазарту қондырғыларын пайдалану кезінде атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

1. Тиісті экологиялық рұқсаттардың шарттарында көзделген газ тазарту қондырғылары мен атмосфералық ауаға ластағыш заттардың шығарылуын бақылау құралдары жоқ I және II санаттағы объектілерді орналастыруға, пайдалануға беруге және пайдалануға тыйым салынады.

2. Газ тазарту қондырғысы деп бөлінетін газдарды ластағыш заттардан тазарту және (немесе) оларды залалсыздандыру үшін пайдаланылатын құрылысжай, жабдық және аппаратура түсініледі.

3. Газ тазарту қондырғыларын пайдалану қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен қағидаларға сәйкес жүзеге асырылады.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 4-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

4. Тиісті экологиялық рұқсаттардың шарттарында көзделген газ тазарту қондырғысы болмаған, ажыратылған немесе жобалық тазартуды және (немесе) залалсыздандыруды қамтамасыз етпеген жағдайда, ластағыш заттардың шығарылуының тиісті көзін пайдалануға тыйым салынады.

208-бап. Көлік құралдары мен өзге де жылжымалы құралдарды жасап шығару және пайдалану кезінде атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

1. Шығарындыларында ластағыш заттардың болуы Еуразиялық экономикалық одақтың техникалық регламентінің талаптарына сәйкес келмейтін көлік құралдары мен өзге де жылжымалы құралдарды Қазақстан Республикасында жасап шығаруға тыйым салынады.

2. Шығарындылары атмосфералық ауаға жағымсыз әсер ететін көлік құралдары мен өзге де жылжымалы құралдар Қазақстан Республикасының заңнамасында айқындалған тәртіппен олардың Еуразиялық экономикалық одақтың техникалық регламентінің талаптарына сәйкестігі тұрғысынан ұдайы тексеруге (техникалық қарап-тексеруге) жатады.

3. Қазақстан Республикасының Үкіметі, орталық атқарушы органдар және жергілікті атқарушы органдар өз құзыреті шегінде атмосфералық ауаға көлік құралдары мен өзге де жылжымалы құралдардан ластағыш заттардың шығарылуын қысқартуды ынталандыруға бағытталған шараларды жүзеге асыруға міндетті.

4. Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті өкілді органдары мемлекеттік экологиялық мониторинг нәтижелері бойынша тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктер аумағында атмосфералық ауа сапасы нормативтерінің қатарынан үш жыл бойы ұдайы асып түсуі анықталған жағдайда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша өз құзыреті шегінде тиісті нормативтік құқықтық актілер қабылдау арқылы атмосфералық ауаға антропогендік жүктемені төмендету мақсатында елді мекендерге немесе елді мекендер шегіндегі жекелеген аймақтарға, демалыс және туризм орындарының аумақтарына, ерекше қорғалатын табиғи аумақтарға көлік құралдары мен өзге де жылжымалы құралдардың немесе олардың жекелеген түрлерінің кіруіне шектеу енгізуге, сондай-ақ олардың шегінде көлік құралдары мен өзге де жылжымалы құралдардың қозғалысын реттеуге құқылы.

209-бап. Қалдықтарды сақтау, залалсыздандыру, көму және жағу кезінде атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

1. Қазақстан Республикасының экология заңнамасында көзделген талаптарға сәйкес келетін арнайы жабдықталған жерлерден тыс және арнайы құрылысжайларды, қондырғылар мен жабдықтарды қолданбай, атмосфералық ауаны ластау көзі болуы мүмкін қалдықтарды сақтауға, залалсыздандыруға, көмуге және жағуға тыйым салынады.

2. Қызметінің қалдықтары атмосфералық ауаны ластау көздері болып табылатын заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлер Қазақстан Республикасының экология заңнамасына сәйкес мұндай қалдықтар сақталатын, залалсыздандырылатын, қайта өңделетін, кәдеге жаратылатын немесе жойылатын арнайы орындарға олардың уақтылы әкетілуін қамтамасыз етуге міндетті.

210-бап. Қолайсыз метеорологиялық жағдайлар туындаған кезде атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

1. Осы Кодекстің мақсатында қолайсыз метеорологиялық жағдайлар деп атмосфералық ауаның жер бетіне жақын қабатында адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына қауіп төндіретін концентрацияларда ластағыш заттардың жиналуына ықпал ететін метеорологиялық жағдайлар түсіндіріледі.

2. Қалалық және өзге де елді мекендерде қолайсыз метеорологиялық жағдайлар туындаған кезде тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің жергілікті атқарушы органдары халық арасында қажетті ақпаратты дереу таратуды қамтамасыз етеді, сондай-ақ осы Кодекске сәйкес қолайсыз метеорологиялық жағдайлар кезеңінде атмосфералық ауаға ластағыш заттардың шығарылуын реттеу бойынша уақытша шаралар енгізеді.

3. Қалалық және өзге де елді мекендерде атмосфералық ауаның қолайсыз метеорологиялық жағдайлардан туындаған қысқа мерзімді ластануы кезеңінде тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктер шегінде шығарындылардың стационарлық көздері бар заңды тұлғалар, дара кәсіпкерлер тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің жергілікті атқарушы органы уақытша енгізген стационарлық көздердің шығарындыларын төмендету жөніндегі талаптарды, тіпті, оларды пайдалануды ішінара немесе толық тоқтатуға дейін сақтауға міндетті.

Осы тармақтың бірінші бөлігінің талабы Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес пайдалануды ішінара немесе толық тоқтатуға жол берілмейтін стационарлық көздерге қолданылмайды.

4. Ұлттық гидрометеорологиялық қызмет болған немесе болжамды қолайсыз метеорологиялық жағдайлар туралы ақпаратты тиісті жергілікті атқарушы органға және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның аумақтық бөлімшесіне береді, олар заңды тұлғалардың, дара кәсіпкерлердің қолайсыз метеорологиялық жағдайлардың әсер етуі кезеңінде атмосфералық ауаға ластағыш заттардың шығарылуын азайту жөніндегі іс-шараларды жүргізуін бақылауды қамтамасыз етеді.

5. Қолайсыз метеорологиялық жағдайлар туралы ақпаратты беру тәртібін, мұндай ақпараттың құрамы мен мазмұнына қойылатын талаптарды, оны жариялау және мүдделі тұлғаларға беру [тәртібін](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган белгілейді.

211-бап. Авариялар кезінде атмосфералық ауаны қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

1. Атмосфералық ауаға ластағыш заттардың авариялық шығарылуынан туындаған және адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына қатер төнетін атмосфералық ауа сапасы нашарлаған кезде Қазақстан Республикасының азаматтық қорғау туралы заңнамасына сәйкес халықты қорғау жөніндегі шұғыл шаралар қабылданады.

2. I және II санаттағы объектілерде авариялық жағдай туындап, соның салдарынан белгіленген экологиялық нормативтердің бұзылуы орын алған немесе орын алуы мүмкін болған кезде объектінің операторы кейінге қалдырмай, бірақ кез келген жағдайда, авариялық жағдай анықталған кезден бастап екі сағаттан аспайтын мерзімде бұл туралы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға хабарлауға және тіпті, тиісті стационарлық көздерді немесе тұтас объектіні пайдалануды ішінара немесе толық тоқтатуға дейін атмосфералық ауаның ластануын болғызбау бойынша, сондай-ақ осындай авариялық жағдайдан туындаған қоршаған ортаға жағымсыз салдарларды жою бойынша барлық қажетті шараны қабылдауға міндетті.

15-БӨЛІМ. СУ ОБЪЕКТІЛЕРІН ҚОРҒАУ

212-бап. Су объектілері және оларды қорғау

1. Су объектілері Қазақстан Республикасының экология заңнамасына сәйкес:

- 1) антропогендік ластанудан;
- 2) қоқыстанудан;
- 3) саркылудан қорғалуға жатады.

2. Су объектілері Қазақстан Республикасының экология заңнамасына сәйкес:

- 1) адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына зиян келтіруді;
- 2) экологиялық жүйелердің орнықты жұмыс істеуінің бұзылуын;
- 3) жерлердің, ормандардың және табиғи ортаның өзге де құрамдастарының шөлейттенуін, тозуын;
- 4) биоәртүрліліктің азаюын;
- 5) экологиялық залал келтіруді болғызбау мақсатында қорғалуға жатады.

3. Жер бетінің, жер қойнауының, жерүсті және жерасты суларының ластануын болғызбайтын, қалдықтарды орналастыру және сарқынды суларды төгу үшін жабдықталған және соған арналған объектілерді қоспағанда, жерүсті немесе жерасты суларында су сапасының мемлекет белгілеген экологиялық нормативтерінен асатын концентрацияларда ластағыш заттардың немесе деңгейлерде физикалық әсер етудің болуы су объектілерінің ластануы деп танылады.

Антропогендік және табиғи факторлар нәтижесінде су объектілеріне ластағыш заттардың түсуі, физикалық әсер ету, сондай-ақ су объектілерінде химиялық, физикалық және биологиялық процестердің жүруі нәтижесінде оларда ластағыш заттардың түзілуі су объектілерін ластау көздері деп танылады.

Су объектілерін диффузиялық ластануды (жер беті, топырақ, жер қойнауы немесе атмосфералық ауа арқылы ластану) қоса алғанда, ластанудың барлық түрінен қорғау жүзеге асырылады.

4. Су объектілеріне қатты және ерімейтін қалдықтардың түсуі су объектілерінің қоқыстануы деп танылады.

Су объектілерін қоқыстауға тыйым салынады.

Су объектілерін қоқыстанудан қорғау мақсатында су объектілерінің су жинау алаңдарын, су объектілерінің мұз және қар қабаттарын, мұздықтарды да қоқыстауға жол берілмейді.

5. Жерүсті сулары ағынының, қорларының азаюы немесе жерасты суларының қоры көлемінің ең төмен жол берілетін деңгейден төмендеуі су объектілерінің сарқылуы деп танылады.

Су объектілерінің сарқылуын болғызбауға бағытталған талаптар Қазақстан Республикасының су заңнамасында және осы Кодексте белгіленеді.

213-бап. Ластағыш заттардың төгілуі

1. Сарқынды сулардағы ластағыш заттардың жерүсті және жерасты су объектілеріне, жер қойнауына немесе жер бетіне түсуі ластағыш заттардың төгілуі (бұдан әрі - төгінді) деп түсініледі.

2. Сарқынды сулар деп:

1) өндірістік немесе тұрмыстық мұқтаждықтарға пайдаланылған және бұл ретте олардың бастапқы құрамын немесе физикалық қасиеттерін өзгерткен ластағыш заттардың қосымша қоспаларын алған сулар;

2) елді мекендер мен өнеркәсіптік кәсіпорындардың аумақтарынан ағатын жаңбыр суы, еріген, инфильтрациялық, суару-жуу, дренаждық сулар;

3) жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде ілесіп алынған жерасты сулары (қарьер, шахта, кеніш сулары, көмірсутектермен ілесіп өндірілген қабаттық сулар) түсініледі.

3. Мыналар төгінді болып табылмайды:

1) қабаттық қысымды ұстап тұру мақсатында көмірсутектермен ілесіп өндірілген қабаттық суларды, теңіз суын, тұщыландырылған суды, 2000 мг/л және одан астам минералдандырылған техникалық суды айдау;

2) Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген экологиялық рұқсаттар және сараптамалардың оң қорытындылары берілген жобалар мен технологиялық регламенттерге сәйкес пайдалы қазбаларды өндіру үшін технологиялық ерітінділерді және (немесе) жұмыс агенттерін жер қойнауына айдау;

3) сумен салқындату үшін пайдаланылатын суларды тұйықталған (айналмалы) сумен жабдықтау жүйесінде орналасқан жинақтағыштарға бұру;

4) сарқынды суларды қалалық кәріз желілеріне бұру.

Мұндай жағдайларда жол берілген төгінді нормативтері белгіленбейді.

4. Теңіз кемелерінен ластағыш заттарды төгу Қазақстан Республикасы халықаралық шарттарының ережелерін сақтай отырып жүзеге асырылады.

214-бап. Су сапасының экологиялық нормативтері

1. Су сапасының экологиялық нормативтері:

1) химиялық көрсеткіштер үшін - судағы ластағыш заттардың шекті жол берілетін концентрациясы түрінде;

2) физикалық көрсеткіштер үшін - суға физикалық әсер етудің (жылу, радиоактивті) шекті жол берілетін деңгейлері түрінде;

3) биологиялық көрсеткіштер үшін су сапасының индикаторлары ретінде пайдаланылатын биологиялық объектілердің неғұрлым осал тобы жай-күйінің көрсеткіштері түрінде белгіленеді.

2. Судағы ластағыш заттардың шекті жол берілетін концентрациясы деп осы Кодекске сәйкес ластағыш деп танылған химиялық заттың ең жоғары көлемі (массасы) түсініледі, одан асып кеткен кезде су бір немесе бірнеше су пайдалану түрі үшін жарамсыз болып, табиғи орта объектілерінің тозуын туғызады немесе экологиялық жүйелердің орнықтылығы мен биоәртүрлілікті бұзады.

3. Жерүсті су объектілері суы сапасының экологиялық нормативтері мемлекеттік су кадастрында ескерілген өзен бассейні немесе оның бөлігі, су объектісі немесе оның бөлігі үшін, ішкі теңіз сулары мен аумақтық теңіз учаскелері үшін олардың табиғи ерекшеліктері, сондай-ақ су объектілерін нысаналы пайдалану шарттары ескеріле отырып белгіленеді.

4. Ауызсумен, шаруашылық-ауызсумен жабдықтау және (немесе) мәдени-тұрмыстық су пайдалану мақсатында пайдаланылатын жерүсті су объектілері немесе олардың бөліктері (су жинау орындарының) суы сапасының экологиялық нормативтері Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы заңнамасында айқындалған тәртіппен бекітілетін гигиеналық нормативтер (бұдан әрі - гигиеналық нормативтер) деңгейінде химиялық және биологиялық (микробиологиялық) көрсеткіштер бойынша белгіленеді.

5. Балық шаруашылығы маңызы бар жерүсті су объектілері немесе олардың бөліктері суы сапасының экологиялық нормативтері (балық шаруашылығы нормативтері) Қазақстан Республикасының жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы заңнамасына сәйкес белгіленеді.

6. Ауызсумен, шаруашылық-ауызсумен жабдықтау және (немесе) мәдени-тұрмыстық су пайдалану мақсатында бір мезгілде пайдаланылатын балық шаруашылығы маңызы бар жерүсті су объектілері суы сапасының экологиялық нормативтері гигиеналық немесе балық шаруашылығы нормативінен неғұрлым қатаң көрсеткіштер (ең аз концентрациясы) деңгейінде белгіленеді.

7. Егер табиғи факторлардың әсерінен қалыптасқан және нақты өзен бассейніне немесе оның бөлігіне, су объектісіне немесе оның бөлігіне тән жерүсті су объектілері суларындағы химиялық заттардың табиғи фондық концентрациясы гигиеналық немесе балық шаруашылығы нормативтерінің мәндерінен асып кеткен жағдайларда, су сапасының экологиялық нормативтерін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы өзен бассейніндегі немесе оның бөлігіндегі, су объектісіндегі немесе оның бөлігіндегі химиялық заттардың табиғи фондық концентрациясы көрсеткіштерінің мәндері деңгейінде (мәндерден жол берілетін ауытқу интервалында) әзірлейді және бекітеді.

8. Ауызсумен және (немесе) шаруашылық-ауызсумен жабдықтау көздері ретінде пайдаланылатын немесе көрсетілген мақсаттар үшін жарамдылығы санитариялық-эпидемиологиялық қорытындылар негізінде айқындалған жерасты су объектілері, сондай-ақ Қазақстан Республикасының су заңнамасына сәйкес ауызсумен жабдықтаудың резервтік көздері ретінде айқындалған жерасты су объектілері суы сапасының экологиялық нормативтері Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы заңнамасында айқындалған тәртіппен әзірленетін және бекітілетін тиісті гигиеналық нормативтер деңгейінде белгіленеді.

9. Егер су сапасының белгіленген экологиялық нормативтері сақталған кезде табиғи экологиялық жүйенің тірі элементтері (өсімдіктер, жануарлар және басқа да организмдер) жай-күйінің кемінде бес жыл кезең ішінде ғылыми зерттеулермен расталған нашарлау белгілері анықталса, онда мұндай аумақтар үшін облыстың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың тиісті жергілікті өкілді органы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша өзінде су сапасының индикаторлары ретінде пайдаланылатын биологиялық объектілердің неғұрлым осал тобының жай-күйі көрсеткіштерінің жағымсыз ауытқуы байқалмайтын су сапасының неғұрлым қатаң аумақтық экологиялық нормативтерін белгілеуге міндетті.

10. Егер Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шартта трансшекаралық су айдындары мен су ағындары суы сапасының нормативтеріне қатысты өзге талаптар белгіленсе, онда осындай халықаралық шарттың талаптары қолданылуға тиіс.

215-бап. Суға жол берілетін антропогендік әсер ету нормативтері

1. Мемлекет су объектілерін қорғау мақсатында суға жол берілетін антропогендік әсер етудің мынадай нормативтерін:

- 1) жол берілетін төгінділер нормативтерін;
- 2) төгінділердің технологиялық нормативтерін;
- 3) жерүсті суына жол берілетін физикалық әсер ету нормативтерін;
- 4) су объектілеріне шекті жол берілетін жағымсыз әсер ету нормативтерін белгілейді.

2. Су объектілеріне шекті жол берілетін жағымсыз әсер ету нормативтері:

1) ұзақ әсер етуі су объектісі экологиялық жүйесінің өзгеруіне алып келмейтін антропогендік жүктеменің шекті жол берілетін шамасы;

2) су объектісіне және оның су жинау алаңына түсуі мүмкін ластағыш заттардың шекті жол берілетін массасы мен концентрациясы негізге алына отырып белгіленеді.

3. Су объектілеріне жол берілетін антропогендік әсер ету нормативтерін айқындау [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

216-бап. Жол берілетін төгінділер нормативтері

1. Жол берілетін төгінді нормативі - экологиялық рұқсатта белгіленетін және уақыт бірлігінде төгуге барынша жол берілетін (рұқсат етілетін) сарқынды сулардағы ластағыш заттың не ластағыш заттар қоспасының көлемі (массасы) ретінде айқындалатын экологиялық норматив.

2. Жол берілетін төгінділер нормативтерінің жобасын әзірлеу тазартылған сарқынды суларды су объектісіне немесе жергілікті жер бедеріне төгуді жүзеге асыратын объектілер үшін міндетті болып табылады.

Жол берілетін төгінділер нормативтеріне дейін тазартылмаған сарқынды суларды су объектісіне немесе жергілікті жер бедеріне төгуге тыйым салынады.

3. Жол берілетін төгінді нормативі әрбір ластағыш зат үшін сарқынды сулар шығарылған сайын белгіленуге тиіс.

4. Жол берілетін төгінді нормативінің шамасы судағы ластағыш заттардың базалық антропогендік фондық концентрациясы ескеріле отырып, бақылау тұстамасындағы су сапасының тиісті экологиялық нормативтерінің сақталуы қамтамасыз етілетін деңгейлерде айқындалады.

Судағы ластағыш заттардың базалық антропогендік фондық концентрациясы деп жол берілетін төгінді нормативтерін айқындау кезінде жүзеге асырылатын басқа көздердің төгінділеріне байланысты қолайсыз жағдайларда су объектісінің нақты бақылау тұстамасындағы ластағыш зат концентрациясының мәні түсініледі.

Жол берілетін төгінді нормативтерін белгілеу кезінде бақылау тұстамасы деп осы Кодекске сәйкес айқындалатын, су сапасының экологиялық нормативтерінің сақталуына

мониторинг және бақылау жүзеге асырылатын жерүсті су объектісінің учаскесін түсінген жөн.

5. Жерасты сулары ауызсу, бальнеологиялық, техникалық мұқтаждықтар, ирригация және мал шаруашылығы мұқтаждықтары үшін пайдаланылмайтын оқшауланған суландырылмаған жерасты белдеулеріне және жерасты су тұтқыш белдеулеріне тазартылған сарқынды суларды айдау жағдайларын қоспағанда, сарқынды суларды жер қойнауына төгуге тыйым салынады.

Осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген жағдайларда сарқынды суларды тазарту мұнай өнімдері, қалқымалы заттар және күкіртсутек бойынша бекітілген жобалық шешімдерге сәйкес жүзеге асырылады.

Сарқынды суларды жер қойнауына айдау кезінде осы тармақтың екінші бөлігінде көрсетілмеген өзге де ластағыш заттарды төгу қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен әдістемеге сәйкес ластағыш заттар концентрациясының ең жоғары көрсеткіштері бойынша нормаланады. Ластағыш заттар концентрациясының ең жоғары көрсеткіштері қоршаған ортаға әсер етуге бағалау жүргізу кезінде немесе ластағыш заттардың жол берілетін төгінділері нормативтерінің жобасында негізделді. Осындай заттарды ластағыш заттар концентрациясының белгіленген ең жоғары көрсеткіштерінен асырып төгу нормативтен жоғары эмиссия болып есептелмейді.

Осы тармақтың екінші бөлігіне сәйкес мұнай өнімдері, қалқымалы заттар мен күкіртсутек бойынша тазартылмаған сарқынды суларды жерасты белдеулеріне айдауға тыйым салынады.

217-бап. Төгінділердің технологиялық нормативтері

1. I санаттағы объектілер үшін, жол берілетін төгінділер нормативтерінен басқа, кешенді экологиялық рұқсатпен төгінділердің технологиялық нормативтері белгіленеді.

2. I санаттағы жаңа және реконструкцияланатын объектілерге қатысты, егер бақылау тұстамасындағы ластағыш заттардың концентрациясын есептеу нәтижелері су объектісіне түсетін жалпы жүктеме су сапасының белгіленген экологиялық нормативтерінің немесе қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерінің бұзылуына алып келетінін көрсететін болса, онда кешенді экологиялық рұқсатта су сапасының экологиялық нормативтерін немесе қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерін сақтауды қамтамасыз ететіндей етіп, ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты технологиялық көрсеткіштерге сәйкес келетіндерге қарағанда жол берілетін төгінділердің неғұрлым қатаң нормативтері белгіленуге тиіс.

3. I санаттағы жұмыс істеп тұрған объектілерге қатысты, егер бақылау тұстамасындағы ластағыш заттардың концентрациясын есептеу нәтижелері су сапасының белгіленген экологиялық нормативтерінің немесе қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерінің асып кетуін көрсетсе, онда кешенді экологиялық рұқсатта жол берілетін төгінділердің мұндай неғұрлым қатаң нормативтеріне қол жеткізу объект операторы үшін қолайлы экономикалық шығындар кезінде техникалық тұрғыдан мүмкін болып табылатындай шамада ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты технологиялық көрсеткіштерге сәйкес келетіндерге қарағанда, жол берілетін төгінділердің неғұрлым қатаң нормативтері белгіленуге тиіс.

218-бап. Жол берілетін төгінділердің нормативтерін сақтау мониторингі

1. Жол берілетін төгінділердің нормативтерін сақтаудың және олардың су объектісі суының сапасына ықпалының мониторингі осы Кодекске сай экологиялық рұқсатта белгіленген шарттарға сәйкес жүзеге асырылады.

2. Жерүсті су объектісі суы сапасының экологиялық нормативтерін сақтау мониторингі бақылау тұстамасында жүзеге асырылады.

Шаруашылық-ауызсумен жабдықтаудың және балық шаруашылығы маңызының мақсатында пайдаланылатын жерүсті су объектілеріндегі бақылау тұстамасы сарқынды

суларды төгу нүктесінен (сарқынды суларды ағызу нүктесінен, пайдалы қазбаларды өндіру, су объектісінде жұмыстар жүргізу орнынан) бес жүз метрден аспайтын қашықтықта орнатылады.

3. Бақылау тұстамасы шегінде су сапасының экологиялық нормативтерін сақтау мониторингі жүзеге асырылатын нүктелердің орналасқан жері мен санын айқындау негіздемесі экологиялық рұқсатта ұсынылуға тиіс.

4. Бақыланатын қоспалардың фондық концентрациясы кезеңдік (біржолғы) өскен жағдайда, фонның осы өзгеруінен туындаған жол берілетін төгінді нормативінің асып кетуі жол берілетін төгінді нормативтерінің бұзылуы болып табылмайды.

219-бап. Су объектілерін қорғау жөніндегі экологиялық талаптар туралы жалпы ережелер

1. Су объектілеріне зиянды антропогендік әсер етудің алдын алу мақсатында Қазақстан Республикасының экология заңнамасында қызметті жүзеге асыру кезінде сақталуы міндетті жерүсті және жерасты суларын қорғау жөніндегі экологиялық талаптар белгіленеді.

2. Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті өкілді органдары жекелеген әкімшілік-аумақтық бірліктердің аумақтарында су сапасының белгіленген экологиялық нормативтері сақталмаған жағдайларда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша өздерінің нормативтік құқықтық актілерінде мұндай аумақтарда су объектілерін қорғау саласындағы қосымша экологиялық талаптарды енгізуді көздеуге құқылы.

220-бап. Су пайдалануға қойылатын жалпы экологиялық талаптар

1. Су объектілерінде ортақ су пайдалану Қазақстан Республикасының су заңнамасында белгіленген тәртіппен жүзеге асырылады.

2. Жеке және заңды тұлғалар ортақ су пайдалануды жүзеге асыру кезінде Қазақстан Республикасының экология заңнамасында белгіленген экологиялық талаптарды, Қазақстан Республикасы су заңнамасының талаптарын, сондай-ақ облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті өкілді органдары белгілеген ортақ су пайдалану қағидаларын сақтауға міндетті.

3. Арнайы су пайдалану құқығы Қазақстан Республикасының Су кодексіне сәйкес берілетін арнайы су пайдалануға арналған рұқсат негізінде беріледі.

4. I санаттағы объектіні пайдалануға технологиялық тұрғыдан тікелей байланысты арнайы су пайдалану құқығы осы Кодекске сәйкес берілетін кешенді экологиялық рұқсат негізінде беріледі және арнайы су пайдалануға жеке рұқсат алуды талап етпейді.

5. Қызметі су объектілерінің ластануын, қоқыстануын және сарқылуын туындататын немесе туындатуы мүмкін жеке және заңды тұлғалар осындай зардаптарды болғызбау жөнінде шаралар қабылдауға міндетті.

6. Су қорғау аймақтары мен су объектілері белдеулерін, сулар мен ауызсумен жабдықтау көздерін санитариялық қорғау аймақтарын белгілеу жөніндегі талаптар Қазақстан Республикасының су заңнамасында белгіленеді.

7. Су объектілерін ластанудан қорғау мақсатында:

1) су объектілерінің су жинау алаңында улы химикаттарды, тыңайтқыштарды қолдануға;

2) қалдықтарды су объектілеріне түсіруге және көмуге;

3) жол берілетін төгінділер нормативтерінде белгіленген көрсеткіштерге дейін тазартылмаған сарқынды суларды су объектілеріне бұруға;

4) су объектілерінде радиоактивті және уытты заттар бөлінумен қоса жүретін ядролық және өзге де технологиялар түрлері пайдаланылатын жару жұмыстарын жүргізуге тыйым салынады.

221-бап. Суды тарту және (немесе) пайдалану жөніндегі экологиялық талаптар

1. Арнайы су пайдалану тәртібімен жерүсті және жерасты суларын тарту және (немесе) пайдалану арнайы су пайдалануға рұқсаттың немесе кешенді экологиялық рұқсаттың шарттарына сәйкес, сондай-ақ осы Кодексте көзделген экологиялық талаптар сақталған кезде жүзеге асырылуға тиіс.

2. Арнайы су пайдалануға рұқсаттың немесе кешенді экологиялық рұқсаттың шарттарында көзделмеген мақсатта немесе осы шарттарды бұза отырып, жерасты суларын тартуға және (немесе) пайдалануға тыйым салынады.

3. Жерасты суларын мемлекеттік есепке алуды, олардың пайдаланылуын бақылауды және қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз ету мақсатында арнайы су пайдалану тәртібімен жерасты суларын тарту және (немесе) пайдалану жөніндегі қызметті жүзеге асыратын су пайдаланушылар Қазақстан Республикасы су заңнамасының талаптарына сәйкес:

1) жерасты су объектілерінен тартылатын және оларға төгілетін суларды бастапқы есепке алуды жүргізуге;

2) су тарту және су ағызу құрылысжайларын жерасты суларының жұмсалуды өлшеу құралдарымен жабдықтауға және өздігінен ағатын гидрогеологиялық ұңғымаларда реттеуші құрылғылар орнатуға;

3) бекітілген жобада (технологиялық схемада) көзделген кезеңділікке және өзге де талаптарға сәйкес жерасты суларын тартуға бақылау, ұңғымалардың жұмысына жедел бақылау және технологиялық режимнің орындалуына бақылау жасауға;

4) мемлекеттік статистика саласындағы уәкілетті орган бекітетін статистикалық әдіснамаға сәйкес жерасты суларын пайдалану туралы бастапқы статистикалық деректерді ұсынуға міндетті.

222-бап. Сарқынды суларды төгу кезіндегі экологиялық талаптар

1. Сарқынды суларды табиғи жерүсті және жерасты су объектілеріне төгуге тиісті экологиялық рұқсат болған кезде ғана жол беріледі.

2. Сарқынды суларды жинақтағыштарды және (немесе) сарқынды суларды табиғи биологиялық тазартуға арналған жасанды су объектілерін пайдаланатын тұлғалар олардың қоршаған ортаға әсер етуін болғызбау бойынша қажетті шаралар қабылдауға, сондай-ақ оларды пайдалану тоқтатылғаннан кейін жерлерді рекультивациялауды жүзеге асыруға міндетті.

3. Түзілетін сарқынды суларды кәдеге жаратудың басқа да тәсілдері немесе технологиялық процесте сарқынды сулардың түзілуін болғызбау мүмкін болмаған кезде облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдарының рұқсаты бойынша жаңа жинақтағыш-буландырғыштарды жасауға (қолданыстағыларын кеңейтуге) жол беріледі, ол қоршаған ортаға әсер етуге бағалау жүргізу кезінде негізделуге тиіс.

4. Жобаланатын (пайдалануға жаңадан берілетін) сарқынды суларды жинақтағыш-буландырғыштар ластағыш заттардың жер қойнауына және жерасты суларына енуін болғызбайтын сүзуге қарсы экранмен жабдықталуға тиіс. Жинақтағыштарда орналастырғанға дейін сарқынды суларды алдын ала тазарту жөніндегі технологиялық және техникалық шешімдерді айқындау және негіздеу қоршаған ортаға әсер етуге бағалау жүргізу кезінде жүзеге асырылады.

5. I және (немесе) II санаттағы объектілердің операторлары экологиялық рұқсатта белгіленген төгінді үшін экологиялық нормативтердің сақталуын қамтамасыз етуге міндетті.

6. Жерүсті су объектілеріне төгілетін сарқынды сулардың температурасы Цельсий бойынша 30 градустан аспауға тиіс.

7. Төгілетін сарқынды суларда бетон мен металды бүлдіріп-бұзатын заттар болмауға тиіс.

8. Тазартылу дәрежесіне қарамастан, сарқынды суларды орталықтандырылған ауызсумен жабдықтау көздерін, курорттарды санитариялық қорғау аймақтарында, шомылуға бөлінген жерлерде жерүсті су объектілеріне төгуге жол берілмейді.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 9-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

9. Сарқынды суларды төгуді жүзеге асыратын немесе тұйықталған сумен жабдықтау циклі бар I және (немесе) II санаттағы объектілердің операторлары Қазақстан Республикасының су заңнамасына сәйкес су көлемін есепке алу аспаптарын пайдалануға және су тұтыну мен су бұруды есепке алуды жүргізуге тиіс.

I және (немесе) II санаттағы объектілердің операторлары су ресурстарын ұтымды пайдалану мақсатында суды қайтадан пайдалану, айналмалы сумен жабдықтау жөніндегі іс-шараларды әзірлеуге және жүзеге асыруға міндетті.

10. Тау-кен металлургия кәсіпорындарының шахта және карьер суларының жинақтағыш тоғандарға және (немесе) буландырғыш тоғандарға, сондай-ақ сумен салқындату үшін пайдаланылатын сулардың тұйықталған (айналмалы) сумен жабдықтау жүйесінде орналасқан жинақтағыштарға төгілуін қоспағанда, алдын ала тазартпай сарқынды суларды төгуге тыйым салынады.

11. Су пайдаланушылар сарқынды суларды төгу кезінде:

1) Қазақстан Республикасының сәйкестікті бағалау саласындағы аккредиттеу туралы заңнамасында белгіленген тәртіппен аккредиттелген меншікті немесе өзге зертханаларда төгілетін сулардың химиялық құрамын айқындауды қамтамасыз етуге;

2) қоршаған ортаны қорғау, су қорын пайдалану және қорғау саласындағы уәкілетті мемлекеттік органдарға және халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органға ластағыш заттардың авариялық төгілуі туралы, сондай-ақ жерүсті және жерасты суларын алудың белгіленген режимінің және сарқынды суларды төгу (айдау) объектісінің бұзушылықтары туралы шұғыл ақпарат беруге міндетті.

12. Жерүсті су объектілеріне қалдықтарды төгуге тыйым салынады.

223-бап. Су қорғау аймақтарында қызметті жүзеге асыру жөніндегі экологиялық талаптар

1. Су қорғау аймағының шегінде:

1) су объектілерінің және олардың су қорғау аймақтары мен белдеулерінің ластануы мен қоқыстануын болғызбайтын құрылысжайлармен және құрылыстармен қамтамасыз етілмеген жаңа және реконструкцияланатын ғимараттарды, құрылысжайларды (селге қарсы, көшкінге қарсы және су тасқынына қарсы ғимараттар мен құрылысжайларды қоспағанда) және олардың кешендерін жобалауға, салуға және пайдалануға беруге;

2) мұнай өнімдерін сақтауға арналған қоймаларды, арнайы техникаға техникалық қызмет көрсету пункттерін, механикалық шеберханаларды, жуу орындарын, қалдықтарды орналастыру орындарын елді мекендердің шегінен тыс жерлерге орналастыруға және салуға, сондай-ақ судың сапасына жағымсыз әсер ететін басқа да объектілерді орналастыруға;

3) құрылыс, түбін тереңдету және жару жұмыстарын жүргізуге (селге қарсы, көшкінге қарсы және су тасқынына қарсы жұмыстарды қоспағанда), пайдалы қазбаларды өндіруге, кәбілдер, құбыржолдар және басқа да коммуникациялар тартуға, бұрғылау, ауыл шаруашылығы жұмыстарын және өзге де жұмыстарды жүргізуге, осы жұмыстар қоршаған ортаны қорғау, су қорын пайдалану және қорғау саласындағы уәкілетті мемлекеттік органдармен келісілген жағдайларды қоспағанда, тыйым салынады.

2. Елді мекендер шегінде су қорғау аймағының шекаралары оларды жағалау аймағын су объектісінің қоқыстануы мен ластануын болғызбайтындай етіп, міндетті түрде инженерлік немесе орман-мелиорациялық жайластыра (парапеттер, бөгеттеу, орман-бұталы белдеулер) отырып жоспарлау мен салудың нақты жағдайлары негізге алына отырып белгіленеді.

224-бап. Жерасты суларын қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

1. Тәулігіне екі мың текше метрден асатын көлемде жерасты суларын тартуды және пайдалануды жүзеге асыруға негіз болатын жобаға (технологиялық схемаға) мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізілуге тиіс.

2. Жерасты суларының көздері мен учаскелерін іздеуді және бағалауды жүргізетін жер қойнауын пайдаланушылар, сондай-ақ жерасты суларын тартуды және (немесе) пайдалануды жүзеге асыратын су пайдаланушылар:

1) жерасты су объектілерінің ластану ықтималдығын болғызбауды;

2) егер бұл жобада (технологиялық схемада) көзделмесе, әртүрлі су тұтқыш белдеулер суының араласу және бір белдеуден басқасына ағып кету ықтималдығын болғызбауды;

3) жерасты суларының бақылаусыз реттелмей ағу ықтималдығын болғызбауды, ал авариялық жағдайларда су ысырабын жою жөніндегі шараларды шұғыл қабылдауды;

4) қызметі аяқталғаннан кейін жер қойнауын пайдалану, жерасты суларын тарту және (немесе) пайдалану процесінде бүлінген жер учаскелеріне рекультивациялау жүргізуді қамтамасыз етуге міндетті.

3. Жерасты суларына әсер ету бөлігінде белгіленіп отырған қызметтің қоршаған ортаға әсер етуіне бағалау жүргізу кезінде осыған байланысты жерүсті су объектілеріне және табиғи ортаның өзге де құрамдастарына жанама әсер ету тәуекелдері, оның ішінде жердің су басуы, су жайылуы, шөлейттенуі, батпақтануы, көшкіндердің пайда болуы, топырақтың шөгуі және өзге де осыған ұқсас салдарлар түріндегі тәуекелдер де ескеріледі, сондай-ақ осындай жанама әсер етуді болғызбау бойынша қажетті шаралар айқындалады.

4. Жерасты суларын тартуды және (немесе) пайдалануды жүзеге асыратын су пайдаланушылар ұңғымаларды пайдаланудағы кемшіліктер себебінен судың қайтарымсыз ысырабын және оның сапалық қасиеттерінің нашарлауын болғызбауға міндетті.

5. Реттеуші құрылғылармен жабдықтау, гидрогеологиялық ұңғымаларды консервациялау және жою жөніндегі талаптар Қазақстан Республикасының су заңнамасында белгіленеді.

6. Қазақстан Республикасының [Су кодексінде](#) және «Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы» Қазақстан Республикасының [Кодексінде](#) көзделген жағдайларды қоспағанда, ауызсумен және (немесе) шаруашылық-ауызсумен жабдықтауға байланысты емес мұқтаждықтар үшін ауызсу сапасындағы жерасты суларын пайдалануға жол берілмейді.

7. Ауызсумен және шаруашылық-ауызсумен жабдықтау үшін пайдаланылатын немесе пайдаланылуы мүмкін жерасты су объектілерінің су жинау алаңдарында қалдықтарды көмуге, зираттарды, мал қорымдарын (биотермиялық шұңқырларды) және жерасты суларының жай-күйіне жағымсыз әсер ететін басқа да объектілерді орналастыруға жол берілмейді.

8. Жерасты суларына арналған су тарту құрылысжайларын Қазақстан Республикасының су заңнамасына сәйкес суды реттейтін құрылғылармен, су өлшеу аспаптарымен жабдықтамай, сондай-ақ санитариялық қорғау аймақтарын белгілемей және жерасты су объектілері жай-күйінің көрсеткіштерін байқау пункттерін құрмай пайдалануға беруге тыйым салынады.

9. Жерлерді сарқынды сулармен суаруға, егер бұл жерасты су объектілерінің жай-күйіне зиянды әсер ететін болса немесе әсер етуі мүмкін болса, тыйым салынады.

10. Су пайдаланушылар тәулігіне екі мың текше метрден асатын көлемде жерасты суларын тартуды және (немесе) пайдалануды жүзеге асыру кезінде жерасты суларының көздерін игерудің жаңа тәсілдері мен технологиялық схемаларын іздестіру және бұрыннан барларын жетілдіру бойынша ғылыми-зерттеу және жобалау-конструкторлық жұмыстарды өз есебінен жүргізуге, технологиялық жабдықты, үздіксіз және кезендік бақылау құралдарын жаңғыртуға, жерасты суларын сарқылудан және ластанудан қорғауды, жер қойнауы мен қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз етуге міндетті.

11. Шаруашылық-ауызсумен жабдықтау үшін пайдаланылатын, сондай-ақ суы табиғи емдік қасиеттерге ие жерасты су объектілерін қорғау мақсатында Қазақстан Республикасының [Су кодексіне](#) сәйкес санитариялық қорғау аймақтары белгіленеді.

12. Сіңіргіш ұңғымаларға пайдаланылған суларды айдау жүргізілетін ауданда су пайдаланушының есебінен өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасына сәйкес жақын жердегі ұңғымалардағы, бұлақтардағы, құдықтардағы судың сапасына жүйелі зертханалық байқау жасау ұйымдастырылуға тиіс.

225-бап. Жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде жерасты су объектілерін қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

1. Жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу бойынша белгіленіп отырған қызметтің қоршаған ортаға әсер етуіне бағалау жүргізу кезінде жерасты су объектілеріне әсер етуді бағалау міндетті түрде жүргізіледі және жерасты суларын қорғау жөніндегі қажетті шаралар айқындалады. Жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде жерасты су объектілерін қорғау жөніндегі шаралар жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізуге арналған тиісті жобалық құжаттың құрамында жобаланады.

2. Жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде ашылатын жерасты су объектілері олардың ластануын болғызбайтын сенімді оқшаулаумен қамтамасыз етілуге тиіс.

3. Егер жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде ауызсумен және (немесе) шаруашылық-ауызсумен жабдықтау көзі ретінде пайдаланылуы мүмкін жерасты су объектісін ашу болжанса, бұрғылау және цемент ерітінділерін дайындау (өңдеу) үшін қолданылатын химиялық реагенттердің токсикологиялық сипаттамалары экологиялық рұқсат беру кезінде халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органмен келісілуге тиіс.

4. Егер жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде жерасты су объектісін жобаланбаған ашу жүргізілсе, жер қойнауын пайдаланушы Қазақстан Республикасының су заңнамасында белгіленген тәртіппен жерасты су объектілерін қорғау жөніндегі шараларды дереу қабылдауға және қоршаған ортаны қорғау, су қорын пайдалану және қорғау саласындағы, жер қойнауын зерттеу жөніндегі уәкілетті мемлекеттік органдарға, халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органға бұл туралы хабарлауға міндетті.

226-бап. Қазақстан Республикасының сақтық аймағында қызметті жүзеге асыру кезіндегі экологиялық талаптар

1. Қазақстан Республикасының сақтық аймағы - теңіздің жағалау сызығынан құрлыққа қарай бес километрге созылып жатқан, теңізге және ішкі су айдындарында мұнайдың төгілуі салдарынан ластануы немесе теңіздің ластану көзі болуы мүмкін құрлық аймағы.

2. Қазақстан Республикасының сақтық аймағы шегінде қалдықтарды көму полигондарын салуға тыйым салынады.

227-бап. Авариялар кезінде су объектілерін қорғау жөніндегі экологиялық талаптар

1. Ауызсымен, шаруашылық-ауызсумен жабдықтау немесе мәдени-тұрмыстық су пайдалану мақсатында пайдаланылатын су объектілері суының сапасы ластағыш заттардың авариялық төгілуінен туындаған және адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына қатер төнетін нашарлап кеткен кезде Қазақстан Республикасының азаматтық қорғау туралы заңнамасына сәйкес халықты қорғау бойынша шұғыл шаралар қабылданады.

2. I және II санаттағы объектілерде авариялық жағдай туындап, соның салдарынан су сапасының белгіленген экологиялық нормативтерінің бұзылуы орын алған немесе орын

алуы мүмкін болған кезде объектінің операторы кейінге қалдырмай, бірақ кез келген жағдайда авариялық жағдай анықталған кезден бастап екі сағаттан аспайтын мерзімде бұл туралы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға хабарлауға және тиісті көздерді немесе тұтас объектіні пайдалануды ішінара немесе толық тоқтатуға дейін судың ластануын болғызбау бойынша, сондай-ақ осындай авариялық жағдайдан туындаған қоршаған ортаға жағымсыз салдарларды жою бойынша барлық қажетті шараны қабылдауға міндетті.

16-БӨЛІМ. ЖЕРДІ ҚОРҒАУ

228-бап. Жерді қорғау туралы жалпы ережелер

1. Жер - қоғамның материалдық, мәдени және басқа да қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін қызмет процесінде пайдаланылатын немесе пайдаланылуы мүмкін, топырақ қабатын қоса алғандағы жер беті (аумақтық кеңістік).

2. Топырақ қабаты (топырақ) - биотикалық, абиотикалық және антропогендік факторлардың ұзақ әсер етуі нәтижесінде жер бетінде пайда болған, минералдық және органикалық қатты бөлшектерден, су мен ауадан тұратын және өсімдіктердің өсуі мен дамуы үшін тиісті жағдайлар жасайтын өзіндік ерекше генетикалық-морфологиялық белгілері, қасиеттері бар дербес табиғи-тарихи органикалық-минералдық табиғи дене.

3. Қазақстан Республикасының экология заңнамасына сәйкес жер:

1) жер беті мен топырақтың антропогендік ластануынан;

2) жер бетінің қоқыстануынан;

3) топырақтың тозуы мен құнарсыздануынан;

4) жердің өзге түрде бүлінуі мен нашарлауынан (су және жел эрозиясы, шөлейттену, су басу, су жайылу, батпақтану, кейіннен сортаңдану, құрғап кету, тығыздалу, табиғи ландшафтардың техногендік өзгеруі салдарынан) қорғалуға жатады.

4. Қазақстан Республикасының экология заңнамасына сәйкес жер:

1) адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына зиян келтіруді;

2) экологиялық жүйелердің орнықты жұмыс істеуінің бұзылуын;

3) ағаштардың қурауын және құрып кетуін;

4) биоәртүрліліктің қысқаруын;

5) экологиялық залал келтіруді болғызбау мақсатында қорғалуға жатады.

5. Топырақ сапасының мемлекет белгілеген экологиялық нормативтерінен асатын концентрацияларда ластағыш заттардың топырақта болуы топырақтың ластануы деп танылады.

Антропогендік және табиғи факторлар нәтижесінде топыраққа ластағыш заттардың түсуі, сондай-ақ топырақта болатын химиялық, физикалық және биологиялық процестер нәтижесінде онда ластағыш заттардың түзілуі топырақтың ластану көздері деп танылады.

6. Жер бетіне және топырақтың беткі қабатына ластағыш заттардың осындай жерді нысаналы мақсатына сәйкес пайдалануға кедергі келтіретін көлемде түсуі жер бетінің ластануы деп танылады.

7. Жерді ластанудың барлық түрінен, оның ішінде жер бетімен және топырақпен жанасатын физикалық ортадан (атмосфералық ауа мен су) ластағыш заттардың түсуі салдарынан ластанудан қорғау жүзеге асырылады.

8. Қатты қалдықтарды жерді нысаналы мақсаты бойынша пайдалануға кедергі келтіретіндей немесе оның эстетикалық құндылығын нашарлататындай етіп жер бетіне бейберекет тастау жер бетінің қоқыстануы деп танылады.

9. Табиғи немесе антропогендік факторлардың әсер етуі нәтижесінде топырақтың құнарлылығын (топырақ сапасын) айқындайтын қасиеттері мен құрамының нашарлауы топырақтың тозуы деп түсініледі.

Топырақтың құнарлы қасиеттерінің толық жоғалуы топырақтың құнарсыздануы деп түсініледі.

229-бап. Топырақ сапасының экологиялық нормативтері

1. Топырақ сапасының экологиялық нормативтері химиялық көрсеткіштер үшін топырақтағы ластағыш заттардың шекті жол берілетін концентрациясы түрінде белгіленеді.

2. Топырақтағы ластағыш заттардың шекті жол берілетін концентрациясы деп осы Кодекске сәйкес ластағыш деп танылған химиялық заттың ең көп көлемі (массасы) түсініледі, одан асып кеткен кезде топырақ жер пайдаланудың бір немесе бірнеше түрі үшін жарамсыз болып, табиғи орта құрамдастарының тозуын туғызады немесе экологиялық жүйелердің орнықтылығы мен биоәртүрлілікті бұзады.

3. Топырақ сапасының нормативтері аумақтардың табиғи ерекшеліктері және Қазақстан Республикасының жер заңнамасына сәйкес белгіленген жер санаттары ескеріле отырып әзірленеді және белгіленеді.

4. Заттың топырақта табиғи фондық қамтылуы - топырақтың табиғи (әдеттегі) құрамына сәйкес келетін заттың топырақта қамтылуы.

5. Егер топырақ сапасының белгіленген экологиялық нормативтері сақталған кезде табиғи экологиялық жүйенің тірі элементтері (өсімдіктер, жануарлар және басқа да организмдер) жай-күйінің кемінде бес жылдық кезең ішіндегі ғылыми зерттеулермен расталған нашарлау белгілері анықталса, онда мұндай аумақтар үшін облыстың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың тиісті жергілікті өкілді органы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша өзінде топырақ сапасының индикаторлары ретінде пайдаланылатын биологиялық объектілердің неғұрлым осал тобының жай-күйі көрсеткіштерінің жағымсыз ауытқуы байқалмайтын топырақ сапасының неғұрлым қатаң аумақтық экологиялық нормативтерін белгілеуге міндетті.

230-бап. Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді аймақтарға бөлу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді аймақтарға бөлу кезінде экологиялық қауіпсіздік және ауыл шаруашылығы алқаптарының сапалық жай-күйі қамтамасыз етілуге тиіс.

2. Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді аймақтарға бөлу экологиялық қолайсыздық дәрежесінің көрсеткіштеріне негізделеді, физикалық тозу және химиялық ластану осы қолайсыздықтың өлшемшарттары болып табылады.

3. Жердің химиялық ластану деңгейін айқындау қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мен халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік орган бекітетін топырақтағы химиялық заттардың шекті жол берілетін концентрациясы пайдаланыла отырып жүзеге асырылады.

4. Жерді неғұрлым құнды жерден құндылығы төменіне ауыстыру, консервациялау қажеттілігін айқындау, сондай-ақ экологиялық зілзала аймағына немесе төтенше экологиялық жағдай аймағына жатқызу мақсатында жерді бағалаудың экологиялық [өлшемшарттарын](#) (бұдан әрі - жерді бағалаудың экологиялық өлшемшарттары) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

231-бап. Елді мекендердің жерлерін аймақтарға бөлу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Елді мекендердің жерлерін аймақтарға бөлу жерді бағалаудың экологиялық өлшемшарттары негізінде жүзеге асырылады.

2. Елді мекендердің жерлерін басқа санаттардағы жерлерге ауыстыру кезінде осындай жерлерден атмосфералық ауаға және осындай аумақтардың суына ластағыш заттардың

түсу мүмкіндігі және олардың адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына тікелей ықпалы ескеріледі.

3. Төтенше экологиялық жағдай аймағы үшін экологиялық ахуалдың одан әрі нашарлауына алып келмейтін ерекше пайдалану режимі белгіленеді.

232-бап. Өнеркәсіп, көлік, байланыс, қорғаныс жерлерін және өзге де ауыл шаруашылығы мақсатына арналмаған жерлерді аймақтарға бөлу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Өнеркәсіп, көлік, байланыс, қорғаныс жерлерін және өзге де ауыл шаруашылығы мақсатына арналмаған жерлерді аймақтарға бөлу кезінде экологиялық қауіпсіздік қамтамасыз етіледі.

2. Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету және өнеркәсіптік, көліктік және өзге де объектілерді пайдалану үшін қажетті жағдай жасау мақсатында қоршаған ортаның жай-күйін жақсартуға ықпал ететін, көрсетілген жерлерді пайдаланудың ерекше жағдайларын жасау ескеріле отырып, аймақтар белгіленеді.

3. Өнеркәсіп, көлік, байланыс, қорғаныс жерлерін және өзге де ауыл шаруашылығы мақсатына арналмаған жерлерді басқа санаттардағы жерлерге ауыстыру кезінде олардың шегінде аймақтарды белгілеу мақсатына үйлеспейтін қызмет түрлеріне шектеу қойылатын немесе тыйым салынатын аймақтар ескеріледі.

4. Өнеркәсіп, көлік, байланыс, қорғаныс жерлерінің және өзге де ауыл шаруашылығы мақсатына арналмаған жерлердің химиялық заттармен жерді бағалаудың экологиялық өлшемшарттарында белгіленген деңгейлерден астам ластануы оларды басқа санаттардағы жерлерге ауыстыру кезінде қосымша экологиялық өлшемшарт болып табылады. Ластанудың жоғары деңгейіне жатқызылған жерлер консервациялауға жатады және босалқы жерлер құрамына ауыстырылады.

233-бап. Ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жерлерін және сауықтыру мақсатындағы жерлерді пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жерлерін пайдалану режимі Қазақстан Республикасының [Жер кодексінде](#) және «Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар туралы» Қазақстан Республикасының [Заңында](#) реттеледі.

2. Сауықтыру мақсатындағы жерлердің аумағында қолайлы экологиялық және санитариялық-эпидемиологиялық жағдайларды сақтау мақсатында оларды аймақтарға бөлу кезінде санитариялық-қорғаныш аймақтары белгіленеді.

3. Туристік операторлық және (немесе) туристік агенттік қызметті жүзеге асыратын тұлғалар ерекше қорғалатын табиғи аумақта туризмді жүзеге асыруды көздейтін туристік өнімді қалыптастыру және іске асыру кезінде мынадай экологиялық туризм қағидаттарын басшылыққа алуға міндетті:

1) белгілі бір аумақта бір мезгілде болатын туристердің жоспарланған санының осындай аумаққа қатысты белгіленетін рекреациялық жүктемелерге сәйкес келуі;

2) қоршаған ортаға зиян келтіруге жол бермеу;

3) қоршаған ортаға неғұрлым аз жағымсыз әсер ететін көлік құралдарын таңдау;

4) тұрмыстық қатты қалдықтардың түзілуін барынша азайту және оларды жинау үшін белгіленген жерлерде орналастыруды не ерекше қорғалатын табиғи аумақтардан өз бетінше әкетуді қамтамасыз ету;

5) туристерге баратын жерлері туралы хабар беру және ондағы жүріс-тұрыс қағидалары туралы нұсқау беру;

6) баратын аумақтарда және (немесе) олардың маңында тұрақты тұратын адамдарды турларды ұйымдастыруға және жүргізуге және экономикалық пайда алуға тарту.

234-бап. Орман қорының жерлерін пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Орман қорының жерлерін пайдалану режимі Қазақстан Республикасының [Жер кодексінде](#) және Қазақстан Республикасының [Орман кодексінде](#) реттеледі.

2. Аумақтың экологиялық жай-күйінің индикаторы ретіндегі өсімдіктердің жай-күйін жерді орман қоры санатына жатқызу кезіндегі экологиялық өлшемшарт деп есептеген жөн.

3. Орман қорының жерлеріндегі орман шаруашылығының мұқтаждықтары үшін пайдаланылмайтын ауыл шаруашылығы алқаптары Қазақстан Республикасының орман заңнамасына сәйкес ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер санатына ауыстырылуы мүмкін.

4. Орман қорының жерлерін басқа санаттардағы жерлерге ауыстыруға Қазақстан Республикасы орман заңнамасының талаптарына сәйкес мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындысы болған кезде жол беріледі.

5. Орман қорының жерлерін басқа санаттардағы жерлерге ауыстыру кезінде жерді бағалаудың экологиялық өлшемшарттарына сәйкес жердің жай-күйінің шөпті және сүректі өсімдіктерге ықпалын көрсететін экологиялық көрсеткіштер ескерілгені жөн.

235-бап. Су қорының жерлерін аймақтарға бөлу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Су қорының жерлерін аймақтарға бөлу кезінде су объектілерін қорғау қамтамасыз етіледі.

2. Су қоры жерлерінің құрамындағы жер учаскелерін жергілікті атқарушы органдар су қорын пайдалану және қорғау саласындағы уәкілетті мемлекеттік органмен келісу бойынша жеке және заңды тұлғаларға ауыл, орман, балық, аңшылық шаруашылықтардың мұқтаждықтары үшін және жер учаскесінің негізгі нысаналы мақсатына қайшы келмейтін, жердің ластануы мен тозуына және тиісінше, экологиялық ахуалдың нашарлауына алып келмейтін басқа да мақсатта уақытша жер пайдалануға беруі мүмкін.

3. Су қорының жерлерін басқа санаттардағы жерлерге ауыстыруға Қазақстан Республикасы су заңнамасының талаптарына сәйкес мемлекеттік экологиялық және санитариялық-эпидемиологиялық сараптамалардың оң қорытындылары болған кезде:

1) су объектісінің жұмыс істеуі тоқтатылған не оның экологиялық және гигиеналық көрсеткіштері едәуір өзгерген;

2) олар ерекше қорғалатын табиғи аумақтар жерлеріне жатқызылған;

3) елді мекендердің шекаралары (шектері) экологиялық ахуалдың өзгеруіне алып келетіндей өзгерген жағдайда жол беріледі.

4. Су қорғау белдеулеріне бөліп берілген жерлер елді мекендер мен өнеркәсіп жерлерінің санатына ауыстырылмайды, оларда судың ластануын, қоқыстануын және сарқылуын болғызбау үшін шаруашылық қызметтің арнайы режимі белгіленеді.

236-бап. Босалқы жерлерді аймақтарға бөлу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Босалқы жерлерді аймақтарға бөлу кезінде жағымсыз өзгерістер байқалған алаң және зерттелетін аумақтағы тозу дәрежесі әртүрлі учаскелерді бөлудің кеңістіктегі әркелкілігі ескеріледі.

2. Экожүйелердің тозу жылдамдығы елу жылдық байқау қатары бойынша есептеледі. Экожүйенің тозу дәрежесін бағалау жерді бағалаудың экологиялық өлшемшарттарына сәйкес жүргізіледі.

3. Босалқы жерлер одан әрі пайдалану мақсатына қарай, жергілікті жерде өздері ауыстырылатын санаттағы жердің шекаралары белгіленгеннен кейін ғана басқа санаттардағы жерлерге ауыстырылуы мүмкін. Босалқы жерлер басқа санаттардағы жерлерге ауыстырылған кезде осы жер санатына қойылатын экологиялық талаптарға сәйкес жер учаскесін таңдау алдын ала жүзеге асырылады.

4. Бүлінген жерлерді босалқы жерлер санатынан ауыстыру рекультивациялау және жердің сапасы мен экологиялық жағдайды жақсарту жөніндегі іс-шаралар жүзеге асырылғаннан кейін мүмкін болады.

5. Бұрын ядролық қаруды сынау жүргізілген босалқы жерлер құрамындағы жер учаскелері ядролық қаруды сынау зардаптарын жою жөніндегі барлық іс-шаралар және мемлекеттік экологиялық және санитариялық-эпидемиологиялық сараптамалардың оң қорытындылары болған кезде кешенді экологиялық зерттеп-қарау аяқталғаннан кейін ғана меншікке немесе жер пайдалануға берілуі мүмкін.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 6-тармақпен толықтырылды (2024 ж. 1 қаңтардан бастап қолданысқа енгізілді)

6. Осы баптың 3, 4 және 5-тармақтарының ережелері Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес, Семей ядролық қауіпсіздік аймағының жұмыс істеуін қамтамасыз ету жөніндегі уәкілетті ұйымға берілетін ядролық қауіпсіздік аймағының жеріне қатысты қолданылмайды.

237-бап. Жерді оңтайлы пайдалану жөніндегі экологиялық талаптар

1. Мыналар:

1) ұсынылып отырған жерді қайта түлету мен жерді қайта бөлудің экологиялық салдарларын ғылыми негіздеу және болжау;

2) жерді пайдалану мен барлық санаттағы жерлерді қорғауды жоспарлау және ұйымдастыру кезінде бірыңғай мемлекеттік экологиялық саясатты негіздеу және іске асыру;

3) жердің нысаналы пайдаланылуын қамтамасыз ету;

4) экологиялық негізделген, алаңы жағынан ықшам және оңтайлы жер учаскелерін қалыптастыру және орналастыру;

5) орнықты ландшафттарды күтіп-ұстау және жерді қорғау жөніндегі шаралар кешенін әзірлеу;

6) жерді қорғау жөніндегі іс-шараларды әзірлеу;

7) адам денсаулығы мен қоршаған ортаны қорғау мүддесінде ормандардың орта құрау, су қорғау, қорғау, санитариялық-эпидемиологиялық, сауықтыру және өзге де пайдалы табиғи қасиеттерін сақтау және күшейту;

8) биоәртүрлілікті сақтау және экологиялық жүйелердің орнықты жұмыс істеуін қамтамасыз ету жерді оңтайлы пайдалану жөніндегі негізгі экологиялық талаптар болып табылады.

2. Кәсіпорындарды, құрылысжайларды және өзге де объектілерді орналастыру және пайдалану үшін жер учаскелерін беру экологиялық талаптар сақтала отырып және көрсетілген объектілер қызметінің экологиялық салдарлары ескеріле отырып жүргізіледі.

3. Ауыл шаруашылығы өндірісіне байланысты емес объектілерді салу және тұрғызу үшін ауыл шаруашылығы мақсатына жарамсыз, топырағының бонитет балы ең төмен жер бөлінуге тиіс.

238-бап. Жерді пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Жеке және заңды тұлғалар жерді пайдалану кезінде жердің ластануына, жер бетінің қоқыстануына, топырақтың тозуына және құнарсыздануына жол бермеуге тиіс, сондай-ақ топырақтың құнарлы қабатының біржола жоғалуын болғызбау үшін қажет болған жағдайда оны алуды және сақтауды қамтамасыз етуге міндетті.

2. Жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде жер қойнауын пайдаланушылар, сондай-ақ жерді бүлдіруге байланысты құрылыс және басқа да жұмыстарды орындау кезінде өзге де тұлғалар:

1) өздері алып жатқан жер учаскелерін одан әрі мақсаты бойынша пайдалануға жарамды күйде ұстауға;

2) жерді бүлдіруге байланысты жұмыстарды бастағанға дейін топырақтың құнарлы қабатын алуға және оны сақтауды әрі кейіннен бүлінген жерлерді рекультивациялау мақсатында пайдалануды қамтамасыз етуге;

3) бүлінген жерлерді рекультивациялауды жүргізуге міндетті.

3. Жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу, жерді бүлдіруге байланысты құрылыс және басқа да жұмыстарды орындау кезінде:

1) Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізуге, құрылыс және басқа да тиісті жұмыстарды орындауға бөлінген жер учаскелерінің (жердің) шегінен тыс жерде өсімдік қабаты мен топырақ қабатын бүлдіруге;

2) топырақтың құнарлы қабатын сату немесе басқа адамдардың меншігіне беру мақсатында алуға тыйым салынады.

4. Бүлінген жерлерді рекультивациялау бағытын таңдау кезінде:

1) жер бетінің бүліну сипаты;

2) объект орналасқан ауданның табиғи және физикалық-географиялық жағдайлары;

3) осындай ауданның даму перспективалары мен қоршаған ортаны қорғау жөніндегі талаптар ескеріле отырып, объектіні орналастырудың әлеуметтік-экономикалық ерекшеліктері;

4) бүлінген жерлердің негізгі алаңын қаратопырақ тараған және ауыл шаруашылығы қарқынды жүретін аймақта жыртылатын алқаптар етіп қалпына келтіру қажеттігі;

5) қазылған кеңістікте су айдындарын және аршылған жыныстар мен байыту қалдықтары үйінділерінде сәндік бақ-саябақ кешендерін, ландшафттар жасауды қоса алғанда, елді мекендерге тікелей жақын жердегі бүлінген жерлерді бақтар, қосалқы шаруашылықтар және демалыс аймақтары етіп қалпына келтіру қажеттігі;

6) өнеркәсіптік объект аумағында жоспарлау жұмыстарын орындау, қажетсіз шұңқырлар мен үймелерді жою, құрылыс қоқысын жинау және жер учаскесін абаттандыру;

7) пайдаланылатын жер учаскесіндегі топырақпен жабылуы немесе тегістелуі қажет жырлар мен су шайған жерлер;

8) міндетті түрде аумақты көгалдандыруды жүргізу ескерілуге тиіс.

5. Жер учаскелері өнеркәсіптік қалдықтарды жинақтау, сақтау, көму үшін пайдаланылған жағдайда, олар мынадай талаптарға сай келуге:

1) өнеркәсіптік қалдықтарды көму полигондарын жобалаудың, салудың және пайдаланудың санитариялық-эпидемиологиялық қағидалары мен нормаларына сәйкес келуге;

2) су айдыны, ауыл шаруашылығы алқаптары, ормандар, өнеркәсіптік кәсіпорындар жағына еңісі 1,5 пайыз жерде сыйымдылық түбінен екі метрден жоғары емес ызасу тұрғанда әлсіз сүзетін топырақтың болуы;

3) елді мекенге қатысты жел өтіне қарсы жақта және жерасты суы ағынының бағыты бойынша төмен орналасуы;

4) тасқын су мен нөсер суы басып қалмайтын жерде орналасуы;

5) инженерлік сүзуге қарсы қорғанышы, периметрі бойынша қоршауы және көгалдандырылуы, қатты жабыны бар кірме жолдарының болуы;

6) жер учаскесінен шығатын жерүсті және жерасты ағыны су объектілеріне түспеуге тиіс.

6. Жаңа технологияларды ендіруге, жерді мелиорациялау және топырақтың құнарлылығын арттыру жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыруға, олар экологиялық талаптарға, санитариялық-эпидемиологиялық нормалар мен қағидаларға, Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген өзге де талаптарға сәйкес келмеген жағдайда, тыйым салынады.

7. Радиоактивтік және (немесе) химиялық ластануға ұшыраған жерлерді пайдалану, қорғау аймақтарын белгілеу, осы жерлерде тұрғын үйлерді, өндірістік, коммерциялық

және элеуметтік-мәдени мақсаттағы объектілерді сақтау, оларда мелиорациялық және техникалық жұмыстарды жүргізу тәртібі радиациялық және химиялық әсер етудің шекті жол берілетін деңгейлері ескеріле отырып айқындалады.

8. Жерді қорғау мақсатында жер учаскелерінің меншік иелері мен жер пайдаланушылар:

1) жерді су және жел эрозиясынан, селдерден, көшкіндерден, су басудан, су жайылудан, батпақтанудан, қайталама сортаңданудан, құрғап кетуден, тығыздалудан, радиоактивтік және химиялық заттармен ластанудан, қоқыстанудан, биогенді ластанудан, сондай-ақ басқа да жағымсыз әсер етулерден қорғау;

2) жерді карантиндік объектілерден, бөтен текті түрлерден және аса қауіпті зиянды организмдерден зақымданудан, олардың таралуынан, арамшөптердің, бұталардың және шіліктердің басып кетуінен, сондай-ақ жердің жай-күйін нашарлатудың өзге де түрлерінен қорғау;

3) ластанудың, оның ішінде биогенді ластанудың және қоқыстанудың салдарларын жою;

4) мелиорациялаудың қол жеткізілген деңгейін сақтау;

5) бүлінген жерлерді рекультивациялау, топырақтың құнарлылығын қалпына келтіру, жерлерді уақтылы айналымға тарту жөніндегі іс-шараларды жүргізуге міндетті.

9. Елді мекендер жерлерінде көктайғақпен күресу үшін ас тұзын пайдалануға тыйым салынады.

17-БӨЛІМ. ТАБИҒАТТЫ ҚОРҒАУ

15-тарау. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

239-бап. Жалпы ережелер

1. Биологиялық әртүрлілік барлық көздерден тарайтын тірі организмдердің, оның ішінде жерүсті, теңіз және өзге де су экожүйелерінің және олар бір бөлігі болып табылатын экологиялық кешендердің түрленгіштігін білдіреді және түр шеңберіндегі, түрлер арасындағы әртүрлілік пен экожүйелердің әртүрлілігін қамтиды.

2. Экологиялық жүйе (экожүйе) деп табиғи ортаның объективті түрде өмір сүретін бір бөлігі болып табылатын, бірыңғай функционалдық тұтастық ретінде өзара әрекеттесетін және кеңістікті-аумақтық шекаралары бар зат алмасумен және энергия алмасумен өзара байланысты болатын өсімдіктер, жануарлар және өзге де организмдер қоғамдастықтарының, олар мекендейтін тіршіліксіз ортаның қарқынды кешені түсініледі.

Мекендеу ортасы деп қандай да бір организмнің немесе популяцияның табиғи мекендейтін жерінің типі немесе жері түсініледі.

3. Табиғи ландшафт деп адамның тыныс-тіршілігінің нәтижесінде өзгеріске ұшырамаған және бірыңғай климаттық жағдайларда қалыптасқан жергілікті жер бедерінің, топырақтың, өсімдіктердің белгілі бір типтерінің үйлесуімен сипатталатын аумақ түсініледі.

4. Биологиялық ресурстар деп генетикалық ресурстар, организмдер немесе олардың бөліктері, популяциялар немесе адамзат үшін нақты немесе ықтимал пайдасы не құндылығы бар экологиялық жүйелердің кез келген басқа биотикалық құрамдастары түсініледі.

5. Тірі организмдердің генетикалық қорының жойылу қатерін, биоәртүрлілік шығынын және экологиялық жүйелердің орнықты жұмыс істеуінің бұзылуын туындататын қызметке тыйым салынады.

240-бап. Биоәртүрлілікті сақтау жөніндегі шаралар

1. Биоэртүрлілікті сақтау мақсатында шаралар өз артықшылықтарының кемуі тәртібімен мынадай реттілікпен қолданылады:

- 1) жағымсыз әсер етуді болғызбау жөніндегі шаралар бірінші кезекті болып табылады;
- 2) биоэртүрлілікке жағымсыз әсер етуді болғызбау мүмкін болмаған кезде оны барынша азайту жөніндегі шаралар қабылдануға тиіс;
- 3) биоэртүрлілікке жағымсыз әсер етуді болғызбау немесе барынша азайту мүмкін болмаған кезде, оның салдарларын жұмсарту жөніндегі шаралар қабылдануға тиіс;
- 4) биоэртүрлілікке жағымсыз әсер етудің ескертілмеген, барынша азайтылмаған немесе жұмсартылмаған бөлігінде биоэртүрлілік шығынын өтеу жөніндегі шаралар қабылдануға тиіс.

Биоэртүрлілікке жағымсыз әсер етуді болғызбау жөніндегі шаралар деп қызметті жоспарлаудың ең ерте кезеңінен бастап және оны жүзеге асырудың бүкіл кезеңінде биоэртүрлілікке кез келген әсер етуден аулақ болуға бағытталған шаралар түсініледі.

Биоэртүрлілікке жағымсыз әсер етуді барынша азайту жөніндегі шаралар деп алды алынбаған әсер етулердің (тікелей және жанама) ұзақтығын, қарқындылығын және (немесе) деңгейін азайту жөніндегі шаралар түсініледі.

Биоэртүрлілікке жағымсыз әсер етудің салдарын жұмсарту жөніндегі шаралар деп биоэртүрлілікті сақтау және қалпына келтіру үшін қолайлы жағдай жасауға бағытталған шаралар түсініледі.

2. Стратегиялық экологиялық бағалау және қоршаған ортаға әсер етуге бағалау жүргізу кезінде:

- 1) әзірленіп жатқан құжаттың немесе белгіленіп отырған қызметтің биоэртүрлілікке жағымсыз әсер етуі анықталуға (зерттеулер жүргізу арқылы);
- 2) биоэртүрлілікке жағымсыз әсер етуді болғызбау, барынша азайту, осындай әсер етулердің салдарларын жұмсарту жөніндегі іс-шаралар көзделуге;
- 3) биоэртүрлілікті жоғалту қатері анықталған жағдайда, биоэртүрлілік шығынына бағалау жүргізілуге және оларды өтеу жөніндегі іс-шаралар көзделуге тиіс.

241-бап. Биоэртүрлілік шығыны және биоэртүрлілік шығынының орнын толтыру

1. Биоэртүрлілік шығыны деп антропогендік әсер ету нәтижесінде белгілі бір аумақта (акваторияда) өсімдіктер әлемі және (немесе) жануарлар дүниесі түрінің жойылып кетуі немесе популяциясының елеулі түрде қысқаруы танылады.

2. Биоэртүрлілік шығынының орнын толтыру биоэртүрліліктің тұрақты және ұзақ мерзімдік өсуіне бағдарлануға және:

- 1) қызметті жүзеге асыру нәтижесінде жоғалған биоэртүрлілікті қалпына келтіру;
- 2) сол аумақта (акваторияда) және (немесе) осындай биоэртүрлілік неғұрлым маңызды мәнге ие басқа аумақта (акваторияда) сондай немесе қоршаған орта үшін маңыздылығы кем емес басқа биоэртүрлілік түрін ендіру түрінде жүзеге асырылуға тиіс.

3. Егер:

1) бұл өсімдіктер әлемі және (немесе) жануарлар дүниесі объектілері немесе олардың сирек кездесетін немесе бірегей болып табылатын қоғамдастықтары бөлігінде биоэртүрлілік шығынына әкелетін болса және олардың жойылу және молықтырылуының мүмкін болмау тәуекелі болса;

2) бұл өсімдіктер әлемі және (немесе) жануарлар дүниесі объектілері немесе олардың бірегей ландшафтың құрамдас бөлігі болып табылатын қоғамдастықтары бөлігінде биоэртүрлілік шығынына әкелетін болса және оның жойылу және қалпына келтірілуінің мүмкін болмау тәуекелі болса;

3) бұл биоэртүрлілік шығынына әкелетін болса және экожүйелердің жай-күйін нашарлатпай биоэртүрлілік шығынының орнын толтыруға жарамды жағдайлары бар учаскелер болмаса;

4) бұл биоәртүрлілік шығынына әкелетін болса және биоәртүрлілік шығынының орнын толтыруға арналған технологиялар немесе әдістер болмаса;

5) бұл биоәртүрлілік шығынына әкелетін болса және биоәртүрлілік шығынының орнын толтыру өзге де себептермен мүмкін болмаса, құжатты немесе белгіленіп отырған қызметті іске асыруға жол берілмейді.

4. Биоәртүрлілік шығынының орнын толтыру жөніндегі іс-шаралар міндетті түрде орындалуға жатады.

5. Биоәртүрлілік шығынының орнын толтыруды орындау [тәртібін](#) жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану жөніндегі уәкілетті орган айқындайды.

242-бап. Экожүйелік көрсетілетін қызметтер

1. Экожүйелік көрсетілетін қызметтер деп жеке және заңды тұлғалардың экожүйелерді, олардың функциялары мен пайдалы қасиеттерін пайдаланудан алатын пайдасы түсініледі, оның ішінде:

1) жабдықтайтын экожүйелік көрсетілетін қызметтер - экожүйелерден алынатын, азық-түлік, отын, талшық, тұщы су және генетикалық ресурстар секілді өнімдер;

2) реттейтін экожүйелік көрсетілетін қызметтер - экожүйелік процестерді реттеуден алынатын, ауа сапасын ұстап тұру, климатты реттеу, топырақ эрозиясын болғызбау, адам ауруларын реттеу және су тазарту секілді пайда;

3) мәдени экожүйелік көрсетілетін қызметтер - рухани байыту, танымдық дамыту, рефлексия, рекреация және эстетикалық тәжірибе арқылы экожүйелерден алынатын материалдық емес пайда;

4) қолдау көрсететін экожүйелік көрсетілетін қызметтер - бастапқы өнім өндіру, оттегін өндіру және топырақ түзу секілді барлық басқа да экожүйелік көрсетілетін қызметтерді өндіруге қажетті көрсетілетін қызметтер.

2. Экожүйелер мен экожүйелік көрсетілетін қызметтердің жай-күйін бағалау экожүйенің және оның құрамдастарының орнықтылығын айқындауға бағытталған, сондай-ақ экожүйелік көрсетілетін қызметтерді халықтың әл-ауқатымен байланыстыратын әдістемелер негізінде жүзеге асырылады.

3. Экожүйелік көрсетілетін қызметтерді бағалау рәсімі төрт кезенді қамтиды:

1) экожүйелер ұсынатын, жеке және заңды тұлғалардың белгіленіп отырған қызметі әсер ететін жұмыстар мен көрсетілетін қызметтердің көлемін айқындау;

2) фондық жай-күйді айқындау - экожүйелердің және жеке және заңды тұлғалардың белгіленіп отырған қызметі әсер ететін экожүйелерге арналған экожүйелік көрсетілетін қызметтердің жай-күйін бағалау, экожүйелік көрсетілетін қызметтерді пайдаланушыларды және олар ұсынылған қызметтерден алуы мүмкін пайданы айқындау;

3) әсер етуді бағалау - экожүйелерге және оның құрамдастарына, экожүйелік көрсетілетін қызметтерге және оларды пайдаланушыларға ықтимал әсер етуді, осы әсер етулердің маңыздылығын және неғұрлым маңызды экожүйелік көрсетілетін қызметтерді айқындау;

4) жағымсыз және қалдық әсер етуді төмендету жөніндегі шараларды бағалау - әсер етуді болғызбау мүмкін болмайтын жағдайларда, неғұрлым маңызды экожүйелік көрсетілетін қызметтерге жағымсыз әсер етуді болжау және болғызбау үшін қабылдануы мүмкін шаралар тізбесін айқындау, оны барынша азайту бойынша шаралар қабылдау; қалдық әсер ету болған кезде барынша азайту жөніндегі шаралар қабылданғаннан кейін оның орнын толтыру жөніндегі шаралар қолданылады. Әсер етуді төмендету жөніндегі шаралар жағымсыз әсерді төмендетуге немесе елеусіз деңгейге дейін төмендетуге бағытталуға тиіс.

243-бап. Экожүйелік көрсетілетін қызметтер үшін төлемдер

1. Экожүйелік көрсетілетін қызметтер үшін төлемдер деп экожүйелік көрсетілетін қызметтерді тұтынушылардың экожүйелік көрсетілетін қызметтерден пайда алуына

қажетті белгілі бір әрекеттерді немесе шарттарды орындағаны үшін осындай тұтынушылар экожүйелік көрсетілетін қызметтерді берушілерге сыйақы ретінде жүзеге асыратын ерікті төлемдер түсініледі.

Экожүйелік көрсетілетін қызметтерді берушілер деп қызметі жеке экожүйелік көрсетілетін қызметтерді құруға немесе белгілі бір деңгейде ұстап тұруға бағытталған немесе байланысты болатын кез келген жеке және заңды тұлғалар түсініледі.

Экожүйелік көрсетілетін қызметтерді тұтынушылар деп экожүйелік көрсетілетін қызметтерді пайдаланудан пайда, оның ішінде экономикалық пайда алатын және осындай экожүйелік көрсетілетін қызметтерді белгілі деңгейде ұстап тұруға мүдделі жеке және заңды тұлғалар түсініледі.

2. Экожүйелік көрсетілетін қызметтер үшін төлемдер салықтарға және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдерге жатпайды және Қазақстан Республикасының [азаматтық заңнамасына](#) сәйкес шарттық негізде жүзеге асырылады.

Экожүйелік көрсетілетін қызметтер үшін төлемдер ақшалай және ақшалай емес нысандарда болуы мүмкін. Экожүйелік көрсетілетін қызметтер үшін төлемдердің мөлшері мен нысаны тиісті шарт тараптарының келісуі бойынша айқындалады.

16-тарау. ЖАНУАРЛАР ДҮНИЕСІН ПАЙДАЛАНУ КЕЗІНДЕГІ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТАЛАПТАР

244-бап. Жануарлар дүниесін жалпы пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Жануарлар дүниесін жалпы пайдалану Қазақстан Республикасының жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану туралы заңнамасына сәйкес жануарлар дүниесі объектілерін мекендеу ортасынан алмай жүзеге асырылады.

2. Жануарлар тіршілігінің пайдалы қасиеттерін пайдалану, сондай-ақ жануарлар дүниесі объектілерін ғылыми, мәдени-ағартушылық, тәрбиелік, эстетикалық және Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде тыйым салынбаған басқа да мақсаттарда пайдалану жануарлар дүниесін жалпы пайдалану тәртібімен жүзеге асырылады.

3. Жануарлар дүниесін жалпы пайдалануды жүзеге асыру кезінде жануарларды алуға, олардың паналау орындарын және басқа да құрылысжайларын қиратуға, жануарларды көбею кезеңінде мазалауға, жануарлардың мекендеу ортасын бұзуға және олардың көбею жағдайларын нашарлатуға тыйым салынады.

245-бап. Қала құрылысы және құрылыс қызметін жүзеге асыру кезіндегі экологиялық талаптар

1. Қоршаған ортаға әсер етуге міндетті бағалау немесе стратегиялық экологиялық бағалау жүргізу кезінде белгіленіп отырған қызметтің немесе әзірленетін құжаттың жануарлар дүниесінің жай-күйіне, мекендеу ортасына, жануарлардың миграциясы жолдары мен көбею жағдайларына ықпалы ескерілуге және бағалануға тиіс, сондай-ақ жануарлар дүниесі объектілерінің мекендеу ортасы мен көбею жағдайларын, жануарлардың миграциясы жолдары мен шоғырлану орындарын сақтау жөніндегі іс-шаралар айқындалуға тиіс, сондай-ақ жабайы жануарлардың мекендеу ортасы ретінде ерекше құнды болып табылатын учаскелерге қолсұғылмаушылық қамтамасыз етілуге тиіс.

2. Ғимараттарды, құрылысжайлар мен олардың кешендерін жануарлар мен олардың мекендеу ортасын қорғаудың техникалық және инженерлік құралдарымен жабдықтамай пайдалануға беруге тыйым салынады.

3. Теміржолдарды, автомобиль жолдарын, магистральдық құбыржолдарды, байланыс жолдарын, жел электр станцияларын, сондай-ақ каналдарды, бөгеттерді және өзге де гидротехникалық құрылысжайларды орналастыру, жобалау және салу кезінде

жануарлардың миграциясы жолдарын сақтауды және қырылуын болғызбауды қамтамасыз ететін іс-шаралар әзірленуге және жүзеге асырылуға тиіс.

4. Жануарлар көбейетін жерлерде жоғары шу көзі болып табылатын жару жұмыстарын және басқа да жұмыстарды жүргізу Қазақстан Республикасының заңнамасында шектеледі.

5. Су объектілерінде гидротехникалық және өзге де құрылысжайларды пайдалану, су объектілерінің гидрологиялық режимін және олардан су тұтыну режимін белгілеу, сондай-ақ жабайы жануарлардың мекендеу ортасының жай-күйіне ықпал ететін немесе ықпал етуі мүмкін өзге де қызмет жануарлар дүниесін қорғау талаптары, балық және аңшылық шаруашылық мүдделері ескеріле отырып жүзеге асырылуға тиіс.

246-бап. Электр желілерін салу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Электр желілерін орналастыру, жобалау, салу, пайдалану, жөндеу, реконструкциялау және жаңғырту кезінде құстардың және басқа да жабайы жануарлардың қырылуын болғызбауды, мекендеу ортасын, көбею жағдайларын, миграция жолдарын және шоғырлану орындарын сақтауды қамтамасыз ететін іс-шаралар әзірленуге және жүзеге асырылуға тиіс.

2. Электр желілерін пайдалануды жүзеге асыратын субъектілер олардың құстар мен басқа да жабайы жануарларға жағымсыз әсер етуін анықтау үшін электр желілерін үнемі зерттеп-қарауды жүзеге асыруға және қажет болған жағдайда, оларды төмендету жөнінде шаралар қабылдауға міндетті.

2023.02.01. № 184-VII ҚР [Заңымен](#) 247-бап жаңа редакцияда (2023 ж. 7 наурыздан бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))

247-бап. Жағалау-судағы құрғақ өсімдіктерді шабу кезіндегі экологиялық талаптар

Ерекше мемлекеттік маңызы бар су объектілері аумағындағы өсімдіктерді қоспағанда, жағалау-судағы құрғақ өсімдіктерді шабуға өрттің туындау қаупін азайту мақсатында, сондай-ақ шаруашылық қажеттілік жағдайында жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органмен келісу бойынша жол беріледі.

248-бап. Өсімдіктерді қорғау құралдарын, минералдық тыңайтқыштарды және қызметте, жаңа препараттарды жасауда пайдаланылатын басқа да препараттарды тасу, сақтау және қолдану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Өсімдіктерді қорғау құралдарын, минералдық тыңайтқыштарды және қызметте, жаңа препараттарды жасауда пайдаланылатын басқа да препараттарды тасу, сақтау және қолдану кезінде жеке және заңды тұлғалар көрсетілген препараттарды тасу, сақтау және қолдану қағидаларын сақтауға және жануарлардың ауруы мен қырылуын болғызбауды қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыруға міндетті.

2. Жаңа препараттарды жасау кезінде оларды қоршаған ортада қолдану жөніндегі нормативтер әзірленуге тиіс.

3. Жануарлардың қырылуын және олардың мекендеу ортасының нашарлауын болғызбау мақсатында жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органның ұсынуы бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган пестицидтерді, улы химикаттарды және басқа да химиялық препараттарды қолдану шектелетін немесе тыйым салынатын жекелеген аумақтарды айқындай алады.

4. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен және халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органмен келісу бойынша өсімдіктерді қорғау жөніндегі уәкілетті орган бекіткен пестицидтер тізіміне енгізілген пестицидтерді қолдануға рұқсат етіледі.

5. Осы баптың 4-тармағында көрсетілген пестицидтердің тізіміне енгізуге токсикологиялық зерттеулер, олармен жұмыс істеуді гигиеналық регламенттеу жүргізілгеннен, гигиеналық және экологиялық нормативтер белгіленгеннен кейін және осы пестицидтерді мемлекеттік тіркеу жүзеге асырғаннан кейін жол беріледі.

6. Пестицидтерді мемлекеттік тіркеу қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен және халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органмен келісу бойынша өсімдіктерді қорғау жөніндегі уәкілетті орган айқындаған тәртіппен жүргізіледі.

7. Минералдық тыңайтқыштар мен басқа да препараттарда ықтимал қауіпті химиялық және биологиялық заттар болған кезде өсімдіктерді қорғау жөніндегі уәкілетті орган жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органның немесе қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ұсынуы бойынша токсикологиялық зерттеулер жүргізеді, солардың негізінде осы минералдық тыңайтқыштар мен басқа да препараттар бойынша экологиялық нормативтер белгіленеді.

8. Мыналарға:

1) жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органмен келісу бойынша дала кеміргіштерін жою кезінде, сондай-ақ жануарлардың жаппай эпизоотиясы, құтыруы және басқа да аурулары жағдайларында улы химикаттар мен басқа да химиялық препараттарды қолдануды қоспағанда, жару құрылғыларын, улы химикаттар мен басқа да химиялық препараттарды қолдана отырып, жануарлар дүниесі объектілерін аулауға;

2) пестицидтерді, улы химикаттарды, минералдық тыңайтқыштар мен басқа да препараттарды:

ерекше қорғалатын табиғи аумақтардағы қорық режимі аймақтарында;

миграция және көбею кезеңінде жануарлар жаппай топтасатын жерлердегі белгі қойылған тыныштық аймақтарында, сондай-ақ жабайы жануарлардың мекендеу ортасы ретінде ерекше құнды болып табылатын учаскелерде;

жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлері мекендейтін және олар қолдан өсірілетін белгіленген орындарда қолдануға;

3) ауыл шаруашылығы алқаптары мен басқа да алқаптарда жер бетінде дәріленген тұқымдарды топырақпен жаппай және жабайы жануарлардың қоректенуі үшін қолжетімді жерде қалдыруға тыйым салынады.

9. Балықтарды және басқа да су жануарларын олардың мекендеу ортасын пестицидтермен, улы химикаттармен және басқа да химиялық препараттармен ластанудан қорғау мақсатында балық шаруашылығы су айдындарының және (немесе) учаскелерінің қазіргі бар жағалауларынан екі километр шегінде:

1) өсімдік зиянкестерімен, ауруларымен және арамшөптермен күресте авиация арқылы тозаңдату тәсілін қолдануға;

2) пестицидтерді, улы химикаттарды, минералдық тыңайтқыштар мен мұнай өнімдерін сақтауға арналған қоймаларды салуға, авиациялық-химиялық жұмыстар жүргізу үшін ұшу-қону жолақтарын салуға, сондай-ақ жер бетіндегі аппаратураны пестицидтермен, улы химикаттармен толтыру алаңдарын және қой тоғытуға арналған әуіттер орнатуға тыйым салынады.

2023.02.01. № 184-VII ҚР Заңымен 249-баптың тақырыбы өзгертілді (2023 ж. 7 наурыздан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

249-бап. Өсімдіктер мен жануарлар түрлерін интродукциялау, реинтродукциялау және будандастыру кезіндегі экологиялық талаптар

2023.02.01. № 184-VII ҚР Заңымен 1-тармақ өзгертілді (2023 ж. 7 наурыздан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1. Қазақстан Республикасының аумағында жануарлар түрлерін интродукциялауға, реинтродукциялауға және будандастыруға жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органның биологиялық негіздеме негізіндегі рұқсаты бойынша ғылыми-зерттеу және шаруашылық мақсатында жол беріледі.

Интродукция деп өсімдік түрлерін олар табиғи өсетін жер шегінен тыс жерге және жануарларды олар мекендейтін орта шегінен тыс жерге әдейі немесе кездейсоқ көшіру түсініледі.

Өсімдіктерді интродукциялау Қазақстан Республикасының өсімдіктер дүниесін күзету, қорғау, қалпына келтіру және пайдалану саласындағы заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады.

2. Будандастырылған жануарларды табиғи ортаға интродукциялауға тыйым салынады.

3. Жеке және заңды тұлғалардың жануарлар түрлерін өз бетінше интродукциялауына, реинтродукциялауына және будандастыруына тыйым салынады.

4. Жабайы жануарларды, сондай-ақ жабайы жануарлармен шағылысуы немесе оларға зиян келтіруі мүмкін үй жануарларын еріксіз және (немесе) жартылай ерікті жағдайларда ұстайтын немесе өсіретін жеке және заңды тұлғалар мұндай жануарлардың табиғи ортаға шығуын болғызбау бойынша іс-шаралар жүргізуге міндетті.

250-бап. Жануарларды Қазақстан Республикасына әкелу және Қазақстан Республикасынан әкету кезіндегі экологиялық талаптар

Құрып кету қаупі төнген жабайы фауна мен флора түрлерімен халықаралық сауда туралы конвенцияның қолданылу аясына жататын жануарларды Қазақстан Республикасына әкелуге және Қазақстан Республикасынан әкетуге жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган айқындаған тәртіппен берілетін рұқсат бойынша жол беріледі.

Жануарларды Қазақстан Республикасынан әкету Қазақстан Республикасының заңнамасында және Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарында айқындалған тәртіппен жүзеге асырылады.

251-бап. Балық аулау кезіндегі экологиялық талаптар

1. Балық аулау қағидалары, балық аулау объектілері, балық шаруашылығын жүргізу және балық аулау үшін балық шаруашылығы су айдындарын және (немесе) учаскелерін бекіту, балық ресурстары мен басқа да су жануарларын беру тәртібі Қазақстан Республикасының жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы заңнамасында белгіленеді.

2. Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген жағдайларда, жеке тұлғаларға жануарлар дүниесін жалпы пайдалану тәртібімен, балық шаруашылығы су айдындарының және (немесе) учаскелерінің резервтік қорында балық аулаушының бір рет шыққанда бес килограмға дейін тегін әуесқойлық (спорттық) балық аулауына мүмкіндік беріледі. Бұл ретте жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы белгіленген қағидалар, нормативтер, шектеулер мен тыйымдар сақталуға тиіс.

3. Сулы-батпақты алқаптарда және балық ресурстары мен басқа да су жануарлары мекендейтін және таралатын жерлерде гидромелиорациялық жұмыстар жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органның рұқсаты бойынша жүзеге асырылады.

252-бап. Жануарлар тіршілігінің пайдалы қасиеттері мен өнімдерін пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Жануарлар тіршілігінің пайдалы қасиеттері мен өнімдерін жануарларды алмай және жоймай, олардың мекендеу ортасын нашарлатпай және жануарларға зиян келтірмей пайдалануға жол беріледі.

2. Жануарларды алмай және жоймай әрі олардың мекендеу ортасын нашарлатпай жабайы жануарлар тіршілігінің өнімдерін алу мақсатында оларды пайдалануға жол беріледі.

3. Жабайы жануарлар тіршілігінің өнімдерін алу мақсатында оларды пайдалану жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган белгілеген [қағидалар](#) бойынша жүзеге асырылады.

253-бап. Зоологиялық коллекцияларға қойылатын экологиялық талаптар

1. Жануарларды табиғи ортасынан алу арқылы зоологиялық коллекциялар жасауды және толтыруды (жануарлар дүниесі объектілерінің тұлыптарын, жұмыртқаларын, препараттары мен бөліктерін, жануарлар дүниесі объектілерін, оның ішінде зоопарктердің, зообақтардың, цирктердің, зоологиялық питомниктердің, аквариумдердің, океанариумдардың жабайы жануарларын жинауды) жеке және заңды тұлғалар жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган беретін рұқсаттар негізінде жүзеге асырады.

2. Ғылыми, мәдени-ағартушылық, оқу-тәрбиелік немесе эстетикалық құндылықты білдіретін және жалпымемлекеттік маңызы бар зоологиялық коллекциялар мемлекеттік есепке алуға жатады.

3. Зоологиялық коллекцияларды жасау, толықтыру, сақтау, пайдалану, иеліктен шығару және мемлекеттік есепке алу, оларды саудалау, сондай-ақ оларды Қазақстан Республикасына әкелу, оның шегінен тыс жерлерге жіберу және әкету жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган белгілейтін қағидалар бойынша жүзеге асырылады.

254-бап. Жануарлардың санын реттеу кезіндегі экологиялық талаптар

1. Халық денсаулығы мен қауіпсіздігін қорғау, ауыл шаруашылығы және басқа да үй жануарлары ауруларын, қоршаған ортаға, шаруашылық және өзге де қызметке зиян келтіруді болғызбау мүддесінде жабайы жануарлардың жекелеген түрлерінің санын реттеуге бағытталған іс-шаралар жүзеге асырылады. Бұл шаралар жабайы жануарлардың мекендеу ортасын, биоәртүрлілікті сақтауды қамтамасыз ететін және қорғалатын түрлер мен олардың табиғи ареалдарына экологиялық залал келтіруге жол бермейтін тәсілдермен жүзеге асырылуға тиіс.

2. Жануарлардың санын реттеу қағидаларын жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган бекітеді.

255-бап. Аңшылық және балық шаруашылықтарын жүргізу кезіндегі экологиялық талаптар

Аңшылық және балық шаруашылықтарын жүргізу кезінде мынадай экологиялық талаптар қойылады:

1) өз қызметінің нәтижесінде жануарлардың мекендеу ортасының экологиялық жай-күйінің нашарлауына жол бермеу, өндірістік процестерді жүзеге асыру кезінде табиғатты қорғайтын технологияларды қолдану;

2) жабайы жануарлардың саны мен пайдаланылуын бастапқы есепке алуды жүргізу, олардың жай-күйін және аңшылық алқаптарының сипатын зерделеу, осы ақпаратты жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органға беру;

3) жануарларды аулаудың белгіленген қағидаларын, нормаларын, нормативтерін, лимиттері мен мерзімдерін сақтау;

4) бекітілген аумақтағы жануарлар дүниесі объектілерін, оның ішінде жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерін қорғауды жүзеге асыру;

5) жабайы жануарларды өсіруге, оның ішінде қолдан өсіруге, олардың мекендеу ортасын сақтауға және жақсартуға бағытталған кешенді іс-шараларды жүргізу;

6) жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану мәселелері жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыру;

7) аурулардың профилактикасы және олармен күрес жөніндегі кешенді іс-шараларды жүзеге асыру, жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану, ветеринария саласындағы уәкілетті мемлекеттік органдарға және халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органға жануарлар ауруларының анықталуы, олардың мекендеу ортасы жай-күйінің нашарлауы, жануарлардың жойылып кету қатерінің төнуі және қырылу жағдайлары туралы дереу хабар беру;

8) жануарлар дүниесі объектілерінің жай-күйі және мекендеу жағдайлары нашарлаған, жануарлардың өсімін молайту қабілеті төмендеген және жойылып кету қатері төнген жағдайларда оларды пайдалануды өз бетінше тоқтату, жануарларға және олардың мекендеу ортасына жағымсыз ықпалды жою жөніндегі шараларды кейінге қалдырмай қабылдау.

256-бап. Жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерінің тізбесі

1. Жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерінің тізбесін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді және Қазақстан Республикасының аумағында, оның ішінде континенттік қайраңда және Қазақстан Республикасының айрықша экономикалық аймағында табиғи еркіндік жағдайында тұрақты түрде немесе уақытша құрлықта, суда, атмосферада және топырақта мекендейтін жануарлардың (омыртқалы және омыртқасыз) сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген, сондай-ақ табиғи мекендеу ортасында жойылып кеткен түрлерін (кіші түрлері, популяциясы) қамтиды.

2. Жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлеріне жатқызылған жануарлар мемлекеттік меншік болып табылады, ал еріксіз және (немесе) жартылай ерікті жағдайларда өсірілетін және ұсталатын жануарлар мемлекеттік меншікте де, жеке меншікте де болуы мүмкін.

3. Жеке және заңды тұлғалар сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерге жатқызылған жануарларды Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген шекте және тәртіппен пайдалануға құқылы.

257-бап. Табиғи еркін жағдайда мекендейтін жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерін қорғау және өсімін молайту

1. Жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерінің қырылуына, санының қысқаруына немесе мекендеу ортасының бұзылуына алып келуі мүмкін әрекеттерге жол берілмейді.

2. Жеке және заңды тұлғалар бекітіліп берілген аумақтар шегінде жануарларды қорғауды қамтамасыз етуге, жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органға сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерге жатқызылған жануарлардың өздеріне белгілі болған немесе анықталған қырылу жағдайлары туралы хабарлауға міндетті. Мұндай жағдайларды тергеп-тексеру [тәртібін](#) жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган айқындайды.

3. Жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерінің жаппай аурулары, оларға дүлей зілзалалар кезінде және басқа да себептер салдарынан қырылу қатері төнген жағдайларда Қазақстан Республикасының жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы заңнамасына сәйкес көмек көрсетіледі.

4. Қазақстан Республикасы Үкіметінің шешімі бойынша айрықша жағдайларды қоспағанда, жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлеріне

жатқызылған жануарлардың қырылуын болғызбау мақсатында оларды алуға тыйым салынады.

5. Табиғи еркін жағдайда мекендейтін жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерінің өсімін молайту мақсатында:

- 1) табиғи өсімін молайту жағдайларын жақсарту;
- 2) қоныс аударту;
- 3) қолдан өсірілген жануарларды мекендеу ортасына жіберу жүргізілуі мүмкін.

6. Осы баптың 5-тармағында көрсетілген іс-шаралар жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органның биологиялық негіздемеге негізделген рұқсаты бойынша жүзеге асырылады.

7. Табиғи еркін жағдайда мекендейтін жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерін қорғау және олардың өсімін молайту үшін ерекше қорғалатын табиғи аумақтар құрылады, сондай-ақ осы аймақтардың шегінде жануарлар дүниесінің жай-күйіне жағымсыз ықпал ететін кез келген қызметке тыйым салына отырып, олардың айналасында қорғау аймақтары белгіленуі мүмкін.

8. Қызметті жоспарлау және жүзеге асыру кезінде жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерінің мекендеу ортасы мен көбею жағдайларын, миграция жолдары мен шоғырлану орындарын сақтау жөніндегі іс-шаралар әзірленуге тиіс, сондай-ақ бөлініп берілетін, осы жануарлардың мекендеу ортасы ретінде ерекше құнды болып табылатын учаскелерге қолсұғылмаушылық қамтамасыз етілуге тиіс.

258-бап. Табиғи еркін жағдайда мекендейтін жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерін пайдалану

1. Егер табиғи еркін жағдайда мекендейтін жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерін ғылыми, мәдени-ағартушылық, тәрбиелік және эстетикалық мақсатта пайдалану жануарларды мекендеу ортасынан алмай жүзеге асырылса, жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган белгілі бір жерлерге және белгілі бір мерзімдерде баруға шектеу енгізуге құқылы. Көрсетілген шектеулер туралы мәліметтер аудандық және облыстық бұқаралық ақпарат құралдарында жарияланады, ал тиісті жерлерде арнайы ескерту қалқандары орнатылады.

2. Жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерін еріксіз және (немесе) жартылай ерікті жағдайларда ұстауға және өсіруге мүдделі жеке және заңды тұлғалар қолдан өсіру жолымен алынған жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерінің мекендеу ортасынан алынған санына сәйкес келетін дара нұсқаларын белгіленген мерзімдерде мекендеу ортасына жіберуге міндетті. Жануарларды жіберу жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органның лауазымды адамдарының қатысуымен акт бойынша жүзеге асырылады.

259-бап. Жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерін, сондай-ақ Құрып кету қаупі төнген жабайы фауна мен флора түрлерімен халықаралық сауда туралы конвенцияға қосымшаға енгізілген түрлерді еріксіз және (немесе) жартылай ерікті жағдайларда ұстау және өсіру

1. Жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлері, сондай-ақ Құрып кету қаупі төнген жабайы фауна мен флора түрлерімен халықаралық сауда туралы конвенцияға қосымшаға енгізілген түрлер еріксіз (торларда және вольерлерде ұстау) және жартылай ерікті (табиғи мекендеу ортасына жақын жағдайлары бар парктерде және басқа учаскелерде ұстау) жағдайларда қолдан өсірілуі мүмкін.

2. Жеке және заңды тұлғалардың жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерін, сондай-ақ Құрып кету қаупі төнген жабайы фауна мен флора түрлерімен халықаралық сауда туралы конвенцияға қосымшаға енгізілген түрлерді еріксіз

және (немесе) жартылай ерікті жағдайларда ұстауына және өсіруіне олар мынадай талаптарды сақтаған:

1) белгіленген тәртіппен бөліп берілген, вольерлермен, торлармен және басқа да құрылысжайлармен жабдықталған учаскені немесе үй-жайды қоса алғанда, жануарларды ұстауға арналған жағдайлар болған;

2) зоотехникалық, ветеринариялық және санитариялық-эпидемиологиялық іс-шаралар қажетті көлемде орындалған;

3) зоологиялық, зоотехникалық және ветеринариялық бейінді мамандар, жануарларды еріксіз немесе жартылай ерікті жағдайларда ұстау дағдылары бар өзге тұлғалар болған;

4) жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органның рұқсаты болған кезде рұқсат етіледі.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 3-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

3. Жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерін, сондай-ақ Құрып кету қаупі төнген жабайы фауна мен флора түрлерімен халықаралық сауда туралы конвенцияға қосымшаға енгізілген түрлерді еріксіз және (немесе) жартылай ерікті жағдайларда ұстауға және өсіруге берілген рұқсатта орындалуы міндетті талаптар көрсетіледі. Егер жеке және заңды тұлғалар рұқсат шарттарын орындамаса, алты ай ішінде екі ескертуден кейін рұқсат кері қайтарылып алынуы немесе оның күші жойылуы мүмкін.

4. Арнайы зоологиялық питомниктерде жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерін еріксіз және (немесе) жартылай ерікті жағдайларда ұстау және өсіру осы питомниктер туралы ережелерге сәйкес жүзеге асырылады.

5. Сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерге, сондай-ақ Құрып кету қаупі төнген жабайы фауна мен флора түрлерімен халықаралық сауда туралы конвенцияға қосымшаға енгізілген түрлерге жатқызылған және еріксіз және (немесе) жартылай ерікті жағдайларда ұсталатын жануарлардың иелері осы жануарларға алынбайтын сақина тағуға немесе оларды таңбалауды жүргізуге және оларға паспорттары болуға міндетті.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 6-тармақ жаңа редакцияда (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

6. Сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерге жатқызылған жануарларды еріксіз немесе жартылай ерікті жағдайларда ұстайтын жеке және заңды тұлғалардың Қазақстан Республикасының шегінде осы жануарларды сатып алуға, өткізуге және айырбастауға құқығы бар.

Мәміле жасалған жағдайда жеке және заңды тұлғалар бес жұмыс күні ішінде жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органға жасалған мәміле туралы хабарлама жіберуге міндетті.

Хабарлама тиісті мәміленің күні мен нөмірі көрсетіле отырып, жазбаша түрде жіберіледі.

7. Меншігінде сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерге, сондай-ақ Құрып кету қаупі төнген жабайы фауна мен флора түрлерімен халықаралық сауда туралы конвенцияға қосымшаға енгізілген түрлерге жатқызылған, еріксіз және (немесе) жартылай ерікті жағдайларда ұсталатын жануарлар бар жеке және заңды тұлғалар оларды Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен халықаралық сауда мақсатында пайдалануы мүмкін.

8. Егер еріксіз және (немесе) жартылай ерікті жағдайларда өсірілетін жануарлардың сирек кездесетін және жойылып кету қатері төнген түрлерінің халықаралық саудасы мемлекетке экологиялық және (немесе) экономикалық залал келтіруі мүмкін болса, Қазақстан Республикасының Үкіметі мұндай саудаға шектеур енгізуге құқылы.

17-тарау. ОРМАНДАРДЫ ҚОРҒАУ

260-бап. Ерекше қорғалатын табиғи аумақтарда ормандарды молықтырған және орман өсірген кезде мемлекеттік орман қорының учаскелерін пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

Ерекше қорғалатын табиғи аумақтарда ормандарды молықтыру және орман өсіру кезінде мемлекеттік орман қорының учаскелерін пайдалану Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады.

261-бап. Орман иелеріне және (немесе) орман пайдаланушыларға пайдалануға берілген мемлекеттік орман қоры учаскелерінде ағаш және бұта өсімдіктерін күзету, қорғау, молықтыру және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Ауыл және орман шаруашылығын кешенді жүргізу үшін орман иелерінің және (немесе) орман пайдаланушылардың Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен пайдалануына берілген мемлекеттік орман қоры учаскелерінде ағаш және бұта өсімдіктерін күзету, қорғау, молықтыру және пайдалану Қазақстан Республикасы [Орман кодексінің](#) талаптарына сәйкес жүргізіледі.

2. Мемлекеттік орман қорының учаскелері пайдалануына берілген орман иелері және (немесе) орман пайдаланушылар оларда орман орналастыруды жүргізуге және Қазақстан Республикасының [Орман кодексінде](#) белгіленген тәртіппен орман қорын мемлекеттік есепке алуды жүргізуге қатысуға міндетті.

3. Осы баптың 1-тармағында көрсетілген ағаш және бұта өсімдіктерінің жай-күйін, күзетілуін, қорғалуын, молықтырылуын және пайдаланылуын бақылауды орман шаруашылығы саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган жүзеге асырады.

262-бап. Басқа меншік иелерінің немесе жер пайдаланушылардың жер учаскелері арасында орналасқан мемлекеттік орман қоры учаскелерін күзету, қорғау, осындай учаскелерді пайдалану, мемлекеттік орман қоры учаскелерінде ормандарды молықтыру кезіндегі экологиялық талаптар

1. Басқа меншік иелерінің немесе жер пайдаланушылардың жер учаскелері арасында орналасқан мемлекеттік орман қоры учаскелерін күзетуді, қорғауды, пайдалануды, мемлекеттік орман қоры учаскелерінде ормандарды молықтыруды жүзеге асыру үшін мемлекеттік орман иеленушілердің Қазақстан Республикасының [Жер кодексінде](#) белгіленген тәртіппен бөтен жер учаскесін шектеулі мақсатты пайдалануға (сервитут) құқығы бар.

2. Табиғи өсіп шығатын ормандарды сыртқы қолайсыз әсер етулерден қорғау үшін басқа меншік иелерінің немесе жер пайдаланушылардың жер учаскелері арасында орналасқан мемлекеттік орман қоры учаскелері шекараларының бойымен ені жиырма метр болатын күзет аймақтары белгіленеді.

3. Күзет аймағы шегінде мемлекеттік орман қоры учаскелерінде ормандардың жай-күйіне жағымсыз әсер ететін қызметке тыйым салынады.

263-бап. Теміржолдардың, автомобиль жолдарының, каналдардың, магистральдық құбыржолдардың және басқа да желілік құрылысжайлардың бөлінген белдеулеріндегі қорғаныштық екпелерді күзету, қорғау және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Теміржолдардың, автомобиль жолдарының, каналдардың, магистральдық құбыржолдардың және басқа да желілік құрылысжайлардың бөлінген белдеулерінде орналасқан қорғаныштық екпелер осы объектілерді қолайсыз табиғи құбылыстардан қорғауға, қоршаған ортаның ластануын болғызбауға, шудың әсер етуін азайтуға арналған.

2. Теміржолдардың, автомобиль жолдарының, каналдардың, магистральдық құбыржолдардың және басқа да желілік құрылысжайлардың бөлінген белдеулерінде орналасқан, қорғаныштық екпелер бар учаскелерде орманды күтіп-баптау мақсатында

кесуге, санитариялық мақсатта кесуге, бағалылығы төмен екпелерді, сондай-ақ қорғаныштық, су сақтау және басқа да функцияларын жоғалта бастаған екпелерді реконструкциялауға байланысты кесуге және қорғаныштық екпелерді жасау жобаларына сәйкес өзге де мақсатта кесуге жол беріледі.

3. Осы баптың 1-тармағында көрсетілген қорғаныштық екпелерді күзетуді, қорғауды және пайдалануды өздерінің жерлерінде осы екпелер орналасқан жер пайдаланушылар Қазақстан Республикасының [Орман кодексіне](#) сәйкес жүзеге асырады.

264-бап. Қалалық және ауылдық қоныстардың жасыл қорын қорғау

1. Қалалық және ауылдық қоныстардың жасыл қоры орман екпелері мен өзге де екпелер орналасқан аумақтардың жиынтығын білдіреді.

2. Қалалық және ауылдық қоныстардың жасыл қорын қорғау жасыл қорды сақтау мен дамытуды қамтамасыз ететін және экологиялық ахуалды қалыпқа келтіру және қолайлы қоршаған орта жасау үшін қажетті іс-шаралар жүйесін көздейді.

3. Жасыл қордың құрамындағы аумақтарда көрсетілген аумақтарға жағымсыз әсер ететін және олардың экологиялық, санитариялық-гигиеналық және рекреациялық мақсаттағы функцияларды жүзеге асыруына кедергі келтіретін қызметке тыйым салынады.

4. Осы баптың 1-тармағында көрсетілген аумақтарда ормандарды күзету, қорғау және молықтыру, орман өсіру Қазақстан Республикасының орман заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады.

265-бап. Жасыл белдеулерде орналасқан табиғи объектілерді ерекше қорғау режимі

1. Жасыл белдеулерде орналасқан табиғи объектілерді ерекше қорғау мақсатында қызметтің шектеулі режимі белгіленеді.

2. Жасыл белдеулердегі қызметтің шектеулі режимі:

1) жасыл белдеулерде орналасқан табиғи объектілер жай-күйінің қолайсыз өзгеруіне алып келмейтін қызмет түрлерін жүзеге асыру және технологияларды қолдану басымдығы;

2) әлеуметтік-экономикалық міндеттер мен жасыл белдеулерде орналасқан табиғи объектілерді ерекше қорғау міндеттерін шешудің теңгерімділігі қағидаттарына сәйкес жүзеге асырылады.

3. Жасыл белдеулердің құрамына кіретін аумақтарда:

1) уытты химиялық препараттарды, пестицидтерді, агрохимикаттарды пайдалануға;

2) қауіпті қалдықтарды орналастыруға;

3) Қазақстан Республикасының азаматтық қорғау туралы заңнамасына сәйкес қауіпті өндірістік объектілерге жатқызылған, қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді орналастыруға;

4) минералдық сулар мен емдік балшықтар көздерін игеруді, басқа да табиғи емдік ресурстарды пайдалануды қоспағанда, пайдалы қазбалардың кен орындарын игеруге;

5) күрделі құрылыс объектілерін (гидротехникалық құрылысжайларды, байланыс желілерін, электр беру желілерін, құбыржолдарды, автомобиль жолдарын, теміржол желілерін, басқа да желілік объектілерді, көрсетілген объектілердің ажырамас технологиялық бөлігі болып табылатын ғимараттарды, құрылыстарды, құрылысжайларды, сондай-ақ денсаулық сақтау, білім беру объектілерін, рекреациялық қызметті, туризмді жүзеге асыруға арналған объектілерді қоспағанда) құруға;

6) мал шаруашылығы және құс шаруашылығы кешендері мен фермаларын салуға, көң-қойма орнатуға;

7) мал қорымдарын орналастыруға;

8) улы химикаттар мен минералдық тыңайтқыштар қоймаларын орналастыруға тыйым салынады.

4. Бүлінген жерлерді рекультивациялау, жерлерді эрозиядан, су басудан, су жайылудан, батпақтанудан, қайтадан сортаңданудан, құрғаудан, қалдықтармен, химиялық заттармен ластанудан, зақымданудан және жасыл белдеулердегі басқа да жағымсыз әсер етуден қорғау басым тәртіппен жүзеге асырылады.

5. Жасыл аймақтарды рекультивациялау жөніндегі іс-шаралар ормандарда санитариялық қауіпсіздік шараларын орындауды және зиянды организмдердің ошақтарын жоюды, оның ішінде табиғи экологиялық жүйелердің тозуына, табиғи ресурстардың сарқылуына және қоршаған орта жай-күйінің өзге де жағымсыз өзгерістеріне алып келмейтін химиялық препараттарды қолдана отырып жоюды қамтиды.

6. Жасыл белдеулерде Қазақстан Республикасының орман заңнамасында көзделген жағдайларды қоспағанда, орман екпелерін және өзге де екпелерді жаппай кесуге тыйым салынады.

7. Орманды қалпына келтіру жөніндегі іс-шаралар жасыл белдеулердің аумақтарында басым тәртіппен, бірақ тиісті орман екпелерін және өзге де екпелерді кесу жүргізілген кезден бастап бір жылдан кешіктірілмей жүзеге асырылады.

8. Жасыл белдеулерде орналасқан ормандарды пайдалану, күзету, қорғау, молықтыру [ерекшеліктерін](#) орман шаруашылығы саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган белгілейді.

18-тарау. ӨСІМДІКТЕРДІҢ, ЖАНУАРЛАРДЫҢ, МИКРООРГАНИЗМДЕРДІҢ ГЕНДІК ҚОРЫН ҚОРҒАУ ЖӘНЕ ГЕНЕТИКАЛЫҚ РЕСУРСТАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

266-бап. Өсімдіктердің және табиғи еркіндік жағдайында мекендейтін жануарлардың гендік қорын қорғау және молықтыру кезіндегі экологиялық талаптар

1. Қазақстан Республикасының құнды гендік қоры және ұлттық қазынасы болып табылатын өсімдіктер мен жануарлардың сирек кездесетін, жойылып кету қатері төнген, эндемиялық және реликтік түрлерінің қырылуына, популяциясының қысқаруына немесе мекендеу ортасының бұзылуына алып келуі мүмкін әрекеттерге жол берілмейді.

2. Құнды табиғи гендік қор объектілері - өсімдіктер мен жануарлардың сирек кездесетін, жойылып кету қатері төнген, эндемиялық және реликтік түрлерінің популяциясы, сондай-ақ селекцияда пайдаланылатын не болашақта селекция үшін әлеуетті ықтимал объектілер болып табылатын еспе өсімдіктердің және жануарлардың туыстастарын қоса алғанда, құнды агробиоәртүрлілік объектілері анықталған учаскелер заңнамада белгіленген тәртіппен ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жекелеген түрлеріне, генетикалық резерваттарға және айналасына табиғи ресурстарды пайдаланудың ерекше шарттары бар қорғалатын не буферлік аймақтар белгіленетін басқа да қорғалатын объектілерге бөлінуі мүмкін.

3. Осы баптың 2-тармағында көрсетілген өсімдіктер әлемі мен жануарлар дүниесі объектілері табиғи-қорық қоры объектілерінің тізбесіне енгізілуі мүмкін, ал олардың өсіп-өну және мекендеу учаскелері, шоғырлану және көбею орындары, миграция жолдары өсімдіктер әлемі мен жануарлар дүниесі объектілерінің сақталуын, осы учаскелерді пайдаланудың ерекше режимін қамтамасыз ететіндей қорғауда болуға тиіс.

Табиғи гендік қорды орналастыру учаскелерін карантиндік объектілер мен бөтен түрлерден қорғау қамтамасыз етілуіне тиіс.

4. Осы баптың 2-тармағында көрсетілген өсімдіктер әлемі мен жануарлар дүниесі объектілерін молықтыру және пайдалану аналық дара нұсқаларының сақталуын қамтамасыз ететін тәсілдермен жүзеге асырылуға және осы салада ғылыми зерттеулер жүргізу кезінде, сондай-ақ генетикалық ресурстарға қатысы бар ғылымның тиісті жетістіктерін, практиканы және дәстүрлі білімді пайдалану кезінде қабылданған әдеп талаптарына сай келуге тиіс.

2023.02.01. № 184-VII ҚР Заңымен 267-баптың тақырыбы өзгертілді (2023 ж. 7 наурыздан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

267-бап. Табиғи-ғылыми коллекциялар мен өсімдіктердің генетикалық ресурстары коллекцияларын күтіп-баптау және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

2023.02.01. № 184-VII ҚР Заңымен 1-тармақ өзгертілді (2023 ж. 7 наурыздан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1. Өсімдіктердің (оның ішінде, гербарийлік коллекциялар), жануарлардың және генетикалық банктерді, ДНҚ мен РНҚ коллекцияларын қоса алғанда, микроорганизмдердің генетикалық коллекциялары олардың сақталуын, қол жеткізу мен пайдаланудың белгіленген режимін қамтамасыз ететін жағдайларда ұсталуға тиіс.

Ботаникалық коллекциялар мен өсімдіктердің генетикалық ресурстары коллекцияларын қоспағанда, осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген коллекцияларға қол жеткізу және оларды пайдалану тәртібін, шарттарын ғылым саласындағы уәкілетті орган айқындайды.

Ботаникалық коллекцияларды, өсімдіктердің генетикалық ресурстары коллекцияларын қалыптастыру, сақтау, есепке алу және пайдалану тәртібін өсімдіктер дүниесін күзету, қорғау, қалпына келтіру және пайдалану саласындағы уәкілетті орган айқындайды.

2023.02.01. № 184-VII ҚР Заңымен 2-тармақ өзгертілді (2023 ж. 7 наурыздан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Табиғи-ғылыми коллекциялар мен генетикалық ресурстар коллекциялары Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде белгіленген негіздерде, шарттарда және шектерде мемлекеттік не жеке меншікте болуы мүмкін.

Меншік нысандарына қарамастан, ботаникалық коллекциялар мен өсімдіктердің генетикалық ресурстары коллекцияларын қоспағанда, табиғи-ғылыми коллекциялар және оларды ұстаушылар ғылым саласындағы уәкілетті орган белгілеген тәртіппен мемлекеттік есепке алуға және тіркеуге жатады.

19-тарау. КАСПИЙ ТЕҢІЗІНІҢ СОЛТҮСТІК БӨЛІГІНДЕГІ МЕМЛЕКЕТТІК ҚОРЫҚ АЙМАҒЫ

268-бап. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағының шекаралары

Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағының шекараларын Қазақстан Республикасының Үкіметі белгілейді.

269-бап. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағында қызметті жүзеге асыру режимін шектеу

1. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағының шегінде функционалдық аймақтарға бөлу негізінде қызметке толық тыйым салынған қорық учаскелері бөліп шығарылады және «Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар туралы» Қазақстан Республикасының [Заңына](#) сәйкес жұмыстың жекелеген түрлерін жүргізуге қосымша уақытша шектеулер енгізіледі.

2. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі қорық аймағында мынадай пайдалану режимі белгіленеді:

1) теңізде балықтардың қалыпты уылдырық шашуын және құртшабақтардың ширауын қамтамасыз ету үшін 1 сәуірден бастап 15 шілде аралығындағы кезеңде Жайық пен Еділ өзендері сағасындағы аудандарда Еділ өзенінің жер беті атырауы қазақстандық бөлігінің теңізге қарай сұғына енген нүктесінен және Жайық өзенінің жер беті атырауының теңізге

қарай сұғына енген нүктесінен 50 километр радиуста, сондай-ақ 1994 жылы 1 қаңтардағы жағалау сызығынан ені 15 километр белдеуде жоғарыда аталған атыраулар бойындағы кеңістік шекараларының арасында және одан әрі шығысқа қарай Жем өзеніне дейін құрылыс және геофизикалық жұмыстар жүргізуге, ұңғымаларды сынауға және кеме қатынасына тыйым салынады. Бұл ретте жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану саласындағы уәкілетті мемлекеттік органмен келісу бойынша балық аулауды және оны тасуды, навигациялық жағдай құралдарын қоюды, ауыстыруды, алуды және тексеруді, ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүзеге асыратын кемелердің қатынасына жол беріледі;

2) осы тармақтың 1) тармақшасында көрсетілген кезеңде мұнай өндіру процесі жабдықтармен, химиялық реагенттермен, жанар-жағармай және басқа материалдармен, азық-түлікпен дербес қамтамасыз етуге көшірілуге тиіс. Тыйым салу кезеңі аяқталған соң кейіннен әкету үшін мұнай өндіру процесіндегі қалдықтарды жинақтау мен сақтауды қамтамасыз ететін барлық шаралар қабылдануға тиіс;

3) құстарды ұя салатын жерлерінде (қамыс нуларында, құмдауытты жағалау маңы шығанақтары мен аралдарда) сақтау мақсатында осы тармақтың 1) тармақшасында көрсетілген кезеңде құрылыс жұмыстарын жүргізуге, сондай-ақ ұңғымаларды сынауға тыйым салынады;

4) осы тармақтың 1) тармақшасында көрсетілгеннен басқа мерзімдерде құрлық - теңіз шекарасындағы қамысты нулардың (табиғи биологиялық сүзгілердің) шегінде жұмыстар жүргізу жылдың маусымы ескеріле отырып, қоршаған ортаны қорғау және ерекше қорғалатын табиғи аумақтар саласындағы уәкілетті мемлекеттік органдардың шешімдерімен реттеледі;

5) Каспий итбалығының популяциясын сақтау үшін көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу қазан айынан бастап мамыр айы аралығында олар шоғырланған жерден 1852 метрден (бір теңіз милі) жақын болмайтын қашықтықта жүзеге асырылуға тиіс. Жатақтардың ауысуы ескеріле отырып, итбалықтар шоғырланған жерлерді анықтау үшін барлық мүмкін болатын шаралар қабылдануға тиіс;

6) құстар мен Каспий итбалығына жағымсыз әсер етуді болғызбау үшін қоршаған ортаны қорғау және ерекше қорғалатын табиғи аумақтар саласындағы уәкілетті мемлекеттік органдарды алдын ала хабардар ете отырып, ғылыми-зерттеу және авариялық-құтқару жұмыстарын жүргізу жағдайларды қоспағанда, олардың анықталған мекендеу және көбею орындарынан бір километрден төмен биіктікте әуе көлігінің ұшып өтуіне тыйым салынады.

3. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағы экожүйесінің орнықты болуын қамтамасыз ету үшін теңізде барлау мен өндіруді жобалау кезінде бұрғылау негіздерін салу, ұңғымаларды сынау және кеме қатынасы барынша шектеледі.

270-бап. Каспий теңізінің су қорғау аймағы

Каспий теңізінің жағалауы бойынша су қорғау аймағының ені осы Кодекстің [223-бабы 2-тармағында](#) көзделген жағдайларды қоспағанда, теңіздің соңғы он жыл ішіндегі орташа-көпжылдық деңгейі белгісінен екі мың метрге тең, минус 27 метрге тең деп қабылданады.

271-бап. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі халық су пайдаланатын жерлерде жағалау маңы суын қорғау аудандары

1. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі халық су пайдаланатын жерлерде жағалау маңы суын қорғау аудандарын жергілікті атқарушы органдар нақты және перспективалық су пайдалануды ескере отырып, өз құзыреті шегінде белгілейді. Осындай аудан аумағының теңіз жағындағы ені теңіздің соңғы он жылдағы орташа-көпжылдық деңгейі белгісінен 3,9 километрден кем болмауға тиіс.

2. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі халық су пайдаланатын жерлерде жағалау маңы суын қорғау аудандарының құрамында бөлінетін құрлықтың жағалау маңындағы

белдеуі шекараларды айқындау бөлігінде де, қорғау режимі бөлігінде де Каспий теңізінің су қорғау аймағына сәйкес келеді.

272-бап. Каспий теңізі деңгейінің көтеріліп-қайтып ауытқуының әсер ету аймағы шегінде қызметті жүзеге асыру кезіндегі экологиялық талаптар

1. Каспий теңізі деңгейінің көтеріліп-қайтып ауытқуының ықпал ету аймағының нақты тіркелген шекарасы болмайды және ол шамамен акваторий шегінде минус 29 метр абсолютті белгіден құрлықтағы минус 26 метрге дейін жетеді.

2. Каспий теңізі деңгейінің көтеріліп-қайтып ауытқуының ықпал ету аймағы шегінде:

1) су объектілерінің және олардың су қорғау аймақтары мен белдеулерінің ластануы мен қоқыстануын болғызбайтын құрылысжайлармен және құрылғылармен қамтамасыз етілмеген жаңа және реконструкцияланатын объектілерді жобалауға, салуға және пайдалануға беруге;

2) мұнай өнімдерін сақтауға арналған қоймаларды, техникаға техникалық қызмет көрсету пункттерін, механикалық шеберханаларды, жуу орындарын елді мекендер шегінен тыс жерге орналастыруға және салуға, қалдықтарды орналастыру орындарын ұйымдастыру мен жайластыруға, сондай-ақ судың сапасына жағымсыз ықпал ететін басқа да объектілерді орналастыруға;

3) экологиялық рұқсатсыз құрылыс, түбін тереңдету және жару жұмыстарын жүргізуге, пайдалы қазбаларды өндіруге, кәбілдер, құбыржолдар және басқа да коммуникациялар тартуға, бұрғылау, ауыл шаруашылығы және өзге де жұмыстарды орындауға тыйым салынады.

273-бап. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағында қызметті жүзеге асыру кезіндегі жалпы экологиялық талаптар

Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағында қызметті жүзеге асыру кезінде мынадай экологиялық талаптар сақталуға тиіс:

1) авариялық-құтқару жұмыстарын қоспағанда, топырақты қазып алуға және басқа жерге апаруға байланысты жұмыстарға жер қойнауын зерттеу жөніндегі уәкілетті мемлекеттік орган беретін арнайы рұқсат болған кезде жол беріледі;

2) құрылысжайларды салу, монтаждау және бөлшектеу ластағыш заттардың барлық түрін жинауды қамтамасыз ететін технологиялар пайдаланылған кезде ғана жүзеге асырылуы мүмкін;

3) құрылыс жұмыстары мен өзге де жұмыстардың кез келген түрін жүргізу кезінде су ішінде және теңіз түбінде жару жұмыстарын пайдалануға тыйым салынады;

4) теңіз түбіндегі жару жұмыстары қоршаған ортаны қорғау, су қорын пайдалану және қорғау және жер қойнауын зерттеу саласындағы уәкілетті мемлекеттік органдардың рұқсаты бойынша жүзеге асырылуы мүмкін;

5) суда жүзетін және су маңында жүретін құстардың ұя салатын жерлерін бұзуға, сондай-ақ бекіре балықтарының уылдырық шашатын жерлерге баруына бөгет жасауға тыйым салынады;

6) су тарту құрылысжайларын балық қорғау құрылғыларымен жаратқандырған кезде ғана теңізден су тартуға жол беріледі;

7) су тарту құрылысжайларында балық қорғау құрылғылары жұмысының тиімділігін үздіксіз бақылауға арналған техникалық құрылғылар орнатылуға тиіс;

8) қалдықтарды теңізге төгуге тыйым салынады;

9) қоршаған ортаны қорғау, су қорын пайдалану және қорғау саласындағы уәкілетті мемлекеттік органдардың, сондай-ақ халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органның рұқсаты бойынша төгілетін тазартылған сарқынды сулардың, оның ішінде салқындату және өрт сөндіру жүйелері суының, мұнайдан тазартылған теңіз суының, балласт сулардың шектеулі тізбесін қоспағанда, сарқынды суларды теңізге төгуге тыйым салынады;

10) бақылау тұстамасының шегінен тыс төгілу нәтижесіндегі судың температурасы соңғы үш жыл ішінде төгу кезеңіндегі судың орташа айлық температурасымен салыстырғанда бес градустан жоғары көтерілмеуге тиіс;

11) көлік маршруттары олардың теңіз сүтқоректілеріне, балықтар мен құстарға ықпалын болғызбайтындай немесе азайтатындай етіп таңдалуға тиіс;

12) арнайы талаптар қолданылатын аймақта жобаларда көзделмеген теміржолдарды, автомобиль жолдарын төсеуге, магистральдық құбыржолдарды тартуға тыйым салынады.

Су қорғау аймағында және тереңдігі он метрден аспайтын жағалау маңындағы таяз сулы учаскелерде жұмыстарды жүргізу үшін өнімділігі жоғары су түбіндегі топтар мен уылдырық шашатын жерлердің сақталуын қамтамасыз ететін көлік құралдары пайдаланылуға тиіс. Қажет болған жағдайда, қоршаған ортаның жай-күйіне мониторинг жүргізу кезінде топырақ-өсімдік қабатының және сол жердегі биоценоздардың тұтастығын барынша аз дәрежеде бұзатын жалпақ шынжыртабанды, қысымы төмен шиналармен, ауа жастықшаларымен жүретін арнайы көлік құралдарын пайдалануға жол беріледі.

274-бап. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағындағы теңізде көмірсутектерді барлауды және (немесе) өндіруді жүргізу кезіндегі экологиялық талаптар

1. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағындағы теңізде көмірсутектерді барлауды және (немесе) өндіруді жүргізу кезінде жер қойнауын пайдаланушы осы Кодексте көзделген өзге де экологиялық талаптарға қосымша ретінде осы бапта белгіленген экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз етуге міндетті.

2. Келісімшарт аумағы шегінде бұрын бұрғыланған ұңғымалар табылған жағдайда, жер қойнауын пайдаланушы оларды балансқа қабылдауға және олар бойынша мониторинг жүргізуге міндетті.

3. Авариялық жағдайдың туындау қатері төнген жағдайларды қоспағанда, ұңғымаларды пайдалану кезінде флюидтерді алау етіп жағуға тыйым салынады.

4. Ұңғымаларды сынау кезінде көмірсутектерді алау етіп жағу қоршаған ортаға неғұрлым қауіпсіз болып табылатын ең үздік қолжетімді техника қолданыла отырып, барынша азайтылуға тиіс. Тиісті техниканың қолданылуын негіздеу қоршаған ортаға әсерін бағалауды жүргізу кезінде жүзеге асырылады.

Жер қойнауын пайдаланушы шыққан түтіннің сейілуіне ықпал ететін қолайлы ауа райы жағдайында ғана осы тармақта көрсетілген ең үздік қолжетімді техниканы қолдана отырып, ұңғымаларды сынау кезінде көмірсутектерді алау етіп жағуды жүзеге асыруға міндетті, бұл ретте алау қондырғыларының конструкциясы көмірсутектердің толық жануын қамтамасыз етуге тиіс.

5. Ұңғыма құстардың миграция жолдарында орналасқан жағдайда орнитофаунаға залал келтіруді болғызбау үшін ұйымдастырушылық-техникалық шаралар қабылдануға тиіс.

6. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағындағы теңізде көмірсутектерді барлауды және (немесе) өндіруді жүргізу кезінде атмосфераға шығарындылар Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына сәйкес, көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық практикада қабылданған, сынақтан өткен қағидаттармен және әдістермен мониторингтеуге және бақылауға жатады.

7. Жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу үшін бекітілген жобалық құжатта айқындалатын қалдықтарды залалсыздандыру жөніндегі операцияларды алдын ала жүргізбей, бұрғылау қалдықтарын жер қойнауына айдауға тыйым салынады.

8. Каспий теңізінің солтүстік бөлігінде ілеспе газды жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу үшін бекітілген жобалық құжатта көзделген нормалардан асырып, қабаттық қысымды ұстап тұру арқылы мұнай беруді ұлғайтуды

қамтамасыз ететіндей жер қойнауына айдауға, сондай-ақ ілеспе газды жобалық көрсеткіштерден асырып қысып айдауға тыйым салынады.

9. Қайталап пайдалануға тартылмайтын және жер қойнауына айдалмайтын бұрғылау қалдықтарын (шламдар мен ерітінділерді) залалсыздандыру және сақтау жөніндегі операциялардың барлығы Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағынан тыс жерде орналасқан арнайы полигонда жүзеге асырылуға тиіс. Мұндай арнайы полигон бұрғылау жұмыстары басталған күннен кешіктірілмей пайдалануға берілуге тиіс.

10. «Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы» Қазақстан Республикасының [Кодексіне](#) сәйкес теңіз объектілері деп танылатын осындай объектілер және оларға қызмет көрсететін кемелер сарқынды суларды тазалауға және зарарсыздандыруға арналған немесе сарқынды суларды жинауға, сақтауға және кейіннен арнайы кемелерге немесе жағалаудағы қабылдау құрылғыларына беруге арналған қондырғымен жабдықталуға тиіс. Қоқысты жинау немесе өңдеу (уату немесе сығымдау) үшін тиісті құрылғылар көзделуге тиіс. Бекітілген жобалық құжатқа сәйкес ең үздік қолжетімді техникаларды қолдана отырып, медициналық қалдықтар мен тамақ қалдықтарын жағуға жол беріледі.

11. Жер қойнауын пайдаланушының қаржылай қаражаты есебінен мұнай өндіру жөніндегі жұмыстарды бастағанға дейін Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағында уылдырық шашатын жерлерді қорғау және бағалы кәсіпшілік балықтарын молықтыру, сондай-ақ итбалықтардың мекендеу ортасын сақтау жөніндегі іс-шараларды қоса алғанда, қоршаған ортаны қорғау жөніндегі кешенді бағдарламалар әзірленуге тиіс.

12. Бұрғылық және тампонаждық сұйықтықтар құрамында бекітілген техникалық жоба құрамында келісілмеген заттар қолданылмауға тиіс.

13. Бұрғылау қондырғыларын иісті газ түтінінің шекті мәндері бойынша Халықаралық теңіз ұйымының талаптарына сай келетін іштен жану қозғалтқыштарымен жасақтау қажет.

14. Энергия қондырғылары іштен жану қозғалтқыштарымен немесе қосарлы отын (дизель отыны - газ) турбиналарымен жасақталуға тиіс.

15. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағында теңізде көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі белгіленіп отырған қызметтің қоршаған ортаға әсер етуіне бағалау жүргізу кезінде белгіленіп отырған қызметтің бұрын зерделенген ауданының қазіргі жай-күйін талдау қоршаған ортаға әсер етуді бағалау туралы есеп ұсынылғанға дейін кемінде төрт жыл бұрын жүргізілген далалық зерттеулер нәтижелеріне негізделуге тиіс.

16. Каспий теңізінің акваторийі мен жағалау маңы аймақтарының ерекше осал учаскелерінде барлау жүргізуден бас тартуды қоса алғанда, балама нұсқаларды талдау қоршаған ортаға әсер етуді бағалау кезінде міндетті элемент болып табылады.

17. Су қорғау аймағында және теңіздің жағалау маңындағы тереңдігі он метрден аспайтын таяз учаскелерінде ұңғымаларды бұрғылау сыртқы желілерден электржетекті бұрғылау қондырғыларының көмегімен жүзеге асырылады. Егер бұрғылау дизель отынды және дизель жетекті генератордан бұрғылау қондырғысымен жүргізілетін болса, онда мұндай қондырғылардан атмосфераға тазартылмаған газ түтінінің шығуы барынша азайтылуға тиіс.

18. Теңізде көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде мұнайды және құрамында мұнай бар жүктерді тасымалдау жүзеге асырылатын әрбір теңіз объектісінде және әрбір кемеді Қазақстан Республикасының жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы [заңнамасына](#) сәйкес айқындалатын, Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында мұнайдың төгілуін жоюға арналған ресурстар орналастырылуға тиіс.

275-бап. Геофизикалық жұмыстар жүргізу кезіндегі экологиялық талаптар

1. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағында геофизикалық жұмыстарды жүргізу кезінде:

1) сейсмикалық толқындардың жару көздерін және ихтиофауна мен оның мекендеу ортасына зиянды әсер ететін параметрлері бар пневматикалық көздерді пайдалануға;

2) қауіпсіздігі құжатпен немесе тәжірибелік геофизикалық жұмыстар негізінде расталмаған аппаратуралар мен әдістерді қолдануға;

3) сейсмикалық шолу құралдарының үзіліп қалуын және әкетілуін болғызбау үшін оларды теңізде бақылаусыз қалдыруға, сондай-ақ оларды су түбімен сүйретуге тыйым салынады.

2. Каспий итбалығының популяциясын сақтау мақсатында қазан айынан бастап мамыр айлары аралығындағы кезеңде сейсмикалық жұмыстар мен өзге де геофизикалық жұмыстарды жүргізу сейсмикалық профильдерді аралдық және мұздақ жатақтарда итбалықтар шоғырланған жерлерден 1852 метрден (бір теңіз милінен) кем емес қашықтыққа бұрып әкетіліп түзетіледі. Жатақтарды жиі ауыстыратынын ескере отырып, итбалықтар көп шоғырланған жерлерді анықтау үшін алдын ала авиациялық айналып ұшу көзделуге тиіс.

3. Сейсмикалық барлау процесінде жұмыс аймақтарынан балықтарды үркіту құралдарын пайдалану көзделуі мүмкін.

276-бап. Мұнай-газ құбыржолдарын жобалау және салу кезіндегі экологиялық талаптар

1. Теңіз деңгейінің көтеріліп-қайтып ауытқуы ықпал ететін аймақта мұнай-газ құбыржолдарын және оларға ілесіп объектілерді жобалау және салу ауытқудың ең жоғары амплитудасы ескеріле отырып жүргізілуге тиіс.

2. Мұнай-газ құбыржолдарындағы автоматты бекіту ысырмаларын жобалау мұнай-газ құбыржолдары тұтастығының ықтимал бұзылуына байланысты тәуекелдерді бағалау ескеріле отырып жүргізілуі қажет.

3. Мұнай-газ құбыржолдарын салу кезінде теңіз түбінің барынша аз көлемде бұзылуын қамтамасыз ететін техникалық құралдар мен жабдықтар қолданылуға және су ішінде қалқымалы заттардың таралуын оқшаулайтын технологиялар мен әдістер пайдаланылуға тиіс.

4. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағында мұнай-газ құбыржолдарын жылжымалы мұздардан, кемелер зәкірінен және техногендік сипаттағы басқа да сыртқы әсер етулерден зақымданудан қорғауды қамтамасыз ететін тереңдікте тарту міндетті болып табылады.

5. Мұнай-газ құбыржолдарының бойында құбыржолдың шеткі сызықтарының осінен әрбір жағынан бес жүз метр қашықтықтағы, параллель жазықтықтар арасында орналасқан, су бетінен түбіне дейінгі су кеңістігінің учаскелері түрінде күзет аймақтары белгіленуге тиіс.

6. Мұнай-газ құбыржолдарын гидрологиялық сынау кезінде суды төгу Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағы шекараларының шегінен тыс жүргізілуге тиіс.

277-бап. Жағалаудағы жабдықтау базалары мен жағалаудағы инфрақұрылым объектілеріне арналған экологиялық талаптар

1. Порттар мен айлақтарды қоспағанда, жағалау базаларын, оның ішінде жанар-жағармай материалдары қоймаларын, көлік құралдарына техникалық қызмет көрсету станцияларын салу қолда бар инфрақұрылым пайдаланыла отырып, Каспий теңізі жағалауының су қорғау аймағынан тыс жерде жүзеге асырылуға тиіс. Су қорғау аймағында Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген объектілерді салуға және жұмыстарды орындауға жол беріледі.

2. Айлақтар мен жабдықтау базаларының аудандары жабдықтау, техникалық қызмет көрсету және май құю жөніндегі операциялар қоршаған ортаның қауіпсіздігі мен халық денсаулығын қамтамасыз ететін талаптардың барлығы сақтала отырып жүзеге асырылатындай түрде жоспарлануға тиіс.

3. Жағалаудағы инфрақұрылым объектілерінің жұмыс істеуі және оларды бөлшектеу аяқталғаннан кейін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісілген жобалау құжаттамасына сәйкес жерлерді рекультивациялау жүргізілуге тиіс.

278-бап. Кеме қатынасына қойылатын экологиялық талаптар

1. Каспий теңізінде өсімдіктер әлемі мен жануарлар дүниесі объектілерінің кездейсоқ интродукциялануын болғызбау үшін экологиялық зерттеп-қарау жүргізбестен, бұрын өзге су бассейндерінде жұмыс істеген жабдықты және аппаратураны, сондай-ақ кемелерді пайдалануға тыйым салынады.

2. Су көлігімен жүзіп өтудің барлық түрлері жобалау алдындағы және жобалау құжаттамасының құрамында ұсынылуға тиіс. Егжей-тегжейлі жобалау сатысында және жұмыстарды ұйымдастыру кезінде кемелердің маусымдар бойынша қозғалу кестесі айқындалуға және картографиялық материалдарда кемелердің жүзу маршруттары көрсетілуге тиіс. Жүзіп өту маршруттарын таңдау кезінде мұз қату жағдайларын қоса алғанда, гидрометеорологиялық жағдайлар, сондай-ақ балықтың бағалы түрлерінің уылдырық шашу және миграциялау, итбалықтардың жатақтарға бару, құстардың ұя салу кезеңдері мен орындары ескерілуге тиіс.

3. Кемелердің барлығы отынды жабық бункерлеу жүйелерімен, ластанған сулар мен тұрмыстық қоқыс жинайтын ыдыстармен жабдықталуға, олардың ашық су айдынына төгілуіне мүмкіндік бермейтін құрылғылармен жарақтандырылуға тиіс.

4. Сусымалы материалдарды, химиялық реагенттер мен қауіпті жүктерді тасымалдау Қазақстан Республикасының сауда мақсатында теңізде жүзу туралы заңнамасының талаптарына сәйкес олардың қоршаған ортаға түсуін болғызбайтын жабық контейнерлер мен арнайы ыдыстарда жүзеге асырылуға тиіс.

5. Кемелердің, басқа да жүзу құралдарының, теңіз бұрғылау қондырғылары мен платформаларының корпустары сертификатталған коррозияға қарсы заманауи материалдармен жабылуға тиіс.

6. Теңізде кемелерге май құю отынның және жанар-жағармай материалдарының төгілуін және ағып кетуін болғызбайтын жүйелердің көмегімен жүргізілуге тиіс.

7. Кемелерден шығатын шу мен діріл санитариялық-эпидемиологиялық қағидалар мен нормаларда, гигиеналық нормативтерде белгіленген шудың шекті жол берілетін деңгейінен аспауға тиіс.

8. Арнайы мақсаттағы кемелердің құрылыс жабдығы шу мен діріл деңгейін төмендетуге арналған құрал-жабдықтармен жасақталуға тиіс.

9. Каспий теңізі акваториясында көмірсутектер мен өзге де қауіпті заттарды танкермен тасымалдау үшін қосарлы корпусы бар танкерлер пайдаланылады.

10. Кемелер кеме палубаларының мұнай өнімдерімен ластануына, ластанған сарқынды сулардың су айдындарына төгілуіне жол бермейтін жабдықпен жарақталуға тиіс. Кемелерден мұнайды, ластағыш заттарды және құрамында ластағыш заттар бар сарқынды суларды, тазартылмаған балласт суларды, тамақ қалдықтарын, тұрмыстық қоқысты және пластмассалардың барлық түрін су объектілеріне төгіп-тастауға тыйым салынады. Кемелерден ластануды болғызбау жөніндегі шаралар Қазақстан Республикасының сауда мақсатында теңізде жүзу туралы заңнамасының талаптарына сәйкес қабылданады.

11. Кеме қатынасы режимі жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану, су қорын пайдалану және қорғау саласындағы уәкілетті мемлекеттік органдармен келісу бойынша белгіленеді.

279-бап. Көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операциялар объектілерін консервациялауға және жоюға қойылатын экологиялық талаптар

1. Теңізде көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру, барлау, оның ішінде пайдалы қатты қазбаларды, минералдық және (немесе) ауызсуларды барлау жөніндегі операциялар объектілерін консервациялау немесе жою Қазақстан Республикасының жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы [заңнамасына](#) сәйкес жүзеге асырылады.

2. Сынақтар аяқталғаннан кейін ұңғымалар консервацияланған жағдайда жер қойнауын пайдаланушы консервациялау жөніндегі жұмысты жүргізуге, жұмыс қайта басталатын кезге дейін бұрғылау негіздерінің сақталуын және ұңғымалардың берік герметикалануын қамтамасыз етуге міндетті.

3. Үйінді негізден (су асты бермасынан немесе аралдан) бұрғыланған ұңғымаларды жою кезінде жер қойнауын пайдаланушы олардың герметикалануын және жасанды негізді көмірсутектермен және өзге де химиялық заттармен ықтимал ластанудан тазартуды алдын ала жүргізе отырып, оның жай-күйін бақылауды қамтамасыз етуге міндетті. Аралды (берманы) су шайып кеткен жағдайда жер қойнауын пайдаланушы негізді түбегейлі тегістегенге дейін оны қадамен немесе бакенмен белгілеуге және кеме қатынасының қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында теңіз карталарына түсіру үшін координаттарын жер қойнауын зерттеу жөніндегі, ішкі су көлігі саласындағы уәкілетті мемлекеттік органдарға беруге міндетті.

4. Кез келген типтегі платформалардан бұрғыланған ұңғымаларды жою кезінде платформалардың конструкциялары толық бөлшектелуге және жойылуға, ал герметикаланған ұңғымалардың басы балық аулау мен кеме қатынасына кедергі келтірмеуі үшін түбінен кесіп тасталуға тиіс.

5. Пайдаланудан шығарылған өндіруге арналған үйінді аралдарды жою туралы шешім жою жөніндегі жұмыстарды жүргізудің қоршаған ортаға әсер етуіне жүргізілген бағалау негізінде қабылдануға тиіс.

6. Су жайылған және су басқан ескі ұңғымаларды консервациялау және жою Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес мемлекеттік экологиялық сараптамадан және Қазақстан Республикасының жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы заңнамасына сәйкес жүргізілетін сараптамадан өткен жобалар бойынша орындалуға тиіс. Бұл ретте Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында мұнайдың төгілуін жою бойынша әзірлікті және іс-қимылды қамтамасыз ету жөніндегі жоспар міндетті түрде әзірленуге әрі бекітілуге және консервацияланған және жойылған ұңғымалардың мониторингі қамтамасыз етілуге тиіс. Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында мұнайдың төгілуін жою бойынша әзірлікті және іс-қимылды қамтамасыз ету жөніндегі жоспарға сәйкес Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында мұнайдың төгілуін жою үшін қажетті ресурстармен қамтамасыз етпей, жұмыстарды жүргізуге жол берілмейді.

280-бап. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағының қоршаған ортасын мониторингтеу

1. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағында қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мемлекеттік экологиялық мониторингі міндетті түрде жүзеге асырады.

2. Каспий теңізінің солтүстік бөлігіндегі мемлекеттік қорық аймағында жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізетін жер қойнауын пайдаланушы теңіз ортасына жағымсыз әсерді болғызбау мақсатында мұзбен жабылған теңіз акваториясында қысқы кезеңдегі мониторингті қоспағанда, бүкіл келісімшарт аумағы бойынша қоршаған ортаға жыл сайынғы өндірістік мониторингті (климаттық маусымдар бойынша) жүргізуге міндетті.

3. Көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операциялардың (геофизикалық зерттеулер, инженерлік-геологиялық іздестірулер, бұрғылау, құрылыс салу, жайластыру, пайдалану, жою және өзге) әрбір кезеңінің қоршаған ортаға әсер етуін бағалау материалдарында өндірістік мониторингті жүргізу көзделуге тиіс, онда:

1) көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операциялардың әрбір кезеңінде өндірістік объектілердегі қоршаған ортаның жай-күйін тікелей зерттеулер;

2) ластану көздерін мониторингтеу;

3) қоршаған ортаның жай-күйін мониторингтеу;

4) қоршаған ортаның авариялық ластану салдарын мониторингтеу қамтылады.

4. Қоршаған ортаны мемлекеттік экологиялық және өндірістік мониторингтеу мынадай параметрлерді:

1) Каспий теңізінің мәртебесі (режимі) бойынша әртүрлі учаскелерінде судың, сондай-ақ су түбіндегі шөгінділердің физикалық, химиялық және гидробиологиялық көрсеткіштер бойынша ластану деңгейін;

2) Каспий теңізінің белгілі бір учаскелерінде (ашық теңізде, шығанақтарда, атырау маңындағы учаскелерде, теңізге құятын өзендерде, көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операциялар жүргізілетін аудандарда сынамаларды іріктеудің бақылау нүктелерінде), атмосфера - су бөлінісі шекарасында ластағыш заттардың балансы мен түрленуін және олардың су түбіндегі шөгінділерде (тұнбаларда) жинақталуын;

3) табиғи циркуляциялық процестерді, гидрометеорологиялық көрсеткіштерді (судың температурасын, ағысын, желдің жылдамдығы мен бағытын, атмосфералық жауын-шашынды, атмосфералық қысымды, ауаның ылғалдығын) байқауды қамтуға тиіс.

5. Жер қойнауын пайдаланушы қажет болған жағдайда және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның талап етуі бойынша қоршаған ортаның жай-күйіне қосымша зерттеулер жүргізуге тиіс.

6. Жер қойнауын пайдаланушы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган белгілеген тәртіппен қоршаған ортаның жай-күйін байқау түрлері мен әдістерін айқындайды.

7. Жер қойнауын пайдаланушы өндірістік мониторинг жүргізген кезде алдыңғы жылдардағы байқау нәтижелерін ескеруге және ұзақ мерзімдік байқау қатарын жалғастыру мақсатында жұмыс алаңында (келісімшарт аумағы шегінде және оның айналасында) орналасқан, бұрыннан бар станциялардың көрсеткіштерін пайдалануға тиіс.

8. Авариялық ахуал туындаған жағдайда қоршаған ортаның авариялық ластану салдарын мониторингтеу кейінге қалдырмай ұйымдастырылуға тиіс.

9. Жер қойнауын пайдаланушы өндірістік мониторинг нәтижелерін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға беруге міндетті.

18-БӨЛІМ. КЛИМАТ ЖӘНЕ АТМОСФЕРАНЫҢ ОЗОН ҚАБАТЫ

20-тарау. ПАРНИКТІК ГАЗДАРДЫҢ ШЫҒАРЫЛУЫ МЕН СІҢІРІЛУІ САЛАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУ

281-бап. Парниктік газдар

1. Парниктік газдар деп Жердің атмосферасын құрайтын, инфрақызыл сәулені сіңіре немесе шағылыстыра алатын, шығу көзі табиғи да, антропогендік те болатын газ тәріздес заттар (химиялық қосылыстар) түсініледі.

2. Осы Кодекстің күші парниктік газдардың мынадай түрлеріне:

1) көміртегі диоксидіне (CO₂);

2) метанға (CH₄);

3) азот шала тотығына (N₂O);

4) гидрофторкөміртектеріне (ГФК);

- 5) перфторкөміртегеріне (ПФК);
- 6) күкірт гексафторидіне (SF₆);
- 7) осы баптың 3-тармағына сәйкес қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындаған өзге де заттарға қолданылады.

3. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның жекелеген заттарды парниктік газдар ретінде айқындауы осындай заттарға қатысты парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу бойынша шаралар қабылдауды талап ететін Қазақстан Республикасының халықаралық міндеттемелері күшіне енген жағдайда жүзеге асырылады.

282-бап. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі

1. Парниктік газдардың шығарылуы деп антропогендік процестер нәтижесінде атмосфераға парниктік газдардың босап шығуы түсініледі.

2. Парниктік газдардың сіңірілуі деп кез келген табиғи процесті немесе қызмет түрін жүзеге асыру нәтижесінде болатын атмосферадан парниктік газды абсорбциялау (жою) түсініледі.

3. Парниктік газдардың шығарылу және сіңірілу көлемі көміртегі диоксиді баламасының тоннасымен өлшенеді және есептеледі.

Көміртегі диоксиді баламасының тоннасы деп көміртегі диоксидінің бір метрикалық тоннасы немесе жаһандық жылыну әлеуеті бойынша көміртегі диоксидінің бір метрикалық тоннасына балама өзге парниктік газ массасы түсініледі.

Жаһандық жылыну әлеуетін Қазақстан Республикасының климаттың өзгеруі саласындағы халықаралық шарттарының ережелеріне сәйкес қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайды.

283-бап. Климаттың өзгеруіне жаһандық ден қоюға Қазақстан Республикасының ұлттық үлестері

1. Қазақстан Республикасы 2030 жылғы 31 желтоқсанға қарай Қазақстан Республикасының көміртегі балансын 1990 жылғы көміртегі балансының деңгейінен кемінде он бес пайызға төмендетуді қамтамасыз етуді өзіне мақсат етіп қояды.

Қазақстан Республикасының көміртегі балансы белгіленген кезеңде парниктік газдардың нақты сіңірілу көлемін алып тастағандағы парниктік газдардың нақты шығарылу көлемі ретінде айқындалады.

Осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген мақсат климаттың өзгеруіне жаһандық ден қоюға Қазақстан Республикасының ұлттық деңгейде айқындалатын үлесі (бұдан әрі - ұлттық үлес) болып табылады.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттарға сәйкес Қазақстан Республикасының келесі ұлттық үлестерін әзірлейді.

Қазақстан Республикасының келесі ұлттық үлестерін Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітеді.

3. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасының климаттың өзгеруі саласындағы халықаралық шарттарын іске асыру жөніндегі жұмыс органы болып табылады және осы Кодекске сәйкес айқындалған Қазақстан Республикасының ұлттық үлестеріне қол жеткізуді қамтамасыз ету мақсатында осы Кодекске сәйкес парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеуді жүзеге асырады.

4. Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдары мен лауазымды адамдары өз құзыреті шегінде Қазақстан Республикасының ұлттық үлестерін орындауды қамтамасыз етуге бағытталған әрекеттерді жасауға міндетті.

284-бап. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу

1. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу деп Қазақстан Республикасының орнықты дамуын қамтамасыз ету және оның халықаралық міндеттемелерін орындау қажеттігін ескере отырып, парниктік газдардың шығарылуын қысқарту және сіңірілуін ұлғайту үшін жағдай жасауға бағытталған мемлекеттің қызметі түсініледі.

2. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу:

1) осы Кодекске сәйкес парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу құралдарын қолдану;

2) көміртегі бірліктері саудасының нарықтық тетігін белгілеу арқылы жүзеге асырылады.

3. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу осы Кодекске және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу [қағидаларына](#) сәйкес жүзеге асырылады.

285-бап. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу құралдары

Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу мынадай құралдар:

1) көміртегі бюджетін белгілеу;

2) көміртектік квоталау;

3) қондырғылар операторларын әкімшілендіру пайдаланыла отырып жүзеге асырылады.

286-бап. Көміртегі бюджеті

1. Көміртегі бюджеті деп көміртектік бюджеттеу кезеңіне Қазақстан Республикасының көміртегі балансы үшін осы Кодексте көзделген тәртіппен белгіленген шекті жол берілетін көлем түсініледі.

2. Көміртектік бюджеттеу кезеңінде Қазақстан Республикасының көміртегі балансы осындай кезеңге қатысты белгіленген көміртегі бюджетінен аспауға тиіс.

3. Көміртектік бюджеттеу кезеңі қатарынан бес күнтізбелік жылды құрайды.

4. Көміртегі бюджеті квоталанатын және квоталанбайтын парниктік газдардың шығарылу көлемін айқындайды.

5. Көміртегі бюджетін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган көміртектік бюджеттеудің қатарынан болатын әрбір кезеңі үшін [көміртектік бюджеттеудің](#) тиісті кезеңі басталғанға дейін алты айдан кешіктірмей әзірлейді және бекітеді.

6. Көміртегі бюджеті Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына сәйкес ұлттық үлестерді сақтау қажеттігі ескеріле отырып:

1) 2021 жылдан бастап 2025 жыл аралығындағы көміртектік бюджеттеу кезеңі үшін 2021 жылға арналған көміртегі бюджеті 1990 жылғы көміртегі балансы деңгейінен кемінде 1,5 пайызға төмен болатындай, келесі жылдары - жыл сайын алдыңғы жылғы көміртегі бюджеті деңгейінен кемінде 1,5 пайызға қысқартатындай;

2) 2026 жылдан бастап 2030 жыл аралығындағы көміртектік бюджеттеу кезеңі үшін әрбір күнтізбелік жылға көміртегі бюджеті алдыңғы жылғы көміртегі бюджеті деңгейінен кемінде 1,5 пайызға қысқартатындай;

3) көміртектік бюджеттеудің одан кейінгі кезеңдері үшін әрбір күнтізбелік жылға көміртегі бюджеті 1990 жылғы көміртегі балансы деңгейінен кем дегенде он бес пайызға төмен болатындай етіп әзірленеді.

287-бап. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу объектілері

1. Осы Кодексте көзделген парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу құралдары парниктік газдардың шығарылуы осы бөлімде белгіленген тиісті шекті мәндерден асатын қондырғыларға қолданылады.

2. Қондырғы деп парниктік газдар шығарылуының стационарлық көзі немесе өзара бірыңғай технологиялық процеспен байланысты және бір өнеркәсіптік алаңда орналасқан парниктік газдар шығарылуының бірнеше стационарлық көзі түсініледі.

Бөлшектемей орнын ауыстыруға болмайтын және тұрақты орналасқан жері бірыңғай мемлекеттік координаттар жүйесін қолдана отырып айқындалуы мүмкін немесе көлік құралы немесе өзге де жылжымалы құрал арқылы орнын ауыстыруға болатын, бірақ пайдаланылу процесінде жер бетіне қатысты қозғалмайтын (стационарлық) жағдайды талап ететін парниктік газдардың шығарылу көзі стационарлық көз деп танылады.

3. Осы Кодексте қондырғы операторы деп меншігінде немесе өзге де заңды пайдалануында қондырғы болатын жеке немесе заңды тұлға түсініледі.

288-бап. Көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы

1. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу мен халықаралық ынтымақтастықты техникалық және сараптамалық қолдап отыруды қамтамасыз ететін, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның парниктік газдардың шығарылуын реттеу жөніндегі ведомстволық бағынысты ұйымы көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы болып табылады.

2. Көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы:

- 1) мемлекеттік көміртегі кадастрын қалыптастыру және жүргізу;
- 2) парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуін мемлекеттік түгендеуді жүзеге асыру;
- 3) көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізілімін қалыптастыру және жүргізу;
- 4) Қазақстан Республикасында көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесін іске асыруды қолдап отыру;
- 5) көміртегі бірліктерін сату және сатып алу жөніндегі қызметті жүзеге асырады.

289-бап. Көміртектік квоталау

1. Көміртектік квоталау деп мемлекеттің көміртектік бюджеттеу кезеңінде осы баптың 2-тармағында көрсетілген экономика секторларында квоталанатын қондырғылар жүзеге асыратын парниктік газдардың квоталанатын шығарылуының жиынтық көлемін сандық шектеуді белгілеу және осы Кодекске сәйкес квоталау субъектілеріне көміртегі квоталарын бөлу түсініледі.

Парниктік газдардың квоталанатын шығарылуы деп көміртегі диоксидінің шығарылуы түсініледі.

2. Электр энергетикасы, мұнай-газ, тау-кен өндіру, металлургия және химия өнеркәсібі, сондай-ақ цемент, әк, гипс және кірпіш өндіру бөлігінде өңдеуші өнеркәсіп (бұдан әрі - экономиканың реттелетін секторлары) көміртектік квоталауға жатады.

3. Парниктік газдардың квоталанатын шығарылу көлемі экономиканың реттелетін секторларында жылына жиырма мың тонна көміртегі диоксидінен асатын қондырғы квоталанатын қондырғы деп танылады.

Квоталанатын қондырғының операторы квоталау субъектісі деп танылады.

4. Осы Кодекстің [290-бабының 4-тармағына](#) сәйкес Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары қолданылатын кезеңде квоталанатын қондырғы үшін белгіленген және көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізілімінде квоталанатын қондырғы операторының тиісті шотына есепке жатқызылған парниктік газдардың квоталанатын шығарылуының сандық көлемі көміртегі квотасы деп түсініледі.

Көміртегі квотасы квоталау субъектілері арасында көміртегі квотасының бірліктерін бөлу арқылы, сондай-ақ олардың көміртегі нарығында көміртегі бірліктерін сатып алуы есебінен қалыптастырылады.

5. Көміртегі квотасының көлемін есептеу үшін қолданылатын көміртегі бірлігі көміртегі квотасының бірлігі деп түсініледі.

6. Квоталау субъектісінің көміртегі квоталарын алмай квоталанатын қондырғыны пайдалануына тыйым салынады.

7. Квоталау субъектісі өзінде бар көміртегі квотасының бірліктерін квоталау кезеңі шегінде өз қондырғылары арасында өз бетінше бөлуге құқылы.

8. Квоталау субъектісі көміртегі квотасының өтелмеген бірліктерін Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары қолданылатын кезең шегінде есепті кезеңдер арасында ауыстыруды жүзеге асыруға құқылы.

9. Квоталау субъектісі осы Кодекстің [295-бабының 8-тармағына](#) сәйкес алынған бірліктерді қоспағанда, көміртегі квотасының бірліктерін сатуға немесе сатып алуға құқылы.

10. Көміртектік квоталау осы Кодекске және парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу қағидаларына сәйкес жүзеге асырылады.

11. Белгіленген көміртегі квотасынан асып кеткен жағдайда квоталау субъектісі көміртегі квотасына деген жетіспеушілікті сатып алынған көміртегі бірліктерімен, қосымша көміртегі квотасымен және (немесе) офсеттік бірліктермен өтеуге құқылы.

Квоталанатын қондырғымен парниктік газдардың квоталанатын шығарылуын көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізіліміндегі квоталанатын қондырғы операторының тиісті шотында бар көміртегі бірліктерінің санынан асатын көлемде жүзеге асыруға тыйым салынады.

290-бап. Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары

1. Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары экономиканың реттелетін секторлары бойынша квоталау субъектілерінің арасында бөлуге жататын көміртегі квотасы бірліктерінің жалпы санын, сондай-ақ көміртегі квотасы бірліктерінің резерві көлемін белгілейтін құжат болып табылады.

2. Көміртегі квоталарының [ұлттық жоспарын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлейді және бекітеді.

3. Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары қолданылатын кезең көміртектік бюджеттеу кезеңіне сәйкес келуге тиіс.

Көміртегі квоталары ұлттық жоспарының есептік кезеңі күнтізбелік бір жыл болып табылады.

4. Экономиканың реттелетін секторлары бойынша квоталау субъектілері арасында тегін бөлуге жататын көміртегі квотасы бірліктерінің жалпы саны парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу қағидаларына сәйкес есептеледі.

5. Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары резервінің санатына көміртегі бірліктері:

1) Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары қолданылатын тиісті кезеңде пайдалануға берілетін жаңа квоталанатын қондырғылар үшін көміртегі квотасы бірліктерін тегін бөлу;

2) Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары қолданылатын тиісті кезеңде анықталған, бұрын ескерілмеген квоталанатын қондырғылар үшін көміртегі квотасының бірліктерін тегін бөлу;

3) Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары қолданылатын тиісті кезеңде квоталанатын қондырғылардың қуаты ұлғайтылған жағдайда көміртегі квотасының қосымша бірліктерін тегін бөлу;

4) Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары қолданылатын тиісті кезеңде квоталанатын қондырғылар санатына ауысатын әкімшілендіру субъектілерінің қондырғылары үшін көміртегі квотасының бірліктерін тегін бөлу;

5) көміртегі квотасының бірліктерін аукцион шарттарында сату мақсатында енгізіледі.

6. Көміртегі квотасының бірліктері резервінің көлемі мемлекеттік жоспарлау саласындағы уәкілетті органның ақпаратына сәйкес тиісті кезеңге арналған жалпы ішкі ұлттық өнімнің жыл сайынғы болжамды өсу қарқынының орташа көрсеткіші негізінде есептеледі.

7. Көміртегі квоталары ұлттық жоспарының резервін басқаруды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады.

8. Қондырғының шығарындылары жылына жиырма мың тонна көміртегі диоксидінен асатынын растайтын парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы верификацияланған есеп негізінде әкімшілендіру субъектілерінің қондырғысы квоталанатын қондырғылар санатына енгізіледі.

Осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген қондырғы парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы тиісті верификацияланған есеп ұсынылған жылдан кейінгі жылдың 1 қаңтарынан бастап көміртектік квоталауға жатады.

9. Пайдалануға берілетін жаңа квоталанатын қондырғы пайдалануға берілген жылдан кейінгі жылдың 1 қаңтарынан бастап көміртектік квоталауға жатады.

10. Осы баптың 5-тармағының 5) тармақшасына сәйкес көрсетілген резерв санатына енгізілген көміртегі бірліктері оларды аукцион шарттарында сатуды ұйымдастыру үшін көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторына беріледі.

11. Резервтен көміртегі бірліктерін сатудан түскен қаражат парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуін реттеу жөніндегі іс-шараларды, бағдарламалар мен жобаларды қаржыландыру үшін көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесі операторының шотына түседі.

291-бап. Көміртегі квотасының бірліктерін бөлу

1. Квоталау субъектілерінің арасында көміртегі квотасының бірліктерін бөлу оларды Көміртегі квоталарының ұлттық жоспарында айқындалған көлем шегінде тегін бөлу және аукцион арқылы сату шарттарында жүзеге асырылады.

2. Квоталанатын қондырғылар үшін тегін бөлуге жататын көміртегі квотасы бірліктерінің көлемі парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу қағидаларына сәйкес бенчмарктерді қолдану арқылы есептеледі.

Бенчмарк деп квоталанатын парниктік газдар шығарылуының өнімнің бірлігіне шаққандағы үлестік көлемі түсініледі.

Экономиканың реттелетін секторларындағы бенчмарктердің [тізбесін](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлейді және бекітеді.

3. Көміртегі квотасының бірліктерін аукцион шарттарында сату арқылы бөлу осы Кодекстің [299-бабына](#) сәйкес жүзеге асырылады.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР [Заңымен](#) 4-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))

4. Көміртегі квотасының бірліктерін есепке жатқызу үшін көміртегі бірліктерінің сауда жүйесінің операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізілімін жүргізу қағидаларына сәйкес көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізілімінде автоматты түрде шот ашады.

5. Көміртегі квотасы Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары бекітілген күннен бастап он жұмыс күні ішінде көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізілімінде квоталанатын қондырғы операторының тиісті шотына есепке жатқызылады.

6. Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары қолданылатын шекте көміртегі квотасының бірліктері бір есептік кезеңнен басқасына ауыстырылуы мүмкін.

7. Көміртегі квотасының пайдаланылмаған (өтелмеген) бірліктері Көміртегі квоталарының келесі ұлттық жоспарына ауыстырылмайды.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР [Заңымен](#) 8-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))

8. Көміртегі квотасы бірліктерінің қолданылу мерзімі оларды бөлуге негіз болған тиісті Көміртегі квоталары ұлттық жоспарының соңғы есепті жылынан кейінгі жылдың бірінші қазанында аяқталады.

292-бап. Көміртегі бірліктерін өтеу

1. Көміртегі бірліктерін өтеу деп оларды көміртегі бірліктерін квоталау субъектісінің тиісті шотынан есептен шығару және көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізіліміндегі квоталарды өтеу есебіне есепке жатқызу арқылы айналымнан алу түсініледі.

2. Көміртегі бірліктерін өтеу есепті жылда парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы тіркелген верификацияланған есепке сәйкес айқындалатын, квоталанатын қондырғы шығарған парниктік газдардың іс жүзіндегі квоталанатын шығарылуына тең мөлшерде жыл сайын жүзеге асырылады.

3. Көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы верификацияланған есеп тіркелгеннен кейін бес жұмыс күні ішінде көміртегі квотасының өтелген бірліктерін квоталау субъектісінің шотынан квоталарды өтеу шотына аударады.

293-бап. Квоталанатын қондырғылардың парниктік газдарды шығаруын мониторингтеу

1. Квоталау субъектісі Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары қолданылатын кезеңде орындалуы міндетті квоталанатын қондырғының парниктік газдарды шығаруын мониторингтеу жоспарын (бұдан әрі - мониторингтеу жоспары) әзірлейді.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 2-тармақ жаңа редакцияда (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Квоталау субъектісі Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары қолданылған бірінші жылдың он бесінші сәуіріне дейін парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу қағидаларына сәйкес мемлекеттік көміртегі кадастрындағы мониторинг жоспарының валидацияланған электрондық нысанын толтырады.

Мониторинг жоспарының электрондық нысаны осы тармақтың бірінші бөлігінде белгіленген мерзімде толтырылмаған жағдайда, көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізіліміндегі квоталау субъектісінің шоты бес жұмыс күні ішінде көрсетілген талаптар орындалғанға дейін бұғаттауға жатады.

3. Квоталанатын қондырғының парниктік газдарды шығаруын мониторингтеу парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу қағидаларына сәйкес жүзеге асырылады.

4. Мониторингтеу жоспарының нысаны парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу қағидаларында белгіленеді.

294-бап. Квоталанатын қондырғылардың парниктік газдарды шығаруын түгендеу

1. Парниктік газдардың шығарылуын түгендеу деп есепті кезеңде парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуінің нақты көлемін айқындау түсініледі.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 2-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Квоталау субъектісі ағымдағы жылғы он бесінші сәуірге дейін мемлекеттік көміртегі кадастрында алдыңғы жылғы парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы есептің верификацияланған электрондық нысанын толтыруға міндетті.

Парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы есептің нысаны Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу қағидаларында белгіленеді.

3. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуін есептеу жөніндегі [әдістемені](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлейді және бекітеді.

4. Квоталау субъектісі парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы есептің толтырылған электрондық нысанын верификациялау үшін мемлекеттік көміртегі кадастры арқылы валидациялау және верификациялау жөніндегі аккредиттелген органға жібереді.

5. Валидациялау және верификациялау жөніндегі аккредиттелген орган мемлекеттік көміртегі кадастрында есепті жылғы парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы есепті верификациялауды жүргізеді. Парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы есепке түзетулер енгізу қажет болған жағдайда, валидациялау және верификациялау жөніндегі аккредиттелген орган оны пысықтау үшін квоталау субъектісіне жібереді.

6. Көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы өзіне парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы верификацияланған есеп жіберілген күннен бастап жиырма жұмыс күні ішінде оны бекітілген нысанға сәйкестігі, верификациялаудың болуы, парниктік газдардың шығарылуын есептеудің және парниктік газдардың шығарылуын есептеу үшін пайдаланылған коэффициенттерді қолданудың дұрыстығы тұрғысынан қарайды және қарау нәтижелері бойынша:

1) осы тармақтың бірінші абзацының талаптарына сәйкес келген жағдайда, парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы есепті тіркейді;

2) парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы есеп осы тармақтың бірінші абзацының талаптарына сәйкес келмеген жағдайда, оны пысықтау үшін квоталау субъектісіне жібереді, сондай-ақ валидациялау және верификациялау жөніндегі аккредиттелген органдарға қатысты шаралар қабылдау үшін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органды хабардар етеді.

7. Көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы тіркелген есептер негізінде парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуін талдауды және болжауды жүзеге асырады және қажет болған жағдайда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға Қазақстан Республикасының парниктік газдардың шығарылуын реттеу саласындағы заңнамасын жетілдіру бойынша ұсыныстар енгізеді.

8. Парниктік газдардың шығарылуын түгендеуді бақылау парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу қағидаларына сәйкес жүзеге асырылады.

295-бап. Көміртегі квотасын өзгерту

1. Квоталау субъектісі Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары қолданылған кезеңде квоталанатын қондырғының қуаттылығы ұлғайтылған жағдайда негізгі көміртегі квотасы болмаған немесе оның көлемі жеткіліксіз болған кезде қосымша көміртегі квотасын алу үшін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға өтініш жасайды.

Қуаттылықты ұлғайту деп өнімді алудың, өндірудің, қайта өңдеудің және (немесе) тасудың жылдық көлемін ұлғайту түсініледі.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 2-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Квоталау субъектісі қосымша көміртегі квотасын алу мақсатында есепті жылдан кейінгі жылдың он бесінші сәуірінен ерте емес, бірақ бірінші тамызынан кешіктірмей қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға көміртегі квотасын өзгертуге электрондық нысандағы өтінішті және көміртегі квотасын өзгертуді негіздейтін есеп-қисаптарды береді.

Квоталау субъектісі Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары қолданылған соңғы жыл кезеңінде қосымша көміртегі квотасына өтініш жасаған жағдайда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген құжаттарды есепті жылдан кейінгі жылдың он бесінші сәуірінен ерте емес, бірақ бірінші шілдесінен кешіктірмей береді.

3. Қосымша көміртегі квотасы мына формула бойынша есептеледі:

$$M = (X - Y) \times Z,$$

мұнда:

M - сұралатын қосымша көміртегі квотасы;

X - алдыңғы есепті жылғы парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы верификацияланған есепте көрсетілген өнімнің расталған көлемі;

Y - қолданыстағы Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары бойынша бір жылға қондырғы үшін көміртегі квотасын есептеу үшін пайдаланылған өнім көлемінің мәні;

Z - бенчмарк.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 4-тармақ жаңа редакцияда (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

4. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган есепті жылдан кейінгі жылдың бірінші қыркүйегіне дейін қосымша көміртегі квотасын алу үшін квоталау субъектісі ұсынған құжаттарды қарайды.

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган қосымша көміртегі квотасын беру туралы оң шешім қабылданған жағдайда квоталау субъектісін, квоталанатын қондырғыны және қосымша көміртегі квотасының көлемін көрсете отырып, квоталау субъектісі мен көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторына тиісті хабарламаны үш жұмыс күні ішінде жібереді.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 6-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

6. Құжаттар топтамасы толық ұсынылмаған және (немесе) олар осы баптың 1, 2 және 3-тармақтарының талаптарына сәйкес келмеген жағдайларда қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган оларды пысықтауға жібереді.

Квоталау субъектісі бес жұмыс күні ішінде пысықталған құжаттарды ұсынады.

Квоталау субъектісі пысықталған құжаттарды ұсынғаннан кейін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган оларды алған кезден бастап он бес жұмыс күні ішінде қарайды.

7. Берілген қосымша көміртегі квотасы туралы ақпарат көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесі операторының ресми интернет-ресурсында жарияланады.

8. Квоталанатын қондырғының қуаттылығын төмендету есебінен пайда болған көміртегі квотасының бірліктерін сатуға болмайды және олар парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуі саласындағы мемлекеттік реттеу қағидаларында белгіленген тәртіппен Көміртегі квоталары ұлттық жоспарының резервіне қайтарылуға тиіс.

Қуаттылықты төмендету деп өнімді алудың, өндірудің, қайта өңдеудің және (немесе) тасудың жылдық көлемін төмендету түсініледі.

9. Квоталанатын қондырғы жойылған (пайдаланудан шығарылған) жағдайда квоталау субъектісі тиісті қондырғыны пайдалану жүзеге асырылған соңғы есепті кезеңдегі парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы есепті қоса бере отырып, жою туралы шешім қабылданған күннен бастап он жұмыс күні ішінде бұл туралы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органды хабардар етуге міндетті.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган квоталау субъектісінен хабарламаны алғаннан кейін үш жұмыс күні ішінде көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторын көміртегі квотасының пайдаланылмаған бірліктерін пайдаланудан шығарылған қондырғының шотынан Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары резервінің шотына ауыстыру туралы хабардар етеді.

10. Қосымша көміртегі квотасын беруге арналған резервтің бөлінбеген көміртегі бірліктері тиісті Көміртегі квоталары ұлттық жоспарының соңғы есепті жылы бойынша есептілікті ұсыну мерзімі аяқталған күннен кейін тоқсан жұмыс күні өткен соң өтеледі.

296-бап. Квоталанатын қондырғының операторын ауыстыру

1. Квоталанатын қондырғының операторы ауыстырылған жағдайда, алдыңғы оператордың осы бөлімде көзделген құқықтары мен міндеттерінің барлығы квоталанатын қондырғының жаңа операторына ауысады.

2. Квоталанатын қондырғының жаңа операторы он жұмыс күні ішінде көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторына көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізіліміне тиісті өзгерістер енгізу туралы өтініш беруге міндетті, оған квоталанатын қондырғыға қатысты тиісті құқық белгілейтін құжаттың (қондырғыны сатып алу-сату шартының, қабылдау-беру актісінің немесе квоталанатын қондырғыға қатысты жаңа оператордың меншік құқығын немесе өзге де заңды пайдалану құқығын растайтын өзге де құжаттың) нотариат куәландырған көшірмесі қоса берілуге тиіс.

3. Көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы осы баптың 2-тармағында көзделген өтініш пен құжаттарды алғаннан кейін бес жұмыс күні ішінде көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізіліміне тиісті өзгерістер енгізеді.

297-бап. Квоталанатын қондырғы операторының атауын және (немесе) ұйымдық-құқықтық нысанын өзгерту

1. Квоталанатын қондырғының операторы өзінің атауы және (немесе) ұйымдық-құқықтық нысаны өзгерген жағдайда, он жұмыс күнде ішінде көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторына көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізіліміне тиісті өзгерістер енгізу туралы электрондық нысанда өтініш беруге міндетті.

2. Көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы осы баптың 1-тармағында көзделген өтінішті алғаннан кейін бес жұмыс күні ішінде көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізіліміне тиісті өзгерістер енгізеді.

298-бап. Көміртегі офсеті

1. Көміртегі офсеті деп Қазақстан Республикасында экономиканың кез келген секторында парниктік газдардың шығарылуын қысқартуға және (немесе) парниктік газдардың сіңірілуін ұлғайтуға бағытталған қызметті немесе қызмет түрлерін жүзеге асыру нәтижесінде қол жеткізілген парниктік газдардың шығарылуын қысқарту және (немесе) парниктік газдардың сіңірілуін ұлғайту түсініледі.

Квоталанатын қондырғының парниктік газдардың квоталанатын шығарылуын қысқарту көміртегі офсеті деп танылмайды.

2. Осы баптың 1-тармағының бірінші бөлігінде көрсетілген қызметті немесе қызмет түрлерін жүзеге асыратын жеке немесе заңды тұлға (бұдан әрі - жобаның өтініш берушісі) көміртегі офсетін мақұлдауды алу және офсеттік бірліктер алу мақсатында өз жобасын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның қарауына ұсынуға құқылы.

3. Офсеттік бірлік деп көміртегі офсетін есептеу мақсатында қолданылатын көміртегі бірлігі түсініледі.

4. Көміртегі офсетін мақұлдау және офсеттік бірліктер беру қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлеген және бекіткен [қағидаларға](#) сәйкес жүзеге асырылады.

5. Көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы офсеттік бірліктерді көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізілімінде жобаның өтініш берушісінің шотына беру арқылы оларды айналысқа енгізуді жүзеге асырады.

6. Офсеттік бірліктер айналысқа енгізілу кезінде қолданылу мерзімінің шектелу жағдайларын қоспағанда, қолданылу мерзімі бойынша мерзімсіз болып табылады.

7. Жобаның өтініш берушісінің қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындаған тәртіппен офсеттік бірліктерді сатуға құқығы бар.

8. Квоталау субъектісі көміртегі квотасының бірліктерін өтеу көлемін алынған (сатып алынған) офсеттік бірліктер көлеміне азайтуға құқылы.

299-бап. Көміртегі бірліктері және көміртегі нарығы

1. Көміртегі бірлігі көміртегі квотасының немесе көміртегі офсетінің есептік бірлігі болып табылады және көміртегі диоксиді баламасының бір тоннасына тең болады.

2. Көміртегі бірлігі (көміртегі квотасының бірлігі, офсеттік бірлік) осы Кодекске сәйкес Қазақстан Республикасында көміртегі нарығының субъектілері арасында айналымына рұқсат берілген тауар болып табылады.

3. Мыналар көміртегі нарығының субъектілері болып табылады:

- 1) квоталау субъектілері;
- 2) көміртегі офсеттерін өткізуге қатысатын жеке және заңды тұлғалар;
- 3) көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы.

4. Қазақстан Республикасында көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесі бастапқы және қайталама көміртегі нарықтарынан тұрады.

Бастапқы көміртегі нарығында көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы Көміртегі квоталарының ұлттық жоспары резервінің тиісті санатынан көміртегі квотасының бірліктерін көміртегі нарығының субъектілеріне аукцион шарттарымен сатуды жүзеге асырады.

Қайталама көміртегі нарығында көміртегі нарығының субъектілері тікелей мәміле немесе тауар биржасы арқылы көміртегі бірліктерін өзара сатып алу-сатуды жүзеге асырады.

5. Көміртегі бірліктерінің саудасы [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлейді және бекітеді.

6. Тауар биржасында көміртегі бірліктерінің саудасы Қазақстан Республикасының тауар биржалары туралы [заңнамасына](#) сәйкес ұйымдастырылады.

7. Көміртегі бірліктерінің саудасы жүзеге асырылатын тауар биржасын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган көміртегі бірліктерінің саудасы қағидаларына сәйкес айқындайды.

8. Көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесі операторының көміртегі бірліктерін сатуы және сатып алуы тауар биржасы арқылы жүзеге асырылады.

9. Квоталау субъектісі, жобаның өтініш берушісі мәміле жасау күнгі көміртегі квотасының бірлігі мен офсеттік бірліктің биржалық белгіленімі деңгейінен төмен емес баға бойынша сатып алу-сату шарты бойынша тікелей сату арқылы көміртегі квотасының бірліктері мен офсеттік бірліктерді өткізуге құқылы.

Мәміле жасау күні тауар биржасында көміртегі квотасының бірлігіне немесе офсеттік бірлікке биржалық баға белгіленімі болмаған кезде баға көміртегі квотасы бірлігіне немесе офсеттік бірлікке соңғы қолжетімді баға белгіленімі бойынша айқындалады.

10. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның шешімі бойынша күші жойылған, өтелген, айналыстан алынған немесе айналыстан шығарылған көміртегі бірліктері сауда объектісі бола алмайды.

11. Қазақстан Республикасында айналысқа шығарылған көміртегі бірліктерінің шет мемлекеттің көміртегі нарығындағы саудасы, сондай-ақ шет мемлекетте айналысқа шығарылған көміртегі бірліктерінің Қазақстан Республикасының көміртегі нарығындағы саудасы қағидалары Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарында айқындалады.

300-бап. Көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізілімі

1. Көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізілімі - көміртегі бірліктерін айналысқа енгізуге, сақтауға, беруге, сатып алуға, резервке қоюға, бұғаттауға, өтеуге, жоюға, айналыстан алуға байланысты операцияларды есепке алудың электрондық жүйесі.

2. Көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізілімінде әрбір квоталанатын қондырғыға қатысты жеке шот ашылады.

3. Көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізілімін әзірлеуді және жүргізуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ұйымдастырады.

4. Көміртегі бірліктерінің мемлекеттік тізілімін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [қағидаларға](#) сәйкес көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы қалыптастырады және жүргізеді.

5. Көміртегі бірліктері мемлекеттік тізілімінің негізгі функциялары айналысқа енгізілген, сақтауда тұрған, берілген, сатып алынған, резервке қойылған, бұғатталған, жойылған, өтелген, айналыстан алынған көміртегі бірліктерін дәлме-дәл есепке алуды қамтамасыз ету, сондай-ақ басқа да ұлттық тізілімдермен деректер алмасу болып табылады.

301-бап. Қондырғыларды әкімшілендіру

1. Парниктік газдардың квоталанатын шығарылуының көлемі экономиканың реттелетін секторларында жылына он мыңнан жиырма мың тоннаға дейінгі көміртегі диоксидін құрайтын қондырғы әкімшілендірілетін қондырғы деп танылады.

Әкімшілендірілетін қондырғының операторы әкімшілендіру субъектісі деп танылады.

2. Әкімшілендіру субъектісі ағымдағы жылғы бірінші сәуірге дейінгі мерзімде мемлекеттік көміртегі кадастрында әкімшілендірілетін қондырғының парниктік газдарды шығаруын түгендеу туралы алдыңғы жылғы есептің электрондық нысанын толтыруға міндетті.

3. Әкімшілендірілетін қондырғының парниктік газдарды шығаруын түгендеу туралы есеп верификациялауға жатпайды.

4. Әкімшілендіру субъектісі көміртегі офсетін алу мақсатында парниктік газдардың шығарылуын қысқартуға немесе сіңірілуін ұлғайтуға бағытталған жобаның өтініш берушісі ретінде қатысуға құқылы.

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әкімшілендірілетін қондырғылардың парниктік газдарының квоталанатын шығарылу көлемін бақылауды жүзеге асырады.

302-бап. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуін түгендеудің мемлекеттік жүйесі

1. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуін түгендеудің мемлекеттік жүйесі тиісті кезеңдегі Қазақстан Республикасында парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуінің нақты көлемін айқындау үшін қажетті деректерді жинау, өңдеу, сақтау және талдау жөніндегі ұйымдастырушылық іс-шаралардың жиынтығын білдіреді.

2. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуін мемлекеттік түгендеу үшін ақпарат жинау Қазақстан Республикасының отын-энергетикалық балансының, статистикалық есептіліктің деректеріне, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы есептерде ұсынылған мәліметтерге негізделеді.

3. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуін түгендеудің мемлекеттік жүйесінің жұмыс істеуін ұйымдастыру мен үйлестіруді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады.

4. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуін мемлекеттік түгендеуді дайындауды көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы жүзеге асырады.

5. Парниктік газдардың шығарылуы мен сіңірілуін мемлекеттік түгендеудің толықтығын, ашықтығын және анықтығын бақылау қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [қағидаларға](#) сәйкес жыл сайын жүргізіледі.

303-бап. Мемлекеттік көміртегі кадастры

1. Мемлекеттік көміртегі кадастры парниктік газдардың шығарылу көздерін, олар шығарған шығарындылар көлемін, сондай-ақ қондырғының операторы үшін белгіленген шекаралар шегінде парниктік газдардың шығарылуын қысқарту немесе сіңірілуін ұлғайту көлемін есепке алу жүйесін білдіреді.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мемлекеттік көміртегі кадастрын әзірлеуді және жүргізуді ұйымдастырады.

3. Мемлекеттік көміртегі кадастрын жүргізуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен қағидаларға сәйкес көміртегі бірліктерінің саудасы жүйесінің операторы жүзеге асырады.

4. Мемлекеттік көміртегі кадастры парниктік газдардың шығарылу көздері, қондырғылардың операторлары туралы, парниктік газдардың шығарылу және сіңірілу көлемі туралы мәліметтерді қамтиды.

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мемлекеттік көміртегі кадастрының деректері негізінде парниктік газдардың шығарылу және сіңірілу көлемін мемлекеттік бақылау жүйесін ұйымдастыруды, Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына сәйкес жыл сайынғы есептілік бойынша Қазақстан Республикасы міндеттемелерінің орындалуын қамтамасыз етеді.

304-бап. Валидациялау және верификациялау

1. Валидациялау - парниктік газдардың шығарылуын қысқарту немесе сіңірілуін ұлғайту жөніндегі жобаларды әзірлеу шеңберінде мониторинг жоспарының, сондай-ақ құжаттаманың халықаралық стандарттарда және Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген талаптарға сәйкестігін бағалау мен растаудың жүйелі, тәуелсіз және құжатпен рәсімделген процесі.

2. Верификациялау - парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы есепте және парниктік газдардың шығарылуын қысқарту немесе сіңірілуін ұлғайту жөніндегі жобаларды іске асыру туралы есепте көрсетілген мәліметтердің халықаралық стандарттарда және Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген талаптарға сәйкестігін бағалаудың және анықтығын растаудың жүйелі, тәуелсіз және құжатпен ресімделген процесі.

3. Валидациялау және верификациялау жөніндегі органдарды аккредиттеу Қазақстан Республикасының сәйкестікті бағалау саласындағы аккредиттеу туралы заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады.

4. Валидациялау және верификациялау жөніндегі орган валидациялау мен верификациялаудың анықтығы үшін жауапты болады.

5. Валидациялау мен верификациялау қондырғы операторының қаражаты есебінен жүзеге асырылады.

6. Валидациялау және верификациялау жөніндегі орган өзінің қатысуымен әзірленген парниктік газдардың шығарылуын түгендеу туралы есепті немесе мониторингтеу жоспарын валидациялай немесе верификациялай алмайды.

7. Парниктік газдардың шығарылуын қысқарту немесе сіңірілуін ұлғайту жөніндегі сол бір жобаны валидациялауды және верификациялауды сол бір валидациялау және верификациялау жөніндегі орган жүргізе алмайды.

8. Валидациялау мен верификациялау, егер Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттарда өзгеше көзделмесе, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен валидациялау мен верификациялауды жүргізу [қағидаларына](#) және стандарттау саласындағы уәкілетті орган бекіткен ұлттық стандарттарға сәйкес жүзеге асырылады.

21-тарау. АТМОСФЕРАНЫҢ ОЗОН ҚАБАТЫН ҚОРҒАУ

305-бап. Озон қабаты және оны қорғау

1. Озон қабаты Жер планетасы атмосферасының шекаралық қабатының үстіндегі атмосфералық озон қабатын білдіреді.

2. Озон қабатын қорғау деп озон қабатының бұзылуынан туындаған қолайсыз салдарлардан адамдардың өмірін және (немесе) денсаулығын қорғау және қоршаған ортаны қорғау мақсатында озон қабатының бұзылуын болғызбау және оны қалпына келтіру бойынша мемлекеттік органдар, заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлер жүзеге асыратын шаралар жүйесі түсініледі.

306-бап. Озонды бұзатын заттар және олармен жұмыс істеу

1. Озон қабатын бұзатын заттар (бұдан әрі - озонды бұзатын заттар) деп дербес немесе қоспада болатын, қызметте пайдаланылатын не қызмет өнімі болып табылатын және Жердің озон қабатына зиянды әсер етуі мүмкін химиялық заттар түсініледі.

2. Осы Кодекске сәйкес озонды бұзатын заттарға жатқызылмаған химиялық заттар озон үшін қауіпсіз заттар деп танылады.

307-бап. Озон қабатын қорғау саласындағы қызметті мемлекеттік реттеу

Озон қабатын қорғау саласындағы қызметті мемлекеттік реттеуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады және ол:

- 1) озонды бұзатын заттарды тұтынуды реттеуді;
- 2) озонды бұзатын заттармен жұмыс істеуді реттеуді қамтиды.

308-бап. Озонды бұзатын заттарды тұтынуды реттеу

1. Озонды бұзатын заттарды тұтыну деп белгілі бір кезеңде Қазақстан Республикасының шегінен тыс тұрақты орналастыру үшін әкетілген озонды бұзатын заттарды шегере отырып, Қазақстан Республикасының аумағына тұрақты орналастыру үшін әкелінген озонды бұзатын заттардың жалпы көлемі түсініледі.

2. Озонды бұзатын заттарды тұтынуды реттеуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган:

1) Қазақстан Республикасының озон қабатын бұзатын заттар жөніндегі халықаралық шарттарына сәйкес озонды бұзатын заттарды тұтыну лимиттерін (квоталарын) белгілеу;

2) озонды бұзатын заттарды және құрамында олар бар өнімдерді Еуразиялық экономикалық одаққа мүше болып табылмайтын мемлекеттерден Қазақстан Республикасының аумағына әкелуді және Қазақстан Республикасының аумағынан осы мемлекеттерге әкетуді лицензиялауды жүзеге асыру;

3) озонды бұзатын заттарды және құрамында олар бар өнімдерді Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттерден Қазақстан Республикасының аумағына әкелуге және Қазақстан Республикасының аумағынан осы мемлекеттерге әкетуге рұқсаттар беру арқылы жүзеге асырады.

Озонды бұзатын заттарды және олар құрамында бар өнімдерді Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттерден Қазақстан Республикасының аумағына әкелуге және Қазақстан Республикасының аумағынан осы мемлекеттерге әкетуге рұқсаттар беру қағидаларын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

309-бап. Озонды бұзатын заттармен жұмыс істеуді реттеу

1. Озонды бұзатын заттармен жұмыс істеу мынадай операцияларды қамтиды:

1) өнімдер мен жабдықтарды үстеп құю операцияларын қоса алғанда, өндірісте, техникалық қызмет көрсету немесе жөндеу кезінде не өзге де технологиялық процестерде озонды бұзатын заттарды пайдалану (бұдан әрі - озонды бұзатын заттарды пайдалану);

2) озонды бұзатын заттарды тасу;

3) озонды бұзатын заттарды сақтау;

4) машиналар мен жабдықтардағы, олардың құрауыш бөліктеріндегі, контейнерлердегі озонды бұзатын заттарды оларға техникалық қызмет көрсету барысында

немесе оларды пайдаланудан шығару алдында алу, жинау және сақтау түсінілетін озонды бұзатын заттарды рекуперациялау;

5) озонды бұзатын заттардың тұтынушылық қасиеттерін қалпына келтіру мақсатында рекуперацияланған озонды бұзатын заттарды өңдеу түсінілетін озонды бұзатын заттарды қалпына келтіру;

б) қалпына келтіруге жатпайтын озонды бұзатын заттарды рециркуляциялау немесе залалсыздандыру мақсатында механизмдерден, жабдықтардан, контейнерлерден және басқа да құрылғылардан оларға техникалық қызмет көрсету барысында немесе есептен шығарар алдында алынатын озонды бұзатын заттарды жинауға және сақтауға бағытталған іс-шаралар кешені түсінілетін озонды бұзатын заттарды кәдеге жарату.

2. Озонды бұзатын заттарды рециркуляциялау (рециклдеу) - рекуперацияланған озонды бұзатын заттарды қалпына келтірілгеннен кейін қайта пайдалану.

3. Озонды бұзатын заттарды залалсыздандыру - озон қабатын қоса алғанда, қоршаған ортаға зиянды әсер етпейтін құрамдастарға тұрақты трансформациялауға немесе ыдырауға әкелетін бұзу арқылы озонды бұзатын заттардың қауіпті қасиеттерін жою.

4. Озонды бұзатын заттармен жұмыс істеуді реттеуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган озонды бұзатын заттарды пайдаланып жұмыстар жүргізуге, құрамында озонды бұзатын заттар бар жабдықтарды жөндеуге, монтаждауға, қызмет көрсетуге, озонды бұзатын заттарды тасуға, сақтауға, рекуперациялауға, қалпына келтіруге, кәдеге жаратуға рұқсат беру арқылы жүзеге асырады.

Осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген қызметті жүзеге асыруға рұқсаттар беру қағидаларын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

310-бап. Озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастры және оларды түгендеу

1. Озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастры олардың орналасқан жері, құрамдастық құрамы, сандық және сапалық сипаттамалары, пайдалану шарттары туралы деректерді қамтитын, озонды бұзатын заттарды тұтыну мен олармен жұмыс істеуді есепке алудың кезең-кезеңмен толықтырылып отыратын және нақтыланатын жүйесін білдіреді.

2. Озонды бұзатын заттардың барлық түрі озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастрында есепке алуға жатады.

3. Озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастрын әзірлеуді және жүргізуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ұйымдастырады.

4. Озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастрын жүргізу [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

5. Озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастры мемлекеттік органдарды, мүдделі жеке және заңды тұлғаларды қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз етуге қатысты технологиялық, экономикалық, құқықтық және басқа да шешімдерді бағалауға, болжауға, әзірлеуге арналған ақпаратпен қамтамасыз ету, сондай-ақ Қазақстан Республикасының халықаралық міндеттемелерін орындау мақсатында озонды бұзатын заттарды жалпымемлекеттік кешенді есепке алуды жүргізу мақсатында жүргізіледі.

6. Озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастрының деректері негізінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган озонды бұзатын заттардың тұтынушылығын талдауды және болжауды жүзеге асырады, Қазақстан Республикасы ратификациялаған озон қабатын қорғау жөніндегі халықаралық шарттарға сәйкес жыл сайынғы есептілік бойынша Қазақстан Республикасының міндеттемелерін орындау үшін озонды бұзатын заттарды мемлекеттік бақылау жүйесін ұйымдастыруды қамтамасыз етеді.

7. Озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастрын жүргізу үшін озонды бұзатын заттармен жұмыс істеуді жүзеге асыратын және (немесе) құрамында озонды бұзатын заттары бар жабдық балансында болатын заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлер қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен нысандар бойынша озонды бұзатын заттармен жұмыс істеу жөніндегі есепті және озонды бұзатын заттарды түгендеу жөніндегі есепті қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға ұсынады.

8. Озонды бұзатын заттарды түгендеу деп жабдықтардағы және техникалық құрылғылардағы озонды бұзатын заттардың көлемін айқындау түсініледі.

Озонды бұзатын заттарды түгендеу [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

9. Озонды бұзатын заттармен жұмыс істеу жөніндегі есеп жыл сайын 1 қаңтардағы жағдай бойынша есепті жылдан кейінгі жылдың бірінші тоқсанынан кешіктірілмей қағаз және (немесе) электрондық жеткізгіштерде озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастрын жүргізу қағидаларына сәйкес озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастры жүйесінде электрондық нысанды толтыру және ақпарат беруге жауапты лауазымды адамның электрондық цифрлық қолтаңбасымен қол қою арқылы ұсынылады.

Озонды бұзатын заттарды түгендеу жөніндегі есеп бастапқыда 1 қаңтардағы жағдай бойынша есепті жылдан кейінгі жылдың бірінші тоқсанынан кешіктірілмей қағаз және (немесе) электрондық жеткізгіштерде озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастрын жүргізу қағидаларына сәйкес озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастры ақпараттық жүйесінде нысанды толтыру және ақпарат беруге жауапты лауазымды адамның электрондық цифрлық қолтаңбасымен қол қою арқылы ұсынылады және өзгерістер енгізілген жағдайда, қайта ұсынылады.

10. Озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастрының жиынтық деректері ашық және қолжетімді болып табылады.

11. Озонды бұзатын заттардың мемлекеттік кадастры қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ақпараттық жүйесінде және интернет-ресурсында орналастырылады және жаңартылып отырады.

311-бап. Озонды бұзатын заттармен жұмыс істеу және оларды тұтыну жөніндегі қызметке қойылатын жалпы талаптар

1. Заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлер озонды бұзатын заттармен жұмыс істеген кезде:

1) Қазақстан Республикасының озон қабатын қорғау туралы халықаралық міндеттемелеріне сәйкес озонды бұзатын заттарды тұтынуды қысқартуға және оларды тұтынуды толық тоқтату үшін қажетті шаралар қабылдауға;

2) осы Кодекстің және озонды бұзатын заттармен жұмыс істеу қағидаларының талаптарын сақтауға;

3) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның талап етуі бойынша мемлекеттік экологиялық бақылау жүргізу кезінде бақылауды жүзеге асыру үшін қолда бар озонды бұзатын заттар мен құрамында озонды бұзатын заттар бар өнімді, сондай-ақ озонды бұзатын заттармен жұмыс істеу жөніндегі құжаттаманы ұсынуға;

4) озонды бұзатын заттарды тұтынудың белгіленген лимиттерін асырмауға;

5) озонды бұзатын заттарды түгендеу қағидаларына және озонды бұзатын заттармен жұмыс істеуді және оларды тұтынуды есепке алу қағидаларына сәйкес озонды бұзатын заттармен жұмыс істеуді және оларды тұтынуды түгендеу мен есепке алуды жүргізуге;

6) оларды қауіпсіз пайдалануды, сақтауды, тасуды, рекуперациялауды, қалпына келтіруді, кәдеге жаратуды қамтамасыз етуге;

7) кәдеге жарату, қалпына келтіру, рекуперациялау және (немесе) залалсыздандыру мақсатында озонды бұзатын заттарды жинау және оларды герметикалық ыдыста сақтау жөніндегі іс-шараларды әзірлеуге және орындауға міндетті.

2. Мыналарға:

1) жеке тұлғалардың озонды бұзатын заттарды жеке пайдалануы үшін (коммерциялық емес мақсатта) алып өтуіне;

2) Еуразиялық экономикалық одақтың кедендік аумағына әкелуге және (немесе) Еуразиялық экономикалық одақтың кедендік аумағынан әкетуге тыйым салу белгіленген озонды бұзатын заттармен және құрамында озонды бұзатын заттар бар өніммен жұмыс

істеуге, оларды кәдеге жаратуды, рециркуляциялауды және қалпына келтіруді (немесе) залалсыздандыруды қоспағанда;

3) озонды бұзатын заттардың технологиялық шығындарын қоспағанда, осындай заттарды жобалау, конструкторлық және өзге де техникалық құжаттамада белгіленген көлемде атмосфералық ауаға шығаруға;

4) Еуразиялық экономикалық одақтың кедендік аумағына әкелуге және (немесе) Еуразиялық экономикалық одақтың кедендік аумағынан әкетуге тыйым салу белгіленген озонды бұзатын заттармен жұмыс істеу көзделетін технологияларды, жабдықтарды, заттар мен материалдарды пайдалана отырып, объектілерді жобалауға, реконструкциялауға, техникалық қайта жарактандыруға, кеңейтуге, жаңасын салуға, оларды кәдеге жаратуды, рециркуляциялауды және қалпына келтіруді (немесе) залалсыздандыруды қоспағанда, тыйым салынады.

Осы тармақтың бірінші бөлігі озонды бұзатын заттарды Қазақстан Республикасының аумағына әкелуге және Қазақстан Республикасының аумағынан әкетуге тыйым салу енгізілген жағдайда қолданысқа енгізіледі.

3. Озонды бұзатын заттармен жұмыс істеу [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

22-тарау. КЛИМАТТЫҢ ӨЗГЕРУІНЕ БЕЙІМДЕЛУ САЛАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ

312-бап. Климаттың өзгеруі және оған бейімделу

1. Климаттың өзгеруі деп климат жай-күйінің не оның онжылдық немесе одан да ұзақ кезеңдегі өзгермелілігінің орташа көрсеткіштерінің статистикалық елеулі ауытқуы түсініледі, ол жаһандық атмосфера құрамындағы өзгерістерді тудыратын адамның қызметіне тікелей немесе жанама түрде байланысты болады және салыстырмалы уақыт кезеңдері ішінде байқалатын климаттың табиғи ауытқуларына әсер етеді.

2. Климаттың өзгеруіне бейімделу осы Кодекске және Қазақстан Республикасының климаттың өзгеруі саласындағы халықаралық шарттарына сәйкес жүзеге асырылады және байқалатын әрі болжанатын климаттың өзгеруінің әсер етуіне байланысты шығындарды болғызбау және төмендету және пайданы пайдалану процесін білдіреді.

Климаттың өзгеруінің әсер етуі деп климаттың өзгеруінен және онымен байланысты экстремалдық метеорологиялық және өзге табиғи құбылыстардан туындаған, экологиялық жүйелердегі, қоғамдағы және экономикадағы байқалатын және болжанатын оң және теріс әсерлер түсініледі.

Климаттың өзгеруіне осалдық деп экологиялық жүйелердің, қоғамның және экономиканың климаттың өзгеруінің қолайсыз әсерлеріне ұшырауы түсініледі.

313-бап. Мемлекеттік басқарудың мақсаттары, басым салалары және климаттың өзгеруіне бейімделудің негізгі қағидаттары

1. Климаттың өзгеруіне бейімделу адам денсаулығы, экологиялық жүйелер, қоғам және экономика үшін климаттың өзгеруі себебінен болатын қолайсыз салдарлар мен залалды болғызбау және оны азайту, климаттың өзгеруіне осалдықты төмендету, сондай-ақ климаттың өзгеруіне байланысты қолайлы мүмкіндіктерді пайдалану мақсатында жүзеге асырылады.

2. Мемлекеттік басқарудың мынадай: ауыл шаруашылығы, су шаруашылығы, орман шаруашылығы, азаматтық қорғау салалары климаттың өзгеруіне бейімделу үшін басым салалар болып табылады.

3. Климаттың өзгеруіне бейімделу процесі мынадай қағидаттарға негізделеді:

1) әлеуметтік-экономикалық дамудың орта мерзімдік және ұзақ мерзімдік жоспарларында климаттың өзгеруінің әсер етуін есепке алудың міндеттілігі;

2) басым салалардан бастап климаттың өзгеруіне бейімделу процесін іске асырудың кезеңділігі;

3) осы баптың 2-тармағында көрсетілген басым салалардың барлығын қамтитын климаттың өзгеруіне бейімделуге жергілікті атқарушы органдардың салааралық тәсілі;

4) климаттың өзгеруіне бейімделу бойынша жүзеге асырылатын шаралар мен климаттың өзгеруінің қолайсыз әсер етуін төмендету арасында байланыстың болуы.

314-бап. Климаттың өзгеруіне бейімделу процесіне қойылатын жалпы талаптар

1. Климаттың өзгеруіне бейімделу процесі мынадай сатыларды қамтиды:

1) ақпарат жинау және климаттың өзгеруіне осалдықты бағалау;

2) климаттың өзгеруіне бейімделуді жоспарлау;

3) климаттың өзгеруіне бейімделу жөніндегі шараларды әзірлеу;

4) климаттың өзгеруіне бейімделу жөніндегі шараларды жүзеге асыру;

5) климаттың өзгеруіне бейімделу жөніндегі шаралардың тиімділігін мониторингтеу және бағалау;

6) климаттың өзгеруінің әсер етуі және климаттың өзгеруіне бейімделу жөніндегі шаралардың тиімділігі туралы есептілік;

7) мониторингтеу мен бағалау нәтижелері негізінде климаттың өзгеруіне бейімделу жөніндегі шараларды түзету.

2. Климаттың өзгеруіне бейімделу процесін климаттың өзгеруіне бейімделу үшін басым ретінде айқындалған мемлекеттік басқару салалары бойынша уәкілетті орталық атқарушы органдар және облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары жүзеге асырады.

3. Осы Кодекстің [313-бабының 2-тармағында](#) көрсетілген, климаттың өзгеруіне бейімделу үшін басым мемлекеттік басқару салалары бойынша тиісті мемлекеттік бағдарламаларды әзірлеу және іске асыру шеңберінде уәкілетті орталық атқарушы органдар және облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары осы баптың 1-тармағында көрсетілген климаттың өзгеруіне бейімделу процесінің сатыларын жүзеге асырады.

4. Осы баптың 1-тармағында көрсетілген сатыларды жүзеге асыру жөніндегі талаптар қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен климаттың өзгеруіне бейімделу процесін ұйымдастыру және іске асыру [қағидаларына](#) сәйкес іске асырылады.

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган климаттың өзгеруі мәселелері жөніндегі халықаралық шарттарға сәйкес климаттың өзгеруіне бейімделу нәтижелері бойынша есептілікті жүзеге асырады.

315-бап. Ақпарат жинау және климаттың өзгеруіне осалдықты бағалау жөніндегі талаптар

1. Бейімделу үшін басым мемлекеттік басқару салалары бойынша уәкілетті орталық атқарушы органдар және облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары климаттың өзгеруіне бейімделу жөніндегі шараларды жоспарлау, әзірлеу және жүзеге асыру үшін климаттың өзгеруіне осалдықты бағалауды ұйымдастырады.

2. Климаттың өзгеруіне осалдықты бағалау:

1) ағымдағы және өткен климаттық үрдістер мен оқиғалар;

2) климаттың болашақтағы өзгерістерін болжау;

3) климаттың ағымдағы және өткен әсер етуі;

4) климаттың өзгеруінің болжанатын әсер етуі туралы ақпарат пен деректерді жинау негізінде жүзеге асырылады.

3. Ұлттық деңгейде басым салалар бойынша климаттың өзгеруіне осалдықты бағалауды ауыл шаруашылығы, су шаруашылығы, орман шаруашылығы саласындағы

және азаматтық қорғау саласындағы уәкілетті органдар өз құзыреттеріне сәйкес ұйымдастырады.

4. Климаттың өзгеруіне осалдықты бағалауды жергілікті деңгейде облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың және астананың жергілікті атқарушы органдары климаттың өзгеруіне бейімделу үшін басым мемлекеттік басқару салалары бойынша ұйымдастырады.

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган климаттың өзгеруіне бейімделу процесін ұйымдастыру және іске асыру қағидаларына сәйкес климаттың өзгеруіне осалдықты бағалау бойынша ақпараттық және әдістемелік жәрдем көрсетеді.

316-бап. Климаттың өзгеруіне бейімделуді жоспарлау

1. Климаттың өзгеруіне бейімделуді жоспарлау климаттың өзгеруіне бейімделу саласындағы Қазақстан Республикасы мемлекеттік саясатының негізгі бағыттары бойынша жүзеге асырылады және климаттың өзгеруіне осалдықты бағалау нәтижелеріне негізделеді.

2. Климаттың өзгеруіне бейімделуді ұлттық деңгейде жоспарлау осы Кодекстің [313-бабының 2-тармағында](#) көрсетілген, климаттың өзгеруіне бейімделу үшін басым мемлекеттік басқару салалары бойынша климаттың өзгеруінің әсер етуін есепке алу және тиісті мемлекеттік бағдарламаларда климаттың өзгеруіне бейімделу жөніндегі шараларды қарастыру арқылы жүзеге асырылады.

3. Климаттың өзгеруіне бейімделуді жергілікті деңгейде жоспарлауды облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары жергілікті деңгейде мемлекеттік экологиялық саясатты іске асыру шеңберінде климаттың өзгеруінің әсер етуін есепке алу және климаттың өзгеруіне бейімделу жөніндегі шараларды қарастыру арқылы жүзеге асырады.

19-БӨЛІМ. ҚАЛДЫҚТАР

23-тарау. ҚАЛДЫҚТАР ТУРАЛЫ ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

317-бап. Қалдықтар ұғымы

1. Өндіру, жұмыстарды орындау, қызметтер көрсету процесінде немесе тұтыну процесінде түзілген, иесі қалдықтар деп тікелей танитын не заңның талаптарына орай жоюға немесе қалпына келтіруге жіберуге тиісті, немесе жою немесе қалпына келтіру жөніндегі операцияларға ұшыратуға ниеттенетін не ұшырататын кез келген заттар, материалдар немесе нәрселер (оның ішінде, өздерінің тұтынушылық қасиеттерін жоғалтқан тауарлар) қалдықтар деп түсініледі.

2. Мыналар қалдықтарға жатпайды:

- 1) бөлінетін газ (шаң-газ-ауа қоспасы) құрамында атмосфераға шығарылатын заттар;
- 2) сарқынды сулар;
- 3) алынбаған ластанған топырақ қабатын қоса алғанда, өздерінің табиғи қалпында жатқан ластанған жерлер;
- 4) жермен тығыз байланысты жылжымайтын мүлік объектілері;
- 5) алынған ластанбаған топырақтар;
- 6) құрылыс қызметі процесінде жерде жұмыстарды жүргізу кезінде өздері табиғи қалпында жатқан жерден алынған және жобалау құжатына сәйкес, өздері бөлініп алынған сол бір құрылыс алаңының аумағында құрылыс салу мақсатында өзінің табиғи күйінде пайдаланылып жатқан немесе пайдаланылатын кең таралған пайдалы қатты қазбалар;

7) Қазақстан Республикасының жекелеген қару түрлерінің айналымын мемлекеттік бақылау саласындағы заңнамасына сәйкес кәдеге жаратуға жататын атыс қаруы, оқ-дәрілер және жарылғыш заттар.

318-бап. Қалдықтардың иелері

1. Қалдықтарды түзуші немесе заңды иелігінде қалдықтар болатын кез келген тұлға қалдықтардың иесі деп түсініледі.

2. Қызметті жүзеге асыру процесінде қалдықтар түзілетін кез келген тұлға (қалдықтарды бастапқы түзуші) немесе осындай қалдықтардың қасиеттерінің немесе құрамының өзгеруіне әкелетін өңдеуді, араластыруды немесе өзге де операцияларды жүзеге асыратын кез келген тұлға (қалдықтарды қайталама түзуші) қалдықтарды түзуші деп танылады.

319-бап. Қалдықтарды басқару

1. Қалдықтар түзілген кезден бастап түпкілікті жойылғанға дейін қалдықтарға қатысты жүзеге асырылатын операциялар қалдықтарды басқару деп түсініледі.

2. Қалдықтарды басқару жөніндегі операцияларға:

1) түзілген жерінде қалдықтарды жинақтау;

2) қалдықтарды жинау;

3) қалдықтарды тасу;

4) қалдықтарды қалпына келтіру;

5) қалдықтарды жою;

6) осы тармақтың 1), 2), 4) және 5) тармақшаларында көзделген операцияларды жүзеге асыру процесінде орындалатын қосалқы операциялар;

7) қалдықтарды жинау, тасу, қалпына келтіру және (немесе) жою жөніндегі операцияларды байқауды жүргізу;

8) жойылған (жабық, пайдаланудан шығарылған) қалдықтарды жою объектілеріне қызмет көрсету жөніндегі қызмет жатады.

3. Үй шаруашылықтарын қоспағанда, қалдықтарды басқару жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын тұлғалар тиісті қызметті жүзеге асыру кезінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен тізбеге енгізілген қалдықтарды басқару саласындағы ұлттық стандарттарды сақтауға міндетті. Осындай ұлттық стандарттарда көзделген талаптарды бұзу Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылыққа алып келеді.

4. Үй шаруашылықтарын қоспағанда, қалдықтарды басқару жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын тұлғалар қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган белгілеген тәртіппен қалдықтарды басқару жөніндегі есептілікті ұсынуға міндетті.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 5-тармақпен толықтырылды (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді)

5. Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың және астананың жергілікті өкілді органдары тиісті облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың және астананың аумақтарында қалдықтардың пайда болуын болғызбау, оларды бөлек жинау, қайтадан пайдалануға дайындау, қайта өңдеу, кәдеге жарату және жою (құрту және (немесе) көму) жөніндегі қызметті реттеу және ұйымдастыру ерекшеліктерін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша белгілеуі мүмкін.

320-бап. Қалдықтарды жинақтау

1. Қалдықтардың түзілуі немесе қалдықтарды түпкілікті қалпына келтіру немесе жою сәтіне дейін одан әрі басқару процесінде жүзеге асырылатын, осы баптың 2-тармағында көрсетілген мерзімдер ішінде арнайы белгіленген орындарда қалдықтарды уақытша жинап қою қалдықтарды жинақтау деп түсініледі.

2. Қалдықтарды жинақтау орындары:

1) қалдықтарды жинау (мамандандырылған ұйымдарға беру) немесе осы қалдықтар қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларға ұшырайтын объектіге оларды өз бетінше әкету күніне дейін алты айдан аспайтын мерзімге қалдықтарды түзілген жерінде уақытша жинап қоюға;

2) пайдаланудан шыққан көлік құралдарын және (немесе) өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасын қоспағанда, қауіпті емес қалдықтар қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларға ұшырайтын объектіге оларды әкету күніне дейін үш айдан аспайтын мерзімге қауіпті емес қалдықтарды жинау процесінде уақытша жинап қоюға (контейнерлерде, қайта тиеу және сұрыптау станцияларында);

3) қалдықтар қалпына келтіруге немесе жоюға жіберілгенге дейін алты айдан аспайтын мерзімге осы қалдықтар қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларға ұшырайтын объектіде оларды уақытша жинап қоюға арналады.

Пайдаланудан шыққан көлік құралдары және (немесе) өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасы үшін оларды жинау процесінде уақытша жинап қою мерзімі алты айдан аспауға тиіс;

4) тау-кен өндіру және тау-кен қайта өңдеу өндірістерінің қалдықтарын, оның ішінде металлургия және химия-металлургия өндірістерінің қалдықтарын олар қалпына келтіруге немесе жоюға жіберілген күнге дейін он екі айдан аспайтын мерзімге түзілген жерінде уақытша жинап қоюға арналады.

3. Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына сәйкес қалдықтарды арнайы белгіленген және жабдықталған жерлерде (алаңдарда, қоймаларда, көмбелерде, контейнерлерде және өзге де сақтау объектілерінде) ғана жинақтауға рұқсат етіледі.

4. Осы баптың 2-тармағында көрсетілген мерзімдерден асыра отырып және (немесе) қалдықтарды жинақтаудың белгіленген лимиттерінен (I және II санаттағы объектілер үшін) немесе қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияда көрсетілген қалдықтарды жинақтау көлемдерінен (III санаттағы объектілер үшін) асыра отырып, қалдықтарды жинақтауға тыйым салынады.

321-бап. Қалдықтарды жинау

1. Қалдықтарды қалпына келтіруге немесе жоюға одан әрі жіберу мақсатында мамандандырылған ұйымдардың жеке және заңды тұлғалардан қалдықтарды ұйымдасқан түрде қабылдау жөніндегі қызметі қалдықтарды жинау деп түсініледі.

Қалдықтарды жинау жөніндегі операциялар қалдықтарды жинау процесінде сұрыптау және жинақтау жөніндегі қосалқы операцияларды қамтуы мүмкін.

Жинау процесінде қалдықтарды жинақтау деп Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына сәйкес арнайы жабдықталған жерлерде қалдықтарды сақтау түсініледі, оларда түзілген жерінен әкетілген қалдықтар осы қалдықтарды қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларға ұшырайтын объектіге одан әрі тасуға дайындау мақсатында түсіріледі.

2. Қалдықтарды жинау жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын тұлғалар осы Кодекстің талаптарына сәйкес қалдықтарды бөлек жинауды қамтамасыз етуге міндетті.

Қалдықтарды одан әрі мамандандырылған басқаруды оңайлату мақсатында оларды түрлері немесе топтары бойынша бөлек жинау қалдықтарды бөлек жинау деп түсініледі.

3. Қалдықтарды бөлек жинауға, оның ішінде міндетті түрде бөлек жинауға жататын қалдықтардың түрлеріне немесе топтарына (түрлерінің жиынтығына) қойылатын талаптарды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы Кодекстің талаптарына сәйкес және техникалық, экономикалық және экологиялық тұрғыдан орындылығын ескере отырып айқындайды.

4. Бөлек жинау мынадай фракциялар бойынша жүзеге асырылады:

1) «құрғақ» (қағаз, картон, металл, пластик және шыны);

2) «дымқыл» (тамақ қалдықтары, органика және өзге).

5. Қалдықтарды басқарудың одан арғы барлық кезеңдерде бөлек жиналған қалдықтарды араластыруға тыйым салынады.

322-бап. Қалдықтарды тасу

1. Қалдықтарды жинау, сұрыптау, өңдеу, қалпына келтіру және (немесе) жою процесінде түзілген, жинақталатын орындар арасында арнайы көлік құралдарының көмегімен қалдықтардың орнын ауыстыруға байланысты қызмет қалдықтарды тасу деп түсініледі.

2. Қалдықтарды тасу осы Кодекстің талаптары сақтала отырып жүзеге асырылады.

323-бап. Қалдықтарды қалпына келтіру

1. Қандай да бір пайдалы функцияны орындау үшін пайдаланылуы мүмкін басқа материалдарды алмастыру мақсатында көрсетілген функцияны орындау үшін қалдықтарды пайдалану басты мақсаты болып табылатын, қалдықтардың көлемін қысқартуға бағытталған кез келген операция, оған қосанақты өндірістік объектіде немесе экономиканың белгілі бір секторында жүзеге асырылатын, осындай функцияларды орындау үшін осы қалдықтарды дайындау жөніндегі қосалқы операциялар қалдықтарды қалпына келтіру деп танылады.

Қалдықтарды қалпына келтіру жөніндегі операцияларға:

- 1) қалдықтарды қайтадан пайдалануға дайындау;
- 2) қалдықтарды қайта өңдеу;
- 3) қалдықтарды кәдеге жарату жатады.

2. Қалдықтарды қайтадан пайдалануға дайындау жай-күйін тексеруді, тазалауды және (немесе) жөндеуді қамтиды, солар арқылы қалдыққа айналған өнім немесе оның құрамдастары қандай да бір өзгеше өңдеу жүргізілмей қайтадан пайдалануға дайындалады.

3. Қалдықтарды қайта өңдеу деп осы баптың 4-тармағында көзделген жағдайларды қоспағанда, мақсатына қарамастан өнімді, материалдарды немесе заттарды одан әрі өндіруде (дайындауда) пайдалану үшін жарамды болатын пайдалы құрамдастарды, шикізатты және (немесе) өзге де материалдарды қалдықтардан алуға бағытталған механикалық, физикалық, химиялық және (немесе) биологиялық процестер түсініледі.

4. Қалдықтарды қайта өңдеуден басқа өзге де мақсатта, оның ішінде жылу немесе электр энергиясын алу, әртүрлі отын түрлерін өндіру үшін қайталама энергетикалық ресурс ретінде пайдалану, сондай-ақ құрылыс салу, жердегі немесе жер қойнауындағы қазылған кеңістіктерді (бос жерлерді) толтыру (салу, көму) мақсатында немесе ландшафттарды жасау немесе өзгерту кезінде инженерлік мақсатта қайталама материалдық ресурс ретінде пайдалану процесі қалдықтарды кәдеге жарату деп түсініледі.

324-бап. Қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату

1. Органикалық қалдықтардан биогаз және өзге отын алуды қоспағанда, қалдықтардың көлемін азайту және энергия алу, оның ішінде оларды қайталама және (немесе) энергетикалық ресурстар ретінде пайдалану мақсатында қалдықтарды термиялық өңдеу процесі қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату деп түсініледі.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітетін [тізбе](#) бойынша қалдықтар энергетикалық кәдеге жаратуға ұшырамайды.

3. Қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату жөніндегі объектілерді пайдалану қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітетін қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату жөніндегі объектілерді пайдалануға қойылатын экологиялық [талаптарға](#) сәйкес жүзеге асырылады.

Қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату жөніндегі объектілерді пайдалануға қойылатын экологиялық талаптар Еуропа Парламентінің және Еуропалық Одақ Кеңесінің

«Өнеркәсіптік шығарындылар туралы (ластануды кешенді түрде болғызбау және оны бақылау туралы)» ЕО/2010/75 Директивасына баламалы болуға тиіс.

Қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату жөніндегі объектілерге қалдықтарды энергетикалық кәдеге жаратуға арналған техникалық құрылғылар мен қондырғылардың және олармен өзара байланысты қалдықтарды энергетикалық кәдеге жаратуға технологиялық тұрғыдан қажетті құрылысжайлар мен инфрақұрылымның жиынтығы жатады.

4. Қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату жөніндегі жаңа объектілерді салуға және пайдалануға арналған шығындарды өтеу жаңартылатын энергия көздерін қолдау жөніндегі қаржы-есеп айырысу орталығының қалдықтарды энергетикалық кәдеге жаратуды пайдаланатын энергия өндіруші ұйымдар өндірген және олар Қазақстан Республикасының біртұтас электр энергетикалық жүйесіне берген электр энергиясын Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайтын индекстеуді ескере отырып, өткізілген аукциондық сауда-саттық қорытындысы бойынша айқындалған аукциондық бағалармен сатып алуы арқылы жүзеге асырылады.

5. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітетін аукциондық бағаларды индекстеу [тәртібін](#) қамтитын, қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату арқылы өндірілген электр энергиясына шекті аукциондық [бағаларды](#) айқындау қағидаларына сәйкес, қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату арқылы өндірілген электр энергиясына шекті аукциондық бағаларды бекітеді.

6. Қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату жөніндегі жобаларды іріктеу бойынша аукциондық сауда-саттыққа, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен қалдықтарды энергетикалық кәдеге жаратуды пайдаланатын энергия өндіруші ұйымдардың тізбесіне енгізілген және қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату жөніндегі объектілерді пайдалануға технологиялық тұрғыдан қажетті, жаңа, бұрын пайдалануда болмаған техникалық құрылғылар мен қондырғыларды қолданатын энергия өндіруші ұйымдар жіберіледі.

Қалдықтарды энергетикалық кәдеге жаратуды пайдаланатын энергия өндіруші ұйымдардың тізбесін қалыптастыру [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

7. Қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату жөніндегі объектілердің электр энергиясын өндіру, оны беру және тұтыну процесінде туындайтын қоғамдық қатынастар Қазақстан Республикасының электр энергетикасы туралы және жаңартылатын энергия көздерін пайдалануды қолдау саласындағы заңнамасында реттеледі.

325-бап. Қалдықтарды жою

1. Қалдықтарды көмуге немесе құртуға дайындау жөніндегі (оның ішінде, оларды сұрыптау, өңдеу, залалсыздандыру жөніндегі) қосалқы операцияларды қоса алғанда, қалпына келтіру болып табылмайтын, қалдықтарды көму немесе құрту жөніндегі кез келген операция қалдықтарды жою деп танылады.

2. Қалдықтарды көму - қалдықтарды алу ниетінсіз, шектелмеген мерзім ішінде қауіпсіз сақтау үшін қалдықтарды арнайы белгіленген орындарда жинап қою.

3. Қалдықтарды құрту - қалдықтарды термиялық, химиялық немесе биологиялық процестер арқылы жою тәсілі, мұны қолдану нәтижесінде қалдықтардың көлемі және (немесе) массасы айтарлықтай азаяды және физикалық жай-күйі мен химиялық құрамы өзгереді, бірақ өнім өндіру немесе энергия алу оның басты мақсаты болып табылмайды.

326-бап. Қалдықтарды басқару кезіндегі қосалқы операциялар

1. Қосалқы операцияларға қалдықтарды сұрыптау және өңдеу жатады.

2. Жинау процесінде және (немесе) қалдықтар қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларға ұшырайтын объектілерде жеке жүзеге асырылатын немесе жинауға дейін қалдықтарды жинақтау кезінде жүзеге асырылатын, қалдықтарды түрлері және (немесе)

фракциялары бойынша бөлу не қалдықтарды құрамдастары бойынша бөлшектеу жөніндегі операциялар қалдықтарды сұрыптау деп түсініледі.

3. Процесінде қалдықтарды одан әрі басқаруды жеңілдету мақсатында қалдықтар өздерінің сипаттамасын өзгертетін физикалық, термиялық, химиялық немесе биологиялық әсер етуге ұшырайтын және жинау процесінде және (немесе) қалдықтар қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларға ұшырайтын объектілерде жеке жүзеге асырылатын немесе жинауға дейін қалдықтарды жинақтау кезінде жүзеге асырылатын операциялар қалдықтарды өңдеу деп түсініледі.

Қалдықтардың қауіпті қасиеттерін азайту немесе жою үшін оларды механикалық, физикалық-химиялық немесе биологиялық өңдеу қалдықтарды залалсыздандыру деп түсініледі.

327-бап. Қалдықтарды басқару жөніндегі операцияларға қойылатын негіз құрайтын экологиялық талап

Қалдықтарды басқару жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын тұлғалар тиісті операцияларды адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына зиян келтіру, экологиялық залал келтіру қатерін төндірмейтіндей етіп және атап айтқанда:

1) суға, оның ішінде жерасты суларына, атмосфералық ауаға, топыраққа, жануарлар дүниесі мен өсімдіктер әлеміне тәуекелсіз;

2) ландшафттар мен ерекше қорғалатын табиғи аумақтарға теріс ықпалын тиізбей орындауға міндетті.

328-бап. Қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік экологиялық саясаттың қағидаттары

Осы Кодекстің [5-бабында](#) баяндалған жалпы қағидаттарға қосымша қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік экологиялық саясат мынадай арнайы қағидаттарға негізделеді:

1) сатылық;

2) шығу көзіне жақындық;

3) қалдықтарды түзушінің жауапкершілігі;

4) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері.

329-бап. Сатылық қағидаты

1. Қалдықтарды түзушілер мен олардың иелері қоршаған ортаны қорғау және Қазақстан Республикасының орнықты дамуын қамтамасыз ету мүддесіне орай, қалдықтардың түзілуін болғызбау және түзілген қалдықтарды басқару жөніндегі шараларды олардың артықшылығының кемуі тәртібімен мынадай реттілікпен қолдануға тиіс:

1) қалдықтардың түзілуін болғызбау;

2) қалдықтарды қайтадан пайдалануға дайындау;

3) қалдықтарды қайта өңдеу;

4) қалдықтарды кәдеге жарату;

5) қалдықтарды жою.

Осы тармақтың бірінші бөлігінің 2) - 5) тармақшаларында көзделген операцияларды жүзеге асыру кезінде қалдықтардың иелері, қажет болған кезде, сұрыптау, өңдеу және жинақтау жөніндегі қосалқы операцияларды орындауға құқылы.

2. Қалдықтардың түзілуін болғызбау деп зат, материал немесе өнім қалдық болғанға дейін қабылданатын және:

1) түзілетін қалдықтар көлемін азайтуға (оның ішінде, өнімді қайтадан пайдалану немесе оның қызмет ету мерзімін ұлғайту арқылы);

2) түзілген қалдықтардың қоршаған ортаға және адамдардың денсаулығына жағымсыз әсер ету деңгейін төмендетуге;

3) материалдардағы немесе өнімдегі зиянды заттардың болуын азайтуға бағытталатын шаралар түсініледі.

Осы тармақтың бірінші бөлігінің 1) тармақшасында қайтадан пайдалану деп әлі қалдық болмаған өнім немесе оның құрамдастары осындай өнім немесе оның құрамдастары жасалған мақсат бойынша қайтадан пайдаланылатын кез келген операция түсініледі.

3. Осы баптың 2-тармағында көзделген шараларды жүзеге асыру мүмкін болмаған жағдайда, қалдықтар қалпына келтіруге жатады.

4. Қалпына келтірілуі мүмкін емес қалдықтар осы Кодекстің [327-бабының](#) талаптарына сәйкес келуге тиіс қауіпсіз әдістермен жойылуға жатады.

5. Сатылық қағидатын қолдану кезінде сақтық қағидаты мен орнықты даму қағидаты, техникалық мүмкіндіктер мен экономикалық орындылығы, сондай-ақ қоршаған ортаға, адамдардың денсаулығына және елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына әсер етудің жалпы деңгейі назарға алынуға тиіс.

330-бап. Шығу көзіне жақындық қағидаты

Түзілген қалдықтар, егер бұл техникалық, экономикалық және экологиялық тұрғыдан негізделген болса, өздерінің түзілу көзіне мүмкіндігінше жақын қалпына келтірілуге немесе жойылуға тиіс.

331-бап. Қалдықтарды түзушінің жауапкершілігі қағидаты

Қалдықтарды түзушілер болып табылатын кәсіпкерлік субъектілері қалдықтар түзілген кезден бастап осы Кодекстің [339-бабының 3-тармағына](#) сәйкес лицензия негізінде қалдықтарды қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын тұлғаның иелігіне берілген кезге дейін осындай қалдықтарды тиісінше басқаруды қамтамасыз етуге жауапты болады.

332-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қағидаты

Қазақстан Республикасының аумағында осы Кодекстің [386-бабының 1-тармағына](#) сәйкес бекітілетін тізбе бойынша тауарлардың жекелеген түрлерін өндіруді немесе Қазақстан Республикасының аумағына осындай тауарларды әкелуді жүзеге асыратын жеке және заңды тұлғалардың осы Кодекске сәйкес, оның ішінде осындай тауарлардың адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына және қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуін төмендету мақсатында кеңейтілген міндеттемелері болады.

333-бап. Қалдықтар мәртебесінің тоқтатылуы

1. Қалдықтардың жекелеген түрлері оларға қатысты қалпына келтіру жөніндегі операциялар жүргізілгеннен кейін және осындай операциялар нәтижесінде түзілген заттар немесе материалдар осы Кодекске сәйкес белгіленген өлшемшарттарға сай келгеннен кейін қалдықтар мәртебесін жоғалтады және дайын өнім немесе қайталама ресурс (материалдық немесе энергетикалық) санатына ауысады.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 2-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Осы баптың 1-тармағына сәйкес қалдықтар мәртебесін жоғалтатын қалдықтардың түрлері пластмасса, пластик, полиэтилен, полиэтилентерефталатты қаптама қалдықтарын, макулатураны (қағаз бен картон қалдықтарын), пайдаланылған шыны ыдыс пен шыны сынықтарын, түсті және қара металл сынықтарын, пайдаланылған шиналар мен тоқыма өнімін, сондай-ақ қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [тізбе](#) бойынша қалдықтардың өзге де түрлерін қамтиды.

3. Осы баптың 1-тармағында көрсетілген өлшемшарттарды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мынадай шарттарға сәйкес әзірлейді және бекітеді:

- 1) зат немесе материалдар өндірісте белгілі бір мақсатта пайдаланылуы мүмкін;
  - 2) Қазақстан Республикасында немесе оның шегінен тыс жерлерде затты немесе материалды өткізу үшін нарықтың немесе сұраныстың болуы;
  - 3) заттың немесе материалдардың тиісті өнімге немесе оны белгілі бір мақсатта пайдалануға қойылатын экологиялық және санитариялық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келуі;
  - 4) затты немесе материалдарды пайдаланудың қоршаған ортаға немесе адамдардың денсаулығына зиянды әсер етуге алып келмеуі.
- Қазақстан Республикасының заңнамасында қалдықтарды қалпына келтіру нәтижесінде түзілген заттардағы немесе материалдардағы ластағыш заттардың шекті концентрациясы қалдықтардың мәртебесін тоқтату [өлшемшарты](#) ретінде айқындалуы мүмкін.

334-бап. Қалдықтарды басқару саласындағы нормалау

1. Қалдықтарды жинақтау лимиттері мен оларды көмуге арналған лимиттер тиісті экологиялық рұқсат негізінде I және II санаттағы объектілер үшін белгіленеді.
2. III және IV санаттағы объектілерде қалдықтарды жинақтау және (немесе) көму экологиялық нормалауға жатпайды.
3. Қалдықтарды жинақтау лимиттері мен қалдықтарды көму лимиттерін әзірлеу және бекіту, қалдықтарды басқару туралы есептілікті ұсыну және бақылау қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [қағидаларға](#) сәйкес жүзеге асырылады.

335-бап. Қалдықтарды басқару бағдарламасы

1. I және (немесе) II санаттағы объектілердің операторлары, сондай-ақ қалдықтарды сұрыптау, өңдеу жөніндегі, оның ішінде залалсыздандыру, қалпына келтіру және (немесе) жою жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын тұлғалар қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [қағидаларға](#) сәйкес қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеуге міндетті.
2. Қалдықтарды басқару бағдарламасы экологиялық рұқсаттың ажырамас бөлігі болып табылады.
3. Қалдықтарды басқару бағдарламасы сатылық қағидатына сәйкес әзірленеді және түзілетін және (немесе) үшінші тұлғалардан алынатын қалдықтардың көлемі мен құрамы, оларды жинақтау, жинау, тасу, залалсыздандыру, қалпына келтіру және жою тәсілдері туралы мәліметтерді, сондай-ақ қалдықтардың түзілуін қысқарту, оларды қайтадан пайдалану, қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесін ұлғайту бойынша ұсынылатын шаралардың сипаттамасын қамтуға тиіс.
4. I санаттағы объектілер үшін қалдықтарды басқару бағдарламасы осы Кодекске сәйкес әзірленетін және бекітілетін ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыларға сәйкес ең үздік қолжетімді техникаларды пайдалану қажеттігі ескеріле отырып әзірленеді.

336-бап. Қауіпті қалдықтарды қалпына келтіру және жою саласындағы қызметті лицензиялау

1. Кәсіпкерлік субъектілері қауіпті қалдықтарды қайта өңдеу, залалсыздандыру, кәдеге жарату және (немесе) құрту жөніндегі жұмыстарды орындау (қызметтерді көрсету) үшін «Рұқсаттар және хабарламалар туралы» Қазақстан Республикасы [Заңының](#) талаптарына сәйкес қызметтің тиісті кіші түрі бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы жұмыстарды орындауға және қызметтерді көрсетуге лицензия алуға міндетті.
2. Осы баптың 1-тармағында көзделген қызмет түрлерін жүзеге асыру мақсатында лицензияда:
  - 1) тұлға тиісті операцияларды жүзеге асыруы мүмкін қауіпті қалдықтардың типі мен көлемі;

- 2) қауіпті қалдықтармен жасалатын операциялардың түрлері;
  - 3) операциялардың әрбір түріне арналған алаңға қойылатын техникалық және өзге де талаптар;
  - 4) операциялардың әрбір түрі үшін қолданылуға тиіс әдіс көрсетіледі.
3. Қалдықтарды жинау жөніндегі операцияларды жүзеге асыру үшін лицензия талап етілмейді.
4. Осы баптың 1-тармағының талабы қауіпті қалдықтарды түзушілер болып табылатын кәсіпкерлік субъектілеріне меншікті қауіпті қалдықтарды қалпына келтіру, залалсыздандыру және жою бөлігінде қолданылмайды.
5. Осы баптың талаптары Қазақстан Республикасының атом энергиясын пайдалану саласындағы заңнамасына сәйкес лицензиялауға жататын радиоактивті қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі қызметке қолданылмайды.

337-бап. Қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерінің хабардар ету режимі

1. Қалдықтарды жинау, сұрыптау және (немесе) тасу, қауіпті емес қалдықтарды қалпына келтіру және (немесе) құрту жөніндегі кәсіпкерлік қызметті жоспарлайтын немесе жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері «Рұқсаттар және хабарламалар туралы» Қазақстан Республикасының [Заңында](#) белгіленген тәртіппен қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға қызметті бастау немесе тоқтату туралы хабарлама беруге міндетті.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган осы баптың 1-тармағында көрсетілген субъектілерден хабарламаларды қабылдауды жүзеге асырады, «Рұқсаттар және хабарламалар туралы» Қазақстан Республикасының [Заңына](#) сәйкес рұқсаттар мен хабарламалардың мемлекеттік электрондық тізілімін (бұдан әрі - қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерінің тізілімі) қалыптастырады және жүргізеді.

Қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерінің тізілімін жүргізу тәртібі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [қағидаларда](#) белгіленеді.

3. Қалдықтарды жинау, сұрыптау және (немесе) тасу, қауіпті емес қалдықтарды қалпына келтіру және (немесе) құрту жөніндегі кәсіпкерлік қызметті осы баптың 1-тармағына сәйкес хабардар етпей жүзеге асыруға тыйым салынады.

4. Осы баптың 1-тармағында көрсетілген қалдықтарды басқару саласындағы субъектілер:

- 1) кәсіпкерлік субъектісі таратылған;
- 2) сот шешімі заңды күшіне енген;
- 3) кәсіпкерлік субъектісі өз қызметін ерікті түрде тоқтату туралы өтінішін берген жағдайларда, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның шешімі негізінде қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерінің тізілімінен шығарылады.

Бұл ретте кәсіпкерлік субъектісі өтініш бергенге дейін өз міндеттемелерінің барлығын орындауға тиіс.

5. Осы баптың 1-тармағында көрсетілген қалдықтарды басқару саласындағы субъектілер:

1) Қазақстан Республикасы экология заңнамасының талаптарын жүйелі түрде (қатарынан күнтізбелік он екі ай ішінде үш реттен көп) бұза отырып қызметті жүзеге асырған;

2) қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерінің тізіліміне енгізілген күннен бастап қатарынан күнтізбелік он екі ай ішінде қызметті жүзеге асырмаған жағдайларда, сот шешімі негізінде қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерінің тізілімінен шығарылады.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР [Заңымен](#) 6-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))

6. Осы баптың 1-тармағының талабы қалдықтарды түзушілер болып табылатын кәсіпкерлік субъектілеріне қалдықтарды жинағанға дейін олар түзілген жерде меншікті қалдықтарды жинақтау және сұрыптау; меншікті қауіпті емес қалдықтарын қалпына келтіру және (немесе) жою бөлігінде қолданылмайды.

338-бап. Қалдықтардың түрлері және оларды сыныптау

1. Шығу тегіне, қасиеттеріне және басқарылу технологиясына сәйкес ортақ белгілері бар қалдықтардың жиынтығы қалдықтардың түрі деп түсініледі.

Қалдықтардың түрлері қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [қалдықтар сыныптауышы](#) (бұдан әрі - қалдықтар сыныптауышы) негізінде анықталады.

2. Қалдықтар сыныптауышы қалдықтардың әрбір түрінің шығу тегі мен құрамы ескеріле отырып әзірленеді және қажет болған жағдайларда, қалдықтарды қауіптілерге немесе қауіпті еместерге жатқызу мақсатында қауіпті заттар концентрациясының лимиттеуші көрсеткіштерін айқындайды.

3. Қалдықтар сыныптауышында қалдықтардың әрбір түрі алты таңбалы код беру арқылы сәйкестендіріледі.

4. Қалдықтардың түрлері осы Кодекстің талаптары ескеріле отырып, қалдықтар сыныптауышына сәйкес қауіптілерге немесе қауіпті еместерге жатқызылады.

Қалдықтар сыныптауышындағы қалдықтардың жекелеген түрлері олардың құрамындағы қауіпті заттар концентрациясының деңгейіне немесе қалдықтар түрінің қауіпті сипаттамаларының адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына және қоршаған ортаға ықпал ету дәрежесіне қарай әртүрлі кодтар беріле отырып («айналы» қалдықтар түрі), бір мезгілде қауіпті және қауіпті емес деп айқындалуы мүмкін.

5. Қалдықтарды осы бапқа сәйкес қауіптілерге немесе қауіпті еместерге және қалдықтар сыныптауышының белгілі бір кодына жатқызуды қалдықтардың иесі өз бетінше жүргізеді.

6. Затты немесе материалды қалдықтар сыныптауышына енгізу мұндай затты немесе материалды қалдықтар санатына жатқызу кезінде айқындаушы фактор болып табылмайды. Қалдықтар сыныптауышына енгізілген зат немесе материал, егер олар осы Кодекстің [317-бабының](#) талаптарына сәйкес қалдықтар анықтамасына сәйкес келсе, қалдықтар деп танылады.

339-бап. Қалдықтарға меншік құқығы және оларды басқару үшін жауапкершілік

1. Қалдықтар заттай құқықтар объектісі болып табылады. Қалдықтарға заттай құқықтардың туындауына, өзгеруіне және тоқтатылуына байланысты қоғамдық қатынастар осы Кодексте көзделген ерекшеліктер ескеріле отырып, Қазақстан Республикасының [азаматтық заңнамасында](#) реттеледі.

2. Қалдықтарды түзушілер өздері шығарған қалдықтардың меншік иелері болып табылады.

3. Осы Кодексте көзделген жағдайларды қоспағанда, қалдықтарды түзуші, қалдықтардың қазіргі және бұрынғы меншік иелері мұндай қалдықтарды осы Кодекстің [336-бабына](#) сәйкес лицензия негізінде қалдықтарды қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын тұлғаның иелігіне берген кезге дейін «Ластаушы төлейді» қағидатына сәйкес қалдықтарды басқару жөніндегі экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз ету үшін жауапты болады.

Коммуналдық қалдықтарды түзушілер қалдықтар түзілген кезден бастап оларды қалдықтарды жинау, қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын тұлғаларға берген кезге дейін қалдықтарды басқару жөніндегі экологиялық талаптардың сақталуы үшін жауапты болады.

Осы Кодексте көзделген жағдайларды қоспағанда, қалдықтарды жинау жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын тұлғалар қалдықтарды иелігіне алған кезден бастап мұндай қалдықтарды осы Кодекстің [336-бабына](#) сәйкес лицензия негізінде қалдықтарды

қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын тұлғаға берген кезге дейін қалдықтарды басқару жөніндегі экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз етілуі үшін жауапты болады.

4. Қалдықтардың иелері қалдықтарды өз бетінше қауіпсіз басқаруды жүзеге асыруға немесе сатылық қағидаты мен осы Кодекстің [327-бабының](#) талаптарына сәйкес қалдықтарды басқару жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілеріне қалдықтарды беру арқылы оларды қауіпсіз басқаруды қамтамасыз етуге міндетті.

5. Мемлекеттік меншік объектілерінде түзілетін немесе сот шешімі бойынша, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде көзделген басқа да жағдайларда мемлекет меншігіне түскен деп танылған қалдықтардың меншік иесі мемлекет болып табылады.

6. Егер қалдықтардың меншік иесі оларға меншік құқығынан бас тарту мақсатында басқа тұлғаның меншігіндегі немесе жер пайдалануындағы жер учаскесінде қалдықтарды қалдырса, осындай жер учаскесі меншігінде немесе жер пайдалануында болатын тұлға қалдықтарды пайдалануға кірісіп немесе оларды меншікке алғанын куәландыратын өзге де әрекеттерді жасап, осындай қалдықтарды өз меншігіне айналдыруға, сондай-ақ көрсетілген қалдықтардың одан әрі пайдаланылуына қарамастан, бұрынғы меншік иесінің қалдықтарды жер учаскесіне қалдыруына байланысты өзі шеккен залалдарды өтеуін сот тәртібімен талап етуге құқылы.

7. Қалдықтарды жинау, қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілеріне қалдықтарды беру, егер тараптар өзгеше шарттарда келісім жасаспаса, қалдықтарға меншік құқығының мұндай субъектілерге бір мезгілде өтуін, оның ішінде контейнерлік алаңдар аумағында орналасқан контейнерлерге немесе белгіленген қалдықтарды жинау орындарына қалдықтарды салу кезінде өтуін білдіреді.

8. Қалдықтар орналасқан жер учаскесінің меншік иесі немесе жер учаскесінің жер пайдаланушысы өзгерген кезде қалдықтарға меншік құқығы туралы мәселе Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес шешіледі.

9. Мемлекеттік меншік объектілерін жекешелендіру кезінде қалдықтарға меншік құқығы, сондай-ақ оларды қауіпсіз басқару, жерлерді рекультивациялау және қалпына келтіру жөніндегі міндет, егер «Мемлекеттік мүлік туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес осы объектілерді жекешелендіру шарттарында өзгеше көзделмесе, жаңа меншік иесіне өтеді.

340-бап. Иесіз қалдықтарды басқару

1. Меншік иесі жоқ немесе меншік иесі анықталмаған қалдықтар сот шешімімен иесіз деп танылады және тұлғаның өтініші бойынша осы тұлғаның меншігіне түседі.

2. Жер учаскесінің меншік иелері немесе жер пайдаланушылары өздерінің жер учаскелерінде иесіз қалдықтарды анықтаған кезде осы қалдықтарды пайдалануға кірісіп не қалдықтарды өз меншігіне айналдырғанын куәландыратын өзге де әрекеттерді жасап, осы қалдықтарды өз меншігіне айналдыруға құқығы бар.

3. Облыстың (республикалық маңызы бар қаланың, астананың) жергілікті атқарушы органы өз аумағында иесіз қалдықтарды анықтауға жауапты болады және осындай қалдықтардың болуы туралы хабарды алған кезден бастап алты ай ішінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органды хабардар етуге және осындай қалдықтарды республикалық немесе коммуналдық меншікке түсті деп тану туралы талаппен сотқа жүгінуге міндетті.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган иесіз қалдықтар табылған жағдайда да осы қалдықтарды республикалық немесе коммуналдық меншікке түсті деп тану туралы талаппен сотқа жүгінуге міндетті.

4. Иесіз қауіпті қалдықтар сот шешімі бойынша республикалық немесе коммуналдық меншікке түседі.

5. Иесіз қауіпті қалдықтарды басқару тәртібін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді. Мұндай қалдықтарды басқаруды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымы немесе жергілікті атқарушы органдар жүзеге асырады.

6. Жергілікті атқарушы орган сот шешімімен мемлекеттік меншікке түсті деп танылған иесіз қалдықтарды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен иесіз қалдықтарды басқару [қағидаларына](#) сәйкес басқаруды жүзеге асырады.

341-бап. Қалдықтардың түзілу көлемін азайтуды және түзілетін қалдықтарды қалпына келтіру үлесін ұлғайтуды ынталандыру

Жергілікті атқарушы органдар қалдықтардың түзілу көлемін азайтуды, түзілетін қалдықтарды қалпына келтіру үлесін ұлғайтуды, олардың қауіптілік деңгейін төмендетуді, қалдықтардың түзілу көлемін азайтуға бағытталған технологияларды енгізетін, өнім өндіру (жұмыстарды орындау, қызметтерді көрсету) процесінде түзілетін қалдықтарды қалпына келтіруді жоспарлайтын, осындай қалдықтарды жинау мен дайындауды, тиісті кәсіпорындар мен цехтар салуды жүзеге асыратын, сондай-ақ қалдықтарды қалпына келтіруге арналған жабдықтар өндіруді ұйымдастыратын, қалдықтардың түзілу көлемін азайту және түзілетін қалдықтарды қалпына келтіру үлесін ұлғайту жөніндегі іс-шараларды қаржыландыруға пайлық үлеспен қатысатын кәсіпкерлік субъектілерінің шаруашылық қызметін ынталандыру жөніндегі іс-шараларды айқындайды және жүзеге асырады.

24-тарау. ҚАУІПТІ ҚАЛДЫҚТАР

342-бап. Қауіпті қалдықтар туралы жалпы ережелер

1. Мынадай қасиеттердің біріне немесе бірнешеуіне ие қалдықтар қауіпті деп танылады:

HP1 жарылу қауіптілік;

HP2 тотығу қасиеттері;

HP3 өрт қауіптілік;

HP4 тітіркендіргіштік әсер;

HP5 өзіндік ерекшелікті жүйелі уыттылық (нысана-ағзаға аспирациялық уыттылық);

HP6 өте қатты уыттылық;

HP7 канцерогендік;

HP8 жегілеуші әрекет;

HP9 инфекциялық қасиеттері;

HP10 бала туу үшін уыттылық;

HP11 мутагендік;

HP12 сумен, ауамен немесе қышқылмен жанасу кезінде уытты газдардың түзілуі;

HP13 сенсбилизация;

HP14 экоуыттылық;

HP15 бастапқы қалдықтардан жанама түрде бөлінетін, жоғарыда санамаланған қауіпті қасиеттерді көрсете алу қабілеті;

HP16 жойылуы қиын органикалық ластағыштар (ЖҚОҚ).

Осы тармақтың бірінші бөлігінде санамаланған қасиеттердің біріне де ие емес және қоршаған ортаға, адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына өз бетінше немесе басқа заттармен байланысқа түскен кезде тікелей немесе ықтимал қауіп төндірмейтін қалдықтар қауіпті емес қалдықтар деп танылады.

2. Қауіпті заттардың бастапқы концентрациясының деңгейін қалдықты қауіптілер санатына жатқызу мақсатында айқындалған шекті мәннен төмен деңгейге дейін төмендету мақсатында қалдықтарды араластыруға немесе сұйылтуға жол берілмейді.

3. Қауіпті қалдықтардың түзілуі мен жинақталуы барынша азайтылуға тиіс.

343-бап. Қауіпті қалдықтардың паспорты

1. Қауіпті қалдықтардың паспортын қызмет процесінде қауіпті қалдықтар түзілетін жеке және заңды тұлғалар жасайды және бекітеді.

2. Қауіпті қалдықтардың паспорты мынадай міндетті бөлімдерді қамтуға тиіс:

1) қауіпті қалдықтардың атауы және олардың қалдықтар сыныптауышына сәйкес коды;

2) қалдықтарды түзушінің деректемелері: жеке тұлға үшін жеке сәйкестендіру нөмірі және заңды тұлға үшін бизнес сәйкестендіру нөмірі, оның тұрған жері;

3) қауіпті қалдықтар түзілетін объектінің тұрған жері;

4) қалдықтардың шығу тегі: бастапқы тауардың (өнімнің) атауымен бірге, нәтижесінде қалдықтар түзілген технологиялық процестің немесе нәтижесінде тауар (өнім) өзінің тұтынушылық қасиеттерін жоғалтқан процестің атауы;

5) қалдықтардың қауіпті қасиеттерінің тізбесі;

6) қалдықтардың химиялық құрамы және олардың құрамдастарының қауіпті қасиеттерінің сипаттамасы;

7) қалдықтарды басқарудың ұсынылатын тәсілдері;

8) қалдықтарды басқару кезіндегі қажетті сақтық шаралары;

9) қалдықтарды тасуға және тиеу-түсіру жұмыстарын жүргізуге қойылатын талаптар;

10) қауіпті қалдықтарға байланысты табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардың және олардың салдарларының алдын алу және жою жөніндегі, оның ішінде тасу және тиеу-түсіру жұмыстарын жүргізу кезіндегі шаралар;

11) қосымша ақпарат (қалдықтарды түзуші хабарлайтын өзге де ақпарат).

3. Қауіпті қалдықтар паспортының нысанын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді, ол қауіпті қалдықтардың әрбір түріне жеке толтырылады және қалдықтар түзілген кезден бастап үш ай ішінде осы Кодекстің 384-бабында айқындалатын тәртіппен ұсынылады.

4. Қауіпті қалдықтардың паспорты мерзімсіз құжат болып табылады.

5. Қалдықтар қасиеттерінің өзгеруі туындаған процестің технологиялық регламентінің өзгеруінен қалдықтардың қауіпті қасиеттері осылай өзгерген немесе неғұрлым егжей-тегжейлі және нақты қосымша ақпарат түскен жағдайда, қауіпті қалдықтардың паспорты қайта қарауға жатады.

6. Қауіпті қалдықтардың жаңартылған паспорты үш ай ішінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жіберіледі.

7. Қалдықтарды түзуші қауіпті қалдықтар паспорттарының көшірмелерін осындай қалдықтардың партиясын немесе оның бір бөлігін таситын жеке немесе заңды тұлғаға, сондай-ақ қауіпті қалдықтардың осындай партиясының (партияның бір бөлігінің) әрбір жүк алушысына ұсынуға міндетті.

8. Қауіпті қалдықтардың алынған партиясын басқа материалдармен араластыруды қоса алғанда, оларды қайта өңдеу кезінде осындай қалдықтарды түзуші қауіпті қалдықтардың жаңа паспортын ресімдеуге және оны қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жіберуге міндетті.

9. Қауіпті қалдықтың химиялық және құрамдастық құрамы аккредиттелген зертхана орындаған осы қалдық үлгілерін сынау хаттамаларымен расталады. Өздерінің тұтынушылық қасиеттерін жоғалтқан тауарлармен (өніммен) ұсынылған қауіпті қалдықтар үшін техникалық шарттарға сәйкес бастапқы тауардың (өнімнің) құрамдастық құрамы туралы мәліметтер көрсетіледі.

344-бап. Қауіпті қалдықтарды басқару кезіндегі экологиялық талаптар

1. Осы Кодекстің 327-бабының талаптары сақталған кезде тиісті экологиялық рұқсаты бар кәсіпкерлік субъектілері ғана қауіпті қалдықтарды араластыруды жүзеге асыра алады.

Араластыру технологиялық регламентке және (немесе) ең үздік қолжетімді техникаларға сәйкес қауіпті қалдықтарды қалпына келтіру немесе жою кезінде адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына және қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді барынша азайту мақсатында жүзеге асырылады.

2. Қауіпті қалдықтарды экологиялық рұқсат болған кезде - арнайы жабдықталған орындарда көмуге, ал қауіпті қалдықтар жер қойнауына, оның ішінде шахталардың, кеніштердің және көлік еңістерінің суландырылмаған жерасты тау-кен қазбаларында көмілген жағдайда жер қойнауын пайдалану саласындағы уәкілетті органның келісімімен де рұқсат етіледі.

Қауіпті қалдықтарды жинақтауға немесе көмуге бөлінген аумақта оларды басқаруға байланысты емес қызметтің басқа да түрлерін жүзеге асыруға тыйым салынады.

3. Қауіпті қалдықтарды көму орны қалдықтың түрі, қауіптілік дәрежесі және көмілген күні көрсетіле отырып, жергілікті жерде жақсы көрінетін тану белгілерімен белгіленуге тиіс.

4. Қауіпті қалдықтарды жинау, тасу, қалпына келтіру және (немесе) жою жөніндегі кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектісі қауіпті қалдықтарды басқару кезінде туындауы мүмкін төтенше және авариялық жағдайлар кезінде іс-қимыл жасау жоспарын әзірлеуге міндетті.

345-бап. Қауіпті қалдықтарды тасу кезіндегі экологиялық талаптар

1. Қауіпті қалдықтарды тасу барынша азайтылуға тиіс.

2. Қауіпті қалдықтарды мынадай жағдайларда:

1) тасу мақсатында қауіпті қалдықтардың тиісті қаптамасы мен таңбалануы болса;

2) арнайы жабдықталған және арнайы белгілермен жарақталған көлік құралдары болса;

3) қауіпті қалдықтар паспорты және тасылатын қауіпті қалдықтардың көлемі, оларды тасу мақсаты мен межелі орны көрсетілген қауіпті қалдықтарды тасуға және беруге арналған құжаттама болса;

4) қауіпті қалдықтарды тасу кезіндегі, сондай-ақ тиеу-түсіру жұмыстарын орындауға қойылатын қауіпсіздік талаптары сақталса, тасуға жол беріледі.

3. Тасу мақсатында қауіпті қалдықтарды қаптау және таңбалау тәртібі Қазақстан Республикасының көлік туралы заңнамасында белгіленеді.

4. Қауіпті қалдықтарды көлік құралдарында тасу тәртібі, тиеу-түсіру жұмыстарын орындауға қойылатын талаптар және экологиялық және санитариялық-эпидемиологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі басқа да талаптар көлік және коммуникация саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган бекітетін және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен және халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органмен келісілген нормалар мен қағидаларда айқындалады.

5. Қауіпті қалдықтар көлік құралына тиелген, оларды қауіпті қалдықтарды тасуды жүзеге асыратын жеке немесе заңды тұлға қабылдап алған кезден бастап оларды белгіленген жерде көлік құралынан түсіргенге дейін осындай қалдықтармен қауіпсіз жұмыс істеу үшін осындай көлік құралы тиесілі көлік ұйымы немесе тұлға жауапты болады.

346-бап. Қауіпті қалдықтарды трансшекаралық тасымалдау

1. Қауіпті қалдықтарды трансшекаралық тасымалдауды және оларды аулаққа шығаруды бақылау туралы Базель конвенциясына (бұдан әрі - Базель конвенциясы) және (немесе) Қазақстан Республикасы ратификациялаған өзге де халықаралық шарттарға сәйкес қауіпті деп танылатын қалдықтар тобы осы баптың мақсаты үшін қауіпті қалдықтар деп есептеледі.

2. Қауіпті және басқа да қалдықтарды Қазақстан Республикасының аумағына әкелу, Қазақстан Республикасының аумағынан әкету және Қазақстан Республикасының аумағы арқылы транзиттеу [Базель конвенциясының](#), Қазақстан Республикасы ратификациялаған өзге де халықаралық шарттардың және Қазақстан Республикасы заңдарының талаптары сақтала отырып, Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындаған [тәртіппен](#) жүзеге асырылады.

3. Қауіпті қалдықтарды Қазақстан Республикасының аумағы арқылы трансшекаралық тасымалдау қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның қорытындысы негізінде жүзеге асырылады. Қорытынды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [тәртіппен](#) және нысан бойынша шығарылады.

4. Қауіпті қалдықтарды Қазақстан Республикасының аумағынан [Базель конвенциясына](#) қатысушы мемлекеттерге және ұлттық заңнамасының шеңберінде қауіпті қалдықтарды импорттауға тыйым салған дамушы елдерге, сондай-ақ егер осындай қалдықтарды пайдалану экологиялық негізделген түрде жүзеге асырылмайды деп пайымдауға негіз болса, экспорттауға тыйым салынады. Бұдан басқа, қауіпті қалдықтарды оңтүстік ендіктен 60 градус оңтүстікке қарай орналасқан елдерге жою үшін экспорттауға тыйым салынған.

5. Қауіпті қалдықтарды трансшекаралық тасымалдау кезінде осындай қалдықтардың иелері белгіленіп отырған қауіпті қалдықтарды трансшекаралық тасымалдауға қатысты мұндай тасымалдаудың қоршаған ортаға, адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына ықтимал салдарлары көрсетілетін ақпаратты мүдделі мемлекеттерге беруге міндетті.

6. Қауіпті қалдықтар трансшекаралық тасымалдау кезінде қаптау, таңбалау және тасу саласында жалпыға бірдей қабылданған халықаралық қағидалар мен нормаларға сәйкес қапталуға, таңбалануға және тасуға тиіс.

7. Қауіпті қалдықтарды одан әрі қалпына келтіру мақсатында Еуразиялық экономикалық одаққа мүше болып табылмайтын мемлекеттерден Қазақстан Республикасының аумағына әкелу және Қазақстан Республикасының аумағынан осы мемлекеттерге әкету Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайтын мемлекеттік орган беретін лицензия негізінде жүзеге асырылады.

8. Жеке тұлғалардың қауіпті қалдықтарды жеке пайдалануы үшін (коммерциялық емес мақсатта) Қазақстан Республикасының аумағына әкелуіне және Қазақстан Республикасының аумағынан әкетуіне тыйым салынады.

9. Қауіпті қалдықтарды көму және залалсыздандыру мақсатында оларды Қазақстан Республикасының аумағына әкелуге тыйым салынады.

10. Егер Қазақстан Республикасының аумағына бірреттік өнімді әкелу басқарылуы жоғары экологиялық тәуекелмен ұштасқан немесе экономикалық тұрғыдан орынсыз болатын қалдықтардың түзілуіне алып келетін болса, ондай әкелу қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның шешімі бойынша шектелуі немесе оған толық тыйым салынуы мүмкін.

11. Пайдаланылу нәтижесінде залалсыздандыру және қалпына келтіру үшін Қазақстан Республикасында жұмыс істеп тұрған объектілердің осындай операцияларды жүзеге асыруға жеткілікті қуаттылығы жоқ қауіпті қалдықтар түзілетін өнімді Қазақстан Республикасының аумағына әкелуге тыйым салынады.

12. Пайдаланылу нәтижесінде Қазақстан Республикасының жойылуы қиын органикалық ластағыш заттар туралы халықаралық шарттарында белгіленген, жойылуы қиын органикалық ластағыш заттарды қамтитын қалдықтар түзілетін өнімді өндіруге және Қазақстан Республикасының аумағына әкелуге тыйым салынады.

347-бап. Қауіпті қалдықтарды есепке алу

1. Қауіпті қалдықтарды қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын тұлғалар, қауіпті қалдықтарды түзушілер, қауіпті қалдықтарды жинау, тасу

және (немесе) залалсыздандыру жөніндегі қызметті жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері қалдықтардың көлемін, түрін, шығу тегін, межелі пункттерін, қауіпті қалдықтарға қатысты көзделген жинау жиілігін, тасу әдісін және жұмыс істеу әдісін хронологиялық есепке алуды жүзеге асыруға және осы ақпаратты осы баптың 3-тармағына сәйкес қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға беруге міндетті.

2. Қауіпті қалдықтарды тасу жөніндегі қызметті жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерінде кемінде он екі ай сақталуға тиісті есепке алу жазбаларын қоспағанда, қауіпті қалдықтар бойынша есепке алу жазбалары кемінде бес жыл сақталуға тиіс.

3. Осы баптың 1-тармағында көрсетілген тұлғалар қауіпті қалдықтарды түгендеу жөніндегі есепті жыл сайын есепті жылдан кейінгі жылдың 1 қаңтарынан 1 наурызына дейінгі жағдай бойынша электрондық нысанда ұсынуға міндетті.

4. Қауіпті қалдықтарды басқару жөніндегі операцияның аяқталғанын құжаттамалық растауды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның немесе қалдықтардың бұрынғы иесінің сұратуы бойынша осы баптың 1-тармағында аталған тұлғалар ұсынуға тиіс.

5. Қалдықтарды басқару саласындағы бастапқы статистикалық деректерді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымы осы Кодекстің [384-бабында](#) айқындалатын тәртіппен қалдықтарды басқаруды жүзеге асыратын тұлғалар ұсынатын есептілік негізінде қалдықтардың мемлекеттік кадастрындағы мәліметтерге сәйкес қалыптастырады және олар Қазақстан Республикасының мемлекеттік статистика саласындағы заңнамасына сәйкес статистика жөніндегі уәкілетті органға жіберіледі.

25-тарау. ҚАЛДЫҚТАРДЫ КӨМУ ПОЛИГОНДАРЫ

348-бап. Қалдықтарды көму полигондары туралы жалпы ережелер

Қалдықтарды көму полигоны (бұдан әрі - полигон) деп экологиялық, құрылыс және санитариялық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келетін, қалдықтар алу ниетінсіз тұрақты орналастырылатын арнайы жабдықталған орын түсініледі.

349-бап. Полигондардың сыныптары

1. Әрбір полигон мынадай сыныптардың біріне жатқызылуға тиіс:

1-сынып - қауіпті қалдықтар полигоны;

2-сынып - қауіпті емес қалдықтар полигоны;

3-сынып - тұрмыстық қатты қалдықтар полигоны.

2. Әртүрлі сыныптағы полигондарда көму үшін қалдықтар түрінің [тізбелерін](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайды.

3. Қауіпті емес қалдықтар полигондарында қауіпті қалдықтарды көмуге тыйым салынады.

350-бап. Полигондарға қойылатын экологиялық талаптар

1. Қалдықтарды қоныстану аумақтарының шегінде, орман-саябақ, курорттық, емдеу-сауықтыру, рекреациялық және су қорғау аймақтарының аумағында, ауызсумен және шаруашылық-ауызсумен жабдықтау мақсатында пайдаланылатын жерасты су объектілерінің су жинау алаңдарында, сондай-ақ тарихи-мәдени мұра объектілеріне жатқызылған аумақтарда көмуге тыйым салынады.

2. Егер пайдалы қазбалар жатқан жерлердің ластануына және тау-кен жұмыстарын жүргізу қауіпсіздігіне қатер төнген жағдайларда қалдықтарды пайдалы қазбалар жатқан және тау-кен жұмыстары жүргізілетін жерге көмуге тыйым салынады.

3. Қауіпті емес қалдықтар ғана алдын ала өңдеусіз көмілуі мүмкін.

4. Қауіпті қалдықтар көмілгенге дейін залалсыздандыруға, тұрақтандыруға және осындай қалдықтардың қауіпті қасиеттерін азайтатын немесе болғызбайтын басқа да әсер ету тәсілдеріне ұшырауға тиіс.

5. Тұрмыстық қатты қалдықтарды алдын ала сұрыптамай көмуге тыйым салынады.

6. Қалдықтарды белгілі бір сыныпты полигонда көмуге қабылдау өлшемшарттары мынадай талаптарды:

1) қоршаған ортаны (әсіресе, жерасты және жерүсті суларын) және адамдардың денсаулығын қорғауды;

2) полигон шегінде қалдықтарды тұрақтандыру тәсілдерін қамтамасыз етуді;

3) қабылданатын қалдықтардың сапалық құрамын қамтамасыз етуді;

4) қабылданатын қалдықтардың көлемі бойынша шектеуді және олардың органикалық құрамдастарының биологиялық деградациялану қабілетінің болуы;

5) қорғау өлшемшарттарына сәйкес ықтимал қауіпті құрамдастарды көлемі бойынша шектеуді;

6) қалдықтар мен түзілетін сүзіндінің экоуыттылық қасиеттерін төмендетуді қамтиды.

7. Қалдықтарды жинақтауға немесе көмуге арналған арнайы белгіленген орындардан тыс қалдықтарды жинап қоюға тыйым салынады.

8. Әрбір полигон олардың қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуінің алдын алу үшін депонирленген қалдықтарда түзілетін сүзінділер мен сарқынды суларды мониторингтеу жүйесімен жабдықталуға тиіс.

Тұрмыстық қатты қалдықтар полигондары шығарындыларды (қоқыс газын) мониторингтеу жүйесімен де жабдықталуға тиіс.

9. Тұрмыстық қатты қалдықтардың полигондары сүзінді мен қоқыс газын жинауға және бұруға арналған жүйелермен жабдықталуға тиіс. Сүзінді мен қоқыс газын жинауға және бұруға арналған жүйелерді жобалауға, салуға және пайдалануға қойылатын талаптар сәулет, қала құрылысы және құрылыс саласындағы мемлекеттік нормативтерде, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен тізбеге енгізілген ұлттық стандарттарда белгіленеді.

10. Жаңадан салынып жатқан тұрмыстық қатты қалдықтардың полигондары сүзуге қарсы экранмен жабдықталуға тиіс. Сүзуге қарсы экрандарды жобалауға және салуға қойылатын талаптар сәулет, қала құрылысы және құрылыс саласындағы мемлекеттік нормативтерде белгіленеді және ұйымдық-құқықтық нысанына қарамастан, заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлердің орындауы үшін міндетті.

11. Полигонда көмуге арналған қалдықтардың көлемі мен қауіпті қасиеттері олар полигондарға түскенше азайтылуға тиіс.

12. Полигон операторы биологиялық ыдырайтын қалдықтарды көму көлемін азайту және қоқыс газын жинау және кәдеге жарату жүйелерін орнату жолымен полигонда метан шығарындыларын азайту бойынша шаралар қабылдауға тиіс.

Анаэробты немесе аэробты ыдырауға ұшырай алатын қалдықтар, оның ішінде бақтар мен саябақтар қалдықтары, сондай-ақ тамақ өнеркәсібі қалдықтарымен салыстыруға болатын тамақ қалдықтары, макулатура биологиялық ыдырайтын қалдықтар деп түсініледі.

13. Полигон операторы қалдықтарды сыныптау негізінде оларды қабылдаудың біріздендірілген рәсімін әзірлеуге тиіс.

14. Полигонда жұмыстарды ұйымдастыру полигонды салу жобасының құрамында әзірленетін полигонды пайдаланудың технологиялық схемасында айқындалады және қоршаған ортаны қорғауды, механикаландыру құралдарының барынша өнімділігін және қауіпсіздік техникасын қамтамасыз етуге тиіс.

15. Жұмыстарды жоспарлаудың негізгі құжаты қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісілген полигонды пайдалану графигі болып табылады.

16. Қалдықтар полигонының жобасында оны жабу, жерлерді рекультивациялау, қоршаған ортаға әсер етуіне мониторинг жүргізу және полигон жабылғаннан кейін ластануды бақылау үшін тарату қорын құру көзделуге тиіс.

Тарату қорын полигон операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен қағидаларда белгіленген тәртіппен қалыптастырады.

Тарату қорынсыз қалдықтар полигонын пайдалануға тыйым салынады.

17. Полигондарда қалдықтарды орналастыруға және полигондарды ұстауға қойылатын талаптардың сақталуын бақылауды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады.

351-бап. Полигондар үшін қолайсыз қалдықтар

1. Полигондарда көму үшін мынадай қалдықтарды:

- 1) сұйық нысандағы кез келген қалдықтарды (сұйық қалдықтарды);
- 2) полигон жағдайында жарылғыш, коррозиялық, тотығатын, өрт қауіптілігі жоғары немесе өрт қауіпті болып табылатын қауіпті қалдықтарды;
- 3) сумен реакцияға түсетін қалдықтарды;
- 4) медициналық қалдықтарды;
- 5) Қазақстан Республикасының ветеринария саласындағы заңнамасына сәйкес айқындалған биологиялық қалдықтарды;
- 6) рекультивациялау кезінде тұрақтандырушы материал ретінде қолданылуын қоспағанда, пайдаланылған тұтастай шиналар және олардың фрагменттерін;
- 7) құрамында жойылуы қиын органикалық ластағыштар бар қалдықтарды;
- 8) пестицидтерді;
- 9) қабылдау өлшемшарттарын қанағаттандырмайтын қалдықтарды;
- 10) пластмасса, пластик және полиэтилен қалдықтарын, полиэтилентерефталат қаптаманы;
- 11) макулатураны, картон мен қағаз қалдықтарын;
- 12) құрамында сынап бар шамдар мен аспаптарды;
- 13) шыны ыдысты;
- 14) шыны сынықтарын;
- 15) түсті және қара металдар сынықтарын;
- 16) литий, қорғасын-қышқылды батареяларды;
- 17) электрондық және электр жабдықтарын;
- 18) пайдаланудан шыққан көлік құралдарын;
- 19) құрылыс қалдықтарын;
- 20) тамақ қалдықтарын қабылдауға тыйым салынады.

2. Қабылдау өлшемшарттарын орындау мақсатында қалдықтарды араластыруға тыйым салынады.

3. Тұрмыстық қатты қалдықтар полигондарында қалдықтарды осы баптың 1-тармағының 6), 10), 11), 12), 13), 14), 15), 16) және 17) тармақшаларында көрсетілген түрлер бойынша міндетті түрде сұрыптау көзделуге тиіс. Тұрмыстық қатты қалдықтарды сұрыптау қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен тізбеге енгізілген ұлттық стандарттар сақтала отырып жүзеге асырылады.

Осы тармақтың бірінші бөлігінде көзделген талапты орындау қамтамасыз етілмейтін тұрмыстық қатты қалдықтар полигонын пайдалануға тыйым салынады.

4. Жергілікті атқарушы органдар биологиялық ыдырайтын қалдықтардың көмілуін қысқартуға ынталандыру жөніндегі іс-шараларды, оған қоса оларды қайта өңдеу, атап айтқанда компостерлеу және кәдеге жарату әдісімен, оның ішінде биогаз және (немесе) энергия өндіру мақсатында қайта өңдеу жөніндегі шараларды ұйымдастырады.

Биологиялық ыдырайтын қалдықтарды компостерлеу экологиялық және санитариялық-гигиеналық талаптар сақтала отырып жүзеге асырылады.

352-бап. Тұрмыстық қатты қалдықтарды орналастыруға арналған полигондарда орналастыруға тыйым салынатын өнеркәсіптік қатты және шлам тәрізді қалдықтар

Тұрмыстық қатты қалдықтарды орналастыруға арналған полигондарда мынадай өнеркәсіптік қатты және шлам тәрізді қалдықтарды орналастыруға тыйым салынады:

- 1) хлор өндіру жөніндегі химия өнеркәсібінің қалдықтары:
  - синтетикалық каучук, хлор, каустик өндірісінің құрамында сынап және оның қосылыстары бар графитті шламы;
  - метанол, органикалық шыны өндірісінің құрамында метанол бар қалдықтары;
  - монохлорсірке қышқылы тұздары өндірісінің құрамында гексахлоран, метанол, трихлорбензол бар шламдары;
  - ДДТ, уротропин, цинеб, мыс трихлорфеноляты, тиурам-Д тасымалдау үшін пайдаланылған қағаз қаптар;
  - мыс трихлорфеноляты өндірісінің құрамында трихлорфенол бар шламдары;
  - пластополимерлер өндірісінің құрамында бензол мен дихлорэтан бар пайдаланылған катализаторлары;
  - құрамында хлоропрен бар коагулюм және омега полимерлері;
  - трихлорбензолдың, тыңайтқыштар өндірісінің құрамында гексахлоран, трихлорбензол бар қалдықтары;
- 2) хром қосылыстарын өндіру жөніндегі химия өнеркәсібінің қалдықтары:
  - натрий монохроматы мен хлорлы натрий өндірісінің шламы, калий бихроматы өндірісінің құрамында алты валентті хром бар қалдықтары;
- 3) сода өндіру жөніндегі өнеркәсіптің құрамында мырышы бар мырыш күйігі қалдықтары;
- 4) жасанды талшық өндірісінің қалдықтары:
  - құрамында диметилтерефталат, терефтал қышқылы, мырыш, мыс бар шламдар;
  - капролактамы сүзуден қалған, құрамында капролактамы бар қалдықтар;
  - метанолиз қондырғысының құрамында метанол бар қалдықтары;
- 5) лак-бояу өнеркәсібінің қалдықтары:
  - лак және эмаль қабықтары, жабдықты тазалау кезіндегі құрамында мырыш, хром, еріткіштер, тотықтырғыш майлар бар қалдықтар;
  - құрамында мырыш пен магний бар шламдар;
- 6) химия-фотография өнеркәсібінің қалдықтары:
  - гипосульфит және сусыз сульфит өндірісінің құрамында фенол бар қалдықтары;
  - магнитті лактың, коллодийдің, бояулардың құрамында бутилацетат, толуол, дихлорэтан, метанол бар қалдықтары;
- 7) пластмасса өндірісінің құрамында фенол бар қалдықтары;
- 8) азот өнеркәсібінің қалдықтары:
  - коксты газды тазалау қондырғысынан алынған шлам (шайырлар) және синтез және компрессия цехының құрамында канцерогенді заттар бар пайдаланылған майлары;
  - моноэтаноламинді айдаудан қалған, құрамында моноэтаноламин бар текшелі қалдық;
- 9) мұнай өңдеу және мұнай-химия өнеркәсібінің қалдықтары:
  - майларды, парафинді тазартудан қалған, құрамында хром мен кобальт бар алюмосиликатты адсорбент;
  - құрамында отыз пайыздан астам күкірт қышқылы бар қышқыл гудрондар;
  - кокс алудың және жартылай коксты газдандырудың құрамында фенол бар фустары мен фусты-шайырлы қалдықтары;
  - құрамында хром бар пайдаланылған катализаторлар;
  - құрамында май бар пайдаланылған саз;
  - алкилфенолды құю қондырғыларынан алынған сүзу процесінің құрамында мырыш бар қалдықтары;
- 10) машина жасау қалдықтары:
  - құрамында хром бар ағындылардың хромды шөгіндісі;

құрамында циан бар ағындылардың цианды шөгіндісі;
органикалық байланыстырғыштағы құрамында хром бар стерженьді қоспалар;
вакуумды сүзгілерден, гальвандық цехтарды бейтараптандыру станцияларынан кейінгі құрамында мырыш, хром, никель, кадмий, қорғасын, мыс, хлорофос, тиюкол бар шөгінді;

11) фармацевтикалық өнеркәсіп қалдықтары:

синтомицин өндірісінің құрамында бром, дихлорэтан, метанол бар қалдықтары;

12) байыту қалдықтары мен құрамында ауыр металл тұздары бар шламдар.

353-бап. Қауіпті қалдықтар полигондарына арналған жалпы талаптар

1. Қауіпті қалдықтарды көмуге арналған полигонның орналасқан жері:

1) қауіпті қалдықтар полигоны шекарасынан тұрғын және рекреациялық аймақтарға, су объектілеріне, ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер мен елді мекендерге дейінгі қашықтыққа;

2) жерасты, жерүсті суларының және олардың су қорғау аймақтары мен белдеулерінің немесе ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың болуына;

3) геологиялық және гидрогеологиялық жағдайларға;

4) учаскедегі су басу, ойысу, шөгу немесе сел жүру қатеріне;

5) мемлекеттік табиғи-қорық қорының объектілерін қорғауға қатысты талаптарға сәйкес келуге тиіс.

2. Қауіпті қалдықтар полигонының сипаттамаларына және метеорологиялық жағдайларға қарай:

1) полигон бойына судың кенеттен келуін бақылау;

2) қалдықтарды көму орнына жерүсті және (немесе) жерасты суларының келуін болғызбау;

3) сарқынды сулар үшін белгіленетін жол берілетін төгінді нормативтеріне дейін ластанған су мен сүзіндіні жинау және тазалау көзделуге тиіс.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 3-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

3. Қоқыс газын жинау, тазалау және пайдалану қоқыс газын түзуге қабілетті емес қауіпті қалдықтарды көму жүргізілетін полигондарды қоспағанда, қоршаған ортаға залалды немесе оның жай-күйінің нашарлауын және адамдардың денсаулығына тәуекелді барынша азайтатын тәсілмен жүргізілуге тиіс.

4. Полигон операторы:

1) иістер мен шаңның таралуын;

2) желмен таралатын материалдарды, қосылыстар мен аэрозольдерді;

3) шу мен қозғалысты;

4) құстарды, паразиттерді және жәндіктерді;

5) өртті барынша азайту үшін шаралар қабылдауға тиіс.

5. Қауіпті қалдықтар полигоны учаскедегі ластың қоғамдық жолдар мен жақын маңдағы аумаққа шығарылуын болғызбайтындай етіп жабдықталуға тиіс.

6. Полигон бөгде адамдардың еркін кіруінен қорғалуға тиіс. Бақылау және әрбір техникалық құралға қол жеткізу жүйесінде осындай құралдардың заңсыз пайдаланылуын байқайтын және оған кедергі келтіретін шаралар бағдарламасы қамтылуға тиіс.

7. Қауіпті қалдықтар полигонын басқаруды полигонды пайдалануға арналған техникалық құралдары бар және осындай полигон жұмыскерлерін кәсіптік техникалық даярлау мен біліктілігін арттыруды қамтамасыз ететін жеке немесе заңды тұлғалар жүзеге асырады.

8. Жол берілетін әсер ету деңгейі полигон жобасының негізінде полигон орналасқан жердегі өзіндік ерекшелігі бар гидрогеологиялық жағдайлар ескеріле отырып, қалдықтарды көмуге экологиялық рұқсатта айқындалуға тиіс.

9. Полигонға Қазақстан Республикасы қалдықтарының мемлекеттік кадастрына енгізілген жеке тіркеу нөмірі беріледі. Полигон операторы полигонға қабылданатын қалдықтарды есепке алуды жүргізуге арналған құжат айналымы жүйесін әзірлеуге тиіс.

354-бап. Қалдықтарды қабылдау рәсімдері

1. Қалдықтарды полигонға тапсыратын қалдықтардың меншік иелері полигонның операторына қалдықтарды белгілі бір түрге жатқызуды растайтын олардың сапалық және сандық сипаттамалары туралы анық ақпаратты, ал қауіпті қалдықтарға қатысты - қауіпті қалдықтар паспортының көшірмесін қосымша беруге міндетті.

2. Полигон операторларының осы полигонға көмуге рұқсат етілген және көму құқығы экологиялық рұқсатпен расталатын қалдық түрлерін ғана полигонға көму үшін қабылдауға құқығы бар.

3. Полигон операторы қалдықтарды қабылдау кезінде:

1) қауіпті қалдықтар паспортын қоса алғанда, қалдықтарға құжаттаманы тексеруді;

2) қалдықтар түскен кезде оларды көзбен шолып қарап-тексеруді;

3) қалдықтардың меншік иесі ұсынған құжаттамадағы сипаттамамен қабылданатын қалдықтарды салыстыруды;

4) шығу тегін, беру күнін, қалдықтарды түзушіні сәйкестендіруді немесе тұрмыстық қатты қалдықтарға қатысты - қалдықтарды жинауды жүзеге асыратын тұлғаны сәйкестендіруді, ал қауіпті қалдықтар болған кезде олардың полигонда орналасқан нақты орнын көрсете отырып, көмуге жататын қалдықтардың көлемі мен сипаттамаларын есепке алуды жүргізуді;

5) полигонға радиоактивті заттардың түсуін болғызбау үшін полигонға қабылданатын қалдықтардың әрбір партиясын дозиметрлік бақылауды жүзеге асыруға міндетті.

4. Полигон операторы учаскеде қабылданған қалдықтардың әрбір партиясын алғанын жазбаша растауды және полигонға қалдықтар қабылданған күннен бастап бес жыл ішінде осы құжаттаманы сақтауды үнемі қамтамасыз етуге міндетті.

5. Келіп түсетін қалдықтардың массасын айқындау үшін қабылдау пункттерінде таразы жабдығы орнатылуға тиіс.

355-бап. Полигонды пайдалану сатысындағы бақылау және мониторингтеу

1. Полигон операторы жыл сайын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға қоршаған ортаға әсер етуге мониторинг жүргізу туралы есепті ұсынады.

2. Полигон операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органды бақылау мен мониторинг нәтижесінде анықталған қоршаған ортаға жағымсыз әсер ету туралы хабардар етуге, сондай-ақ қабылданатын түзету шараларының сипаты мен мерзімдерін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісуге тиіс.

3. Бақылауды, мониторингтеуді және (немесе) талдау жүргізуді аккредиттелген зертханалар орындауға тиіс.

4. Сүзінді мен жерүсті суының сынамасы репрезентативті пункттерде іріктелуге тиіс. Сүзіндіні іріктеуді және оның көлемі мен құрамын өлшеуді жүзеге асыру сүзінді түзілетін учаскенің әрбір пунктінде жеке орындалуға тиіс.

5. Газ мониторингі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [әдістемеге](#) сәйкес тұрмыстық қатты қалдықтар полигонының әрбір секциясы үшін жүргізіледі.

6. Іріктеу мен талдауды жүзеге асыру жиілігі әсер етуге экологиялық рұқсатқа қоса берілетін мониторинг бағдарламасында негізделеді.

7. Өлшенетін параметрлер және талданатын заттар орналастырылатын қалдықтардың құрамына қарай түзетіледі.

8. Жерасты суынан алынған сынамалар бойынша талданатын параметрлер осы жердегі сүзіндінің күтілетін құрамына және жерасты суының сапасына негізделуге тиіс. Талдамалық есепке алу үшін параметрлерді таңдау процесінде жерасты суы ағынының

жылдамдығы мен бағыты айқындалуға тиіс. Параметрлер су сапасындағы өзгерісті ерте анықтауға кепілдік беру үшін индикативтік көрсеткіштерді қамтуы мүмкін.

356-бап. Полигонды (полигонның бір бөлігін) жабу, рекультивациялау және мониторингтеу рәсімдері

1. Қалдықтарды көму жөніндегі полигонды (полигонның бір бөлігін) экологиялық рұқсат алғаннан кейін ғана жабуға жол беріледі.

2. Қалдықтарды көму жөніндегі полигон (полигонның бір бөлігі) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның және санитариялық-эпидемиологиялық қызмет саласындағы мемлекеттік органның лауазымды адамдары жергілікті жерде қорытынды қарап-тексеруді жүргізіп, полигон операторы ұсынған барлық ақпаратты бағалағаннан және оған полигонды (полигон бір бөлігін) жабудың мақұлданғаны туралы хабар бергеннен кейін ғана жабық деп қарастырылуы мүмкін. Бұл ретте полигон операторы экологиялық рұқсат шарттарын орындаудан босатылмайды.

3. Полигон (полигонның бір бөлігі) жабылғаннан кейін полигон операторы аумақты рекультивациялауды жүзеге асырады және 1-сыныпты полигондар үшін - отыз жыл, 2-сыныпты полигондар үшін - жиырма жыл, 3-сыныпты полигондар үшін бес жыл бойы қоқыс газы мен сүзінділердің шығарындыларына мониторинг жүргізеді. Бүлінген жерді рекультивациялау мен кейіннен мониторинг жүргізуге арналған қаражат полигонның тарату қорынан түседі.

4. Полигондарды рекультивациялау полигон бойындағы қалдықтарды тұрақтандыру, полигон орналасқан аймақтың табиғи-климаттық жағдайларын ескере отырып, полигон баурайларын эрозияға қарсы қорғау және көгалдандыру жөніндегі іс-шараларды қамтиды. Полигондарды рекультивациялауға қойылатын талаптар сәулет, қала құрылысы және құрылыс саласындағы мемлекеттік нормативтерде белгіленеді.

5. Полигон операторы жобаның шарттарына сәйкес полигонды (полигонның бір бөлігін) рекультивациялауды орындағаннан және орындалған жұмыстар қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның қатысуымен қабылдау комиссиясының актісімен қабылданғаннан кейін полигон операторы қоршаған ортаға мониторинг жүргізуді тоқтатады.

26-тарау. ТАУ-КЕН ӨНДІРУ ӨНЕРКӘСІБІНІҢ ҚАЛДЫҚТАРЫН БАСҚАРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

357-бап. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтары ұғымы

1. Осы Кодексте тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтары деп пайдалы қатты қазбаларды барлау, өндіру, өңдеу және сақтау процесінде түзілетін, оның ішінде аршылған, жанасқан жыныстар, шаң, кенеусіз (кондицияланбаған) кен, карьер және шахта суын механикалық тазалау тұнбасы, байыту қалдықтары мен шламдары түсініледі.

Осы Кодекстің мақсаттары үшін пайдалы қатты қазбаларды өңдеу - олардан пайдалы құрамдастарды алу мақсатында, оның ішінде көлемін өзгерту (ұсақтау, ұнтақтау), сыныптау (сұрыптау), сепарациялау және сілтісіздендіру, байыту, сондай-ақ бұрын орналастырылған тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын қайтадан өңдеу арқылы пайдалы қатты қазбаларға қатысты қолданылатын механикалық, физикалық, биологиялық, термиялық немесе химиялық процестерді немесе олардың үйлесімін қамтиды, бірақ балқытуды, термиялық қайта өңдеу процестерін (эктасты күйдіруден басқа) және металлургиялық процестерді қамтымайды.

2. Энергетикалық өндірістердің қалдықтары (күл мен күлшлактар) осы Кодекстің мақсаттары үшін тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтары деп танылмайды.

3. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын басқару жөніндегі қатынастарға осы Кодекстің [23](#) және [24-тарауларының](#) ережелері осы тараудың ережелеріне қайшы

келмейтін бөлігінде қолданылады. Осы Кодекстің [25-тарауының](#) талаптары тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын ұзақ мерзімді немесе тұрақты сақтау объектілеріне қолданылмайды.

4. Осы тараудың талаптары пайдалы қатты қазбаларды барлауды, өндіруді, өңдеуді және сақтауды жүргізу кезінде түзілетін, осындай операциялардың тікелей нәтижесі болып табылмайтын қалдықтарға қолданылмайды.

358-бап. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын басқару

1. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын басқару осы Кодекстің [329-бабында](#) белгіленген сатылық қағидатына сәйкес жүзеге асырылады.

2. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын жинап қою Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес әзірленген жобалау құжатында айқындалған және экологиялық рұқсаттың шарттарына сәйкес келетін арнайы белгіленген орындарда жүзеге асырылуға тиіс.

3. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын арнайы белгіленген орындардан тыс жинап қоюға тыйым салынады.

4. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтары болып табылмайтын басқа да қалдық түрлерімен араластыруға немесе бірге жинап қоюға, сондай-ақ, егер бұл экологиялық рұқсат шарттарында тікелей көзделмесе, тау-кен өндіру өнеркәсібі қалдықтарының алуан түрлерін араластыруға немесе бірге жинап қоюға тыйым салынады.

5. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің бұрын жинап қойылған қалдықтарын қайта өңдеу нәтижесінде түзілген тау-кен өндіру өнеркәсібі қалдықтарының қауіптілік дәрежесі бастапқы қалдықтардың қауіптілік дәрежесіне қарағанда неғұрлым жоғары болмауға тиіс.

6. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын көму осы Кодекстің ережелері, өнеркәсіптік қауіпсіздік талаптары және санитариялық-эпидемиологиялық нормалар ескеріле отырып, бекітілген жобалау құжаттамасына сәйкес жүзеге асырылады.

359-бап. Қалдықтарды жинап қою объектілерін жобалауға, салуға және пайдалануға қойылатын талаптар

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 1-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1. Қалдықтарды жинап қою объектісі деп тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын қатты немесе сұйық пішінде не ерітінді немесе суспензия түрінде жинап қоюға немесе он екі айдан асатын мерзімге ұзақ мерзімді сақтау арналған арнайы белгіленген орын түсініледі.

Экологиялық рұқсатта лимиттер белгілеу және қоршаған ортаға жағымсыз әсер еткені үшін төлемақыны қолдану мақсаттары үшін тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын жинап қою және ұзақ мерзімді сақтау қалдықтарды көмуге теңестіріледі.

2. Қалдықтарды жинап қою объектісін жобалау, салу (реконструкциялау), пайдалану және басқару кезінде мынадай талаптар сақталуға тиіс:

1) қалдықтарды жинап қою объектісін орналастыру орнын таңдау кезінде осы Кодекстің талаптары, сондай-ақ геологиялық, гидрологиялық, гидрогеологиялық, сейсмикалық және геотехникалық шарттар ескеріледі;

2) қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді перспективада:
топырақтың, атмосфералық ауаның, ызасудың және (немесе) жерүсті суының ластануын болғызбауды, ластанған су мен сүзіндіні тиімді жинауды қамтамасыз ету;

судан немесе желден туындаған эрозияны азайтуды қамтамасыз ету;

қалдықтарды жинап қою объектісінің физикалық тұрақтылығын қамтамасыз ету;

3) ландшафтқа залалдың барынша азайтылуын қамтамасыз ету;

4) қалдықтарды жинап қою объектісін жабуға (жоюға) және топырақ қабатын рекультивациялауға арналған шараларды қабылдау;

5) қалдықтарды жинап қою объектісін білікті персоналдың үнемі мониторингтеуі және қарап-тексеруі үшін, сондай-ақ қалдықтарды жинап қою объектісі жұмыс істеуінің тұрақсыздығы немесе судың немесе топырақтың ластануы анықталған жағдайда шаралар қабылдау үшін жоспарлар әзірленуге және жағдай жасалуға тиіс;

б) қалдықтарды жинап қою объектісі жабылғаннан кейін қоршаған ортаны мониторингтеу кезеңіне арналған іс-шаралар көзделуге тиіс.

Осы тармақтың б) тармақшасында көрсетілген мониторингке қатысты мәліметтер мен құжаттар рұқсат беру құжаттамасымен бірге сақталуға тиіс.

3. Қалдықтарды жинап қою объектісінің операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға қоршаған ортаға әсер етуді мониторингтеу туралы жыл сайынғы есепті ұсынады.

4. Қалдықтарды жинап қою объектісінің операторы қалдықтарды жинап қою объектісінің физикалық немесе химиялық тұрақтылығына ықпал етуі мүмкін кез келген мән-жайлар мен қоршаған орта үшін мониторингтеу процесінде анықталған кез келген елеулі жағымсыз салдарлар туралы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органды қырық сегіз сағат ішінде хабардар етуге, сондай-ақ қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша тиісті түзету шараларын қабылдауға міндетті.

Осы тармақта көзделген міндеттемелер қалдықтарды жинап қою объектісі жабылғаннан кейін мониторингтеу кезеңіне қолданылады.

5. Қалдықтарды жинап қою объектісін салу, жабу және бүлінген жерді оңалту мақсаттары үшін тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын ашық немесе жерасты тау-кен қазындыларына салу мынадай:

- 1) қалдықтарды жинап қою объектісінің физикалық тұрақтылығын қамтамасыз ету;
- 2) осы Кодекстің талаптарына сәйкес топырақтың, жерүсті және жерасты суының ластануын болғызбау;
- 3) осы тараудың талаптарына сәйкес мониторинг жүргізу талаптары ескеріле отырып жүзеге асырылады.

360-бап. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын басқару бағдарламасы
2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 1-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1. Қалдықтарды жинап қою объектісінің операторы осы Кодекстің [335-бабының 1-тармағында](#) көзделген қағидаларға сәйкес қалдықтардың түзілуін, қалпына келтірілуін барынша азайту және жою үшін тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын басқару бағдарламасын әзірлеуге міндетті.

2. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын басқару бағдарламасы осы Кодекске сәйкес әзірленетін және бекітілетін ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі ақпараттық-техникалық анықтамалықтарға сәйкес ең үздік қолжетімді техникаларды пайдалану қажеттігі ескеріле отырып әзірленеді.

3. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын басқару бағдарламасының мақсаттары:

- 1) қалдықтардың түзілуін және олардың қауіптілігін болғызбау немесе төмендету;
- 2) тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын қалпына келтіруді бұл экологиялық талаптарға сәйкес келген жағдайларда қайта өңдеу, қайтадан пайдалану арқылы ынталандыру;
- 3) қысқа және ұзақ мерзімді перспективада қалдықтарды қауіпсіз жоюды, атап айтқанда:

жабылған қалдықтар жинап қою объектісін мониторингтеудің, бақылаудың және оларды басқарудың ең төмен деңгейін немесе оларға қажеттіліктің болмауын болжайтын;

қалдықтарды көмуден ұзақ мерзімді жағымсыз салдарларды болғызбауға немесе төмендетуге бағытталған;

бөгеттер мен жердің бетінен шығып тұратын үйінділердің ұзақ мерзімді геотехникалық тұрақтылығын қамтамасыз ететін жобалаудың тиісті нұсқасын таңдау арқылы қамтамасыз ету болып табылады.

4. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын басқару бағдарламасы экологиялық рұқсаттың ажырамас бөлігі болып табылады және қалдықтарды жинап қою объектісін пайдалану шарттарында және (немесе) жинап қойылатын қалдықтардың түрінде, сипатында елеулі өзгерістер болған жағдайда әрбір бес жыл сайын қайта қарауға жатады. Өзгерістер қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның бекітуіне жатады.

5. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын басқару бағдарламасы сатылық қағидатына сәйкес әзірленеді және түзілетін және (немесе) үшінші тұлғалардан алынатын қалдықтардың көлемі мен құрамы, оларды жинақтау, жинау, тасымалдау, залалсыздандыру, қалпына келтіру және жою тәсілдері туралы мәліметтерді, сондай-ақ қалдықтардың түзілуін қысқарту, оларды қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесін ұлғайту бойынша ұсынылатын шаралардың сипаттамасын қамтуға тиіс.

361-бап. Судың жай-күйінің нашарлауын, ауа мен топырақтың ластануын болғызбау

1. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарымен жұмыс істеген кезде:

1) қалдықтарды жинап қою объектісін пайдалану кезеңінде және ол жабылғаннан кейін сүзінділердің құрамындағы ластағыш заттарды қоса алғанда, сүзінділердің, жинап қойылатын қалдықтардың түзілу әлеуетін бағалау, қалдықтарды жинап қою объектісінің су балансын айқындау;

2) сүзіндінің түзілуін және жерүсті немесе жерасты суының және топырақтың ластануын болғызбау немесе барынша азайту;

3) ластанған су мен сүзіндіні оларды ағызу үшін қажетті деңгейге дейін жинау және тазалау арқылы судың ластануын болғызбау үшін осы Кодексте белгіленген экологиялық талаптарды сақтау міндетті.

2. Қалдықтарды жинап қою объектісінің операторы шаң мен газдың шығарылуын болғызбау немесе азайту үшін шаралар қабылдауға міндетті.

3. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын су жайылуы мүмкін ашық немесе жерасты тау-кен қазындыларына қайта орналастырған кезде қалдықтарды жинап қою объектісінің операторы су мен топырақ жай-күйінің нашарлауын болғызбау немесе барынша азайту жөнінде қажетті шаралар қабылдауға тиіс.

4. Егер жинағыш тоғанда цианид болса, оператор сұйық қалдықтағы цианид концентрациясының ең үздік қолжетімді техникаларды пайдалана отырып, ең төменгі мүмкін болатын деңгейге дейін төмендетілуін қамтамасыз етуге тиіс.

362-бап. Ірі экологиялық оқиғаларды болғызбау

1. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын жинақтау жөніндегі қызметті бастар алдында қалдықтарды жинап қою объектісінің операторы тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын басқару кезінде ірі экологиялық оқиғаларды болғызбау бағдарламасын, сондай-ақ өнеркәсіптік қауіпсіздік саласындағы уәкілетті органмен бірлесіп, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [қағидаларға](#) сәйкес осындай оқиғаларға ден қоюдың ішкі жоспарын әзірлеуге міндетті.

2. Қалдықтарды жинап қою объектісінің операторы осындай бағдарламаны енгізу және оның іске асырылуын бақылау мақсатында жауапты қызметкерді тағайындайды.

3. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ірі экологиялық оқиғаларға ден қоюдың сыртқы жоспарын әзірлейді, онда осындай оқиғалар туындаған жерден тыс қолданылатын іс-шаралар көзделеді. Қалдықтарды жинап қою объектісінің операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға ірі экологиялық оқиғаларға ден қоюдың сыртқы жоспарын әзірлеу үшін қажетті ақпаратты беруге міндетті.

4. Ірі экологиялық оқиға басталған кезде қалдықтарды жинап қою объектісінің операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органды дереу хабардар етуге және барлық қажетті ақпаратты беруге, сондай-ақ осындай оқиғаның адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына зардаптарын барынша азайту және нақты немесе ықтимал экологиялық залал дәрежесін бағалау үшін жәрдем көрсетуге міндетті.

363-бап. Қалдықтарды жинап қою объектісін жабу және жабылғаннан кейінгі кезеңдегі мониторингтеу

1. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын жинап қою объектісін немесе оның бір бөлігін жабу кезінде мұндай объектіні жапқаннан кейінгі кезеңде мониторинг жүргізу жөніндегі міндеттемелердің мерзіммен шектелмейтіні ескеріле отырып, осы Кодекстің [356-бабының](#) ережелері қолданылады.

2. Қалдықтарды жинап қою объектісін жабу жөніндегі іс-шараларды қаржыландыру, бүлінген жерді рекультивациялауды және кейіннен мониторингті жүргізу «Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы» Қазақстан Республикасының [Кодексінде](#) көзделген тәртіппен жүзеге асырылады.

364-бап. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын жинап қою объектілерін түгендеу

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган қысқа мерзімді немесе орта мерзімді перспективада қоршаған ортаға елеулі жағымсыз салдарлар келтіретін немесе халықтың өміріне және (немесе) денсаулығына, сондай-ақ қоршаған ортаға қатер төндіретін тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтары жинап қойылатын жабық (пайдаланудан шығарылған, жойылған) және қараусыз (иесіз) объектілердің тізілімін жүргізуді ұйымдастырады.

2. Тізілім осы Кодекстің [340-бабына](#) сәйкес жергілікті атқарушы органдар ұсынатын деректер негізінде кезеңділікпен, бірақ жылына бір реттен сиретпей жаңартылуға жатады.

3. Көрсетілген тізілім оны жүргізуге жауапты тұлғаның, сондай-ақ қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ресми сайттарында ашық қолжетімділікте орналастырылады.

27-тарау. КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

365-бап. Коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы экологиялық талаптар

1. Коммуналдық қалдықтар деп мынадай тұтыну қалдықтары түсініледі:

1) өзгелермен қатар қағаз бен картонды, шыныны, металдарды, пластмассаны, органикалық қалдықтарды, сүректі, тоқыманы, қаптаманы, пайдаланылған электр және электрондық жабдықтарды, батареялар мен аккумуляторларды қоса алғанда, үй шаруашылықтарының аралас қалдықтары мен бөлек жиналған қалдықтары;

2) егер аралас қалдықтар және басқа көздерден бөлек жиналған қалдықтар өзінің сипаты мен құрамы бойынша үй шаруашылықтарының қалдықтарына ұқсас болса, осындай қалдықтар.

Коммуналдық қалдықтарға өндіріс, ауыл шаруашылығы, орман шаруашылығы, балық аулау, септиктер мен кәріз желілері, сондай-ақ сарқынды судың тұнбасын қоса алғанда, тазарту құрылысжайлары қалдықтары, пайдаланудан шығып қалған көлік құралдары немесе құрылыс қалдықтары кірмейді.

Тұтыну қалдықтарына адамның тыныс-тіршілік әрекеті нәтижесінде түзілген қалдықтар, өзінің тұтыну қасиеттерін толық немесе ішінара жоғалтқан өнімдер және (немесе) бұйымдар, олардың қаптамасы және агрегаттық жай-күйіне қарамастан жарамдылық не пайдалану мерзімі біткен, сондай-ақ меншік иесі өз бетінше физикалық

түрде құтылған не тұтыну қалдықтарының қатарына құжатпен аударған өзге де заттар немесе олардың қалдықтары жатады.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты:

1) коммуналдық қалдықтарды басқару [қағидаларын](#) бекіту;

2) коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын есептеудің [үлгілік қағидаларын](#) бекіту;

3) коммуналдық қалдықтарды басқару мәселелері бойынша жергілікті атқарушы органдарды [әдістемелік](#) қамтамасыз етуді ұйымдастыру арқылы іске асырады.

3. Аудандардың, облыстық маңызы бар қалалардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті өкілді органдары коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты:

1) өз құзыреті шегінде коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны бекіту;

2) коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын бекіту;

3) халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған [тарифтерді](#) бекіту арқылы іске асырады.

4. Аудандардың, аудандық және облыстық маңызы бар қалалардың республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты:

1) коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаларды әзірлеуді ұйымдастыру және олардың орындалуын қамтамасыз ету;

2) коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын әзірлеу және тиісті жергілікті өкілді органдарға бекітуге ұсыну;

3) коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі объектілерді салуға және (немесе) орналастыруға, оның ішінде контейнер алаңдарын және қайталама шикізатты қабылдау пункттерін жайластыру үшін жер учаскелерін бөлу;

4) коммуналдық қалдықтарды жою және көму жөніндегі объектілерді салуды қамтамасыз ету;

5) осы Кодекске, коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларына сәйкес коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеуге бақылауды, сондай-ақ коммуналдық қалдықтардың түзілу көлемдерін төмендетуге, оларды қайта пайдалануға, қайта өңдеуге, кәдеге жаратуға дайындау деңгейін арттыруға және көмуге жататын коммуналдық қалдықтардың көлемін қысқартуға бағытталған іс-шаралар мен экономикалық құралдарын әзірлеуді, оның ішінде мемлекеттік-жекешелік әріптестік арқылы жүзеге асыру;

6) коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын есептеу қағидаларын бекіту;

7) халық үшін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлейтін және бекітетін [әдістемеге](#) сәйкес есептелген тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифтерді әзірлеу және тиісті жергілікті өкілді органдарға бекітуге ұсыну;

8) тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын субъектілер арасында тарифті бөлу тәртібін айқындау;

9) коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды, оның ішінде қалпына келтірілгенге немесе жойылғанға дейін тасымалдау мен жинақтауды көздейтін, оларды жинаудың ұтымды және экологиялық қауіпсіз жүйесін ұйымдастыру;

10) коммуналдық қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау, қалпына келтіру және жою жөніндегі қызметті жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері үшін қажетті инфрақұрылымды құруды және оның жұмыс істеуін, соның ішінде мемлекеттік-жекешелік әріптестік арқылы қамтамасыз ету;

11) коммуналдық қалдықтарды басқару кезінде қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштеріне қол жеткізуді қамтамасыз ету;

12) коммуналдық органикалық қалдықтарды бөлек жинауды және оларды қалпына келтіруді, оның ішінде компостерлеу арқылы ынталандыру;

13) тұрғылықты жері бойынша тіркелген азаматтардың санын сәйкестендіру мақсатында коммуналдық қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау, қалпына келтіру, оның ішінде қайта өңдеу және жою жөніндегі қызметті жүзеге асыратын ұйымдар үшін халықты тіркеу туралы мәліметтерге қолжетімділікті қамтамасыз ету;

14) бөлек жинауды қоса алғанда, тұрмыстық қатты қалдықтарды жинаудың, кәдеге жаратудың және қайта өңдеудің ұтымды жүйесі туралы халыққа хабар беру;

15) қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату объектілерінің иелері үшін қалдықтарды әкету жөніндегі жұмысты ұйымдастыру арқылы іске асырады.

5. Ауылдардың, кенттердің, ауылдық округтердің жергілікті атқарушы органдары коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты:

1) коммуналдық органикалық қалдықтарды бөлек жинауды және оларды қалпына келтіруді, оның ішінде компостерлеу арқылы ынталандыру;

2) коммуналдық қалдықтарды тұрақты әкетуді ұйымдастыру;

3) коммуналдық қалдықтарды басқару кезінде экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз ету;

4) коммуналдық қалдықтарды санкциясыз жағуды болғызбау және олардың жолын кесу арқылы іске асырады.

6. Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрауыштары (электрондық және электр жабдықтар, құрамында сынап бар қалдықтар, батарейкалар, аккумуляторлар және өзге де қауіпті құрамдастар) бөлек жиналуға және арнайы бейімделген кәсіпорындарға қалпына келтіруге берілуге тиіс.

366-бап. Тұрмыстық қатты қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік-жекешелік әріптестік

1. Инфрақұрылымды жобалау, салу, құру, реконструкциялау, жаңғырту мен пайдалану және тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау, көму, кездейсоқ қоқыстарды жою жөніндегі қызметті жүзеге асыру (бұдан әрі - тұрмыстық қатты қалдықтарды басқару) Қазақстан Республикасының мемлекеттік-жекешелік әріптестік саласындағы заңнамасына сәйкес мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобаларын іске асыру арқылы жүзеге асырылуы мүмкін.

Кездейсоқ қоқыстарды жою деп оларды жинақтауға немесе көмуге арналған арнайы белгіленген орындардан тыс орналастырылған қалдықтарды сұрыптау, залалсыздандыру, қайта өңдеу, кәдеге жарату немесе көму үшін арнайы бейімделген ұйымдарға жинау, тасымалдау және беру түсініледі.

2. Кәдеге жарату төлемінің қаражатын тұрмыстық қатты қалдықтарды басқару жөніндегі мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобаларын іске асыру үшін пайдалану осы бапта көзделген ерекшеліктер ескеріле отырып қолданылады. Бұл ретте мұндай жобалар халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тариф есебінен жүзеге асырылатын тұрмыстық қатты қалдықтарды басқару жөніндегі қызмет үшін ғана қолданылады.

3. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган тұрмыстық қатты қалдықтарды басқару жөніндегі мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобаларын іске асыру тәртібі мен шарттарын әзірлейді және бекітеді, оған мыналар кіреді:

1) жекеше әріптесті айқындау жөніндегі конкурсты өткізу тәртібі мен шарттары;

2) мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобасының үлгілік конкурстық құжаттамасы және үлгілік шарттар;

3) жекеше әріптестің шығындарын өтеу тәртібі, шарттары және шектері;

4) халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған шекті тарифті әзірлеу және бекіту тәртібі.

4. Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың және астананың жергілікті атқарушы органдары осы баптың 3-тармағының 1) - 3) тармақшаларына сәйкес мемлекеттік-жекешелік әріптестіктің жергілікті жобаларына қатысты конкурсты ұйымдастырушылар болады, қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша конкурстық құжаттаманы әзірлейді және бекітеді.

5. Тұрмыстық қатты қалдықтарды басқару жөніндегі мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобалары шеңберінде жекеше әріптестің шығындарын өтеу халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифтен және Қазақстан Республикасының заңнамасында тыйым салынбаған өзге де қаржыландыру көздерінен түсетін қаражат есебінен жүзеге асырылады.

6. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы осы баптың 3-тармағының 3) тармақшасына сәйкес мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобасы шеңберінде халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған шекті тариф пен ағымдағы тариф арасындағы айырманы өтейді.

7. Мемлекеттік-жекешелік әріптестіктің әрбір жобасы үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған шекті тарифтің мөлшерін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлеп, бекітеді және тиісті қаладағы, аудандағы көрсетілген операциялар бойынша нақты және инвестициялық шығыстарды көрсетеді.

367-бап. Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесі

1. Тұрмыстық қатты қалдықтар деп қатты пішіндегі коммуналдық қалдықтар түсініледі.

2. Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесі (бұдан әрі - орталықтандырылған жүйе) - меншік нысанына және қызмет түріне қарамастан, тұрғын үйлерде не жеке тұрған ғимараттарда (құрылысжайларда) тұратын (орналасқан) және (немесе) өз қызметін жүзеге асыратын және меншік құқығында контейнер алаңдары мен контейнерлері жоқ, сондай-ақ ортақ пайдаланылатын жерде орналасқан, меншік құқығындағы контейнер алаңдары мен контейнерлері бар жеке және заңды тұлғаларды тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау, тасымалдау жөніндегі көрсетілетін қызметтермен қамтамасыз ету шеңберінде жергілікті атқарушы органдар ұйымдастыратын жүйе. Контейнер алаңдары - тұрмыстық қатты қалдықтарды тасымалдауды жүзеге асыратын арнайы бейімделген көлікке арналған кірме жолдары бар, тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау үшін контейнерлер орналастырылатын қалдықтарды жинақтауға арналған арнайы алаңдар.

3. Тұрғын үйлерде тұратын жеке тұлғалар жария шарттар негізінде орталықтандырылған жүйені пайдалануға және жергілікті өкілді орган бекіткен тарифтерге сәйкес қалдықтарды тасымалдағаны үшін көрсетілетін қызметтерге ақы төлеуге міндетті.

Тұрғын үйлерде немесе жеке тұрған ғимараттарда (құрылысжайларда) қызметін жүзеге асыратын заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлер орталықтандырылған жүйені пайдалану кезінде осы Кодекске сәйкес жергілікті атқарушы органдар айқындаған, тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерімен тұрмыстық қатты қалдықтарды тасымалдауға шарт жасасуға міндетті.

Жеке тұрған ғимараттарда (құрылысжайларда) қызметін жүзеге асыратын заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлер қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерінің орталықтандырылған жүйеге жатпайтын көрсетілетін қызметтерін пайдалану кезінде «Рұқсаттар және хабарламалар туралы» Қазақстан Республикасының [Заңына](#) сәйкес рұқсаттар және хабарламалар тізіліміне енгізілген қалдықтарды басқару

саласындағы кәсіпкерлік субъектілерімен тұрмыстық қатты қалдықтарды тасымалдауға шарт жасасуға міндетті.

4. Орталықтандырылған жүйені жергілікті атқарушы орган осы Кодекстің талаптарына және коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларына сәйкес тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын тұрмыстық қатты қалдықтар нарығының қатысушыларын айқындау бойынша конкурс (тендер) өткізу арқылы ұйымдастырады.

5. Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларында өзгеше көзделген жағдайларды қоспағанда, осындай қағидаларға сәйкес келетін және қалдықтардың басқа түрлерін тасымалдауға арналмаған, арнайы жабдықталған көлік құралдарын ғана пайдалануға міндетті.

6. Тұрмыстық қатты қалдықтарды өз бетінше әкету кезінде заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлер осы Кодекстің талаптарын сақтауға, сондай-ақ тұрмыстық қатты қалдықтарды қайта өңдеуді және (немесе) көмуді жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерімен шарттар жасасуға міндетті.

7. Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері немесе тұрмыстық қатты қалдықтарды өз бетінше әкетуді жүзеге асыратын қалдықтардың меншік иесі мұндай қалдықтардың тұрмыстық қатты қалдықтарды қалпына келтіруді жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілеріне жеткізілуін қамтамасыз етеді.

8. Осы Кодекстің [351-бабында](#) көрсетілген қалдықтарды қоспағанда, тұрмыстық қатты қалдықтарды көму полигонына қалдықтарды тікелей әкету тұрмыстық қатты қалдықтарды қалпына келтіруді жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері болмаған немесе осы елді мекендегі осындай субъектілердің өндірістік қуаты жеткіліксіз болған жағдайда жүргізіледі.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 368-баптың тақырыбы өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

368-бап. Коммуналдық қалдықтарды тасымалдауға қойылатын талаптар

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 1-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1. Коммуналдық қалдықтарды тасымалдау (оның ішінде әкету) осы Кодекстің талаптарына сәйкес келетін көлік құралдарымен жүзеге асырылуға тиіс.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 2-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Коммуналдық қалдықтарды тасымалдау жөніндегі қызметті жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері көліктің қозғалысы туралы толық навигациялық ақпаратты «Қазақстан Республикасы қоршаған ортасының және табиғи ресурстарының жай-күйі туралы ұлттық дерекқор» ақпараттық жүйесіне беруге міндетті.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 3-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

3. Коммуналдық қалдықтарды әкетуді жүзеге асыратын көлік құралдарының қозғалысын спутниктік навигациялық жүйелердің деректері бойынша қадағалау үшін «Қазақстан Республикасы қоршаған ортасының және табиғи ресурстарының жай-күйі туралы ұлттық дерекқор» ақпараттық жүйесінің тиісті кіші бөлімін әзірлеуді және жүргізуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ұйымдастырады.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 4-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

4. Коммуналдық қалдықтарды тасымалдау жөніндегі қызметті жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері тиісті қызметтер көрсету кезінде мынадай талаптарды сақтауға:

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 1) тармақша өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1) коммуналдық қалдықтарды тасымалдауға арналған арнайы жабдықталған көлік құралдарын пайдалануға;

2) осы тармақтың 1) тармақшасында көрсетілген көлік құралдарын «Қазақстан Республикасы қоршаған ортасының және табиғи ресурстарының жай-күйі туралы ұлттық дерекқор» ақпараттық жүйесіне қосылған спутниктік навигациялық жүйелермен жабдықтауға және бұл жүйелерді үнемі жұмыс жағдайында ұстауға;

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 3) тармақша өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

3) коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларында белгіленген үлгілік нысан бойынша коммуналдық қалдықтардың меншік иелерімен шарттар жасасуға;

4) Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасының талаптарын сақтауға тиіс.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 5-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

5. Коммуналдық қалдықтарды тасымалдауға, көлік құралдарының боялуына, арнайы айырым белгілерімен жабдықталуына және жабдықтарына, сондай-ақ тиеу-түсіру жұмыстарына қойылатын талаптар қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен тізбеге енгізілген Қазақстан Республикасының ұлттық стандарттарында белгіленеді.

28-тарау. РАДИОАКТИВТІ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

369-бап. Радиоактивті қалдықтар және оларды сыныптау

1. Радиоактивті қалдықтарға одан әрі пайдалануға жатпайтын, кез келген агрегаттық күйдегі мынадай заттар жатады:

1) құрамындағы радионуклидтер Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген деңгейлерден асып кететін материалдар, бұйымдар, жабдық, шығу көзі биологиялық объектілер;

2) пайдаланылған, қайта өңдеуге жатпайтын ядролық отын;

3) өз ресурсын тауысқан немесе зақымданған радионуклидті көздер;

4) құрамындағы радионуклидтер Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген деңгейлерден асып кететін, жер қойнауынан алынған және үйінділер мен қалдық қоймаға жинап қойылатын тау жыныстары, кендер және кендерді байыту мен сілтісіздендіру қалдықтары.

2. Радиоактивті қалдықтардың агрегаттық күйі, шығу көзі, радиоактивтілік деңгейі, радионуклидтердің жартылай ыдырау кезеңі оларды сыныптау негізі болып табылады.

3. Радиоактивті қалдықтар агрегаттық күйі бойынша сұйық және қатты болып бөлінеді.

Радиоактивті сұйық қалдықтарға органикалық емес заттардың ерітінділері, сүзгі материалдарының пульпалары, органикалық сұйықтықтар жатады.

Радиоактивті қатты қалдықтарға бұйымдар, машиналар мен механизмдердің бөлшектері, материалдар, биологиялық объектілер, радиоактивті сәулелердің өз ресурсын тауысқан көздері жатады.

4. Егер қалдықтардың құрамындағы радионуклидтердің үлестік активтілігі бақылауға жататын радиоактивті материалдар үшін радиациялық қауіпсіздік нормаларымен регламенттелген мәндерден көп болса, ал белгісіз радионуклидті құрамда үлестік активтілік:

1) бета-сәулеленетін радионуклидтер үшін - килограммына жүз килогеккерельден;

2) альфа-сәулеленетін радионуклидтер (трансурандықтарды қоспағанда) үшін - килограммына он килобеккерельден;

3) трансурандық радионуклидтер үшін килограммына бір килобеккерельден көп болған кезде қалдықтар радиоактивтіге жатады.

5. Радиоактивті қалдықтар түзілу көздері бойынша былайша сыныпталады:

1) тау-кен өнеркәсібінің қалдықтары;

2) зерттеушілік және энергетикалық ядролық қондырғылардың қалдықтары;

3) ядролық жарылыстардың қалдықтары;

4) пайдаланылмайтын радиоактивті сәулелену көздері және қызмет мерзімі өткен көздер.

6. Радиоактивті қатты қалдықтар радиоактивтілік деңгейі бойынша былайша сыныпталады:

1) активтілігі төмен қалдықтар - үлестік активтілігі (килограммына килобеккерельден): бета-сәулеленетін радионуклидтер үшін - бір мыңнан кем; альфа-сәулеленетін радионуклидтер (трансурандықтарды қоспағанда) үшін - бір жүзден кем; трансурандық радионуклидтер үшін - оннан кем қалдықтар;

2) активтілігі орташа қалдықтар - үлестік активтілігі (килограммына килобеккерельден): бета-сәулеленетін радионуклидтер үшін - бір мыңнан он миллионға дейінгі; альфа-сәулеленетін радионуклидтер (трансурандықтарды қоспағанда) үшін - бір жүзден бір миллионға дейінгі; трансурандық радионуклидтер үшін - оннан бір жүз мыңға дейінгі қалдықтар;

3) активтілігі жоғары қалдықтар - үлестік активтілігі (килограммына килобеккерельден): бета-сәулеленетін радионуклидтер үшін - он миллионнан астам; альфа-сәулеленетін радионуклидтер (трансурандықтарды қоспағанда) үшін - бір миллионнан астам; трансурандық радионуклидтер үшін - бір жүз мыңнан астам қалдықтар.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 7-тармақ өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

7. Радиациялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы, оның ішінде радиоактивті қалдықтармен жұмыс істеуге байланысты қызметті мемлекеттік бақылауды және қадағалауды атом энергиясын пайдалану саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады.

Радиациялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы мемлекеттік бақылауды және қадағалауды атом энергиясын пайдалану саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік кодексіне сәйкес тексеру және бақылау және қадағалау субъектісіне (объектісіне) бару арқылы профилактикалық бақылау нысанында жүзеге асырады.

370-бап. Радиоактивті қалдықтарды басқару саласындағы экологиялық талаптар

1. Жеке және заңды тұлғалар атом энергиясын пайдалану саласындағы уәкілетті орган белгілеген радиоактивті материалдарды өндіру, сақтау, тасымалдау, пайдалану, кәдеге жарату және жою қағидаларын сақтауға, радиациялық әсер етудің шекті жол берілетін деңгейі нормативтерінің бұзылуына жол бермеуге, қоршаған ортаның радиациялық ластануының алдын алу және оны жою жөнінде шаралар қабылдауға міндетті.

2. Радиоактивті қалдықтарды жинау, сақтау, тасымалдау және көму жөніндегі қызмет Қазақстан Республикасының атом энергиясын пайдалану туралы заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады.

3. Радиоактивті материалдарды тасу кезінде төтенше жағдайлар туындаған жағдайда азаматтардың денсаулығын, олардың мүлкін, қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз ету мақсатында Қазақстан Республикасының атом энергиясын пайдалану саласындағы заңнамасының, халықтың радиациялық қауіпсіздігі мен техникалық регламенттердің талаптары сақталуға тиіс.

371-бап. Радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пункттерін сыныптау

1. Радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пункттеріне радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму үшін пайдаланылатын табиғи (табиғаттық) немесе жасанды алаңдар, сыйымдылықтар немесе үй-жайлар жатады.

2. Радиоактивті қалдықтарды көму пункттеріне осындай қалдықтар кейіннен алып кету ниетінсіз орналастырылатын пункттер жатады.

3. Радиоактивті қалдықтарды сақтау пункттері:

1) геологиялық барлау, тау-кен өндіру және тау-кен қайта өңдеу қызметі нәтижесіндегі құрамында басым түрде табиғи радионуклидтер бар;

2) ядролық энергетика объектілерінен алынған, ядролық жарылыстар мен радиоизотопты өндіріс нәтижесіндегі құрамында басым түрде жасанды радионуклидтер бар радиоактивті қалдықтарды қабылдау бойынша бөлінеді.

4. Радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пункттері радиоактивті қалдықтарды жинау алаңының ауқымы бойынша жергілікті және өңірлік болып бөлінеді. Жергіліктіге - бір объектінің немесе бір ауданның, ал өңірлікке екі және одан да көп объектінің және (немесе) ауданның қалдықтарын орналастыруға арналған пункттер жатады.

372-бап. Радиоактивті қалдықтарды сақтау және көму кезіндегі экологиялық талаптар

1. Қазақстан Республикасының аумағында түзілетін радиоактивті қалдықтар өздерінің ықтимал қауіп төндіруі мүмкін уақыт кезеңіне халықтың және қоршаған ортаның радиациялық қорғалуын қамтамасыз ететіндей болып көмілуге тиіс.

2. Радиоактивті қалдықтарды сақтау және көму атом энергиясын пайдалану саласындағы уәкілетті орган беретін лицензиялар негізінде жүзеге асырылады және бұл қызмет түрлері экологиялық нормалау мен экологиялық рұқсаттар алу объектілері болып табылмайды. Радиоактивті қалдықтарға нормативтерді атом энергиясын пайдалану саласындағы уәкілетті орган белгілейді.

3. Радиоактивті қалдықтарды орналастыру радиоактивті қалдықтардың түзілуіне алып келетін кез келген қызмет түрінің міндетті кезеңі ретінде жобалау және техникалық құжаттамада көзделуге тиіс. Радиоактивті қалдықтарды басқару осы Кодексте көзделген экологиялық талаптар ескеріле отырып, Қазақстан Республикасының атом энергиясын пайдалану туралы заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады.

4. Радиоактивті қалдықтарды сақтау және көму кезінде операторлар:

1) өздігінен жүретін тізбекті ядролық реакциялардың ықтималдығын жоюға және артық жылу бөлінуінен қорғауды қамтамасыз етуге;

2) радиациялық қауіпсіздік қағидалары мен нормаларына сәйкес белгіленген қорғау әдістерін қолдану арқылы халықты және қоршаған ортаны тиімді қорғауды қамтамасыз етуге;

3) радиоактивті қалдықтарды сақтауға байланысты болуы мүмкін биологиялық, химиялық және басқа да тәуекелдерді есепке алуды жүргізуге;

4) көму объектісінің тұрған жеріне, конструкциясы мен құрамындағысына қатысты есепке алу құжаттарын сақтауға;

5) радиоактивті материалдарға санкциясыз қол жеткізілуін және радиоактивті заттардың қоршаған ортаға жоспарланбаған шығарылуын бақылауды жүзеге асыруға және ондай ықтималдылықты болғызбауға тиіс.

373-бап. Радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пункттеріне қойылатын экологиялық талаптар

1. Радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пункттерін құру және олардың жұмысын ұйымдастыру жөніндегі барлық жобалар санитариялық-эпидемиологиялық сараптамаға және Қазақстан Республикасының жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы [заңнамасына](#) сәйкес жүргізілетін сараптамаға жатады. Жобалау Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес бекітілген құрылыс нормалары мен қағидаларына сәйкес жүзеге асырылуға тиіс.

2. Жобада:

1) радиоактивті қалдықтарды түзу көздері, радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пункттерінің болжамды әрекет еті радиусында қоршаған ортаға радиоактивті әсер етудің басқа да көздері, олардың сандық және сапалық сипаттамалары;

2) радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пункттерінің ұйымдық құрылымы, өндірістік радиациялық бақылау жүргізу көлемі мен тәртібі;

3) халыққа дозалық жүктеменің есеп-қисаптары радиоактивті қалдықтардың болжамды әрекет ету радиусындағы барлық радиация көзінің жол берілетін және бақыланатын деңгейлері мен қоршаған ортаға және халыққа ықпалын бағалау көрсетілуге тиіс.

3. Жобада халықтың тәуекелді тобына дозалық жүктемені бағалау қамтылатын, қоршаған ортаға әсер ету ескеріле отырып, арнайы іздестірулер мен экономикалық бағалаулар негізінде балама нұсқалар қатарынан сақтау және (немесе) көму пункті салынатын орынды таңдау негізделуге тиіс.

4. Геодезиялық, геологиялық, гидрогеологиялық және гидрометеорологиялық іздестірулерді қоса алғанда, инженерлік іздестірулер:

1) радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пунктін салу және орналастыру орнының таңдалуын және оның табиғи және техногендік факторлардың қолайсыз әсерлерінен инженерлік қорғалуын;

2) қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларды негіздеуді қамтамасыз етуге тиіс.

5. Радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пункттерін құру және олардың жұмысын ұйымдастыру жөніндегі жобаларда дезактивациялаудан немесе басқа да қызметтен кейін бүлінген жерлерді рекультивациялау көзделуі керек.

6. Радиоактивті қалдықтарды көму пункттерінің айналасында Қазақстан Республикасының халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы туралы заңнамасына сәйкес айқындалатын шекаралары бар санитариялық-қорғаныш аймағы белгіленеді.

7. Радиоактивті қалдықтарды көму пункттерін:

1) тұрғын үй құрылысын салу аумақтарында;

2) жер қойнауын зерттеу жөніндегі уәкілетті мемлекеттік органмен келіспей пайдалы қазбалар жатқан алаңда;

3) активті карст аймақтарында;

4) шөгулер, сел тасқындары, қар көшкіндері және басқа да қауіпті геологиялық процестер аймақтарында;

5) батпақты жерлерде;

6) жерасты ауызсу көздерінен су алу аймақтарында;

7) курорттарды санитариялық қорғау аймақтарында;

8) қалалардың жасыл аймақтарының аумақтарында;

9) ерекше қорғалатын табиғи аумақтарда;

10) шаруашылық-ауызсумен жабдықтаудың жерасты және жерүсті көздері, су құбыржолдарын тазарту құрылысжайларын, магистральдық сутартқыштарды санитариялық қорғау аймақтарының I, II, III белдеулері аумағында;

11) су бөлу аумақтарында;

12) ормандар, орман саябақтары және қорғаныш және санитариялық-гигиеналық функцияларды орындайтын және халықтың демалу орындары болып табылатын басқа да

жасыл екпелер алып жатқан немесе олардың алып жатуына арналған жерлерде орналастыруға жол берілмейді.

8. Радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пунктін салуға жер учаскесін таңдау кезінде мынадай шарттар сақталуға тиіс:

1) ауызсу, бальнеологиялық және техникалық мұқтаждықтарға жарамды ызасудың болмауы;

2) жанасқан жыныстардың жоғары сорбциялық-сыйымдылық қасиеттері;

3) жерасты суының айтарлықтай тереңдікте (алпыс және одан көп метрде) жатуы;

4) ызасу деңгейінің радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пунктінің түбінен төрт метрден жақын болмауы;

5) сулы белдеулер болып табылмайтын және төмен жатқан сулы белдеулермен гидравликалық байланысы жоқ геологиялық қабаттардың болуы;

6) опырылым тектоникасының және қарқынды жарықшақтықтың болмауы, сейсмикалық қауіпті опырылуға дейінгі арақашықтық қырық километрден асуға тиіс;

7) төгінділер түзуге, шөгуге, құлауға сезімталдықтың өте төмен болуы;

8) эрозияның болмауы;

9) геоморфологиялық тұрақтылық;

10) іргетас топырағы мен жынысының қатты және өте тығыз болуы;

11) іргетастың мықтылығы он метрден асатын су өткізбейтін жыныстан болуы;

12) жергілікті жердің еңістілігі бес пайыздан аспайтын шағын төбелі болуы;

13) жақын жердегі жерасты суы мен ызасу су тартқышқа дейін немесе жер бетіндегі су көздерінен арақашықтықтың төрт километрден жақын болмауы;

14) жерді іс жүзінде пайдаланудың айтарлықтай экономикалық тиімділік бермеуі және оны әлеуетті пайдаланудың да танылған бағалауының болмауы;

15) төрт километр арақашықтықта мәдени және ұлттық маңызы бар құндылықтардың болмауы;

16) жергілікті жердің туристік құндылығының болмауы және оған жақын маңдағы елді мекендер тұрғындарының сирек келуі.

9. Осы баптың 8-тармағында көрсетілген шарттардың бірі сақталмаған кезде қоршаған ортаны:

1) суды аз өткізетін және сорбциялық-сыйымдылық материалдарынан (полиэтиленнен, бетоннан, қыштан, саздан, цеолиттен) жасалған инженерлік кедергілер жасау;

2) жерүсті суының, ызасудың және жерасты суының осындай пункттерді айналып өтуін қамтамасыз ететін дренаждық жүйелерді жасау арқылы радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пунктінің зиянды әсерінен қорғау жөніндегі немесе пунктті табиғи және техногендік факторлардың зиянды әсер етуінен қорғау жөніндегі іс-шаралар әзірленуге тиіс.

10. Уранды және уранды емес тау-кен өндіру және қайта өңдеу кәсіпорындарының активтілігі төмен қалдықтары үшін радиоактивті қалдықтарды аэрация аймағынан төмен және сорбциялық-сыйымдылық қасиеттері неғұрлым жоғары (радионуклидтердің пункттен тыс таралу мүмкіндігін болғызбайтын) басқа тау жыныстарының арасында орналастыра отырып, бұрын қазып өтілген тау-кен қазындылары пайдаланылуы мүмкін.

11. Уранды және уранды емес тау-кен өндіру және қайта өңдеу кәсіпорындарының активтілігі орташа қалдықтары үшін де саздан, цеолиттен және радионуклидтерді сорбциялайтын басқа да материалдардан жасалған техникалық кедергілерді қосымша орната отырып, бұрын қазып өтілген тау-кен қазындылары пайдаланылуы мүмкін.

12. Рельефтегі табиғи ойпауыттар су өткізбейтін жыныстардан немесе басқа да материалдан жасалған табиғи немесе жасанды төсеніш болған кезде активтілігі төмен радиоактивті қатты және сұйық қалдықтарды ұзақ уақытқа орналастыру үшін пайдаланылуы мүмкін.

13. Радиоактивті сұйық қалдықтарды көмуге тыйым салынады. Радиоактивті сұйық қалдықтар қоршаған ортадағы борпылдақ тау жыныстарының ылғалдылығына дейін құрғатылуға немесе қатайтылуға тиіс.

14. Активтілігі орташа радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пункттері үшін - күзету іс-шаралары мен сигнал беру, активтілігі төмен радиоактивті қалдықтарды сақтау және (немесе) көму пункттері үшін сигнал берусіз күзету іс-шаралары міндетті түрде көзделеді.

15. Халықты радиациялық қорғау бойынша дозалық жүктемені есепту және тиімді шараларды әзірлеу халықтың тәуекелді топтары бойынша дозаларды есептеу негізінде жүзеге асырылады. Халықтың тәуекелді тобы радиоактивті заттар халықтың осы тобына жететін тәуекелді жолды талдау және анықтау негізінде айқындалады.

16. Жерүсті суының, ызасудың және жерасты суының радиоактивті ластануының таралуын есептеу ерітінділер мен ластанудың сүзілу жылдамдығын, олардың миграциялық қабілеттерін және су сіңіргіш жыныстардың сорбциялық мүмкіндіктерін айқындау үшін орындалатын арнайы гидрологиялық және гидрогеологиялық зерттеулер жүргізу негізінде орындалады.

17. Қоршаған ортаға авариялық радиоактивті ластанудың әсер етуінен келтірілген залал рекультивациялау жұмыстарын жүргізу жөніндегі іс-шаралармен қорғау шараларын орындау құны бойынша бағаланады.

374-бап. Радиоактивті қалдықтарды трансшекаралық өткізу

1. Қайта өңдеу үшін басқа мемлекеттерге әкетілген Қазақстан Республикасының өз радиоактивті қалдықтарын қоспағанда, басқа мемлекеттерден радиоактивті қалдықтарды сақтау немесе көму мақсатында Қазақстан Республикасына әкелуге тыйым салынады. Радиоактивті заттардың қоршаған ортаға түсуін болғызбайтын іс-шараларды жүргізбей, радиоактивті қалдықтарды жер бетіне және жер қойнауына көмуге де (орналастыруға да) тыйым салынады.

2022.28.12. № 173-VII ҚР Заңымен 2-тармақ өзгертілді (2023 ж. 28 ақпаннан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. Қазақстан Республикасына радиоактивті қалдықтарды, құрамында радиациялық қауіпсіздік нормаларында белгіленген алып қою деңгейінен жоғары радиоактивті заттар бар жартылай фабрикаттарды, шикізатты, жинақтаушы бұйымдарды әкелу Қазақстан Республикасының өзіндік ерекшелігі бар тауарларды бақылау саласындағы заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады және Қазақстан Республикасының атом энергиясын пайдалану саласындағы заңнамасына сәйкес ядролық материалдар мен иондаушы сәулелену көздерінің мемлекеттік есебіне алуына жатады.

3. Радиоактивті қалдықтарды трансшекаралық өткізу кезінде оператор халықаралық құқық нормаларын сақтай отырып, өткізуді қамтамасыз ету жөніндегі шараларды қабылдауға міндетті. Бұл ретте:

1) оператор межелі мемлекеттің рұқсаты және алдын ала хабардар етілуі, сондай-ақ келісімі бойынша өткізуді қамтамасыз ету жөніндегі шараларды қабылдауға міндетті;

2) транзит мемлекеті арқылы трансшекаралық өткізу нақты пайдаланылатын көлік түрлеріне қатысты халықаралық міндеттемелерді орындау шартымен жүзеге асырылуға тиіс;

3) пайдаланылған ядролық отынды немесе радиоактивті қалдықтарды сақтау немесе көму үшін оңтүстік ендіктен 60 градус оңтүстікке қарай межелі орынға жөнелтуге тыйым салынады.

375-бап. Радиоактивті қалдықтарды тасымалдау кезіндегі экологиялық талаптар

1. Радиоактивті қалдықтарды тасымалдау атом энергиясын пайдалану саласындағы уәкілетті орган бекітетін радиоактивті заттар мен радиоактивті қалдықтарды тасымалдау

қағидаларына және Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттарға сәйкес жүзеге асырылады.

2. Радиоактивті қалдықтарды тасымалдау қағидалары жүк жөнелтушінің, тасушының және жүк алушының құқықтарын, міндеттерін және жауапкершілігін, қауіпсіздік, физикалық қорғау шараларын, оқиғалар мен аварияларға жол бермеу жөніндегі келісілген шаралар жүйесін, қаптауға, таңбалауға және көлік құралдарына, ықтимал авариялардың салдарын оқшаулау жөніндегі іс-шараларға қойылатын талаптарды көздеуге тиіс.

29-тарау. ҚАЛДЫҚТАРДЫҢ ЖЕКЕЛЕГЕН ТҮРЛЕРІН БАСҚАРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

376-бап. Құрылыс қалдықтарын басқару саласындағы экологиялық талаптар

1. Құрылыс қалдықтары деп ғимараттарды, құрылысжайларды, өнеркәсіптік объектілерді, жолдарды, инженерлік және басқа да коммуникацияларды бұзу, бөлшектеу, реконструкциялау, жөндеу (оның ішінде күрделі жөндеу) немесе салу процесінде түзілетін қалдықтар түсініледі.

2. Құрылыс қалдықтары тікелей құрылыс алаңында немесе арнайы орында басқа қалдық түрлерінен міндетті түрде бөлуге жатады.

3. Бекітілген жобалық шешімдерге сәйкес құрылыс қалдықтарын қалпына келтіру жағдайларын қоспағанда, құрылыс қалдықтарын басқа қалдық түрлерімен араластыруға тыйым салынады.

4. Құрылыс қалдықтарын арнайы белгіленген орындардан тыс жинақтауға тыйым салынады.

377-бап. Медициналық қалдықтарды басқару саласындағы экологиялық талаптар

1. Медициналық қалдықтар - медициналық қызметтер көрсету және медициналық манипуляциялар жүргізу процесінде түзілетін қалдықтар.

2. Медициналық қалдықтармен жұмыс істеу тәртібін денсаулық сақтау саласындағы уәкілетті орган айқындайды.

3. Медициналық қалдықтарды термиялық және (немесе) химиялық процестерді қолдана отырып өңдеу және жою осы Кодекстің талаптары сақтала отырып жүзеге асырылуға тиіс.

378-бап. Биологиялық қалдықтарды басқару саласындағы экологиялық талаптар

1. Биологиялық қалдықтар Қазақстан Республикасының ветеринария саласындағы заңнамасына сәйкес айқындалады.

2. Биологиялық қалдықтармен жұмыс істеу тәртібін ветеринария саласындағы уәкілетті орган айқындайды.

3. Биологиялық қалдықтарды термиялық және (немесе) химиялық процестерді қолдана отырып өңдеу және жою осы Кодекстің талаптары сақтала отырып жүзеге асырылуға тиіс.

379-бап. Құрамында жойылуы қиын органикалық ластағыштар бар қалдықтарды басқару саласындағы экологиялық талаптар

1. Құрамында жойылуы қиын органикалық ластағыштар бар қалдықтарды сақтау пункттері жойылуы қиын органикалық ластағыштардың қоршаған ортаға және адамдардың денсаулығына ықпалын болғызбауды қамтамасыз ететін қорғау құралдарымен жабдықталуға тиіс.

2. Құрамында жойылуы қиын органикалық ластағыштар бар қалдықтарды есепке алу қатаң есептілік журналдарында жүргізіледі.

3. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органды хабардар етпей, құрамында жойылуы қиын органикалық ластағыштар бар қалдықтардың меншік иесі мен иеленушісін ауыстыруға тыйым салынады.

4. Құрамында жойылуы қиын органикалық ластағыштар бар қалдықтардың кадастры қалдықтардың мемлекеттік кадастры шеңберінде жеке бөлім болып жүргізіледі.

5. Қазақстан Республикасының жойылуы қиын органикалық ластағыштар туралы халықаралық шарттарында көзделген құрамында жойылуы қиын органикалық ластағыштар бар қалдықтарды көмуге тыйым салынады. Осындай қалдықтардың экспорты мен импортына оларды құрту мақсатында ғана рұқсат етіледі.

380-бап. Қалдықтардың жекелеген түрлерін және олардың тіршілік циклінің процестерін басқару саласындағы экологиялық талаптар

1. Қалдықтардың жекелеген түрлерімен жұмыс істеу кезінде қалдықтардың иелері экологиялық, санитариялық-эпидемиологиялық талаптардың, сондай-ақ қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен тізбеге енгізілген қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару саласындағы ұлттық стандарттардың сақталуын қамтамасыз етуге тиіс.

2. Қалдықтар санатына өткен материалдар мен өнімдерді (шиналарды, электрондық және электр жабдықтарды, қаптаманы, қағазды, пайдаланылған майларды, химиялық ток көздерін, құрамында сынап бар қалдықтарды), сондай-ақ басқа да қауіпті қалдықтарды басқару жөніндегі арнайы экологиялық талаптар қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен тізбеге енгізілген қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару саласындағы ұлттық стандарттарда белгіленеді.

381-бап. Ғимараттарды, құрылыстарды, құрылысжайларды және өзге де объектілерді жобалау кезінде қалдықтарды басқару саласындағы экологиялық талаптар

Салынуы (көтерілуі, құрылуы) кезінде қалдықтардың түзілуі болжанатын ғимараттарды, құрылыстарды, құрылысжайларды және өзге де объектілерді жобалау кезінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган және халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы уәкілетті орган белгілейтін қалдықтарды басқару саласындағы қағидаларға, нормативтер мен талаптарға сәйкес осындай қалдықтарды жинауға арналған орындар (алаңдар) көзделуі қажет.

30-тарау. ҚАЛДЫҚТАРДЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК КАДАСТРЫ

382-бап. Қалдықтардың мемлекеттік кадастры

1. Қалдықтардың мемлекеттік кадастры қалдықтарды орналастырудың әрбір объектісі (олардың кеңістіктегі орналасуын көрсете отырып) бойынша, сондай-ақ қалдықтардың түрлері, олардың шығу көздері мен физикалық-химиялық қасиеттері (халыққа және қоршаған ортаға қауіптілігі ескеріле отырып), құрамдастық құрамы, сапалық және сандық көрсеткіштері, сақтаудың, көму мен тастаудың техникалық, гидрогеологиялық және экологиялық шарттары, пайдаланылу мен залалсыздандырылу технологиялары бойынша біріздендірілген мәліметтердің геоақпараттық жүйелер негізінде жүйелендірілген, кезең-кезеңімен толықтырылып және нақтыланып отыратын жиынтығын білдіреді.

2. Қалдықтардың барлық түрі және қалдықтарды орналастыру объектілері қалдықтардың мемлекеттік кадастрында есепке алуға жатады.

Қалдықтардың мемлекеттік кадастрын жүргізуді ұйымдастыруды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады.

Қалдықтардың мемлекеттік кадастрын жүргізуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ведомстволық бағынысты ұйымы жүзеге асырады.

383-бап. Қалдықтардың мемлекеттік кадастрының мақсаттары мен міндеттері

1. Қалдықтардың мемлекеттік кадастры мемлекеттік органдарды, мүдделі жеке және заңды тұлғаларды қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз етуге қатысты технологиялық, экономикалық, құқықтық және басқа да шешімдерді бағалау, болжау, әзірлеу үшін ақпаратпен қамтамасыз ету, сондай-ақ қалдықтарды жалпымемлекеттік кешенді есепке алуды жүргізу мақсатында жүргізіледі.

2. Қалдықтардың мемлекеттік кадастрын жүргізудің негізгі міндеті жалпы мемлекеттік, өңірлік және салалық ақпараттық-сараптамалық жүйелер мен дерекқорларды қалдықтар, оларды қайта өңдеу қасиеттері мен технологиялары жөніндегі ақпаратпен қамтамасыз ету болып табылады.

384-бап. Қалдықтардың мемлекеттік кадастрын жүргізу

1. Объектілердің операторлары қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға мынадай құжаттаманы ұсынады:

- 1) қауіпті қалдықтардың паспорты;
- 2) қалдықтарды түгендеу жөніндегі есеп;
- 3) мыналарды:

тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің жергілікті атқарушы органының қалдықтарды жинап қоюға және жоюға арналған жер учаскесін бөлу туралы шешімін;

жер учаскесінің орналасқан жері бойынша өз құзыреті шегінде тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің жергілікті атқарушы органы куәландырған жер учаскесінің шекараларын белгілеу және жер учаскесіне құқық белгілейтін құжатты беру туралы анықтаманы;

қалдықтарды орналастыру объектілерін құрудың техникалық-экономикалық негіздемесін;

қалдықтарды орналастыру объектілерін құру жобасына санитариялық-эпидемиологиялық сараптаманың оң қорытындысын қамтитын қалдықтарды орналастыру объектісі бойынша кадастрлық іс.

2. Осы баптың 1-тармағында көрсетілген құжаттардың [нысанын](#), оларды толтыру жөніндегі [нұсқаулықты](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

3. Осы баптың 1-тармағының 2) тармақшасында көрсетілген құжаттама есепті жылдан кейінгі жылдың 1 қаңтарындағы жағдай бойынша 1 наурызына дейін қағаз жеткізгіште және (немесе) оны қалдықтардың мемлекеттік кадастрының ақпараттық жүйесінде толтыру және объект операторының ақпаратты беруге жауапты лауазымды адамының электрондық цифрлық қолтаңбасымен қол қою арқылы электрондық нысанда жыл сайын ұсынылады.

4. Осы баптың 1-тармағының 1) және 3) тармақшаларында көрсетілген құжаттама өзгерген жағдайда ол қағаз жеткізгіште және (немесе) оны қалдықтардың мемлекеттік кадастрының ақпараттық жүйесінде толтыру және объект операторының ақпаратты беруге жауапты лауазымды адамының электрондық цифрлық қолтаңбасымен қол қою арқылы электрондық нысанда қайта ұсынылады.

385-бап. Қалдықтардың мемлекеттік кадастрын жүргізу нәтижелері туралы ақпарат

1. Қалдықтардың мемлекеттік кадастрын жүргізу нәтижелері бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жыл сайынғы ақпараттық шолуды жасайды.

2. Қалдықтардың мемлекеттік кадастры қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ақпараттық жүйесінде, интернет-ресурсында орналастырылады және жаңартылып отырады.

31-тарау. ӨНДІРУШІЛЕРДІҢ (ИМПОРТТАУШЫЛАРДЫҢ) КЕҢЕЙТІЛГЕН МІНДЕТТЕМЕЛЕРІ

386-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерін орындауға қойылатын талаптар

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [тізбе](#) бойынша өнімнің (тауарлардың) жекелеген түрлерін Қазақстан Республикасының аумағында өндіруді және (немесе) Қазақстан Республикасының аумағына әкелуді жүзеге асыратын жеке және заңды тұлғалар мұндай өнімнің (тауарлардың) тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды (бұдан әрі - өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері) қамтамасыз етуге міндетті.

2. Осы баптың 1-тармағында көрсетілген өндірушілер мен импорттаушылар өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерін мынадай тәсілдердің бірімен орындайды:

1) қалдықтарды жинаудың, тасымалдаудың, қайта пайдалануға дайындаудың, сұрыптаудың, өңдеудің, қайта өңдеудің, залалсыздандырудың және (немесе) кәдеге жаратудың меншікті жүйесін қолдану;

2) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторымен қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды ұйымдастыру туралы шарт жасасу, Қазақстан Республикасының Үкіметі бекіткен өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерін іске асыру қағидаларына сәйкес өтінім беру және өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторының банктік шотына кәдеге жарату төлемі түрінде ақша енгізу.

Кәдеге жарату төлемі (бұдан әрі - кәдеге жарату төлемі) деп өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) және оның (олардың) қаптамасының тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды ұйымдастырғаны үшін өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторына өндіруші (импорттаушы) жүзеге асыратын төлемақы түсініледі.

Қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды ұйымдастыру туралы шарт деп өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) және оның (олардың) қаптамаларының тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды ұйымдастыру туралы үлгілік шарт негізінде өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы мен өндіруші (импорттаушы) арасында жасалатын шарт түсініледі.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР [Заңымен](#) 4-тармақ өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))

3. Осы баптың 2-тармағының 1) тармақшасында көзделген тәсіл автомобиль көлік құралдарын, өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасын өндірушілер мен импорттаушыларға қолданылмайды.

4. Өндіруші немесе импорттаушы қолданатын қалдықтарды жинаудың, тасымалдаудың, қайта пайдалануға дайындаудың, сұрыптаудың, өңдеудің, қайта өңдеудің,

залалсыздандырудың және (немесе) кәдеге жаратудың меншікті жүйесіне қойылатын талаптарды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайды.

5. Осы баптың 2-тармағының 2) тармақшасында көзделген тәсілді пайдаланған жағдайда өндіруші немесе импорттаушы Қазақстан Республикасының Үкіметі бекіткен өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерін іске асыру қағидаларына сәйкес өтінім береді және өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторының банктік шотына кәдеге жарату төлемін енгізеді. Көрсетілген кәдеге жарату төлемін есептеу әдістемесін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

6. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері:

1) өндірілген майлар, полимер, шыны, қағаз және (немесе) картон қаптамалар, аккумулятор батареялары бөлігінде, оларды өндіру үшін тиісінше Қазақстан Республикасының аумағында қайта өңделген және кәдеге жаратылған пайдаланылған майлардың, пластмасса, шыны, қағаз және картон қалдықтарының, пайдаланылған аккумулятор батареяларының кемінде отыз пайызы пайдаланылған жағдайда, өндірушілерге;

2) Қазақстан Республикасының аумағында өндірілген және (немесе) Қазақстан Республикасының аумағына әкелінген, оның шегінен тыс жерде өткізілген өнім (тауарлар) бөлігінде өндірушілерге және импорттаушыларға;

3) Қазақстан Республикасының аумағында өндірілген және (немесе) Қазақстан Республикасының аумағына әкелінген, оның шегінен тыс жерде өткізілген өнімді (тауарларды) қаптауға арналған және (немесе) олар қапталған полимер, шыны, қағаз, картон және (немесе) металл қаптамалар, аралас материалдардан жасалған қаптамалар бөлігінде өндірушілерге және импорттаушыларға;

4) автомобиль көлік құралдарын, өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасын импорттаушыларды қоспағанда, жеке пайдалану тауарларын бажсыз әкелуге арналған квота шегінде өнімді (тауарларды) импорттау кезінде өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімді (тауарларды) Қазақстан Республикасының аумағына әкелуді жүзеге асыратын жеке тұлғаларға;

2024.05.07. № 115-VIII ҚР Заңымен 5) тармақша өзгертілді (2024 ж. 17 шілдеден бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

5) тізбесін сауда қызметін реттеу саласындағы уәкілетті орган бекітетін әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарлары қапталған полимер, шыны, қағаз, картон және (немесе) металл қаптамалар, аралас материалдардан жасалған қаптамалар бөлігінде импорттаушыларға;

6) кәдеге жарату төлемі енгізілген преформалардан жасалған полимер қаптама бөлігінде өндірушілерге;

7) жалпы шаруашылық мұқтаждары үшін өнім өндіру, жұмыстарды орындау, қызметтер көрсету кезінде өз қызметінде негізгі құралдар, материалдар, шикізат, қосалқы бөлшектер (жинақтаушылар) ретінде пайдаланылатын және өткізуге арналмаған әкелінген өнім (тауарлар) қапталған әкелінген полимер, шыны, қағаз, картон және (немесе) металл қаптамалар, аралас материалдардан жасалған қаптамалар бөлігінде импорттаушыларға;

2022.30.12. № 177-VII ҚР Заңымен 8) тармақша өзгертілді (2023 ж. 12 қаңтардан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

8) Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен шетелдік өтеусіз көмек ретінде әкелінген тауарлар қапталған әкелінген полимер, шыны, қағаз, картон және (немесе) металл қаптамалар бөлігінде импорттаушыларға;

2022.30.12. № 177-VII ҚР Заңымен 9) тармақшамен толықтырылды (2023 ж. 12 қаңтардан бастап қолданысқа енгізілді)

9) Қазақстан Республикасының аумағына көлік құралын бастапқы тіркеуден өтпеген көлік құралдарын 2022 жылғы 1 қыркүйекке дейін әкелуді жүзеге асырған жеке тұлғаларға қолданылмайды.

Бұл ретте мұндай көлік құралдарын әкелу [тәртібін](#), шарттары мен мерзімдерін, сондай-ақ олардың санаттарын Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайды.

7. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерін орындау жөніндегі талаптарды көздейтін өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерін іске асыру [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлейді және Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітеді.

387-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторының құқықтық жағдайы

2022.30.12. № 177-VII ҚР [Заңымен](#) 1-тармақ өзгертілді (2023 ж. 12 қаңтардан бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))

1. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қағидатын іске асыру мақсаттары үшін Қазақстан Республикасы Үкіметінің [шешімімен](#) айқындалған мемлекеттік кәсіпорын, акцияларының (жарғылық капиталға қатысу үлестерінің) жүз пайызы тікелей немесе жанама түрде мемлекетке тиесілі акционерлік қоғам, жауапкершілігі шектеулі серіктестік болып табылады.

2. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы кәдеге жарату төлемін жинауға қатысты айрықша құқыққа ие болады және ол көрсетілген төлемдерге осы Кодексте және Қазақстан Республикасының өзге де заңнамалық актілерінде көзделген тәртіппен билік етуге және оларды басқаруға тиіс.

3. 2022.30.12. № 177-VII ҚР [Заңымен](#) алып тасталды (*2023 ж. 12 қаңтардан бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))*

388-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторы қызметінің бағыттары

2023.05.07. № 17-VIII ҚР [Заңымен](#) 1-тармақ өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))

1. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы осы Кодекстің талаптарына сәйкес өндірушілер мен импорттаушылардан өзінің банктік шотына кәдеге жарату төлемі түрінде келіп түскен ақшаны мыналарға бағыттайды:

1) осы Кодекстің [366-бабына](#) сәйкес тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, сұрыптауды, көмуді, кездейсоқ қоқыстарды жоюды жүзеге асыратын субъектілердің шығындарын өтеу;

2) әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларын қаптау үшін қолданылатын полимер, шыны, қағаз, картон және (немесе) металл қаптамаларды, аралас материалдардан жасалған қаптамаларды өндірушілердің (импорттаушылардың) кәдеге жарату төлемін енгізуіне байланысты шығыстарды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [қағидаларда](#) белгіленген тәртіппен әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларын өндірушілерге өтеу;

3) Қазақстан Республикасында экологиялық таза автомобиль көлік құралдарын (Еуразиялық экономикалық одақтың техникалық регламентінде белгіленген экологиялық сыныпқа сәйкес келетін; электр қозғалтқыштары бар) және олардың құрамдастарын, сондай-ақ техникалық регламенттерде айқындалған экологиялық талаптарға сәйкес келетін өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасын жасап шығаруды мынадай:

жасап шығарушыларды мынадай: жұмыс орындарын ұстау; энергия ресурстарын пайдалану; ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық әзірлемелерді жүзеге асыру; өнімді шығаруға байланысты сынақтар жүргізу; кепілдік міндеттемелерді қолдау бағыттары бойынша қаржыландыру;

жеке және заңды тұлғалар Қазақстан Республикасында жасап шығарылған көлік құралын және (немесе) өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасын Қазақстан

Республикасының аумағында сатып алған кезде оларға жасап шығарушы берген жеңілдікті қаржыландыру жолымен ынталандыру;

4) 2023.05.07. № 17-VIII ҚР [Заңымен](#) алып тасталды (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))
2023.05.07. № 17-VIII ҚР [Заңымен](#) 5) тармақша жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))

5) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайтадан пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайтын тәртіппен төлемдер жасау арқылы ұйымдастыру.

Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторымен жасалған үлгілік шарт шеңберінде қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілеріне төленетін төлемдердің мөлшерін Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітеді. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы төлемдердің мөлшерін осы бөліктің 9) тармақшасына сәйкес есептейді.

Осы тармақшаның бірінші бөлігінде көзделген ережелер қалдықтарды жинаудың, қайта өңдеудің және кәдеге жаратудың меншікті жүйесі бар өндірушілерге (импорттаушыларға) қолданылмайды;

2023.05.07. № 17-VIII ҚР [Заңымен](#) 6) тармақша жаңа редакцияда (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))

6) Қазақстан Республикасының аумағында залалсыздандыру, қайта өңдеу және (немесе) кәдеге жарату жөніндегі объектілері жоқ, өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің қолданылатын өнімнің (тауарлардың) тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды Қазақстан Республикасының шегінен тысқары жерде жинауды, тасымалдауды, қайтадан пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайтын [тәртіппен](#) төлемдер жасау арқылы ұйымдастыру.

Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторымен жасалған үлгілік шарт шеңберінде, Қазақстан Республикасының аумағында залалсыздандыру, қайта өңдеу және (немесе) кәдеге жарату жөніндегі объектілері жоқ қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілеріне төленетін төлемдердің мөлшерін Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітеді. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы төлемдердің мөлшерін осы бөліктің 9) тармақшасына сәйкес есептейді.

7) қалдықтар мен қайталама ресурстарды жинау, тасымалдау, қайта пайдалануға дайындау, сұрыптау, өңдеу, қайта өңдеу, залалсыздандыру және (немесе) кәдеге жарату жүйесін ұйымдастыру-техникалық және ақпараттық қамтамасыз ету, қалдықтармен және қайталама ресурстармен жұмыс істеу саласындағы жарнама қызметін, білім беру, маркетингтік іс-шараларды қаржыландыру;

8) тұрмыстық қатты қалдықтарды әкетуді жүзеге асыратын көлік құралдарының қозғалысын спутниктік-навигациялық жүйелердің деректері бойынша қадағалайтын ақпараттық жүйені ұйымдастыру және жүргізу;

9) қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта пайдалануға дайындау, сұрыптау, өңдеу, қайта өңдеу, залалсыздандыру және (немесе) кәдеге жарату саласындағы эксперименттік, тәжірибелік, жобалық, ғылыми-зерттеушілік жұмыстарды қаржыландыру;

10) Қазақстан Республикасында қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта пайдалануға дайындау, өңдеу, сұрыптау, қайта өңдеу және (немесе) кәдеге жарату технологияларын енгізу, қалдықтарды қайта пайдалануға дайындау, өңдеу, қайта өңдеу, сұрыптау және (немесе) кәдеге жарату бойынша зауыттар (өндірістер) салу, қалдықтарды жинауды,

тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді және (немесе) кәдеге жаратуды жүзеге асыратын ұйымдардың материалдық-техникалық базасын жетілдіру, қалдықтарды энергетикалық кәдеге жаратуды ұйымдастыру;

11) электрлік қуаттау станциялары желісін, оның ішінде электрлік қуаттау станцияларының қызметін сатып алу, орналастыру және ұйымдастыру арқылы құру және дамыту;

12) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторының өз функцияларын жүзеге асыруына байланысты қызметті қаржыландыру;

13) Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайтын тәртіппен және шарттарда қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату жөніндегі объектілердің құрылысын қайтарымдылық шарттарында қаржыландыру не қоса қаржыландыру;

14) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындайтын тәртіппен және шарттарда құрамында жойылуы қиын органикалық ластағыштар бар қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды, кәдеге жаратуды, жоюды ұйымдастыру;

15) қоршаған ортаның жай-күйін жақсартуға бағытталған өңдеу саласындағы жобаларды одан әрі қаржыландыру үшін дауыс беретін акцияларының (жарғылық капиталға қатысу үлестерінің) елу және одан көп пайызы тікелей немесе жанама түрде мемлекетке және (немесе) ұлттық басқарушы холдингке тиесілі ұйымды Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайтын тәртіппен және шарттарда қаржыландыру.

Осы тармақтың бірінші бөлігінің 5) және 6) тармақшаларында көзделген құқықтық қатынастарға Қазақстан Республикасының мемлекеттік сатып алу туралы заңнамасының күші қолданылмайды.

2021.27.12. № 87-VII ҚР Заңымен 2-тармақ өзгертілді (бұр.ред.қара)

2. Қазақстан Республикасында экологиялық таза автомобиль көлік құралдарын (Еуразиялық экономикалық одақтың техникалық регламентінде белгіленген экологиялық сыныпқа сәйкес келетін; электр қозғалтқыштары бар) және олардың құрамдастарын, сондай-ақ техникалық регламенттерде айқындалған экологиялық талаптарға сәйкес келетін өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасын жасап шығаруды ынталандыру қағидаларын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган өнеркәсіпті мемлекеттік ынталандыру саласындағы уәкілетті органмен бірлесіп бекітеді және осы қағидалар:

1) қаржыландыру мерзімдері мен көлемдерін көрсете отырып, экологиялық таза автомобиль көлік құралдарын (Еуразиялық экономикалық одақтың техникалық регламентінде белгіленген экологиялық сыныпқа сәйкес келетін; электр қозғалтқыштары бар) және олардың құрамдастарын жасап шығарушылар мен өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы арасындағы үлгілік шарттың нысанын;

2) қаржыландыру мерзімдері мен көлемдерін көрсете отырып, техникалық регламенттерде айқындалған экологиялық талаптарға сәйкес келетін өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасын жасап шығарушылар мен өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы арасындағы үлгілік шарттың нысанын;

3) экологиялық таза автомобиль көлік құралдарын (Еуразиялық экономикалық одақтың техникалық регламентінде белгіленген экологиялық сыныпқа сәйкес келетін; электр қозғалтқыштары бар) жасап шығару туралы есептілік нысанын және оны өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторына ұсыну мерзімдерін;

4) өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасын жасап шығару туралы есептілік нысанын және оны өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторына ұсыну мерзімдерін;

2021.27.12. № 87-VII ҚР Заңымен 5) тармақша өзгертілді (бұр.ред.қара)

5) экологиялық таза автомобиль көлік құралдарын және (немесе) олардың құрамдастарын жасап шығарушыларға қойылатын талаптарды;

6) өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасын жасап шығарушыларға қойылатын талаптарды;

2021.27.12. № 87-VII ҚР Заңымен 7) тармақша өзгертілді (бұр.ред.қара)

7) пайдаланудан шығып қалған көлік құралының және (немесе) өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасының кәдеге жаратуға тапсырылғанын растайтын, Қазақстан Республикасында жасап шығарылған көлік құралын және (немесе) өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасын Қазақстан Республикасының аумағында сатып алуға жеңілдіктер алу құқығын көздейтін құжат ұсынылған кезде Қазақстан Республикасында жасап шығарылған көлік құралын және (немесе) өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасын өткізу кезінде жасап шығарушы жеке және заңды тұлғаларға берген жеңілдікті қаржыландыру шарттары мен тәртібін, оның ішінде оны қаржыландыру мөлшерін айқындау тәртібін белгілейді.

3. 2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен алып тасталды *(2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)*

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 4-тармақпен толықтырылды (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді)

4. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды және Қазақстан Республикасының аумағында залалсыздандыру, қайта өңдеу және (немесе) кәдеге жарату объектілері жоқ өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайтадан пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды ұйымдастыру қағидаларын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 5-тармақпен толықтырылды (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді)

5. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторының өзінің банктік шотына өндірушілерден және импорттаушылардан түскен ақшаның есебінен өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайтадан пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілеріне ақшалай төлемдерінің мөлшерін Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітеді. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы төлемдердің мөлшерін осы баптың 1-тармағы бірінші бөлігінің 9) тармақшасына сәйкес есептейді.

389-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторының өкілеттіктері

1. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторының өкілеттіктеріне мыналар жатады:

1) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды ұйымдастыру туралы үлгілік шарт негізінде өндірушілермен (импорттаушылармен) өндірушілердің импорттаушылардың кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды жинауды,

тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды ұйымдастыру туралы шарт жасасу;

2) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды ұйымдастыру туралы шарт негізінде өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторының банктік шотына өндірушілер (импорттаушылар) аударатын кәдеге жарату төлемін жинау;

3) кәдеге жарату төлемін өндірушілердің (импорттаушылардың) дұрыс есептеуіне, толық және уақтылы аударуына бақылауды жүзеге асыру;

4) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы кәдеге жарату төлемі енгізілген есепті кезең үшін Қазақстан Республикасының салық заңнамасында көзделген корпоративтік табыс салығы бойынша декларацияны ұсынатын мерзімге дейін күнтізбелік отыз күннен кешіктірмей, артық төленген сомалар расталған жағдайда, өндірушілер мен импорттаушылардың жолданымдары негізінде өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы белгілеген тәртіппен жүргізілетін артық төленген сомаларды қайтару және (немесе) алдағы төлемдердің есебіне есепке жатқызу;

5) әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларын қаптау үшін қолданылатын полимер, шыны, қағаз, картон және (немесе) металл қаптамаларды, аралас материалдардан жасалған қаптамаларды өндірушілердің (импорттаушылардың) кәдеге жарату төлемін енгізуіне байланысты шығыстардың бір бөлігіне өтемақы алуға әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларын өндірушілердің құжаттарды дұрыс ұсынуын бақылауды жүзеге асыру;

б) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің іске асырылу барысы туралы есепті ұсыну;

7) автомобиль көлік құралдарын, өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасын жасап шығарушылар мен импорттаушыларды қоспағанда, өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімді (тауарларды) Қазақстан Республикасының аумағында өндіруді және (немесе) Қазақстан Республикасының аумағына әкелуді жүзеге асыратын өндірушілердің (импорттаушылардың) тізілімін қалыптастыру, бекіту, жүргізу;

8) автомобиль көлік құралдарын, өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасын жасап шығарушылар мен импорттаушыларды қоспағанда, өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімді (тауарларды) Қазақстан Республикасының аумағында өндіруді және (немесе) Қазақстан Республикасының аумағына әкелуді жүзеге асыратын өндірушілердің (импорттаушылардың) тізілімін тіркеу және жүргізу қағидаларын әзірлеу және бекіту;

9) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелеріне қатысты мәселелер бойынша мемлекеттік органдармен, оның ішінде Қазақстан Республикасының кеден және салық заңнамалары саласында өзара іс-қимыл жасау;

10) Қазақстан Республикасында қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта пайдалануға дайындау, өңдеу, сұрыптау, қайта өңдеу және (немесе) кәдеге жарату технологияларын енгізу, қалдықтарды қайта пайдалануға дайындау, сұрыптау, өңдеу, қайта өңдеу және (немесе) кәдеге жарату бойынша зауыттар (өндірістер) салу, қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді және (немесе) кәдеге жаратуды жүзеге асыратын ұйымдардың материалдық-техникалық базасын жетілдіру, қалдықтарды энергетикалық кәдеге жаратуды ұйымдастыру;

11) Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы [кодексіне](#) сәйкес іс жүргізілуі қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның құзыретіне

жатқызылған, әкімшілік құқық бұзушылық белгілері бар әрекеттер анықталған кезде, өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы мұндай құқық бұзушылықтар бойынша қолда бар материалдарды қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға беруге міндетті;

12) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің қағидатын іске асыру мақсатында қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органнан өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын жеке және заңды тұлғалардың қызметі туралы ақпараттан кәдеге жарату төлемін есептеу үшін деректер алуға құқылы;

13) пайдаланудан шығып қалған көлік құралының және (немесе) өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасының кәдеге жаратуға тапсырылғанын растайтын, оның ішінде Қазақстан Республикасында жасап шығарылған көлік құралын Қазақстан Республикасының аумағында сатып алуға жеңілдіктер алу құқығын көздейтін құжатты беру;

14) пайдаланудан шығып қалған көлік құралының және (немесе) өздігінен жүретін ауыл шаруашылығы техникасының кәдеге жаратуға тапсырылғанын растайтын, оның ішінде Қазақстан Республикасында жасап шығарылған көлік құралын Қазақстан Республикасының аумағында сатып алуға жеңілдіктер алу құқығын көздейтін құжатты беру қағидалары мен шарттарын әзірлеу және бекіту;

15) кәдеге жарату төлемі түрінде өзінің банктік шотына келіп түскен ақшаны осы Кодекстің [388-бабында](#) көзделген бағыттарға сәйкес жіберу;

16) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) және оның (олардың) қаптамасының тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды ұйымдастыру туралы үлгілік шарттың нысанын әзірлеу және бекіту.

2. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы осы Кодекстің [388-бабына](#), сондай-ақ қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісілген кәдеге жарату төлемін елді мекендердегі тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифтер бойынша жеке және заңды тұлғалар төлейтін қаражат есебінен өзін-өзі ақтамайтын мақсаттарға пайдалану басымдығын қамтитын өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы қызметінің даму стратегиясына сәйкес кәдеге жарату төлемін жұмсауды жүргізеді.

390-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелеріне қатысушылардың жауапкершілігі

1. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторымен өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды ұйымдастыру туралы шарт жасаспаған, Қазақстан Республикасының Үкіметі бекіткен өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерін іске асыру қағидаларына сәйкес өтінім бермеген, сондай-ақ өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері операторының банктік шотына кәдеге жарату төлемі түріндегі ақшаны енгізбеген немесе уақтылы енгізбеген өндірушілер (импорттаушылар) Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылықта болады.

2. Осы баптың 1-тармағының кәдеге жарату төлемін есептеу бөлігіндегі талаптары қалдықтарды жинаудың, қайта өңдеудің және кәдеге жаратудың меншікті жүйесі бар өндірушілерге (импорттаушыларға) қолданылмайды.

Қалдықтарды жинаудың, тасымалдаудың, қайта пайдалануға дайындаудың, сұрыптаудың, өңдеудің, қайта өңдеудің, залалсыздандырудың және (немесе) кәдеге жаратудың меншікті жүйесі бар өндірушілер (импорттаушылар) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды қамтамасыз ету жөніндегі талаптарды орындамағаны және (немесе) тиісінше орындамағаны үшін Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылықта болады.

3. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы кәдеге жарату төлемдерін мақсатсыз пайдаланғаны, өзіне жүктелген міндеттер мен функцияларды орындамағаны немесе тиісінше орындамағаны үшін Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылықта болады.

391-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы қызметінің айқындығын қамтамасыз ету

Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы:

1) өз қызметінің даму стратегиясын және инвестициялық саясатын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келіседі;

2) 2023.19.04. № 223-VII ҚР [Заңымен](#) алып тасталды *(2023 ж. 1 мамырдан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)*

3) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің іске асырылу барысы туралы жыл сайынғы есепті қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жібереді.

392-бап. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерін орындау

1. Өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерін орындау осы Кодекске сәйкес өндірушілер (импорттаушылар) мен өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы арасында өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілетін қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді, залалсыздандыруды және (немесе) кәдеге жаратуды ұйымдастыру туралы шарт жасау арқылы жүзеге асырылады.

Шарт өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелерінің операторы - ресми интернет-ресурсында орналастыру арқылы, өндіруші (импорттаушы) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімді (тауарларды) әкелген немесе өндірген кезден бастап қол қойған жағдайда жасалды деп есептеледі.

2. Қалдықтарды жинаудың, тасымалдаудың, қайта пайдалануға дайындаудың, сұрыптаудың, өңдеудің, қайта өңдеудің, залалсыздандырудың және (немесе) кәдеге жаратудың меншікті жүйесі бар өндірушілер (импорттаушылар) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындаған [тәртіпке](#) сәйкес өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері жөніндегі міндеттемелердің орындалғанын растау ретінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын өнімнің (тауарлардың) тұтынушылық қасиеттері жоғалғаннан кейін түзілген қалдықтардың жиналғанын, тасымалданғанын, қайта пайдалануға дайындалғанын, сұрыпталғанын, өңделгенін, қайта өңделгенін, залалсыздандырылғанын және (немесе) кәдеге жаратылғанын растайтын құжаттарды ұсынады.

20-БӨЛІМ. ЖЕКЕЛЕГЕН ҚЫЗМЕТ ТҮРЛЕРІ БОЙЫНША ЕРЕКШЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТАЛАПТАР

393-бап. Ғимараттарды, құрылысжайларды және олардың кешендерін жобалау кезіндегі жалпы экологиялық талаптар

1. Қызмет түрлерін жүзеге асыруға арналған, осы Кодекске сәйкес қоршаған ортаға әсер етуін міндетті бағалау жүргізілетін ғимараттарды, құрылысжайларды және олардың кешендерін салу жобалары қоршаған ортаға әсер етуді бағалау нәтижелері бойынша тиісті қорытындыда көзделген талаптар мен шаралардың орындалуын қамтамасыз ететін шешімдерді қамтуға тиіс.

2. I және II санаттағы объектілерге жататын ғимараттарды, құрылысжайларды және олардың кешендерін салу жобалары оларды пайдаланудан қауіпсіз шығаруды, кейіннен кәдеге жаратуды, жерді рекультивациялауды қамтамасыз ететін шешімдерді және көрсетілген операциялар нәтижесінде түзілетін қалдықтарды қайта өңдеу, кәдеге жарату немесе жою жөніндегі шараларды қамтуға тиіс.

394-бап. Ғимараттарды, құрылысжайларды және олардың кешендерін пайдалануға беру және пайдалану кезіндегі жалпы экологиялық талаптар

1. Ғимараттарды, құрылысжайларды және олардың кешендерін пайдалануға беру Қазақстан Республикасының сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы [заңнамасына](#) сәйкес жүзеге асырылады.

2. Егер I және II санаттағы объектілерге жататын ғимараттарды, құрылысжайлар мен олардың кешендерін пайдалануға беру кезінде экологиялық рұқсатта белгіленген қоршаған ортаға жол берілетін антропогендік әсер етудің тиісті нормативтерінің сақталуы қамтамасыз етілмесе, осындай объектілерді пайдалануға беруге жол берілмейді.

3. I немесе II санаттағы объектінің құрамына кіретін ғимараттарды, құрылысжайларды және олардың кешендерін құрылыс жобасында көзделген, шығарындылар мен төгінділерді тазартуға және (немесе) залалсыздандыруға, сондай-ақ қалдықтарды басқаруға арналған құрылысжайларсыз, қондырғылар мен жабдықтарсыз пайдалануға беруге және пайдалануға тыйым салынады.

395-бап. Авариялар кезіндегі жалпы экологиялық талаптар

1. Авариялық шығарындылардан немесе төгінділерден туындаған және содан адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына қауіп төнетін қоршаған ортаның сапасы нашарлаған кезде Қазақстан Республикасының азаматтық қорғау туралы заңнамасына сәйкес халықты қорғау жөніндегі шұғыл шаралар қабылданады.

2. I және II санаттағы объектілерде авариялық жағдай туындап, соның салдарынан белгіленген экологиялық нормативтердің бұзылуы орын алған немесе орын алуы мүмкін болған кезде объектінің операторы дереу, бірақ кез келген жағдайда авариялық жағдай анықталған кезден бастап екі сағаттан аспайтын мерзімде бұл туралы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға хабарлауға және қоршаған ортаның ластануын болғызбау бойынша, тіпті, тиісті стационарлық көздерді немесе тұтас объектіні пайдалануды ішінара немесе толық тоқтатуға дейін, сондай-ақ қоршаған ортаға осындай авариялық жағдайдан туындаған жағымсыз салдарларды жою жөнінде барлық қажетті шараны қабылдауға міндетті.

396-бап. Әскери және қорғаныс объектілеріне, әскери қызметке қойылатын экологиялық талаптар

Осы Кодексте белгіленген экологиялық талаптар Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген ерекше жағдайларды қоспағанда, әскери және қорғаныс объектілері мен әскери қызметке қолданылады.

397-бап. Жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезіндегі экологиялық талаптар

1. Жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізуге арналған жобалау құжаттары қоршаған ортаны қорғауға бағытталған мынадай:

1) бүлінетін және иеліктен шығарылатын жер алаңының барынша мүмкін болатын қысқаруын қамтамасыз ететін жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу әдістерін, технологияларын және тәсілдерін (оның ішінде жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу басталғанға дейін ұтымды схема бойынша кірме автомобиль жолдарын оза салу, ұңғымаларды салудың тармақтық тәсілін қолдану, ішкі үйінді түзетін технологияларды қолдану, өндіріс қалдықтарын қайталама ресурстар ретінде пайдалану, оларды қайта өңдеу және кәдеге жарату, жер қойнауын пайдалану жөніндегі операциялардың салдарын прогрессивті жою және басқа да әдістер) техникалық, технологиялық, экологиялық және экономикалық тұрғыдан орынды болатындай шамада қолдану жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізуге арналған жобалау құжатында негізделуге тиіс;

2) жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу нәтижесінде жердің техногендік шөлейттенуін болғызбау жөніндегі;

3) жер қойнауының ластануын, оның ішінде жер қойнауы кеңістігін пайдалану кезінде ластануын болғызбау жөніндегі;

4) «Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы» Қазақстан Республикасының [Кодексінде](#) көзделген жағдайларда жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды тоқтата тұру, тоқтату, кен орындарын игеру объектілерін консервациялау және жою кезінде қоршаған ортаны қорғау жөніндегі;

5) топырақтың жел эрозиясын, аршылған және жанасқан жыныстардың үйінділерін, өндіріс қалдықтарын, олардың тотығуы мен өздігінен жануын болғызбау жөніндегі;

6) сіңіргіш және тұщы су белдеулерінің ластануын болғызбау үшін оларды оқшаулау жөніндегі;

7) жерасты суының сарқылуы мен ластануын болғызбау жөніндегі, оның ішінде жуу сұйықтықтарын дайындау кезінде уытты емес реагенттерді қолдану;

8) бұрғылау ерітінділерін тазарту және қайта пайдалану жөніндегі;

9) бұрғылау және жанар-жағармай материалдарының қалдықтарын экологиялық қауіпсіз тәсілмен жою жөніндегі;

10) көмірсутектер кен орындарының қабатішілік қысымын ұстап тұру жүйесінде мұнай кәсіпшілігі ағындарын тазарту және қайта пайдалану жөніндегі шараларды көздеуге тиіс.

2. Жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде жер қойнауын пайдаланушылар жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізуге арналған жобалау құжаттарында көзделген шешімдердің, сондай-ақ мынадай талаптардың сақталуын қамтамасыз етуге міндетті:

1) ұңғымалар мен тау-кен қазындыларының конструкциялары жер қойнауын және қоршаған ортаны қорғау жөніндегі талаптардың орындалуын қамтамасыз етуге тиіс;

2) дизель-генераторлы және дизель жетекті қондырғыларды қолдана отырып, жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу шеңберінде бұрғылау және өзге де жұмыстарды орындау кезінде мұндай қондырғылардан тазартылмаған түтін газдың атмосфералық ауаға шығарылуы олардың техникалық сипаттамалары мен экологиялық талаптарына сәйкес келуге тиіс;

3) құнарлы жерлерде және ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерде жер қойнауын пайдалану жөніндегі құрылысжайларды салу кезінде жабдықтарды монтаждауға дайындық жұмыстарын жүргізу процесінде аумақты кейіннен рекультивациялау үшін құнарлы қабат алынады және жеке сақталады;

4) ластағыш заттардың суға және топыраққа өтуін (шығып кетуін) болғызбау үшін алаңдарды гидрооқшаулай отырып, өндіріс қалдықтарын ұйымдасқан түрде жинақтау мен сақтаудың инженерлік жүйесі көзделуге тиіс;

5) ерекше қорғалатын табиғи аумақтарда ұңғымалар салынған жағдайларда қамбасыз технологияны ғана қолдану қажет;

6) көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде күкіртті ашық түрде күкірт карталарында орналастыру көлемін азайту және оның қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуін төмендету жөніндегі шаралар көзделуге тиіс;

7) жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде белгіленген талаптарға сәйкес бұрғылау процесінде қайтадан пайдалану, қоршаған ортаға қайтару үшін шламдарды кәдеге жарату және пайдаланылған бұрғылау ерітінділерін, бұрғылаудың, карьердің және шахтаның сарқынды суын бейтараптандыру жөніндегі жұмыстар жүргізілуге тиіс;

8) көмірсутек негізінде (эктас-битум, инвертті-эмульсиялық және басқа да) бұрғылау ерітінділерін қолданған кезде ауа қабатының газдануының алдын алу жөніндегі шаралар қабылдануға тиіс;

9) пиррофорлық шөгінділердің, шлам мен керннің жану немесе адамдарды улау мүмкіндігін болғызбау мақсатында оларды көму жобаға сәйкес және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен, халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттығы саласындағы мемлекеттік органмен және жергілікті атқарушы органдармен келісу бойынша жүргізілуге тиіс;

10) жер қойнауын пайдалану жөніндегі құрылысжайларды пайдалануға беру жобада көзделген барлық экологиялық талаптар толық көлемде орындалған жағдайда жүргізіледі;

11) жер қойнауын пайдалану жөніндегі операциялар және жабдықтарды бөлшектеу аяқталғаннан кейін жою жоспарында (жобасында) көзделген жобалық шешімдерге сәйкес жерді қалпына келтіру (рекультивациялау) жөніндегі жұмыстар жүргізіледі;

12) бұрғылау ұңғымалары, оның ішінде өздігінен төгілетін ұңғымалар, сондай-ақ пайдалануға жарамсыз немесе пайдаланылу тоқтатылған ұңғымалар Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен жер қойнауын пайдаланушының реттегіш құрылғылармен жабдықтауына, консервациялауға немесе жоюға жатады;

13) қоршаған ортаны қорғау, су қорын пайдалану және қорғау саласындағы, жер қойнауын зерттеу жөніндегі уәкілетті мемлекеттік органдардың, халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органның сіңіргіш ұңғымаларды болжамды бұрғылау ауданында арнайы зерттеп-қараулар жүргізілгеннен кейін берілетін оң қорытындылары болған кезде осы ұңғымаларды бұрғылауға жол беріледі;

14) келісімшарт аумағы шегінде ұңғымаларды консервациялау және жою Қазақстан Республикасының жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы [заңнамасына](#) сәйкес жүзеге асырылады.

3. Мыналарға:

1) шаруашылық-ауызсу бар қабаттарға бұрғылау ерітінділері мен материалдарын жіберуге;

2) өнеркәсіптік, емдік минералдық және жылу-энергетикалық сарқынды суды төгуге арналған сіңіргіш ұңғымалар шаруашылық ауыз-суымен жабдықтау немесе емдік мақсаттарға жарамды немесе сол үшін пайдаланылатын сулы белдеуді ластау көзі болуы мүмкін жағдайларда осы ұңғымаларды бұрғылауға;

3) сумен жабдықтау көздерін санитариялық қорғау аймақтарында сіңіргіш ұңғымалар мен құдықтарды орнату;

4) құрамында радиоактивті заттар бар пайдаланылған суды сіңіргіш ұңғымалар мен құдықтарға төгуге тыйым салынады.

398-бап. Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында барлау және өндіру кезіндегі экологиялық талаптар

1. Ұңғымаларды бұрғылау теңізде көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық практикада қабылданған сынақтан өткен озық қағидаттар мен әдістер негізінде жүзеге асырылуға тиіс.

2. Келісімшарт аумағы шегінде теңіз бұрғылау платформаларын орналастыруға арналған орындар балық аулау кәсіпшілігі, балықтардың бағалы түрлерін және су кәсіпшілігінің басқа да объектілерін сақтау және олардың өсімін молайту үшін перспективалық маңызы бар теңіз аудандарының қоршаған ортасын барынша сақтау мүмкіндігі ескеріле отырып таңдалуға тиіс.

3. Кеме қатынасы үшін қолжетімді акваторийде мұз жабыны болған кезде бұрғылау баржасынан немесе платформасынан бұрғылау жұмыстарын жүргізу көмірсутектердің ықтимал төгілуін оқшаулау үшін қажетті жабдықтары бар мұзжарғыш типтегі корабльдің ұдайы болуымен жүзеге асырылуға тиіс. Осы тармақта көрсетілген талап жасанды аралдарда ұңғымаларды бұрғылауға қолданылмайды.

4. Теңізде мұз қатқан қиын жағдайларда болжамды экстремалдық қысымы бар және құрамындағы күкіртсутегі өте жоғары болатын қалың тұз астындағы өнімді белдеуді ашуға және ұңғымаларды сынауға тыйым салынады.

5. Теңізде көмірсутектерді өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде жер қойнауын пайдаланушы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган айқындаған тәртіппен ұңғымалар сағаларында байқау және өлшеу арқылы өндірістік процеске мониторинг жүргізуге міндетті.

6. Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде жер қойнауын пайдаланушы авариялық төгілудің алдын алу, оны оқшаулау және жою жөніндегі іс-шараларды қамтамасыз етуге тиіс.

7. Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында мұнайдың авариялық төгілуі туындаған кезде жиынтық экологиялық пайданы талдау негізінде оны жоюдың оңтайлы әдістері қолданылуға тиіс.

Жиынтық экологиялық пайданы талдау адамдардың денсаулығын барынша сақтауға және қоршаған ортаны қорғауға бағытталған, мұнайдың төгілуін жоюдың оңтайлы әдістерін іріктеу тәсілін білдіреді.

Мұнайдың төгілуін жоюдың оңтайлы әдістерін іріктеу адамдардың денсаулығын барынша сақтау және қоршаған ортаны қорғау үшін жиынтық экологиялық пайданы талдау негізінде жүргізіледі.

Жиынтық экологиялық пайданы талдау негізінде мұнайдың төгілуін жоюдың оңтайлы әдістерін қоршаған ортаны қорғау, жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану, су қорын пайдалану мен қорғау, сумен жабдықтау, су бұру саласындағы уәкілетті органдармен, халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органмен келісу тек қана:

- 1) елді мекеннен қашықтығы бес километрден кем болған кезде мұнай дағын жағу;
- 2) жағуға жататын мұнай дағын оқшаулау мақсатында хердерлерді қолдану;
- 3) су тереңдігі он метрден кем және жағалауға дейінгі қашықтық 1 километрден кем болған кезде диспергенттерді қолдану үшін талап етіледі.

Өзге жағдайларда мұнайдың төгілуін жоюдың оңтайлы әдістерін іріктеу қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен келісу бойынша жүзеге асырылады.

Диспергенттерді, хердерлерді кез келген қолдану немесе мұнай дағын жағу туралы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға хабар беру қажет.

Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында жиынтық экологиялық пайданы талдау негізінде мұнайдың төгілуін жоюдың оңтайлы

әдістерін айқындау, келісу және оларды таңдау туралы шешім қабылдау [қағидаларын](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

8. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган:

1) жиынтық экологиялық пайданы алдын ала және жедел талдау негізінде мұнайдың төгілуін жоюдың оңтайлы әдістерін келіседі;

2) жиынтық экологиялық пайдаға талдау жүргізу [әдістемесін](#) әзірлейді және бекітеді;

3) жиынтық экологиялық пайданы талдау мәселелері және теңізде мұнайдың төгілуін жою әдістері бойынша ұсынылатын ең үздік халықаралық практикалар тізбесін бекітеді.

9. Жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану, су қорын пайдалану және қорғау, сумен жабдықтау, су бұру саласындағы уәкілетті органдар, халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік орган Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында жиынтық экологиялық пайданы талдау негізінде теңізде мұнайдың төгілуін жоюдың оңтайлы әдістерін айқындау, келісу және оларды таңдау туралы шешім қабылдау қағидаларында белгіленген жағдайларда мұнайдың төгілуін жоюдың оңтайлы әдістерін келіседі.

10. Теңізде және ішкі су айдындарында мұнайдың авариялық төгілуін жою кезінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітетін тізбеге енгізілген диспергенттер мен хердерлер қолданылады.

Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында мұнайдың авариялық төгілуін жоюға арналған диспергенттер мен хердерлердің [тізбесін](#), Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында мұнайдың авариялық төгілуін жоюға арналған диспергенттер мен хердерлердің тізбесіне диспергенттер мен хердерлерді енгізу [тәртібін](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

Диспергенттер - беткі-активті заттар мен еріткіштердің қоспасы, олар мұнай дағының табиғи процестердің әсер етуінен бұзылғанға дейін судың қабатында қала отырып, онымен барынша тиімді араласа алатын ұсақ тамшыларға бөлінуіне мүмкіндік береді.

Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында мұнайдың авариялық төгілуін жоюға арналған диспергенттердің тізбесіне енгізу үшін диспергенттерді айқындау жөніндегі [әдістемені](#) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында мұнайдың авариялық төгілуін жоюға арналған диспергенттер мен хердерлердің тізбесіне енгізу үшін хердерлерді айқындау [әдістемесін](#) бекітеді.

11. Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында мұнайдың төгілуін жою үшін экологиялық сезімталдық карталарын (бұдан әрі - экологиялық сезімталдық карталары) әзірлеуді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган қамтамасыз етеді және ол жинау, сақтау, өңдеу (есепке алу және жүйелеу), талдау жөніндегі іс-шараларды қамтиды.

Экологиялық сезімталдық картасы экологиялық құндылығы жоғары әлеуметтік-экономикалық объектілердің, қоршаған орта объектілерінің орналасуын және теңізде мұнайдың төгілуін жою кезінде қорғау мен тазартудың басымдылығын айқындау үшін маусымдылықты ескере отырып, олардың сезімталдық индексін айқындайды.

Экологиялық сезімталдық картасы бағдарламалық қамтылыммен қалыптастырылады, жылына бір реттен кем емес кезеңділікпен толықтырылып және жаңартылып отырады.

12. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган:

1) экологиялық сезімталдық картасын әзірлеу және Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында мұнайдың төгілуін жою үшін сезімталдық индексін айқындау бойынша шешімдер қабылдау [қағидаларын](#);

2) жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану, су қорын пайдалану және қорғау, сумен жабдықтау, су бұру саласындағы уәкілетті органдармен, халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органмен келісу бойынша Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында мұнайдың төгілуін жою үшін сезімталдық индекстері бар экологиялық сезімталдық картасын;

3) Қазақстан Республикасының теңізінде, ішкі су айдындарында және сақтық аймағында мұнайдың төгілуін жою үшін экологиялық сезімталдық картасын әзірлеу [әдіснамасын](#) бекітеді.

399-бап. Қазақстан Республикасының сақтық аймағы шегінде жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүргізу кезіндегі экологиялық талаптар

1. Қазақстан Республикасының сақтық аймағы шегінде жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын жер қойнауын пайдаланушы оларды су деңгейі көтерілген жағдайда теңіздің ластануын болғызбайтындай немесе барынша азайтатындай етіп жүргізуге міндетті.

2. Қазақстан Республикасының сақтық аймағы шегінде жер қойнауын пайдалану жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын жер қойнауын пайдаланушы өзінің келісімшарттық аумағынан теңіз ластанған жағдайда, жер қойнауын пайдаланушының кінәсінің болған-болмағанына қарамастан, қоршаған ортаға, жеке немесе заңды тұлғаларға келтірілген залал мен шығын үшін жауапты болады.

400-бап. Көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде түзілетін күкіртпен жұмыс істеу кезіндегі экологиялық талаптар

1. Көмірсутектерді барлау және (немесе) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде түзілетін техникалық газ күкіртін экологиялық және санитариялық-эпидемиологиялық талаптарға, сондай-ақ өрт қауіпсіздігі мен өнеркәсіптік қауіпсіздік талаптарына сәйкес жабдықталған арнайы алаңдарда ашық түрде орналастыруға және сақтауға жол беріледі.

2. Техникалық газ күкіртімен жұмыс істеген кезде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен [қағидаларда](#) көзделген экологиялық талаптардың сақталуы қамтамасыз етілуге тиіс.

401-бап. Суасты құбыржолдары мен кәбілдерін жобалау, төсеу және пайдалану кезіндегі экологиялық талаптар

1. Әрбір нақты объектіні салу және пайдалану үшін трассалар, конструкциялар, жабдықтар, технологиялар мен техникалық құралдар орналастырылатын жерді таңдау қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді азайту мақсатында баламалы негізде жүргізілуге тиіс.

2. Суасты құбыржолдары мен кәбілдер трассасына бес жүз метрден кем арақашықтықта бұрғылау-жару жұмыстарын жүргізуге және серпімді толқындар (сейсмикалық сигналдар) туғызатын пневматикалық және басқа да детонациялайтын көздермен сейсмикалық барлауға тыйым салынады.

3. Су асты құбыржолдары мен кәбілдерінің трассаларын кесіп өтіп сейсмикалық шалғыларды сүйретуге және балық аулау кемелерінің тралдауына тыйым салынады.

4. Салынуға жататын құбыржолдар мен соған ілеспе инженерлік құрылысжайларды жобалау:

олардың сенімділігінің, қауіпсіздігінің, қорғалуы мен техникалық жай-күйін бақылаудың жоғары дәрежесін;

күтпеген жағдайларға жедел ден қою мүмкіндігін;

жөндеу-қалпына келтіру жұмыстарының жеделдігі мен сапасын;

қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді барынша азайтуды қамтамасыз етуге тиіс.

5. Жобада құрылыс, санитариялық-эпидемиологиялық нормалар мен қағидалардың талаптарына, сондай-ақ қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның нұсқаулық құжаттарына сәйкес келетін «Қоршаған ортаны қорғау» деген дербес бөлім міндетті түрде болуға тиіс.

6. Жобалау-сметалық құжаттаманың толықтығы мен анықтығы үшін жобаның тапсырыс берушісі мен әзірлеушісі жауапты болады.

7. Құбыржол төсеу жобаларында салынған және кейіннен пайдаланылған кезде оларды қорғау жөніндегі шаралар көзделуі қажет. Көмірсутек шикізаты мен оны қайта өңдеу өнімдерін тасымалдайтын құбыржолдарды салудың әрбір сатысында және пайдалану кезінде қоршаған ортаны, сондай-ақ тәуекелі жоғары объектілерге жататын құбыржолдарды қорғау және сақтау жөнінде шаралар қабылдануға тиіс.

8. Құбыржолдардың кеме жүзетін өзендермен және каналдармен қиылысатын жерлері жағалауларда навигациялық белгілермен белгіленуге тиіс. Магистральдық құбыржолды салған кезде навигациялық белгілер Қазақстан Республикасының ішкі су көлігі саласындағы заңнамасына сәйкес орнатылады.

9. Құбыржолдардың зақымдалу ықтималдығын болғызбау үшін оларды төсеудің кез келген түрінде мынадай:

су асты өткелдерінің бойында - өткелдердің шеткі сызықтарының осінен әрбір жағынан жүз метр қашықтықтағы, параллель жазықтар арасында орналасқан, су бетінен түбіне дейінгі су кеңістігінің учаскесі түрінде;

өнімді тасымалдауға дайындау технологиялық қондырғыларының, басты және аралық, қайта айдайтын және құятын сорғы станцияларының, резервуарлық парктердің, компрессорлық және газ тарату станцияларының, өнім өлшейтін тораптардың, құятын және ағызатын эстакадалардың, мұнай мен мұнай өнімдерін қыздыратын пункттердің айналасында - көрсетілген объектілер аумағы шекараларының жан-жағынан жүз метр қашықтықта болатын тұйық сызықпен шектелген жер учаскесі түрінде күзет аймақтары белгіленеді.

10. Күзет аймақтарын, оның құрамына кіретін коммуникациялар мен объектілерді байланыстыра отырып, құбыржолдың нақты жағдайының материалдары, координаталары оларды мемлекеттік жер кадастрына енгізу үшін тиісті жергілікті атқарушы органдар мен «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясына берілуге тиіс.

11. Құбыржолдардың күзет аймақтарында олардың қалыпты пайдаланылуын бұзуы не бүлінуіне алып келуі мүмкін әрекеттер жасауға:

навигациялық танымдық белгілердің, бақылау-өлшеу пункттерінің орнын ауыстыруға, оларды көмуге және сындыруға;

қызмет көрсетілмейтін кәбілдік байланыс пункттерінің люктерін, қақпалары мен есіктерін, желілік арматуралар тораптарының қоршауларын, катодтық және дренаждық қорғау қондырғыларын, желілік және байқау құдықтары мен басқа да желілік құрылғыларды ашуға, крандар мен тартпаларды ашуға және жабуға, байланыс, энергиямен жабдықтау және құбыржолдардың телемеханикасы құралдарын ажыратуға немесе қосуға;

қоқысқа айналдыруға, қышқылдардың, тұздар мен сілтілердің ерітінділерін төгуге;

жағалауларды бекітетін құрылысжайларды, су өткізетін құрылғыларды, құбыржолдарды - бұзылудан, ал іргелес жатқан аумақ пен қоршаған жергілікті жерді тасымалданатын өнімнің авариялық төгілуінен сақтайтын топырақтан жасалған немесе өзге құрылысжайларды (құрылғыларды) бұзуға;

зәкір тастауға, түсірілген зәкірлермен, шынжырлармен, лоттармен, ысырғыштармен және тралдармен өтуге, түбін тереңдету және топырақты аршу жұмыстарын жүргізуге;

от жағуға немесе ашық немесе жабық от көздерін орналастыруға тыйым салынады.

12. Құбыржолдардың күзет аймақтарында магистральдық құбыржолдың меншік иесінің жазбаша рұқсатынсыз кез келген жұмыстарды, оның ішінде геологиялық-түсіру, геологиялық-барлау, іздеу, геодезиялық және ұңғымаларды, шурфтарды орнатуға және

топырақ сынамасын алуға байланысты басқа да іздестіру жұмыстарын, сондай-ақ жару жұмыстарын жүргізуге тыйым салынады. Құбыржолдардың күзет аймақтарында жару жұмыстарын жүргізуге жазбаша рұқсат осы жұмыстарды жүргізетін ұйым қауіпті өндірістік объектілер үшін өнеркәсіптік қауіпсіздікті қамтамасыз ету қағидаларында көзделген тиісті материалдарды ұсынғаннан кейін ғана беріледі.

13. Құрамында күкіртті сутек бар мұнай мен судың авариялық төгілуі кезінде күкіртті сутек құрамының тиісті жұмыстарды жүзеге асыратын персонал үшін қауіпсіз деңгейіне жеткеннен кейін оларды дереу жинап, сол жерде бейтараптандыру немесе көмуге әкету керек.

14. Теміржол және су жолдарының, автомобиль жолдарының, жыралардың және басқа да табиғи кедергілердің газ, мұнай, конденсат құбыржолдарымен қиылысатын жерлерінде, бұрылыс бұрыштарында, адамдардың жиналуы мүмкін пункттерінде, газ, мұнай, конденсат құбыржолдарының технологиялық тораптарында тиісті қауіпсіздік белгілері мен жазбалар қойылады. Санамаланған орындар үшін жобада шығарындылардың, ағындылардың, төгінділердің қауіптілігін болғызбайтын немесе азайтатын қосымша іс-шаралар көзделуге тиіс.

402-бап. Жойылуы қиын органикалық ластағыштар мен құрамында хлор бар қалдықтарды өндіру, әкелу, әкету, пайдалану және жою жөніндегі қызметке қойылатын экологиялық талаптар

1. Жойылуы қиын органикалық ластағыштар - Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттарда көзделген, ыдырауға төзімді, биожинақталумен сипатталатын және ауа, су арқылы трансшекаралық тасымалдау объектісі және көшпелі түрлер болып табылатын, сондай-ақ құрлық экожүйелерінде және су экожүйелерінде жинақтала отырып, өздерінің шығарылу көзінен алыс қашықтықта шөгетін, тірі организмдердің иммундық, эндокриндік жүйелерінің бұзылуын және онкологиялық ауруларды қоса алғанда, әртүрлі аурулар тудыратын неғұрлым қауіпті органикалық қосылыстар.

2. Жойылуы қиын органикалық ластағыштар экологиялық қауіпсіз тәсілмен жойылуға жатады.

3. Бөлінетін газдарды кешенді тазартпай жойылуы қиын органикалық ластағыштар мен құрамында хлор бар қалдықтарды жоюға арналған технологияларды пайдалануға тыйым салынады. Бөлінетін газдарды кешенді тазарту тазартылған бөлінетін газдарда диоксиндер мен фурандардың бір текше метрде 0,1 нанограмнан аспайтын концентрацияда болуын қамтамасыз етуге тиіс.

4. Азық-түлікті немесе жемшөпті өндіруге және қайта өңдеуге байланысты жерлерде жойылуы қиын органикалық ластағыштарды пайдалануға тыйым салынады.

5. Құрамында Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарында көзделген, жойылуы қиын органикалық ластағыштар бар пестицидтерді өндіруге және пайдалануға тыйым салынады. Осы заттарды оларды жою мақсаттарында ғана экспорттауға және импорттауға рұқсат етіледі.

6. Жойылуы қиын органикалық ластағыштармен жұмыс істеу қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекіткен жойылуы қиын органикалық ластағыштармен және оларды қамтитын қалдықтармен жұмыс істеу қағидаларында реттеледі.

7. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасының жойылуы қиын органикалық ластағыштар туралы халықаралық шарттарын іске асыруды қамтамасыз етеді.

403-бап. Гендік-инженерлік қызметті жүзеге асыруға, қазіргі заманғы биотехнология өнімдерін өндіруге, қолдануға және таратуға қойылатын экологиялық талаптар

1. Генетикалық түрлендірілген организм деп адам организмін қоспағанда, қазіргі заманғы биотехнологияны пайдаланудың нәтижесінде алынған генетикалық материалдың жаңа комбинациясына ие, кез келген организм (оның ішінде микроорганизм) түсініледі.

2. Қазіргі заманғы биотехнология деп:

1) рекомбинантты дезоксирибонуклеин қышқылын (ДНК) және жасушаларға немесе органеллаларға нуклеин қышқылдарын тікелей инъекциялауды қоса алғанда, нуклеин қышқылдарын пайдалана отырып *in vitro* әдістерін; немесе

2) табиғи физиологиялық репродуктивтік немесе рекомбинациялық кедергілерді еңсеруге мүмкіндік беретін және шығару мен селекция үшін дәстүрлі әдістер болып табылмайтын әртүрлі таксономиялық мәртебесі бар организмдер жасушаларының бірігуіне негізделген әдістерді қолдану түсініледі.

3. Микроорганизм деп вирустарды, вириодтарды, дақылдағы жануарлар мен өсімдіктер жасушаларын қоса алғанда, генетикалық материалдың репликациясына немесе берілуіне қабілетті жасушалық немесе жасушалық емес кез келген микробиологиялық түзілім түсініледі.

4. Генетикалық түрлендірілген организмдерді қоршаған ортаға әдейі босату деп генетикалық түрлендірілген организмдермен жанасуды шектеу және жалпы халық пен қоршаған орта қауіпсіздігінің жоғары дәрежесін қамтамасыз ету үшін оқшаулаудың (тежеудің) қандай да бір арнайы шаралары пайдаланылмайтын генетикалық түрлендірілген организмдерді немесе генетикалық түрлендірілген организмдердің комбинациясын қоршаған ортаға кез келген әдейі интродукциялау (шығару) түсініледі.

Генетикалық түрлендірілген организмдерді қоршаған ортаға әдейі босату кезінде мынадай талаптар сақталуға тиіс:

1) кез келген жаңа орында генетикалық түрлендірілген организмдерді қоршаған ортаға әдейі босату санитариялық-эпидемиологиялық сараптаманың оң қорытындысы болған кезде және генетикалық түрлендірілген организмдерді генетикалық түрлендірілген организмдер мен өнімдердің тізіліміне (тізбесіне) енгізгеннен кейін ғана жүзеге асырылады;

2) генетикалық түрлендірілген организмдерді қоршаған ортаға әдейі босатуға қатысты шешімдер қабылдау процесінде мынадай ақпарат: генетикалық түрлендірілген организмнің жалпы сипаттамасы; генетикалық түрлендірілген организмдерді қоршаған ортаға әдейі босатуды жүзеге асыруды жоспарлап отырған субъектінің атауы мен мекенжайы; генетикалық түрлендірілген организмдерді қоршаған ортаға әдейі босатуды жүзеге асыру жоспарланып отырған учаскенің орналасқан жері; генетикалық түрлендірілген организмдерді пайдаланудың болжамды түрлері; қоршаған ортаға әсер етуді бағалау құжаттамасы; санитариялық-эпидемиологиялық сараптаманың қорытындысы; жұртшылықтың қатысу нәтижелері; генетикалық түрлендірілген организмдердің қоршаған ортаға әдейі босатылуын санкциялайтын шешімнің мазмұны және оның негіздемесі қандай жағдайда болсын құпия деп есептелмейді;

3) генетикалық түрлендірілген организмдердің бақылаусыз таралуына жол бермеу жөніндегі шаралар қамтамасыз етілуге тиіс.

5. Генетикалық түрлендірілген организмдерді нарықта өткізу (орналастыру) деп генетикалық түрлендірілген организмдерді үшінші тараптарға ақыға немесе тегін беру түсініледі.

Генетикалық түрлендірілген организмдерді нарықта бастапқы өткізу (орналастыру) кезінде мынадай талаптар сақталуға тиіс:

1) генетикалық түрлендірілген организмдерді нарықта бастапқы өткізу (орналастыру) экологиялық тәуекелдер мен адамдардың денсаулығына қатерлерге бағалау жүргізілгеннен және генетикалық түрлендірілген организмдерді генетикалық түрлендірілген организмдер мен өнімдердің тізіліміне (тізбесіне) енгізгеннен кейін ғана жүзеге асырылады;

2) генетикалық түрлендірілген организмдерді нарықта бастапқы өткізуге (орналастыруға) қатысты шешімдер қабылдау процесінде мынадай ақпарат: генетикалық түрлендірілген организмнің жалпы сипаттамасы; генетикалық түрлендірілген организмдерді нарықта бастапқы өткізуді (орналастыруды) жүзеге асыруды жоспарлап отырған субъектінің атауы мен мекенжайы; генетикалық түрлендірілген организмдерді пайдаланудың болжамды түрлері; экологиялық тәуекелдер мен адамдардың денсаулығына қатерлерді бағалау құжаттамасы; экологиялық мониторинг жөніндегі ұсыныстарды қоса алғанда, қоршаған ортаға және (немесе) адамдардың денсаулығына әсер етуді болғызбау, төмендету үшін көзделген шаралардың сипаттамасы; жұртшылықтың қатысу нәтижелері; генетикалық түрлендірілген организмдерді нарықта бастапқы өткізуді (орналастыруды) санкциялайтын шешімнің мазмұны және оның негіздемесі қандай жағдайда болсын құпия деп есептелмейді;

3) генетикалық түрлендірілген организмдердің бақылаусыз таралуына жол бермеу жөніндегі шаралар қамтамасыз етілуге тиіс.

6. Генетикалық түрлендірілген организмдерді тұйық жүйелерде пайдалану деп қандай да бір кәсіпорын, қондырғы немесе өзге де физикалық объекті шегінде жүзеге асырылатын, өздеріне қатысты сыртқы ортамен байланысын және оған әсер етуін тиімді шектейтін оқшаулаудың (тежеудің) арнайы шаралары пайдаланылатын генетикалық түрлендірілген организмдерге байланысты кез келген қызмет түсініледі.

Генетикалық түрлендірілген организмдерді тұйық жүйелерде пайдалану кезінде мынадай талаптар сақталуға тиіс:

1) микроорганизмдердің жаңа штамдарын жасау және генетикалық түрлендірілген организмдерді шығару Кеден одағы комиссиясының Микроорганизмдердің, оның ішінде генетикалық түрлендірілген микроорганизмдердің жасалған жаңа штамдарының қауіпсіздігі (патогенділігінің, вируленттілігінің, уыттылығының және аллергиялық болмауы) туралы 2010 жылғы 28 мамырдағы № 299 [шешімімен](#) бекітілген Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалауға (бақылауға) жататын тауарларға қойылатын бірыңғай санитариялық-эпидемиологиялық және гигиеналық талаптарға сәйкес берілген санитариялық-эпидемиологиялық сараптаманың оң қорытындысы болған кезде жүзеге асырылады;

2) генетикалық түрлендірілген организмдерді тұйық жүйелерде пайдалануға қатысты шешімдер қабылдау процесінде мынадай ақпарат: генетикалық түрлендірілген организмнің жалпы сипаттамасы; генетикалық түрлендірілген организмдерді тұйық жүйелерде пайдалануды жүзеге асыруды жоспарлап отырған субъектінің атауы мен мекенжайы; генетикалық түрлендірілген организмдерді тұйық жүйелерде пайдалануды жүзеге асыру жоспарланып отырған кәсіпорынның, қондырғының немесе өзге де физикалық объектінің орналасқан жері; қоршаған ортаға әсер етуді бағалау құжаттамасы; санитариялық-эпидемиологиялық сараптаманың қорытындысы; оқшаулаудың (тежеудің) арнайы шараларының сипаттамасы; генетикалық түрлендірілген организмдердің қоршаған ортаға абайсызда босатылуына және қоршаған ортаға және (немесе) адам денсаулығына залал келтіру қаупінің туындауына байланысты күтпеген (төтенше) мән-жайлар жағдайына арналған іс-шаралар жоспарының мазмұны; жұртшылықтың қатысу нәтижелері; генетикалық түрлендірілген организмдерді тұйық жүйелерде пайдалануды санкциялайтын шешімнің мазмұны және оның негіздемесі қандай жағдайда болсын құпия деп есептелмейді;

3) генетикалық түрлендірілген организмдердің қоршаған ортаға абайсызда босатылуына жол бермеу жөніндегі шаралар қамтамасыз етілуге тиіс;

4) генетикалық түрлендірілген организмдердің қоршаған ортаға абайсызда босатылуына және қоршаған ортаға және (немесе) адам денсаулығына залал келтіру қаупінің туындауына байланысты күтпеген (төтенше) мән-жайлар жағдайына арналған іс-шаралар жоспары әзірленуге тиіс.

7. Мемлекеттік органдар генетикалық түрлендірілген организмдерге байланысты қызмет қоршаған ортаға және (немесе) халық денсаулығына болмай қоймайтын қатер төндірген жағдайда, мүдделі жұртшылықтың шаралар қабылдауына немесе мұндай қатерден болатын залалды азайтуына мүмкіндік бере алатын қажетті ақпаратты олардың арасында қысқа мерзімдерде таратады.

8. Генетикалық түрлендірілген өнімдер деп өндіру технологиясы кез келген кезеңде генетикалық түрлендірілген организмдерді пайдалануды көздейтін өнімдер, оның ішінде ауыл шаруашылығы өнімі, тамақ өнімдері мен жемшөп түсініледі.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган мен халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік орган бекіткен тізбе шеңберінде ғана Қазақстан Республикасында генетикалық түрлендірілген өнімдерді пайдалануға жол беріледі.

9. Генетикалық түрлендірілген өнімдер генетикалық түрлендірілген организмдер мен өнімдердің тізіліміне (тізбесіне) енгізіледі.

10. Құрамында генетикалық түрлендірілген организмдер бар немесе солардан тұратын немесе алынған барлық тамақ өнімі, жемшөп пен жемшөп қоспасы техникалық регламенттерге сәйкес таңбалауға жатады.

Таңбалаудың мақсаты тұтынушыларға өнімнің, жемшөптің немесе жемшөп қоспасының нақты қасиеттері туралы хабар беру болып табылады.

Егер техникалық регламенттерге сәйкес таңбалау мүмкін болмаса немесе талап етілмесе, онда генетикалық түрлендірілген өнімнің нақты қасиеттері туралы ақпарат ілеспе құжаттарда көрсетіледі.

11. Ауыл шаруашылығы өндірушілері таңбалау арқылы өздерінің өнімін сатып алушының генетикалық түрлендірілген өнімді сатып алатыны туралы осы сатып алушыға хабар беруге және өздерінің өнімін беретін сатып алушылардың тізілімін жүргізуге тиіс.

12. Мемлекеттік органдар генетикалық түрлендірілген тамақ өнімдерін, жемшөп пен жемшөп қоспаларын таңбалауға қойылатын қолданыстағы талаптар туралы ақпарат таратуды қамтамасыз етеді.

Генетикалық түрлендірілген өнімдерді таңбалау жүйесі түпкі тамақ өнімінен генетикалық түрлендірілген дезоксирибонуклеидтерді немесе ақуыздарды табу мүмкіндігіне негізделеді.

13. Генетикалық түрлендірілген өнімдер мен организмдерді өндіру және пайдалану жөніндегі қызметті жүзеге асыратын тұлға:

1) генетикалық түрлендірілген өнімдердің қайдан және қайда түсетінін айқындау жүйелері мен рәсімдерін пайдалануға;

2) қоршаған ортаға әдейі шығаруға арналған генетикалық түрлендірілген организмдер бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға және халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органға олардың ерекшеліктері туралы егжей-тегжейлі ақпарат беруге;

3) тамаққа, жемшөпке немесе қайта өңдеуге арналған генетикалық түрлендірілген организмдер бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға өнімнің құрамында болуы мүмкін генетикалық түрлендірілген организмдердің ерекшеліктерін сипаттай отырып, өнімнің тек қана тамақ, жемшөп ретінде немесе қайта өңдеу үшін пайдаланылуға тиіс екендігі туралы декларацияны беруге;

4) генетикалық түрлендірілген организмдерден алынатын тамақ өнімдері мен жемшөпке қатысты сатып алушыларға өнімнің генетикалық түрлендірілген организмдерден алынғаны туралы таңбалау арқылы хабар беруге;

5) генетикалық түрлендірілген өнімдер мен организмдерді өндіру және пайдалану туралы ақпаратты бес жыл бойы сақтауға және оны қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның және халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органның талап етуі бойынша оларға ұсынуға міндетті.

21-БӨЛІМ. ТӨТЕНШЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙ АЙМАҚТАРЫ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЗІЛЗАЛА АЙМАҚТАРЫ

404-бап. Төтенше экологиялық жағдай және экологиялық зілзала

1. Төтенше экологиялық жағдай - антропогендік қызмет немесе әдеттегі табиғи процестер нәтижесінде адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына, табиғи экологиялық жүйелердің, өсімдіктер мен жануарлардың генетикалық қорларының жай-күйіне қатер төндіретін қоршаған ортаның тұрақты жағымсыз өзгерістері болатын аумақ учаскесінде немесе акваторияда туындаған экологиялық ахуал.

Осы тармақтың мақсаттары үшін халық денсаулығына төнген қатер деп қоршаған ортаның ластануына байланысты денсаулықтың қалпына келетін бұзылу жиілігінің ұлғаюы түсініледі.

2. Экологиялық зілзала - антропогендік қызмет немесе әдеттегі табиғи процестер нәтижесінде халық денсаулығының елеулі нашарлауына, табиғи экологиялық жүйелердің бұзылуына және (немесе) өсімдіктер әлемі мен жануарлар дүниесі жай-күйінің нашарлауына алып келген қоршаған ортаның терең орны толмас өзгерістері болған аумақ учаскесінде туындаған экологиялық ахуал.

Осы тармақтың мақсаттары үшін халық денсаулығының елеулі нашарлауы деп орны толмас және денсаулықтың өмірмен сыйыспайтын бұзылуы санының артуы, өлім себептері құрылымының өзгеруі және қоршаған ортаның ластануынан туындаған өзіндік ерекшелігі бар аурулардың пайда болуы, сондай-ақ қоршаған ортаның ластануына байланысты денсаулықтың қалпына келетін бұзылу жиілігінің елеулі ұлғаюы түсініледі.

3. Аумақты (акваторияны) төтенше экологиялық жағдай аймағына немесе экологиялық зілзала аймағына жатқызу қалыптасқан экологиялық ахуал себептерін айқындау және экологиялық қолайсыздық дәрежесін тұрақтандыру мен төмендету, антропогендік қызметтің қоршаған ортаға әсер ету деңгейін төмендету, қоршаған ортаны қалпына келтіру және халықтың өміріне және (немесе) денсаулығына жағымсыз салдарды барынша азайту бойынша жедел шараларды жүргізу жөніндегі негізделген, кезек күттірмейтін шараларды әзірлеу мақсатында жүзеге асырылады.

405-бап. Жекелеген аумақтарды (акваторияларды) төтенше экологиялық жағдай аймағы немесе экологиялық зілзала аймағы деп жариялау тәртібі

1. Төтенше экологиялық жағдай аймағы немесе экологиялық зілзала аймағы деп жариялау болжанатын аумақты (акваторияны) зерделеу мақсатында комиссия құрылады.

2. Жергілікті атқарушы органдар мен өзге де мемлекеттік органдар өз құзыреті шегінде:

1) болжанып отырған қолайсыз экологиялық ахуал аумағында тұрып жатқан тұрғындардың;

2) Қазақстан Республикасы Парламенті мен жергілікті өкілді органдар депутаттарының;

3) коммерциялық емес ұйымдардың жолданымдары негізінде комиссия құруға бастама жасауға құқылы.

2021.27.12. № 87-VII ҚР Заңымен 3-тармақ өзгертілді (бұр.ред.қара)

3. Комиссияның құрамына жергілікті өкілді органдардың депутаттары, қоршаған ортаны қорғау, білім және ғылым, денсаулық сақтау, индустрия, сауда, энергетика және минералдық ресурстар, ауыл шаруашылығы, еңбек және халықты әлеуметтік қорғау саласындағы, азаматтық қорғау саласындағы уәкілетті органдардың, тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің жергілікті атқарушы органдарының өкілдері және басқа да мүдделі жеке және заңды тұлғалар кіреді.

4. Комиссия:

1) аумақтың экологиялық жай-күйін;

- 2) қолайсыз экологиялық ахуалдың туындау себептерін;
- 3) сол немесе өзге дәрежеде тозған аумақтың шекараларын;
- 4) болжамды қолайсыз экологиялық ахуалдың залалын, нашарлау мүмкіндігін;
- 5) болжамды қолайсыз экологиялық ахуалды жою бойынша қажетті шараларды;
- 6) туындауына негіз болған факторларды жою мақсатында қолайсыз экологиялық ахуалдың салдарын жоюға қажетті құралдарды;

7) қолайсыз экологиялық ахуалдың туындауына негіз болған антропогендік қызмет түрлерін айқындау мақсатында материалдарды жинауды және талдауды жүзеге асырады.

5. Қолда бар материалдар жеткіліксіз болған жағдайда комиссия тиісті мемлекеттік органға қосымша зерттеулер жүргізу қажеттігі туралы ұсыныс енгізеді.

6. Денсаулық сақтау, білім және ғылым саласындағы уәкілетті органдардың қорытындысымен бірге аумақты зерттеп-қарау материалдары мемлекеттік экологиялық сараптама жүргізу үшін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға беріледі.

7. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың қорытындысында аумақты төтенше экологиялық жағдай аймағы немесе экологиялық зілзала аймағы деп тану немесе танымау туралы тұжырым болуға тиіс.

8. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның мемлекеттік экологиялық сараптамасының оң қорытындысы, сондай-ақ денсаулық сақтау, білім және ғылым саласындағы уәкілетті мемлекеттік органдардың қорытындылары негізінде аумақ:

2023.19.04. № 223-VII ҚР Заңымен 1) тармақша жаңа редакцияда (2023 ж. 1 мамырдан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

1) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның шешімімен - төтенше экологиялық жағдай аймағы;

2) Қазақстан Республикасының заңымен - экологиялық зілзала аймағы деп жарияланады.

9. Осы баптың 8-тармағында санамаланған нормативтік құқықтық актілерде:

1) төтенше экологиялық жағдай аймағының немесе экологиялық зілзала аймағының шекаралары;

2) төтенше экологиялық жағдай аймағын немесе экологиялық зілзала аймағын жариялау мерзімдері;

3) төтенше экологиялық жағдай аймағының немесе экологиялық зілзала аймағының құқықтық режимі;

4) тиісті аумақтағы қолайсыз экологиялық ахуалды тұрақтандыру және оның деңгейін төмендету жөніндегі шаралар не оларды әзірлеу қажеттігін нұсқау;

5) азаматтарды төтенше экологиялық жағдай немесе экологиялық зілзала салдарынан зардап шеккендер санатына жатқызу тәртібі және оларды әлеуметтік қорғау шаралары көрсетіледі.

10. Табиғи ресурстарды қалпына келтіру (молайту), қоршаған ортаның сапасын жақсарту, халыққа медициналық көмек көрсету жөніндегі іс-шаралар сараланған түрде әзірленеді және жүзеге асырылады.

406-бап. Аумақтардың экологиялық ахуалын бағалау

1. Аумақтардың экологиялық ахуалын бағалау қосымша немесе қосалқы өлшемшарт түрлері пайдаланыла отырып, өлшемшарттардың негізгі түрлері негізінде жүргізіледі.

2. Аумақтардың экологиялық ахуалын бағалау өлшемшарттары -халық денсаулығы жай-күйінің және қоршаған орта сапасының нашарлауын сипаттайтын көрсеткіштер жиынтығы.

3. Төтенше экологиялық жағдай аймағын немесе экологиялық зілзала аймағын айқындау қолайсыз экологиялық ахуалдың неғұрлым жоғары дәрежесін көрсететін бір немесе бірнеше негізгі және қосымша көрсеткіштер бойынша жүзеге асырылады.

4. Аумақтардың экологиялық ахуалын бағалау өлшемшарттарын қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган белгілейді.

2023.02.10. № 31-VIII ҚР Заңымен 5-тармақпен толықтырылды (2024 ж. 4 сәуірден бастап қолданысқа енгізілді)

5. Аумақтардың экологиялық ахуалын бағалау өлшем шарттарын әзірлеу кезінде қоғамдық экологиялық бақылау нәтижелері бар болса, солар ескеріледі.

407-бап. Төтенше экологиялық жағдай аймағының немесе экологиялық зілзала аймағының құқықтық режимі

1. Белгілі бір аумақта төтенше экологиялық жағдай аймағының немесе экологиялық зілзала аймағының құқықтық режимі белгіленген жағдайда мынадай шаралар енгізілуі мүмкін:

1) қолайсыз экологиялық ахуалдың туындауына себепші болған объектілердің қызметін тоқтату не шектеу;

2) табиғи орта құрамдастарын қалпына келтіру (молықтыру), қоршаған ортаның сапасын жақсарту жөнінде жедел шаралар қабылдау;

3) адамдарға тұрақты немесе уақытша тұруға арналған үй-жайларды міндетті түрде бере отырып, оларды тұруына қауіпті жерлерден көшіру;

4) карантин белгілеу және басқа да міндетті санитариялық-эпидемияға қарсы іс-шараларды жүзеге асыру;

5) жануарларға ауырып қалған, қырылу қатері төнген жағдайда көмек көрсету бойынша қажетті іс-қимылдарды жасау;

6) келу және кетудің ерекше режимін белгілеу, көлік құралдарының жүрісін шектеу;

7) қызметі төтенше экологиялық жағдайды жоюға немесе халықтың тыныс-тіршілігін қамтамасыз етуге байланысты емес жаңа кәсіпорындар мен басқа да объектілерді салуға және жұмыс істеп тұрғандарын кеңейтуге уақытша тыйым белгілеу;

8) қолайсыз экологиялық ахуал салдарынан зардап шеккен адамдарға тамақ өнімдерін бөлудің ерекше тәртібін енгізу;

9) жоғары экологиялық қауіп төндіретін деп танылған объектілерді салуға және олардың жұмыс істеуіне тыйым салу;

10) қасиеттерінің жиынтығы және (немесе) жай-күйінің ерекшеліктері осы аймақтағы экологиялық жағдайды нашарлатуы мүмкін аса қауіпті (химиялық, радиоактивті, уытты, жарылу қаупі бар, жанғыш, биологиялық) заттарды, өсімдіктерді қорғау құралдарын қызметте қолдануға уақытша тыйым белгілеу;

11) сауықтыру, курорттық мақсаттағы объектілердің жұмыс істеуіне тыйым салу;

12) адамдарға, өсімдіктер әлеміне, жануарлар дүниесіне және басқа да табиғи объектілерге жоғары экологиялық қауіп төндіретін кез келген басқа да қызметті жүзеге асыруға тыйым салу немесе шектеу.

2. Мемлекеттік органдар және жергілікті атқарушы органдар өз құзыреті шегінде төтенше экологиялық жағдай аймағында немесе экологиялық зілзала аймағында құқықтық режимді және аумақ (акватория) төтенше экологиялық жағдай аймағы немесе экологиялық зілзала аймағы деп жарияланған тиісті нормативтік құқықтық актіде және соған сәйкес қабылданған Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жоспарлау жүйесінің құжаттарында көзделген іс-шаралардың орындалуын қамтамасыз етеді.

408-бап. Төтенше экологиялық жағдай немесе экологиялық зілзала салдарынан зардап шеккен адамдарға зиянды өтеу

Төтенше экологиялық жағдай немесе экологиялық зілзала салдарынан зардап шеккен адамдардың Қазақстан Республикасының заңнамалық актілеріне сәйкес өздеріне келтірілген зиянды өтетуге, сондай-ақ әлеуметтік қорғалуға құқығы бар.

409-бап. Төтенше экологиялық жағдай аймағы мен экологиялық зілзала аймағындағы экологиялық ахуалды мониторингтеу

1. Экологиялық ахуалды мониторингтеу қоршаған орта мен халық денсаулығының жай-күйін арнайы байқауды және тиісті зерттеулерді қамтиды.

2. Төтенше экологиялық жағдай аймағы мен экологиялық зілзала аймағындағы экологиялық ахуалды мониторингтеу объектілері мыналар:

1) төтенше экологиялық жағдайдың немесе экологиялық зілзаланың туындауына әкелген факторлар;

2) төтенше экологиялық жағдай аймағының немесе экологиялық зілзала аймағының аумағында, сондай-ақ оларға іргелес жатқан аумақтарда атмосфералық ауаның, жерүсті және жерасты суының, топырақ жабынының сапасын қоса алғанда, қоршаған орта мен халық денсаулығы жай-күйінің жағымсыз өзгерістері, радиологиялық көрсеткіштер, сондай-ақ биоәртүрлілік болып табылады.

2023.19.04. № 223-VII ҚР Заңымен 410-бап жаңа редакцияда (2023 ж. 1 мамырдан бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

410-бап. Төтенше экологиялық жағдай аймағы немесе экологиялық апат аймағы құқықтық режимінің қолданысын тоқтату

Мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындысы мен экологиялық ахуалдың қалыпқа келтірілгенін куәландыратын зерттеп-қарау материалдары негізінде төтенше экологиялық жағдай аймағы құқықтық режимінің қолданысы - қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның шешімімен, ал экологиялық апат аймағы құқықтық режимінің қолданысы Қазақстан Республикасының Заңымен тоқтатылуы мүмкін.

411-бап. Төтенше экологиялық жағдай аймағында немесе экологиялық зілзала аймағында құқықтық режимді бұзғаны үшін жауаптылық

Төтенше экологиялық жағдай аймағының немесе экологиялық зілзала аймағының құқықтық режимінің бұзылуына кінәлі жеке және заңды тұлғалар, мемлекеттік органдар және лауазымды адамдар Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жауапты болады.

АРНАЙЫ БӨЛІК

22-БӨЛІМ. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУ САЛАСЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҮНТЫМАҚТАСТЫҒЫ

412-бап. Қазақстан Республикасының қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық ынтымақтастығының қағидаттары

Қазақстан Республикасы қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық ынтымақтастықты халықаралық құқықтың жалпыға бірдей танылған қағидаттары мен нормаларына және Қазақстан Республикасының қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық шарттарына сәйкес жүзеге асырады.

413-бап. Қазақстан Республикасының қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық шарттары

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық шарттарды жасау, орындау, өзгерту және тоқтату тәртібі Қазақстан Республикасының халықаралық шарттар туралы заңнамасында реттеледі.

2. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық шарттарды іске асыру:

1) олардың орындалуын қамтамасыз ету жөніндегі қажетті іс-қимылдар жоспарын әзірлеуді және бекітуді;

2) қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық шарттың орындалуын қамтамасыз етуге жауапты мемлекеттік органды айқындауды;

3) Қазақстан Республикасының қоршаған ортаны қорғау саласындағы халықаралық шарттарға қатысу тиімділігіне тұрақты талдау жүргізуді;

4) трансшекаралық рәсімдерді жүзеге асыруды қамтуы мүмкін.

23-БӨЛІМ. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАР ҮШІН ЖАУАПТЫЛЫҚ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ДАУЛАРДЫ ШЕШУ

414-бап. Экологиялық құқық бұзушылықтар үшін жауаптылық

1. Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзу Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылыққа алып келеді.

2. Әкімшілік немесе қылмыстық жауаптылыққа тарту кінәлі адамдарды олар жол берген Қазақстан Республикасының экология заңнамасы талаптарының бұзушылықтарын жою міндетінен босатпайды.

415-бап. Экологиялық дауларды шешу

1. Экологиялық даулар деп Қазақстан Республикасының экология заңнамасының талаптарын бұзуға немесе бұзу тәуекеліне байланысты туындайтын даулар түсініледі.

2. Экологиялық даулар Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде белгіленген тәртіппен реттеуге жатады.

24-БӨЛІМ. ҚОРЫТЫНДЫ ЖӘНЕ ӨТПЕЛІ ЕРЕЖЕЛЕР

416-бап. Осы Кодексті қолданысқа енгізу тәртібі

1. Осы Кодекстің [418-бабында](#) көзделген жағдайларды қоспағанда, осы Кодекс 2021 жылғы 1 шілдеден бастап қолданысқа енгізіледі.

2. 2007 жылғы 9 қаңтардағы Қазақстан Республикасы [Экологиялық кодексінің](#) (Қазақстан Республикасы Парламентінің Жаршысы, 2007 ж., № 1, 1-құжат; № 20, 152-құжат; 2008 ж., № 21, 97-құжат; № 23, 114-құжат; 2009 ж., № 11-12, 55-құжат; № 18, 84-құжат; № 23, 100-құжат; 2010 ж., № 1-2, 5-құжат; № 5, 23-құжат; № 24, 146-құжат; 2011 ж., № 1, 2, 3, 7-құжаттар; № 5, 43-құжат; № 11, 102-құжат; № 12, 111-құжат; № 16, 129-құжат; № 21, 161-құжат; 2012 ж., № 3, 27-құжат; № 8, 64-құжат; № 14, 92, 95-құжаттар; № 15, 97-құжат; № 21-22, 124-құжат; 2013 ж., № 9, 51-құжат; № 12, 57-құжат; № 14, 72, 75-құжаттар; 2014 ж., № 1, 4-құжат; № 2, 10-құжат; № 7, 37-құжат; № 10, 52-құжат; № 12, 82-құжат; № 14, 84-құжат; № 19-I, 19-II, 96-құжат; № 21, 122-құжат; № 23, 143-құжат; № 24, 145-құжат; 2015 ж., № 8, 42-құжат; № 11, 57-құжат; № 20-IV, 113-құжат; № 20-VII, 115-құжат; № 22-I, 141-құжат; № 22-II, 144-құжат; № 22-V, 156-құжат; 2016 ж., № 1, 2-құжат; № 6, 45-құжат; № 7-II, 56, 57-құжаттар; № 8-II, 71, 72-құжаттар; № 24, 124-құжат; 2017 ж., № 4, 7-құжат; № 7, 14-құжат; № 9, 17-құжат; № 12, 34-құжат; № 23-III, 111-құжат; № 23-V, 113-құжат; 2018 ж., № 10, 32-құжат; № 19, 62-құжат; № 24, 93-құжат; 2019 ж., № 7, 37-құжат; № 19-20, 86-құжат; № 21-22, 91-құжат; № 23, 103-құжат; 2020 ж., № 10, 46-құжат; № 12, 61-құжат; 2020 жылғы 10 қарашада «Егемен Қазақстан» және «Казахстанская правда» газеттерінде жарияланған «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне энергетика, көлік және мемлекеттік наградалар мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2020 жылғы 9 қарашадағы Қазақстан Республикасының Заңы) күші жойылды деп танылсын.

417-бап. Осы Кодексті қолдану тәртібі

Осы Кодекс қолданысқа енгізілгенінен кейін туындаған құқықтық қатынастарға қолданылады.

418-бап. Өтпелі ережелер

1. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган 2024 жылғы 1 қаңтардан кешіктірмей сапаның экологиялық нормативтерін әзірлеуді және бекітуді қамтамасыз етеді.

Сапаның экологиялық нормативтері бекітілгенге дейін тиісті қатынастарды реттеу кезінде сапаның экологиялық нормативтерінің орнына Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы заңнамасына сәйкес халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік орган бекіткен гигиеналық нормативтер, сондай-ақ табиғи ресурстар жай-күйінің нормативтері Қазақстан Республикасының табиғи ресурстардың тиісті түрі жөніндегі заңнамасына (Қазақстан Республикасының су, орман, жер заңнамасына, Қазақстан Республикасының жануарлар дүниесін қорғау, өсімін молайту және пайдалану туралы заңнамасына) сәйкес белгіленген болса, осындай нормативтер қолданылады.

2023.05.07. № 17-VIII ҚР Заңымен 2-тармақ өзгертілді (2023 ж. 5 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді) (бұр.ред.қара)

2. 2021 жылғы 1 шілдеге дейін берілген мемлекеттік экологиялық сараптаманың немесе кешенді ведомстводан тыс сараптаманың оң қорытындылары олардың қолданылу мерзімі ішінде өз күшін сақтайды. 2021 жылғы 1 шілдеге дейін берілген мемлекеттік экологиялық сараптаманың немесе кешенді ведомстводан тыс сараптаманың қолданыстағы оң қорытындылары бар белгіленіп отырған қызмет жобаларына қатысты осы Кодекстің ережелеріне сәйкес қоршаған ортаға әсер етуді бағалау немесе белгіленіп отырған қызметке әсер ету скринингін жүргізу талап етілмейді.

2021 жылғы 1 шілдеге дейін берілген кешенді экологиялық рұқсаттың негізінде пайдаланылатын I санаттағы объектінің операторы осындай кешенді экологиялық рұқсаттың берілуіне негіз болған мемлекеттік экологиялық сараптама қорытындысында белгіленген, ластағыш заттардың шекті жол берілетін шығарындылары мен төгінділерінің нормативтерін, қалдықтарды орналастыру нормативтерін түзетуді осы Кодекске сәйкес эмиссиялар нормативтерінің жобасын, қалдықтарды басқару бағдарламасының жобасын әзірлеу арқылы жүзеге асыруға құқылы. Осындай эмиссиялар нормативтерінің жобалары, қалдықтарды басқару бағдарламасының жобалары осы Кодекстің [87-бабының](#) мақсаты үшін мемлекеттік экологиялық сараптаманың объектілері болып табылады. Осындай жобалар бойынша мемлекеттік экологиялық сараптаманың қорытындысы беріледі.

Осы тармақтың екінші бөлігінде көрсетілген жобалау құжаттарында негізделетін шығарындылардың, төгінділердің және қалдықтарды көмудің жалпы жылдық лимиттері 2021 жылғы 1 шілдеге дейін кешенді экологиялық рұқсаттың берілуіне негіз болған мемлекеттік экологиялық сараптаманың қорытындысында белгіленген тиісті жалпы жылдық нормативтерден (лимиттерден) аспауға тиіс.

3. 2021 жылғы 1 шілдеге дейін пайдалануға берілген объектілердің немесе 2021 жылғы 1 шілдеге дейін өздеріне қатысты мемлекеттік экологиялық сараптаманың немесе кешенді ведомстводан тыс сараптаманың оң қорытындылары берілген, 2007 жылғы 9 қаңтардағы Қазақстан Республикасының [Экологиялық кодексіне](#) сәйкес арнайы табиғат пайдалану субъектілері болып танылған, пайдалануға берілмеген объектілердің операторлары тиісті объектілерді осы Кодекстің ережелеріне сәйкес I, II, III және IV санаттарға жатқызу мақсатында 2021 жылғы 1 тамыздан кешіктірмей қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға өтініш беруге міндетті.

Осы Кодекстің талаптарына сәйкес өтініштің нысанын, оны қарау және объектінің санатын айқындау тәртібін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган бекітеді.

4. Осы Кодекстің кешенді экологиялық рұқсаттың міндетті болуы туралы талаптары 2025 жылғы 1 қаңтардан бастап қолданысқа енгізіледі және осы тармақтың үшінші бөлігінде көзделген жағдайларды қоспағанда, 2021 жылғы 1 шілдеге дейін пайдалануға берілген I санаттағы объектілерге және 2021 жылғы 1 шілдеге дейін жобалары бойынша мемлекеттік экологиялық сараптаманың немесе кешенді ведомстводан тыс сараптаманың

оң қорытындысы берілген, пайдалануға берілмеген I санаттағы объектілерге қолданылмайды.

Осы Кодекске сәйкес кешенді экологиялық рұқсатты ерікті түрде алу жағдайларын, сондай-ақ осы тармақтың үшінші бөлігінде, осы баптың 5 және 8-тармақтарында көзделген жағдайларды қоспағанда, осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген I санаттағы объектілерге қатысты әсер етуге арналған экологиялық рұқсаттың болуы міндетті болып табылады. I санаттағы осындай объектілер үшін әсер етуге арналған экологиялық рұқсаттар беруді қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады.

Жобаларында 2021 жылғы 1 шілдеге дейін берілген мемлекеттік экологиялық сараптаманың немесе кешенді ведомстводан тыс сараптаманың қолданыстағы оң қорытындысы жоқ, осы тармақтың бірінші бөлігінде көрсетілген объектілерді реконструкциялау белгіленіп отырған жағдайда, оларға кешенді экологиялық рұқсат алу міндетті болып табылады. I санаттағы объектіні реконструкциялау деп объектіні кеңейту, техникалық қайта жарақтандыру, жаңғырту, қайта жабдықтау, қайта бейіндеу арқылы оның мақсатын, техникалық және технологиялық сипаттамаларын немесе пайдалану шарттарын елеулі өзгерту түсініледі.

5. 2007 жылғы 9 қаңтардағы Қазақстан Республикасының [Экологиялық кодексіне](#) сәйкес 2021 жылғы 1 шілдеге дейін берілген кешенді экологиялық рұқсаттар, оның ішінде соларда көрсетілген технологиялық үлестік нормативтер, қолданылуының тиісті салалары бойынша ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыларға сәйкес болған жағдайда, 2031 жылғы 1 қаңтарға дейін күшін сақтайды.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган ең үздік қолжетімді техникаларды қолданудың қолданыстағы салалары бойынша қажетті білімі мен тәжірибесі бар ішкі және сыртқы сарапшыларды тарта отырып, экологиялық рұқсаттар беру қағидаларында белгіленген тәртіппен және мерзімдерде 2021 жылғы 1 шілдеге дейін берілген кешенді экологиялық рұқсаттардың шарттары бойынша ең үздік қолжетімді технологияларды енгізу бағдарламаларын толық іске асыру қорытындысы бойынша қол жеткізілген нәтижелердің ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыларға сәйкестігіне бағалауды жүзеге асырады. Осындай бағалау нәтижелері бойынша қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган кешенді экологиялық рұқсаттың қолданылуының тиісті салалары бойынша ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыларға сәйкестігі немесе сәйкес еместігі туралы қорытынды шығарады. Мұндай қорытынды шығарылғанынан кейін бес жұмыс күні ішінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның ресми интернет-ресурсында жариялануға жатады.

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган кешенді экологиялық рұқсаттың қолданылуының тиісті салалары бойынша ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыларға сәйкес еместігі туралы қорытынды шығарған күннен бастап алты ай ішінде I санаттағы объектінің операторы қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен осындай кешенді экологиялық рұқсатқа мерзімі алты жылдан аспайтын бағдарламадағы өзгерістерді келіседі.

6. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның Ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі бюро функцияларын жүзеге асыратын ведомстволық бағынысты ұйымы 2023 жылғы 1 шілдеге дейін ең үздік қолжетімді техникаларды қолданудың барлық саласы бойынша ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі анықтамалықтарды әзірлеуді қамтамасыз етеді.

Елді мекендердің орталықтандырылған су бұру жүйелерін пайдалана отырып, сарқынды суларды тазартуға немесе басым түрде елді мекендерді энергиямен жабдықтау мақсатында жылу және (немесе) электр энергиясын өндіруге арналған, жұмыс істеп тұрған I санаттағы объектілерге қатысты ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі анықтамалықтарды әзірлеу кезінде осындай объектілердің техникалық және технологиялық ерекшеліктері, сондай-ақ Қазақстан Республикасының көрсетілген I

санаттағы объектілерде енгізу үшін ең үздік қолжетімді техникалардың техникалық және экономикалық қолжетімділігін негіздейтін экономикалық және әлеуметтік жағдайлары қосымша ескерілуге тиіс.

7. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган 2023 жылғы 31 желтоқсаннан кешіктірмей қолданылуының барлық саласы бойынша ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыларды бекітуді қамтамасыз етеді.

Қазақстан Республикасының Үкіметі ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыларды бекіткенге дейін объектілердің операторлары кешенді экологиялық рұқсат алған және технологиялық нормативтерді негіздеген кезде Қоршаған ортаның ластануын кешенді бақылау және болғызбау жөніндегі Еуропа бюросы шеңберінде әзірленген, қолдануының тиісті салалары бойынша ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі анықтамалықтарға, сондай-ақ қолданылуының тиісті салалары бойынша ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі қорытындыларды бекіту туралы Еуропа комиссиясының шешімдеріне сілтеме жасауға құқылы.

Осы тармақтың екінші бөлігіне сәйкес берілген кешенді экологиялық рұқсаттар оларда белгіленген технологиялық нормативтер қолдануының тиісті салалары бойынша ең үздік қолжетімді техникалар жөніндегі бекітілген қорытындыларда белгіленген ең үздік қолжетімді техникаларды қолдануға байланысты технологиялық көрсеткіштерге сәйкес келген жағдайда жарамды болады және қолданылу мерзімі ішінде өз күшін сақтайды.

8. 2021 жылғы 1 шілдеден бастап I немесе II санаттағы объектілерге жатқызылған объектілерде қызметін жүзеге асыратын операторлар 2021 жылғы 1 шілдеге дейін алған қоршаған ортаға эмиссияларға рұқсаттар, эмиссиялар нормативтері (бұдан әрі - рұқсаттар мен құжаттар) осындай рұқсаттар мен құжаттардың қолданылу мерзімі өткенге дейін не осы Кодекске сәйкес экологиялық рұқсат алынған күнге дейін қолданылады.

9. 2021 жылғы 1 шілдеге дейін пайдалануға берілген және осы баптың 3-тармағына сәйкес осы Кодекс қолданысқа енгізілген күннен бастап III санаттағы объектілерге жатқызылған объектілердің операторлары 2021 жылғы 31 желтоқсаннан кешіктірмей осы Кодекске сәйкес қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияны ұсынуға міндетті.

10. Осы баптың 3-тармағына сәйкес:

III санаттағы объектілерге жатқызылған объектілердің операторлары алған қоршаған ортаға эмиссияларға рұқсаттардың, эмиссиялар нормативтерінің қолданысы - осы Кодекске сәйкес қоршаған ортаға әсер ету туралы декларация берілген күннен бастап тоқтатылады;

IV санаттағы объектілерге жатқызылған объектілердің операторлары алған қоршаған ортаға эмиссияларға рұқсаттардың, эмиссиялар нормативтерінің қолданысы - 2021 жылғы 1 шілдеге бастап тоқтатылады.

11. Стационарлық көздің және (немесе) жұмыс істеп тұрған I санаттағы объектіде орналасқан стационарлық көздер жиынтығының осы Кодекске сәйкес кешенді экологиялық рұқсатта белгіленген эмиссиялар нормативтерін (мемлекет қоршаған орта сапасының неғұрлым қатаң нормативтерін немесе қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерін енгізген кезде) және (немесе) технологиялық нормативтерді сақтауы мүмкін болмаған кезде кешенді экологиялық рұқсатқа қосымша ретінде он жылдан аспайтын мерзімге экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасы келісіледі. Осындай I санаттағы объектіге қатысты экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасын орындау кезеңіне кешенді экологиялық рұқсат алуға өтініш берілген күнге қолданыста болатын экологиялық рұқсатқа және мемлекеттік экологиялық сараптаманың қорытындысына (ол болған кезде) сәйкес эмиссиялар нормативтері қолданылады. Осы Кодекстің [119-бабының 2-тармағы](#) бірінші бөлігінің 4) тармақшасында көзделген жағдайда мұндай эмиссиялар нормативтері экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламасында көзделген қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді кезең-кезеңімен төмендету көрсеткіштері ескеріле отырып қолданылады. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді кезең-кезеңімен төмендетудің әрбір

тиісті көрсеткішіне қол жеткізілгеннен кейін мұндай көрсеткіш оператор үшін міндетті норматив болады.

Стационарлық көздің және (немесе) жұмыс істеп тұрған I немесе II санаттағы объектіде орналасқан стационарлық көздер жиынтығының осы Кодекске сәйкес әсер етуге арналған экологиялық рұқсатта белгіленген эмиссиялар нормативтерін (мемлекет қоршаған орта сапасының неғұрлым қатаң нормативтерін немесе қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштерін енгізген кезде) сақтауы мүмкін болмаған кезде әсер етуге арналған экологиялық рұқсатқа қосымша ретінде қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспары келісіледі. Осындай объектіге қатысты қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарын орындау кезеңіне әсер етуге арналған экологиялық рұқсат алуға өтініш берілген күнге қолданыста болатын экологиялық рұқсатқа және мемлекеттік экологиялық сараптаманың (ол болған кезде) қорытындысына сәйкес эмиссиялар нормативтері қолданылады. Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарында қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарының қолданылу кезеңінде объектінің операторы қол жеткізуге тиіс қоршаған ортаға теріс әсер етуді төмендету көрсеткіштері және осындай көрсеткіштерге кезең-кезеңімен қол жеткізу графигі қамтылуға тиіс. Қоршаған ортаға теріс әсер етуді кезең-кезеңімен төмендетудің әрбір тиісті көрсеткішіне қол жеткізілгеннен кейін мұндай көрсеткіш оператор үшін міндетті норматив болады.

Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарын орындау мерзімі әсер етуге экологиялық рұқсат беру мерзіміне сәйкес келуге тиіс және ұзартылуға жатпайды.

Осы Кодекске сәйкес кешенді экологиялық рұқсатта белгіленген эмиссиялар нормативтерін және (немесе) технологиялық нормативтерді сақтау тиісті эмиссиялар нормативтеріне, технологиялық нормативтерге қол жеткізу мерзімі аяқталған күннен кейінгі күннен бастап жұмыс істеп тұрған I санаттағы объектінің операторы үшін міндетті болады.

Осы Кодекске сәйкес әсер етуге арналған экологиялық рұқсатта белгіленген эмиссиялар нормативтерін сақтау тиісті эмиссиялар нормативтеріне қол жеткізу мерзімі аяқталған күннен кейінгі күннен бастап оператор үшін міндетті болады.

Осы бапта жұмыс істеп тұрған объектілер деп осы Кодекс қолданысқа енгізілгенге дейін пайдалануға берілген объектілер түсініледі.

12. Тиісті экологиялық рұқсатқа қосымша болып табылатын бекітілген графикке сәйкес осы Кодекс қолданысқа енгізілген күннен бастап I санаттағы объектілер үшін - он жыл немесе II санаттағы объектілер үшін үш жыл ішінде пайдаланудан түпкілікті шығарылуға жататын I немесе II санаттағы объектілерге қатысты 2021 жылғы 1 шілдеге қолданыста болатын қоршаған ортаға эмиссияға рұқсатқа сәйкес эмиссиялар нормативтері қолданылады.

Осы тармақтың бірінші бөлігіне сәйкес I немесе II санаттағы объектілерді пайдаланудан шығару жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыру кезеңіне қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарларына эмиссиялар нормативтеріне қол жеткізу жөніндегі іс-шараларды енгізу және экологиялық тиімділікті арттыру бағдарламаларын әзірлеу талап етілмейді.

13. Осы Кодекстің [22-бабының 5-тармағы 3\) тармақшасының](#) мақсаттары үшін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган 2024 жылғы 1 шілдеден кешіктірілмейтін мерзімде тиісті нұсқаулық-әдістемелік құжаттарды, оның ішінде ауыр металдар мен жойылуы қиын органикалық ластағыштардың эмиссияларын есептеу әдістемесін бекітеді.

14. Осы Кодекстің міндетті стратегиялық экологиялық бағалауды жүргізуге қатысты ережелері 2024 жылғы 1 қаңтардан бастап қолданысқа енгізіледі.

[2024.08.07. № 121-VIII ҚР Заңымен 15-тармақ өзгертілді \(2024 ж. 9 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілді\) \(бұр.ред.қара\)](#)

15. Жұмыс істеп тұрған I санаттағы объектілерге қатысты осы Кодекстің [147-бабының 5 және 6-тармақтарында](#) белгіленген мерзімдер 2026 жылғы 1 шілдеден басталады.

16. 2021 жылғы 1 шілдеге дейін пайдалануға берілген объектілерге қатысты осы Кодекстің эмиссиялардың автоматтандырылған мониторингі жүйесінің міндетті болуы туралы талабы 2023 жылғы 1 қаңтардан бастап қолданылады.

17. 2021 жылғы 1 шілдеге дейін мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындылары берілген металлургиялық бөліністің қалдықтарын көмудің жұмыс істеп тұрған полигондарына қатысты осы Кодекстің [353-бабы 1-тармағының 1\) және 2\) тармақшаларының](#) талаптарын полигон шекарасынан тұрғын және рекреациялық аймақтарға, су объектілеріне, ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерге және елді мекендерге дейінгі қашықтықты, жерасты, жерүсті суларының және олардың су қорғау аймақтары мен белдеулерінің болуын ескеру бөлігінде қолдану 2036 жылғы 1 қаңтарға дейін тоқтатыла тұрады.

2021 жылғы 1 шілдеге дейін мемлекеттік экологиялық сараптаманың оң қорытындылары берілген тау-кен өндіру өнеркәсібінің қалдықтарын жинап қоюдың жұмыс істеп тұрған объектілеріне, металлургиялық бөліністің қалдықтарын жинақтау орындары мен көму полигондарына қатысты осы Кодекстің [238-бабы 5-тармағының 1\), 2\), 3\) және 5\) тармақшаларының](#) талаптарын елді мекендерде орналастыруға тыйым салу, су объектілері мен олардың су қорғау аймақтарына, ызасудың тұру деңгейіне қатысты орналастыру, сүзуі әлсіз топырақтың, жергілікті жерде беткейдің және инженерлік сүзуге қарсы қорғаудың болуы бөлігінде қолдану 2036 жылғы 1 қаңтарға дейін тоқтатыла тұрады.

Осы тармақтың бірінші және екінші бөліктерінде көрсетілген қалдықтардың полигондары мен жинап қою объектілерін реконструкциялауға (кеңейтуге) қоршаған ортаға әсер етуге бағалау жүргізілгеннен, экологиялық рұқсат алынғаннан (кешенді экологиялық рұқсат болған кезде - оны қайта қарағаннан) кейін және оператордың қоршаған ортаға әсер етуге мониторинг жүргізу туралы міндеттемесі ескеріле отырып, қоршаған ортаға жағымсыз әсер ету анықталған кезде қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органмен осындай әсер етуді болғызбау мақсатында қоршаған ортаны қорғау жөніндегі қосымша шаралар келісілгеннен кейін жол беріледі.

18. 2021 - 2025 жылдар аралығындағы кезеңге арналған көміртегі бюджеті 2021 жылғы 31 желтоқсанға дейін әзірленеді және бекітіледі.

2022 - 2025 жылдар аралығындағы кезең 2021 жылғы 1 шілдеден кейін бекітілетін алғашқы Көміртегі квоталарының ұлттық жоспарының кезеңі болып табылады.

19. Қауіпті қалдықтарды қайта өңдеу, залалсыздандыру, кәдеге жарату және (немесе) жою жөніндегі қызметті жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері осы Кодекстің [336-бабының 1-тармағына](#) сәйкес лицензияны 2021 жылғы 31 желтоқсанға дейін алуға міндетті.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 20-тармақпен толықтырылды (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді)

20. Осы Кодекстің [319-бабының 5-тармағы](#) 2027 жылғы 1 қаңтарға дейін Алматы және Астана қалаларының аумағында ғана қолданылады деп белгіленсін.

**Қазақстан Республикасының
Президенті**

Қ. ТОҚАЕВ

Нұр-Сұлтан, Ақорда, 2021 жылғы 2 қаңтар
№ 400-VI

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 1-қосымша өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))

2021 жылғы 2 қаңтардағы
№ 400-VI ҚРЗ Қазақстан
Республикасының
Экология [кодексіне](#)
1-қосымша

1-бөлім. Қоршаған ортаға әсер етуге бағалау жүргізу міндетті болып табылатын белгіленіп отырған қызмет түрлері мен объектілердің тізбесі

1. Энергетика:

1.1. мұнай өңдеу зауыттары (шикі мұнайдан жағармай материалдарын ғана өндіру жөніндегі кәсіпорындарды қоспағанда);

1.2. газ өңдеу зауыттары;

1.3. өнімділігі тәулігіне 500 тонна және одан көп болатын газдандыруға және көмір мен битумдық тақтатастарды сұйылтуға арналған қондырғылар;

1.4. күйдіру немесе графиттеу арқылы көмірді немесе электрографитті жоғары температурада карбондау (құрғақ айдау) арқылы көміртегін өндіруді қоса алғанда, тас көмірді немесе битумдық тақтатастарды термиялық немесе химиялық қайта өңдеу жөніндегі қондырғылар;

1.5. жылу қуаттылығы 300 мегаватт (МВт) және одан көп болатын жылу электр станциялары және отынды жағуға арналған басқа да қондырғылар;

1.6. атом электр станциялары және басқа да атом реакторлары, оларға осындай электр станцияларын немесе реакторларды бөлшектеу немесе пайдаланудан шығару (барынша қуаттылығы 1 киловатт (кВт) тұрақты жылу жүктемесінен аспайтын, бөлінетін және жаңартылатын материалдарды өндіруге және конверсиялауға арналған зерттеу қондырғыларын қоспағанда) кіреді;

1.7. сәулеленген ядролық отынды қайта өңдеуге арналған қондырғылар;

1.8. мыналарға:

1.8.1. ядролық отын өндіруге немесе байытуға;

1.8.2. сәулеленген ядролық отынды немесе жоғары радиоактивті қалдықтарды өңдеуге;

1.8.3. сәулеленген ядролық отынды түпкілікті жоюға;

1.8.4. тек қана радиоактивті қалдықтарды түпкілікті жоюға;

1.8.5. сәулеленген ядролық отынды немесе радиоактивті қалдықтарды өндіріс объектісі аумағының шегінен тыс басқа жерлерде тек қана ұзақ мерзімді (10 жылдан да астам кезеңге жоспарланған) сақтауға арналған қондырғылар.

2. Жер қойнауын пайдалану:

2.1. мұнай мен табиғи газды коммерциялық мақсаттарда өндіру, бұл ретте алынатын көлемі мұнайға қатысты тәулігіне 500 тоннадан және газға қатысты тәулігіне 500 мың м³ асады;

2.2. карьерлер және 25 га асатын аумақта пайдалы қатты қазбаларды ашық өндіру немесе 150 га асатын аумақта шымтезек алу;

2.3. жер қойнауынан алынған пайдалы қатты қазбаларды бастапқы қайта өңдеу (байыту);

2.4. асбест өндіру жөніндегі объектілер;

2.5. осы бөлімде көрсетілген бүлінген жерлерді және жер қойнауын пайдаланудың басқа да объектілерін рекультивациялау жөнінде жұмыстар жүргізу.

3. Металдарды өндіру және өңдеу:

3.1. металл кендерін (сульфидті кенді қоса алғанда) күйдіруге немесе агломерациялауға арналған қондырғылар;

3.2. шойын мен болатты бастапқы балқыту жөніндегі интеграцияланған кәсіпорындар (комбинаттар);

3.3. металлургиялық, химиялық немесе электролиттік процестер арқылы кеннен қышқылданбаған түсті металдарды, концентраттарды немесе қайталама шикізат материалдарын өндіру жөніндегі қондырғылар.

4. Кендік емес минералдық заттарды қайта өңдеу:

4.1. асбестті және құрамында асбест бар бұйымдарды өңдеуге және түрлендіруге арналған объектілер:

4.1.1. асбест-цемент бұйымдары үшін - жылдық өндірісі 20 мың тонна дайын өнімнен көп;

4.1.2. фрикциялық материалдар үшін - жылдық өндірісі 50 тонна дайын өнімнен көп;

4.1.3. асбестті өзге де пайдалану үшін - жылына 200 тоннадан көп тұтыну.

5. Химия өнеркәсібі:

5.1. интеграцияланған химиялық кәсіпорындар (зауыттар) - бірнеше технологиялық кезеңдер қосылған және химиялық өзгерту процестерін қолдана отырып, мынадай заттарды өнеркәсіптік ауқымда өндіру үшін бір-бірімен функционалды байланысқан технологиялық қондырғылардың жиынтығы:

5.1.1. негізгі органикалық химиялық заттар, олар:

қарапайым көмірсутектер (желілік немесе циклдік, қаныққан немесе қанықпаған, алифаттық немесе хош иісті);

құрамында оттегі бар көмірсутектер: спирттер, альдегидтер, кетондар, карбон қышқылдары, күрделі эфирлер, ацетаттар, қарапайым эфирлер, асқын тотықтар, эпоксидті шайырлар;

күкіртті көмірсутектер;

азотты көмірсутектер: аминдер, амидтер, азот қосылыстары, нитро қосылыстар немесе нитратты қосылыстар, нитрилдер, цианаттар, изоцианаттар;

құрамында фосфор бар көмірсутектер;

галогенделген көмірсутектер;

органометал қосылыстар;

негізгі пластикалық материалдар (полимерлер, синтетикалық талшықтар және целлюлоза базасындағы талшықтар);

синтетикалық каучук;

бояулар мен пигменттер;

беткі-белсенді заттар;

5.1.2. негізгі органикалық емес химиялық заттар, олар:

газдар: аммиак, хлор немесе хлорлы сутек, фтор немесе фторлы сутек, көміртегі оксидтері, күкірт қосылыстары, азот оксидтері, сутегі, күкірт диоксиді, көміртегінің хлор тотығы;

қышқылдар: хром қышқыл, фторлы сутек қышқылы, фосфор қышқылы, азот қышқылы, хлорлы сутек қышқылы, күкірт қышқылы, олеум, күкіртті қышқыл;

сілтілер: аммоний гидрототығы, калий гидрототығы, натрий гидрототығы;

тұздар: хлорлы аммоний, хлор қышқылды калий, көмірқышқылды калий, көмірқышқылды натрий, перборат, азотқышқылды күміс;

бейметалдар, металл оксидтері немесе басқа органикалық емес қосылыстар: кальций карбиді, кремний карбиді;

5.1.3. фосфор, азот немесе калий минералдық тыңайтқыштар (қарапайым немесе күрделі тыңайтқыштар);

5.1.4. пестицидтер мен биоцидтер;

5.1.5. биологиялық немесе химиялық процестер қолданылатын негізгі фармацевтикалық өнімдер;

5.1.6. жарылғыш заттар;

6. Қалдықтарды басқару:

6.1. өртеу (инсинерациялау), химиялық өңдеу немесе полигонда көму арқылы қауіпті қалдықтарды жою жөніндегі объектілер;

6.2. өнімділігі тәулігіне 100 тоннадан асатын, өртеу (инсинерациялау) немесе химиялық өңдеу арқылы қауіпті емес қалдықтарды жою жөніндегі объектілер.

7. Целлюлоза-қағаз өндірісі:

7.1. өнеркәсіптік қондырғылар, олар:

7.1.1. ағаштан немесе соған ұқсас талшықты материалдардан целлюлоза өндіруге;

7.1.2. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 200 тонна және одан көп болатын қағаз және картон өндіруге арналған.

8. Автомобиль, теміржол және әуе көлігі:

8.1. алыс қатынастағы теміржол желілерін салу;

8.2. негізгі ұшу-қону жолағының ұзындығы 2100 м немесе одан көп болатын әуежайлар салу;

8.3. үздіксіз ұзындығы 10 км және одан көп болатын, I техникалық санаттағы ортақ пайдаланылатын жаңа автомобиль жолдарын салу және (немесе) қолданыстағыларын реконструкциялау.

9. Су көлігі:

9.1. суығыстырымдылығы 1350 тоннадан көп болатын кемелердің өтуіне жол беретін ішкі су жолдары және ішкі кеме қатынасына арналған порттар;

9.2. суығыстырымдылығы 1350 тоннадан көп болатын кемелерді қабылдай алатын жағалау және шығару порттарымен (паром өткелдерінің айлақтарын қоспағанда) байланысты сауда порттары, тиеуге және түсіруге арналған айлақтар.

10. Су ресурстарын басқару:

10.1. өзен бассейндері арасында су ресурстарын бұру жөніндегі жұмыстар, бұл ретте бұрылатын су көлемі жылына 100 млн. текше метрден асады (су құбыры ауызсуын бұруды қоспағанда);

10.2. ұсталатын немесе сақталатын судың жаңа немесе қосымша көлемі 10 млн. м³ асатын, суды ұстауға немесе тұрақты сақтауға арналған бөгеттер мен басқа да объектілер;

10.3. алынатын немесе толықтырылып отыратын судың жыл сайынғы көлемі 10 млн. м³-ге балама немесе одан асатын жерүсті және жерасты суларын жинау немесе жерасты суын жасанды толықтыру жүйесін пайдалану;

10.4. өнімділігі тәулігіне 30 мың м³ және одан көп болатын, елді мекендердің сарқынды суын тазартуға арналған қондырғылар.

11. Мыналарға:

11.1. ауыл шаруашылығы құсы үшін 50 мың бастан көп;

11.2. шошқа (салмағы 30 кг көп) үшін 2 мың бастан көп;

11.3. мегежіндер үшін 750 бастан көп құсты немесе шошқаны қарқынды асырау.

12. Өзге де қызмет түрлері:

12.1. диаметрі 800 мм-ден көп немесе ұзындығы 40 км-ден көп, газ, мұнай немесе химиялық заттар тасуға арналған құбырлар;

12.2. қайта өңдеу көлемі тәулігіне 12 тонна өңделген өнімнен асатын, былғары мен терілерді илеуге арналған қондырғылар;

12.3. кернеуі 220 киловатт және одан көп және ұзындығы 15 км-дан көп әуедегі электр беру желілерін салу;

12.4. тамақ өнімдерін мыналардан өндіру мақсатында өңдеу және қайта өңдеу:

12.4.1. дайын өнімді өндіру жөніндегі қуаттылығы тәулігіне 75 тоннадан асатын мал шикізаты (сүттен басқа);

12.4.2. көлемі тәулігіне 200 тоннадан асатын сүт (жыл сайынғы негіздегі орташа көрсеткіш);

12.5. қайта өңдеу қуаттылығы тәулігіне 1 тоннадан асатын, жануарлардың өлекселерін немесе мал шаруашылығы қалдықтарын жоюға және (немесе) кәдеге жаратуға арналған қондырғылар;

12.6. сыйымдылығы 200 мың тонна және одан көп болатын, мұнай, мұнай-химия немесе химия өнімдерін сақтауға арналған қондырғылар, сондай-ақ белсенді сақтау көлемі 150 млн. м³-ден көп болатын табиғи газды жерасты сақтау.

12.7. өндірістік қуаттылығы сағатына 150 кг-ден көп немесе жылына 200 тоннадан көп болатын, органикалық еріткіштерді пайдалана отырып заттарды, нәрселерді немесе өнімдерді беткі өңдеуге арналған, атап айтқанда әрлеуге, басып шығаруға, жабуға, майсыздандыруға, гидроокшаулауға, калибрлеуге, бояуға, тазартуға немесе сіңіруге арналған қондырғылар.

2-бөлім. Белгіленіп отырған қызметтің әсер етуін скринингтеу рәсімін жүргізу міндетті болып табылатын белгіленіп отырған қызмет түрлері мен объектілердің тізбесі

1. Энергетика:

1.1. өнімділігі тәулігіне 50 тонна және одан көп болатын, газдандыруға және көмірді, битумдық тақтатастарды, отынның өзге де түрлерін сұйылтуға арналған қондырғылар;

1.2. тас көмірді термиялық және химиялық қайта өңдеуді қоспағанда, өнімділігі жылына 1 млн. тонна және одан көп болатын, көмірді (тас және қоңыр) қайта өңдеу жөніндегі қондырғылар;

1.3. жылу қуаттылығы 50 мегаватт (МВт) және одан көп болатын жылу электр станциялары және отынды жағуға арналған басқа да қондырғылар;

1.4. қуаттылығы 50 мегаватт (МВт) және одан көп болатын, электр энергиясын, бу мен ыстық суды өндіруге арналған өнеркәсіптік қондырғылар;

1.5. жалпы белгіленген қуаттылығы 50 мегаватт (МВт) және одан көп немесе жеке энергетикалық қондырғының белгіленген қуаттылығы 10 мегаватт (МВт) және одан көп болатын су электр станциялары;

1.6. дінгегінің биіктігі 50 метрден асатын, электр энергиясын өндіру үшін жел энергиясын пайдалануға арналған құрылысжайлар (жел диірмендері);

1.7. тас және қоңыр көмірді өнеркәсіптік брикеттеу;

1.8. радиоактивті қалдықтарды өңдеуге және сақтауға арналған құрылысжайлар.

2. Жер қойнауын пайдалану:

2.1. көмірсутектерді барлау және өндіру;

2.2. карьерлер және пайдалы қатты қазбаларды ашық өндіру; жылына 100 мың тоннадан көп көмірді ашық өндіру, жылына 200 мың тоннадан көп лигнит өндіру;

2.3. пайдалы қатты қазбалардың ресурстарын барлау мақсаттары үшін тау-кен массасын алу және топырақтың орнын ауыстыру арқылы пайдалы қатты қазбаларды барлау;

2.4. механикаландыру құралдарын қолдана отырып, өзен арналарында немесе су қорының жерінде жүргізілетін кен іздеушілік бойынша кез келген жұмыстар;

2.5. жылына 10 мың тоннадан жоғары кең таралған пайдалы қазбаларды өндіру және қайта өңдеу;

2.6. пайдалы қатты қазбаларды жерасты өндіру;

2.7. топырақты қазу арқылы пайдалы қазбаларды теңізде немесе өзенде өндіру;

2.8. тас көмірді, мұнайды, табиғи газ бен кенді, сондай-ақ жанғыш тақтатастарды өндіруге арналған жерүсті өнеркәсіптік құрылысжайлар;

2.9. терең бұрғылау (топырақтың орнықтылығын зерттеуге арналған бұрғылауды қоспағанда), атап айтқанда:

- 2.9.1. тереңдігі 200 м және одан көп болатын геотермальдық ұңғымаларды бұрғылау;
- 2.9.2. ядролық қалдықтарды сақтау үшін бұрғылау;
- 2.9.3. 200 м және одан көп тереңдікте сумен жабдықтау үшін бұрғылау;
- 2.10. осы бөлімде көрсетілген бүлінген жерлерді және жер қойнауын пайдаланудың басқа да объектілерін рекультивациялау бойынша жұмыстар жүргізу.

3. Металдарды өндіру және өңдеу:

3.1. өнімділігі сағатына 2,5 тонна және одан көп болатын, үздіксіз құюды қоса алғанда, қайта құйылған шойын немесе болат (бастапқы немесе қайталама балқыту) өндіруге арналған қондырғылар;

3.2. қара металдарды өңдеуге арналған қондырғылар:

3.2.1. қуаттылығы сағатына 20 тонна шикі болаттан асатын ыстықтай илемдейтін орнақтар;

3.2.2. бір балғаға энергиясы 50 килоджоульден (кДж) асатын, ал тұтынылатын жылу қуаттылығы 20 мегаваттан (МВт) асатын ұста балғалары;

3.2.3. сағатына 2 тоннадан асатын, шикі болат бере отырып, қорғаныш бүркілген металл жабындарды жағу;

3.2.4. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 20 тоннадан асатын қара металдарды құю;

3.3. мыналарға:

3.3.1. легирлеуді қоса алғанда, балқыту қуаттылығы:

қорғасын және кадмий үшін - тәулігіне 4 тоннадан;

барлық басқа да түсті металдар үшін тәулігіне 20 тоннадан асатын, түсті металдарды (бағалы металдарды қоспағанда), оның ішінде рекуперациялық өнімдерді балқытуға (рафинирлеу, құю өндірісі және т. б.) арналған қондырғылар;

3.3.2. өңдеу үшін пайдаланылатын кеспектердің көлемі 30 м³-ден асатын, электролиттік немесе химиялық процестерді пайдалана отырып, металдар мен пластикалық материалдарды беткі өңдеуге арналған қондырғылар;

3.4. автомобильдерді жасап шығару және өнеркәсіптік құрастыру жөніндегі кәсіпорындар;

3.5. автомобиль қозғалтқыштарын жасап шығару жөніндегі кәсіпорындар;

3.6. верфтер (кеме жасау және кеме жөндеу өндірістері);

3.7. ұшақтар, тікұшақтар жасап шығару және жөндеу жөніндегі кәсіпорындар;

3.8. теміржол көлік құралдарын, цистерналарды жасап шығару жөніндегі кәсіпорындар;

3.9. теміржол жабдықтарын жасап шығару;

3.10. өндірістік алаңы 100 м²-ден көп болатын жарылыспен қалыптау қолданылатын цехтар.

4. Кенсіз минералдық заттарды қайта өңдеу:

4.1. өндірістік қуаттылығы жылына 15 мың тонна және одан көп цемент зауыттары;

4.2. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 500 тоннадан асатын айналмалы күйдіру пештерінде цемент клинкерін немесе өндірістік қуаттылығы тәулігіне 50 тоннадан көп айналмалы күйдіру пештерінде немесе өндірістік қуаттылығы тәулігіне 50 тоннадан асатын басқа да пештерде әкті өндіруге арналған қондырғылар;

4.3. асбест өндіру және асбесттен жасалған бұйымдарды дайындау жөніндегі кәсіпорындар;

4.4. балқыту қуаттылығы тәулігіне 20 тонна және одан көп болатын, шыны және шыны талшығын өндіруге арналған қондырғылар;

4.5. балқыту қуаттылығы тәулігіне 20 тонна және одан көп болатын, минералдық талшықтар өндіруді қоса алғанда, минералдық заттарды балқыту жөніндегі қондырғылар;

4.6. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 75 тоннадан және одан асатын және (немесе) бір пешке салу тығыздығы 300 кг/м³-ден асатын күйдіру пештерін пайдалана отырып, күйдіру, атап айтқанда, шатыр жабынқышын, кірпішті, отқа төзімді кірпішті, қыш

плитканы, тас қышты күйдіру жолымен қыш өнімдері немесе фарфор бұйымдарын өндіруге арналған қондырғылар.

5. Химия өнеркәсібі:

5.1. өндірістік қуаттылығы жылына 200 тонна және одан көп болатын, химиялық жартылай фабрикаттарды қайта өңдеу, фармацевтикалық калий тұздарын (хлорлы, күкірт қышқылын, сақат) өндіруді қоспағанда, химиялық өнімдер (химикаттар), фармацевтикалық өнімдер, лактар, эластомерлер мен пероксидтер өндіру;

5.2. химиялық процестерді қолдана отырып, жарылғыш заттарды, оқ-дәрілерді, қару мен пиротехникалық бұйымдарды жоюға арналған қондырғылар;

5.3. химиялық немесе биологиялық процестер ақуызды жемшөп қоспаларын, ферменттерді және басқа ақуыз заттарды өндіру үшін пайдаланылатын химиялық қондырғылар.

6. Қалдықтарды басқару:

6.1. өнімділігі жылына 500 тонна және одан көп болатын қауіпті қалдықтарды жою немесе қалпына келтіру жөніндегі операциялар жүзеге асырылатын объектілер;

6.2. өнімділігі сағатына 3 тоннадан асатын коммуналдық қалдықтарды өртеуге арналған қондырғылар;

6.3. инертті қалдықтар полигондарын қоспағанда, тәулігіне 10 тоннадан көп қауіпті емес қалдықтар түсетін немесе жалпы сыйымдылығы 25 мың тоннадан асатын полигондар;

6.4. өнімділігі тәулігіне 50 тоннадан асатын, қауіпті емес қалдықтарды жою жөніндегі операциялар жүзеге асырылатын объектілер;

6.5. өнімділігі жылына 2500 тоннадан асатын, қауіпті емес қалдықтарды жою немесе қалпына келтіру жөніндегі операциялар жүзеге асырылатын объектілер;

6.6. қалдыққойма;

6.7. жылу электр станцияларында түзілетін қалдықтардан құрылыс материалдарын өндіру;

6.8. 1 мың м²-дан асатын аумақта немесе жылына 1 мың тоннадан жоғары көлемде темір сынықтарын және (немесе) кәдеге жаратуға жататын көлік құралдарын сақтауға арналған алаңдар;

6.9. өндірістік қуаттылығы жылына 10 мың тоннадан жоғары қоқыс сұрыптау кәсіпорындары;

6.10. қоймаларының алаңы 100 м²-ден көп болатын, құрамында жойылуы қиын органикалық ластағыштар, қатты әсер ететін улы заттар бар ашық және жабық қауіпті қалдық қоймалары.

7. Көлік:

7.1. әуежайлар мен әуеайлақтар салу;

7.2. ұзындығы 1 км және одан көп және (немесе) өткізу қабілеті сағатына 1 мың автомобиль және одан көп болатын автомобиль жолдарын салу;

7.3. тек қана немесе басым түрде жолаушыларды тасымалдау үшін пайдаланылатын трамвай және жерүсті желілері, метрополитендер, аспалы желілер немесе басқа да ұқсас желілер;

7.4. ішкі су жолдарын салу, канал тарту және су басуды болғызбау жөніндегі жұмыстар;

7.5. балықшы гаваньдарын қоса алғанда, су порттары мен порт құрылысжайларын салу.

8. Су ресурстарын басқару:

8.1. бассейндер мен өзен жүйелері арасында су ресурстарын бұру жөніндегі жұмыстар, бұл ретте бұрылатын су көлемі жылына 5 млн.м³ асады (су құбыры ауызсуын бұруды қоспағанда);

8.2. ұсталған немесе сақталған судың жаңа немесе қосымша көлемі 100 мың м³ асатын, суды ұстауға немесе тұрақты сақтауға арналған бөгеттер мен басқа да құрылысжайлар.

8.3. жерүсті және жерасты суларын алу немесе жыл сайынғы алынатын немесе толықтырылып отыратын су көлемі 250 мың м³-ге балама немесе одан асатын жерасты суын жасанды толықтыру жүйелері;

8.4. эрозияға қарсы күресу бағытталған су объектілерінің жағалау аймақтарындағы жұмыстар, дамбалар, молдар, кемежайлар және басқа да теңіз құрылысжайларын салу, оған осындай құрылысжайларға қызмет көрсету мен реконструкциялау кірмейді;

8.5. қуаттылығы тәулігіне 5 мың м³ жоғары болатын сарқынды суды тазартуға арналған құрылысжайлар.

9. Целлюлоза-қағаз және ағаш өңдеу өнеркәсібі:

9.1. өнімділігі тәулігіне 20 тонна және одан көп болатын қағаз және картон өндіру жөніндегі өнеркәсіптік кәсіпорындар;

9.2. өнімділігі тәулігіне 200м³ болатын, байланыстырушы материалдар ретінде синтетикалық шайырларды пайдалана отырып, сүрек-жоңқалы және сүрек-талшықты тақталар өндіру.

10. Өзге де қызмет түрлері:

10.1. ұзындығы 5 км-ден көп болатын, мұнайды, химиялық заттарды, газды, буды және ыстық суды тасымалдауға арналған құбылар мен өнеркәсіптік құрылысжайлар;

10.2. 110 киловольттен (кВт) бастап электр берудің әуе желілерімен электр энергиясын беру;

10.3. мыналар бойынша мал шаруашылықтары:

10.3.1. ауыл шаруашылығы құсын (5 мың бас және одан көп) өсіру жөніндегі объектілер;

10.3.2. шошқа (500 бас және одан көп), мегежін (100 бас және одан көп) асырау және өсіру;

10.3.3. ірі қара мал (1500 бас және одан көп) өсіру;

10.3.4. қой өсіру (15 мың бас және одан көп);

10.4. сыйымдылығы 10 мың тоннадан жоғары органикалық отын түрлерін жерүсті сақтау қоймалары;

10.5. сыйымдылығы 10 мың м³ жоғары табиғи газды сақтау қоймалары;

10.6. өңделетін материалдар көлемі тәулігіне 10 тоннадан асатын талшықты немесе тоқыманы алдын ала өңдеуге (жуу, ағарту, мерсерлеу), бояуға арналған қондырғылар;

10.7. былғары мен тері илеу жөніндегі кәсіпорындар;

10.8. ұшаны қайта өңдеу жөніндегі қуаттылығы тәулігіне 10 тоннадан бастап қасапханалар;

10.9. мал шикізатының үш тәулікке дейінгі қоры шегінде малды сойғанға дейін ұстауға арналған базаны қоса алғанда, өнімділігі жылына 5 мың тонна өнімнен жоғары болатын ет өңдеу кәсіпорындары (ет комбинаттары);

10.10. өнімділігі жылына 100 мың тоннадан жоғары мал еті мен өсімдіктер өнімдерін қаптау және консервациялау;

10.11. балық ұнын және балық майын өндіру жөніндегі кәсіпорындар (жылына 5 мың тоннадан жоғары өнім);

10.12. жылына 20 мың тоннадан бастап өсімдік және мал майы мен тоңмай өндіру;

10.13. тәулігіне 1500 л жоғары сыра қайнату және ашыту;

10.14. тәулігіне 5 мың л жоғары тағамдық спирт өндіру;

10.15. крахмалды өнеркәсіптік өндіру жөніндегі кәсіпорындар (тәулігіне 50 мың тоннадан жоғары өнім);

10.16. өнімділігі жылына 150 мың тонна өнімнен жоғары болатын қант зауыттары;

10.17. өнімділігі жылына 10 мың тонна өнімнен жоғары кондитерлік өнімдер мен шәрбаттар өндіру;

10.18. тәулігіне 5 мың л жоғары сүт өнімдерін өндіру;

10.19. жануарлардың өлекселерін жоюға арналған қондырғылар; жануарлардың өлекселерін шұңқырға көметін мал қорымдары;

10.20. тері қалдықтарынан, дала және қоқыс сүйектерінен, жануарлардың басқа да қалдықтарынан мен лақтырындылардан желім дайындайтын желім қайнату кәсіпорындары;

10.21. қоймада сақтай отырып, сүйектен, тері шелінен, тері қалдықтарынан және жануарлардың басқа да қалдықтары мен лақтырындыларынан техникалық желатин өндіру;

10.22. өлген жануарлардың, балықтың өлекселерін, оның бөліктерін және жануарлардың басқа да қалдықтары мен лақтырындыларын қайта өңдеу (майға, жануарларға арналған жемшөпке, тыңайтқыштарға айналдыру) жөніндегі кәдеге жарату зауыттары;

10.23. сүйекті өртейтін және сүйекті ұсақтайтын зауыттар;

10.24. бастапқы орман екпелері және жерді пайдаланудың басқа типі үшін жер учаскелерін қайта құру мақсатында орманды теңестіру;

10.25. тәулігіне 1 тоннадан бастап көң пен қи сақтау қоймалары;

10.26. фенолформальдегидті престелген материалдар, фенолформальдегид шайырлары негізінде қағаздан, маталардан престелген және орау бұйымдарын өндіру.

10.27. өнімділігі жылына 1 мың тоннадан жоғары болатын полимерлер, эластомерлер, синтетикалық каучуктар, эластомерлер негізіндегі бұйымдар өндіру немесе өңдеу;

10.28. жүк айналымы жылына 150 мың тоннадан көп болған кезде апатит концентратын, фосфорит ұнын, цементті және басқа шаң болатын жүктерді түсіретін орындар;

10.29. сұйық химиялық жүктер мен сұйытылған газды (метанды, пропанды, аммиакты және басқаларын), галогендер, күкірт, азот, көмірсутектерінің (метанолдың, бензолдың, толуоланың және басқаларының), спирттердің, альдегидтердің өндірістік қосылыстарын және басқа да химиялық қосылыстарды қайта тиеу және сақтау орындары;

10.30. тазарту және жуу-булау станциялары, дезинфекциялау-жуу объектілері, кемелерді, цистерналарды тазалау пункттері, балласт және шайынды-құрамында мұнай бар суды арнайы қалқымалы жинағыштардан қабылдауға арналған қабылдау-тазарту құрылысжайлары;

10.31. ерекше қорғалатын табиғи аумақтарда, олардың күзет және буферлік аймақтарында объектілерді орналастыру және қызметтің кез келген түрлерін жүзеге асыру.

11. Туризм және демалыс:

11.1. суығыстырымдығы 1 тоннадан жоғары болатын 25-тен көп кемеге есептелген қайық станциялары;

11.2. 2 га көп алаңдағы тақырыптық саябақтар;

11.3. 1 гектардан көп алаңдағы тау шаңғысы курорттары, рекреациялық кешендер, отель кешендері (және олармен байланысты объектілер).

12. Кез келген жаңа орында генетикалық түрлендірілген организмдерді қоршаған ортаға әдейі босату, генетикалық түрлендірілген организмдерді тұйық жүйелерде пайдалану жөніндегі қызмет.

13. Осы қосымшаның 1-бөлімінде көрсетілген, тек қана немесе басым түрде жаңа әдістерді немесе бұйымдарды дамыту мен сынауға арналған ұйғарылып отырған қызмет түрлері.

Ескертпе. Осы қосымшаның 1 және 2-бөлімдеріндегі қызмет түрлері немесе объектілері сәйкес келген кезде осы қосымшаның 1-бөлімінде көрсетілген мәндерден төмен сипаттайтын сандық көрсеткіштері бар қызмет түрлері мен объектілері 2-бөлімге жатады.

2024.06.04. № 71-VIII ҚР Заңымен 2-қосымша өзгертілді (2024 ж. 8 маусымнан бастап қолданысқа енгізілді) ([бұр.ред.қара](#))

2021 жылғы 2 қаңтардағы
№ 400-VI ҚРЗ Қазақстан
Республикасының
Экология [кодексіне](#)
2-қосымша

Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді I, II, немесе III санаттағы объектілерге жатқызуды жүзеге асыруға негіз болатын белгіленіп отырған қызмет түрлері мен өзге де өлшемшарттар

1-бөлім. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді I санаттағы объектілерге жатқызуды жүзеге асыруға негіз болатын белгіленіп отырған қызмет түрлері мен өзге де өлшемшарттар

1. Энергетика:

1.1. газды қоспағанда, жалпы номиналды жылу қуаттылығы 50 мегаватт (МВт) немесе одан көп болатын станцияларда отынды жағу;

1.2. газбен жұмыс істейтін, қуаттылығы 500 мегаватт (МВт) энергия өндіретін станциялар;

1.3. көмірсутектерді барлау және өндіру, көмірсутектерді қайта өңдеу;

1.4. кокс өндіру;

1.5. газдандыру немесе сұйылту, олар:

1.5.1. көмір;

1.5.2. жалпы номиналды жылу қуаттылығы 20 мегаватт (МВт) және одан көп болатын қондырғылардағы отынның басқа да түрлері.

2. Металдарды өндіру және өңдеу:

2.1. металл кенін (сульфидті кенді қоса алғанда) күйдіру немесе қақтау;

2.2. өнімділігі сағатына 2,5 тоннадан асатын, үздіксіз құюды қоса алғанда, шойын, феррокорытпалар немесе болат өндіру (бастапқы немесе қайталама балқыту);

2.3. қара металдарды өңдеу:

2.3.1. өнімділігі сағатына 20 тонна шикі болаттан асатын, ыстықтай илемдейтін орнақтарды пайдалану;

2.3.2. тұтынылатын жылу қуаттылығы 20 мегаваттан (МВт) асатын, бір балғаға энергия қуаттылығы 50 килоджоулдан (кДж) асатын ұста балғаларды пайдалану;

2.3.3. сағатына 2 тоннадан асатын, шикі болат бере отырып, қорғаныш бүркілген металл жабындарды жағу;

2.4. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 20 тоннадан асатын қара металдарды құю;

2.5. түсті металдарды өндіру және қайта өңдеу:

2.5.1. металлургиялық, химиялық немесе электролиттік процестер арқылы кеннен, концентраттардан немесе қайталама шикізат материалдарынан қышқылсызданбаған түсті металдарды өндіру;

2.5.2. түсті металдарды, оның ішінде рекуперацияланған өнімдерді легирлеуді қоса алғанда, қорыту және балқыту қуаттылығы:

қорғасын және кадмий үшін - тәулігіне 4 тоннадан;

барлық басқа да түсті металдар үшін - тәулігіне 20 тоннадан асатын түсті металдардың құю кәсіпорындарын пайдалану;

2.6. технологиялық ванналарда жиынтық көлемі 30 м³ және одан көп болатын, электролиттік немесе химиялық процестерді пайдалана отырып, металдар және пластикалық материалдарды беткі өңдеу.

3. Минералдық өнеркәсіп:

3.1. кең таралған пайдалы қазбаларды қоспағанда, пайдалы қатты қазбаларды өндіру және байыту;

3.2. цемент, әк және магний оксидін өндіру:

3.2.1. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 50 тоннадан асатын айналмалы пештерде немесе өнімділігі тәулігіне 50 тоннадан асатын басқа да пештерде цемент клинкерін өндіру;

3.2.2. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 50 тоннадан асатын пештерде әк өндіру;

3.2.3. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 50 тоннадан асатын пештерде магний оксидін өндіру;

3.3. асбест өндіру немесе асбест негізіндегі өнімдерді өндіру;

3.4. шыны талшығын қоса алғанда, балқыту қуаттылығы тәулігіне 20 тоннадан көп болатын шыны өндіру;

3.5. балқыту қуаттылығы тәулігіне 20 тоннадан асатын, минералдық талшықтар өндіруді қоса алғанда, минералдық заттарды балқыту;

3.6. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 75 тоннадан асатын және (немесе) күйдіру пештерінің қуаттылығы 4 м³ асатын және күйдіру пешіне салу тығыздығы 300 кг/м³ асатын, қыш бұйымдарды, атап айтқанда, шатыр жабынқышын, кірпішті, отқа төзімді кірпішті, қыш плитканы, тас қышты немесе фарфорды күйдіру арқылы өндіру.

4. Химия өнеркәсібі:

4.1. органикалық химиялық заттарды өнеркәсіптік өндіру, олар:

қарапайым көмірсутектер (желілік немесе циклдік, қаныққан немесе қанықпаған, алифаттық немесе хош иісті);

құрамында оттегі бар көмірсутектер: спирттер, альдегидтер, кетондар, карбон қышқылдары, күрделі эфирлер, ацетаттар, қарапайым эфирлер, асқын тотықтар, эпоксидті шайырлар;

күкіртті көмірсутектер;

азот көмірсутектері: аминдер, амидтер, азот қосылыстары, нитро қосылыстар немесе нитратты қосылыстар, нитрилдер, цианаттар, изоцианаттар;

құрамында фосфор бар көмірсутектер;

галогенделген көмірсутектер;

органометалды қосылыстар;

негізгі пластикалық материалдар (полимерлер, синтетикалық талшықтар мен целлюлоза негізіндегі талшықтар);

синтетикалық каучук;

бояулар мен пигменттер;

беткі-белсенді заттар;

4.2. органикалық емес заттарды өнеркәсіптік өндіру, олар:

газдар: аммиак, хлор немесе хлорлы сутек, фтор немесе фторлы сутек, көміртегі оксидтері, күкірт қосылыстары, азот оксидтері, сутегі, күкірт диоксиді, көміртегінің хлор тотығы;

қышқылдар: хром қышқылы, фторлы сутек қышқылы, фосфор қышқылы, азот қышқылы, хлорлы сутек қышқылы, күкірт қышқылы, олеум, күкіртті қышқыл;

сілтілер: аммоний гидрототығы, калий гидрототығы, натрий гидрототығы;

тұздар: хлорлы аммоний, хлор қышқылды калий, көмірқышқылды калий, көмірқышқылды натрий, перборат, азотқышқылды күміс;

бейметалдар, металл оксидтері немесе басқа органикалық емес қосылыстар: кальций карбиді, кремний, кремний карбиді;

4.3. фосфор, азот немесе калий минералдық тыңайтқыштарын (қарапайым немесе күрделі тыңайтқыштарды) өнеркәсіптік өндіру;

4.4. пестицидтер мен биоцидтерді өнеркәсіптік өндіру;

4.5. фармацевтикалық калий тұздарын (хлорлы, күкірт қышқылды, сақар) өндіруді қоспағанда, фармацевтикалық өнімдерді өнеркәсіптік өндіру;

4.6. жарылғыш заттарды өнеркәсіптік өндіру.

5. Тамақ өнеркәсібі:

5.1. өнімділігі тәулігіне 50 тоннадан көп болатын қасапханаларды пайдалану;

5.2. бұрын өңделген немесе өңделмеген:

5.2.1. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 75 тоннадан көп болатын мал шикізатынан ғана (тек сүттен басқа);

5.2.2. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 300 тоннадан көп немесе қондырғы кез келген жылда қатарынан 90 тәуліктен асырмай жұмыс істегенде тәулігіне 600 тоннадан көп болатын өсімдік шикізатынан ғана;

5.2.3. егер «А» 10-ға тең және одан көп болса, дайын өнімді өндіру қуаттылығы тәулігіне тоннамен есептегенде 75-тен асатын не егер А 10-нан кем болса, мынадай формула бойынша айқындалатын: $300 - (22,5 \times «А»)$,

мұндағы «А» дайын өнім өндірудегі жануар материалының үлесі (салмақтағы пайызбен) болатын құрама өнімдер түрінде де және бөлек өнімдер түрінде де жануардан және өсімдіктен алынған шикізаттан тамақ өнімдерін немесе жемшөп өндіруге арналған шикізатты, тек қана қаптаудан басқа, өңдеу және қайта өңдеу.

Қаптама өнімнің түпкі салмағына қосылмауға тиіс.

Егер шикізат ретінде сүт қана пайдаланылса, 5.2-тармақтың 5.2.3-тармақшасы қолданылмайды;

5.3. алынатын сүт көлемі тәулігіне 200 тоннадан асқанда сүтті өңдеу және қайта өңдеу ғана (бір жылдағы орташа мән);

6. Қалдықтарды басқару:

6.1. өнімділігі тәулігіне 10 тоннадан асатын, мынадай операциялардың бірін немесе бірнешеуін қамтитын, қауіпті қалдықтарды жою және (немесе) қалпына келтіру:

6.1.1. қалдықтарды биологиялық өңдеу;

6.1.2. қалдықтарды физикалық-химиялық өңдеу;

6.1.3. 6.1 және 6.2-тармақтардан қызметтің басқа түріне бергенге дейін қалдықтарды араластыру;

6.1.4. 6.1 және 6.2-тармақтарда көрсетілген қызмет түріне беру алдында қайта қаптау;

6.1.5. еріткіштерді регенерациялау;

6.1.6. металдардан немесе олардың қосылыстарынан басқа, органикалық емес материалдарды рециркуляциялау (регенерациялау);

6.1.7. қышқылдарды немесе негіздерді регенерациялау;

6.1.8. ластануға қарсы күресу үшін пайдаланылатын құрамдастарды қалпына келтіру;

6.1.9. катализаторлардан құрамдастарды алу;

6.1.10. майларды қайта өңдеу немесе майларды қайта пайдаланудың басқа да түрлері;

6.1.11. беткі тоғандарға орналастыру;

6.2. қоқыс өртейтін зауыттарда немесе:

6.2.1. өнімділігі сағатына 3 тоннадан асатын қауіпті емес қалдықтарға арналған;

6.2.2. өнімділігі тәулігіне 10 тоннадан асатын қауіпті қалдықтарға арналған қалдықтарды бірге өртеу қондырғыларында қалдықтарды жою немесе қалпына келтіру;

6.3. өнімділігі тәулігіне 50 тоннадан асатын, мынадай операциялардың бірін немесе бірнешеуін қамтитын, қауіпті емес қалдықтарды жою:

6.3.1. қалдықтарды биологиялық өңдеу;

6.3.2. қалдықтарды физикалық-химиялық өңдеу;

6.3.3. кейіннен өртеу үшін қалдықтарды алдын ала өңдеу;

6.3.4. шлактар мен күлді өңдеу;

6.3.5. металл қалдықтарын, оның ішінде электрлік және электрондық жабдықтар қалдықтарын, сондай-ақ пайдалану мерзімі өткен көлік құралдарын және олардың құрамдастарын ұсақтағыштарда өңдеу.

6.4. өнімділігі тәулігіне 75 тоннадан асатын, мынадай операциялардың бірін немесе бірнешеуін қамтитын, қауіпті емес қалдықтарды қалпына келтіру және (немесе) жою:

6.4.1. қалдықтарды биологиялық өңдеу;

6.4.2. кейіннен өртеу үшін қалдықтарды алдын ала өңдеу;

6.4.3. шлактар мен күлді өңдеу;

6.4.4. металл қалдықтарын, оның ішінде электрлік және электрондық жабдықтар қалдықтарын, сондай-ақ пайдалану мерзімі өткен көлік құралдарын және олардың құрамдастарын ұсақтағыштарда өңдеу.

Егер 6.3 және 6.4-тармақтарда көрсетілгендерден қалдықтарды өңдеу жөніндегі жалғыз жүзеге асырылатын қызмет түрі анаэробты ыдырау болса, онда осы қызмет үшін шекті мән тәулігіне 100 тоннаны құрайды.

6.5. инертті қалдықтар полигондарын қоспағанда, тәулігіне 10 тоннадан көп қалдық түсетін немесе жалпы қуаттылығы 25 мың тоннадан асатын полигондар;

6.6. жинау күтілетін жинақтауды қоспағанда, 6.1, 6.2, 6.5. және 6.7-тармақтарда санамаланғандардан қандай да бір қызмет түрін күтетін, 6.5-тармаққа енгізілмеген қалдықтар түзілетін, алаңдағы көлемі 50 тоннадан асатын қауіпті қалдықтарды жинақтау.

6.7. жалпы сыйымдылығы 50 тоннадан көп болатын қауіпті қалдықтарды жер астында сақтау.

7. Өзге де қызмет түрлері:

7.1. өнеркәсіптік қондырғыларда:

7.1.1. сүректен немесе басқа да талшықты материалдардан жасалған целлюлоза;

7.1.2. өнімділігі тәулігіне 20 тоннадан асатын қағаз немесе картон;

7.1.3. сүректі тақталардың мынадай түрлерінің бірін немесе бірнешеуін: өндірістік қуаттылығы тәулігіне 600 м³-ден асатын бағдарланған жоңқа тақтасы, сүректі-жоңқалы немесе сүректі-талшықты тақта өндіру;

7.2. өңдеу қуаттылығы тәулігіне 10 тоннадан асатын, тоқыма талшықтарын немесе тоқыманы алдын ала өңдеу (жуу, ағарту, мерсерлеу) немесе бояу;

7.3. тері мен былғары илеу, бұл ретте өңдеу қуаттылығы тәулігіне 12 тонна дайын өнімнен асады;

7.4. өңдеу қуаттылығы тәулігіне 10 тоннадан астам көп малдың ұшасын немесе мал шаруашылығы қалдықтарын жою немесе қайта өңдеу;

7.5. мыналарды:

7.5.1. ауыл шаруашылығы құсы үшін 50 мың бастан көп;

7.5.2. шошқа (салмағы 30 кг көп) үшін 2 мың бастан көп;

7.5.3. мегежін үшін 750 бастан көп құстарды немесе шошқаларды қарқынды асырау;

7.6. заттарды, нәрселерді немесе өнімдерді, атап айтқанда әрлеу, басып шығару, жабынды жағу, майсыздандыру, гидроокшаулау, желімдеу, бояу, тазалау немесе сіндіру үшін шығысы сағатына 150 кг көп немесе жылына 200 тоннадан көп болатын органикалық еріткіштерді пайдалана отырып беткі өңдеу;

7.7. жағу немесе графиттеу арқылы көміртекті немесе электрографитті өндіру;

7.8. жер қойнауында геологиялық сақтау мақсаттары үшін I санаттағы объектілерден көміртегі диоксидінің шығарындыларын тұту;

7.9. ағаш нілін жою мақсатында өңдеуден басқа, өнімділігі күніне 75 м³ асатын сүректі және сүректен жасалған бұйымдарды химиялық заттармен консервациялау;

7.10. коммуналдық ағындарды тазартудан басқа, I санаттағы объектілер ағызатын сарқынды суды тазарту құрылысжайлары кешендері;

7.11. өнімділігі тәулігіне 20 мың м³ және одан көп болатын орталықтандырылған су бұру (кәріздендіру) жүйелерінің сарқынды суын тазартуға арналған құрылысжайлар;

7.12. ядролық қондырғыларды, оның ішінде атом станцияларын (қуаттылығы нөлдік ядролық зерттеу қондырғыларын қоспағанда) пайдалану;

7.13. уран және торий кендерін өндіру, уран және торий кендерін байыту, ядролық отын өндіру;

7.14. мыналарды:

7.14.1. объектіде қоршаған ортаға радиоактивті заттардың шығарылу мен төгілу көздерінің болуы шартымен радиациялық көздерді (өз құрамында радиациялық қауіптіліктің төртінші және бесінші санаттарының радионуклидтік көздері ғана бар радиациялық көздерді қоспағанда);

7.14.2. ядролық материалдар мен радиоактивті заттарды сақтау пункттерін, радиоактивті қалдықтарды сақтау пункттерін, сақтау қоймаларын, радиоактивті қалдықтарды көму пункттерін пайдалану.

2-бөлім. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді II санаттағы объектілерге жатқызуды жүзеге асыруға негіз болатын белгіленіп отырған қызмет түрлері мен өзге де өлшемшарттар

1. Энергетика:

1.1. белгіленген электр қуаттылығы 50 мегаваттан (МВт) кем жабдықты пайдалана отырып электр энергиясымен, газбен және бумен қамтамасыз ету;

1.2. жалпы номиналды жылу қуаттылығы 20 мегаваттан (МВт) кем болатын қондырғыларда газдандыру және (немесе) көмірді қоспағанда, қатты отын түрлерін сұйылту арқылы газ өндіру;

1.3. газбен жұмыс істейтін, қуаттылығы 10 мегаватт (МВт) және одан көп энергия өндіретін станциялар.

2. Металдарды өндіру және өңдеу:

2.1. Мыналарды:

2.1.1. үздіксіз құю қондырғысын қоса алғанда, шойын немесе болат (бастапқы немесе қайталама балқыту) өндіру үшін (өнімділігі сағатына 2,5 тоннадан кем);

2.1.2. ыстықтай илемдейтін орнақтарды пайдалана отырып, қара металдарды өңдеу үшін (жобалық өнімділігі сағатына 20 тонна шикі болаттан кем);

2.1.3. сағатына 2 тоннадан кем шикі болатты бере отырып, қорғаныш бүркілген металл жабындарды жағу үшін;

2.1.4. өнімділігі тәулігіне 20 тоннадан кем болатын қара металдарды құю өндірісі үшін;

2.1.5. түсті металдарды легирлеуді, рафинирлеуді және құюды қоса алғанда, балқыту үшін (қорғасын мен кадмий үшін балқытудың жобалық өнімділігі тәулігіне 4 тоннадан кем немесе басқа да металдар үшін тәулігіне 20 тоннадан кем) жабдықты пайдалана отырып, металлургиялық өндіру;

2.2. жиынтық көлемі 30 м³ кем болатын технологиялық ванналарда электролиттік немесе химиялық процестерді пайдалана отырып, металдар мен пластикалық материалдарды беткі өңдеу.

3. Минералдық өнеркәсіп:

3.1. мыналарды өндіру:

3.1.1. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 500 тоннадан аспайтын айналмалы пештерде немесе өнімділігі тәулігіне 50 тоннадан аспайтын басқа да пештерде цемент клинкері;

3.1.2. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 50 тоннадан кем болатын пештерде әк (сөнбеген, сөндірілген);

3.1.3. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 50 тоннадан кем болатын пештерде магний оксиді;

3.1.4. балқыту қуаттылығы тәулігіне 20 тоннадан кем болатын, шыны талшығын қоса алғанда, шыны және шыныдан жасалған бұйымдар;

3.1.5. балқыту қуаттылығы тәулігіне 20 тоннадан кем болатын, минералдық талшықтар өндіруді қоса алғанда, минералдық заттарды балқытуға арналған жабдықты пайдалана отырып, бейметалл минералдық өнім;

3.1.6. жобалық қуаттылығы жылына 1 млн. данадан кем болатын отқа төзімді қыш бұйымдар және құрылыс қыш материалдар;

3.1.7. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 75 тоннадан аспайтын және (немесе) бір пешке салу тығыздығы 300 кг/м^3 аспайтын, күйдіру пештерін пайдалана отырып, отқа төзімді қыш бұйымдар мен құрылыс қыш материалдарынан басқа, қыш немесе фарфор бұйымдар.

4. Тамақ өнеркәсібі:

4.1. мыналарды өндіру:

4.1.1. өндірістік қуаттылығы тәулігіне 75 тоннадан аз дайын өнім болатын ет және ет өнімдері;

4.1.2. өсімдік және жануарлар майлары мен тоңмайлар (жобалық өнімділігі осы қосымшаның 1-бөлімінің 5.2-тармағының 5.2.2. және 5.2.3-тармақшаларында белгіленгеннен кем);

4.1.3. картопан, жемістер мен көкөністерден жасалған өнімдер (жобалық өнімділігі тәулігіне кемінде 300 тонна дайын өнім (орташа тоқсандық көрсеткіш));

4.1.4. сүт өнімдері (жобалық қуаттылығы тәулігіне 200 тонна қайта өңделетін сүттен кем (орташа жылдық көрсеткіш)).

5. Көлік және инфрақұрылым объектілері:

5.1. ішкі су жолдарында орналасқан порттар (суығыстырымдығы 1350 тонна және одан көп болатын кемелердің өтуіне жол берілетін);

5.2. теңіз порттары;

5.3. әуе кемелерін қабылдауға, жөнелтуге және әуе тасымалдарына қызмет көрсетуге арналған объектілер (ұзындығы 2100 метр және одан көп ұшу-қону жолағы болған кезде);

5.4. теміржол көлігі инфрақұрылымы объектілері.

6. Қалдықтарды басқару:

6.1. қауіпті қалдықтарды көму жөніндегі объектілер;

6.2. өнімділігі жылына 250 тонна және одан көп болатын қауіпті қалдықтарды жою немесе қалпына келтіру жөніндегі операциялар жүзеге асырылатын объектілер;

6.3. қауіпті қалдықтарды залалсыздандыру жөніндегі операциялар жүзеге асырылатын объектілер;

6.4. биологиялық және медициналық қалдықтарды зарарсыздандыру, залалсыздандыру және (немесе) жою жөніндегі операциялар жүзеге асырылатын объектілер;

6.5. өнімділігі сағатына 3 тоннадан аспайтын коммуналдық қалдықтарды өртеуге арналған қондырғылар;

6.6. өнімділігі тәулігіне 50 тоннадан аспайтын, қауіпті емес қалдықтарды жою жөніндегі операциялар жүзеге асырылатын объектілер;

6.7. өнімділігі жылына 2500 тоннадан асатын, қауіпті емес қалдықтарды жою немесе қалпына келтіру жөніндегі операциялар жүзеге асырылатын объектілер;

6.8. жылу электр станцияларының қалдықтарынан құрылыс материалдарын өндіру;

6.9. өндірістік қуаттылығы жылына 10 мың тоннадан жоғары қоқыс сұрыптау кәсіпорындары;

6.10. 1 мың м^2 асатын аумақта немесе 1 мың тоннадан жоғары көлемде темір сынықтарын және (немесе) кәдеге жаратуға жататын көлік құралдарын сақтау алаңдары;

6.11. пайдалы қатты қазбаларды (кең таралған пайдалы қазбалардан басқа немесе шымтезек өндіру, кен іздеушілік кезіндегі) өндіру кезінде түзілетін үйінділер;

6.12. жинау күтілетін жинақтауды қоспағанда, қалдықтар түзілетін алаңда массасы 5 тоннадан асатын қауіпті қалдықтарды жинақтау;

6.13. сақтау қоймасының алаңы 100 м^2 астам болатын, құрамында жойылуы қиын органикалық ластағыштар, қатты әсер ететін улы заттар бар қауіпті қалдықтардың ашық және жабық қоймалары.

7. Өзге де қызмет түрлері:

7.1. қағаз және картон өндіру (өнімділігі тәулігіне 20 тоннадан аспайтын);

7.2. тоқыма талшықтарын жууға, ағартуға, мерсерлеуге, бояуға және (немесе) тоқыма өнімдерін ағартуға, бояуға арналған жабдықтарды пайдалана отырып тоқыма бұйымдарын өндіру (өнімділігі тәулігіне 10 тонна өңделген шикізаттан аспайтын);

7.3. тері мен былғарыны илеуге, бояуға, өңдеуге арналған жабдықтарды пайдалана отырып былғары мен былғарыдан жасалған бұйымдарды өндіру (жобалық өңдеу қуаттылығы тәулігіне 12 тонна дайын өнімнен көп емес);

7.4. ауыл шаруашылығы құсын өсіру (5000 бас және одан көп);

7.5. шошқа (500 бас және одан көп), мегежін (100 бас және одан көп) асырау және өсіру;

7.6. ірі қара мал өсіру (1500 бас және одан көп);

7.7. қой өсіру (15 мың бас және одан көп);

7.8. жобалық тұтынуы жылына 200 тоннадан аспайтын органикалық еріткіштерді пайдалана отырып, заттардың немесе өнімдердің беттерін өңдеу;

7.9. жағу мен графиттеуді болғызбайтын тәсілдермен жасанды графит өндіру;

7.10. сарқынды су көлемі тәулігіне 20 мың м³ кем болатын орталықтандырылған су бұру (кәріздеу) жүйелерінің сарқынды суын тазарту;

7.11. жылына 10 мың тоннадан жоғары кең таралған пайдалы қазбаларды өндіру және қайта өңдеу;

7.12. пайдалы қатты қазбалар ресурстарын бағалау мақсатында тау-кен массасын алу және топырақты жылжыту арқылы пайдалы қатты қазбаларды барлау;

7.13. газды, газды қайта өңдеу өнімдерін, мұнайды және мұнай өнімдерін магистральдық құбырмен тасымалдау;

7.14. жанғыш (битумдық) тақтатастар мен құмнан шикі мұнайды өндіру;

7.15. мыналарды жинап қою және сақтау (жерүсті немесе жерасты):

7.15.1. мұнай және оның қайта өңдеу өнімдері (жобалық сыйымдылығы 200 мың тонна және одан көп);

7.15.2. пестицидтер мен агрохимикаттар (жобалық сыйымдылығы 50 тонна және одан көп);

7.16. автоклавтарды пайдалана отырып, силикат кірпіш өндіруді қоса алғанда, құрылыста пайдалану үшін бетоннан жасалған бұйымдар өндіру (жобалық қуаттылығы жылына 1 млн. дана және одан асатын);

7.17. құрылыс, түбін тереңдету және жару жұмыстарын жүргізу, пайдалы қазбаларды өндіру, кәбілдер, құбырлар және басқа да коммуникациялар тарту, Каспий теңізі деңгейінің көтерілу-қайту ауытқуының ықпал ету аймағы шегінде бұрғылау, ауыл шаруашылығы және өзге де жұмыстарды орындау;

7.18. қоршаған ортаға ластағыш заттардың төгілуі жүзеге асырылатын кез келген қызмет түрі;

8. Мыналар:

8.1. ішкі су жолдарында орналасқан порт (суығыстырымдығы 1350 тонна және одан көп болатын кемелердің өтуіне жол беретін);

8.2. теңіз порты;

8.3. әуе кемелерін қабылдауға, жөнелтуге және әуе тасымалдарына қызмет көрсетуге арналған объект (ұзындығы 2100 метр және одан көп болатын ұшу-қону жолағы болған кезде);

8.4. теміржол көлігі инфрақұрылымының объектісі болып табылатын объектінің қызметі.

Ескертпе. Осы қосымшаның 1 және 2-бөлімдеріндегі қызмет түрлері немесе объектілері сәйкес келген кезде осы қосымшаның 1-бөлімінде көрсетілген шекті мәндерден төмен сипатталатын сандық көрсеткіштері бар қызмет түрлері мен объектілері 2-бөлімге жатады.

3-бөлім. Қоршаған ортаға жағымсыз әсер ететін объектілерді III санаттағы объектілерге жатқызуды жүзеге асыруға негіз болатын белгіленіп отырған қызмет түрлері мен өзге де өлшемшарттар

1. Қызмет түрлері және объектілер:
  - 1) қоспатыңайтқыштар өндіру;
  - 2) фторопластарды қайта өңдеу жөніндегі өндіріс;
  - 3) дайын целлюлоза мен шүберектен қағаз өндіру;
  - 4) глицерин өндіру;
  - 5) галалит және басқа ақуызды пластиктер (аминопластар және басқаларын) өндіру;
  - 6) конденсаттық шайырларда эмальдар өндіру;
  - 7) сабын өндіру;
  - 8) тұз қайнату және тұз ұнтақтау өндірісі;
  - 9) фармацевтикалық калий тұздарын (хлорлы, күкірт қышқылды, сақар) өндіру;
  - 10) табиғи минералдық бояуларды (борды, жосаны және басқаларын) өндіру;
  - 11) илеу сығындысын өндіру;
  - 12) полиграфиялық бояулар өндіру;
  - 13) фотохимиялық (фотоқағаздар, фотопластинкалар, фото және кинотаспалар) өндіру;
  - 14) дайын бастапқы өнімдерден тұрмыстық химия тауарларын өндіру және олар сақталатын қоймалар;
  - 15) сырмай өндіру;
  - 16) медициналық шыны өндіру (сынапты қолданбай);
  - 17) пластмассаларды қайта өңдеу жөніндегі өндіріс (күю, сығып шығару, престоу, вакуум-қалыптау);
  - 18) полиуретандар өндіру;
  - 19) дайын дәрілік нысандар өндіру (кұрауыштарын дайындамай);
  - 20) макулатурадан қағаз өндіру;
  - 21) қуаттылығы тәулігіне 160 кг жоғары киімді химиялық тазалау фабрикалары;
  - 22) пластмассалар мен синтетикалық шайырлардан бұйымдар өндіру (механикалық өңдеу);
  - 23) көмір қышқылын және құрғақ мұз өндіру;
  - 24) жасанды інжу өндіру;
  - 25) сіріңкелер өндіру;
  - 26) қорғасындалған немесе резеңке оқшаулағышы бар көбіл өндіру;
  - 27) жол машиналарын, автомобильдерді, шанақтарды, теміржол көлігі мен метрополитеннің жылжымалы құрамын жөндеу жөніндегі цехтар;
  - 28) металл электродтар өндіру;
  - 29) шрифті күю өндірісі (қорғасын шығарындыларынсыз);
  - 30) полиграфиялық өндіріс;
  - 31) офсеттік баспа фабрикалары;
  - 32) өндірісте қорғасын қолданылатын баспаханалар;
  - 33) локомотивтер мен электровоздарды құрастыру жөніндегі өндіріс;
  - 34) балшық бұйымдарын өндіру;
  - 35) шыны үрлеу өндірісі, айна өндірісі, шыны тегістеу және бедерлеу;
  - 36) мәрмәрді механикалық өңдеу;
  - 37) бетон және бетон бұйымдарын өндіру;
  - 38) дайын тойтармадан бөшке жасау бұйымдарын өндіру;
  - 39) жөке-тоқыма өндірісі;
  - 40) сүректі тұз және су ерітінділерімен (күшәла тұздарынсыз), супержақпамен консервациялау жөніндегі өндіріс;

- 41) ағаш кемелерді (каторлерді, қайықтарды) дайындауға арналған кеме жасау верфтері;
- 42) ағаш ұсталық-балташылық, жиһаздық, паркеттік, жәшіктік объектілер;
- 43) котонин өндірісі;
- 44) піллә пісіру және жібек орау өндірісі;
- 45) меланж өндірісі;
- 46) кендір-кенеп иіру, арқан, кендіржіп, бау және ұштарын өңдеу жөніндегі өндіріс;
- 47) жасанды қаракөл өндірісі;
- 48) аяқ киім өндірісі;
- 49) бояу және ағарту цехтары болмаған кезде мақтадан, зығырдан, жүннен иірімжіп пен мата өндіру;
- 50) трикотаж және шілтер өндірісі;
- 51) кілем өндірісі;
- 52) еріткіштерді қолданбай былғары және былғары-целлюлоза талшықтарында аяқ киім картондарын өндіру;
- 53) шөлнек-ұршық өндірісі;
- 54) тұсқағаздар өндірісі;
- 55) иленген былғарыдан бұйымдар өндіру;
- 56) қыл мен түктен қылшақ өндіру;
- 57) киіз басу өндірісі;
- 58) өнімділігі тәулігіне 3 тоннадан көп болатын кондитерлік өндіріс;
- 59) шақпақ қант өндіру;
- 60) макарон өнімдерін өндіру (өнімділігі тәулігіне 1 тоннадан көп);
- 61) нан зауыттары мен нан пісіру өндірістері (өнімділігі тәулігіне 3 тоннадан көп);
- 62) сыйымдылығы 600 тоннадан көп болатын, тамақ өнімдерін төмен температурада сақтауға арналған өнеркәсіптік қондырғылар;
- 63) жүзім шырыны зауыттары;
- 64) жеміс және көкөніс шырындары және алкогольсіз сусындар зауыттары;
- 65) өнімділігі сағатына 0,5-ден 2 тоннаға дейінгі диірмендер;
- 66) қуаттылығы аз: тәулігіне 3 тоннаға дейін етті, сүтті, тәулігіне 3 тоннаға дейін балықты қайта өңдеу жөніндегі объектілер (шағын өндіріс);
- 67) мал шаруашылығы ағындарын пайдаланатын мелиорациялық объектілер;
- 68) мыналарды:
- 100 бас және одан көп шошқа (мегежін 10 бас және одан көп) асырау және өсіру жөніндегі;
- 150 бастан бастап және одан көп ірі қара мал өсіру жөніндегі;
- 500 бастан бастап және одан көп ауыл шаруашылығы құсын өсіру жөніндегі;
- 150 бастан бастап және одан көп жылқы өсіру жөніндегі;
- 150 бастан бастап және одан көп түйе өсіру жөніндегі;
- 600 бастан бастап және одан көп қой мен ешкі өсіру жөніндегі мал шаруашылықтары;
- 100 бастан бастап және одан көп аң фермалары;
- 69) автомобильдерге қызмет көрсету жөніндегі объектілер (азаматтарға тиесілісінен басқа, жеңіл автомобильдер, қалалық көлік автобустарынан басқа, автобустар);
- 70) троллейбус және трамвай парктері;
- 71) жануарларды ұстайтын ветеринариялық емдеу орындары, виварийлер, питомниктер, кинологиялық орталықтар, жануарларды ұзақ ұстау пункттері;
- 72) көлік құралдарына сұйық және газды мотор отынын құю жөніндегі автожанармай құю станциялары;
- 73) бұрылатын су көлемі тәулігіне 5 мың м³ көп болатын сарқынды суды сүзу алаңдарына, жергілікті жер бедеріне, жерасты белдеулеріне бұру жөніндегі объектілер;
- 74) нөсер ағынын тазарту жөніндегі құрылысжайлар;
- 75) астық түсіретін қоймалар және ашық орындар;

76) ас тұзын түсіретін қоймалар мен ашық орындар;

77) шаңның сыртқы ортаға шығуын болғызбайтын қойма элеваторлары мен пневмокөлік немесе басқа да қондырғылар мен сақтау қоймаларын қолдана отырып үйіп тасымалданатын фосфорит ұнының апатит концентратын, цементті және басқа шаңданатын жүктерді қайта тиеу мен сақтаудың көліктік-техникалық схемалары;

78) ылғалданған минералдық-құрылыс материалдарын (құм, қиыршық тас, шағыл тас, тастар және басқалар) қайта тиеуге арналған ашық қоймалар мен орындар;

79) престелген күнжараны, шөпті, сабанды, темекі-қара темекі бұйымдарын және басқаларды сақтау учаскелері және оларды қайта тиеуге арналған орындар.

2. Өзге де өлшемшарттар.

мынадай өлшемшарттардың біріне немесе бірнешеуіне сәйкес келетін кез келген қызмет түрін жүзеге асыру:

1) объектіде атмосфералық ауаға шығарылатын ластағыш заттардың массасы жылына 10 тонна және одан астам көп болатын эмиссиялардың стационарлық көздерінің болуы;

2) объектіде жобалық жылу қуаттылығы сағатына 2 Гкал және одан көп болатын жабдықты пайдалана отырып, электр энергиясымен, газбен және бумен қамтамасыз ету жөніндегі қондырғыларды пайдалану;

3) объектіде 10 тонна және одан көп болатын қауіпті емес қалдықтардың және (немесе) 1 тонна және одан көп болатын қауіпті қалдықтардың жинақталуы.

Ескертпелер:

1. Осы бөлімде өндіріс деп тауарларды, жұмыстарды сериялық өндіру және (немесе) қызметтерді көрсету жөніндегі кәсіпкерлік қызмет түсініледі. Осы бөлімнің ережелері жеке тұлғалардың жеке тұрмыстық мақсаттар үшін тауарларды, жұмыстарды өндіруіне және (немесе) қызметтерді көрсетуіне және шағын кәсіпкерлік субъектілеріне, оның ішінде қол еңбегінің үлесі басым жеке тапсырыстар бойынша бір реттік немесе шағын көлемде тауарларды, жұмыстарды өндіруді және (немесе) қызметтер көрсетуді жүзеге асыратын микрокәсіпкерлік субъектілеріне қолданылмайды.

2. Осы қосымшаның 2 және 3-бөлімдеріндегі қызмет түрлері немесе объектілер сәйкес келген кезде осы қосымшаның 2-бөлімінде көрсетілген шекті мәндерден төмен сипаттайтын сандық көрсеткіштері бар қызмет түрлері мен объектілері 3-бөлімге жатады.

2021 жылғы 2 қаңтардағы
№ 400-VI ҚРЗ Қазақстан
Республикасының
Экология [кодексіне](#)
3-қосымша

Ең үздік қолжетімді техникаларды қолдану салаларының тізбесі

1. Қызмет түрлері:

1) темір кендерін өндіру және байыту, шойын, болат және феррокорытпа өндіру, қара металдарды одан әрі қайта құю бұйымдарын өндіру;

2) түсті метал кендерін өндіру және байыту, түсті металдарды өндіру;

3) мұнай мен табиғи газды өндіру;

4) кокс пен мұнай өнімдерін өндіру, табиғи газды қайта өңдеу;

5) көмір мен антрацитті өндіру және байыту;

6) отынды жағу арқылы электр және жылу энергиясын өндіру;

7) қалдықтарды, оның ішінде термиялық тәсілдермен залалсыздандыру;

8) қалдықтарды көму;

9) целлюлоза, ағаш массасын, қағаз, картон өндіру;

10) негізгі органикалық химиялық заттарды өндіру;

- 11) жұқа органикалық синтез өнімін өндіру;
- 12) полимерлерді өндіру;
- 13) негізгі органикалық емес химиялық заттарды (аммиакты) өндіру;
- 14) органикалық емес қышқылдарды, минералдық тыңайтқыштарды өндіру;
- 15) қатты және басқа да органикалық емес химиялық заттарды (оксидтерді, гидрооксидтерді, тұздарды) өндіру;
- 16) арнайы органикалық емес химикаттарды өндіру;
- 17) өзге де негізгі органикалық емес химиялық заттарды өндіру;
- 18) органикалық еріткіштерді пайдалана отырып беттерді, заттарды немесе өнімдерді өңдеу;
- 19) электролиттік немесе химиялық процестерді пайдалана отырып, металдар мен пластмассаларға жабындар жағу;
- 20) шыны, қыш бұйымдар өндіру;
- 21) цемент, әк, магний оксидін өндіру;
- 22) тоқыма бұйымдарын өндіру (жуу, ағарту, мерсерлеу);
- 23) тоқыма талшықтарын бояу, тоқыма өнімдерін ағарту, бояу;
- 24) былғары мен тері илеу, бояу, өңдеу;
- 25) шошқа, ауыл шаруашылығы құсын қарқынды өсіру;
- 26) ет комбинаттарында, ет-тоңазыту қасапханаларында мал сою;
- 27) тамақ өнімдерін, сусындарды, сүт және сүт өнімдерін өндіру;
- 28) елді мекендердің орталықтандырылған су бұру жүйелерінің сарқынды суын тазарту.

2. Алуан қызмет түрлерін жүзеге асыру кезінде қолданылатын технологиялық процестер, жабдықтар, техникалық тәсілдер мен әдістер:

- 1) тауарларды (жүктерді) сақтау және жинап қою кезінде ластағыш заттардың шығарындыларын, ластағыш заттардың төгілу көлемдерін азайту;
- 2) химия өнеркәсібіндегі сарқынды су мен шығарылатын газдарды өңдеу (айналым) жүйелері;
- 3) өнеркәсіптік салқындату жүйелері;
- 4) аршылған және жанасқан тау жыныстарымен жұмыс істеу;
- 5) кәсіпорындарда өнім (тауарларды) өндіру, жұмыстар жүргізу және қызметтер көрсету кезінде сарқынды суды және ластағыш заттар шығарындыларын тазарту.

2021 жылғы 2 қаңтардағы
№ 400-VI ҚРЗ Қазақстан
Республикасының
Экология [кодексіне](#)
4-қосымша

Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралардың үлгілік тізбесі

1. Атмосфералық ауаны қорғау:

- 1) технологиялық жабдықтар мен аспирациялық жүйелерден атмосфераға шығатын зиянды заттарды тұтуға, залалсыздандыруға (кәдеге жаратуға) арналған шаң-газ тазартқыш қондырғыларды пайдалануға беру, жөндеу және реконструкциялау;
- 2) жылу жүйелерін ұтымды етуге, оның ішінде жылу энергиясын рекуперациялауға, жанарғыға жіберу арқылы түтін газдарын рециркуляциялауға, пайдалы әсер коэффициенті жоғары энергетикалық жабдықтың отандық өндірісіне және баламалы, экологиялық таза энергия көздерін пайдалануға байланысты монтаждау жұмыстары;
- 3) стационарлық және жылжымалы көздерден ластағыш заттардың шығарылуын болғызбау және азайту жөніндегі іс-шараларды орындау;

4) коммуналдық жылу электр станциялары мен жылу электр орталықтарында ең үздік қолжетімді техникаларды енгізу;

5) ілеспе газдарды кәдеге жарату, пайдаланылған газдарды бейтараптандыру, ластағыш заттар мен олардың қосылыстарының стационарлық және жылжымалы ластау көздерінен атмосфераға шығарылуын тежеу және залалсыздандыру жөніндегі жабдықтарды, қондырғылар мен құрылғыларды ендіру;

6) пайдаланылған газдардың уыттылығы мен түтіндеуін төмендететін отынға арналған қоспаларды енгізе отырып, этилдендірілмеген бензинді отын ретінде пайдаланатын автомашиналарда пайдаланылған газдарды тазарту үшін катализаторлық конверторларды орнату, дизель отынымен жұмыс істейтін көлік құралдарын, пайдаланылған газдарды бейтараптандырғыштармен жабдықтау, автокөлікті ауыстыру, электрлік тартқышты пайдалануды кеңейту;

7) өсімдіктерді қорғаудың химиялық құралдарын, минералдық тыңайтқыштарды және басқа да препараттарды тасымалдау, сақтау және пайдалану кезінде қоршаған ортаның ластануын болғызбауға бағытталған шараларды қабылдау;

8) пайдалы қазбаларды өндіру, жару жұмыстарын жүргізу, террикондарды, үйінділер мен қоқыстарды орналастыру және пайдалану кезінде ластағыш заттардың шығарылуын азайтуды қамтамасыз ететін технологиялық процесті оңтайландыру;

9) тау-кен және жылу энергетикалық кәсіпорындарда, жер қойнауын пайдалану объектілерінде және құрылыс алаңдарында, оның ішінде қалдық қоймаларда, шлам жинағыштарда, карьерлер мен ішкі кәсіпшілік жолдарында шаң басу жөніндегі жұмыстарды жүргізу;

10) қоршаған ортаға жағымсыз әсер етуді төмендетуге мүмкіндік беретін техникалық және технологиялық шешімдерді (отынның, шикізаттың, материалдардың басқа (балама) түрлеріне көшуді қоса алғанда) енгізу және жетілдіру;

11) қазіргі заманғы жабдықтарды сатып алу, шығарындылар көздерінен шығатын газдардағы ластағыш заттарды тиімді тазартуды, кәдеге жаратуды, бейтараптандыруды, басуды және залалсыздандыруды қамтамасыз ететін негізгі жабдықтарды ауыстыру және реконструкциялау, түтін газдарындағы зиянды заттардың жоғары концентрациясы бар ескірген қазандықтарды бөлшектеу;

12) отынның жану режимдерін оңтайландыруды қамтамасыз ететін технологиялық шешімдерді енгізу (пайдаланылатын отын сапасының, отын балансы құрылымының өзгеруі), атмосфераға ластағыш заттардың шығарындыларындағы, оның ішінде жылжымалы көздер үшін уытты заттарды (қорғасынның қосындыларын, азот тотықтарын қоса алғанда) азайту;

13) парниктік газдардың шығарылу көлемін қысқартуға және (немесе) парниктік газдар сіңірілуін арттырылуға бағытталған іс-шараларды енгізу;

14) озонға қауіпсіз заттарды пайдалану жолымен озон қабатын бұзатын заттарды пайдалануды азайту;

15) көздердегі зиянды заттардың шығарылуын автоматты мониторингтеу және тұрғын санитариялық-қорғаныш аймағы шекарасындағы атмосфералық ауа сапасын жүйесін енгізу;

16) қолданыстағы шаң-газ тұтқыш қондырғылар жұмысының тиімділігін арттыру (оларды жаңғыртуды, реконструкциялауды қоса алғанда) және оларды автоматты басқару жүйесін енгізе отырып, бақылау-өлшеу аспаптарымен жарактандыру;

17) қазіргі заманғы жабдықтарды сатып алу және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға және оның аумақтық бөлімшелеріне ақпарат берудің жергілікті желісін енгізу есебінен бақыланатын ластағыш заттардың тізбесін кеңейте отырып, атмосфералық ауаның жай-күйін бақылау бекеттерін салу, жаңғырту.

2. Су объектілерін қорғау:

1) бұрылатын судың сапалық құрамын жақсартуды қамтамасыз ететін іс-шаралар ұйымдастыру және тазарту құрылғыларын салу, жергілікті тазарту құрылысжайларының

құрамындағы шағын резервтік сыйымдылықтардың (жинақтайтын сыйымдылықтар, тұндырғыштар, суды аэрациялауға арналған құрылысжайлар мен құрылғылар, пестицидтерді ұстауға арналған экрандар) жұмыс тиімділігін арттыру жөніндегі бағдарламаларды іске асыру;

2) тазарту құрылыстарында ең үздік қолжетімді техникаларды енгізу;

3) шағын өзендердің ағынын реттеу, олардың арналарын немесе су қоймасының қалағын тазалау, шағын өзендер мен көлдердің бассейндерінде экожүйелердің оңтайлы тіршілік етуін қамтамасыз ету үшін тұрақты су өткізуді жүзеге асыру, сондай-ақ кіші өзендер мен көлдердің батпақтануын болғызбау, оңтайлы гидрологиялық режимді және санитариялық жай-күйін қолдап отыру жөніндегі өзге де іс-шаралар;

4) ластанудың алдын алуға және жағымсыз әсер етуді азайтуға бағытталған табиғи су объектілеріне сарқынды суды ағызу көлемін азайту мақсатында өндірістік процестерді жаңғырту;

5) су ресурстарының қоқыстануын, ластануын және сарқылуын болғызбауға бағытталған технологиялық, гидротехникалық, санитариялық және өзге де іс-шаралар кешенін жүзеге асыру;

б) мыналарды салу, реконструкциялау, жаңғырту:

сарқынды суды тазарту және толық тазарту, сұйық қалдықтар мен кубты қалдықтарды қайта өңдеу жөніндегі қондырғылар;

су қоймаларының су жинау алаңында, сондай-ақ ұлттық парктер, курорттар мәртебесі бар аумақтарда орналасқан кәсіпорындар үшін тазарту қондырғылары мен кәріз жүйелері;

шламдарды гидрокірне жою және гидрожою жүйелерін, өндірістік мақсаттағы айналым жүйелерін және суды, оның ішінде басқа кәсіпорындардан түсетін суда қайта пайдалануды қоса алғанда, тұйық циклді сумен жабдықтау жүйелері;

гидротехникалық және өзге де өндірістік мақсаттарға арналған су қоймаларын қоспағанда, арнайы реттеуші су қоймалары;

техногендік ластануға ұшыраған ызасуды және жерасты суын тазарту жөніндегі қондырғылар;

жұмыс істеп тұрған кәсіпорындар үшін жол берілетін төгіндінің белгіленген нормативтеріне дейін тасымалдау және тазарту жүйесі бар шаруашылық-тұрмыстық және өнеркәсіптік сарқынды суды тазарту жөніндегі қондырғылар;

тазартудың механикалық, биологиялық және физикалық-химиялық әдістерін, сарқынды суды толық тазарту құрылысжайларын, сарқынды суды қабылдағыштар мен шығарғыштарды пайдалануға негізделген тазарту құрылысжайлары;

дренаждық, шахталық және нөсерлік суды, шаруашылық-тұрмыстық, өндірістік және ауыл шаруашылығы сарқынды суын және гидрошлам қалдықтарын, флотация қалдықтарын (шлам жинағыштар, тұндырғыштар, күл үйінділері, буландырғыш тоғандар) тасымалдауға арналған желілер;

7) қараусыз қалған және жұмыс істемей тұрған ұңғымаларды жою, тампонаж немесе өздігінен төгілетін артезиан ұңғымаларының крандық реттелетін режиміне ауыстыру;

8) авариялық су шаруашылығы құрылысжайлары мен гидромелиорациялық жүйелерді қалпына келтіру және реконструкциялау, нормативтік сапаға дейін тазарту және сумен жабдықтаудың айналым жүйелерін және жергілікті тазарту құрылысжайларын салу жолымен дренаждық және нөсер суын, шаруашылық-тұрмыстық және өндірістік сарқынды суды технологиялық мақсаттар үшін қайта пайдалану, техникалық мұқтаждыққа ауызсу мақсатындағы суды пайдалануды қысқарту жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыру;

9) сарқынды су жинағыштарды, жерасты суының ластану ошақтарын, тарихи ластануды және су ресурстарына жағымсыз ықпал ету көздерін жою, олардың су объектілеріне жағымсыз салдарларын төмендету үшін ластану саласын демеркуризациялау;

10) трансшекаралық өзендер бассейндерінде сандық-сапалық сипаттамаларды мониторингтеу желісін кеңейту;

11) тұтынылатын және ағызылатын су сапасының автоматты мониторингтеу жүйесін енгізу;

12) қалдық қоймаларынан, шахталар мен штольналардан жерүсті және жерасты суының ластануын болғызбау жөніндегі іс-шараларды орындау;

13) қазіргі заманғы жабдықтарды сатып алу және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға және оның аумақтық бөлімшелеріне ақпарат берудің жергілікті желісін енгізу есебінен бақыланатын ластағыш заттардың тізбесін кеңейте отырып, жерүсті суының жай-күйін байқау бекеттерін салу, жаңғырту.

14) ұңғыманы игеру және кейіннен пайдалану, сондай-ақ өндіріс қалдықтарын және сарқынды суды кәдеге жарату кезінде мұнайдың, судың және газдың қабатаралық ауысу салдарынан жерасты суының ластануын болғызбауға бағытталған іс-шараларды жүргізу.

3. Жағалау және су экожүйелеріне әсер етуден қорғау:

1) теңіз деңгейінің ауытқуына байланысты табиғи сипаттағы салдардан немесе антропогендік қызмет нәтижесінде туындайтын авариялардан су ортасын қорғау жөніндегі іс-шараларды енгізу, Каспий теңізінің жағалау аймағындағы су басқан ұңғымаларды консервациялау жөніндегі күзету іс-шараларын орындау;

2) мыналар бойынша қондырғылар мен жабдықтарды салу, реконструкциялау, жаңғырту:

өзендер акваторийлерінен, су қоймаларынан, порттардан мұнай, мазут, қоқыс және басқа да сұйық және қатты қалдықтарды жинау;

кемелерден шаруашылық-тұрмыстық және басқа да сарқынды суды, сондай-ақ қоқысты кәдеге жарату, жинап қою және тазарту үшін қабылдауға арналған жағалау құрылысжайлары;

3) су объектілеріне жағымсыз әсер етуді жалғастыратын құрлықтағы ластану көздерін консервациялау немесе толық жою;

4) өзендер мен су қоймаларының жағалауын бекіту жұмыстарын жүргізу жөніндегі іс-шараларды орындау.

4. Жерді қорғау:

1) қоршаған ортаны ластайтын иесіз өндірістік объектілерді түгендеу және жою;

2) жер ресурстарын ұтымды пайдалану, жерді аймақтарға бөлу жөніндегі іс-шаралар, сондай-ақ олардың жай-күйін бағалау жөніндегі жұмыстарды жүргізу;

3) тозған аумақтарды, антропогендік қызметтің нәтижесінде бүлінген және ластанған жерлерді рекультивациялау: топырақтың құнарлылығын және жердің басқа да пайдалы қасиеттерін қалпына келтіру, молықтыру және арттыру, оны шаруашылық айналымға уақтылы тарту, жердің бұзылуына байланысты жұмыстар жүргізу кезінде топырақтың құнарлы қабатын алу, сақтау және пайдалану;

4) жерді сарқылудан, тоздан және шөлейттенуден, су және жел эрозиясының, селдің жағымсыз әсер етуінен, көшкіндерден, су басудан, су жайылудан батпақтанудан, қайталама тұзданудан, құрғаудан және тығыздалудан, қалдықтармен, химиялық, биологиялық, радиоактивті және басқа да зиянды заттармен ластанудан қорғау;

5) эрозияға қарсы гидротехникалық құрылысжайларды салу, реконструкциялау, жаңғырту, қорғаныштық орман жолақтарын құру, жыраларды бекіту, тік баурайларды террасалау;

6) тарихи ластануды жою, жер ресурстарын ластау көздерін оқшаулау және демеркуризациялау;

7) әдеттегі табиғи құнарлылықты қалпына келтіруге немесе топырақтың гумусын арттыруға бағытталған іс-шараларды орындау.

5. Жер қойнауын қорғау:

1) жер қойнауын пайдалану жөніндегі жұмыстарды жүргізу, мұнайды, газды жер астында сақтау, зиянды заттар мен өндіріс қалдықтарын көму, сарқынды суды жер

қойнауына ағызу кезінде жер қойнауының ластануын болғызбау жөніндегі іс-шараларды енгізу;

2) жер қойнауына жағымсыз әсер ету көздерін түгендеу, консервациялау және жою.

6. Жануарлар дүниесі мен өсімдіктер әлемін қорғау:

1) орман экожүйелерін қорғау, ормандылықты ұлғайту жөнінде іс-шаралар жүргізу, орман-аңшылық орналастыру, орман және жануарлар дүниесі өнімділігін есепке алу және биологиялық негіздеу, орман экожүйелерінің оңтайлы биоәртүрлілігін қолдау;

2) ұлттық және халықаралық маңызы бар, күзетілетін аумақтарда (ландшафтық саябақтарды, саябақ кешендерін және тарихи-мәдени мұра объектілерін) биологиялық және ландшафтық әртүрлілікті сақтау және қолдау;

3) табиғи ландшафттар және табиғи мекендеу ортасы тіршілігінің табиғи жағдайларын сақтау жөніндегі іс-шараларды жүргізу, құрып кету қаупі төнген немесе жойылып кету шегіндегі өсімдіктер мен жануарлар түрлерінің (кіші түрлерінің, популяцияларының) қырылуын болғызбау жөнінде шаралар қабылдау;

4) өсімдіктер мен жануарлардың генетикалық ресурстарының ұлттық қоймасын салу, биоәртүрлілікті, микроорганизмдердің, өсімдіктер әлемі мен жануарлар дүниесінің, сондай-ақ табиғи экожүйелердің барлық алуан түрлілігін сақтау, антропогендік қызметтің олардың тіршілік ету жағдайларына зиянды ықпалын болғызбау және жол бермеу;

5) жабайы жануарлардың өсімін молайту (биотехникалық іс-шаралар жүргізу, оның ішінде жабайы аңдар мен құстарды қоныстандыру, жабайы жануарлар мен құстарды өсіру жөніндегі питомниктер мен фермалар құру, сондай-ақ олардың тіршілігі үшін жемазық дайындау);

6) әкімшілік-аумақтық бірліктердің аумақтарын көгалдандыру, кәсіпорындар аумағында, ауруханалардың, мектептердің, балалар мекемелерінің айналасында және босатылатын аумақтарда, шөлейттенуге және басқа да қолайсыз экологиялық факторларға ұшыраған жерлерде жасыл екпелердің, көшеттердің алаңдарын ұлғайту;

7) қорғалатын табиғи аумақтарда курорттық демалыс аймақтары мен туристік орталықтарды дамыту кезінде экологиялық теңгерімді сақтау (рекреациялық аумақтар алаңдарын дамыту жоспарларын әзірлеу, қазіргі заманғы полигондар, кәріз коллекторлары мен тазарту құрылысжайларын салу, қазандықтарды отынның экологиялық таза балама түрлеріне ауыстыру);

8) орман қорын күзету және молықтыру жөніндегі жұмыстарды жүргізу, орман өрттерінен кейін аумақтарды оңалту және орманды қалпына келтіру;

9) биологиялық ресурстарды қорғау, сақтау және қалпына келтіру.

7. Қалдықтармен жұмыс істеу:

1) байыту қалдықтарын, аршылған және жанасқан жыныстарды қайта өңдеу, оларды пайдаланылған, бүлінген және ластанған жерлерді рекультивациялаудың техникалық кезеңін жүргізу, карьерлердің ішкі үйінділеріне және шахталардың пайдаланылған қуыстарына салу мақсатында, карьер жолдарына, қорғаныс бөгеттері мен құрылысжайларға себу үшін пайдалану;

2) қалдықтардың, оның ішінде иесіз қалдықтардың кез келген түрлерін жинау, тасымалдау, залалсыздандыру, пайдалану және қайта өңдеу жөніндегі технологияларды енгізу;

3) зауыттарды, цехтар мен өндірістерді салу, реконструкциялау, мыналар бойынша қалдықтардың кез келген түрлерін жинап қоюға арналған полигондар;

қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта өңдеу, сұрыптау, кәдеге жарату және көму;

қайталама материалдық ресурстарды жинау және қайта өңдеу;

су қоймаларын немесе жерасты суын ластайтын сұйық өндірістік қалдықтарды жинау,

тасымалдау, қайта өңдеу және жою;

қалдықтардан пайдалы құрамдастарды алуға (байыту қалдықтарын, аршылған және жанасқан жыныстарды, күл шлактарды, металлургиялық шлактарды, техногендік минералдық түзілімдерді қайта өңдеуге) байланысты шикізат немесе дайын өнім алу;

4) тыйым салынған және жарамсыз болған пестицидтер мен олардың ыдыстарын бейтараптандыру және жою;

5) қалдықтардың түзілу және орналастыру көлемдерін азайтуға бағытталған жабдықтар мен технологиялық процестерді реконструкциялау, жаңғырту;

6) иесіз қалдықтарды және тарихи ластануларды жою, олардың одан әрі пайда болуына жол бермеу, өндірістік, тұрмыстық қатты және басқа да қалдықтармен ластану нәтижесінде бүлінген жерлерге рекультивациялауды уақтылы жүргізу жөніндегі іс-шараларды жүргізу;

7) құрамында жойылуы қиын органикалық ластағыштар бар, жарамсыз болған пестицидтер мен олардың ыдыстарын көму жөніндегі іс-шараларды орындау.

8. Радиациялық, биологиялық және химиялық қауіпсіздік:

1) иондаушы сәулеленудің ампулды көздерін көму, қайта көму, банкрот кәсіпорындардың, бұрынғы әскери объектілердің, мемлекеттік кәсіпорындардың, коммуналдық меншіктегі кәсіпорындардың радиоактивті қалдықтарын түпкілікті көму;

2) қоршаған орта объектілерінің радиоактивті ластануын анықтау мақсатында облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың аумағында радиоэкологиялық зерттеп қарауды жүргізу;

3) радиоактивті ластану ошақтарын (жертопырақты, тау-кен үйінділерін, металл сынықтарын) дезактивациялау, иондаушы сәулелену көздерін және радиоактивті қалдықтарды көму;

4) радиоактивті қалдықтарды уақытша сақтау пункттерін және көму пункттерін салу;

5) атом энергиясын пайдалана отырып және иондаушы сәулелену көздерімен қызметті жүзеге асыратын ұйымдардың радиациялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі талаптарды орындауы;

6) радиоактивті, уытты өнеркәсіптік қалдықтарды көму аумақтарын оңалту, жойылуы қиын органикалық ластағыштарды пайдаланудан шығару, табиғи ортаның биологиялық ластануын болғызбау;

7) күкірттің жинақталған көлемін жою және қайталама өңдеу;

8) халықтың өміріне және (немесе) денсаулығына және қоршаған ортаға радиациялық қауіпті азайту мақсатында қалдықтарды, тарихи ластануларды қоса алғанда, есепке алынған және есепке алынбаған радиация көздерін жою.

9. Басқару жүйелерін және ең үздік қауіпсіз технологияларды енгізу:

1) табиғи ресурстарды пайдалану кезінде экологиялық таза су үнемдеу, топырақ қорғау технологиялары мен мелиоративтік іс-шараларды енгізу, қалдығы аз технологияларды қолдану, қоршаған ортаға ластағыш заттардың эмиссияларын төмендетуді қамтамасыз ететін озық техникалық және технологиялық шешімдерді жетілдіру;

2) минералдық шикізатты байытудың, сақтаудың және тасымалдаудың, өндіріс қалдықтарын тазартудың және жоюдың экологиялық таза ресурс үнемдейтін технологияларын енгізу;

3) ғылыми зерттеулердің нәтижелеріне негізделген прогрессивті, қазіргі заманғы және тиімді технологиялық шешімдерді енгізу, өндірістік процестерде қазіргі заманғы жабдықтар мен технологияларды пайдалану (жаңартылатын және ресурс үнемдейтін технологияларға, жылу энергиясы ресурстары шикізатының көздері мен түрлерінің өзгеруіне негізделген кәсіпорындарды қоса алғанда), экологиялық таза (биоэтанол және басқалар) ретінде сипатталатын энергиямен жабдықтаудың балама көздеріне көшу;

4) Жерде және ғарышта орналасатын жаңа байқау жүйелерін дамыту, спутниктік байқау жүйелерінің деректерімен алмасу;

5) өнімнің қауіпсіздігін қамтамасыз ететін неғұрлым тиімді басқару, өнімді, сапа мен өндіріс жүйелерін, жұмыстар мен көрсетілетін қызметтерді сертификаттау есебінен табиғат қорғау талаптарын орындау саласында белгілер мен сертификаттауды енгізу, экологиялық менеджмент жүйелерінің қолданыстағы ұлттық стандарттарына сәйкес қоршаған ортаны қорғауды басқару жүйесін енгізу.

10. Ғылыми-зерттеу, іздестіру және басқа да әзірлемелер:

1) қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік бағдарламаларды әзірлеу;

2) қоршаған орта сапасына зерттеулер жүргізу және оның нысаналы көрсеткіштерін әзірлеу;

3) қоршаған ортаның фондық жай-күйін анықтау үшін экологиялық зерттеулер жүргізу, экожүйеге өнеркәсіптік қызметтің ықтимал жағымсыз әсер етуін анықтау және қоршаған ортаның ластануын азайту жөніндегі бағдарламалар мен іс-шаралар жоспарларын әзірлеу;

4) табиғат қорғау жабдықтарын, қондырғыларды, құрылысжайларды, кәсіпорындар мен объектілерді құру, прогрессивті табиғат қорғау технологияларын (ноу-хау), табиғи объектілерді шаруашылық қызметке негізделген жағымсыз әсер етуден қорғаудың әдістері мен құралдарын әзірлеу жөніндегі іздестіру және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар жүргізу;

5) тектік қорды және биоәртүрлілікті сақтау бойынша ғылыми, іздестіру жұмыстарын жүргізу;

6) табиғи суды, топырақты және ландшафтты қорғауды қамтамасыз ететін табиғат қорғау іс-шараларының құрамын негіздеу бойынша іздестіру жұмыстарын жүргізу;

7) ядролық сынақтардың жағымсыз әсеріне ұшыраған аумақтарда және әскери бөлімдер орналасқан аумақтарда радиоэкологиялық жағдайды зерделеу және мониторингтеу, әскери-сынақ полигондарының аумақтарына кешенді гидрогеологиялық және геоэкологиялық зерттеулер жүргізу;

8) ауадағы, судағы және топырақтағы зиянды қоспаларды анықтаудың экспресс-әдістерін әзірлеу;

9) қоршаған ортаны қорғауға дәстүрлі емес тәсілдерді әзірлеу және өнеркәсіптік кәсіпорындардың шығарылатын газдары мен сарқынды суын тазарту, қалдықтарды кәдеге жарату үшін тиімділігі жоғары жүйелер мен қондырғыларды құру;

10) түзілетін қалдықтарды кәдеге жарата отырып, шикізатты терең қайта өңдеуді қамтамасыз ететін технологиялық процестерді, жабдықтарды, аспаптар мен реагенттерді әзірлеу;

11) табиғи ортаға ауыр металдар мен ксенобиотиктер - тірі организмдер үшін бөтен химиялық заттар мен қосылыстардың (өнеркәсіптік ластанудың, пестицидтердің, тұрмыстық химия препараттарының, дәрілік заттардың) түсуін болғызбау мақсатында тұрмыстық қатты және өнеркәсіптік қалдықтарды залалсыздандыру әдістерін жетілдіру;

12) шаруашылық-өндірістік қызметке тартылған теңіз кемелерінде кеме қатынасының схемаларын, су шаруашылығы теңгерімдерін, режимдерін және су ресурстарын қорғау саласындағы нормативтерді әзірлеу;

13) экологиялық ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу, қоршаған ортаны қорғау жөніндегі сапалық және сандық көрсеткіштерді (экологиялық нормативтер мен талаптарды), нормативтік-әдістемелік құжаттарды әзірлеу;

14) уран өндіретін кәсіпорындарды радиоэкологиялық бағалау жөніндегі ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу;

15) атом электр станцияларының қоршаған табиғи ортаға ықпал етуін бағалау бойынша кешенді зерттеулер жүргізу;

16) трансшекаралық су объектілерін басқару моделін әзірлеу;

17) су объектілерін тазартудың ғылыми негізделген гидротехникалық, химиялық, биологиялық және ихтиологиялық кешенді әдістерін әзірлеу.

